

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս· 800 ֆր·, Տար· 1600, արտ· 2500 ֆր·

Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր· C.C.P.Paris 1678–63

Vendredi 1 Septembre 1950 Ուրբաթ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6243–Նոր շրջանի թիւ 1654

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԵՒՐՈՊԱ

Ստրազպուրկի մէջ գումարուած Եւրոպայի Խորհրդակցական Ժողովը ընդհատեց իր նստաշրջանը, յառաջիկայ նոյեմբերին կրկին հաւաքուելու համար :

Վերջին պատերազմէն ի վեր Եւրոպայի ժողովուրդներուն մէջ հետզհետէ կը զարգանայ դաշնակցային գաղափարը, տեղի տալով բացարձակ անկախութեան սկզբունքին, որ ցարդ տիրապետող վարդապետութիւնն է եղած :

Համաշխարհային երկու պատերազմները՝ իրենց աւերիչ արդիւնքներով, մտքերու մէջ յեղաշրջում յառաջ բերին :

1914էն առաջ Եւրոպան երկու մեծ ճակատներու բաժնուած էր : Վեց մեծ պետութիւններէն երեքը՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը կազմէին Եռեակ Համաձայնութիւնը, իսկ Գերմանիա, Աւստրիա–Հունգարիա եւ Իտալիա՝ Եռեակ Զինակցութիւնը :

Յետագայ դէպքերը ցոյց տուին՝ որ ուժերու հաւասարակշռութեան այս դրութիւնը խախուտ էր :

Արդարեւ, Իտալիա, Եռեակ Զինակցութեան անդամը, 1914 Օգոստոսին ո՛չ միայն չմիացաւ իր զինակիցներուն՝ կռուելու համար Եռեակ Համաձայնութեան պետութեանց դէմ, այլ 1915ին անցաւ այս վերջիններուն՝ այսինքն թշնամի ճակատին կողմը :

Իսկ Եռեակ Համաձայնութեան անդամ Ռուսիան 1917ին՝ պարտուած՝ զինաթափ եղաւ եւ Գերմանիան ապահովուեցաւ թիկունքէն :

Երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին՝ բազմաթիւ նման մեծ ու փոքր համաձայնութիւններ ու զինակցութիւններ կնքուած էին՝ իբրեւ ապահովութիւն նոր բախումի մը դէմ :

Բացի Մեծերու զինակցութիւններէն, որոնք իրենց գլխաւոր գիծերուն մէջ շատ կը յիշեցնէին 1914էն առաջուան երկու «Եռեակ»ները, կային՝ Փոքր Համաձայնութիւնը, Պալքանեան Ուխտը, Սաատապատի Ուխտը, եւայլն :

1939ի Սեպտեմբերին՝ երբ փոթորիկը պայթեցաւ, այս բոլոր զինակցութիւններն ու համաձայնութիւնները յօդս ցնդեցան :

Պատմութիւնը թարմ է դեռ, հարկ չկայ մանրամասնելու :

Ներկայիս բոլորովին փոխուած է աշխարհի քարտէսը : Փոխուած են նաեւ քաղաքական պայմանները : խախտած է ուժերու հաւասարակշռութիւնը : Concert Européenը հեռաւոր յիշատակ մըն է միայն :

Երկու հսկայ ուժեր կանգնած են այժմ դէմ դիմաց :

Մէկ կողմը՝ Խորհրդային Միութիւնը՝ որ կը տիրապետէ Ադրիականէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք եւ իր տրամադրութեան տակ ունի ահարկու բանակներ՝ պատրաստ յարձակումի :

Միւս կողմը՝ Ամերիկան որ նիւթական անսահման աղբիւրներ ունի եւ ծրագրած է պաշտպանել վտանգուած խաղաղութիւնը :

Այս երկու ահաւոր ուժերուն մէջտեղ կ՚իյնայ Եւրոպայի այն մասը, որ երկաթէ Վարագոյրէն աղին կը գտնուի, իր 220–250 միլիոն բնակիչներով :

Ահա՛ այս Եւրոպան է, որ ինքնապաշտպանութեան համար կը ծրագրէ համախմբել ուժերը, դաշնակցային հիմերու վրայ կազմել Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները, ունենալ «եւրոպական բանակ» մը, ստեղծել «քաղաքական, տնտեսական, ընկերային, իրաւաբանական եւ մշակութային հարցերով զբաղող մասնագիտական կազմակերպութիւններ» :

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Ռոպէր Շումանի ծրագիրը՝ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հանքային հարստութիւններն ու ճարտարարուեստը հասարակաց վաչութեան մը յանձնելու եւ միասնաբար օգտագործելու մասին՝ կը բխի այս նոյն մտահոգութենէն :

Եւրոպան կ՚ուզէ Միացեալ ճակատ կազմել, ապագայ հաւանական յարձակումներու դէմ : Ու ամէնէն առաջ կ՚ուզէ ինք իր մէջ համերաշխ ըլլալ :

Ստրազպուրկի ժողովը զուտ խորհրդակցական հանգամանք ունի եւ չի կրնար արձակել ոեւէ վճիռ՝ որ ընդունելի ըլլայ անոր մաս կազմող պետութիւններուն համար :

Սակայն տարակոյս չկայ որ հոն արտայայտուած մտքերն ու ներկայացուած ծրագիրները հետզհետէ ձեւ ու մարմին պիտի առնեն՝ ի շահ խաղաղասէր մարդկութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

Ի՛ՆՉ ԼԱՒ ԳԱՂԱՓԱՐ ԷՐ

« Կ՚երեւի կամաց կամաց ճամբու պիտի գանք, բայց մենք պիտի չտեսնենք», կ՚ըսէին մեր նախորդները, մեզի համար :

Նոյնը մտածեցի կարդալով Պ· Տիգրանեանի ձեռնարկը 300 ուսուցիչներու արձակուրդի մասին :

Ի՜նչ գեղեցիկ գաղափար է ունեցած մեր հայրենակիցը, տրամադրելով երկու հազար տոլար, (800·000 ֆրանք) ապահովելով ուսուցիչներու օդափոխութիւնը Լիբանանի գեղեցիկ լեռներուն մէջ, մայրիներու շուքին տակ :

Ապրանք մը որքան նուազի, յարգը այնքան կ՚աւելնայ :

Ուսուցչական ասպարէզին մէջ ալ նոյնն է : Մեր երիտասարդները հազիւ կը մտածեն «վարժապետ» դառնալ, տեսնելով այն զրկանքները որոնց կ՚ենթարկուի ուսուցիչը մեր մէջ : Մի մոռնաք որ երեք ամիսը անգամ մը ամսական առնողները ունինք տակաւին ազգային վարժարաններու մէջ, ուր 2–300 տղայ իրենց մայրենի լեզուն կը սորվին ձրի :

Կը թուի թէ մեր բարերարները սկսած են խորհիլ դպրոցի ու ուսուցչի մասին : Յոյս ունինք թէ վաղը կարգը կուգայ գիրքին ու գրագէտին :

Սուրիա–Լիբանանի հեռաւոր գիւղերուն, Տէր Զօրէն մինչեւ Այնճար — դպրոցներու ծախքերը կը գոցուին նուէրներով եւ մեծ մասը Ամերիկայի Հ· Օ· Մ·ին տրամադրած վարկերով :

Երկու ճեմարանները, մանաւանդ Պէյրութի Համազգայինը, Փալանճեանը կանգուն է շնորհիւ Ամերիկայի հայրենակիցներուն :

Եւ ահա նոր նուէր մը ուսուցիչներու օդափոխութեան համար : Ուրեմն մեր կրթական յարկերուն եւ անոնց անխոնջ մշակներուն յարգը սկըսած են գնահատել գաղթաշխարհի այս թոհ ու բոհին մէջ :

Կը մնայ սակայն կարգ կանոնի ենթարկել այս բարեսիրական ձեռնարկները, քիչ մը աւելի լայնօրէն օգտուելու համար :

Եգիպտոս եւ Ֆրանսա ոչ միայն ինքնաբաւ են իրենց կրթական հոգերուն համար, այլեւ կրնան որդեգրել Հին ու Նոր Յունաստանի դպրոցները, թեթեւցնելով անոնց կրթական հոգերը :

Սուրիան եւ Լիբանանը թողուլ Հիւս· Ամերիկայի : Հոն իւրաքանչիւր շրջան կամ հայրենակցական կրնայ ստանձնել գաւառական դպրոցի մը հոգը, ինչպէս Ճարապլուսինը, Տէր Զօրինը, Այնճարինը, Քէսապինը եւայլն :

Հարաւ· Ամերիկային տալ Իրաքն ու Իրանը : Կարելի չէ՞ այս ուղղութեամբ կազմակերպել իւրաքանչիւր շրջանի կրթական հոգը, առաջնորդարաններու նախաձեռնութեամբ :

ՍՕՍԻ

ՀԱՅ ԿԱՐԴԻՆԱԼԸ ՊԱԼԸՔԼԸԻ ՄԷՋ

Հայ Հռոմէականներու կաթողիկոս պատրիարք կարդինալ Աղաճանեան Պէյրութէն Հռոմ երթալու ճամբուն վրայ Պոլիս եկլելով, պատարագած եւ քարոզած է :

Հայ կարդինալը Օգոստոս 24ին իր բազմաթիւ հետեւորդներով այցելած է Պոլսահայոց մեծ գերեզմանատունը՝ Պալըքլը, ուր նախ օրհնած է հոն գտնուող Կոմիտաս քահանայի գերեզմանը : Ապա այցելած է վաղամեռիկ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի գերեզմանը ուր եւս հոգւոց արտասանելէ վերջը, դրուատիքը հիւսած է մեծանուն բանաստեղծին :

Կարդինալը ցաւ յայտնած է այս պատմական գերեզմանատան լքեալ վիճակին մասին : Պատասխանուած է որ Սամաթիոյ թաղ· խորհուրդը գերեզմանատան ոռմափակումին արտօնութիւնը նոր ձեռք բերած ըլլալով, մօտ ատենէն պիտի ձեռնարկէ աշխատանքի :

Սովէտները չեն հեռանար ՄԱԿԷՆ եւ Ապահովութեան Խորհուրդէն

ՀԻՄԱ ԱԼ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ Կ'ԱՐԾԱՐԾԵՆ

Այսօրուընէ սկսեալ կը դադրի խորհրդային պատուիրակ Պ· Մալիքի նախագահութեան պաշտօնը Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ (Սեպտեմբերի ընթացքին նախագահութիւնը պիտի ստանձնէ բրիտանական պատուիրակը Սըր Կլոտուէն Ճէպ) : Բոլոր երեւոյթները սակայն ցոյց կուտան, որ Պ· Մալիք, որ մինչեւ Յուլիսի վերջը պոյքոթի ենթարկած էր Ապահովութեան Խորհուրդը, պիտի շարունակէ իր մասնակցութիւնը բերել Խորհուրդի աշխատանքներուն :

Խորհուրդի վերջին նիստի օրակարգին վրայ կան ոչ միայն քորէական հարցին շարունակութիւնը, Ֆորմոզայի վէճը եւ չին համայնավարներու մեղադրանքը՝ մանչուրիական հողին ամերիկեան օդանաւերու կողմէ ռմբակոծման մասին, այլեւ, որպէս վերջին նորութիւն, խորհրդային որոշում – նախագիծ մը, որ կը հրաւիրէ Խորհուրդը քննութիւն մը բանալ՝ Յունաստանի մէջ իբրեւ թէ աճող «ահաբեկումներու եւ խմբական դնդակահարութեանց» շուրջ :

Պ· Մալիքի այս պահանջը ցոյց կուտայ, որ Սովէտները անշեղօրէն հաւատարիմ կը մնան իրենց գործելակերպին, այն է՝ բոլոր միջոցներով անդամալուծել Ապահովութեան Խորհուրդի աշխատանքները, միշտ նոր վէճեր հրահրելով եւ միաժամանակ օգտագործելով Խորհուրդի բեմը, իրենց քարոզչական ճառերուն համար :

Գործունէութեան այս միեւնոյն ձեւը յառաջիկային եւս շարունակելու համար, Սովէտները որոշած են նաեւ մասնակցիլ ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ· ժողովին : Այս նպատակով, Պ· Մալիք, ամերիկեան արտաքին նախարարութենէն վիզա ուզած է խորհրդային պատուիրակութեան վեց անդամներուն համար, որոնք Նիւ Եորք պէտք է գան Սեպտ· 17ին, արտաքին նախարար Պ· Վիշինսքիի կամ փոխ–նախարար Պ· Կրոմիքոյի նախագահութեամբ :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԿԱՏԱՂՕՐԷՆ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Քորէական կարմիր զօրամասերը երէկ եւս բուռն յարձակումներու դիմեցին բոլոր ճակատամասերու վրայ : Առանձնապէս ուժեղ եղան այդ յարձակումները Փոհանկի ուղղութեամբ : Թէեւ այստեղ կարմիրները չկրցան կացութիւնը փոխել ի նպաստ իրենց, բայց դաշնակիցներու պաշտպանողական գիծերը ճեղքելու սպառնալիքը միշտ գոյութիւն ունի :

Կացութիւնը այնքան շփոթ է հիւսիսային ճակատին վրայ, որ կարելի չէ յստակ գաղափար մը կազմել զարգացող կացութեան մասին : Թակուէն Փոհանկ երկարող ճակատամասը դարձած է կատաղի ընդհարումներու թատերաբեմ մը, ուր դիրքերը ձեռքէ ձեռք կ՚անցնին : Կողմերէն մէկը հազիւ թէ գրաւած կ՚ըլլայ 4 – 500 մեթրնոց տարածութիւն մը, երբ հակառակ կողմի հակայարձակողականին վրայ կը ստիպուի լքել զայն, քանի մը ժամ վերջը նոր յարձակումով մը նորէն գրաւելու համար : Այս պայմաններու տակ ոչ ոք կրնայ ըսել որոշ կերպով, թէ ո՛ւր կը գտնուին դաշնակիցներու եւ թշնամիին դիրքերը :

Այս ճակատամասին վրայ ամէնէն կատաղի յարձակումը գործուած է երէկ Փոհանկի հարաւ–արեւմտեան կողմը, ուր կարմիրները հասած էին քաղաքէն մինչեւ 2ուկէս քիլմ· հեռաւորութեան մը վրայ : Բուռն ընդհարումէ մը վերջն է որ յարձակողները ետ մղուեցան ամերիկեան եւ քորէական ուժերու կողմէ : Այս կռիւներու մասին ամերիկեան սպայակոյտէն գնդապետ մը ըսած է, որ « Փոհանկ – Քիկիէ ճակատամարտը լրջօրէն դասաւորուած յարձակում մըն է մեր գծերու ամբողջութեան վրայ· թշնամին կրցած է թափանցել քաղաքի հարաւ – արեւմտեան կողմէն ներս, այստեղ է որ կը գտնուի կարմիրներու յառաջացման գծին ամէնէն կարեւոր կէտը եւ կը թուի թէ անոնք կ՚ուզեն հիմա օգտագործել այսյաջողութիւնը մեր ամէնէն տկար կէտը գտնելու համար» :

Շփոթ է կացութիւնը նաեւ Քիկիէի մէջ, որ հարաւայիններու կողմէ գրաւուելէ վերջ դարձեալ յանձնուած էր կարմիրներուն : Բուռն կռիւներ կը մղուին միշտ այս քաղաքին համար, որ շրջապատ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 4 ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ամերիկայի Հայոց առաջնորդարանը կը հաղորդէ թէ Գէորգ Զ· կաթողիկոս, Էջմիածնէն 29 Յուլիս թուական հեռագրով մը, Ամերիկայի մէջ պաշտօնավարող չորս քահանաներու ամուսնութիւնը բացառաբար ներելով կը թոյլատրէ, սակայն «ոչ յօրինակ այլոց» :

ԸՆԿ. ՍԵԴՐԱԿ ԳՈՀԱՐՈՒՆԻ

Ինչպէս գրած էինք, Աթէնքի մէջ Օգոստոս 8ին իր մահկանացուն կնքած է Յունաստանի մեր ղեկավար ընկերներէն եւ «Ազատ Օր»ի պատասխանատու խմբագիր Սեդրակ Գոհարունի:

Ստորեւ կուտանք «Ազատ Օր»ի խմբագրականը (10 Օգոստոս), նուիրուած մեր ողբացեալ ընկերոջ.—

Երէկ, Մելիսիայի մէջ, ուր գացած էր կազդուրուելու, իր յաւիտենական հանգիստը գտաւ ընկեր Սեդրակ Գոհարունին: Իր մահը անակնկալ մը չէր մեզի համար, վասնզի ընկերոջ վիրաբուժական ապարդիւն գործողութենէն վերջ (13 Ապրիլ), արդէն հաշտուած էինք իր մահուան հետ: Արդարեւ, այդ օրէն աւդին, մեր տարաբախտ ընկերը աստիճանաբար կքեցաւ, յանձնելու համար ճակատագրական վախճանին:

Վերջին երկու ամիսներուն, մէկ կողմէ իրեն հանդէպ չեչտուած համակրանքը, միւս կողմէ վաղ ընդ փոյթ զինքը կորսնցնելու դժբախտ իրողութիւնը բարեկամներու եւ մանաւանդ ընկերներու հոծ զանգուած մը կ'առաջնորդէր Մելիսիա, որ կատարեալ ուխտատեղիի մը վերածուած էր: Մեր այցելութիւններուն, հէգ ընկերը կը վերադտնէր իր հոգեկան կազդոյրը եւ, մոռացութեան տուած իր մարմինը լափլիզող կրակը, մեր տրամադրութիւններն ալ կը բարձրացնէր իր խօսակցութիւններով:

Հեռու՝ իր սիրական խմբագրատունէն, ոչ միայն օրը օրին կը հետեւէր մեր թերթին, այլեւ հիւանդագին վիճակին մէջ իսկ կ'աշխատակցէր անոր՝ խմբագրականով եւ քաղաքական լուրերու շաբաթական տեսութիւններով, եւ ասիկա՝ հակառակ դրուած լուրջ արգելքներուն:

Իր հիւանդութիւնը — շուրջ 20 տարուան պատմութիւն — որեւէ ժամանակ չէր կրցած կաշկանդել օգտակար ըլլալու, ծառայելու իր բարձր կոչումը, անգամ իր հիւանդութեան ծանրագոյն շրջանին, երբ հիւծած եւ սպառած մարմնով մասնակցեցաւ ներկայ տարուան Հ. Կ. Խաչի Պատգամաւորական Ժողովի աշխատանքներուն եւ փութաց ներկայ ըլլալ Ապրիլ 24ի, Մայիս 28ի եւ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդացի Օրուան տօնակատարութիւններուն: Դեռ տասը օր առաջ գրի առաւ խմբագրական մը Գէորգ Զավուշի ծննդեան ութսունամեակին առթիւ, որ հանդիսացաւ, տարաբախտաբար, իր կարապի երգը:

Հերոսապատում մըն է վերջին քառորդ դարու իր կեանքը: Վազք մը հեւ ի հեւ, տենդագին եւ սանձակոտոր, գուցէ իր կեանքի մօտալուտ մայրամուտի գիտակցութեամբ բան մը աւելի տալու, առաւելագոյն վաստակ մը ապահովելու առաջադրանքով:

Նախ ուսուցիչ՝ Լիբազմայի գաղթակայանին մէջ, ուր երկու տարիներու վաստակով մը կը ներկայանայ, ճաշակելով հայ ուսուցչին վիճակուած անհամար զրկանքները: Նիւթական հոգեր զինքը կը նետեն պահ մը Փաթրաս: Առեւտրական կեանքն ու աշխարհը խորթ են իր մտաւորականի խառնուածքին: Այդ շրջանին իրմէ ստացուած նամակները բանտուած թռչուններու ճիչերը կը մատնեն: Իրեն անհրաժեշտ էր այլ աշխարհ, այլ միջավայր, ուր կարենար պարպել իր ոգեկան եւ գաղափարական զեղումները, կարենար ծառայել իր իսկական կոչումին, առաքելութեան:

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, երբ հրամայական պահանջ մը կը դառնար պատերազմին հետեւանքով կասեցուած մեր մամուլի վերհրատարակումը, կ'ընտրուէր խմբագրական կազմի անդամ, հուսկ ապա խմբագիր: Իր պաշտօնը վարեց ձեռնհասօրէն, մինչեւ իր եղերական վախճանը: Խմբագրական աշխատանքը լայն ասպարէզ բացաւ իր ընդունակութեանց կերպաւորման եւ զարգացման, աստիճանաբար կոկեց իր գրիչը եւ յաջորդաբար սկսաւ գրել հմտալից յօդուածներ:

Աշխատանքի մարդ էր, բառին իսկական առումով: Այս պատճառաւ ալ չգոհացաւ լոկ թերթի աշխատանքով եւ իր հանգիստի պահերը արդիւնաւորապէս օգտագործեց ազգային, կազմակերպական եւ հասարակական մարզերէն ներս: Իբրեւ նախկին կրթական մշակ՝ ձեռնարկեց կազմութեանը Հ. Կ. Խաչի վարժարաններու կրթական խորհուրդին, որուն անխոնջ եւ կորովի անդամներէն մէկը հանդիսացաւ: Երբ աչքի առաջ ունենանք վերջին հինգ տարիներու մեր շրջանի զանազան ձեռնարկները, անպայման անոնց մէջ պիտի գտնենք մեր հանգուցեալ ընկերոջ թանկագին նպաստը: Ուրկէ՞ այս բոլորանուէր տրամադրութիւնը, այս հրայրքոտ ձգտումը: Անկասկած Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, որուն շարքերուն մէջ մըտած էր շատ կանուխէն: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրեն համար Տաճար մըն էր եւ ինքը՝ այդ Տաճարին հաւատարիմ սպասարկուն: Հ. Յ. Դաշնակցութենէն ծրագուցած «Հաւատքի կայծ»ը լաւատեսութեան հրթիռներով ողողած էր իր հոգին եւ մտքի ակունքները: Մէկն էր ամէնէն աւելի հաւատացողներէն մեր Դատի արդար լուծման:

Հաւատքին կայծով գօտեպնդուած՝ դերազանց նուիրումով մը փայլեցաւ զանազան աշխատանքներու մէջ, չխնայելով իր առողջութեան եւ իր կեանքին իսկ, մնալով միշտ պատնէշի վրայ՝ իբրեւ հաւատարիմ զինուորը իր պատկանած կազմակերպութեան:

Այսօր ոչ եւս է ընկեր Սեդրակ Գոհարունի: Ան միացաւ «անձինք նուիրեալք»ի փաղանգին: Յունահայութիւնը իրմով կը կորսնցնէ անշահախնդիր հասարակական գործիչն ու կորովի խմբագիրը, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ անձնուրաց զինուոր մը:

Հանգի՛ստ իր աճիւններուն:

★

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Սեդրակ Գոհարունի (Էլմասեան) ծնած է Պրուսայի Ենիճէ գիւղին մէջ, 1897ին: Նախնական կրթութիւնը առած է ծննդավայրին ազգ. վարժարանին մէջ, ուրկէ անցած Երուսաղէմ, մտած Ժառանգաւորաց վարժարանը կուսակրօն ըլլալու որոշումով:

Ա. Համաշխարհային պատերազմի վերջաւորութեան թարգմանի պաշտօն կ'ունենայ Անգլիացիներուն քով եւ մեծ օգտակարութիւն կ'ունենայ արաբական անապատներէն դարձող հայ բեկորներուն: Զինադադարէն վերջ՝ Պրուսայի Ազգ. վարժարանին մէջ կը պաշտօնավարէ իբրեւ տնօրէն: Տեսչական պաշտօններ կը վարէ նաեւ Մանիսայի եւ Էսքիշէհիրի մէջ:

Էսքիշէհիրի մէջ հազիւ մէկ ամիս կը պաշտօնավարէ, 1922ի աղէտին պատճառով, մազապուրծ ազատելով, կ'ապաստանի Յունաստան: չփաղ – ազատելով, կ'ապաստանի Յունաստան: Լիփազ – թեան պաշտօնը, գաղափարապաշտ հայորդիներ հասցնելով: Ջերմ մարզասէր՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Մարզաշխարհ» թերթը կը հրատարակէ: Կ'աշխատակցի «Նոր Օր»ին: Լիփազմայի Թամպուրխ Թաղին մէջ մանածի փոքր գործատեղի մը կը հիմնէ:

Յունաստանի մէջ հրատարակուած «Ազատ Օր»ին պատասխանատու խմբագրապետ կը նշանակուի Գոհարունի: Բացի խմբագրականէն՝ կը գրէր նաեւ քաղաքական տեսութիւններ Ս. Գիսակ ծածկանունով: «Պրիսմակէս» խորագրին տակ կը գրէր քրոնիկներ «Պիծակ» տորագրութեամբ: Իբրեւ թղթակից աշխատակցած է «Հայրենիք»ին, «Յուսաբեր»ին, «Յառաջ»ին: Կը մասնակցէր հանրային ու մշակութային զանազան կազմակերպութեանց վարչութիւններուն: Համազգային մըշակութային Միութեան ատենապետը, եւ Հ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան խորհրդականն էր: Ազգ. Կեդր. վարչութեան կրթական խորհուրդի եւ Հ. Կ. Խաչի վարժարաններու Ուսումն. Խորհուրդի անդամ:

✕ Ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 9ի չորեքշաբթի օր խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ ղրկած էին ազգ. մարմիններ, միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ: Նախագահեց առաջնորդ Մալըմեան արք. եւ քարոզեց: Դամբանականներ խօսեցան ազգ. վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Գ. Բարաղամեան, Հ. Կ. Խաչի կողմէ ընկեր Տօքթ. Ե. Արշակունի եւ ուսուցչութեան կողմէ ընկեր Զ. Զաքարեան: Յուղարկաւորութենէն վերջ դագաղը մեռելակառքով մը որուն կը հետեւէին 40 ինքնաշարժեր, փոխադրուեցաւ Քոքինիոյ գերեզմանատունը ուր եւս խօսեցան Բարձր Հայքի Հայրենակցականի վարչութեան կողմէ ընկեր Գ. Պետրոսեան, եւ Դաշնակցութեան կողմէ ընկեր Պարգեւ Նաճարեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՐՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Ամփոփուած Վ. Բզնունիի յօդուածէն).

Հայերէնի թարգմանուած եւ հազարաւոր օրինակներով տարածուած են համաշխարհային դասականներու, ժամանակակից ռուս նշանաւոր գրողներու երկերը: Հրատարակուած ու վերհրատարակուած են հայ դասականներու, սովետահայ գրողներու բազմաթիւ գործերը, ինչպէս եւ եղբայրական ժողովուրդներու գեղարուեստական գրականութեան լաւագոյն նմոյշները:

Հանրապետութեան պետական հրատարակչականը 1948ին տպագրած է 342 անուն գիրք՝ մօտ 2 միլիոն օրինակ: 1949ին 501 անուն գիրք՝ երեք միլիոն 755 հազար օրինակ, իսկ 1950ին հրատարակուեցաւ 608 տեսակ գիրք մօտ չորս միլիոն օրինակ:

Անցեալ տարի լոյս տեսան բազմաթիւ քաղաքական, հասարակական, գեղարուեստական, գիւղատնտեսական, առողջապահական, գիտական, մասնագիտական գիրքեր: Հանրապետութեան բարձրագոյն, միջնակարգ եւ տարրական դպրոցներու համար լոյս են տեսած 76 անուն դասագիրքեր:

1950ին լոյս տեսան Քաղաքական գրականութեան 92 տեսակ գիրք 602 հազար օրինակով:

Գեղարուեստական գրականութեան ինքնուրոյն եւ թարգմանաբար լոյս պիտի տեսնեն 153 տեսակ գիրք մէկ միլիոն 64 հազար օրինակ: Այս տարի մեծ տեղ յատկացուած է սովետահայ արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու ստեղծագործութեանց, հայ, ռուս եւ այլ ազգերու դասականներու գործերուն, որոնք մասամբ լոյս պիտի տեսնեն բազմահատորներու ձեւով: Զգալի թիւով պիտի հրատարակուին պատանիներու եւ մանուկներու համար հրատարակուող գիրքերը:

Այս դասականներէն այս տարի լոյս պիտի տեսնեն Յովհ. Թումանեանի երկերու լիակատար ժողովածուի 4 հատորեակի Ա. եւ 4րդ հատորները, Ղազարոս Աղայեանի երկերու ժողովածուի 4 հատորեակի 4րդ հատորը, Ալեքսանդր Շիրվանզադէի երկերու լիակատար ժողովածուի (տասը հատորով) Ա. Բ. Գ. հատորները, Վահան Տէրեանի երեք հատորեակի 2րդ հատորը, ինչպէս եւ Նար – Դոսի, Աւետիք Իսահակեանի, Յակոբ Յակոբեանի, Գաբրիէլ Սունդուկեանի եւ ուրիշներու երկերու բազմահատոր ժողովածուները:

Ռուս դասականներէն հայերէն լեզուով լոյս կը տեսնեն Գոգոլի «Մեռած հոգիներ» վէպը, Տուրգենեւի ընտիր երկերու հինգ հատորեակի 4րդ հատորը, Լեւ Տոլստոյի երկերու ժողովածուի տասհատորեակի 7րդ, 8րդ, 9րդ եւ 10րդ հատորները: Լոյս պիտի տեսնեն նաեւ Շէյքսփիրի, Սերվանտէսի, Վիկտոր Հիւկոյի, Կի տը Մոբասանի, Պոկաչիոյի ստեղծագործութիւններն ու երկերու հատորները:

Սովետահայ բանաստեղծութիւններու երկերէն լոյս պիտի տեսնեն Նաիրի Զարեանի, «Արմենուհի» չափածոյ տրաման, Գեղամ Սարեանի «Հրաշալի Սերունդ», մեծածաւալ բանաստեղծութիւնը, Վահագն Դաւիթեանի, Վահան Գրիգորեանի, Մարօ Մարգարեանի, Հովհաննէս Պօղոսեանի, Յովհաննէս Շիրազի եւ ուրիշներու չափածոյ գործերը:

Սովետահայ արձակագիրներէն լոյս պիտի տեսնեն, Հմայեակ Սիրասի «Արարատ» վէպը, Աբազիի «Յաղթական ծիլեր» վիպակը, Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան» վիպակը՝ Սասունցիներու կեանքէն, Միքայէլ Մանուէլեանի «Էջեր իմ կեանքից» յիշողութիւնները, Արամեանի «Վերադարձ» վէպը, Հրաչեայ Քոչարի «Հատընտիրը» եւ ուրիշ գործեր:

Ռուսերէնի պիտի թարգմանուին Յովհ. Թումանեանի «Երկերի ժողովածու», Մուրացանի «Երկերի ժողովածու», Հրաչեայ Քոչարի «Պատմուածքներ»ը, Թաթուլ Հուրեանի «Բանաստեղծութիւնների ժողովածու»ն, Դերենիկ Դէմիրճեանի «Հատընտիր»ի հատորը, Միքայէլ Նալբանդեանի երկերու ժողովածուն 4 հատորով եւն:

Հայ պատանիներու եւ մանուկներու համար պիտի հրատարակուին Յովհ. Թումանեանի «Ծաղիկների երգը», Խնկօ Ապիի «Առակները», Ստեփան Զօրեանի «Պատանի Մեզարանականները», Սարմենի «Եօթ բախտաւորները» եւայլ գիրքեր:

1950ի հրատարակութեանց մէջ լայն տեղ տըրուած է գիւղատնտեսական ժողովրդական գրականութիւն հրատարակութեան: Լոյս պիտի տեսնեն 27 անուն գիրք 201 հազար օրինակով, որովհետեւ հանրապետութեան գիւղատնտեսութիւնը մեծ վերելք կը կատարէ եւ կը զարգանան բազմազան մասնագիտական մշակումներ, պտղաբուծութիւն, խաղողագործութիւն, մերձարեւադարձային մշակութիւնները:

Բժշկական գրականութեան մէջ լոյս պիտի տեսնեն 27 տեսակ գիրք ու պռօշիւր 238 հազար օրինակ:

1950ին Հայաստանի դպրոցներու, մասնագիտական դպրոցներու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու համար պիտի հրատարակուին մեծ թիւով դասագիրքեր, 90 անուն դասագիրք, եօթ մեթոտական ձեռնարկ՝ մէկ միլիոն 493 հազար օրինակ:

Բացի պետականէն Հայաստանի մէջ կան այլ հրատարակչական միաւորներ: Հայկ ՍՍՌ գիտութեանց Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը անցեալ տարի լոյս ընծայեց 77 անուն գիրք 843 տպագրական պրակի ծաւալով:

Այդ նոյն հրատարակչութեան 1950ի ծրագրով նախատեսուած է հրատարակել 150 աշխատութիւն՝ 1320 տպագրական պրակի ծաւալով:

Այս տարի մեծ քանակութեամբ մասնագիտական տարբեր բնագաւառներու գրականութիւն պիտի հրատարակեն Երեւանի Պետական համալսարանը, հայկական մանկավարժա –

ՆՈՐ ՏՐՈՎԱԴԱ՞ ՄԸ ԿՐԵՏԷԻ ՄԷՋ

Կ'ըսեն թէ պատմութիւնը կը կրկնուի: Երեք հազար տարի առաջ, Տրովադացի Պարիս, կ'առեւանգէր Սպարթայի թագաւոր Մենելասի կինը՝ գեղանի Հեղինէն, եւ Տրովադայի արիւնոտ պատերազմը ծայր կուտար Հելլէններուն եւ ասիական ցեղին Տրովադացիներու միջեւ :

Նոյնը պիտի կրկնուի՞ արդեօք Միջերկրականի պատմական ափերուն վրայ ...

Արդարեւ, Կրետէի մէջ, չքնաղ Թասուլան, — դուստրը ազատական կուսակցութենէն երեսփոխանի մը առեւանգուած է կորիճն Քօսթասի կողմէ — եղբայրը թագաւորական երեսփոխանի մը :

Թէեւ այս սիրավէպի հերոսները համաձայնութեամբ փախած են, բայց, իրենց պարագաները նոյն զգացումները չունին իրարու հանդէպ:

Արդի՞ւնք... Շատ ծանր է: Կրետէի մէջ հռչակուած է պատերազմական վիճակ, եւ կարեւոր թիւով վաշտեր, թիզ առ թիզ, փնտռտուքներ կը կատարեն կղզեակներու մէջ, գտնելու համար փախստական զոյգը:

700.000 Ֆր. պարգեւ անոր՝ որ կը բերէ խեղճ Քօսթասի գլուխը, եւ 250 հազարական ալ Քօսթասի խրախուսիչ մեղսակիցի որպէս գլխագին: Ամբողջ լեռ մը պարպուած է իր բնակչութենէն եւ զինուորականութիւնը այնտեղէն քշած է հովիւներու խումբ մը իրենց 70 հազար ոչխարներով:

Յունաստանի վարչապետ Վենիզէլոս անձնապէս կը զբաղի այս խնդրով,— թէեւ կղզիի կառավարիչը յայտարարած է թէ Քօսթաս կը նկատուի որպէս աւազակ եւ պիտի դատուի որպէս այդպիսին: Բայց տղան, երեսփոխան եղբայրը Ցալտարիսի յայտնած են որ եթէ այս սիրավէպը երջանիկ վերջաբան մը չունենայ, Յունաստան կրնայ դառնալ երկար եւ արիւնոտ վրիժառութեանց թատերաբեմ մը:

Կրակմար յայտարարուած է կղզիին մէջ, եւ գրաքննութիւնը սեղմումի կ'ենթարկէ տեղական մամուլը: Կ'ըսեն թէ, լեռներուն մէջ, գեղանի Թասուլան եւ իր «առեւանգիչ»ը ամուսնացած են քարայրի մը երդիքին տակ, եւ բնութեան ծոցին մէջ կը վայելեն իրենց արտասովոր մեղրալուսինը:

Պաշտօնապէս թէեւ չի հաստատուիր այս լուրը, բայց տղուն պարագաները համոզուած են որ ան ճշգրիտ է:

Հոմերոս, անմահացուց Տրովադան : Այս նոր Տրովադան ալ անմահացնելու համար բանաստեղծ մը պիտի գտնուի՞ արդեօք :

կան կաճառը: Շատ մը գիրքեր եւ գրքոյկներ պիտի հրատարակէն նաեւ հայկական լուսաւորութեան նախարարները. քաղաքական եւ գիտական գիտելիքներու տարածման հայկ. ընկերութիւնը եւայլն :

Ամէն տեսակ հրատարակութիւններու համար հանրապետութեան մէջ 1950ին պիտի հրատարակուին մօտ 870 անուն գիրք ու գրքոյկ 1552 տպագրական պրակով եւ 4.532.000 օրինակ :

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Պ. Զիթունիի յօդուածը, «Յառաջ»ի 22 Օգոստոսի թիւին մէջ կարդացի եւ միտքս եկաւ ուրիշ ազգայինի մը պարագան որ մեր քաղաքը կը բնակի, գործէ քաշուած ատամնաբոյժ մը: Այս ազգայինն ալ Պ. Զիթունիին նման ձեռնարկած է հայ եկեղեցիէն դուրս ընելու օտար սուրբերը: Այս բարեկամը, սակայն իր սկզբունքները աւելի գործնապէս կը կիրարկէ եւ հաւատարիմ կերպով կ'աշխատի: Այսպէս, ան քաջութիւնը ունեցած է իր ձեռքը գտնուող մեծածաւալ, 17րդ դարէն մընացած, հին Յայսմաւուրքէ մը դուրս վանելու բոլոր օտար սուրբերը, անոնց յատկացուած եւ գեղեցիկ զարդանկարներով ճոխացած էջերը պատռելով եւ աղբանոց նետելով: Այնպէս որ իր հոյակապ մատեանէն հազիւ քանի մը էջնոց փոխր հատոր մը մնացած է, գեղեցիկ կազմի մը մէջ լողացող: Ճիշդ հնավաճառէն իրեն շատ մեծ հագուստ մը առնողի նման :

Այս ազգայինը, որ բարբարոս քաջութեան մը օրինակը կուտայ, գոնէ կը գոհանայ իր ստացուածքը ջարդելով, առանց ուրիշներու, արդէն խախտելու վրայ եղած հաւատքին ու մտածողութեանց դպելու :

Ես անձնապէս, Պ. Զիթունիի առաջարկը կը ծափահարեմ, որովհետեւ արդէն բնաւորութեամբ բոլոր արտառոցութեանց կանխահամաձայն մէկն եմ: Կը բաւէ որ արտառոցութիւն մը ըլլայ, որ մարդիկը իրար անցընէ: Ոչինչ կայ աւելի զուարճալի քան մարդոց իրարանցումը :

Սակայն՝ եթէ համաձայն եմ Պ. Զիթունիի հետ, չեմ ուզեր իրեն պէս կէս ճամբան մնալ: Մաքրագործում, լաւ, բայց պայմանով որ կատարեալ ըլլայ ան: Ապա ուրեմն կ'առաջարկեմ որ նմանապէս ջնջեն հրեշտակները, որոնք Հայ չեն: Թող Պ. Զիթունին ուրիշներ գտնէ Դաւիթը պաշտպանելու համար, Մարայ Մելիքէն հարուածներէն: Հապա Քրիստոս Հա՞յ էր. չէ, ինչո՞ւ զայն կը պաշտենք: Գրիգոր Լուսաւորիչը՝ ո՞վ ըսաւ որ Հայ էր իսկական եւ յետոյ Թադէոս եւ Բարթողիմէոս առաքեալները Հայ չեն, ի՞նչ իրաւունքով եկեր նստեր են մեր եկեղեցիին մէջ, Ասլանեան տեղապահին պէս եւ իրենց տեղէն չեն շարժիր:

Այս ամէնքին պէտք է արձակուրդ տալ, մաքրել եւ բարենորոգել մեր եկեղեցին եւ օրացոյցը:

Այս մաքրագործումէն վերջ նստինք եւ Պ. Զիթունիին հետ նոր սուրբեր նշանակենք, զտարիւն Հայերէ կազմուած եւ մեր նորագոյն պատմութենէն առնուած :

Այս նպատակով, նախ եւ առաջ կ'առաջարկեմ որպէս նոր սուրբ հաստատել, Ապրիլ 1ին տօնելու համար, «Սուրբ Զիթունի Բարենորոգիչ»ը, cuique suum.

Կը խորհիմ թէ, երբեմն պէտք է գրաքննութեան ենթարկել, հրատարակելէ առաջ, գրող բրոցներու գրիչէն ու խելապատակէն ելած գրութիւնները, տարօրինակութեանց առաջքը առնելու համար: Այս ալ կարեւոր բան մըն է ազգապահպանման տեսակէտէն:

Ժընեւ, 23 Օգոստոս, 1950

ՀԱՅԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

ԱՐԻՒՆԻՆ ՁԱՅՆԸ

«Նորէն կ'երթամ թափառիլ ճաղաճին մէջ զոհերուն»: Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Արիւնով ներկուած մեր երէկէն վերջը աւերակներէն մոխիրներու կայծեր դուրս ելաւ, վիրաւոր դէմքերով, արիւնոտած ձեռքերով, մոխրացած հայրենիքին սուրբ յիշատակը վառ պահելու համար :

Հայրենիքին սուրբ յիշատակը վառ պահելու համար, որբերու բանակը հիւծեցաւ, անօթի ու ծարաւ, անապատներու մէջ, այրեցաւ, արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն, մերկ ու բոպիկ, վաղուան արշալոյսներու ի խնդիր աւերակուած ու գանկտուած հայրենիքին փլփլած շէնքը բարձրացնելու ...:

Որբերը մեծցան, ուռճացան, հասակ առին, նշենիներու պէս, վառվռուն ու խանդավառ, լափեցին, ինչ որ հիներէն մնացած էր, տակաւին նոր Աստուածներու Տաճարը մուտք կը գործէին, աղօթելու, երկրպագելու,ու հեթանոսաբար համբուրելու համար Մեսրոպեան լոյսը, որ աննման պաշտամունքն էր, ողջակիզուած որբ սերունդին:

Նոր արշալոյսներու, նոր խիզախութիւններու, Թոփչքներու մէջ, հազիւ շաղախուած, ահա նենգամիտ ու դաւադիր դաշոյնն ու գնդակը, Հայու ոճրածին ձեռքով կը խրուի, որբի մը վիրաւոր սրտին... եւ ահա դարձեալ, արիւն, արիւն, արիւն :

Նոյն դաշոյնին արիւնոտ զոյնէն, դաւաճան ձեռքը, խելագարութեան նոպայէն բռնուած, ցեղին արիւնին մէջ կը թաթխէ, իր թունաւոր շրթները, ու կը սկսի պարել, որբ եղբօր մը դիակին շուրջ ... :

Ա՜խ, Գեղունի ես «նորէն կ'երթամ թափառիլ ճաղաճներուն մէջ զոհերուն» որ անմահ հոգիիդ, արեան ձայնը եղաւ :

Ս. ՀՐԱՇԻՆ

ԿԱԿԻԿԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու հոգի հանրակառքի կը սպասեն :

— Ներողութիւն պարոն, կ'ըսէ մէկը, արդեօք ժամը քանի՞ն է:

— Դժբախտաբար պիտի չպատասխանեմ ձեզի պարոն :

— Բայց ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ եթէ ձեզի պատասխանեմ, դուք ալ պիտի ըսէք. «Շնորհակալ եմ»: Ես ալ պիտի ըսեմ «կ'աղաչեմ պարոն» .դուք դարձեալ պիտի պնդէք: Եւ որովհետեւ շատ համակրելի էք, ձեզի սրճարան պիտի հրաւիրեմ եւ թէյ մը պիտի հրամցնեմ. յետոյ աւելի պիտի մտերմանանք եւ միասին թուղթ պիտի խաղանք: Ապա ես կիրակի օր ճաշի պիտի հրաւիրեմ ձեզ, կինս շատ համեղ կերակուրներ կ'եփէ եւ գեղեցիկ աղջիկ մը ունիմ: Դուք պիտի սիրահարիք անոր եւ ձեռքը պիտի խնդրէք. բայց ես պիտի մերժեմ, որովհետեւ աղջիկս չեմ կրնար կնութեան տալ մարդու մը, որ ժամացոյց մը իսկ չունի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

— Եւ սա, դժբախտաբար, ճիշդ է, շարունակեց Մելիքը: — Այստեղ կայ եւ հաւատի գործ, ինքը, փատիշահն էլ չի արդելի բէկին տանել մեր աղջկան եւ մահմէտական դարձնել ...

— Ուրե՞մն ...

— Մենք ճար չունենք, պատասխանեց նա, իր տխուր աչքերը դարձնելով քրոջ վրայ:— Քիչ յոյս կարող ենք ունենալ, եթէ Գայիանէն պարզ ասէ, որ չէ ուզում մահմէտական դառնալ: Այն ժամանակ կը մնայ միւս հանգամանքը, Շահնազարի պատմածը: Մենք կ'ասենք, որ նա սուտ է ասել, որ այդպիսի բան չէ եղել :

— Եղել է, նա այդ գիտէ, ես ասել եմ որ եղել է...

— Դո՞ւ ...

Այս հարցի մէջ այնքան դառն յանդիմանութիւն կար, որ Աննա խաթունը լաց եղաւ եւ սկըսեց բացատրել թէ ինչ է ինքը ասել բէկին: Այո, չէ ուրացել, որ Մանասը մարդ էր ուղարկել իր մօտ, բայց պատմել է եւ այն, ինչ ինքը ասել է Մանասի մարդուն ...

— Դու քո աղջկանից պակաս չես խելքդ կորցրել, փնթփնթաց նա քթի տակ եւ լռեց :

Խեղճ քոյրը լուռ արտասուքներ էր թափում. նա այժմ հասկացաւ, որ իր բոլոր արածները սըխալ են եղել, անխելքութիւն... Թող այդպէս լինի, թող իրան ոչինչ համարեն, մի անկիւն շպրտեն: Թող խելօքները մի բան անեն:

— Դրանով բան չի դառնայ, արտասանեց Մելիքը մի անողորմ խստութեամբ :

Արտասուքները այդ վայրկեանին կարծես աւելի կատաղեցրին նրան: Վաղուց էր, որ նա մի մխիթարական խօսք չունէր իր քրոջ համար. վաղուց էր, որ նա ոչ ոքին չէր խնայում: Այժմ էլ նա չասաց թէ ինչ մտադրութիւն ունի:

— Զմեռուայ մէջ ենք, Թուրքերը նստած են մեր տներում, շարունակեց նա նոյն եղանակով :

— Ո՞վ պիտի նրանց դուրս հանէ այդտեղից ...

Նա վեր կացաւ, սկսեց քայլել սենեակում. ծանր իրողութիւնը նորից փաթաթուեց նրա կոկորդին: Այժմ այլեւս հնար չկար նախատեսելու թէ ինչ կը լինի :

Դուռը հանդարտ բացուեց եւ Գայիանէն ներս մտաւ, բռնեց Մելիքի ձեռքը :

— Ես հէնց այստեղ էլ կը խօսէի, ասաց նա, — բայց մայր Հեղինէն գալիս է... Մինչեւ նրան լսելը ինձ պիտի լսես, քեռի ... խոստովանութիւն ունեմ :

Նա քաշեց, տարաւ Մելիքին իր սենեակը:Այդտեղ նա ծիծաղելով ասաց .

— Ես լսեցի ամէն ինչ, ես ականջ էի դնում դռան ետեւից: Դու զուր ես ասում թէ ոչ մի ճար չկայ :

— Ճարը դտել ես դու քո մօր հետ, սառն կերպով պատասխանեց քեռին :

— Ես գտել եմ, վաղուց եմ գտել: Ինչ էլ անէք ամէնքդ, բայց չէք կարող ասել, որ ես Մելիք Հիւսէյինի աղջիկը չեմ :

Նա հանեց իր ծոցից փոքրիկ խէնջարը եւ պինդ սեղմեց իր ձեռքերի մէջ :

— Ահա ճարը, ասաց նա: — Այս փոքրիկ եւ սիրուն բանը պիտի կոխուի նրա կրծքի տակ, եթէ այդ չյաջողուի, ես ինքս մինչեւ կոթը կը խըրեմ իմ կրծքի մէջ...

Այժմ Մելիք Աւանի դէմքի վրայ երեւաց մի հեգնական ժպիտ. ճարը շատ էր չնչին ...

— Դու չես հաւատում... Դու էլ ես քարացել, քեռի. բայց դու չէ՞իր, որ ինձ այնքան սիրում էիր... Ե՞րբ եմ ես քեզ մօտ սուտ ասել. ե՞րբ ես դու խաբուել ինձանից...

— Այժմ էլ կը հաւատայի, եթէ ...

— Եթէ՞ ...

— Զասէին որ դու սիրահարուած ես Թուրքի վրայ ...

— Դրան չե՞ս հաւատում: Հաւատա, քեռի : Ես սիրահարուած եմ ճիշդ այնպէս, ինչպէս փոքրիկ սարդը սիրահարւում է իրանից հինգ անգամ մեծ ճանճի վրայ:

Ես սիրահարուած եմ ... Վկայ է այս հրաշալի խէնջարը, որ իմ ծոցում էապրում, որին ես ուխտ եմ արել, իբրեւ մի սրբութեան: Սա ինձ հաստատ խօսք է տուել, որ ինձ կ'ուղարկէ գերեզման, եթէ իմ ձեռքը դողայ այն ահաւոր րոպէին եւ Թուրքը ազատուի սրա բերանից:

ուած է ռազմագիտական նշանակութիւն ունեցող բարձունքներով :

Թակուէ հիւսիս – արեւելեան կողմը կասեցուած է թշնամիին յառաջխաղացումը :

Նաքթօնկի ճակատամասին վրայ կարմիրները ձեռքը կը մնան դէպի Զանկնիօնկ եւ Եօնկսան տարածուող բլուրները, ինչպէս նաեւ Հիօնփունկի վրայ հաստատուած կամրջագլուխը: Աւելի դէպի հարաւ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ, թէեւ կարմիրները կը փորձեն ճեղքել Նաքթօնկը եւ արդիւնք մը չեն կրնար ձեռք ձգել :

Հարաւային ճակատին վրայ, թշնամին յաջողած է առաջին անգամն ըլլալով մօտենալ Մազան քաղաքին, արեւմտեան կողմէն եւ 5 քիլոմ. հեռաւորութեան մը վրայ: Մէք Արթըրի բանակատեղիին մէկ զեկոյցին համաձայն, այս ուղղութեամբ յառաջացած յառաջապահ ջոկատը պաշարուած է, բայց բնաջնջուած ըլլալուն մասին յիշատակութիւն մը չկայ զեկոյցին մէջ: Այս քաղաքի արեւմտեան կողմը կեդրոնացած են չորս կարմիր զօրաբաժիններ :

Ամերիկեան եւ աւստրալիական օդանաւերը, երէկ, 512 թռիչքներ կատարած են ռմբակոծելով թշնամի դիրքերը եւ փճացնելով 13 հրասայլեր : Առաջին անգամ ըլլալով, օդանաւերը լուսարձակ ռումբեր գործածած եւ գիշերային ռմբակոծումներ կատարած են հիւսիսայիններու փոխադրութեանց վրայ :

╳ Քորէական պատերազմի ծովային գործողութեանց կը մասնակցին ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական, քանատական, աւստրալիական, հոլանտական եւ Նոր – զելանտական մարտանաւեր :

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱԶԻՆԵԼ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱՆ

Նախագահութեան նախկին թեկնածու եւ հանրապետական կուսակցութեան ազդեցիկ ծերակուտականներէն Ռոպըրթ Թաֆթ Օհայոյի իր ընտրողներուն ուղղեց տեղեկագիր մը, ուր կը քննադատէ ամերիկեան կառավարութիւնը ըսելով, որ ան «բնաւ յստակ քաղաքականութիւն մը չունի» :

Թաֆթ ցաւ կը յայտնէ, որ տակաւին ընդհանուր հրամանատար մը չէ նշանակուած Ատլանտեանի Դաշինքին անդամակցող եւրոպական պետութեանց ուժերուն համար: Ու կ'աւելցնէ.

— « Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ կան 220 միլիոն բնակիչներ, այսինքն Մ. Նահանգներու բնակչութենէն հարիւրին 50 աւելի եւ պարզ է որ այս մարդիկը, իրենք սեփական զօրամասերով պիտի պաշտպանեն իրենք զիրենք :

« Արդ, այս բնակչութեան կէսը բաղկացած է Գերմանացիներէ եւ Իտալացիներէ, որոնք ապազինուած են: Եթէ պէտք է Եւրոպան պաշտպանել, հասկնալի է որ Գերմանացիներն ու Իտալացիներն ալ կուին պիտի մասնակցին: Եւ սակայն ոչինչ կատարուած է մինչեւ հիմա այս ուղղութեամբ»:

ԳԵՂԱՆԻ ԹԱՍՈՒԼԱՅԻՆ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ԴՈՒՌ ԿՐՆԱՅ ԲԱՆԱԼ ԿՐԵՏԷԻ ՄԷՋ

Աթէնքի ղեկավար շրջանակները հետզհետէ աւելի մտահոգ կը դառնան տեսնելով, որ ժողովրդական երեսփոխան Կոստանդին Բէֆալոբիանիսի կողմէ գեղանի « Թասուլա Բեթրաքոեորկիի առեւանգումը ծանր բարդութեանց դուռ բացած է Կրետէի մէջ:

Կրետական բարքերը շատ կը նմանին Քորսիքայի բարքերուն եւ պատուոյ դէմ հասցուած ամէն անարգանք արիւնով կը մաքրուի: Արդ, առեւանգողին ու առեւանգուողին ընտանիքները այնքան կարեւոր են Կրետէի մէջ, որ անոնց միջեւ ծագած այս դէպքը կը սպառնայ արեան ու կրակի մատնել ամբողջ կղզին :

Մինչ, յոյն զօրավարի մը հրամանատարութեան տակ ջոկատ մը կը խուզարկէ Իտա լերան ծերպերը, ուր կը կարծուի թէ ապաստանած են Թասուլան ու Կոստանդինը, 3000 հոգինոց ուրիշ ուժ մըն ալ կը շրջի լերան մէջ արգիլելու համար ամէն յարձակում երեսփոխանի կալուածներուն վրայ աղջկան ընտանիքի գրգռուած կուսակիցներուն կողմէ :

Աթէնքի դատական իշխանութիւնները արգիլած էին թերթերուն տեղեկութիւններ հրատարակել այս առեւանգման մասին: Առաւօտեան 8 օրաթերթերէն երեքը անսաստած ըլլալով այս կարգադրութեան, դատի տրուած են եւ ենթակայ են 250.000ական ֆրանքի հաւասարող տուգանք մը վճարելու վտանգին :

Վարչապետ Պ. Վենիզէլոս մասնաւոր բանագնաց մը ղրկած է գեղանի Թասուլային մօտ հարցնելու համար թէ կ'ուզէ՞ ամուսնանալ իր առեւանգիչին հետ: Եթէ զոյգը որոշէ պսակուիլ, այն ատեն արքայական եւ ազատական ընտանիքները որոշած են հաշտուիլ եւ կանխել ծագելիք անխուսափելի բարդութիւնները: Բանագնացը, ոստիկանական ուժերու հրամանատար զօր. Եօրկիոս Սամուէլն է :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

1944 Օգոստոս 25ին, Կարտան – Պիվէռի մէջ եղբայրասպան գնդակով վաղօրէն նահատակուած, յաւէտ ողբացեալ՝ ընկեր ԼԵՒՈՆ ՓԵՂՈՒՆԻԻ Յուշարձանին բացումը տեղի կ'ունենայ 3 Սեպտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Կարտանի գերեզմանատան մէջ :

Հաւաքավայր գերեզմանատան առջեւ :

Կը խօսին՝ Կարտանի Հ. Յ. Դ.ի կողմէ բացման խօսք ընկեր Հ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ եւ ընկերներ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, նաեւ Կարտանի S. F. I. O.ի ներկայացուցիչը :

Նոյն օրը առաւօտեան ժամը 8ին հոգեհանգստեան պատարագ, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Փեղունի տան մէջ: Կը պատարագէ ՀԱՅՐ ԲԱԲԿԷՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Լիոնի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ, եգիպտահայ օրիորդ ԱԼԻՍ ԱԽԱԳԵԱՆ Հռոմի պետական քոնսէրվաթուարի աշակերտուհի, պիտի մասնակցի Ս. Պատարագի երգեցողութեանց: Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ունկնդրել այս հոգեշունչ երգեցողութեանց :

ԴՊՐԵՎԱՆՔ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՆԹԻԼԻԱՍ, ԼԻԲԱՆԱՆ, Ա. տարի

Դպրեվանուց Տեսչութիւնը ծրագրած է բոլոր հայ գաղութներէն ուսանողներ ընդունիլ Դպրեվանք, որպէսզի յառաջիկային անոնք իրենց դպրոցական ընթացքը լրացնելէ ետք վերադառնան իրենց համայնքները ծառայելու հայ եկեղեցիին եւ հայ դպրոցին :

Այսու կը յայտարարենք որ 1950 — 51 դըպրոցական տարեշրջանի համար Ֆրանսայէն քանի մը ուսանողներ կ'ուզենք ընդունիլ Անթիլիասի Դպրեվանքը Ժառանգաւորաց բաժնի համար : Թեկնածուներ նուազագոյն 15 տարեկան ըլլալու են: Փափաքողներ կրնան դիմել Դպրեվանուց Վերատեսուչ Դերենիկ Սրբազանին Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ հասցէով, 15 rue Jean Goujon:

Նոյնպէս մեր նորաբաց քահանայից դասարանի համար եթէ կան ուսուցիչներ կամ բարձրագոյն նախակրթարան աւարտողներ որոնք կ'ուզեն քահանայ ըլլալ, դիմելու են Տեսուչ Սրբազանին վերոյիշեալ հասցէով :

Տեսչութիւն Դպրեվանուց

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ հաղորդեց ՄԱԿին թէ պիտի չկրնայ զինուորական ուժ ղրկել Քորէա: Բայց, մղուող կուին իր մասնակցութիւնը բերելու համար կը տրամադրէ 5000 թոն ցորեն հարաւային Քորէացիներուն:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը լուծեց «Զէնրօրէն» կոչուած եւ մետաղագործութեան, ինքնաշարժերու եւ նաւարաններու բանուոր. սէնտիքաներէն բաղկացած աշխատաւորական դաշնակցութիւնը, որ 1.160.000 անդամներ ունի եւ ծայրայեղ ձախակողմին կը պատկանի: Դատական նախարարութեան հրամանով գրաւուեցան կազմակերպութեան բոլոր տոմարներն ու թուղթերը եւ ձերբակալման հրամանագրեր ստորագրուեցան անոր 12 վարիչներուն դէմ, որոնք սակայն երկու ամիսէ ի վեր հրապարակէն անհետացած են :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը պատրաստած է օրինագիծ մը, որուն համաձայն, զինուորական ծառայութեան շրջանը, Անգլիոյ մէջ, 18 ամիսէն երկու տարուան պիտի բարձրացուի : Օրինագիծը խորհրդարանին պիտի ներկայացուի Սեպտեմբեր 12ին :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ֆրանսայի մէջ սկսան ցամաքային եւ օդանաւային միացեալ ուժերու ընդհանուր ռազմափորձերը :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ վաղը կախաղան պիտի բարձրացուին երեք անգլիացի զինուորներ, որոնք, եգիպտացի կառապան մը սպաննած ըլլալնուն համար մահուան դատապարտուած էին: Այս երեք զինուորներու մայրերը, Անգլիայէն օդանաւով Գահիրէ հասած են, որպէսզի վերջին անգամն ըլլալով տեսնեն իրենց զաւակները :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 15 միլիոն տոլարի նոր փոխատուութիւն մը եւս պիտի ընեն Եուկոսլաւիոյ: Ասկէ առաջ քսան միլիոն տուած էր արդէն: Եուկոսլաւիա, այս դրամները կը գործածէ բարելաւելու համար իր երկրագործութիւնն ու հանքագործութիւնը, ինչպէս նաեւ գնելու անհրաժեշտ մեքենաներ ու գործիքներ :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Ֆ. Կ. Խաչի բոլոր շրջաններու ընկերուհիներն ու ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը, 26 rue des Convalescents:

★

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8ին Ընկերվարականներու սրահը, 51 rue Grignan: Ներկայանալ անդամատետրով :

★

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրեն Ն. Ս.ի բոլոր ընկեր–ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convalescents:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ Բժ. Ե. Խաթանասեան եւ Ս. Տ. Թովմասեան :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

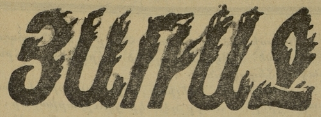
ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Chope du Nordի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ Ա. զեկուցում պատ. ժողովի: Բ. ընթացիկ հարցեր :

ՏԻԿ. ՍԱԹԵՆԻԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Բիւզանդեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Անտոնեան, փոխան ծաղկեպսակի 500ական ֆր. նուիրած են Ժանթիյիի հայկ. դպրոցին:

ԽԱԶԻԿ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Իսի լէ Մուլինոյէն կը փնտռէ իր կինը Եղսա Մարգարեանը եւ կը խնդրէ ազգականներէն եւ ծանօթներէն, որ եթէ գիտեն կնոջը հասցէն՝ հաղորդեն իրեն :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Samedi 2 Septembre 1950 Շաբաթ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6244—Նոր շրջան թիւ 1655
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՎԷՃԸ

Թուրքիոյ պետական շրջանակները խրարանցումի մատնուած են, այն օրէն ի վեր, երբ Անգարայի պուլկար դեսպանը՝ Զօպանօֆ՝ ծանուցագիր մը ներկայացուց արտաքին նախարար Ֆուատ Քէօփրիւլիի:

Ծանուցագիրը կը յայտնէր թէ պուլկար կառավարութիւնը որոշած է երեք ամսուան ընթացքին իր սահմաններէն դուրս հանելով Թուրքիա ղրկել Պուլկարիոյ մէջ ապրող 250-000 Թուրքեր:

Քաղաքական ներկայ խառնաշփոթ կացութեան մէջ, նման խնդրի մը արծարծուիլը իսկապէս մտահոգիչ կը գտնեն Թուրք վարիչները, որոնց կարծիքով ծրագրուածը պարզապէս «տարագրութիւն» մըն է:

Երեք ամսուան պայմանաժամը շատ քիչ համարելով, կը մտածեն եղեր երկարաձգում պահանջել: Այլապէս «Պուլկարիոյ Թուրքերը իրենց ամբողջ ունեցածը պիտի ստիպուին ոչինչ գինով մը ձեռքէ հանել»: Այսպէս կ՚ըսէ Անգարայէն քաշուած հեռագիր մը:

Իբրեւ մասնագէտ «տարագրութեան», Թուրքերը անմիջապէս հոտառութիւն ունեցած են եւ կռահած՝ թէ «բանը ինչումն է»:

Մէջտեղ դնելով 1925ին կնքուած համաձայնագիր մը, Թուրքերը ծրագրած են խնդիրը հանել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ:

Տարակոյս չկայ թէ բազմաթիւ պաշտպաններ պիտի գտնեն հոն: Ժամանակ մը — ամբողջ քառորդ դար — Մոսկուան էր իրենց գլխաւոր պաշտպանը: Հիմա դարերուն հետ՝ պաշտպաններն ալ փոխուած են:

Պուլկարիոյ Թուրք բնակչութիւնը 250.000 հոգի չէ միայն: «Փոմաք»ները, որ իսլամացած Պուլարներ են, բուն Թուրքերէն աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն հոն:

Երբ Պուլկարիան օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ կը գտնուէր, Փոմաքները Թուրք կը նկատուէին: Այն ատեն կրօնքը կ՚իշխէր ազգութեան վրայ: Ո՛վ որ քրիստոնէական կրօնքը ուրանալով մահմետականութիւնը կ՚ընդունէր, Թուրք կը դառնար: Դարերու ընթացքին իսլամացած բազմաթիւ Հայեր ընդմիշտ կորսուած են հայութեան համար եւ Թուրք դարձած:

Այժմ, որ ժամանակները փոխուած են, «ազգ»ը «կրօնքին» վրայ գերակշիռ դիրք մը գրաւած է:

Փոմաքները նա՛խ Պուլկար են, յետոյ միայն իսլամ:

Նո՛յնն է կացութիւնը Աճարացիներուն համար, որոնք իսլամութիւնն ընդունած Վրացիներ են, կը բնակին Թուրքեւվրացական սահմանի երկու կողմերը եւ Սեւ Ծովու եզերքը: Ասոնք ալ ժամանակին իրենք զիրենք Թուրք կը նկատէին: Հիմա դարձած են վրացի հայրենասէրներ:

Արդ, պուլկար կառավարութիւնը Թուրքերուն չի յանձներ Փոմաքները, որոնք այսօր պուլկար հայրենասէրներ են:

Կը յանձնէ միայն այն բուն Թուրքերը, զորս չի կրնար ձուլել պուլկար ընտանիքին մէջ: Ասոնք ցարդ կը պահեն իրենց լեզուն, կրօնքը, բարքերն ու սովորութիւնները:

Փոքրամասնութեանց փոխանակութեան սկզբունքը Թուրքերը դրին 1923ին Լոզանի դաշնագրին մէջ: 1924էն վերջ հազարներով Թուրքեր հեռացան Յունաստանէն ու Պալքաններէն տիրանալով Թուրքիոյ Հայերուն եւ Յոյներուն «լքեալ գոյք»երուն եւ կալուածներուն:

1915ին Օսմանեան կառավարութիւնը ոչ թէ երեք ամիս, երեք օր անգամ պայմանաժամ չտուաւ Հայերուն, որոնք իրենց ամբողջ շարժուն եւ անշարժ հարստութիւնները ձգեցին ու հեռացան իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն՝ ո՛չ թէ ընդունուելու համար հիւրընկալ եղբայր պետութեան մը կողմէ, այլ տառապելու եւ անսուաղ մեռնելու՝ Տէր Զօրի եւ Միջագետքի անապատներուն մէջ:

Պուլկարիոյ Թուրքերը շատ բախտաւոր են, որ ա՛յսքան նպաստաւոր պայմաններու մէջ ներգաղթ պիտի կատարեն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԹԷ ...

— Ո՛րքան «զգայացունց» պէտք է ըլլայ սա Թուրք հեղինակին գիրքը «Հայկական Հարցի» մասին:

Գիրքէն առաջ, թերթերու մէջ զանազան գրողներու արտայայտութիւնները կան, պատկերազարդ ու սրտառո՛ւչ ...: Այսպէս, մէկը կ՚ափսոսայ.

— «Դարեր ու դարեր կողք կողքի եւ գլուխ գլխի ապրեցանք Հայերուն հետ եւ ապագային ալ թեկնածու ենք դարձեալ միասին ապրելու անոնց հետ: Մինչեւ այսօր ո՞վ արժանի կարեւորութեամբ ուսումնասիրեց հայ հայրենակիցներու զանգուածային կեանքը, արկածախնդրութիւնը, խռէաները եւ դատերը, որոնք չափազանց կարեւոր բնոյթ կը կրեն»:

Մէջբերումը բաւական տեղ բռնեց, տոմսին կէսը գրաւելով: Մնացեալ բաժինը նեղ կուգայ այսքան կարեւոր հարցի մը անհրաժեշտ լրջութեամբ անդրադառնալու համար:

Միայն կ՚ուզէի ճշդել մոռցուած կէտ մը, թարմացնելով մեր սրտցաւ «վաթանտաշ»ին յիշողութիւնը:

Ֆաղըլ Ահմէտ Այքաչաս է անունը յօդուածագիրին —, չի՞ յիշեր թէ 1915ին Թուրք պետութիւնը եւ ժողովուրդը ոչ միայն շատ մեծ կարեւորութեամբ նկատի առին «Հայ հայրենակիցներուն զանգուածային կեանքը», այլեւ մէկ միլիոն անճիտեցին զանգուածօրէն, յանձնելով զանոնք, — երախայ, կին ու պատանի — Եփրատին, Սեւ Ծովուն եւ Միջագետքի անապատներուն:

ՍՕՍԻ

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՆՈՐ ԲՌՆԿՈՒՄՆԵՐ ԱՄԲՈՂՋ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Տասնըհինգ օրէ ի վեր գրեթէ փոփոխութիւն չկար ռազմաճակատին վրայ: Կարմիրները հոս հոն յարձակելով Ամերիկացիներու տկար կողմերը կը փնտռէին: Այժմ կ՚երեւի նոր երեւոյթ մը կը ստանայ կռիւը, հետեւեալ երեք պատճառներով.—

1.— Մազանի ճակատին վրայ, դէպի Ֆուզան կարմիր ուժգին յարձակողական մը ուր կը գործեն երկու զօրաբաժին:

2.— Փոհանկի հիւսիսակողմը համայնավար գիծերուն վրայ բացուած խորունկ ճեղքերը:

3.— Հիւսիսայինները հինգ քիլոմեթր առաջացած են Ուիհունկի հարաւը (հիւսիսային ճակատ):

Բուռն կռիւը կը մղուի հարաւի ճակատին վրայ Մազանի արեւմտեան կողմը ուր Ամերիկացիները պահ մը ետ քաշուած, բայց յետոյ հակայարձակումի սկսած են: Կարմիրները տեղ տեղ մտած են ամերիկեան գիծերուն մէջ եւ ամէն գինով կ՚աշխատին ճեղքել այդ կարեւոր ճակատը:

ԵՒՐՈՊԱ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ ...

Նախագահ Թրումըն պահանջած է շուտով 4 միլիառ տոլարի նոր վարկ մը յատկացնել օգնելու համար Եւրոպայի եւայլ բարեկամ պետութեանց վերազինումին: Այս ծրագրին մաս կը կազմէ նաեւ Գերմանիայէն գնել կառք եւ ելեկտրական պիտոյք որոնք ուղղակի զինուորական հանգամանք չունենան:

Անգլիա, ինչպէս գրեցինք, շուտով երկու տարիի կը բարձրացնէ իր զինուորական ծառայութեան շրջանը:

Ֆրանսա կը խորհի 18 ամսուան բարձրացնել զայն:

Լիւքսէնպուրկ վեց ամիսէն մէկ տարիի բարձրացուց, ինչպէս նաեւ Հոլանտա:

Պելճիքա իր բանակը նոր հիմերով վերակազմելու ծրագիր մը կ՚ուսումնասիրէ եւ վարչապետը յայտարարեց թէ ծառայութիւնը պիտի երկարաձգուի եւ զինուորական ելմտացոյցը պիտի աւելցուի:

Իսկ Ամերիկայի մէջ, նախագահ Թրումընի պահանջին վրայ պարտաւորիչ զինուորութեան օրէնքին քննութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ Յունուար:

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ

Պ. ՄԱԼԻՔ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԽԱՓԱՆԵԼ

Ապահովութեան Խորհուրդը իր սովորական նիստը գումարեց երէկ դարձեալ խորհրդային պատուիրակ Պ. Մալիքի նախագահութեամբ որու վերջին օրն էր նախագահելու: Անմիջապէս պահանջեց որ օրակարգի անցնին երկու նոր խնդիրներ,— Մանչուրիոյ մէջ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները եւ Յունաստանի մէջ մահապատիժները: Նպատակը այն էր որ կարելի եղածին չափ յետաձգել տայ Քորէայի խնդրին քննութիւնը եւ հարաւային Քորէացիներու պատուիրակութեան ունկնդրութիւնը:

Եգիպտոսի, ազգայնական Չինաստանի եւ Քուպայի պատուիրակները անպէտ գտան այդ երկու նոր խնդիրներով խճողել արդէն իսկ ծանրաբեռն օրակարգը: Պ. Մալիք պատասխանեց թէ ապահովութեան խորհուրդը քանի որ նմանցուած էր հրշէջ զօրախումբի մը, պէտք է մարէ հրդեհը ոչ միայն Քորէայի մէջ ուր «ամերիկեան վարիչ շրջանակները» բռնկցուցած են, այլ չինական հողին վրայ ալ ուր նոր հրդեհ մը ծագած է ամերիկեան ռմբակոծութիւններով: Եթէ ժողովը աշխատիլ կ՚ուզէր, կրնար Քորէայի երկու կողմերն ալ կանչել եւ խնդիրը լուծել:

Գալով Յունաստանի, Մալիք ըսաւ թէ պէտք է դադրին հայրենասէրներու չարչարանքը, աքսորն ու մահապատիժը: Հելլէն հայրենասէր հերոսներու ընտանիքները դիմած ըլլալով մարաջախտ Սթալինի, Մալիք պահանջեց որ Միացեալ ազգերը միջամտեն մարդկօրէն վարուելու համար այդ հերոսներուն հանդէպ, ինչպէս որ նախկին յայտարարութեամբ մը կատարած է:

Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ պատուիրակները մերժեցին այս առաջարկը որ «խաղաղութեան համար սպառնալիք մը չէր, եւ ընդհ. ժողովը կրնայ զբաղիլ անոնցմով:

Ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց թէ կրնայ ըլլալ որ օդանաւ մը շուարելով ռումբեր արձակած ըլլայ չինական հողի վրայ, եթէ ստուգուի, պատրաստ են հատուցումներ տալու, եւ թէ Ամերիկա երբեք մտադիր չէ խնդիր ունենալու Փէքինի կառավարութեան հետ:

╳ Յունաստանի արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Պ. Մալիքի ամբաստանութիւնները «չարամտութեան» հետեւանք են, Յունաստան ժողովրդավար երկիր մըն է ուր օրէնքը կը գործադրուի եւ մեր ներքին գործերուն մէջ ուրիշի մը միջամտութիւնը «նպատակաւոր» է:

Միւս կողմէ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ թագաւորը ներած է 77 դատապարտեալներու մահապատիժը:

Թուրքիա եւ Ատլանտեանը

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽՈՍՏԱՑԵՐ Է, ԲԱՅՑ ՏԵՍՆԵՆՔ ...

Թուրք արտաքին նախարարին թափած ջանքերէն եւ միացեալ ազգերու մէջ Թրքական պատուիրակ Սէլիմ Սէրփէրի վեհանձնօրէն երկու միլիոնից բանակ մը խոստանալէն վերջը, Ուաշինկթընի Թրքական դեսպանը ձէմալ Էրքին Ամերիկայի արտաքին նախարար Էչիսընի օճիքէն փակած է համոզելու համար որ Թուրքիա անպատճառ առնուի Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Ան պատմած է թէ ի՛նչպէս 1945ին Թուրքիա «քաջաբար» դիմադրեց Ռուսիոյ, երբ անիկա նեղուցներու վրայ զինուորական խարիսխներ պահանջեց, թէ զօրաւոր կամքով եւ վճռականութեամբ՝ փոքր ազգ մը կրնայ դիմադրել նման սպառնալիքներու, եւ թէ Թուրքիոյ պէս ուժեղ բանակի տէր եւ դաշնագիրներուն «հաւատարիմ» երկիր մը ընդունելով Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, այդ դաշինքը աւելի պիտի ամրապնդուի, եւայլն:

Էչիսըն մտիկ ընելով այս բոլորը, պատասխաներ է.

— Մեծապէս կը համակրիմ Թուրքիոյ, բայց խօսք չեմ կրնար տալ, որովհետեւ այդ որոշումը կրնան տալ միայն Ատլանտեանի ուխտը ստորագրող պետութիւնները եւ այն ալ միաձայնութեամբ ...:

ՖՈՐՄՈԶԱՅԷՆ ՊԻՏԻ ՔՇԵՌԱՆԱՆ

Նախագահ Թրումըն լրագրողներն ընդունելով յայտարարեց. թէ ամերիկեան նաւատորմը պիտի հեռանայ Ֆորմոզայի ջուրերէն երբ որ Քորէայի պատերազմը վերջանայ: Ֆորմոզա կղզիին ճակատագիրը պիտի որոշուի Ճափոնի հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրին մէջ, որու պիտի մասնակցին բոլոր այն երկիրները որ կռուեցան Ճափոնի դէմ: Նախագահը յոյս յայտնեց որ կարմիր Չինաստան պիտի չխառնուի Քորէայի կռիւին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ – ՊԱՏՄԱԳԷՏ Պ. Ռընէ Կրուսէ թղթակից անդամ նշանակուած է Իրանի Ակադեմիային, «պարսկական լեզուին եւ գրականութեան ծանօթացման մասին իր մատուցած ծառայութեանց համար»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ մէկը միւսէն վրդովիչ եւ հակասական լուրեր հրատարակել Պալքաններու մասին:

Սկսինք Ալպանիայէն, որ Խ. Միութեան ռազմագիտական խարիսխը կը կազմէ Միջերկրականի վրայ:

Միակ ոչ-համայնավար ազգերը որ ներկայացուցիչներ ունին Ալպանիոյ մէջ՝ Ֆրանսան եւ Իտալիան են: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ անոնք ալ հսկողութեան տակ են պաշտօնատան թէ փողոցին մէջ: Ոչ մէկ թղթակից ազատ երկիր ներէ, երբեք այսքան ամուր կղպանքի տակ առնուած չէր եւրոպական երկիր մը: Կցկտուր տեղեկութիւններ կը քաղուին սահմանամերձ քաղաքներէ,— Պելկրատ, Թրիէսթէ եւն., երբեմն ալ առեւտրական յարաբերութեանց շնորհիւ կամ Հարաւային Ալպանիոյ (հիւսիսային Եպիրոս) յոյն հասարակութեան միջոցաւ:

Այդ աղբիւրներուն համաձայն, ծանր տագնապի մը մատնուած է Ալպանիան եւ խլրտումներ անպակաս են: Իսկ Թիրանայի անթենը միշտ աւետաբեր լուրեր կը հաղորդէ: Այսպէս, ամէն օր կը յայտարարէ թէ փոքրիկ երկիրը, որ 1175000 բնակիչ ունի, նուիրուած է պոլշեւիկեան քաղաքական եւ տնտեսական տենդագին գործունէութեան՝ ընդդէմ արեւմտեան աշխարհակալութեան եւ մասնաւորապէս Նիւ Եորքի սեղանաւորական շրջանակներուն, թէ յառաջոյն բարօրութիւն չահած է արդէն հողագործութեան թէ ճարտարարուեստի ... գործութեան մէջ եւն.: Կ'ըսէ նաեւ թէ հարեւան Եուկոսլաւիան կը ծիւրի ահուսարսափի եւ թշուառութեան մէջ...

Նոյն անթենը միշտ կը յայտարարէ նաեւ թէ Ալպանիա իր ներկայ բարօրութիւնը կը պարտի Խ. Միութեան եւ սպարապետ Սթալինի: Այս վերջինը շատ աւելի կը փառաբանուի քան Մուսոլինին 1939էն 1943:

Անցեալ Մայիսի ընտրութեանց նախօրեակին, գիր մը ուղղուեցաւ Սթալինի, հետեւեալ բովանդակութեամբ, ինչպէս կը հաղորդէ Թիրանայի անթենը.

— «Թո՛յլ տուր մեզ, ո՛վ սուրբ, յոյժ սիրեցեալ Սթալին, մեր անսահման երախտագիտութիւնը յայտնել ձեր թանկագին եւ հայրական օգնութեան, ձեր լուսամիտ խորհուրդներուն եւ ուսուցման, ձեր տեւական հոգատարութեան եւ շահագրգռութեան համար, մեզի տրամադրուած մեքենաներուն եւ գործարաններուն համար, այն լոյսին համար զոր կը հեղուք մեր մշակոյթին եւ արուեստին վրայ, եւ մնացեալ բոլոր բարիքներուն համար»:

Ընտրութիւնները տեղի ունեցան ճիշդ այնպէս ինչպէս բոլոր պոլշեւիկեան երկիրներուն մէջ: Էնվէր Հօճան վերընտրուեցաւ առանց ընդդիմութեան, ընտրողներու 98 առ հարիւրը մասնակցեցան եւ հարիւրին հարիւր քուէ տուին իր անձին եւ ծրագրին եւն.: Այս առթիւ ցնծութեան աղաղակներ արձակեցին եւ երգեցին, արձագանգը հասցնելով մինչեւ Մ. Նահանգներու Սեւամորթներուն, ինչպէս կը պատմէր Թիրանայի անթենը:

Էնվէր Հօճա իր ճառին մէջ կը պարզէր կատարուած նուաճումները, հաւաստելով թէ քարիւղի արտադրութիւնը աճած է 112 առ հարիւր, քրոմը՝ 316 առ հարիւր, պղինձը՝ 258 առ հարիւր, կրաղիւսը՝ 170 առ հարիւր, կօշիկը՝ 170 առ հարիւր, օճառը՝ 957 առ հարիւր եւն.: Բարենշան լուրեր կը հաղորդուէին նաեւ շաքարի եւ մաքարոնիի սպառման, գուլպայի, բամպակի մասին եւն.:

Արդ, ոչ-համայնավար աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ կատարեալ քաոս կը տիրէ Ալպանիոյ մէջ, թէ պարենաւորումը այնքան ծանրացած է որ ոստիկանութիւնը բռնութիւն կը բանեցնէ, թէ կեղծիք են ճարտարարուեստական ձեռնարկներու մասին տրուած աւետաբեր լուրերը, թէ Խ. Միութիւնը ոչ միայն վարկ չի բանար, այլեւ կը քամէ երկրին աղբիւրները, Չեկային միջոցաւ:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ալպանիոյ արտածումները թեթեւապէս աւելցած են դէպի Չեխոսլովաքիա եւ Հունգարիա (գլխաւորաբար ասֆալտ եւ քարիւղ), տարուան առաջին հինգ ամիսներու ընթացքին: Շատ աւելի աճած են ներածումները, 2805 թոն (1949ին՝ միայն 80 թոն), գլխաւորաբար շաքար, ինքնաշարժ, մեքենաշարժ արօր եւ ապակի:

Ալպանիոյ արտածումները Թրիէսթէ կը հասնին 500 թոն տարողութեամբ նաւերով: Նաւաստիներուն արգիլուած է խօսիլ տեղացիներուն հետ:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

Տիկին Քնար

Հայ բեմի վարպետը՝ Յովհ. Աբելեան, հազիւ Պոլիս ոտք դրած, առաջին առթիւ բանախօսելու կուգար Մայր եկեղեցիի մէջ: Սամաթիայէն Պատրիարքարանի թաղը փոխադրուած, մեր տունը շատ մօտ էր հանդիսավայրին, դիւրին է երեւակայել ուրախութիւնս: Պատանեկութեան ամենավառ տարիքիս մէջն էի, կրակէ յորձանք մը կ'անցնէր երակներէս եւ ոտքս գետնէն կը կտրէր..

Ազգ. Թատրոնի կանթեղը ամէնէն աւելի կը վառէր Բերայի, Սկիւտարի եւ Հայ Կղզիի մէջ: Զարմանալի էր, որ Աբելեան իր այցելութեան օր ընտրած էր երեքշաբթի իրիկունը, այն ալ Գում-Գափուի թաղը: Անցեալ շրջանի Թուրքէն, Թանկագին յիշատա՞կ մը արդեօք, Մայր եկեղեցւոյ շրջակայքի Հայութենէն ...: Կառքի մը անիւներուն թաւալումը կը սթափեցնէ զիս: Խելայեղ խանդավառութիւն, կեցցէներու տեղատարափ, բազմութիւնը յարդանոք ճամբայ կը բանայ եկուորին:

Յաղթանդամ մարդ մըն էր Յովհ. Աբելեան, սեւ,, պճլտուն աչքերով եւ գիսախռիւ մազերով: Ժպտուն կը յառաջանայ դէպի բեմ, մատները կը տանի բերնին ու բամբ ձայնով մը կ'որոտայ.

— Ողջո՛յն եմ բերել ձեզ Երեւանից, Էջմիածնից, Սեւանից, ու ծաղիկներ Մասիսից, Հայաստանի սարերից ...

Բանախօսութեան նիւթը երկրի կացութիւնն էր, որ դժբախտաբար հեռու էր մխիթարական ըլլալէ: Ժողովուրդը կ'ունկնդրէր Աբելեանը լռջութեամբ, կարծես նախզգալով ահաւոր վտանգը, որ կը սաւառնէր նորազարթ Հայաստանի գլխուն: Բայց, քիչ առ քիչ վրան հոգի կուգայ ատենախօսին մոգական խօսքերէն, որ իրեն կը ներշնչէր հաւատալ հայրենիքի ապագային: Խանդավառութիւնը իր գնիթին կը հասնի, երբ Յովհ. Աբելեան կ'աւետէ իր յառաջիկայ ներկայացումը, Գատըրգայի թատրոնին մէջ:

Գում-Գափուի մօտակայքն էր, Թրքական համալսարաններու թաղը, ուրկէ այնքան հայ ականաւոր դէմքեր դուրս եկած էին: Սրահին բազմութեան մէջ կը նկատեմ Յոյներ, մանաւանդ Թուրքերու կարեւոր թիւ մը, որոնք հիբնոսացած կը հետեւին Աբելեանի խաղին: Հայ բեմի վարպետը բոլորած են Տիկին Հրաչ (Տեզտեմոնա), Տրդատ Նշանեան (Եակօ) եւ Պոլսոյ Տրամաթիքի նորահաս դերասանները:

Շէյքսփիրի ողբերգութեան թնճուկը կը բարդանայ, կիրքի գոլորշիները կարծես դուրս կը ժայթքեն եռացած կաթսայի մը յորձանապտոյտէն եւ կը հրդեհեն հոգիները: Աբելեան գետին պառկած է, ջղաձգօրէն կը տապլտկի մախանքէն ... դիւային Եակօն կը բանայ իր ժահրալից երախը.

— Ներգործէ թոյնս, ներգործէ, ահա այսպէս կ'որսան ապուշները ...

Այս ամբողջ վերիվայրումներուն մէջ, պչրոտ կին մը կը շնչէ, կը հետեւի ընդհ. շարժումին, անհոգօրէն, իր ձեռքն է սակայն տրամին ամբողջ բանալին:

Եակոյի կինն է, Էմիլեան, զոր կը մարմնաւորէ Տիկին Քնար:

Գիշախանձ կիրքերու հնոցը եօթնապատիկ բորբոքած՝ Օթէլլօն խեղդած է իր կինը,— հրաշադեղ Տեզտէմոնան:

Իսկ այժմ, Էմիլիան, այդ դողդոջ եւ խոնարհ կինը, ահա իր դէմ կը ցցուի արիաբար: Չի վախնար ան Մաւրէն, ձեռքի ահաւոր թուրէն, որ կատաղի մարտերու մէջ այնքան բարբարոսներ հնձած էր: Հովին տուած վարսերը,— որոնց քովնտի հիւսկէններէն ողկոյզի պէս կը կախուի իր զոյգ մը օղերը,— կը յառաջանայ, աչքերը փայլակնացայտ, քայլ առ քայլ, խրոխտաբար:

Ձայնն է ան ճշմարտութեան: Խիղճը եղեռնական սխալի մը, որ երկնային ահեղ դատաստանին առջեւ կը հանէ Օթէլլօն: Այն որ մոլեգնած Մաւրիտանացիին սրտին մէջ կը մխրճէ զղջումի խարանը, անյատակ անդունդին եւ գեհէնի ջրահաւ լաւային պատիժը կը հայցէ իրր նզովք ...

Ապշած են ներկաները, անճացած, կարծես չեն ուզեր հաւատալ իրենց աչքերուն: Ինչ ուժ է այս: Հայ բեմի հսկային դիմաց, այդ քնքոյշ, գգայուն էակը...: Ինչ կրակ այդ աչքերուն մէջ, ինչ փոթորիկ այդ պզտիկ մարմնին մէջ, որմէ տինամիզմը կը շղթայազերծուի մոլեգնօրէն:

Առիւծ մը կը պառկէր անոր հոգիին մէջ:

Հիացող հանդիսական մը, ալ չկրնալով սանձահարել իր զգացումները, հեւասպառ կը գոչէ.

— Կեցցէ՜ Տիկին Քնար, վարպետին համապատասխան դեր կատարեցիր:

Սրահը ինք եւս կ'իյնար, Եակօն իր կարգին Օթէլլոյի կեռ թուրէն: Վարագոյրը կ'իջնէր կտրուած գլուխի մը վրայ, որ դժոխային ողբերգութեան մը բոլոր ստորոգելիները ճանչցած էր:

Տիկին Քնարը «Շահինեան Թատերախումբ»ին հետ եւս տեսած եմ, ընտանեկան տրամի մը մէջ: Շահզատէ Պաշիի թատրոնին մէջ տրուած այդ ներկայացման սկիզբը, դուրս եկաւ դէպի բեմ, որբուհիի մը պէս հագուած, յուզիչ շեշտերով ողբերգութեան ... Հայուհիին դժբախտ ճակատագիրը: Դարձեալ նոյն զգայուն, հաղորդական տինամիզմը, ըլլայ արտասանութեան, ըլլայ ամբողջ ներկայացման ընթացքին:

Ողբացեալ դերասանուհին մասնակցած է Պոլսահայ Տրամաթիք Թատերախումբի ներկայացումներուն, մասնաւորաբար սկզբնական օրերուն, դժբախտաբար շատ կարճ շրջան մը: Յիշենք իր հայերէն դերերէն գլխաւորները.— Նուարդ (Փրկանք), Սոնա (Չար Ոգի), Մարգարիտ (Պատուի համար), Էլէնա (Դերասան Քին) եւն.: Շատ փնտռուած դերասանուհի մըն էր, մեծ իմացականութեամբ եւ իրերու խորը թափանցելու արտակարգ կարողութեամբ, ամէն առթիւ պատրաստ ծառայելու հայ բեմին:

Գեղեցիկ չէր տեսքով, բայց տգեղ ըլլալէ հեռու էր իր հրածորան աչքերով եւ յորդահոս վարսերով: Զտարիւն վիպական մը, ան մէկն էր այն հազուագիւտ դերասանուհիներէն, որ ամէնէն աւելի երազներ արթնցուցած էր գեղարուեստասէր հասարակութեան մէջ:

Երեք տարի առաջ, պետութիւնը տօնեց իր յոբելեանը, մեծարելու համար իր բեմական կիսադարեան գործունէութիւնը: Այս առթիւ, Թուրք ականաւոր գրագէտ մը կը վերակոչէր իր մանկութեան թանկագին յուշերը եւ «Տռամներու Թագուհին» կը հռչակէր հայ արուեստագիտուհին: Տար իւլ Պետայիի դերասանները, գլխաւորութեամբ Էրթօղրուլ Մուհսին պէյի, Տիկին Քնարի ձեռքը կը համբուրէին խորին երախտագիտութեամբ: Այս այն հռչակաւոր բեմադրիչն է, որ «Մետրհա Հանըմ»ի ժապաւէնը դարձուցած էր մասնակցութեամբ Վահրամ Փափազեանի, Տիկ. Վարդիթեր Ֆէլէկեանի, Եդուարդ Զաքրասեանի եւայլն:

Յոբելեար դերասանուհին Մնակեանի դերեզմանին վրայ կը զետեղէր իր անհամար հիացողներուն նուիրած ծաղկեփունջը եւ կը յայտարարէր թէ՝ «Մեծարանքը անոր կ'երթայ, որովհետեւ ինք վարպետին կը պարտի իր արուեստը»:

Տիկին Քնար, հակառակ իր 72 տարիներու բեռան, մինչեւ վերջը մնաց պատնէշին վրայ եւ բեմական յաղթանակներ տարաւ: Դերասանապետ Ռաշիտ Ռիզա իր դամբանականին մէջ զինքը կ'ընդունէր իբր «համաշխարհային չափանիշով արուեստագիտուհի մը» որ զարդարած էր թատերական պատմութեան էջերը:

Դերասանապետ Սատի Թէք, նախագահ Թուրք բեմի արուեստագէտներու միութեան, իր կարգին կը գնահատէր արժէքը փոքրակազմ արուեստագիտուհիին, որ Թուրք թատերական կեանքին մէջ «անհասանելի բարձրութեան» մը հասած էր: Կը պանծացնէր ազնիւ սիրտը մեծ հանըմին, Թուրք բեմի «առաջին հանըմ»ին ու կ'եզրակացնէր.— Մեր հաւաքականութեան շրջանակէն դուրս գտնուող մեծ արուեստագիտուհի մըն էր ան, որու բարձրութեան չեն կրցած հաւասարիլ մեր անուանի արուեստագէտներն իսկ»:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Զարմանազան լուրեր կը շրջին Ալպանիոյ Խորհրդային խարիսխի մասին: Անցեալ Նոյեմբերին Անգլիոյ Լորտերու ժողովին մէջ յայտարարուեցաւ թէ Ռուսերը սուզանաւերու խարիսխ մը շինած են Սազենօ կղզիին ժայռերուն մէջ, Վալոնայի ծոցին բացերը, իբր 80 մղոն հեռու Իտալական ծովափէն, տիրապետելով Ատրիականի մուտքին վրայ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ալպանիոյ խորհրդային զինուորական եւ արհեստագիտական պատուիրակութիւնը կը լրացնէր Մուսոլինիի ըսկսած գործը եւ թէ հաստատուած խարիսխը «անխոցելի է ծովէն, պաշտպանուած՝ օդարշաւներու դէմ, շնորհիւ խարակներուն վրայ տեղաւորուած հզօր մարտկոցներու»:

Եւրոպայի դաշնակից շրջանակները չեն հաւատար այս լուրերուն:

✕ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ զանգուածային տեղահանութիւնները կը շարունակուին Եուկոսլաւիոյ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ: Մասնաւորապէս կը հետապնդուին Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ սահմաններուն վրայ հաստատուած տեղացիները եւ օտարազգիները, իբրեւ կասկածելի: Կը կարծուի թէ Պուլկարիոյ 250 հազար Թուրքերուն արտաքսումն ալ կապ ունի այս քաղաքականութեան հետ:

Ամէն օր արիւնալի դէպքեր կը պատահին սահմանամերձ գիւղերու մէջ: Զինուորական շարժումներն ալ ուշադրութիւն գրաւած են, թէեւ ամէն բան գաղտնի կը պահուի:

Թ. Ա. Թ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ: ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՁԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ:

Մեր քեկորներ Թուրքիոյ մէջ

ԽՎԷՐԷԿ, ՏԻՎՐԻԿ, ԱՐԱԲԿԻՐ, ՄԱԼԱԹԻԱ

Տիվրիկէն հետեւեալ թղթակցութիւնը ստացած է Պոլսոյ *Մարմարա* թերթը որ շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Անատոլուի մէջ մնացած մեր բեկորներուն մասին.—

Խվէրէկի հոգեւոր հովիւ Թորոս քհնյ. Զալկըճեան միամսեայ շրջապտոյտ մ՚ըկատարեց կեդրոնական Անատոլուի մէջ, հովուական այցելութիւն տալով կարգ մը քաղաքներու եւ գիւղերու:

Թորոս քհնյ. Յուլիսի սկիզբը ձեռնարկեց իր հովուական այցելութեան եւ Խվէրէկ վերադարձաւ մօտաւորապէս ամիս մը յետոյ, ու Օգոստոս 9ին, Ս. Աստուածածնայ վերափոխման պատարագը մատոյց՝ ի ներկայութեան հաւատացեալներու խուռն բազմութեան:

Թորոս քհնյ.ի հովուական այցելութիւնը կատարուեցաւ պետական արտօնութեամբ եւ ամէն տեղ մեծ դիւրութիւններ տրուեցան Խվէրէկի հոգեւոր հովիւին: Տէր հայրը մեծ գոհունակութեամբ կը խօսի տեղական պետական պաշտօնատարներուն մասին, որոնց այցելած է միշտ եւ անխտիր ամէն տեղ արժանացած է սիրալիր ընդունելութեան:

Ընդառաջ երթալով հաւատացեալներու բաղձանքին, Թորոս քհնյ. յաջորդաբար այցելած է Տիվրիկ, Արմուտաղ, Հօտր, Խուռնավուլ, Արաբկիր, Քանկալ եւ Մալաթիա:

Ներկայիս Մալաթիոյ մէջ կ՚ապրին 170, իսկ Արաբկիրի մէջ 115 տուն Հայեր, իսկ կարգ մը գիւղերու մէջ կան երեք, չորս կամ հինգ վեց տուն Հայեր: Ջերմեռանդ կրօնասէր ժողովուրդը կը յայտնէ թէ հոգեւոր հովիւի պէտք ունի եւ մանաւանդ կը փափաքի աղօթատեղի ունենալ՝ մկրտութեանց, ամուսնութեանց եւ յուղարկաւորութեանց առթիւ կրօնական արարողութիւն կատարելու համար:

Յուլիս 12ին, Թորոս քհնյ. այցելած է Արաբկիր, ընկերակցութեամբ բարեպաշտ անձի մը, Գալուստ էֆ. Ուստաօղլուի, որ սիրայօժար առաջնորդի դեր կատարած է հոգեւոր հովիւին: Արաբկիրցի Հայերը արժանավայել պատիւներով դիմաւորած եւ թախանձագին խնդրած են որ հոգեւոր հովիւ մը եւ աղօթատեղի մը ապահովուի, որովհետեւ շատեր անպսակ մնացած են, մկրտութիւն չունին եւ հիւանդները զրկուած են Ս. Հաղորդութենէ:

Այս պայմաններուն մէջ կրնաք երեւակայել թէ հոգեկան որքան մեծ սփոփանք պատճառեց Թորոս հօր հովուական այցելութիւնը:

Արաբկիրի մէջ իր բնակութեան ընթացքին 55 պսակ եւ 126 մկրտութիւն եւ Ս. Հաղորդութիւն տուաւ բոլոր ժողովուրդին:

Թորոս քհնյ. հօտին սիրոյ եւ կարօտի զգացումներուն գոհացում տալով մօտաւորապէս 3 շաբաթ մնաց Արաբկիր, ուրկէ ակամայ հրաժեշտ առաւ՝ խիստ յուզուած:

Խվէրէկի հոգեւոր հովիւը Արաբկիրէն յետոյ այցելեց Տիվրիկ քաղաքը, եւ շրջակայ գիւղերը, որոնց հայ բնակչութեան թիւը հետեւեալն է: — Տիվրիկ վեց տուն, Արմուտաղ երկու տուն, Հօտր երեք տուն, Խուռնավուլ վեց տուն: Այս գիւղերուն մէջ կատարեց 15 պսակ եւ 51 մկրտութիւն, միեւնոյն ատեն Ս. Հաղորդութիւն տալով բոլոր ժողովուրդին:

Խվէրէկի հովիւը կրօնական արարողութիւն չկատարեց միայն Ամասիոյ մէջ, նկատելով որ Տիարպաքըրի Արսէն քհնյ.ի թեմին մաս կը կազմէ այդ քաղաքը:

Արաբկիրի Հայերը մասնաւոր գոհունակութիւն յայտնած են քաղաքապետութեան նախագահ Րասիմ Քաշքալի մասին, որ ամէն առթիւ մեծ օժանդակութիւն եւ դիւրութիւններ ընծայած է ժողովուրդին:

Աւելցնեմ նաեւ թէ Թորոս քհնյ.ի հովուական այցելութեան լուրը առնելով, Արաբկիրցիք հեռագրով հրաւէր ուղղած են անոր:

Այս առթիւ զուարճալի դէպքի մըն ալ ականատես եղանք: Արաբկիրի մէջ Սարգիս Եէմէնիճեան անուն անձ մը — աշխարհական — մինչեւ այսօր կրօնական արարողութիւն կը կատարէ, ինչպէս նաեւ մկրտութիւն եւ պսակ, նոյնիսկ պատարագ կը մատուցանէ եղեր...:

Քահանայի այցելութեան լուրը հազիւ առած, Սարգիս Եէմէնիճեան իր չուանը առեր է Ատանա:

Խվէրէկի հոգեւոր հովիւին այցելած շրջաններու ժողովուրդը կը բաղկանայ ընդհանրապէս արհեստաւորներէ, (երկաթագործ, հողագործ եւն.) որոնց նիւթական վիճակը հազիւ օրական ապրուստ մը կ՚ապահովէ:

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Արաբկիրցիներուն օգտակար հանդիսանալու նպատակով ստորեւ կը հրատարակենք Արաբկիրի Հայերուն ամբողջական ցանկը՝ պատրաստուած 25 Յուլիս 1950.—

Սարգիս Տէմիրճեան, Սարգիս Միրանշահ, Գալուստ Պահարեան, Փէմպէ Զաքարեան, Փայլակ Երամեան, Աւետիս Տէմիրճեան, Առաքել Ջաղացպանեան, Գառնիկ Վարդանեան, Առաքել Ծուռիկեան, Յարութիւն Տօտայեան, Ծաղիկ Վարդանեան, Յովհաննէս Պարսամեան, Սահակ Երլտըրըմ, Շմաւոն Գույումճեան, Մամաս Ջաղացպանեան, Գրիգոր Պալթաեան, Յակոբ Թէրզեան, Յարութիւն Նալպանտեան, Համազասպ Քէպապճեան, Յակոբ Ճիյէրճեան, Արամ Թաթօեան, Մինաս Թաշեան, Մարտիրոս Մէրտինեան, Փայլակ Եղիկեան, Գառնիկ Սիրականեան, Սարգիս Պասմաճեան, Նշան Յակոբեան, Սարգիս Տիւզկիւնեան, Էլմաս Նիկոլեան, Պետրոս Քիւրքճեան, Վարդանոյշ Յակոբեան, Անդրանիկ Միխալեան, Գէորգ Զալկըճը, Մուշեղ Փիլիպոսեան, Սաթենիկ Նազարեան, Սաթենիկ Անտոնեան, Սուրէն Վարդանեան, Միսաք Պօզաճեան, Ղեւոնդ Քէշիշեան, Մասիս Շալվարճեան, Մարտիրոս Ղերպէկեան, Պաղտասար Սահակեան, Հ. Աննիկեան, Արեգ Տօնաեան, Սարգիս Առաքելեան, Միհրան Փայլակեան, Փիլիպոս Փարլաքեան, Փիլիպոս Միրիշեան, Գրիգոր Զարսանճաք, Եզնիկ Վարդանեան, Աւետիս Քարաօղլան, Առաքել Սուվարեան, Մարտիրոս Սէմէրճեան, Մարտիրոս Էթէրօղլու, Մարտիրոս Ղազիկեան, Փիլիպոս Բալիկեան, Մարտիրո Հիճինեան, Գրիգոր Եզիկեան, Սեդրակ Նալպանտ, Սարգիս Պիպէրեան, Միսաք Աղաճանեան, Բիւզանդ Աբգարեան, Գառնիկ Պահարեան, Մարան Քէշօեան, Մինաս Քէպապճեան, Մարիամ Քէշօեան, Ղեւոնդ Ղազիկեան, Մելքոն Չէքմէեան, Յակոբ Ղազարեան, Հայկանոյշ Ղազարեան, Գրիգոր Սէմէրճեան, Կարապետ Մալխասեան, Հերան Կիզլէրճի, Հաճիկիւլ Աննիկեան, Միհրան Սէմէրճի, Մինաս Շիրինօղլու, Տիգրան Համով, Արամ Բարունակ, Հաճի Կիւլ Սըվասեան, Սարգիս Սուլթան, Սեդրակ Թէրզեան, Զաքար Պասմաճի, Կղեմէս Գարապաճաք, Նուպար Քիւրքճեան, Գառնիկ Թօրիկեան, Պետրոս Քէլէշօղլու, Տիգրան Քիւչիւքեան, Լեւոն Տէմիրճեան, Լուսիա Կիւրեղեան, Տիրան Ձիրքինեան, Դանիէլ Մատոեան, Պետրոս Աղաճանեան, Հայկան Պադրիկ, Անդրանիկ Կիւլէզեան, Տիրան Բարունակ, Մարտիրոս Մարտիրոսեան, Յակոբ Թէթիքեան, Մանուկ Ձէվիքքեան, Աղաւնի Կէօզիւպիւյիւք, Սիրանոյշ Մնակեան, Կարապետ Երլանճեան, Սարգիս Քիւչիւքեան, Մարիձա Աժտահարեան, Յովհաննէս Ազարեան, Առաքել Պասմաճի, Հաճի Քահվէճի, Երուանդ Սվաճի, Արմենակ Ճէօմէրթ, Արամ Գույումճեան, Կարապետ Էքմէքճի, Մերուժան Սովալեան, Արտաշ Սովալեան, Սարգիս Ջաղացպանեան, Միսաք Պօզաճի, Փ. Ղեւոնդ, Երուանդ Աչագուրկ, Մարիամ Խաչատուրեան:

Գաղութէ գաղութ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 23րդ պատգամաւորականը գումարուած է Յունիս 12ին, Գօդինիոյ իր սեփական շէնքին Զաւարեանի սրահին մէջ, մասնաճիւղի 14 պատգամաւորներով: Կապոյտ Խաչը ունի յունահայ կեանքին մէջ բազմաճիւղ գործունէութիւն, մշակութային, խնամատարական եւ առողջապահական, բոլորն ալ ընդարձակ սահմանի մէջ: Ներգաղթի եւ արտագաղթի (Հար. Ամերիկա) պատճառով պակսած անդամներուն տեղ կրցած է նորեր արձանագրել: Հին Յունաստանի Հ. Կ. Խաչը ունի մօտ 500 անդամ: Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը գործակցած են շրջանի երիտասարդական եւ մշակութային կազմակերպութեանց հետ եւ ապահոված կարեւոր հասոյթներ:

Կապոյտ Խաչը ունի չորս վարժարաններ, ուր կ՚ուսանին յունահայ աշակերտութեան մօտ երկու երրորդը: Այս դպրոցներուն աշակերտները կը ստանան հայեցի դաստիարակութիւն: Հայոց լեզուի եւ Հայոց պատմութեան ու աշխարհագրութեան հետ յունարէն, համաձայն հելլէն կրթ. ծրագրի:

Անցնող կրթ. տարւոյն ընթացքին Ֆիքս-Տուրզութիի Հ. Կ. Խաչի Ս. Գ. Լուսաւորիչ վարժարանին մէջ ուսած են 204 երկսեռ աշակերտներ: Գօգինիոյ Զաւարեան վարժարանին մէջ 153 երկսեռ Հայորդիներ: Շրջ. վարչութիւնը ութ միլիոն տրախմի տրամադրած է Թամպուրիոյ փոքրիկները ինքնաշարժով Զաւարեան փոխադրելու: Պաշտօնէութեան տարեկան ծախքը հասած է 173 միլիոն տրախմիի:

Առողջապահականի համար յատկացուած է 25 միլիոնի գումար մը: Այս գումարէն 15 միլիոնը գործածուած է թոքախտաւոր կամ ենթակայ երիտասարդներու բժշկ. դարմանումին, դեղերուն եւ ներարկումներուն: Իսկ տասը միլիոնը գործածուած է Հ. Բ. Ը. Մ., Գարակէօզեան հաստատութեան եւ Զուիցերիացի Հայասէրներու կազմակերպութեան հետ գործակցաբար աշա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

Սա պղպատի երդումն է կերել թոյլ չտալ, որ պիղծ ձեռք դիպչի Մելիք Հիւսէյնի աղջկան: Նայիր, չե՞ս հաւատում...

Երկուսն էլ լուռ նայեցին արծաթապատ զէնքին. երկուսն էլ միեւնոյն հարցն էին տալիս նըրան. «ճի՞շդ է»:

— Մենակ ես չեմ սիրահարուած, ասաց Գայիանէն. — մեր բոլոր աղջիկներն են ինձ պէս:

Մելիքը մի հարցական հայեացք գցեց նրա վրայ: Իկ աղջիկը յանկարծ սկսեց աղաչել նրան.

— Քեռի, սիրելի քեռի, դու ամէնքի մեծն ես, դու աշխարհի տէրն ես, քո խօսքը հրաման է ամէնքի համար: Մի բարերարութիւն արա մեզ. միթէ՞ հիմա էլ չես խղճայ...

Յուզուած, բեկբեկուն ձայնը կրակոտ էր, սքանչելի: Գեղեցիկ շրթունքները վարդեր էին դառել եւ շարժւում էին անդադար, այրում էին: Մելիքը չդիմացաւ այդ հմայքներին: Նա զգաց նախկին Գայիանէի համն ու հոտը եւ քիչ մեղմ ձայնով հարցրեց.

— Ի՞նչ ես ուզում:

— Այս փոքրիկ զէնքից քիչ կայ... Վաղը մարդիկ ուղարկիր, թող ման գան ամէն տեղ եւ քանիսը գտնեն, բերեն այստեղ: Կանչիր բոլոր զինագործներին, թող նստեն, օր ու գիշեր երկաթ ու պողպատ ծեծեն, խէնջարներ շինեն: Մեծերը չենք ուզում. ամէն մէկը այնքան լինի, որ տեղաւորուի աղջկայ ծոցում...

— Յետո՞յ:

— Յետոյ մի ահագին հարսանիք արա: Մեզ ամէնքիս մի օրում տուր Թուրքերին: Նրանք չեն մերժի, նրանք ուրախ կը լինեն. եւ մի գիշերուայ մէջ, որքան աղջիկ կայ, այնքան պողպատ կը ցցուի Թուրքերի կրծքում:

Համարձակ ծրագիրը առաջին անգամ ծիծաղ պատճառեց Մելիքին: Բայց Գայիանէն այնքան ոգեւորուած էր, այնքան հաւատում էր այդ մտքին, որ Մելիքը սկսեց հերքումներ առաջ բերել, նա հնարաւոր համարեց քննել այդ յանդուգն միտքը:

— Դու միայն քո մասին կարող ես խօսել, ասաց նա:

— Խօսում եմ ամէնքի կողմից: Մեր գիւղում աղջիկ չկայ, որ համաձայն չլինի: Մենք երդուել ենք աւետարանի վրայ:

Նա յետ քաշեց պահարանի փոքրիկ վարագոյրը, ցոյց տուեց աւետարանը, որի կողքին դեռ մնում էին մոմերը:

— Ամէն մի սիրտ, որ մեզ հետ է, այստեղ երդուել է. ամէն մէկի շրթունքները համբուրել են այս սուրբ գիրքը:

— Բայց այդ գործը երկար կը տեւի. իսկ բէկը քեզ ուզում է շուտով, չէ համբերում...

— Ի՞նչ անենք, նրան խաբելը դժուար չէ. մենք խօսք կը տանք, կարճ ժամանակ կը խնդրենք: Ես միշտ պատրաստ եմ եւ նա իմ ձեռքից չի պրծնի... Բայց պէտք է որ բոլոր քոյրերը պատրաստուեն: Մենք երդուել ենք միասին սկսել:

Յանկարծ նա մի բան յիշեց եւ կանգ առաւ. դա մի վայրկեան էր, նա աչքը գցեց առաստաղին եւ հրաշալի կարմրութիւնը ծածկեց նրա ամբողջ դէմքը:

— Ես մոռացել եմ, բացականչեց նա մի անզուսպ, կատաղի հրճուանքով, որ միայն երեխաներին է կարող այդպէս վարակել: — Դեռ կան Սօնան, Գիւլ Ջհանը, Մանիշակը... Դրանք էլ կը գան, քոյր կը գրուեն... Դու չե՞ս արգելի, քեռի... Բայց արգելես էլ, նրանք քեզ չեն լսի... Օ, մենք շատ ենք, մենք կը յաղթենք...

Մոռացուած զինակիցները, կարծես, ցածիջան առաստաղից, ծիծաղեցին եւ ասացին որ այո, իրանք ետ չեն մնայ քոյրերից... Մելիքը ցնցուեց, լսելով իր երկու աղջիկների եւ եղբօր աղջկայ անունները:

Երեքին էլ կանչում էր Գայիանէն. կարծես խնջոյքի էր կանչում, կարծես մի հանդէս էր սարքել, որի մէջ բոլոր քոյրերը պիտի հրճուէին, թրթռային, ծիծաղէին եւ ծիծաղեցնէին: Նրանք գալիս էին, եւ Գայիանէն դողում էր խորին բաւականութիւնից. Նա տարածեց իր թեւերը, կարծես գրկում էր նոր քոյրերին: Մելիք Աւանը շարժուեց տեղից, գնաց դէպի նրան եւ սեղմեց իր կրծքին:

— Նրանք էլ կը լինեն, ասաց Դիզակի տէրը մի խուլ, ախորժելի ձայնով:

ԼԷՕ

կերտական անցեալ տարուան կաղղուրման կայաններուն, ուր երկու հարիւրէ աւելի տկարակազմ հայ փոքրիկներ 20ական օր ստացան մաքուր օդ եւ առատ սնունդ: Ցունահայ դանազան ազգայիններ, հայրենակցականներ, ՀՕՄ.ի կեդրոնը ՀՕՄի Սան Փաւլոյի, Ֆրանսայի եւ Պուէնոս Այրէսի Շրջ. վարչութիւնները բերած են իրենց մասնակցութիւնը որդեգրութեան ֆոնտին:

Ցունահայ Կապոյտ Խաչը անցնող տարուան ընթացքին ունեցած է 200 միլիոն տրախմիի եկամտացոյց մը, որուն 44 միլիոն տրախմին տուած է ՀՕՄի Ամերիկայի կեդրոնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ

Թէեւ պաշտօնապէս դեռ չհրատարակուեցաւ, բայց կը հաղորդեն թէ Թուրքիա պատասխանելով Պուլկարիոյ ծանուցագրին, մերժած է անոր մէջ առաջ բերուած առարկութիւնները եւ 250.000 գաղթականներու տեղափոխման խնդրին համար առաջարկած է բանակցիլ: Այն պարագային որ երկու կողմը չհամաձայնին, խնդիրը պիտի յղուի միջազգային կազմակերպութեանց :

ՀՍԿԱՅ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԿԻՑՆԱՑ

Օդանաւի ահռելի արկած մը պատահեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Հնդկաստանէն Նիւ Եորք գացող Սթար օվ Մէրիլէնտ ամերիկեան մեծ օդանաւը Գահիրէ հասած եւ անկէ Հռոմ երթալու համար ճամբայ ելած էր: Քիչ ետք խուճապի ահազանգ մը արձակած էր եւ յետոյ լռութիւն: Անմիջապէս խուզարկու օդանաւեր ամէն կողմ թռան եւ ի վերջոյ, հսկայ օդանաւին բեկորը գտնուեցաւ Գահիրէէն 95, իսկ Թանթայէն 25 քիլոմեթր հեռու Իթախ էլ Պարուտ կոչուած տեղը: Օդանաւը այրած էր եւ մէջի 58 ճամբորդներն ու 7 նաւուղիղները ածխացած: Զոհերուն մէջ կան Փարիզէն 5 Ֆրանսացիներ, Հայ մը՝ Պ. ԽՈՐԷՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ որ ամերիկեան Լէվիս համալսարանին մէջ ուսուցիչ էր, անմիջապէս եգիպտացի դերասանուհի Քամէլյա Քոհէն, Սէնկ Փրիթի մահարաճան, Միացեալ ազգերու հնդիկ պատուիրակներ, եւ բազմազգի հարուստ եւ գործի մարդիկ:

× Սինկափուրէն Սայկոն գացող Ֆրանսական օդանաւ մըն ալ կորսուած է տասը մարդով:

ԵՐԱՆԻ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒՆ...

Անասուններու պաշտպան ընկերութիւնները համաշխարհային գումարում մը ունեցան Լա Հէյի մէջ եւ կարգ մը որոշումներ տուին անասունները մարդոց հաւասար եւ նոյնիսկ աւելի բարձր բռնելու մասին:

Դիմում ըրին պապին որպէսզի կոնդակ մը հանէ մարդիկն ու անասունները իրարու հաւասար հռչակելու մասին եւ հրահանգել որ մարդիկ «նուիրական պարտականութիւն» համարեն կենդանիներու հանդէպ լաւագոյն վարմունք մը ունենալ :

Այսպէս որոշեցին որ արգիլուի բացի « խաղի կենդանիներէն» թռչուններու որսն ու սպանութիւնը, կրկէսներու մէջ կենդանիներու ցուցադրութիւնն ու խաղը, ինչպէս նաեւ վաճառումը, փակել բոլոր այն կենդանաբանական պարտէզները որ գիտական հանգամանք չունին: Վերջապէս պահանջել որ շուները իբր բեռնաքարշ (սահնակ եւայլն) չգործածուին :

Երանի՜ միտքով աղքատներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՂՈՑԻ ԱՆՈՒՆԻ մը փոփոխութիւնը խռովայոյզ ձեւ մը ստացած է Լիմոժի մօտակայ Սէնժունիէն քաղաքին մէջ: Տեղւոյն համայնավար քաղաքապետը եւ թաղապետական խորհուրդը Պուլվառ Կամպէթթայի անունը փոխած եւ դրած էր պուլվար Սթալին, իսկ մարդադաշտ մըն ալ կոչած էր Մորիս Թորէզ: Նահանգին կառավարիչը հրամայած էր ջնջել այդ անունները եւ գիշերանց նոր նշանատախտակները հանուելով զետեղուած էին հինները: Հիմա տեղւոյն համայնավարները բորբոքած են եւ կը պահանջեն վերահաստատել իրենց պետերուն անունները :

ԱՀԱՒՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ հետեւանքով գրած էինք թէ Հիմալայա լեռներուն մէջ կարգ մը լեռնաշղթաներ փլած, տափակցած են: Նոր տեղեկութիւններ կը հաղորդեն թէ նոյն լեռներուն քանի մը գագաթներն ալ աւելի բարձրացած են: Ասոնց մէջ Էվէրէս գագաթը որ 8845 մեթր բարձր էր, եղեր է 8910 մեթր: Փարիզի հնդկական դեսպանատունը հասած լուրերու նայելով Ասսամի եւ Թիպէթի շրջանին մէջ պատահած ցնցումներու հետեւանքով մէկ միլիոն հոգիի կորուստ կայ. ասոնք կամ շարժին հետեւանքով բացուած վիհերու մէջ ինկած եւ կամ ողողումներէն քշուած են: Տիպրուկար քաղաքը իր 80.000 բնակիչով քանդուած է: Հինգ միլիոն մարդ անպատսպար մնացած է անձրեւներուն եւ մրրիկներուն տակ:

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ սէնտիքան որոշեց 110 Ֆր.ի բարձրացնել մազ կտրելը: Կիներու բաժինն ալ յաւելումներ պիտի կրէ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

1944 Օգոստոս 25ին, Կարտան – Պիվէռի մէջ եղբայրասպան, գնդակով վատօրէն նահատակուած, յաւէտ ողբրացեալ՝ ընկեր ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻԻ Յուշարձանին բացումը տեղի կ'ունենայ 3 Սեպտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Կարտանի գերեզմանատան մէջ :

Հաւաքավայր գերեզմանատան առջեւ :

Կը խօսին՝ Կարտանի Հ. Յ. Դ.ի կողմէ բացման խօսք ընկեր Հ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ եւ ընկերներ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ, նաեւ Կարտանի S. F. I. O.ի ներկայացուցիչը :

Նոյն օրը առաւօտեան ժամը 8ին հոգեհանգստեան պատարագ, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Գեղունիտան մէջ: Կը պատարագէ ՀԱՅՐ ԲԱԲԿԷՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Լիոնի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ, եգիպտահայ օրիորդ ԱԼԻՍ ԱԽԱԳԵԱՆ Հռոմի պետական քոնսէրվաթուարի աշակերտուհի, պիտի մասնակցի Ս. Պատարագի երգեցողութեանց: Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ունկնդրել այս հոգեշունչ երգեցողութեանց :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Էրզրումի Քան գիւղացի Վարդանուշ Շահնարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրտղան՝ Ներսէս Շահնարեանը, որ 1924ին Յունաստանէն մեկնած է Ամերիկա: Կը խնդրուի իմացնել Վարդանուշ Աղամեանի, 7 rue Danton, Décines (Isère) France:

Ջերմապէս կը խնդրուի Ամերիկայի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել այս փնտռտուքը :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ. — Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցը կը վերաբացուի այս երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 4ին: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ամէն օր՝ երեկոները, ժամը 16 — 19 :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Շէնէի մէջ (Chesnay, S. et O.) 310 քառ. մեթր հող մը: Դիմել Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, 247 Bld. Jean Jaurès, Boulogne, (Seine) :

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ մը ծագած է Իզմիրի նահանգին Տէմիրճի քաղաքին մէջ եւ 14 ժամ տեւելով այրած են վեց հարիւր տուն, երկու հարիւր խանութ եւ 700 գործի եւ մանածի աշխատանոց, երկրագործական պանքան, հողագործական քօօփէրաթիվը, նամակատունը, բանտը եւ ցորենի ամբողջ հունձքը: Երկու կիներ այրած են բոցերուն մէջ: 2000 հոգիի չափ անպատսպար մնացած են: Եւ այս բոլորին պատճառը կատու մըն է եղեր որ ուզելով պառաւի մը տապկած միսը գողնալ՝ կինը զայն հալածելու համար տապակը կը շպրտէ, եւ որովհետեւ գործողութիւնը յարդանոցի մը մէջ տեղ կ'ունենար, յարդերը բռնկեր եւ բոցերը շուտով տարածուեր են :

ՏՐՈՎԱԹԱՑԻ նոր պատերազմը տեղի պիտի չունենայ կ'ըսեն նոր լուրեր: Գեղանի Թասուլայի հայրը երեսփոխան Փէթրաքօյորկի յայտարարած է թէ «յանուն խաղաղութեան պատրաստ եմ աղջիկս զոհելու»: Այսպէս, երկու հազար դինուոր որ հեւ ի հեւ կը փնտռէին փախստական սիրահարները, դադրեցուցին իրենց խուզարկութիւնները: Յունաստանի արքեպիսկոպոս Տ. Սփիրիդիոն տեսակցելով վարչապետ Վենիզելոսի հետ, իր միջնորդութիւնը առաջարկած է խնդիրը «պատուով» լուծելու համար :

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 8ին Ընկերվարականներու սրահը, 51 rue Grignan: Ներկայանալ անդամատետրով :

★

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրեն Ն. Ս.ի բոլոր ընկեր–ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convalescents:

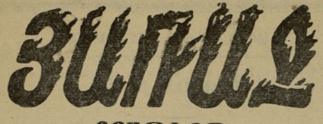
Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ Բժ. Ե. Խաքանասեան եւ Ս. Տ. Թովմասեան :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Chope du Nordի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 3 Septembre 1950 Կիրակի 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6245–Նոր շրջան իւ 1656
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱ

1949 Ապրիլ 27ին լրացաւ Մխիթար Աբբայի մահուան երկրորդ դարադարձը։

Այդ Թուականէն սկսեալ յոբելինական հանդէսներ կատարուեցան Սփիւռքի ամէն կողմերը, պանծացնելու համար մեծ Սեբաստացիին անմահ յիշատակը :

Երկհարիւրամեակի փակման հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենան շաբթուս՝ Վենետիկի մէջ, ի ներկայութեան հայ եւ օտար անձնաւորութեանց, որոնց շարքին կը սպասուին նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն եւ Եւրոպայէն ուխտաւորներ :

Հանդէսները կը սկսին Սեպտ. 8ին եւ կը վերջանան 10ին, տեւելով երեք օր։

Մխիթարեան Միաբանութեանց համար պատմական կրկնակ նշանակութիւն ունի Սեպտեմբեր 8 Թուականը, որ ամէն տարի հանդիսաւորապէս կը տօնուի թէ, Վենետիկի եւ թէ Վիէննայի մէջ։

Ժամանակին Վիէննայի մէջ ամէն տարի Սեպտեմբեր 8ին հանդիսաւոր մեծ թափոր մը տեղի կ'ունենար, մասնակցութեամբ հազարաւոր տեղացիներու։ 1844ին եւ 1847ին Մխիթարեանց այս տարեկան թափորին մասնակցած են նաեւ Աւստրեւհունգարիոյ կայսրն ու կայսրուհին :

1701 Սեպտեմբեր 8ին՝ Աստուածածնայ ծննդեան տօնին օրն է, որ Մխիթար Աբբա հիմնած է իր Միաբանութիւնը Պոլսոյ մէջ, հանդէսները նաեւ կը զուգադիպին Միաբանութեան հիմնադրութեան 250ամեակին :

Յետոյ 1717 Սեպտեմբեր 8ին է, որ Վենետիկի Ծերակոյտին հրովարտակով Մխիթար Աբբա կը յաջողի իր Միաբանութիւնը փոխադրել Ս. Ղազարի կղզեակը, որուն վրայ կային միայն շատոնց լքուած հիւանդանոցի մը աւերակները :

ԺԸ. դարու սկիզբը խիստ հալածանք կար Պոլսոյ մէջ կաթոլիկ Հայերուն դէմ Եփրեմ Ղափանցի եւ Աւետիք Եւդոկիացի պատրիարքներու օրով :

Մխիթար Աբբա չկարենալով մնալ Պոլիս, 1701ին 400 դահեկանով կը մեկնի Իզմիր, անկէ Նէապոլիս, հուսկ յետոյ կը հաստատուի Մորէայի Մեթոն քաղաքը, 1706ին հոն հիմնելով վանք մը ու եկեղեցի մը։ 1715ին Թուրքերու եւ Վենետիկցիներու միջեւ ծագած պատերազմին հետեւանքով է, որ Մխիթար կ'ապաւինի Վենետիկ՝ իր միաբաններով :

1717ին ցկեանս Աբբահայր ընտրուելով, ամբողջ երեսուն տարի մեծ ձեռնհասութեամբ կը վարէ իր պաշտօնը :

Ու երբ 1749 Ապրիլ 27ին աչքերը կը փակէր յաւիտենութեան, արդէն հաստատ հիմերու վրայ դրուած էր Միաբանութիւնը : 41 ուխտեալ վարդապետներ եւ 13 աշխատաւոր եղբայրներ պիտի շարունակէին իր գործը։

Միաբաններէն մաս մը 1773ին բաժնուելով Վենետիկէն՝ կը հաստատուին նախ Թրիէստ, յետոյ Վիէննա, ուր ցարդ նուիրուած են իրենց մեծ հիմնադրին առաջադրած նպատակին։

Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւնները գրական, կրթական ու մշակութային գետնի վրայ իրենց կատարած աշխատանքներով, հայ ժողովուրդի երախտագիտութեան արժանացած են :

Մխիթարի մեծ արժանիքներէն մէկն է եղած այն՝ որ անիկա մերժած է օտար կրօնաւորներ առնել իր միաբանութեան մէջ։ Իր այս մոլեռանդ ազգասիրութեան դէմ ժամանակին բողոքներ եղած են մինչեւ Հռոմ, սակայն մեծ Սեբաստացին անդրդուելի մնացած է իր հիմնական ծրագրին մէջ :

Երկրորդ արժանիքն այն է, որ իր իսկ տքնաջան աշխատութեամբ հրատարակած է Հայկազեան բառարանի երկու հատորները, Հայկազեան քերականութիւնը, գրաբար աստուածաշունչը, Մեկնութիւն Մատթէոսի եւայլ աշակերտներուն եւ յաջորդներուն :

Ուրիշ մէկ արժանիքն ալ այն է, որ չէ ուզած իր Միաբանութիւնը պահել Թրքական հողին վրայ եւ փոխադրած է զայն Եւրոպայի ազատ հորիզոններուն տակ, ուր միաբանները ամէն դիւրութիւն ունեցած են՝ անկաշկանդ նուիրուելու համար Հայոց պատմութեան, գրականութեան եւ լեզուի ուսումնասիրութեան :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ՀՈՏ

Հնդկաստանի երկրաշարժը իր ահաւոր փլուզումներով ու երկրաբանական խոր փոփոխութիւններով գլեց անցաւ մարդոց ստեղծած հիւլէականը :

Ի՜նչ անակնկալներ է ստեղծեր, լուր չունէինք։ Ոչ միայն գետերու ընթացքն է փոխեր եւ լեռներ վար առեր, այլեւ քարիւղի ժայթքումներ, հորեր, աղբիւրներ ցաներ է ընդարձակ տարածութեան մը վրայ :

Անշուշտ աշխարհագրական եւ երկրաբանական փոփոխութիւններն ալ մեծ կարեւորութիւն ունին քաղաքական եւ գիտական աշխարհին համար :

Ո՞վ գիտէ, ինչ սիրտեր սկսան տրոփել գեղեցիկ յոյսերով ոգեւորուած։ Թերեւս «Ուրանիոմի» հանքեր ալ ծնած էին։ Ա՛լ կրնաք նախատեսել քաղաքական, ռազմական նշանակութիւնը այդ ծնունդին, եւ պաղ կամ տաք պատերազմի մը համար անոր ունենալիք ազդեցութիւնը :

Առ այժմ սակայն քարիւղն է որ դիւանագէտներուն աչքերը խոշո՜ր խոշո՜ր բանալ տուաւ։

Նախ հիացաւ նախախնամութեան գիտական կարողութեան վրայ :

Իրենք տարիներ ու տարիներ կը ճգնին, ինչ խաղեր, «մարդասիրական» ու «գաղափարական» ի՜նչ զոհողութիւննե՜ր յանձն կ'առնեն քանի մը տակառ քարիւղի համար, անդին բնութիւնը բաշերը կը ցցէ եւ հազարաւոր տակառներ կը թափէ հոս ու հոն :

Չար լեզուներ կ'ըսեն թէ որոշեր են ժողով մը գումարել եւ խնդրել Ամենակարողէն որ այդ ահաւոր ցնցումներէն սանկ քանի մը հատ ալ մեր կողմերը ղրկէ :

Օգուտը կրկնակի է։ Նախ՝ իրենց համար շատ քանդելիք բան չի մնար յառաջիկայ պատերազմին, աշխատանք մը պակաս։ Յետոյ սա քարիւղ ըսուած Ոսկի Հորթը արծաթի կը վերածուի եւ արժէքը կը կորսնցնէ։ Պզտի՞կ բան է։

ՍՕՍԻ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԸ սիրաշահելու խորհրդային ձեռնարկները կը շարունակուին : Շարունակուող առեւտրական բանակցութեանց ընթացքին, Սովետները առաջարկած են կազմել պարսիկ եւ խորհրդային խառն յանձնաժողով մը, լուծելու համար երկար ժամանակէ ի վեր շարունակուող սահմանային վէճը։ Պարսկաստանի վարչապետը Ալի Ռազմարա խիստ գաղտնապահութիւն հրամայած է բանակցութեանց ընթացքին մասին :

ՀԻՆԳ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐ պիտի դատուին Եուկոսլաւիոյ Նիշ քաղաքի նահանգային դատարանին առջեւ որպէս կոմինֆորմեան լրտեսներ :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի որոշումով, հարաւային Քորէայի կառավարութեան ներկայացուցիչը հրաւիրուեցաւ Խորհուրդի երէկուան նիստին։ Խորհրդային պատուիրակը Պ. Մալիք դէմ քուէարկեց այս որոշման, բայց չյայտնեց թէ ընդդիմութիւնը վեթոյի ուժը ունի։ Հարաւային Քորէայի պատուիրակը խօսք առնելով արտայայտուեցաւ հիւսիսային Քորէայի կառավարութեան նուաճողական ծրագիրներուն եւ բռնութեանց դէմ :

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը մարզելու վրայ է տասը հազարնոց բանակ մը, որ Քորէա պիտի ղրկուի :

Երբ Թրքահայաստանի հազարաւոր վանքերն ու եկեղեցիները հիմնայատակ կործանեցան, իրենց փլատակներուն տակ ծածկելով մեր հին մատենագիրներու եւ գրիչներու թանկագին ձեռագիրներն ու մտքի նշխարները, Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւնները անվթար պահեցին ա՛յնքան գուրգուրանքով իրենց հաւաքած անգնահատելի գանձերը :

Մեռած չէ Մխիթար, քանի որ անմահ է իր գործը։ ԺԷ. դարու խաւարին մէջէն լուսաշող փարոսի մը նման կը փայլի իր պայծառ դէմքը :

Հայ ժողովուրդը յաւիտեան պիտի յարգէ իր յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ ՍԿՍԱՒ

Ամերիկեան ընդհ. սպայակոյտին սպասած մեծ յարձակողականը սկսաւ Մազանի առջեւ եւ Նաքթոնկ գետի մեծ աղեղին վրայ։ Իրենց այս յարձակողականով, հիւսիսային Քորէացիները կը ջանան վճռական հարուածը իջեցնել դաշնակից պաշտպանողական գիծերուն վրայ եւ ճեղքելով զանոնք, շարունակել իրենց յառաջխաղացումը հասնելու համար Փուզանին :

Առանց նկատի ունենալու իրենց կրած ծանր կորուստները, կարմիրները կը շարունակեն մեծ ուժեր թափել առաջին գիծերուն վրայ եւ նոյնքան կարեւոր ուժեր ալ կեդրոնացնել թիկունքը որպէս պահեստ :

Այս կարմիր հեղեղը կասեցնելու համար, Ամերիկացիները՝ իրենց հրետանիով ու օդանաւային ուժերով անխնայ կը ռմբակոծեն ընդարձակ տարածութիւններ, ուր կեդրոնացած են համայնավարները :

Կռիւները, սկիզբէն իսկ ստացան կատաղի կերպարանք։ Յիսուն հազար կը հաշուեն այս յարձակողականին մասնակցող կարմիր ուժերու համրանքը։ Յարձակողականը սկսաւ գիշեր ժամանակ եւ թնդանօթաձգային նախապատրաստական կրակով մը։ Հարիւրաւոր կարմիր զինուորներ, լուսավառ ջահեր ի ձեռին, կը լուսաւորէին ճամբաները բլուրին վրայ դէպի Նաքթոնկ դիւրացնելու համար յարձակող ուժերու յառաջխաղացումը, որ սկսաւ երկու ժամ վերջը։ Յիսուն քիլմ. երկայնութեամբ ռազմաճակատի մը վրայ գործուեցան իրարմէ անջատ 17 յարձակումներ : Ամէնէն աւելի Նաքթոնկի գլխաւոր աղեղին վրայ է որ կարմիրները առաւել խոյացան մեծ թափով եւ յաջողեցան շրջապատել կարգ մը ամերիկեան զօրամասեր, որոնց պարէնաւորումն ու զինամթերքը կ'ապահովուին այժմ օդանաւերու միջոցով։ Այսպէսով, Ամերիկացիները, 15 քիլմ.ի չափ ետ քաշուեցան եւ պաշտպանողական նոր գիծեր կազմեցին անմիջապէս Զանկեօնկի արեւմուտքը եւ Եօնկսանի արեւելքը։ Կարմիրները, այս աղեղը ճեղքելով, գետը անցան շատ մը կէտերու վրայ :

Երկրորդ գլխաւոր յարձակողականը սկսաւ Մազանի ուղղութեամբ, ուր սակայն, Ամերիկացիները կը շարունակեն դեռ կացութեան տէրը մնալ։ Այստեղ, Ամերիկացիները կը դիմագրաւեն յարձակումը երկու կարմիր զօրամասերու, որոնք անցան Նամ գետը։ Ամերիկեան գունդ մը, որ պաշարուեցաւ, կը կռուի հերոսաբար, նահանջի գիծ մը ապահովելու համար։ Աւելի դէպի հարաւ, Ամերիկացիները, հակառակ իրենց յոգնած վիճակին, հակայարձակողականի անցան եւ կուրծք կուրծքի մղուած կատաղի կռիւներէ վերջ յաջողեցան վերագրաւել մէկուկէս քիլմ. տարածութիւն մը եւ Համանը, որ ինկած էր կարմիրներու ձեռքը :

Հակառակ ամերիկեան հրետանիի եւ օդանաւերու թափած սարսափելի կրակին, կարմիրները միշտ առաջ կը նետուին, առանց հաշուելու իրենց կորուստները։ Դիակները կը կուտակուին ամերիկեան մարտկոցներու առջեւ։ Զօր. Քին, թըշնամիին կորուստը կը հաշուէ հազարեակ մը մեռեալներով, միայն իր զօրաբաժնի ճակատամասին վրայ :

Կացութիւնը, մեծ յարձակողականի առաջին օրուան արդիւնքով, կը նկատուի ընդհանրապէս շատ լուրջ, թէեւ ոչ տագնապալի։ Զօր. Քին յայտարարեց.— «Պէտք է վերագրաւենք մեր դիրքերը, գիտեմ որ պիտի յաջողինք, որովհետեւ չենք կրնար լքել զանոնք»։

Այսուհանդերձ, զօր. Մէք Արթըրի սպայակոյտը կը կարծէ թէ թշնամի կարեւոր ուժեր կեդրոնացուած են նաեւ Թակուի հիւսիս - արեւմտեան կողմը եւ այս ուժերը, հաւանաբար նոր յարձակողականի պիտի անցնին դէպի այս քաղաքը իջնելու համար։ Այս նախատեսութեամբ ալ եւ ամէն պատահականութեան դէմ պատրաստ ըլլալու համար, ամերիկեան սպայակոյտը կը տընտեսէ իր պահեստի ուժերը։ Առ այժմ, Թակուէն դէպի Քիկիէ եւ Փոհանկ երկարող ճակատամասը հանդարտ է :

Նախագահ Թրումընի ճառը

ԵՒ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒՆ

Ձայնասփռուած ճառով մը, որ լսուեցաւ աշխարհի ամէն կողմը եւ յատկապէս Ամերիկայի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ, Նախագահ Թրումըն յայտարարեց երէկ գիշեր, թէ Քորէայի պատերազմը «ընդհանուր պատերազմի» մը պիտի չվերածուի, եթէ համայնավարները ուրիշ բանակներ եւ կառավարութիւններ միջամուխ չդարձնեն կռուին մէջ։ «Կարմիրներու արշաւանքը Քորէայի մէջ հասած է իր գագաթնակէտին, ըսաւ Նախագահը, մեր ջանքը պիտի ըլլայ փշրել զայն»։

Թրումըն յոյս յայտնեց որ չին ժողովուրդը,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԷՐՔ-ԲԼԱԺ

Պզտիկ քաղաք մըն է Մանշի ափին։ Ոչ աղմուկ եւ ոչ ալ ուրախ։ Պզտիկ ու երկար կառքերու վրայ պառկած անդամալոյծներու կը հանդիպիս ամէն քայլիդ, կամ պանդոկի մը պարտէզին մէջ, ծառերուն տակ, ճաշարաններէն եւ սրճարաններէն ներս ։ Բայց հիւանդի երեւոյթ չունին անոնք առհասարակ։ Պառկած են իրենց հագուստով եւ կօշիկներով, կ'ուտեն , կը կարդան, կը ծխեն կամ կը դիտեն, մինչ ազգական մը կամ բարեկամ մը կը քշէ կառքը։ Կան նոյնիսկ անոնց մէջ շատ կայտառ երիտասարդներ։ Կը զարմանաս։ Անցնող կիսամերկ կիները կը հեռացնեն նոյնպէս մեր մտածումը հիւանդներէն ։ Գունաւոր վրաններ եւ ուրախ ճիչեր կան ծովափին վրայ , անհամար երեխաներ՝ որ կը մարզուին ու կը խաղան բազմաթիւ սքատներու մէջ։ Պէրք – Բլաժ , հիւանդներու քաղաքը՝ չի տխրեցներ քեզ ։

Զուրախացներ քեզ նոյնպէս։ Ծովաքաղաք մը չէ Տովիլի, Ժուան լէ Բէնի կամ Քանի պէս։ Կը պակսին առագաստանաւերն ու հարուստ սրճարանները։ Նուագ չես լսեր։ Ու ափին մեծ մասը աւերակ է։ Քանի մը վրաններ՝ այդ աւերակներուն մէջ եւ pommes frites ծախողներ՝ աղքատ տպաւորութիւն մը կը ձգեն։ Փակ է ամէնէն մեծ ու ճոխ պանդոկը։ Կայ միայն քազինօ մը կայարանին մօտ։ Բայց չկայ մսխող եւ վայելող դասակարգը։ Բացակայ են գեղեցիկ կիները՝ որ հակառակ իրենք զիրենք ցուցադրելու սնամտութեան կամ գայթակղեցուցիչ ազատութեան եւ ամբարտաւանութեան, փարթամութիւն մը պիտի տային քաղաքին։ Հազիւ քանի մը բացառիկ կիներ, աւազներուն վրայ, կը փոխեն մեր տրամադրութիւնը այն պահուն երբ, տխուր պիտի գտնէինք մերկութիւնները ։

Կան չարժանկարի քանի մը սրահներ։ Մանկական հանդէսներ կը կազմակերպուին երբեմն ։ Բայց քաղաքը տխուր է միշտ ուրախութեան մէջ եւ ուրախ՝ տխրութեան մէջ։ Ցաճախակի անձրեւները եւ օդին փոփոխութիւնը օրուան մէջ քանի մը անգամ, երեկոներու ցուրտ քամին աւելի ցայտուն կը դարձնեն քաղաքին այս անորոշ մթնոլորտը։ Շչակ մը, ճիշդ պատերազմի օրերուն պէս, եղերական ճիչ մը կ'արձակէ ամէն կէսօր։ Քաղաքին ժամացոյցն է, բայց կը զգացնէ նաեւ թէ վտանգ մը կայ միշտ։ Կայ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած մէկը՝ մահուան եւ կեանքի միջեւ։ Կայ խեղդուելու վրայ լողորդ մը՝ որուն համար կը հնչէ նաեւ ուրիշ փող մը եւ կարմիր դրօշակ մը կը բարձրանայ կայմին ծայրը։ Գիշերները, ծովը՝ իր անդղերը կ'արձակէ քաղաքին վրայ եւ հողմադալար ծառերուն խարշափին հետ, խաւարին մէջ, կ'իշխէ խռովիչ ժխոր մը։

Քանի մը օրեր անցուցած էի այս տպաւորութեան մէջ, երբ, մէկէն, գտնուեցայ քաղաքը աւելի մօտէն ճանչնալու դիրքի մը մէջ, հիւանդանոցի մը անկողինին վրայ։ Վիրաբուժական գործողութենէն վերջ, որուն երբեք չէի մտածած Փարիզէն, խաղաղ արձակուրդ մը անցնելու երազով մեկնած պահուս, ցաւերուս մէջ՝ երիտասարդ հիւանդապահուհի մը, հելլէնական արձանի մը պէս, բացատրեց ինծի ոսկորներու տառապանքին անհունութիւնը, հիւանդներուն մեծ համբերութիւնը։ Խօսեցաւ հրաշագործ վիրաբոյժներու մասին։ Շրջեց բժիշկներուն եւ հիւանդապահուհիներուն վրայ ունեցած գէշ կարծիքս, յոռի յիշատակներս։ Պզտիկցաւ ցաւս։ Հելլէնական արձան մըն էր եւ տառապանքի խռովիչ ներկայութիւն մը։ Իր ձախ թեւը կը մնար երկարած օդին մէջ։ Ծեփուած էր գաճով։ Խօսեցաւ իր ծիծերուն մասին, գաճի մէջ դարձեալ։ Կը պառկէր, կ'աշխատէր, կը խնամէր մեծ կարեկցութեամբ մը՝ իրմէ աւելի դժբախտները, այսպէս, մարմնոյն կէսը՝ ամիսներէ ի վեր քարի վերածուած։

Պատմեց։ Պէրք Բլաժը իր աւանդութիւնը ունի։ Ամայութիւն էր տարիներ առաջ, ըսաւ, կ'ապրէր միայն ձկնորսի մը ծերացած այրին՝ խրճիթի մը մէջ։ Օր մը, մէկը, մօտակայ գիւղերէն, կը բերէ եւ կը յանձնէ անոր իր հիւանդ զաւակը՝ որմէ ձեռք քաշած են բոլոր բժիշկները։ Շարաւ կը հոսէր պզտիկին ոսկորներէն ու մէկ վէրքը ուրիշի մը ծնունդ կուտար մարմնոյն տարբեր մէկ մասին վրայ։ Պառաւը, վարձքի մը փոխարէն, յանձն կ'առնէ խնամել մեռնելու դատապարտուած տղեկը։ Այդ խնամքը մեծ զոհողութիւն կը պահանջէր իրմէ։ Ապրելու չափ սնունդ մը տալէ վերջ հիւանդին, կը լքէ զայն ամբողջ օրը՝ տաք աւազներուն վրայ, կիզիչ արեւին տակ։

Բայց պառաւը խնամքէն աւելի մեծ արարք մը կը գործէ, ոտքի կը հանէ քալելու անկարող տղան։ Ատեն մը վերջ, նկատելով թէ փակուած էին տղուն վէրքերը, ախորժակը աճած, լացը դադրած, զարմանալէ վերջ, կուգայ այն եզրակացութեան թէ բուժուած է անբուժելին։ Աւելի կենդանութիւն կար տղուն պղինձի գոյն առած մարմնին մէջ։ Անոր աչքերը կը փայլէին ծովային թռչուններու աչքերուն պէս։ Ժպիտ կար դէմքին վրայ։ Կը խաղար աւազներուն հետ, կ'երազէր ալիքները, վերջալոյսներն ու հեռուէն անցնող նաւերը դիտելով ։

Առաւօտ մը, մակընթացութեան ժամուն, կինը կը գրկէ տղան ու կը տանի կը պառկեցնէ զայն ծովուն մօտը։ Կը հեռանայ քովէն եւ կը հսկէ անոր վրայ խրճիթին լուսամուտէն։ Կը սպասէ, որ ջուրերը գան, իյնան տղուն վրայ։ Եւ ասոնք, առաջ նետուելով եւ նահանջելով, տարածուելով եւ կծկուելով, կը մօտենան քիչ քիչ, կը նետուին աւելի առաջ, կը պաշարեն տղան։ Բայց յամառ իր որոշումին մէջ, պառաւը, լսելով հանդերձ անոր օգնութեան կանչերն ու զարհուրանքի ճիչերը, աչքերը սեւեռած, լուռ, կը սպասէ միշտ։ Վճռած է, պէտք է որ ոտքերուն վրայ կենայ տղան ու կը պատահի , արդարեւ հրաշքը։ Պզտիկը ճչալով, թաւալելով, մաքառելով պաղ ջուրերուն ու փրփուրներուն հետ, կը կանգնի յանկարծ ու քանի մը քայլեր կ'առնէ դէպի ափը։ Կինը կը նետուի խրճիթէն դուրս, կը հասնի, կը գրկէ տղան։ Կը բաբախեն երկուքին ալ սրտերը։

Բժիշկները զարմացումով կը հաստատեն այս կատարեալ բուժումը եւ մօտէն կը հետաքրքրուին անով։ Պառաւին կը յանձնեն նոյն ախտէն տառապող չորս երեխաներ որ կը բուժուին նոյնպէս։ Կը հասկցուի այն ատեն թէ օդը բացառիկ զօրութիւն մը ունի Մանշի ափին այս մասին վրայ։ Բուժարաններ կը կերտուին իսկոյն, բնակարաններ, պանդոկներ։ Այսպէս կը ծնի եւ կը տարածուի քաղաքը։

Պէրք Բլաժը, այսպէս կը նմանի Լուրտին եւ antithèseն է անոր։ Հոս՝ գիտական ոգին է որ կ'իշխէ, ամէնէն աւելի։ Եւ մարմինն է ուշադրութեան առարկան։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի սնունդին, մարզանքին, մարձանքին եւ լոգանքին։ Հիւանդանոցի մը ոճը ունի հրապարակին եկեղեցին իսկ, կարմիր ու ճերմակ կղմինտրէ, փայտէ, առանց քանդակի, շատ պզտիկ զանգակատունով մը։ Ներսը, խորանին առջեւ Աստուածամայրը , մեծ իւղանկարի մը մէջ, ծովէն է որ ցամաք կ'ելլէ, մանուկը թեւերուն մէջ ։

Պէրք Բլաժը վերացական չէ, ունենալով հանդերձ, սրբավայրերու պէս՝ իրեն դիմող անհամար անկարներ, անդամալոյծներ եւ այլ դժբախտներ։ Ցուցափեղկերուն մէջ կը տեսնենք վիրաբուժական գործիքներ, կեղծ ոտքեր եւ թեւեր։ Կան բազմաթիւ դեղարաններ, բազմաթիւ բժիշկներ եւ վիրաբոյժներ ։

Լէոն Տոտէ, գիրքի մը մէջ, կը հեգնէ գիտութիւնը բաղդատութիւն մը ընելով կրօնքին հետ ։ Կը նկարագրէ բժիշկներուն նիւթապաշտութիւնն ու կարեկցութեան պակասը հիւանդապահուհիներուն , մեծ տգիտութիւնն ու սնափառութիւնը ։ Կը փառաւորէ քրիստոնէութիւնը։ Հոս, այս հարցը կը դառնայ գլխուս մէջ, որ կը դառնայ նաեւ կորսնցուցած արիւնէս։ Կը կարծեմ թէ սխալ է բաժնել, բաժանում մը դնել մարդուն մէջ, մարմինին եւ հոգիին միջեւ։ Եթէ կայ բուժում մը որ կուգայ հաւատքէն, կամ սարսափէն, ինչպէս պատմութիւնը կ'ըսէ, կայ նաեւ բուժում մը՝ դեղերով եւ ճարտար ձեռքերով։ Օրերէ ի վեր կ'ապրիմ մարմնիս հետ, որուն այնքան քիչ կը մտածեմ երբ ոտքի վրայ եմ եւ անհուն կը գտնեմ զինքը , իր մէջ կը տեսնեմ մեր կամքէն ու բանականութենէն անկախ , պայքարող անձնականութիւն մը։ Անոր կամքին կը սպասենք վիրաբուժուհիս ու ես։ Դատապարտելի կը գտնէի անոնք որ մեծ կարեւորութիւն մը կուտան ուտելիքին։ Նոյնը կ'ընեմ ։

Մարդիկ հնդկական Եօկայէն մինչեւ քրիստոնէութիւն, մինչեւ իսլամ միսթիքականութիւնը , կը ձգտին հեռանալ այդ մարմինէն, մտածումէն իսկ, կը դիմեն նաեւ կախարդական հեղուկներու, գինովութեան, անցնելու համար հոգեկան աւելի բարձր մակարդակի մը վրայ, տիեզերական թրթռացումներու մէջ։ Գինեմոլներն ու հաշիշ առնողներն ալ հոգեկան այդ ազատութեան կը մտածեն։ Եւ ինչ անկումներ կան այս ճամբուն վրայ։ Կը խորհիմ թէ մարդկային բանականութիւնն է որ կը տառապի հոս եւ գիտական աշխարհին մէջ՝ գտնելու համար ելք մը՝ որուն ճակատագրած է զինք բնութիւնը։ Կը քալէ դէպի ոգեկանը, բայց կը քալէ բազմաթիւ ճամբաներով եւ խարիսխը մարմինն է միշտ ։

Պէրք Բլաժը կուտայ սրբավայրի յատուկ հոգեվիճակ մը, ցաւերէս եւ անձնականութենէս անդին կը նայիմ, տառապողներուն որ հաւասար են, ըլլան անոնք բարի կամ չար, վսեմ կամ գռեհիկ, խելացի կամ տգէտ։ Այսպէս մտքիս կը կառչի եւ սիրտս կը շարժէ հոսկէ անցած ընկերոջ մը յիշատակը, որ չեմ գիտեր ո՞ւր, կը շարունակէ անշարժութեան դատապարտուած կեանք մը՝ իր հալող ոսկորներով ։

Ե՞րբ պիտի գայ ժամանակը ուր, բարութեամբ եւ գիտութեամբ, սէրով եւ իմացականութեամբ՝ վերջ պիտի գտնեն նման մարտիրոսութիւնները։ Կը նայիմ մահիճէս ։

Ու ծով, ծովն է միշտ՝ անհուն եւ խռովիչ կոծով ։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Ժամուն բակը

Կ'անձրեւէ տղաս… (Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ)

Յիշատակ, յիշատակ, ի՞նչ կ'ուզես ինձմէ ։ (ՓՕԼ ՎԷՌԼԷՆ)

Փարիզը տաք է։ Փարիզը օտար։ Փարիզը ճնշիչ ։

Թեւերս փարտելով ազատ համարձակ կը քալեմ Եղիսեան դաշտերէն։ Ետեւ մնացին Նոսէքի բարակները։ Ու կը մտածեմ թէ ո՞րն է աւելի շըքեղ, հո՞ս թէ թմբիներուն տակը։ Ու յաղթական կամարին եւ Պռանտնպուրկի դրան, ուրկէ հիմա պատ մը կը զատէ կարմիր Պերլինը միւսներէն, բաղդատականը կ'ընեմ ։

Յանկարծ կը մտաբերեմ որ հոս, մօտերը, ափ մը հող կայ որ հայկական է, ու կը քալեմ դէպի հոն ։

— Հայոց եկեղեցի՞ն։ Կռան Բալէէն անդին , առաջին փողոցը, աջիդ։ Փոքրիկ հրապարակի մը միւս կողմն է ։

Պահ մը յետոյ կը կենամ անոր առջեւ, փորձառու օտար տեղեր թափառումի։ Ու կը սկսինք ծանօթանալ իրարու ։

Հայկական ոճով փոքրիկ մատուռ մը, ինչպէս Պօղոս Նուպար փաշայի կառուցանել տուած ուսանողական տունը, որ հեռուէն կը ճանչցուի ։ Սքանչելի սիւներով, խոյակներով ու քանդակներով, որուն ճակատը գրուած է.

Ողորմութեամբն Աստուծոյ

Ի հայրապետութեան Ս. Էջմիածնի վեհ. Տ. Մկրտչի (սրբագրուած, երեւի առաջ գրուած է եղեր Մկրտիչի) Ս. Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, բարեպաշտն Պ. Աղեքսանդր Մանթաշեան Տփղիսեցին, նուիրելով զգետինն, արդեամբ եւ դրօքն իւրովք ի հիմանց կառոյց զեկեղեցիս, յան. Ս. Յովհաննու Մկրտչի, ի յիշատակ հանգուցեալ ծնողացն իւրոց, եւ ի վայելումն որդւոց, Հայաստանեայց առաքելական Ս. եկեղեցւոյ։ Ցամի Փրկ… 1904 եւ ի Թուին Հայոց… (անընթեռնլի) տակը՝ Eglise Arménienne։

Այս արձանագրութեան ձախը, Ս. Թադէոս , առաքեալի գլուխը, պանծալի մօրուքով անշուշտ ձեռքը սուր մը վեր բռնած, չես գիտեր ի՞նչ կ'ուզէ ջարդել փշրել։ Միւս կողմը, նոյնպէս մօրուսափառ մէկը, ան ալ Բարսեղը հաւանաբար. — որոնց շնորհիւ ալ հայ եկեղեցին ինքզինք առաքելական կը դաւանի ,— բռնած գիրք մը, աւելի խելօք քրիստոնեայ առաջինէն։ Այս ամէնը լաւ մը գլուխս մտցնելէ յետոյ, բաց դռնիկ մը կը նշմարեմ, ու կը փորձեմ գլուխս մտցնել անկէ ներս ։ Ու ահա, անոր աջը արձան մը, տակը գրուած. « 1914 — 1918, aux Volontaires Arméniens de l'armée Française, morts pour la France»։ Յետոյ հայերէն, անշուշտ անոր վարը միայն. «ի յիշատակ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Ֆրանսահայ կամաւորներուն»։ Սխալ, Պէտք էր ըսել հայ կամաւորներուն։ Քանի որ անոնք բոլորը Ֆրանսահայ չէին։ Մոռցեր են, կամ չեն ուզեր աւելցնել, ճաշակ մըն ալ Ֆրանսայի դերէն Կիլիկիոյ մէջ…։ ։

Անկէ վերջ կը սուզիմ ժամուն բակը : Ժամը ինք գոց է։ Հոն կը գտնեմ քահանայ մը որ աթոռի մը վրայ կը տաղտկանայ։ Հերթապահ է եղեր խեղճը։ Կը բարեւեմ զինքը ու կը նստիմ քովը։ Նիհար վարդենի մը մէկ կողմ կը դողայ։ Կարծեմ հիւանդ ծառ մը եւս։ Եւ քիչ մը խոտ ու քանի մը ծաղիկ։ Ճիշդ նոյն ծաղիկը, որմէ փոքր թաղար մը կար Անդրանիկի մահարձանին առաջ։ Անդին, վերերը, շուք կուտայ վրանիս Էյֆէլի աշտարակը։ Իր հարցումին, թէ ո՞վ եմ, կ'ըսեմ միայն գաւառացի եւ Փրակայէն ըլլալս։ Քահանան, լսելով Փրական, կ'անհանգստանայ։ Այս տեսնելով, ձանձրոյթը խոյս կուտայ իրմէն։ Եւ ան կը մտածէ, որովհետեւ խելք ունի, որ այս ողբալին կծիկը դրեր ու եկեր է։ Եւ քանի որ խղճի ալ տէր է, կը գտնէ որ ամէնինչ,նոյնիսկ դպրոցի վկայական, ընտանեկան յիշատակի առարկաներ, ձեռագիրներ, լքեր ու հոգին փրկեր է։ Ու հիմա, խեղճ պայուսակ մը ձեռքը, մէջը երեք ձիթապտուղ ու կտոր մը սպիտակ հաց, կը թափառի արեւմուտքի ճամբաներուն վրայ, մինչեւ Փարիզ, անոր ծակն ու ծուկը, ու կը գտնէ նոյնիսկ Հայոց եկեղեցին ։

Կը փնտռեմ դասընկերս, Պետրոս քահանան . բայց ան հիմա Քալիֆորնիա չուեր է։ Օրիորդ մը դրասենեակէն, որուն պատուհանը բակին աչք կ'ընէ, կուտայ ինծի անոր հասցէն։ Իսկ ես, ապշած, կը զննեմ օրիորդին առատ մազերը, որոնք տարօրինակ կերպով շատ սեւ կը գտնեմ, այնքան տարի տեսած չըլլալով նման բան, հիւսիսային կողմն աշխարհի, Էլպայի ափերը ։

Կարդացած եմ աղքատախնամի մասին։ Հոն ներսն է ան։ Երեք հայ բժիշկ անձնուիրաբար կը դարմանեն Հայերը։ Ունին դեռ 8 հայկ. դպրոց, հինգշաբթի օրերը, տարբեր տեղեր։ Ու կը թուէ թաղերուն անունները։ Յետոյ կուտայ ուծացումի ծանօթ պատկերը, որ սակայն մինակ Հայերուն յատուկ չէ Ֆրանսա, այլ բոլոր օտարներուն ։

— Հայերը այստեղ առաջնակարգ դիրքեր ունին։ Շատ յառաջդիմեցին ոմանք (*)։ Սքանչելիօրէն կը մրցին ամէն ազգի հետ։ Անմրցելի են։ Նաեւ ուծացումի մէջ անմրցելի։ Մեղք մեր հերոսներուն։ Մեղք նահատակներուն։ Ասոնց համար չէր արժեր զոհաբերուիլ ։

Ու կը հարցնէ թէ ժամը տեսա՞ծ եմ։ Ոչ։ Ու կ'ուզէ բանալ եւ ցուցնել։ Բայց, կ'ըսեմ, յետոյ, կամ ուրիշ անգամ։ Ինչո՞ւս պէտք ժամը։ Ի՞նչ է որ սա ժամ ըսուածը։ Լաւ՝ իբր ազգային հաւաքատեղի։ Այլապէս, Կէօթէն է որ կը գրէ․ « Շատ մը անտանելի բաներու կը հանդուրժեմ, սակայն չորսը ամէնէն գէշն են,ծխախոտին ծուխը, փայտոջիլը, սխտորը եւ Քրիստոս»։ Իսկ Պէնտաւ Շօ կ'ըսէ․ «Աստուածաշունչը ամէնէն լիրբ սուտերուն հիւսուածքն է որ երբեք գրուած ըլլայ»։ Ուստի ժամը թող գիս հանդիստ ձգէ։ Խօսինք Հայութեան մասին։ Եւ այդպէս ալ կ'ըլլայ։

— Փրակա շատ Հայ կա՞յ , կը հետաքրքրուի քահանան ։

— Ձեռքերուս մատներուն չափ։ Ոմանք հեռացան վերջերս։ Ուրիշներ մեռան։ Իրենց օտար կիներէն եղա ծզաւակները Հայ չենք հաչուեր բնականաբար ։

Անշուշտ, ձեռքի շարժումով մը իրաւունք կու տայ ինծի։ Հայուն համար օտարանալը նորոյթ է հիմա։ Մտաւորական քահանայ, ամէն կէտի մէջ համակարծիք ենք։ Կը թուի թէ երդ մը կ'երգենք միասին, որուն եղանակը ծանօթ է երկուքիս ալ։ Յանկարծ, խօսքը դարձնելով, կը փարի կրկին օձիքէս ․

— Դու ո՞վ ես, այ տղայ ։

— Տիվրիկցի, տէր հայր։

— Երուա՞նդն ես։ Երուանդը հըլլաս, Մովսէս էֆէնտիին տղան։ Ես ձեր տունին քահանան էի , Պոլիս, Օրթագիւղ։ Ձե՞ս յիշեր գիս ։ Կը ճանչնամ մամդ, հայրդ։ Ախ, այո, դուն հոն չէիր այն ատեն։ Կորսուած էիր ջարդերուն։ Ջանոնք բոլորը ես թաղեցի, երբ կրկին փախած էիր դուն ․․․ Գիտեմ ձեր տունը։ Ձեր պարտէզը։ Թթենիին ու թզենիին տակ, ջրհորին վրայ, շուրջերնիս վարդ ու ծաղիկ, կը նստէինք լուսահոգի հօրդ հետ սպիտակ սփռոցով ծածկուած սեղանին առաջ ու օղի կը խմէինք։ Քիչ անդին Վոսփորն էր, պչրուհին։ Ու բլուրներու գիծը հանդիպակաց ափը ։ Ծառերու պարը։ Մթին Անատոլուն։

Բակը չուրջս կը դառնայ։ Շրջապատը կը ցատկէ վեր էյֆէլէն ու կը պարէ հոս հոն։ Կը դառնան խելքս ու գլուխս ալ։ Պիտի նուաղիմ ։ Կ'անհանգստանամ։ Փախչիլ կ'ուզեմ։ Ո՞ւր։ Իր մէ՞ն։ Սա համեստ, տարագիր, տառապած Հայէ՞ն։ Ոչ։ Անկէ։ Միւսէն։ Յիշատակէն։

— Դուն ալ ծերացեր ես․․․ կը նայի երեսիս։

Յիշատակը տրտում է։ Յիշատակը ցաւոտ։ Մենազօր։ Սիրտս կը բռնկի ։

— Կը վառիմ, տէր հայր, ջուր չունի՞ք հոս։

— Քահանաներուն սենեակը ըմպէր ջուր կայ։ Եկուր։

Հոն կը նայինք հին Ցայսմաւուրք մը, բան մը ըրած ըլլալու համար։ Քանի մը ուրիշ փորով հատորներ։ Բայց խելքս ուրիշ տեղ է։ Կըլսեմ ժամերգութիւն։ Կը լսեմ զանգերու կանչը։ Կը տեսնեմ յուղարկաւորութիւններ։ Հոն չէի։ Ձկրցի ըլլալ։ Ոչ ալ ծաղիկ տարի ։

Երթալով կը մթնէ չուրջս։ Կը մթագնին աչքերս։ Միջօրէն կը խաւարի։ Մէկէն դուրս կը նետուիմ ու կը սկսիմ սուրալ։ Ետեւէս հազիւ կը լսեմ․

— Մի յուսահատիր․․․ տղաս ․․․

Ողորկ ծառուղիներէն կ'անցնիմ փախչելով յիշատակէն։ Մինչ ան ծեծեր է գիս։ Կ'ասպանդակէ։ Կը մտրակէ։ Կը քրքջայ։ Սաղարթներուն տակ տեղ մը կը փլիմ յոգնած։ Ու կ'անձրեւէ այտերէս վար ․․․ ։

Կ'անձրեւէ՛ տղաս ․․․

․․․Կ'անձրեւէ՞ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ,
Կը մրսի՞ սիրտդ ու կը դողդղա՞ս
Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ ․․․
․․․ Բայց կուլաս, տըղա'ս մութին մէջ, յանկարծ,
Ծա'նըր արցունքներ աչքէդ կը գլորին ․․․։

Յիշատա'կ, յիշատակ, ի՞նչ կ'ուզես ինձմէ․․․։

ԵՐ․ ՔՈՉԵԱՆ

(*) Ցառաջդիմած էին նոյնպէս Պալքանի Հայերը, սակայն ․․․ ։

ՊՈՒՏ'Մ ՏԻՏԱՂ

ԵՏ – ԱՌԱՋ ․․․

Քորէական ճակատ․— Կարմիրներու դեղին բանակները, այսօր ժամը 25․30ին գրաւեցին Քիմնկօ բլուրը։ Մեր օդատորմիղը անձրեւեց անոնց վրայ։ Թշնամին մլուկներու պէս ջարդուեցաւ եւ անցաւ Բլախովու գետին հիւսիս–արեւելեան եզերքին հարաւի կողմը։

Մեր հարաւային բանակները ետ քաշուելու դիրքով առաջ անցան Մրնա գետին լայնքէն ։

Հարաւայիններու դիրքը խիստ զօրաւոր է՝ հիւսիսայիններու յառաջխաղացումին հետեւանքով ։

Հիւսիսային կարմրադեղին բանակ մը՝ աջէն զարկաւ, ձախէն թռաւ։ Կեդրոնը փնտռելու վրայ են ։

Հինդ դերի տուինք, հինդուկէս դերի առինք։ Այս գերիները հետաքրքրական բաներ կը պատմեն։ Լուր չունին եղեր որ պատերազմի կ'երթան։

Իրենց ըսուած է, որ հարաւի Քորէացիները քրիստոնէութիւնը ընդունած են եւ կուգան վեր՝ զիրենք ալ մկրտելու ։

Այսօր հիւսիսայինները յարձակում գործեցին մեր դիրքերու կամրջագլուխը գրաւելու մտքով։ Մենք կամուրջին գլուխը ոտքին կողմ դարձուցինք եւ փոխանակ գետին լայնքը դնելու, երկայնքը դրինք զայն։ Կարմրադլուխները երկար ատեն կամուրջը փնտռելէ ետքը, Սիմակոյա գետին ձախը ձգեցին ու աջը ուղղուեցան ։

Մեր դիրքը խիստ ամրացաւ։ Մենք քաշուեցանք անոնք յառաջացան։ Անոնք ետ քաշուեցան մենք յառաջացանք ․․․

Խումպա բլուրը, իրարու ձեռքէ առինք – տըւինք ։Մենք երեք կօլ ըրինք անոնց 2 կօլին դիմաց․․․

Հիւսիսայինները, Կուվեքա գետին երկայնքին կամուրջ մը նետելու վրայ էին երբ մեր հարաւային բանակները գետին ջուրը ցամքեցուցին ։

Թշնամին չուարումի մատնուեցաւ, այս ցամքեցումի ռազմավարութեան առջեւ ․․․

Հսկայ սղոցներ հասնելու վրայ են Ամերիկայէն։ Քորէան 38 աստիճանէն պիտի սղոցենք եւ երկուքի պիտի բաժնենք ։

Այս լուրը, հասած ըլլալով հիւսիսի կարմրադեղիններու բանակատեղը,հաստպարաններ պատրաստելու վրայ են եղեր որպէսզի երկու Քորէաները իրարու կապեն ․․․

Մեր աջ թեւի բանակները, Թահմոլա բլուրի ձախ կողմէն ետ քաշեցինք՝ մեր դիրքերը ամրացնելու եւ հիւսիսականաց դիրքը խախտելու համար ։

Մեր բանակի զինուորները մեծ ցնծութեան մէջ են, լուր առած ըլլալով, որ Թուրք գահրաման զինուորներ, Քորէա գալու համար, պատրաստութիւն տեսնելու միտք ունին եղեր։ Շոգեպինդ Թուրքերէն սորվիլ սկսան բոլորը, որպէսզի այդ «քաջերը» դիմաւորեն Թուրք լեզուով ։

Ընդունելութեան օրը, « վա՛յ խօշ կէլտին Մէմիշ էֆէ» երգը, բազմաձայն պիտի երգուի ։

Այս լուրը հասած ըլլալով Թշնամիին, սարսափի մատնուած է ամբողջ բանակը ։

Ահա պատերազմական թղթակցութիւն մը ։

Ահագին ծախք ընել, թղթակիցնե՞ր ղրկել ռազմաճակատ։ Ինչ աւելորդ յոգնութիւն։

Առ թուղթ – գրիչ, նստէ հարեւան սրճարանը եւ գրի առ չուրջի սաէ–կօսէները, ղրկէ թերթին։

Եթէ ատոնք հեռաձայնով տալու ճարպիկութիւնը ունենաս, եւ եթէ թերթին խմբագրութիւնն ալ իր կողմէ «մեր մասնաւոր թղակիցէն՝ հեռաձայնով» մը կպցնէ։ Աւելի շողշողուն եւ աւելի ազդու կ'ըլլայ։

Եւ այս բոլորը, յիսուն ֆրանքով միայն․․․

Կ․ ՊԵՏՈՒՇ

ՈՒՐԿԷ՞ ԿՈՒԳԱՆ ԵՒ ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ
ԱՅՍ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԸ

Արձակուրդի զբօսավայրերու մէջ խաղամոլութիւնը մոլեգնութեան հասած է։

Տովիլի մէջ Եգիպտոսի Ֆարուք Թագաւորին համար գրուեցաւ թէ 27 միլիոն շահած է։ Իսկ Քանէն կը հաղորդեն որ տեղւոյն կազինոյի մէջ Նիւ Եորքի քօնֆէքսիոնի Թագաւորը՝ Զարլի Միլկրիմ յատկապէս եկած է պաքարայի մէջ միլիոններ խաղալու։ Եւ սակայն ամէնէն շատ շահողը եղած է իտալացի ճարտարագործ մը Անէլի որ 15 միլիոն շահելէ վերջը ալ չէ տեսնուած ։

Ֆարուք Թագաւոր Տովիլէն անցած է Փարի Փլաժ ուր եւս յաջողութեամբ խաղացած է եւ հոնկէ մեկնած դէպի Հարաւ Լա Պօլ կամ Պիարից։ Այս քաղաքին մէջ, Սեպտ․ 9ին պիտի տրուի արտասովոր պարահանդէս մը՝ «Նափոլէոն Գ․ » տիտղոսով զոր կազմակերպած է Արժանթինցի միլիառատէր Տոտէրօ։ Այս մարդը իր հրաւիրեալներուն համար Փարիզեան մեծ դերձակուհիներուն մօտէն ապսպրած է «երկրորդ կայսրութեան» ոճով հարիւր շրջազգեստ, որ միայն տասը միլիոն կ'արժեն եւ պիտի օգտագործուին մէկ գիշեր միայն ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ․

Եւ սկսեց շոյել աղջկայ հրաշէկ ճակատը ։ Նրա մէջ նորից բռնկուեց այն քնքշութիւնը, որով նա մի ժամանակ փայփայում էր այդ սիրուն երեխային, այդ Գայիանէին, որ այժմ այրւում էր նրա գրկի մէջ, կարծես ուչաթափուած էր, աշխարհից վերացած ։

— Օհ, քեռի, քեռի, մրմնջաց այդ կրակը եւ իր գլուխը թեքեց նրա ուսի վրայ։— Մեզ Թուրքերին տուր, քեռի ․․․

Նա աղաչում էր, իսկ քեռին համբուրում էր նրան, հանգստանում էր իր զգուանքներով։ Դժուար չէ կատարել այդ աղաչանքը։ Բայց ․․․

— Աղջիկնե՞րն ազատեն մեզ, արտասանեց նա հազիւ լսելի ձայնով ։

Խօսում էր տղամարդի վիրաւորուած ինքնասիրութիւնը․․․ Ինչպէս․ տղամարդիկ նստեն, իսկ այս երեխաները գնան ․․․

— Մենք, մենք, պատասխանեց Գայիանէն ։ Մենք լաւ ենք ձեզանից։ Մեզ ուզում են․․․ Մենք, օհ, գեղեցիկ ենք․․․ Իսկ ձեզ ատում են ․․․

— Տեսնենք ․․․

Այդ խօսքով Մելիքը վերջ էր տալիս նրա թախանձանքներին։ Հաստատ, դրական բան չկար։ Տեսնենք, Աստուած, երեւի, մի ճանապարհ ցոյց կուտայ․․․ Բայց ինչ էլ լինի, պէտք չէ տաքանալ ։ Ջահիլութիւնը փորձանք է, ամէնալաւ մտքերն անգամ նա կարող է փչացնել իր խակութեամբ․ իսկ Գայիանէն շատ է խակ․ահա այժմ նա քրտնել է, մինչդեռ ոչինչ չկայ մէջտեղը։

Գայիանէն չէր ուրանում, որ ինքն շտապում է, այրւում է։ Նա գիշերները քուն չունի, նրա միտքը միշտ իր փոքրիկ խէնջարի հետ է։ Այժմ նա պատրաստ է համբերել, սառնասիրտ լինել։ Որքան դոհ է․ իրան լսեցին, այս անգամ չծաղրեցին։ Տէր Աստուած, սա առաջին անգամն է ․․․ Եւ նա այլեւս չէ պահում Մելիքին, միայն մի շնորհ է խնդրում նրանից ․

— Կոյս Հեղինէն չլսեց, սիրելի քեռի․․․ Այդ կինը սարսափելի լեզու ունի եւ կարող է քեզ պէս մարդուն էլ խելքից հանել ։

— Տեսնենք, նորից կրկնեց Մելիք Աւանը ։

Շէմքի մօտ, մթութեան մէջ, Մելիքին կանգնեցրին երկու ձեռքեր, որոնք յանկարծ պինդ փաթաթուեցին նրա ծնկներին։ Միեւնոյն ժամանակ մէկը հեւալով թոթովեց ․

— Ես էլ, քեռի, ես էլ ․․․

Մելիքը խոնարհուեց եւ տեսաւ Ցովսէփին։

— Դու է՞լ ես գնում, հարցրեց նա ։

— Ես կ'ասեմ, եթէ չծիծաղես․․․ Մի ծիծաղիր, ես լաց կը լինեմ ․․․

Բայց քեռին չկարողացաւ չծիծաղել։ Ցովսէփը, կրակոտ արտասունքներ թափելով, խօսեց իր քրոջ մասին, կրկնեց նրա աղաչանքը։ Քոյրիկը սուտ չէ ասում․ Նա արդար է ու խելօք, ինչպէս այն մեծ գիրքը, որ մայրիկը առել է Երիցման կանց Վանքից, փոխարէնը տալով մի ջուխտ եզ․․

— Շատ լաւ, բայց դո՞ւ ․․․

Պատասխանի փոխարէն Ցովսէփը ցոյց տուեց իր գօտուց կախած փոքրիկ խէնջարը։

— Ինչի՞դ է․․․ Աղջիկ չես որ Թուրքի գնաս․

— Ոչ, աղաղակեց երեխան, — ես տղայ եմ։

Այդ հպարտութիւնը բոլորովին սազ չէր գալիս նրան։ Մելիքը նորից ծիծաղեց, բայց Գայիանէն հիացած էր․ դարձեալ թւում էր նրան, թէ երեխան բարձրանում է, հասակ է քաշում եւ պնդանում է․․․ Բայց այդ ցնորք էր, որ չքացաւ մի ակնթարթում։ Մելիքն ասաց ․

— Երանի կը լինէր, եթէ աղջիկ ծնուէիր , Ցովսէփ։ Գոնէ քեզ էլ մարդու կը տայինք․․․Բայց ոչ աղջիկ ես, ոչ տղայ ․․․

Երեխան կուչ եկաւ, կարծես կայծակ խփեց նրան։ Մելիքն անցաւ, իսկ Գայիանէն գրկեց Ցովսէփին, որ երերւում էր յանկարծակի տենդով բռնուածի նման ։

Քրոջ շունչն էր, որ հանեց նրան այդ դրութիւնից ։ Քրոջ շունչը հաւատացնում էր, որ ոչինչ էր մարդկանց կարծիքը, ը իրանք, այդ երկուսը, միասին կը լինեն եւ յաջողութիւնն այժմ անկասկած է ։

— Յաջողութիւն, դուրս թռաւ երեխայի բերանից ։

ԼԷՕ

որուն բարեկամը եղած է Ամերիկան, պիտի չմասնակցի այս կռուին: Զինաստանի անդամահատութեան ձեռնարկած կարմիր աշխարհակալութիւնն է միայն, որ այդպիսի մասնակցութենէ մը պիտի օգտուէր :

Ապա, նախագահը ուղղակի ազդարարութիւն մը ըրաւ Խ. Միութեան, թելադրելով անոր՝ Ամերիկայի ինքնապաշտպանութեան եւ խաղաղութեան ամրապնդման ծառայող ամերիկեան տընտեսական ուժը ստորագնահատելու սխալը չգործել :

— « Ամերիկայի եւ այլ ազատ ազգերու զինուորները, իրենց կեանքերով կը պաշտպանեն աշխարհի ազատութիւնը, որպէսզի խաղաղութիւնը օրէնք դառնայ : Պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով բազմաթիւ ազգերու զինուորները կը կռուին մէկ դրօշի տակ, օրէնքի տիրապետութիւնը պարտադրելու համար աշխարհիս վրայ : Ասիկա ներշնչող իրողութիւն մըն է: Եթէ այս օրէնքը չյարգուի, հետեւանքը նոր աշխարհամարտ մը եւ քաոս միայն կրնայ ըլլալ: Այդ բանը մենք թոյլ պիտի չտանք: Մենք պէտք է պաշտպանենք զանոնք եւ պիտի պաշտպանենք մեր ամբողջ ուժով եւ ամբողջ սրտով : Ոչ մէկ դատ այսքան արդար ու այսքան կարեւոր եղած է: Երկու ճամբաներ կային մեր առջեւը: Եթէ գոհանայինք դիւանագիտական բողոքներով, կարմիրները կուլ պիտի տային իրենց զոհը: Ատիկա՝ մեղմացման ճամբան էր, իսկ 30ական թուականներու պատմութիւնը ցոյց տուաւ, որ դիկտատորները մեղմացնելու քաղաքականութիւնը, համաշխարհային պատերազմի մը միայն կրնայ առաջնորդել :

« Ազատ ազգերը երկրորդ ճամբան ընտրեցին եւ որոշեցին զինեալ յարձակումը դիմագրաւել զինեալ ուժով: Այս որոշման ազդեցութիւնը զգալի պիտի դառնայ Քորէայէն անդին, շատ հեռաւոր կէտերու վրայ :

« Քորէայի մէջ խնդրոյ առարկայ է մեր ազատութիւնը : Մեր ուզած ձեւով աղօթելու, կարծիք յայտնելու, մեր զաւակները մեծցնելու, մեր ուզած գործը ընելու, մեր ապագան կերտելու եւ առանց վախի ապրելու իրաւունքը: Համայնավար աշխարհակալութիւնը խաղաղութիւն կը քարոզէ, բայց յարձակում կը գործէ: Ահա թէ ինչու ազատ ազգերը ստիպուած են միջոցներ ձեռք առնել իրենք զիրենք պաշտպանելու համար համայնավարներու յարձակողական ծրագիրներուն դէմ »:

«ՀՐԱՄԱՆ ՏՈՒԷՔ ԻՆԾԻ ԵՒ ԵՍ ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԷՋ ԿՐՆԱՄ ԿՈՐԾԱՆԵԼ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ՀԻՆԳ ԲՈՅՆԵՐԸ»...

Զօր. Մէք Արթըրի չհրատարակուած յայտարարութենէն եւ ծովային նախարար Մէտթիւսի ռազմաշունչ խօսքերէն վերջ, ահաւասիկ, ուրիշ ամերիկացի զօրավար մըն ալ, իր «դրդռիչ» խօսքերուն համար կ'արժանանայ ամերիկեան կառավարութեան սաստին :

Մաքսուէլ Ֆիլտի ամերիկեան օդանաւային վարժարանին տնօրէն՝ զօր. Անտէրսըն, ամերիկեան օրագրողի մը հետ խօսելով ըսած է անոր.

— « Հրաման թող տան ինծի եւ ես մէկ շաբթուան մէջ կրնամ կործանել Ռուսիոյ հիւլէական ռումբի հինգ բոյները: Եւ երբ Քրիստոսի մօտ երթամ... կարծեմ պիտի կրնամ բացատրել իրեն, թէ ես քաղաքակրթութիւնը փրկեցի»...

Իր այս յայտարարութեանց համար, զօր. Անտէրսըն պաշտօնանկ եղած է:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՊԱՀԱՆՋԸ 250 ՀԱԶԱՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Թուրք կառավարութիւնը քննեց պուլկարական ծանուցագիրը՝ 250.000 Թուրքեր երեք ամսուան ընթացքին Թուրքիա տեղափոխելու մասին: Երկար խորհրդակցութենէ վերջ, կառավարութիւնը մերժեց պուլկարական պահանջը եւ վերջնական ձեւը տուաւ խմբագրուած պատասխանին:

Իր պատասխանին մէջ, Թուրք կառավարութիւնը դիտել կուտայ որ Պուլկար կառավարութիւնը անփափկանկատ լեզուով մը գրի առած է իր ծանուցագիրը եւ կ'ըսէ, թէ տարագրութեան համազօր է 250 հազար Թուրքերը այդքան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին տեղահանելու եւ սահմանէն դուրս հանելու պուլկարական որոշումը, առանց հնարաւորութիւն տալու, որ անոնք կարենան իրենց հետ առնել իրենց ինչքերը կամ անոնց փոխարժէքը: Թուրքիա կը մերժէ այս ձեւի փոխադրութիւն մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ տասը պետական եւ այլ անձնաւորութիւններ շնորհազուրկ յայտարարուած եւ իրենց պաշտօններէն հեռացուած են : Գերման համայնավար շրջերը «դաւաճաններէ», «երկչոտներէ» եւ «չեզոք կատարողներէ» կը մաքրագործուին :

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ամերիկացի, անգլիացի եւ Ֆրանսացի զինուորներ միացեալ ռազմափորձեր պիտի կատարեն Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: «Ծիրանի գօտի» կոչուող այս ռազմափորձերը առաջինն են իրենց տեսակին մէջ :

ԻՒՆԻՈՆ ապահովագրական ընկերութեան Թուրքիոյ նախկին տնօրէն Պ. Սիմոն Գայսէրլեանի տրուեցաւ պատուոյ լեգէոնի ասպետութեան աստիճանը :

ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրեն Ն. Ս.ի բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convalescents :

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ Բժ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ խումբը կը հասնի Gare de Lyon, երեքշաբթի 5 Սեպտեմբեր, առաւօտեան ժամը 8ին, ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը կը մեկնի երկուշաբթի 4 Սեպտեմբեր առաւօտեան ժամը 6ին Օզալիէն օթօքարով :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ վարժարանին համար կը փընտռուի հսկիչ մը (surveillante) որ ըլլայ փորձառու եւ քաջ ֆրանսագէտ :

Դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Լը Րէնսի, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9 — 12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը (լիսէ) կը վերաբացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 2ին, երկուշաբթի: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան 1 Bld. du Nord, Լը Րէնսի, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9—12 :

Հաղորդակց. միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy - Pavillons :

ԴՊՐԵՎԱՆՔ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՆԹԻԼԻԱՍ, ԼԻԲԱՆԱՆ, Ա. տարի

Դպրեվանուց Տեսչութիւնը ծրագրած է բոլոր հայ գաղութներէն ուսանողներ ընդունիլ Դպրեվանք, որպէսզի յառաջիկային անոնք իրենց դպրոցական ընթացքը լրացնելէ ետք վերադառնան իրենց համայնքները ծառայելու հայ եկեղեցիին եւ հայ դպրոցին :

Այսու կը յայտարարենք որ 1950 — 51 դըպրոցական տարեշրջանի համար Ֆրանսայէն քանի մը ուսանողներ կ'ուզենք ընդունիլ Անթիլիասի Դպրեվանքը Ժառանգաւորաց բաժնի համար : Թեկնածուներ նուազագոյն 15 տարեկան ըլլալու են: Փափաքողներ կրնան դիմել Դպրեվանուց Վերատեսուչ Դերենիկ Սրբազանին Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ հասցէով, 15 rue Jean Goujon:

Նոյնպէս մեր նորաբաց քահանայից դասարանի համար եթէ կան ուսուցիչներ կամ բարձրագոյն նախակրթարան աւարտողներ որոնք կ'ուզեն քահանայ ըլլալ, դիմելու են Տեսուչ Սրբազանին վերոյիշեալ հասցէով :

Տեսչութիւն Դպրեվանուց

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Chope du Nordի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Էրզրումի Քան գիւղացի Վարդանուշ Շահնարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր տղան՝ Ներսէս Շահնարեանը, որ 1924ին Յունաստանէն մեկնած է Ամերիկա: Կը խնդրուի իմացնել Վարդանուշ Ադամեանի, 7 rue Danton, Décines (Isère) France:

Ջերմապէս կը խնդրուի Ամերիկայի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել այս փնտռտուքը :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցը կը վերաբացուի այս երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 4ին :Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ամէն օր՝ երեկոները, ժամը 16 — 19 :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mardi 5 Septembre 1950 Երեքշաբթի 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6246–Նոր շրջան թիւ 1657

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Տասնեմէկ տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Հիթլէրի բանակները գիշերանց յարձակեցան Լեհաստանի վրայ, յանկարծակիի բերելով այս նորաղատ պետութեան վարիչները :

1939ի Օգոստոսին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները Մոսկուայի մէջ բանակցութիւններ կը վարէին Խորհրդային Միութեան հետ՝ աւելի եւս ամրապնդելու համար իրենց զինակցութիւնը այս վերջինին հետ եւ սանձ մը դնելու Հիթլէրի ախորժակներուն :

Այդ օրերուն աշխարհի խաղաղութեան սպառնացողն էր Նացի Գերմանիան, որ իրարու եւեւէ կուլ կուտար հարեւան փոքր պետութիւնները, Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա :

Կարգը եկած էր Լեհաստանի: Տանցիկի խնդիրը հրատապ փուլի մէջ մտած էր :

Դիւրին չէր սակայն կլլել Լեհաստանը՝ առանց ապահովելու Թիկունքը՝ Արեւելքէն :

Ֆրանսա եւ Անգլիա երաշխաւորած էին Լեհաստանի հողային ամբողջութիւնը՝ մասնաւոր դաշնագիրներով եւ խոստացած օգնութեան հասնիլ՝ երբ յարձակում կրէ որեւէ կողմէ :

Մոսկուայի դիւանագէտները երբ մէկ կողմէ ի լուր աշխարհի կը բանակցէին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, միւս կողմէ գաղտնի համաձայնութիւն կը կնքէին Հիթլէրի հետ՝ Լեհաստանը իրենց միջեւ բաժնելու համար :

Ու երբ Օգոստոս 23ին Գերմանիոյ արտաքին նախարար Ռիպընթրոփ իր չքախումբով կը հասնէր Մոսկուա՝ Մոլոթովի հետ կնքելու համար ծանօթ դաշինքը՝ սարսափը պատեց խաղաղասէր մարդկութիւնը :

Հիթլէր եւ Ստալին՝ ձեռք ձեռքի տուած էին, նոր փոթորիկ մը պայթեցնելու համար աշխարհի գլխուն :

Լեհաստան չկրցաւ երկար դիմանալ: Իր դաշնակիցները նոյնպէս յանկարծակիի եկած եւ անպատրաստ՝ ժամանակ չունեցան օգնութեան հասնելու: Գերման բանակները 18 օրէն հասան Վարշաւա: Լեհաստան զէնքերը վար կը դնէր՝ երբ արեւելեան կողմէն խորհրդային բանակները առաջ շարժելով գրաւեցին իրենց բաժին ինկած մասը, ըստ Հիթլէր – Ստալին գաղտնի համաձայնութեան :

Մնացեալը ծանօթ է :

Այդ օրէն ի վեր Լեհաստան չէ վերագտած իր անկախութիւնը: Գերմանական լուծէն ազատուելէ վերջ, բոլորովին ինկած է սովետական մականին տակ :

Հազիւ պայթած էր պատերազմը, երբ աշխարհի բոլոր համայնավարները դիրք ճշդեցին ի նպաստ Հիթլէրի՝ ընդդէմ իրենց իսկ սեփական հայրենիքին: Անոնք դարձան կարեւոր տարրերը հինգերորդ զօրասիւնին, որուն շնորհիւ գերման բանակները դիւրութեամբ գրաւեցին Պելճիքան, Հոլանտան ու Ֆրանսան :

Համայնավարները իրենց գերմանասիրութենէն հրաժարեցան այն օրը միայն, երբ — 1941 Յունիս 22ին — Հիթլէր իր զէնքերը ուղղեց Խորհրդային Միութեան դէմ :

Սեպտեմբերեան այս օրերուն լաւ է թարմացնել քիչ մը յիշողութիւնները եւ պարզել ճշմարտութիւններ, որոնք, աւա՜ղ, շատոնց մոռցուած կամ խեղաթիւրուած են :

Այսօր դարձեալ վտանգուած է աշխարհի խաղաղութիւնը :

Մարդկութիւնը կրկին կ՚ապրի նոր պատերազմի մը մղձաւանջին տակ :

Երէկ Հիթլէրն էր, որ կը սպառնար պայթեցնել փոթորիկը, իր ահարկու եւ սպառազէն բանակներով :

Միլիոնաւոր մարդիկ ամբողջ հինգ տարի կռուեցան ու զոհուեցան՝ ի վերջոյ տապալելու համար Հիթլէրն ու իր անպարտելի կարծուած զինուորական մեքենան :

Այսօր, նոր սպառնալիքին առջեւ, ազատատենչ ու խաղաղասէր ժողովուրդները, Կեդրոնական Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկաները ահազանգը հնչեցուցած են ու գիշեր ցորեկ ծրագիրներ կ՚որոճան ինքնապաշտպանութեան համար :

Անոնք չեն ուզեր «ազատագրուիլ», ինչպէս «ազատագրուած» են Լեհաստանը, Ռումանիան, Պուլկարիան, Չեխոսլավաքիան, Պալթեան երկիրները եւ միւսները։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը անկարող է այսօր արգիլելու պատերազմը, ինչպէս ժամանակին հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ չէր կրցած արգիլել :

Ո՞վ է յանցաւորը, եթէ այսօր ամէն ազգ իր գլխուն ճարը կը նայի, զինուորական ծառայութեան պայմանաժամը կ՚երկնցնէ, իր եկամտացոյցին մեծագոյն բաժինը սպառազինութեանց կը յատկացնէ, դրացիներուն հետ զինակցութիւն կը կնքէ:

Մաղթե՛նք եւ յուսանք, որ խաղաղութեան համար ստորագրութիւն հաւաքողները անկեղծ ըլլան իրենց ձեռնարկին մէջ եւ մարդկութիւնը նոր փորձանքի մը չենթարկեն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՛ՐՆ ԱԼ ՈՐ ԸԼԼԱՅ ...

«Հանրապետականները» բան մը կը փնտռէին «դեմոկրատներուն» օձիքէն բռնելու համար:

Այս երկու ծանօթ կուսակցութիւններու անունը ձեզի անմիջապէս Մ. Նահանգներու մասին խորհիլ պիտի տայ: Մանաւանդ որ ընտրական պայքարը մօտ է :

Բայց, հեռու ինձմէ Նոր Աշխարհի հզօրներուն գործին խառնուելու յաւակնութիւնը :

Պարզապէս մեր «հարեւան» Թուրքիոյ մասին է խօսքը, ուր երկու մեծ կուսակցութիւններ պարտեալ Հալքը (ժողովրդական) եւ յաղթական Դեմոկրատը (ներկայ կառավարութիւնը) իրար կը գզեն :

Եթէ հետեւիք իրենց նոր վէճին, — «Քորէա զինուոր ղրկել թէ չղրկել», անմիջապէս պիտի հասկնաք թէ պատրուակ մըն է օձին գլուխը ցցելու եւ «մենք ողջ ենք տակաւին» ըսելու :

Կը սպասէինք որ այդ պատրուակը սա նշանաւոր «վարլըք»ը ըլլար :

Բայց աւելա ոչի՛նչ: «Հալք»ին կը վայլէ՞ գրօշակ պարզել այդ մեղադրանքին համար, մանաւանդ որ վստահ են վէճին անհետեւանք մնալուն :

Ո՞ր ժողովրդականը, դեմոկրատը, հանրապետականը, ընկերվարականը որ Թուրք անունը կը կրէ տասնոց մը եւ պիտի տայ «վարլըք»ով մոխիրի վրայ նստած Հայուն, Յոյնին կամ Հրեային :

Եթէ այդքան արդարութիւն փնտռեն աւարի եւ ջարդի դասական հերոսները, «ո՜հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»..., պիտի ըսէր դարերու Թուրքիան:

Կարծեմ 4500 զինուոր Քորէա ղրկելով, Ատլանտեանի աւազանին մէջ մկրտուելու յոյսը ունի Թուրք դեմոկրատը, իսկ «չէ, պիտի չղրկենք» ըսող հանրապետականն ալ (Հալք) ուզով – ձեռքով ժողովուրդին աչքը մտնելու ակնկալութիւնը:

Եթէ այսպէս շարունակուի, բանաւոր կամ գրաւոր այս վէճը կրնայ մենամարտի կամ կոփամարտի վերածուիլ :

ՍՕՍԻ

«ՔԱՆԻ ՈՐ ՌՈՒՍԻԱ ԿԱՐՍՆ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ»

Լոնտոնի «Օպզէրվըր» Թերթը կը յիշեցնէ Միջին Արեւելքը զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը, արեւելեան ամէն յարձակումի դէմ կ՚ըսէ. —

«Այն օրէն ի վեր ուր Սովեթները Կարսը եւ Արտահանը պահանջեցին Թուրքիայէն եւ փորձեցին Ատրպէյճանը անջատել Իրանէն, չեն դադրած ջիղերու պատերազմ մղելէ այս երկիրներուն դէմ: Թէեւ վերջերս Քրէմլին դադրեցուց բարբանջանքները անոնց դէմ, բայց պէտք է արթուն հսկել միշտ: Ռուսիա ցանկութեամբ յառած է միշտ իր աչքերը աշխարհի այդ մասին: Հետեւաբար, ամէն ատենէ աւելի անհրաժեշտ է զօրացնել Միջին Արեւելքի պաշտպանութիւնը»:

ՊԵԼԺ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց մէկէն երկու տարուան բարձրացնել զինուորական ծառայութեան շրջանը Պելճիքայի մէջ: Զօրակոչի տարիքը պիտի սկսի 19էն՝ 20ի փոխարէն: Նոր որոշումը պիտի յղուի խորհրդարան առ ի վաւերացում եւ պիտի գործադրուի 1950ի դասէն սկսեալ:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամերիկացիները կացութեան տէրն են հարաւային ճակատին վրայ, ուր կարմիրներու յարձակողականը մասամբ զսպուեցաւ.— Նոր յարձակողական Թակուի եւ Փոհանկի ուղղութեամբ :

Երկու հարիւր քիլմ.ի վրայ բռնկած կը մնայ քորէական ամբողջ ռազմաճակատը եւ հիւսիսէն մինչեւ հարաւ կատաղի կռիւները կը շարունակուին: Ամերիկեան զօրամասերը հակայարձակողականի անցած ըլլալով, կարմիրները մասամբ կորսնցուցին նախաձեռնութիւնը հարաւային ճակատին վրայ եւ այժմ անցան նոր յարձակողականի մը Թակուի եւ Փոհանկի ուղղութեամբ : Այս իրերայաջորդ յարձակումներով թշնամին նպատակն է ցնցել դաշնակիցներու պաշտպանողական գիծերը եւ մէկ ճակատէն միւսը քշելով անոնց պահեստի ուժերը, տկարացնել եւ սպառել զանոնք: Կը թուի սակայն, թէ կարմիրներու այս ծրագիրը պիտի չկրնայ իրականանալ: Ամերիկացիներն ու հարաւային Քորէացիները, պաղարիւնով ու ճարտարօրէն կը դասաւորեն իրենց շարժումները: Նախ կը նահանջեն, բայց յետոյ հակայարձակողականի անցնելով ետ կը մղեն յառաջացած թշնամին: Ամէնէն նշանակալիցը այն է, որ անոնք, դրեթէ չեն գործածեր իրենց պահեստի ուժերը, որոնք մեծ բան մը չեն արդէն, այլ ջախջախիչ յարձակումներու կը դիմեն իրենց օդանաւերով: Կարելի է ըսել, որ այս պայմաններու մէջ, կարմիրները բնաւ պիտի չկրնան ծովը թափել ամերիկեան ուժերը, եթէ երբեք նոր անակնկալներ չպատահին : Իրենց հակայարձակողականին շնորհիւ, Ամերիկացիները կատարելապէս կացութեան տէրն են հարաւային ճակատին վրայ եւ կարմիրները չկրցան ու պիտի չկրնան հազիւ օգտագործել իրենց սկզբնական յաջողութիւնները: Միեւնոյն վստահութեամբ պէտք է սպասել նաեւ Թակու – Փոհանկ ճակատին վրայ համայնավարներու ձեռնարկած նոր յարձակողականի արդիւնքին :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ.— Ամերիկեան հետեւակազօրքը ու զրահապատ զօրամասերը, Նաքթոնկ գետի կեդրոնական աղեղին վրայ, որ կարմիրներու ամէնէն յառաջացած կէտն է, հակայարձակումի անցան, ջանալով գետին միւս կողմը նետել համայնավարները: Բոցարձակ ռումբեր արձակելով անոնք յառաջացան 1500 մեթր Եոնկսանի արեւմտեան կողմը եւ գրաւեցին այս քաղաքը արեւմուտքէն շրջապատող բոլոր բլուրները: Այս ճակատի հարաւակողմը եւ գետին միւս ափին վրայ ամերիկեան հակայարձակումը, որուն շնորհիւ վերագրաւուած էր Համանը, բախեցաւ կարմիր ուժերու բուռն ընդդիմութեան: Կարմիրները կը փորձեն յառաջանալ Նամ գետի երկարութեամբ եւ Ջինեու – Մազան խճուղիին վրայ: Առ այժմ ամերիկեան դիրքերը անփոփոխ են, թէեւ թշնամին կրցած է վեց կէտերու վրայ գրաւել յառաջապահ դիրքեր, որոնցմէ մէկը կը գտնուի Մազանէն 11 քիլմ. դէպի արեւմուտք : Այս ճակատամասին ամէնէն տկարն է ամերիկեան 25րդ զօրաբաժնին աջ թեւը: Եթէ այս գիծը չճեղքուի, ճակատամասին որեւէ վտանգ չի սպառնար:

Թակուէն դէպի արեւմուտք Նաքթոնկի երկայնքին որեւէ նորութիւն չկայ: Այդպէս չէ սակայն կացութիւնը այս քաղաքին արեւելեան եւ հիւսիսային կողմերը, ուր կարմիրները ընդհանուր յարձակումի անցնելով, Քիկեէ քաղաքի ճակատամասին վրայ գրաւեցին 11 քիլմ. երկարութեամբ տարածութիւն մը: Երկու քիլմ. յառաջացան Թակուի եւ Թապուտոնկի միջեւ, 3 քիլմ. ալ՝ Նաքթոնկէն անդին: Թշնամին մեծ ուժեր թափած է այստեղ, իսկ ամերիկեան օդանաւերը անխնայ կը հարուածեն մարդկայէն այս հեղեղը: Ըստ երեւոյթին, կարմիրները կը ջանան հասնիլ Քեոնկժու: Եթէ այս քաղաքը գրաւուի, այն ատեն երկաթուղային հաղորդակցութիւնները պիտի կտրուին Ֆուզանի, Փոհանկի եւ Թակուի միջեւ :

— ԵԹԷ ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՁԱԽՈՂԻ, ԱԼ ԲՆԱՒ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՂԻ.— Ամերիկեան 25րդ հետեւակ զօրաբաժնի հրամանատարը զօր. Քինն յայտարարեց օրագրողներուն, թէ կարմիրներու այս յարձակողականը, անոնց կողմէ փորձուած վերջին ճիգն է գրաւելու համար Ֆուզանի կարեւոր նաւահանգիստը եւ եթէ այս անգամ ձախողի, ալ բնաւ պիտի չյաջողի: «Մենք պէտք է մեր ունեցածով պաշտպանենք մեր գիծերը, աւելցուց զօրավարը, եւ կը կարծեմ թէ պիտի կրնանք »:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԽԻՍ ԿԻՍԱԲԱԺԻՆ ՄԸ ԿԸ ՂՐԿԷ.— Յունաստանի ազգային պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ Յունաստան, ցամաքային կիսաբաժին մը պիտի ղրկէ Քորէա, թէեւ տակաւին յայտնի չէ թէ այս կիսաբաժինը կանոնաւոր բանակէ՞ն պիտի առնուի, թէ կամաւորներով պիտի կազմուի :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՀԱՐԻ ԴԱՇՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պիճարէն հեռանալէն չորս օր յետոյ հասանք Պհարի դաշտը ուր՝ մեզի կը սպասէին անգլիական քանի մը վաշտերը:

Վանէն, Սալմաստէն եւ Ուրմիէն գաղթած Հայերէն եւ Ասորիներէն ամէն մարդ տխուր յիշատակներ ունի այդ դաշտէն :

Համատան քաղաքէն քիչ մը հեռու այդ դաշտը ընդարձակ է, աւազուտ եւ անջրդի :

Դաշտին մօտիկ Պհար գիւղաքաղաքը ունէր յարմար բնակարաններ, պարտէզներով շրջապատուած: Հակառակ Անգլիացիներու արգելքին, տեղացի Պարսիկները տեղ տուին երկու հազարէ աւելի Հայերու եւ հիւրասիրեցին :

Սակայն, շատ չանցած Անգլիացիները ստիպեցին որ հեռանանք գիւղաքաղաքէն եւ երթանք Պհարի դաշտը եւ մեզ բոլորս պաշարելով, հրահանգեցին տեղաւորուիլ հոն :

Յաջորդ օրը հոն հասաւ անգլիական դաշտային հիւանդանոցը իր կազմածով եւ պիտոյքներով :

Անգլիացիները մեզի տուին բարակի ճիւղեր եւ թելադրեցին ծածկոյթներ պատրաստել, այդ վրանաձեւ տնակներու մէջ հիւանդներ եւ վիրաւորները տեղաւորելով :

Ցերեկները տաք, կիզիչ արեւի տակ, աւազներու մէջ, իսկ գիշերները այդ շրջանին յատուկ վտառողջ գաղջ քամիներուն ենթակայ, երկար ճամբաներ կտրած, յոգնած, հիւծած, մերկ եւ անսնունդ մեր գաղթականութեան մէջ ծայր տալ սկսան տիֆն ու տիզենտերիան, մալարիան ու խոլերան :

Երրորդ օրը մեռնողներու թիւը շատցաւ:

Հարիւրներով կը թաղէինք մէկ խոր եւ ընդարձակ փոսի մէջ :

Ամէն մարդ կը ծախէր իր զարդեղէնները եւ որեւէ գին ներկայացնող իրերը: Պարսիկ շրջուն մանրավաճառները մեզի կը բերէին թէյ, շաքար, պանիր, թել, ասեղ, կօշիկ, ճերմակեղէն, օճառ եւայլն :

Մեզի համար որոշուած սահմանէն դուրս գալը խստիւ արգիլուած էր: Ջուրը անբաւարար էր, վառելիք, ուտեստեղէն եւ ամանեղէններ չկային: Գաւաթ մը տաք ջուրի, գդալ մը ապուրի կարօտ էին մեզմէ շատերը :

Խումբ մը հայ «չէրչիներ» բարեգործական դիմակի տակ, յաջողած էին արտօնութիւն ստանալ եւ Պհարի դաշտը գալ :

Անոնք կողոպտեցին մեր գաղթականութիւնը օգտուելով հայ ըլլալու իրենց հանգամանքէն մեզի ներշնչած վստահութենէն :

Պհարի դաշտը հասնելնուս չորրորդ օրը Անգլիացիները մեզի հրամայեցին համախմբել մեր զինուորները, որոնք համարեայ բոլորն ալ իրենց հիւանդներ եւ վիրաւորները խնամելով զբաղած էին կամ իրենք հիւանդ էին:

Ի վերջոյ ջոկատ մը Անգլիացիներ եկան եւ սկսան գրաւել մեր զէնքերն ու ձիերը:

Քաղաքակիրթ ազգերու անվայել տեսարաններ պարզուեցան, խիստ դատապարտելի անախորժութիւններ տեղի ունեցան :

Ցղի կիներ, երախաներ վար գլտորուեցան եւ ձիերը գրաւուեցան: Տղամարդիկ ծեծուելով խոշտանգուելով բաժնուեցան ընտանիքներէն եւ քշուեցան դէպի զինուորական կայանները :

Դրութիւնը պարզելու եւ մեր յուսահատական վիճակին վերջ տալու համար Վանի ղեկավարներէն Արմենակ Մաքսապետեանը Համատան ղրկուեցաւ, տեղին Հայերուն հետ խորհրդակցելու եւ ճար մը գտնելու համար, բայց յիշեալը բանտարկուեցաւ Անգլիացիներու կողմէ :

Նոյն վիճակին ենթարկուեցան նաեւ այն կարգ մը Հայերը, որոնք յաջողած էին գաղտնի ճամբաներով մտնել Համատան:

Գաղթականներուն օգնելու նպատակով, Համատանի հայ վաճառականներէն, ազդեցիկ Ասորիները եւ ամերիկեան ներկայացուցիչներէն յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, որուն ջանքերուն շնորհիւ հնարաւոր դարձաւ կարգ մը Հայերու եւ Ասորիներու Համատան մուտքը դիւրացնել :

Անգլիացիները մահմէտականները սիրաշահելու իրենց քաղաքականութիւնը երբեմն ալ չափազանցութիւններու տանելով, անտես կ'առնէին մեր տառապանքն ու զրկանքը եւ մեզ ծանր կորուստներու կը մատնէին :

Պհարի դաշտի մեր վիճակը անոնք սառնարիւն կը դիտէին, կարծես անարժէք միջատներ էին որ կոտորուէին մեր հիւանդները :

Վերջին կարգադրութեամբ՝ Համատան մտնելու արտօնութիւնը կրնային ստանալ միայն այն Հայեր եւ Ասորիները, որոնք՝ կրնային հաստատել թէ՝ իրենց անձնական միջոցներով կրնան հայթայթել իրենց ապրուստը եւ անախորժութեանց տեղի չեն տար :

Իսկ այդպիսիները սակաւաթիւ էին :

Շրջանի ընդհ. հրամանատարի քարտուղարուհին որ Ասորի մըն էր Լոնտոնի մէջ ուսում ստացած, Համատան մտնելու արտօնագրեր պատրաստողն էր եւ տրամադրելի ունէր ստորագրուած բազմաթիւ անցաթղթեր, որոնցմէ օգտուելով, հարիւրէ աւելի ընտանիքներ տեղաւորուեցան Համատանի մէջ :

Շատեր ալ քաղաքին հիւսիս-արեւելեան կողմը գտնուող Շիվարին գիւղը գացին:

Վարակիչ հիւանդութիւնները դեռ կը շարունակէին իրենց հունձքը :

Տեղացի Հայերու եւ մեր ջանքերը անզօր էին մեղմացնելու չարիքը :

1918 Օգոստոսի վերջերը մաս մը Հայեր ղրկուեցան Սուլթանապատ, իսկ անկէ առաջ հազարաւորները մեզմէ ղրկուեցան դէպի Քիրմանշահ եւ ապա Պաղտատ :

Առաքումը տեղի ունեցաւ անակնկալօրէն :

Բեռնատար ինքնաշարժերը եկան եւ անգլ. զինուորները այդ ինքնաշարժները լեցուցին ձեռքը ինկած գաղթականներով :

Ընտանիքի մը մայրը ղրկուած էր, հայրը մնացեր, ուրիշի մը հայրն ու մայրը ղրկուած էին, զաւակներն անտէր մնացած: Այսպիսով՝ Համատան մնացած էին 250էն աւելի երկսեռ անտէր երախաներ, որոնց մէկ մասը իրական որբեր էին, իսկ մնացածը՝ ծնողքէն բռնի բաժնուած անտէրները :

Այդ օրերուն՝ Էնզիլիի դիծով Բագու ղրկուեցաւ Իսրայէլի հարիւրակը որ՝ մեր ձիաւորներու օրինակելի հարիւրակներէն էր:

Այդ հարիւրակը Բագուի գոյամարտի օրերուն նշանակալից դեր կատարելէ վերջ, նահատակուած էր արդէն, երբ լսեցինք որ՝ մեզմէ հաւաքուած զինուորներն ալ մօտ ատենէն պիտի ղրկուին Բագու :

Այդ լուրը չիրականացաւ եւ Բագուի անկումի լուրը կսկծացուց մեզ: Մեր զինուորներու առաքումը ձգձգելը եւ ձախողումը դիտումնաւոր էր:

Սեպտեմբեր 7ին, արդէն պարպուած էր Պհարի դաշտը եւ ղրկուած էին մեր գաղթականները : Պարպուեցան նաեւ Շիվարին գիւղը եւ Համատան քաղաքը :

Աւշինայի մէջ հաւաքուած հայ եւ ասորի զինուորները, որոնք կազմ ու պատրաստ կը սպասէին Բագու մեկնելու համար, նոր հրահանգ ստացան Անգլիացիներէն եւ ցրուեցան:

Ուրմիէն մինչեւ Համատան ու Պաղտատ հասնիլը Ասորիներու եւ մեր պարագաները կը տարբերէին յաչս թէ Ամերիկացիներու եւ թէ Անգլիացիներու, հետեւեալ պատճառներով՝

1) Ասորիները տրամադրելի գործիքներ էին Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու համար :

2) Անոնցմէ շատերը Ամերիկա ապրած ըլլալով, անգլերէն գիտէին եւ իրենց համար նպաստաւոր պայմաններ կը ստեղծէին նոյնիսկ կեղծ ժուռնալներ պատրաստելով Հայերու մասին :

3) Անոնք քաղաքական համոզում չունէին :

4) Ասորիները իրենց տարազով, արտաքինով եւ ապրելակերպով աւելի գութ կը շարժէին եւ արժանի կը համարուէին նպաստի եւ ողորմութեան :

5) Որոշ դեր կը խաղային նաեւ դաւանական խնդիրները, Ասորիները բողոքականութիւնն ընդունած էին :

Մինչդեռ մենք՝ ունէինք քաղաքական յստակ համոզումներ, հակամէտ չէինք դաւանափոխութեան, գործիք չէինք դառնար ուրիշներու քաղաքական շահերուն եւ դաւերուն: Մանաւանդ որ՝ մեր ութնամսեայ կռիւներու ընթացքին մենք քանիցս խաբուեցանք եւ լքուեցանք աշխարհի հզօրներէն :

Ի դէպ, խորին շնորհակալութեամբ եւ երախտագիտութեամբ պէտք է յիշատակել պարսից կառավարութեան կողմէ մեր վերաբերմամբ ցոյց տուած մարդասիրութիւնը, որուն նմանը հազուագիւտ է ազգերու պատմութեանց մէջ :

Բագուի անկումէն վերջ, երբ՝ Աւշինայի մէջ հաւաքուած մեր զինուորները ցրուեցան եւ գացին միանալու իրենց ընտանիքներուն, պարզուեցաւ որ Պհարի դաշտին եւ շրջաններու մէջ, մենք ձգած ենք մօտ երկու հազար մեռեալներ :

Ճանապարհին՝ զանազան յարձակումներու մեր զոհերն էին 4500էն աւելի, իսկ կռիւներու ընթացքին նահատակուած էին 1700, մեծ մասամբ Ասորիներ :

Բայց եւ այնպէս, բաւական թիւով հայ ընտանիքներ մնացին Համատանի եւ մերձակայ գիւղերուն մէջ, ոմանք գացին Ղազուին, Էնզիլի եւ Ռաշտ, ամէնուրեք վայելելով պարսիկ կառավարութեան խնամքն ու բարեացակամութիւնը :

Սալմաստի զինուորական մարմնի անդամներէն՝ Ա. Աղաբէկեան, Գ. Թադէոսեան, ես, ինչպէս նաեւ Վանի մտաւորականներէն՝ Արմենակ Մաքսապետեան եւ ուրիշները մնացինք Համատան, ուր՝ կը գտնուէին մեր մօտ երկու հարիւր երկսեռ որբերը :

ԱԶԳԻՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

Մեր օտարամոլութիւնը

Չեմ կրցած ըմբռնել, թէ օտարին թերութիւնն իբրեւ առաւելութիւն, եւ տգեղութիւնն իբրեւ գեղեցկութիւն տեսնելու աչքի տկարութիւնը ինչպէս մուտք գտած է մեր մէջ: Ընդունիմ, որ մարդը կ'ընդօրինակէ ուրիշներէն ինչ որ բարի է, գեղեցիկ է, ճշմարիտ է, եւ ասիկա օտարասիրութիւն չի սեպուիր, բայց կարծել, թէ ինչ որ օտար է՝ բարի է, գեղեցիկ ու ճշմարիտ, այս է ահա օտարամոլութիւնը, որ կարծես մեր արեան մէջ մեծ բաժին մը ունի :

Փարիզի Ազգային ժողովոյ մէջ երեսփոխաններ միմեանց նախատալից խօսքեր կ'ուղղեն, մէկզմէկու խօսք կ'ընդմիջեն, ժողովը կը խանգարեն: Այս նիստին նկարագրութիւնը կը կարդանք լրագրաց մէջ, եւ կը սկսինք իրարու վազել.

— Կարդացի՞ք Գաղղիացւոց ազգային ժողովոյ վերջին նիստին նկարագրութիւնը: Ի՞նչ ազգ է այս, եղբայր :

— Տաքարիւն ազգ է:

— Ինչ ծանր խօսք ուղղած է իր ընկերին:

— Բայց ընկերն ալ ի՞նչ աղուոր պատասխանած է :

— Վերջապէս պերճախօս են մարդիկ :

— Մեծ ազգ է, մեծ:

Միեւնոյն դէպքը տեղի կ'ունենայ մեր ազգային ժողովոյ մէջ :

— Եղբայր, մեր ազգային ժողովոյ երէկուան խայտառակութիւնը ի՞նչ էր:

— Գոցէ, գոցէ, օտարներէն ամչցայ :

— Ան ի՞նչ խօսքեր, կը վայելէ՞ :

— Խօսիլ չիյտեն որ :

— Ատենաբան չունինք արդէն :

— Տիրացու ազգ մըն ենք, ես ան գիտեմ :

Օտար վարժարանաց մէջ մեր տղայոց չի տարուիր այնքան խնամք, որքան մեր ազգային վարժարանաց մէջ: Օտար վարժարանի մը մէջ մեր տղան կը գանակոծուի. կը հանդուրժենք՝ օտարն արդարացնելով :

— Թող գանակոծուի, որ մարդ ըլլայ, ծեծի արժանի յանցանք մը գործած է անշուշտ. անոնք լաւ մանկավարժ ու դաստիարակ են, չեն ծեծեր եթէ իրաւունք չունենան: Օրհնեալ ըլլայ տղաս ծեծող ձեռքը :

Ազգային վարժարանի մը մէջ տղայ մը թեթեւ ապտակ մը կ'ընդունի :

— Տղաս ծեծել... ծեծը անբան անասուններուն համար է, ի՞նչ է ըրեր տղան որ անանկ գազանաբարոյ ծեծեր են... Պարապ բան է. պարապ. մեր մէջ ոչ մանկավարժ կայ, ոչ դաստիարակ: Վաղը կառավարիչը դպրոցէն հանել կուտամ, եւ լրագրի մը մէջ ալ կը խայտառակեմ անպէտանը :

Օտար վարժարանէն մեր տղան կ'ելլէ շրջանաւարտ եւ գլուխը պարապ :

— Վարժարանն ի՞նչ յանցանք ունի, տղաս ըմբռնելու յատկութիւն ու տրամադրութիւն չունէր :

Ազգային վարժարանէն կ'ելլէ բաւական ուսեալ :

— Մեղք տուած ստակներուս, մեղք տղուս կորսնցուցած ժամերուն, բան մը չէ սորված, արդէն մեր վարժարանաց մէջ բան մը չեն սորվեցներ որ :

Միեւնոյն կօշիկը թէ Հայը կը ծախէ եւ թէ օտարը :

Օտարէն կը գնենք մեր կօշիկները, որ երկու ամիսէն կը պատռին

— Ի՞նչ ընէ մարդը, կօշիկին մէջ չէր ա, թող որ այս երկու ամիսը ես ալ շատ քալեցի:

Ազգայիններէն կը գնենք եւ կը հասնինք երեք ամիս :

— Ես արդէն երդում ըրած էի Հայէն առուտուր չընելու, ինչ որ է, սխալեցայ: Անպիտան մարդ, ինծի ասանկ խաբել... Մարդ ըլլալիք չունին մերինները, չունին մարդ ըլլալիք, յաճախորդ բռնելու ճամբան չիյտեն :

Միեւնոյն օղին թէ Հայը կը վաճառէ եւ թէ օտարը :

Օտարաց գինետունները լի են Հայերով, մոլութեան մէջ մոլութիւն: Հայոց գինետուններուն մէջ օտար բնաւ չերեւիր. մոլութեան մէջ առաքինութիւն: Օտարին օղին անոյշ է :

— Ինչ պատուական օղի կուտայ թշուառականը, այս արուեստն ալ անոնց տրուած է, մերինները յաճախորդներուն հետ չեն կրնար վարուիլ :

Ազգային օղին լեղի է.

— Աս ինչ օղի է, աղբար, կը խմուի՞ աս... վերցուր ասիկա, Աստուածդ սիրես:

Օտարին գինետան մէջ մուկ կը դառնանք, Հայու մը գինետան մէջ՝ առիւծ կը կտրինք :

Օտար բժիշկը սխալ դեղ մը կուտայ եւ հիւանդը անդիի աշխարհ կը ղրկէ :

— Ի՞նչ ընէր մարդը: Աստուծոյ համար ,

դիչեր ցերեկ աշխատեցաւ, հոգի պիտի չտայ ա, ես գոհ եմ իրմէ :

Հայ բժիշկը կուգայ եւ կը բժշկէ մեր հիւանդը :

— Աղբար, երկու աւուր մէջ ոտք ելլելիք հիւանդս չարաթ մը պառկեցուց, Աստուծմէ գտնայ, հայ բժիշկները աղէկ են :

Հայերէն աղուոր բանաստեղծութիւն մը կը կարդան.

— Անհամ է վերջապէս, գրող չկայ մեր մէջ։ Ուրիշ ոտանաւոր մը կը կարդան գաղիերէն.

— Ինչ աղուոր է, տեսա՞ր, բանաստեղծութիւնը ասանկ կ'ըլլայ. մենք սանկ գրող մը ունի՞նք :

— Աղեքսանդր Փանոսեանը գրած է ան։

— Փանոսեա՞նը... Աստուած խելք տայ քեզի։

— Փանոսեանը գրած է։

— Կարելի է... հաւանական է ... Աստուած տայ։ Բայց ի՞նչ գիտնամ... անգամ մըն ալ կարդայ սա տողը։

Կը կարդայ, եւ յետոյ :

— Իրաւունք ունիս... յայտնի է, որ Հայու գրիչ է, տես սա տողը, Գաղիացին այս կտորն ասանկ չի գրեր. այս բառը վեր կ'առնէ այս յանգն ալ չի գործածեր հոս, տես, բայց կը տեսնե՞ս կոր, անկում կայ հոս. աղէն նայէ, սա տողը չի բռներ կոր վերինը։ Աղէն եկուր, տես, որքան աւելորդ խօսքեր կան :

Ակներեւ կը տեսնուի այս օրինակներէն, թէ Հայը կը կասկածի իր մտային կարողութեանը. ճարպիկութեանը եւ բարոյականին վրայ, ամէն ինչ որ հսկայ է, բարձր է, գեղեցիկ է Հայուն անձին վրայ՝ գաճաճ, ստորին եւ տգեղ կը տեսնէ, եւ այսպէս կամօք ստորնանալով կը փափաքի, որ այս օտարները բարձրացնեն զինք։ Եւ երբ այն օտարները, որ իրմէ շատ ետ մնացած են եւ յառաջադէմ ըլլելու յաւակնութիւնն ունենան, այն ատեն կը վերաւորուի որպէս համեստ գրագէտ մը, որ գրագիտութեան մը վրայ գաղափար իսկ չունեցող չազակրատէ մը՝ իբրեւ կօշկակար կը նկատուի :

Ժամանակն եկած է, եթէ անցած չէ, որ Հայն սկսի վստահութիւն ունենալ իր վրայ, եւ, փոխանակ օտարը քաջալերելու՝ վերջը անորմէ նախատուելու համար, իր արիւնակիցը, իր եղբայրը խրախուսէ, ուժ տայ իր ազգային վարժարանաց, մասնաւոր թէ թաղային, որոնց մէջ ազգային կրթութիւն կը տրուի իր զաւակաց, զօրացնէ ազգային գրագէտները, որոնք, առանց որեւէ մեկենասի, ամէն զոհողութիւն ընելով, ամէն նախատանաց կուրծք տալով, անօթի ծարաւ, հայ աշխարհիկ գրականութեան ծնունդ տուին, եւ այսօր իսկ կը ծաղկեցնեն զայն՝ առանց այսինչ ամիրային քսակներով ոսկի ստանալու տպագրութեան ծախուց համար։ Ուրիշներըչափազանցյարգելու սովորութիւնը, խոհեմ քաղաքականութիւնը տկարութիւն կը թարգմանեն օտարները :

Աշխատինք, որ օտարները եւս մեր հարազատ թարգմանութիւնն ունենան :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ։ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ԶԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ :

Գաղութէ գաղութ

ԵՐԿՈՒ ԱՐԱԲԱԽՕՍ հայ գիւղերու այցելութիւն տուած է Հալէպի թեմին մէջ առաջնորդ Զարեհ եպիսկոպոս, ընկերակցութեամբ Մկրտիչ Ա. քհնյ. Մատաղեանի եւ Կարապետ քհնյ. Նալպանտեանի։ Երկու գիւղերն Եագուպիէ եւ Գընայիէ ալ ունին 150 ընտանիք, որոնք մեծ մասով արաբախօս են։ Եագուպիէի քահանան Թադէոս քհնյ. Մխիթարեան է, իսկ հայկ. վարժարանը ունի հարիւր աշակերտ։ Գիւղէն դուրս կը գտնուի Ս. Աննա անունով խարխլած մատուռ մը։ Ժողովուրդը խոստացած է առաջնորդին շինել նոր եկեղեցի եւ դպրոց, դիմադրաւելու համար Ֆրանչիսկեան կրօնաւորներու լատինական քարոզութեանց, որոնց պատճառով Գընայիէ ամբողջովին, իսկ Եագուպիէի մէկ քառորդը դարձած են լատին։ Ֆրանչիսկեանները երկու գիւղերու մէջ եւս ունին քարաշէն եւ հսկայ եկեղեցիներ :

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ մը՝ Հէրի Ա. Քուլճեան, Ֆիլատէլֆիոյ (Ամերիկա) մէջ հնարած է արուեստական մետաքս (րէյօն) շինելու նոր մեքենայ մը։ Այս գիւտով բացուած է հինգ հարիւր միլիոնի ճարտարարուեստ մը։ Վիքօզ լուծոյթը, որ 4–5 օրէն թելի կը վերածուէր, այս գիւտով երեքուկէս վայրկեանէն կը փաթթուի ճախարակի վրայ, խնայողութիւն մը ապահովելով :

Բացի չահէն, գիւտին առաւելութիւնները մէկէ աւելի են.—Մեքենան ոչ միայն կը պատրաստէ րէյօնի թելը, այլ միանգամայն կը զօրացնէ, ծծմբազերծ կ'ընէ, կը ճերմկցնէ, կը չորցնէ, փափաքած ձեւով կ'ոլորէ ու մէկ գործողութեամբ կը ծրարէ զայն :

Հէրի Ա. Քուլճեան 16 տարի մեծ զաղտնապահութեամբ աշխատած է այս գիւտին վրայ, ընկերներու հետ կազմելով ճարտարագիտական մեծ ընկերութիւն մը, որ գործառնութիւններ ունի ամէն տեղ։ Մասնագէտներու կարծիքով, այս գիւտը կը հաւասարի Էլի Հուիթնիի հնարած բամպակի մեքենային։

ԻՐԱՆԱՀԱՅ «ԱՐԱՐԱՏ» Մշակութային Միութեան լեռնագնացներու խումբէն (չորս հոգի) Յուլիս 13ին կազմակերպած էին արշաւ մը դէպի Դեմավենդի գագաթը։ Հոն բարձրացած են ցարդ քանի մը գերմանացի լեռնագնացներ 1938ին։ Իրանի Լեռնագնացութեան Ֆետէրասիոնը գնահատելով հայ մարզիկներու այս նոր վերելքը համարած է զայն աննախընթաց երեւոյթ մը Իրանի լեռնագնացութեան պատմութեան մէջ : Վերելքը սկսած են 2120 մ. բարձր ծովու մակերեսէն։Մինչեւ 3720 մեթր ջորեպան մը ջորիով ընկերացած է, իրերու փոխադրութեան համար։ Անկէ վերջ 18 – 20 քիլօ ծանրութեամբ իրեր իրենք կրած են։ Բարձր գագաթը 5575 մեթր է ծովու մակերեսէն։ 5000 մեթրէն վերջ, վերելքը մեծ մասով եղած է ձիւներու եւ սառոյցներու վրայէն։Հասած են 5650 մեթր բարձրութեամբ գագաթը ուր ձիւնը կամ սառոյցը համեմատաբար քիչ եղած է, շնորհիւ ծայրամասի հրաբխային թեթեւ ծխացող հանգամանքին, այս հրաբուխին պատճառով այդ շրջանը կը կոչուի Դուդքուհ (ծուխի սար)։ Մօտ 60 լուսանկարներ քաշած են լեռնագնացները։ Արշալոյսին ջերմաչափը զերոյէն 8 աստիճան ցած է եղած, սառեցնելով իրենց խմելիք ջուրը։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՐՖԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ուղղուած կոչի մը մէջ կ'առաջարկուի որ Զլխի եւ Նիւ Եորքի մէջ հաւաքուած ներգաղթին համար 2500 տոլարը որ անձեռնմխելի կը մնայ, յատկացուի Հալէպի հայրենակցական եւ Ուրֆայի Երիտ. Միութեան, որպէսզի գործածէ իր առաջադրած նպատակին։ Հալէպի Միութիւնը որոշած է այս դրամը յատկացնել անշարժ կալուածի մը գնումին եւ կոչ կ'ընէ որ աւելցուի գումարը, որդիւնքը աւելի եւս գոհացուցիչ դարձնելու համար :

Ուրֆայի հայրենակցականներուն մէջ (Հար. Ամերիկա թէ Փարիզ) փափաք կայ Հալէպի Քառէն Եփփէ ճեմարանին մէջ մեծ թիւով սաներ որդեգրել, որովհետեւ Քառէն Եփփէ իր 32 թարմ տարիները զոհած է Ուրֆացիներուն, հետեւաբար կ'առաջարկուի առաւելագոյն գոհողութիւնը ընել շէնքի գնումին եւ Քառէն Եփփէ ճեմարանին մէջ սաներ որդեգրելու գործին։ Լօս Անճէլըսի Ուրֆացիներու դաշտահանդէսը գոհացուցիչ արդիւնք տուած ըլլալով, գումարին կէսը պիտի յատկացուի շէնքի գնումին միւս կէսովն ալ պիտի որդեգրեն չորս սաներ։ Ասկէ զատ, Միութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր Ուրֆայի հայրենակիցներուն, անոնք որ ի վիճակի են, մէյմէկ սան որդեգրեն։ Իւրաքանչիւրին ծախսը նախատեսուած է 45–50 տոլար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳԶՈՒՀԻ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ որ քանի մը ամիսէ ի վեր Փարիզէն Պոլիս գացած է, Օգոստոս 25ին երգեց Իսթանպուլի ձայնասփիւռէն, Բերկոլէզէնէն, Մոցարթէն, Լէօ Տէլիպէն, Ռոսինիէն։

Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ «Իմ երգը» հայերէն երգած է Ալիս Համբարեան Նիւ Եորքի հրէական Սինակոկին մէջ, հրէական հարսանիքի մը առթիւ :

ԵՐԳԶՈՒՀԻ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ որ Քալիֆորնիա գացած էր երգահանդէսներ տալու, վերադարձած է Պոսթըն, ուր եւս պիտի տայ երգահանդէս մը հոկտեմբեր 8ին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, պաշտօնական ամսագիր Երուսաղէմի հայ պատրիարքութեան, 1950 Մայիսի 5րդ թիւը, պատմական, բանասիրական, գրական եւ բանաստեղծական նիւթերով։ Խմբագրականով մը երախտագիտութիւն կը յայտնէ Սփիւռքի հայութեան որ այնքան ջերմութեամբ պատասխանեց Երուսաղէմի Աթոռին օգնութեան կոչերուն եւ նպաստ հասցուց :

Ս. ՓՐԿԻՉ, Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի տեղեկատուին Օգոստոսի 12 թիւը, պատկերազարդ եւ հետաքրքրական բովանդակութեամբ : Բաժնեգին՝ 12 Թրք. ոսկի, կամ 5 տոլար :

ՊԱՊ – ՈՒԽՏԻ ,Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան «հարազատ» կեդր. վարչութեան պարբերաթերթին Յունիս – Սեպտեմբեր 54րդ թիւը։ Հասցէ՝ 12813 Gay ave. Cleveland, Ohio։

ԱԿՕՍԻ երկամսեայ հանդէսին 6րդ թիւը Ապրիլ – Մայիս։ Ճեմարանի շրջանաւարտից միութեան : Հասցէ՝ B. P. 1245, Beyrouth, Liban։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

Յաջողութիւն... Այս միեւնոյն խօսքը նոյն երեկոյեան արտասանում էր եւ Քէօսա Մուխտարը։ Նա էլ մեծ յոյս ունէր. նա էլ գիտէր որ անկասկած է յաջողութիւնը :

— Սիրիացու գլուխը շատ է հաստ, ասաց Մուխթարը իր մօտ նստած վիթխարի մարդուն, որ իր ծառաներից մէկն էր։ — Հաստ գլուխը չի հասկնայ ոչ օգուտ, ոչ մեծերի պատիւ։ Մուրատ աղան յաղթուի՞ այդ սեւ վայրենուց — ես չեմ թողնի։ Նա քաջ է, բայց յիմար... Մենք մեր շահը չենք կորցնի, մենք յիմար չենք։

Լսո՞ւմ ես, լաւ պատրաստիր մեր տղաներին։ Հէնց որ ճանկենք հիւրին, պիտի փախչենք, փախչենք քամու պէս։ Դու կէսօրից յետոյ կը սպասես իմ ցոյց տուած տեղը. յիշում ես. մեծ քարի մօտ, ձիւնը սրբեցինք...

Վիթխարին վեր կացաւ, լուռ հաւանութեան նշան արաւ :

— Լաւ կը լինէր, եթէ Ահմէտն ինձ օգնէր, բայց ծեր աղուէսը չհրապուրուեցմերոսկորներից. վնաս չունի, նա գոնէ ձայն չհանի...

Մուխտարը ճանապարհ դրեց իր անխօս ստորագրեալին, նորից եւ նորից կրկնելով իր խրատները։ Նա ինքն էլ չմնաց տանը եւ իր քայլերն ուղղեց դէպի աղբանոցը։ Ցուրտը նրան չնեղեց. նա սրել էր ականջները, լսում էր, հոտոտում էր։

Այժմ ճրագ էլ կար Փերիի տնակում։ Հին, սեւ ամանում լճացած ձէթի մէջ խաղաղ այրւում էր բարակ պատրոյգը, դեղին լոյսեր սփռելով մի անկողնի վրայ, որի մէջ պառկած էին երեք հիւանդները :

Ձայն, շարժողութիւն չկար այդտեղ, վերմակը, կարծես, սառել էր, քարացել. ճրագը իր տխուր փայփլոցներով, կարծես, խորին ուշադրութեամբ հետեւում էր թէ ինչ է անում մահը։

Փերին երբեմն չոքէչոք առաջ էր անցնում, ձեռքը մօտեցնում էր հիւանդների բերանին ու քթին եւ միայն այդ ժամանակն էր համոզւում, որ դեռ շունչ կայ։ Բայց մօտենում էր վերջին ժամը, եւ պառաւը, իբրեւ արթուն պահապան, սպասում էր, աչք չէր գոցում, որպէսզի այդ ժամը իրան անպատրաստ չգտնէ...

Փակել խեղճ որբերի աչքերը, մի քանի խօսք արտասանել աշխարհից հեռացողների վրայ, մի քանի կաթիլ արտասունքներով թրջել նրանց երկար ճանապարհը, խնդրել Աստուծու քաղցր դատաստանը — ահա ինչու էր նա սպասում : Դա պարտ էր, նրա սիրած պարտքը. եւ ճրագի գունատ լոյսերը ցոյց էին տալիս, թէ որպիսի լրջութեամբ է նա պատրաստւում այդ պարտքը կատարելու... Վաղուց անցել էր նրա քնի ժամը, բայց նա սպասում էր, անդադար սպասում :

Երբեմն սենեակի աջ անկիւնից բարձրանում էին խուլ հեկեկանքներ եւ խանդարում էին գերեզմանային լռութիւնը։ Դա արտասունքներից կուրացած պառաւ կինն էր :

Այն բարերար ձեռքը, որ ճրագ էր վառել այս քանդուած տնակում, դիպել էր եւ այդ թշուառին. նա այժմ ծածկել էր իր հինմսերը, փաթաթուել էր մի հին վերմակի մէջ եւ քնած պիտի լինէր, բայց քունն էլ չէր խեղդում նրա անթիւ վշտերը եւ նա այդպէս կը հեկեկար մինչեւ առաւօտ... Լռում էր ջարդուած սրտի մորմոքբեւ նրա փոխարէն երբեմն բարձրանում էր Մարթայի հանդարտ շնչառութիւնը :

Երեխան առողջ ու անհոգ քնի մէջ էր. մահուան այս օթեւանում այդ քունն էր հաստատում, որ մի յարկի տակ, մեռնողի կողքին, ծլում, ծաղկում է թարմ կեանքը... Տառը երբեմն աչքը դարձնում էր նրա վրայ եւ պառաւական անթիւ կնճիռների մէջ գոհունակութեան ժպիտն էր շարժւում . Նա խոնարհում էր, լուռ ու անձայն իր շրթունքները դնում էր նրա ճակատին եւ շուտով էլի ուղղւում էր, էլի նայում երեք հիւանդներին...

Բայց գերեզմանի ցրտութիւնը ուշանում էր. նրանից առաջ ներս մտաւ մի անակնկալ հիւր :

Նազլուն էր։ Առաջին անգամ նա չհամարձակուեց խօսել. քաշուեց ճրագի լոյսից, որ անկողնի վրայ էր թափուած, եւ այն լռութիւնից որ պատրաստուած էր հիւանդների վերջի համար։ Նա դէս ու դէն նայեց, չզարմացաւ ոչ մի բանի վրայ, մինչեւ անգամ չուզեց իմանալ թէ ով է այսպէս կերպարափոխել տնակը :

ԼԷՕ

Վարչապետ Պ. Փլէվէնի ճառը

ԶԻՆ. ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ 18 ԱՄԻՍ

Վարչապետ Պ. Փլէվէն Սթրազպուրկի մէջ ճառ մը խօսելով յայտարարեց ի միջի այլոց, որ զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան շրջանը Ֆրանսայի մէջ պէտք է բարձրացուի 18 ամսուան: Այս իմաստով օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին, երբ այս վերջինը վերսկսի իր աշխատանքներուն յառաջիկայ ամիս: Այս բարձ-րացումով, Ֆրանսա Եւրոպայի մէջ պիտի կրնայ գործօն ծառայութեան մէջ պահել 20 զօրաբա-ժիններ, որոնց կազմակերպութիւնը ստանձնած է ան Ատլանտեանի դաշինքով: «Ֆրանսայի վերա-զինումը, ըսաւ վարչապետը, պիտի արագացուի մինչեւ իսկ ի գին մեծ զոհողութեանց: Այսպէսով պիտի կրնանք Ֆրանսան անգամ մըն ալ զինուո-րական մեծ ուժ մը դարձնել»:

Իր ճառին մէջ, վարչապետը անդրադարձաւ նաեւ համայնավար 5րդ զօրասիւնի գործունէու-թեան եւ ըսաւ որ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, բայց ոչ թէ մենատիրական բնոյթով:

Ակնարկելով՝ «նախազգուշական պատերազ-մի» մը մասին Ամերիկայի մէջ խօսուած վերջին ճառերուն, որոնք խռովեցին ֆրանսական հանրա-յին կարծիքը, Պ. Փլէվէն ըսաւ.— «Ինչպէս որ չենք կրնար խաղաղութիւնը պահպանել պատե-րազմի նախաձեռնութիւնը ստանձնելով, այնպէս ալ կարելի չէ ազատութիւնն ու ժողովրդապե-տութիւնը պաշտպանել, անոնց սկզբունքներն ու օրէնքները ոտնակոխելով»:

Վարչապետը համաձայն է, որ զօրացուի Ա-րեւմտեան Գերմանիոյ ոստիկանական ուժը, որ-պէսզի կարենայ դիմագրաւել Արեւելեան Գերմա-նիոյ մէջ կազմուած «ժողովրդական բանակ»ի պատահական վտանգը:

Ի վերջոյ անիկա ըսաւ, որ կառավարութիւնը ամէն կարելի միջոց ձեռք պիտի առնէ զսպելու համար գիներու բարձրացումը, բայց աւելցուց, որ սխալ են բաժնեչափային դրութիւնը վերահաս-տատելու մասին տարածուած զրոյցները: «Մեր արտադրութիւնը, յայտարարեց ան, իր բարձրա-գոյն մակարդակին հասած է մեր պատմութեան մէջ: Շատ մը ուտեստեղէններ եւ ճարտարար-ուեստական արտադրութիւններ ոչ միայն կը բա-ւարարեն մեր կարիքները, այլեւ կը գերազանցեն զանոնք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ հազարաւոր Հրեաներ ձեր-բակալուելով պարտաւորիչ աշխատանքի կեդրոն-ները ղրկուեցան: Պատճառը այն է որ անոնք փա-փաքեր էին թողուլ համայնավար «դրախտը» եւ երթալ Իսրայէլ: Ոմանք ազատ արձակուեցան փրկագինը վճարելէ վերջ: Բայց փրկագինը տո-լարով ըլլալուն հետեւանքով, շատ քիչ միայն կր-ցան օգտուիլ անկէ: Ռումէն համայնավար կառա-վարութիւնը Ռուսիա կ՚ըղրկէ եղեր բոլոր տաղան-դաւոր հրեայ մանուկները, յաճախ նոյնիսկ ա-ռանց ծնողներու գիտակցութեան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արհեստակցական միութեանց դաշնակցութեան որոշումով գործա-դուլները արգիլուեցան: Բանուորները գործադուլ կրնան ընել միայն դրամատիրական մասնաւոր գործարաններու մէջ:

ՉԻՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ձայնասփիւռի կայանը կը տեղեկացնէ, թէ ամերիկեան օդանաւերը ան-գամ մըն ալ ռմբակոծած են չինական հողերը, ինչպէս նաեւ ռումբեր նետած են չինական երկու-շոգենաւերու վրայ Եալու գետին մէջ (Քորէա-մանչուրիական սահման):

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու ելմտական նախա-րարը Պ. Սնայտըր Փարիզ ժամանեց Քոնկրէսի 13 անդամներուն հետ միասին, Միջազգային դրամա-տան տարեկան 5րդ համաժողովին մասնակցելու համար:

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐ
ԲԺ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆի և Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթա-կոմիտէն ընկերահամակրական գինեձօն մը կազ-մակերպած է, ի պատիւ ընկերներ Բժ. Ե. Խա-թանասեանի եւ Ս. Տէր Թովմասեանի, այսօր, երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ա-կումբը 26 rue des Convalescents:

ԺՈՂՈՎ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին «Օհանջանեան» ակումբը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա-ւորիչ է: Ճշդապահ ըլլալ:

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ ԲԺ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ խումբը կը հասնի Gare de Lyon, երեք-շաբթի 5 Սեպտեմբեր, առաւօտեան ժամը 8ին,

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտ-նուիլ ընկերութեան Լէ տարեկան ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի շաբաթ օր, 11 Նոյեմբեր, ա-ռաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան կեդրոնական գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.: Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ, վերոյիշ-եալ թուականին օրինական մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, ներկայս պիտի նկատ-ուի իբր հրաւէր ու ըստ այնմ ժողովը պիտի գու-մարուի Նոյեմբեր 25ին եւ 26ին, շաբաթ եւ կիրա-կի օրերը, ժամը 9·30ին, Hotel Statler, 7th Avenue and 33rd Street, New York:

Օրակարգ.— Ընդհ. տեղեկագիր 1949 տարե-շրջանի, ընդհ. հաշուետուութիւն 1949 տարեշր-ջանի, ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի վիճա-կաւ դադարեալ անդամներու տեղ, կանոնագրի բարեփոխման խնդիր, առաջարկներ եւ թելա-դրութիւններ եւ ուղերձներ:

Ի դիմաց կեդր. վարչ. ժողովի ատենադպիր՝ Մ. Մ. Յովսէփեան, ատենապետ՝ Ա. Գարակէօզ-եան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Թովմասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Հայոց ե-կեղեցին, 69 rue Louis Blanc, իրենց կնոջ եւ մօր

ՏԻԿԻՆ ՄԵԼԻՆԷ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յար-գողները:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒԷ

Շենէի մէջ (Chesnay, S. et O.) հող մը, 310 մեթր: Դիմել Օր. ՍԵԴԱ ՎՐԱՑԵԱՆի, 247 Bld. Jean Jaurès, Boulogne (Seine):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժո-ղովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Chope du Nordի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Էրզրումի Քան գիւղացի Վարդանուշ Շահնարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր տղան՝ Ներսէս Շահնարեանը, որ 1924ին Յու-նաստանէն մեկնած է Ամերիկա: Կը խնդրուի ի-մացնել Վարդանուշ Ադամեանի, 7 rue Danton, Décines (Isère) France:

Ջերմապէս կը խնդրուի Ամերիկայի «Հայ-րենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել այս փն-տռտուքը:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի դպ-րոցը կը վերաբացուի այս երկուշաբթի, Սեպ-տեմբեր 4ին: Արձանագրութիւնները կ՚ընդունուին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ամէն օր՝ երեկոները, ժամը 16 — 19:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աթըլիէի մէջ աշխատող մէքանիսիէն կին մը: Դիմել Ste. LYDA, 21 rue des Petits Carreaux, Paris (2), Tél. Cen. 69-72, métro Sentier:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Jeudi 7 Septembre 1950 Հինգշաբթի 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6248–Նոր տրջան թիւ 1659

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՓՐԿԵԼ ԳՈՆԷ «ՁԵՒՈՎ ԱԶԳԱՅԻՆ»Ը

Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հայկական դպրոցներու աշակերտները հետզհետէ կը նուազին :

Երկու երկիրներուն մէջ ալ երկսեռ աշակերտութիւնը կը նախընտրէ յաճախել պուլկարական կամ ռումանական վարժարանները, որոնք օժտուած են բազմաթիւ առաւելութիւններով :

«Ուսուցումը հայերէնով» վարժարաններուն աշակերտներու ընդհանուր թիւը Պուքրէշի եւ Քոստանցայի մէջ 300ի չի հասնիր, ինչպէս տեսնուեցաւ իրենց ամավերջի տեղեկագիրներէն :

«Նոր կենցաղ»ի վարչաձեւը հետզհետէ կ'ուծացնէ հայ աշակերտը հայկական դպրոցներէն :

Պուլկարիոյ մէջ սկսած են լրջօրէն միջոցներ որոնել՝ հայ լեզուի ուսուցման զարկ տալու համար :

Օգոստոս 27–28 Սոֆիայի մէջ գումարուած է «Պուլկարահայ դպրոցներու հայերէնի ուսուցիչներու խորհրդակցական ժողով մը» :

Տրուած որոշումներուն մասին տեղեկութիւն չունինք դեռ :

Ժողովի նախաձեռնութիւնն ստանձնած է «Պուլկարահայ Երեւան Հայրենակցական Միութեան» կեդրոնական վարչութիւնը, իբրեւ օրակարգ ունենալով՝

1. Հայերէն լեզուի ուսուցման վիճակը պուլկարահայ դպրոցներուն մէջ :

2. Քննութիւն եւ վաւերացում Հայոց Պատմութեան դասագիրքերու նախագծերուն :

Ժամանակէ մը ի վեր պուլկար կառավարութիւնն է, որ ստանձնած է պուլկարահայ դպրոցներու նիւթական մատակարարութիւնը : Ա՛յդ է պատճառը, որ տեղ տեղ պուլկար տնօրէններ կը նշանակուին հայկական դպրոցներուն : Իսկ ամէն տեղ պետական ծրագիրն է որ կը կիրարկուի :

«Հայերէնի ուսուցման մակարդակը պէտք է դրուի այնպիսի բարձրութեան մը վրայ, որ հայ պատանին, թողլով հայ դպրոցին սեմը, տիրացած ըլլայ հայերէն լեզուի գլխաւոր տարրերքներուն, այսինքն կարենայ ազատօրէն կարդալ ու գրել եւ օգտուիլ հայկական հարուստ գրականութենէն : Դժբախտաբար այս ուղղութեամբ գոհացուցիչ չէ մեր դպրոցներու վիճակը» : («Երեւան», 11 Օգոստոս) :

Այս ցաւալի կացութեան իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուին մէկ կողմէ՝ հայերէն լեզուի եւ հայերէն լեզուով աւանդուած առարկաներու դասաժամերու նուազութիւնը, հայերէն լեզուով մանկական գրականութեան սովը եւ Հայոց Պատմութեան դասագրքերու չգոյութիւնը, միւս կողմէ՝ քանի մը տարիէ ի վեր արեւելահայ բարբառի եւ ուղղագրութեան ներմուծումը պուլկարահայ դպրոցներէն ներս :

Այս վերջին պարագան հիմնովին դժուարացուցած է ուսուցիչներու եւ աշակերտներու գործը միանգամայն :

Ուսուցիչներու «խորհրդակցական ժողովը» պիտի համարձակի՞ վերահաստատել նախկին ուղղագրութիւնն ու արեւմտահայ բարբառը, որ տիրապետող է Պալքաններու մէջ :

Այլապէս, ներկայ դրութեամբ, հին եւ նոր սերունդները պիտի չկրնան իրար հասկնալ : Ծնողքը արեւմտահայերէն պիտի խօսի տան մէջ, իսկ տղան պիտի պատասխանէ դպրոցին մէջ սորված արեւելահայերէնով : Կատարեալ բաբելոնի խառնակութիւն :

«Երեւան»ի կեդր. Վարչութեան կազմած յանձնախումբը Հայոց Պատմութեան դասագրքերու նախագիծ մը պատրաստած ըլլալով, Ուսուցիչներու Խորհրդակցական ժողովը պիտի քննէ եւ վաւերացնէ զայն, որմէ վերջ միայն տպագրութեան պիտի յանձնուին նոր դասագրքերը :

Խորհրդային վարչաձեւին ենթակայ բոլոր երկիրներուն մէջ ուսման նիւթերը եւ գրքերու բովանդակութիւնը միատեսակ են : Բնագիրները ռուսերէն գրուած են՝ սովետական գրաքննութեան մաղէն անցած : Յետոյ թարգմանուած՝ զանազան լեզուներով : Ա՛յդ կը պահանջէ «ձեւով ազգային, խորքով միջազգային» նշանաբանը :

Եթէ պալքանեան երկիրներու մեր հայրենակիցները կարենային պահել գոնէ «ձեւով ազգային»ը, այսինքն եթէ յաջողէին հայ աշակերտը կապել հայկական վարժարանին եւ սորվեցնել անոր մայրենի լեզուն, ա՛յդ ալ մեծ շահ մը պիտի համարէինք մեզի համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Լոնտոնի Թրքական դեսպանը Բչ. օր Անգլիոյ արտաքին նախարարին ներկայանալով, կրկնեց Ատլանտեանի դաշինքին միանալու առաջարկը : Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ Մեծն Բրիտանիա համաձայն չէ որ ընդարձակուի 12 ազգերու գինակցութիւնը :

Թուրքիոյ առաջարկը պիտի քննուի արտաքին նախարարներու խորհուրդին կողմէ որ պիտի գումարուի Նիւ Եորքի մէջ, Սեպտեմբեր 15ին : Անգլիա պաշտօնապէս յայտնած չէ իր դիրքը .— Ուժ պիտի տա՞յ Թրքական առաջարկին, թէ պիտի ընդդիմանայ :

Քաղաքական շրջանակներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Ատլանտեանի զինակիցները տարբեր կարծիքներ ունին այս հարցի մասին : Կարգ մը երկիրներ — օրինակ՝ Նորվեկիա եւ Տանիմարքա — համաձայն չեն որ ընդարձակուի Ատլանտեանի դաշինքին շրջանակը : Ուրիշներ կը կարծեն որ եթէ Թուրքիան ընդունուի, դժուար պիտի ըլլայ դուրս ձգել Մօտաւոր Արեւելքի եւ հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի ուրիշ պետութիւններ : Մնաց որ, Թուրքիա արդէն փոխադարձ պաշտպանութեան զինակցութիւն մը ունի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ :

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ԻՐԵՆՔ ԶԻՐԵՆՔ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ

Գերմանիոյ ամերիկեան գրաւման գօտիի բարձր – մարզպանը Պ. Մէք Քլօյ, Ուաշինկթընի մէջ, օրագրողներու մէկ հարցման պատասխանելով ըսաւ, որ իր անձնական կարծիքով, կարելիութիւն պէտք է տրուի Գերմանացիներուն, որպէսզի կարենան իրենց սեփական երկիրը պաշտպանել : Չէ կարելի ըսել, թէ անոնք չեն կրնար իրենք զիրենք պաշտպանել, եթէ յարձակման ենթարկուին :

Մարզպանը այս յայտարարութիւնները ըրաւ Պ. Թրումընի հետ ունեցած խորհրդակցութենէն անմիջապէս վերջ :

ՍՈՒՐԻՈՅ Սահմանադիր ժողովը վեցի դէմ 105 ձայնով վաւերացուց սուրիական նոր սահմանադրութիւնը, որ 3րդն է Հանրապետութեան հիմնադրութենէն ի վեր : Այնուհետեւ 101 քուէարկողներու 92 ձայնով Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Հաշիմ Աթասի :

ՊԵԼԺԻՈՅ տնտեսական նախարարութեան հրամանով պարենատոմսեր սկսան տպուիլ : Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ այս միջոցը ձեռք առնուած է որպէս նախզգուշութիւն, միջազգային կացութեան պատճառով : Այս լուրին վրայ չահաղխտութիւն մը ծայր տուած է ուտեստեղէնի շուկային մէջ :

ԵՐԷԿ ԳԻՇԵՐ, առաւօտեան ժամերուն երկրաշարժի ուժեղ ցնցումներ զգացուեցան Հռոմի, Ջիէթիի, Ավեցանոյի, Սփոլէթօրի, Վիթերպոյի, Թէրնիի եւ այլ շրջաններու մէջ, ուր ժողովուրդը կիսամերկ վիճակով, դաշտերը թափեցաւ : Հռոմի շարժագրական կեդրոնը կարճ կամ երկար տեւողութեամբ տասը ցնցումներ արձանագրեց : Ֆլորանսի մէջ զգացուեցան երկու ցնցումներ, որոնց վերջինը շատ ուժգին : Բաւական շէնքեր փլան : Երկու հոգի մեռան եւ 20 հոգիի չափ վիրաւորուեցան : Բնակչութիւնը մտահոգութեան մէջ է :

ԵԹԷ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ թոյլատրեն, Մեծն Բրիտանիոյ ծործ Զ. թագաւորն ու Էլիզապէթ թագուհին, պաշտօնապէս պիտի այցելեն Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա 1952ին : Այս այցելութիւնը պիտի կատարուէր 1949ին, բայց ձախողեցաւ թագաւորի հիւանդութեան պատճառով :

ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ նախատեսութեանց համաձայն շուէտացի համայնավարները ջախջախիչ պարտութիւն մը պիտի կրեն ամսոյս 17ին Շուէտի մէջ կատարուած համայնական ընտրութեանց ընթացքին :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Փոհանկ պարպուած .— Թակու սպառնալիքի տակ

Կացութիւնը ծանրակշիռ է Քորէայի հիւսիսային ռազմաճակատին վրայ : Կը թուի թէ Նաքթոնկ գետի աղեղին վրայ գործուած յարձակումը նպատակ ունէր չփոթեցնել ՄԱԿի ուժերը : Իրական յարձակողականը կը զարգանայ այժմ հիւսիս արեւելեան կողմը : Խանգարուած օդը դժուարացուց ՄԱԿի օդանաւերուն գործունէութիւնը, եւ հիւսիսայիններու յառաջխաղացման զսպումը : Այս վերջինները կը շարունակեն յառաջանալ եւ ետ կը մղեն հարաւային Քորէացիները, որոնք ստիպուեցան պարպել Փոհանկը : Թակուի երկաթուղային ու ճանապարհային կեդրոնն ալ ուղղակի սպառնալիքի տակ կը գտնուի : Եթէ անակնկալ յարձակում մը գործուի, Թակուն պաշտպանել անկարելի պիտի ըլլայ :

Այս ճակատամասին վրայ գործող կարմիրներու թիւը 30.000ի կը հասնի : Ասկէ զատ կայ նաեւ 20.000նոց պահեստի ուժ մը :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱԿԱՏԱՄԱՍԵՐՈՒ ՎՐԱՅ .— Փոհանկի ճակատամասին հիւսիս – արեւմտեան եւ հարաւ – արեւմտեան կողմը Ամերիկացիներն ու հարաւային Քորէացիները հաստատեցին՝ Անկանկիէն 1–8 քիլմ. դէպի հարաւ եւ Փոհանկէն 13 քիլմ. դէպի հարաւ – արեւմուտք պաշտպանողական նոր ու զիկզակ գիծ մը : Դիրքերու պահպանումը սակայն դժուար է, որովհետեւ կարմիրները կը սողոսկին անոնցմէ ներս, կը յարձակին մեկուսի պահականոցներու վրայ, կը կտրեն հեռաձայնի գիծերը եւ ընդհանրապէս կը խանգարեն պարէնի եւ զինամթերքի փոխադրութիւնները :

Թապուտոնկի մօտերը, Թակուէն 22 քիլմ. դէպի հիւսիս, ամերիկեան զօրամասերը կատաղօրէն կը կռուին կարմիր երեք զօրաբաժիններու հետ : Անոնք հակայարձակման անցան ամրացուած Քազան քաղաքը վերագրաւելու համար : Վաէկվանի ճակատամասին վրայ հիւսիսայիններու յարձակումները ետ մղուեցան, ծանր կորուստներ պատճառելով : Վաէկվանի հիւսիսը Ամերիկացիները շրջապատեցին 518 բարձունքը եւ կը ջանան գրաւել զայն :

Նաքթոնկի ճակատամասին վրայ կռուող կարմիրները, որոնք կը նահանջէին, յանկարծակի հակայարձակման անցան Թակու հասնելու մտադրութեամբ : Տեղատարափ անձրեւներու շնորհիւ անոնք կրցան ճողոպրիլ ամերիկեան օդանաւային ուժերու զանգուածային յարձակումէն : Միւս կողմէն ցեխն ալ կը դժուարացնէ ամերիկ. մեքենականացած զօրամասերու գործունէութիւնը : Կարմիրները կասեցուցին իրենց յառաջխաղացումը, բայց գետին ջուրերը շատցած ըլլալով, չկրցան նահանջել դէպի արեւմուտք :

Ամերիկացի նաւազ – զինուորներու զօրամաս մը յարձակումի անցաւ Եոնկսանէն ութը քիլմ. հեռուն գտնուող բարձունքի մը վրայ, որ, հակառակ կարմիրներու դիմադրութեան, գրաւուեցաւ : Այս զօրամասին աջակողմը գտնուող ամերիկեան հետեւակազօրքի 2րդ զօրաբաժինը յառաջացաւ մինչեւ տասը քիլմ. Եոնկսանի արեւմուտքը :

Յառաջապահ փոքր ուժեր հասան գետին մօտերը : Այստեղ նշմարուած է որ թշնամին կը նահանջէ դէպի արեւմուտք, գետը անցնելով : Թակուէն 34 քիլմ. դէպի հարաւ Ջանկթոնկի ուղղութեամբ, ամերիկեան ուժերը, կարմիր գունդի մը յարձակման ենթարկուեցան :

Հարաւ – արեւմտեան ճակատամասը հանդարտ է : Ամերիկեան 25րդ զօրաբաժինը յաջողեցաւ պաշարել թշնամի ջոկատ մը : Մազանի արեւմուտքը ետ մղուեցան կարմիրներու յարձակումները եւ այժմ Ամերիկացիները թշնամի ուժերէ կը մաքրեն այդ շրջանակը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՎԱՐ ԱՌՆՈՒԵՑԱՒ .— Ամերիկեան արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը տեղեկացնէ, թէ կարմիր աստղ կրող երկու մոթէօրնոց խորհրդային ռմբակոծիչ օդանաւ մը յարձակած է ՄԱԿի նաւային ուժերուն վրայ, Քորէայի ջուրերուն մէջ եւ վար առնուած է : Օդանաւին մէջ գտնուած է Միշէն Կինատիյ Վասիլէվ անունով ռուս օդանաւորդի մը դիակը, ինչպէս կը հաստատէ օդանաւորդին վրայ գտնուած զինուորական անձնագիրը :

Արտաքին նախարարութիւնը այս դէպքը հաղորդած է ՄԱԿի քարտուղարութեան եւ Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին : Այս վերջինը Խորհուրդի քննութեան պիտի ենթարկէ պատահած դէպքը : Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը ոչ մէկ մեկնութիւն տուաւ այս պատահարին : Կը սպասուի սակայն, որ Սովետները, իրենց ուզած ձեւով ներկայացնեն եղածը, մեղքը փաթթելով դաշնակիցներու վզին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋՕՐԱՄԱՍ ՄԸ .— Ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս տեղեկացուց ՄԱԿին, որ հետեւակ գումարտակ մը ճամբայ պիտի հանէ դէպի Քորէա, օգնելու համար այնտեղ կռուող դաշնակից ուժերուն :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԸ

Ասկէ մօտ երկու տարի առաջ քաղաքական միամիտներ տակաւին կրնային մտածել, թէ Խ. Միութիւնը անկեղծօրէն կ'ուզէ հաշտ ապրիլ ոչ-համայնավար աշխարհի հետ եւ թէ, ուրեմն, հնարաւոր է խաղաղ միջոցներով համաձայնութեան գալ այն բոլոր հարցերու մասին, որոնց շուրջ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին աշխարհի վարիչ երկու պետութիւններու՝ Համայնավար Ռուսիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ: 1948ին Խորհրդային Ռուսիոյ կողմէ Արեւմտեան Պերլինի պաշարումը, որ յաջողելու պարագային կը սպառնար սովամահ ընել երկու միլիոն Գերմանները եւ դաշնակից գրաւման բանակները, եկաւ բանալու նոյնիսկ քաղաքական կոյրերու աչքերը:

Վերջին երկու տարիները այլեւս կարելի չէր գտնել Ամերիկայի մէջ կամ այլուր պատասխանատու պետական գործիչ մը եւ կամ քաղաքական դէմք մը, որ ամենափոքր հաւատքն ընծայէր Խորհրդային Միութեան «խաղաղասիրական» խօսքերուն:

Ամէնքի համար այլեւս պարզ էր, որ Խորհրդային Միութեան փնտռած խաղաղութիւնը «սովետական խաղաղութիւն» էր նման Հիթլէրի կողմէ հետապնդուած «գերման խաղաղութեան»: Ինչպէս Հիթլէրի «գերման խաղաղութիւնը» կը նշանակէր ամբողջ աշխարհը ենթարկել Գերմանիոյ գերիշխանութեան, այնպէս ալ Սթալինի «սովետական խաղաղութիւնը» կը նշանակէ ամբողջ աշխարհը դնել Մոսկուայի կրունկին տակ:

Հակա-համայնավար քաղաքական աշխարհի այս եզրակացութեան յանգիլը պէտք է համապատասխան եզրակացութիւններու մղէր նաեւ հակահամայնավար երկիրներու, եւ մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգներու, զինուորական իշխանութիւնները եւ ստիպէր հարկ եղած պաշտպանողական միջոցները ձեռք առնել խորհրդային յարձակողական քաղաքականութեան դէմ:

Հակա-համայնավար երկիրներու զինուորական պաշտպանութեան բեռը կ'իյնայ առաւելապէս Միացեալ Նահանգներու վրայ: Այս մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ:

Միացեալ Նահանգներու զինուորական իշխանութիւնները հարկ եղած միջոցները ձեռք առա՞ծ էին զինու զօրութեամբ պաշտպանելու այս երկրի շահերը եւ վարկը խորհրդային հաւանական յարձակումին ենթակայ վայրերու մէջ:

Քորէայի դէպքերը եկան ապացուցանելու որ Միացեալ Նահանգներու զինուորական վերին իշխանութիւնը ողբալի կերպով ձախողած է այս երկրի ընդարձակ շահերու պաշտպանութիւնը կազմակերպելու գործին մէջ:

Ինչպէս կը հաղորդեն «Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն» թերթի լաւատեղեակ աշխատակիցներ Ջլսօփ եղբայրները, երբ ասկէ քանի մը ամիս առաջ այս երկրի զինուորական վերին իշխանութիւնը նկատի առած է այն հարցը, թէ ո՞ւր կրնայ իյնել Խորհրդային Միութեան հերթական զինուորական հարուածը, արդեօք Պերլինի, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ, Իրանի կամ Ֆորմոզայի դէմ, ոեւէ մէկու մտքէն անցած չէ, որ այդ հարուածը պիտի տրուի Քորէայի մէջ:

Երբ Հիւսիսային Քորէայի համայնավար բանակը յարձակումի անցաւ հարաւայիններու դէմ, պարզուեցաւ որ հիւսիսային Քորէացիները զինուած են ոչ միայն հրացաններով եւ արագահարուածներով, այլեւ թնդանօթներով, հրասայլերով եւ ռազմասաւառնակներով, մինչ հարաւայիններ միայն հրացաններով եւ արագահարուածներով են զինուած: Հիւսիսային Քորէան զինուած է Մոսկուայի կողմէ եւ ռուսական արդիական բոլոր տեսակի զէնքերով, իսկ հարաւային Քորէան զինուած է Միացեալ Նահանգներու կողմէ միայն հրացաններով եւ արագահարուածներով:

Երբ անակնկալ կերպով պայթեցաւ Քորէական պատերազմը եւ Միացեալ Նահանգները անպատրաստ գտնուեցաւ դիմագրաւելու յարձակումը, բնականաբար հարց ծագեցաւ, թէ միթէ՞ ամերիկեան հետախուզութիւնը տեղեկութիւն չունէր այդ յարձակման պատրաստութեան մասին: Ամերիկեան մամուլին տրուած բացատրութիւնը այն էր, որ ամերիկեան հետախուզութիւնը հնարաւորութիւն չէ ունեցած թափանցելու «երկաթեայ վարագոյրին» ետեւը եւ հարկ եղած տեղեկութիւնները ձեռք բերելու:

Ասիկա շատ ողորմելի չքմեղանք է:

Բայց եթէ նոյնիսկ պահ մը ընդունինք այդ չքմեղանքի արդարացիութիւնը, անդին տակաւին կը մնայ մէկ մերկ, անառարկելի ճշմարտութիւն, որ պիտի գիտնար Միացեալ Նահանգներու զինուորական իշխանութիւնը: Եւ այդ անվիճելի ճշմարտութիւնն այն է, որ այն բոլոր վայրերու մէջ, որոնք կ'իյնան «երկաթեայ վարագոյրին» ետեւ խորհրդային իշխանութեան առաջին եւ գլխաւոր գործը կ'ըլլայ ռազմապէս պատրաստել այդ

վայրը յարձակողական կռուի համար: Խորհրդային Ռուսիոյ հակակշռին տակ գտնուող Հիւսիսային Քորէայի մասին այդչափը գիտնալու համար զինուորական հետախուզման պէտք չկար:

Քորէայի կռիւներու ընթացքին պատերազմական հաղորդագրութիւնները յաճախ կը կրկնեն այն միտքը, թէ ամերիկեան բանակի զինուորները իրենց կեանքով կը գնեն «տարածութիւնն ու ժամանակը», այլ խօսքով կը դանդաղեցնեն թշնամու յառաջխաղացումը, մինչեւ օգնական բաւարար ուժերու հասնիլը: Միացեալ Նահանգներու զինուորական վերին իշխանութեան սխալներու համար Ամերիկայի երիտասարդութիւնը կը վճարէ արիւնով:

Արդար եւ այս երկրի պաշտպանութեան շահերու տեսակէտէն չափազանց օգտակար պիտի ըլլայ, որ ստեղծուած կացութեան պատասխանատու զինուորական վարիչները վճարեն գէթ իրենց պաշտօններով:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

Թափառում

Շաբթուան ամբողջ օրերուն տաքուկ արեւ ոռոգեցի:

Այս ի՞նչ երկիր է, որ ամառ եղանակին, շաբաթներ, օրեր շարունակ կ'անձրեւէ:

Վերջապէս, շաբթուան շաբաթ օրը երկինքը բաւական կը պայծառանայ: Քանի մը անգամ թեթեւ՝ բամպակ ամպեր կ'երեւան թէեւ, բայց կիրակի ցայգաբացը կ ըդիմաւորեմ վճիտ ու խաղաղ ովկէանի մը հանդոյն կապտորակ, մինչեւ հեռաւոր հորիզոնները:

Այսօր սքանչելի արեւ պիտի ըլլայ: Ալ կը կենա՞մ: Ինքզինքս կը նետեմ դէպի դաշտերը եւ, կամաց կամաց կը բարձրանամ լեռները աննպատակ:

Կը քալեմ միս մինակ: Արեւին ընելիք չկայ: Ամպի ծուէն մը անգամ չերեւար: Սակայն, շատ չի տեւեր ու ահա հովիկ աղբարը մէջտեղ կ'ելլէ: Ուրկէ՞ կուգայ: Ո՞ր կողմէն: Հիւսիսէ՞ն, հարաւէ՞ն, ի՞նչ գիտնամ, այս անծանօթ լերան բարձունքէն:

Բայց — պիտի ըսուի — արեւէն կարելի է գիտնալ կողմերը: Սակայն, ան ալ իր զենիթը կը գտնուի: Ես ի՞նչ գիտնամ թէ՝ ո՞ր կողմէն եկեր ու այստեղ կանգ է առեր:

Հովիկ աղբարը կը սուրայ ժամական քսանըհի՞նգ, յիսո՞ւն քիլոմեթր ... ինչ գիտնամ, իսկ ես հազիւ երկու–երեք՝ կրեայի մը տնտնուքով:

Անցայ ճամբաներէ: Հանդիպեցայ սայլապաններու, հետեւակ գեղացի ճամբորդներու, խումբ խումբ աշխատաւորներու՝ դաշտերուն մէջ: Ոմանք միաձի մեքենաներու վրայ նստած՝ ցորեն, խոտ կը հնձեն, ոմանք կը հաւաքեն բազմամատ գործիքներով: Կը զարմանամ, թէ ասոնք ի՞նչպէս դաշտային աշխատաւորներ են: Ի՞նչպէս ճամբորդներ են ու սայլապաններ: Իրենց շըրթունքներէն երգի փշուր մը անգամ չի լսուիր: Երբեմն միայն ձիերուն ուղղուած բացագանչութիւններ.

— Տի՛ւ, օ՛, եո՛ւփ ...

Ի՞նչպէս չյիշեմ հիմակ, նորէն, իմ գեղս: Գեղիս աշխատաւորները՝ դաշտերուն մէջ կամ լեռներուն վրայ: Անոնք աշխատանքի պահերուն խաղ ու պար կը դառնային համակ:

Դաշտերուն մէջ աշխատէ ու մի երգեր: Լեռներէ անցիր, խումբ խումբ անցորդներու հանդիպէ ու երգի փշուր մը անգամ մի լսեր: Ինչպէս: Երգ չունի՞ն այս մարդիկը: Եւ կամ՝ երգե՞լ չեն գիտեր ...

Անցայ անտառէ մը՝ լայնատարած: Հայաստանի հին «Սօսեաց անտառ»ներուն կը նմանէր..: Բարձրուղէշ ու սլացիկ հասակներով: Ու երբ անտառը մտայ, մեր Սօսեաց Տղան միտքս ինկաւ, անմիջապէս ...:

Քանի մը հազար մեթր կտրեցի անցայ զով ու անարեւ անտառէն միս մինակ: Ոչ երէ մը հանդիպեցաւ եւ ոչ ալ կաքաւի մը: Որսորդներու ալ չհանդիպեցայ....: Մինակ բազմազգի թռչնիկներուն երգերը ուկնդրեցի ամբողջ անցքիս երկայնքին:

Ասանկ լեռներ ու անտառնե՞ր կ'ըլլայ հայ եղբայր, կաքաւի փետուրի մը անգամ չհանդիպեցայ: Որքան կ'ուզէք մեղադրեցէք զիս...: Գեղս, իր կաքաւ կտուցները ...:

Ալ յոգնած եմ: Սրունքներս չեն հնազանդիր ու դադար կը պահանջեն: Կը համակերպիմ ու կանգ կ'առնեմ բարձրաւանդակի մը վրայ:

Առջիս դաշտ մը կը սկսի այլեւս: Հազիւ հինգ վայրկեան մըն է որ նստած եմ, ահա, երգի մը, ծանօթ երգի մը փշուրներ մինչեւ ինծի կը հասնին:

Վեր կը կենամ ու քիչ մը յառաջանալով աչքերովս կը մաղեմ դէպի վար՝ դաշտին լայնքն ու երկայնքը:

Այժմ աւելի մօտիկցած են երգին փշուրները եւ, աւելի յստակ ու հասկնալի բառերով կուգան, կը հասնին:

Օրը իր ետինքին կը մօտենայ: Կ'որոշեմ երկրննալ դէպի վար՝ երգին եկած կողմը:

Ու ահա կը նշմարեմ մարդկային ստուերներ հեռուն, դաշտին մէկ անկիւնը, առուակի մը եզերքին ու բարտիներու շուքին մէջ:

Հիմակ, երգը շատ աղուոր ու բոլոր բառերը հասկնալի կերպով կը հասնի, կը դիմաւորէ զիս.

Վարդ մի բացուե ,վանայ բեաղբի էգչստա՛ն,
Աստուած սիրես՝ մէկ օրողկի գիկը տար,
Քա՛ ճազերո՛վ, բա՛ խորոտի՛կ՛ դիւ վի՛րն ես.
Ասուած գիտի, ալամ գիտի դիւ իմն ես...:

Այժմ իրենց քովն եմ հասած: Պզտիկ առուակը կ'անցնի, կ'երթայ սօսափող բարտիներուն մէկէն, վրաշիկներու անոյշ ու երփներանգ երգերէն, վրաշիկներուն հետ միախառնուելով: Անոնք՝ մեր վրաշիկներ իրենց կերակուրներովն ու ըմպելիքներով դաշտերն են ելած, բնութեան մաքուր գոգին մէջ զուարճանալու, ուրախ օր մը անցընելու են, ազատօրէն երգելու համար հայրենի յիշատակ – երգերը:

Այնքան կարօտով կ'երգեն, այնքան խորունկ յուզումով կ'երգեն, որ կը կարծէք թէ իրենց կուրծքերը փլած, աւերակ դարձած է պանդխտութեան երկար տարիներու ժանգոտ շղթաներուն տակ:

Ես ալ կը խառնուիմ իրենց ու քանի մը ժամ կ'անցընեմ հետերնին, իմ ալ ժանգոտած սիրտս լուալու իրենց անոյշ ու աննման երգերով:

Օրը կը տարաժամի: Բայց, ասոնք իրենց կայքէն երբեք «խլուելու» մտադրութիւն չունին..:

Կ'երգեն ու կը ճնկեն անդադար, մոռացութեան փոշիներուն մէջ նետելով ներկան, վերյիշելով հայրենի ոսկի օրերը: Ու այսպէսով, կ'երեւի կ'ուզեն իրենց օտարութեան մէջ անցուցած սեւ օրերը թաղել գէթ օրուան մը համար:

Երգեր, երգեր սիրոյ, վշտի ու կարօտի: Ոսկի բառերով, որոնք բոլորն ալ մեր անգիր դպրութեան, շինական ժողովուրդին ստեղծագործութիւններն են:

Գուցէ — կը մտածեմ — այս մարդիկը հոս պիտի գիշերեն ...: Ու կ'որոշեմ մտքիս մէջ, դէպի քաղաք տանող էն կարճ ճամբան:

Մնաք բարով՝ ու իրենց շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, կը բաժնուիմ իրենցմէ, առուակէն պզտիկ՝ ու սլացիկ բարտիներէն:

Կարծեմ, ժամ մը տեւեց ճամբաս ու աստղերու երեւումին հետ քաղաք կը մտնեմ, յոգնած բայց կազդուրուած ջիղերով:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ամփոփուած Խ. Հայաստանի թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՏԱՔՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Բերիայի շրջանը՝ Հայաստանի արդիւնաբերական շրջաններէն մէկն է: Հոն բնական հարըստութիւններու շնորհիւ կը զարգանայ սնունդի եւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան բազմաթիւ արժէքաւոր ճիւղեր: Ասոնց մէջ յայտնի է «Շահումեան» մետաքսի գործարանը, հիմնուած 1935ին: Ներկայիս ունի մեծ թիւով բանուորներ: Շրջանի հարուստ պտղատու այգիներուն մէջ աճող թթենիները մետաքսի գործարանին հում նիւթը կը կազմեն: Մասնաւորաբար յետպատերազմեան հնգամեակի տարիներուն: 1940ի համեմատութեամբ 1950ին արտադրութիւնը հինգ անգամ աճած է եւ բարելաւուած արտադրութեան տեսակները:

Ներկելու եւ դրոշմելու լաւ կահաւորուած բաժանմունքը կը կատարէ ոչ միայն մետաքսագործական գործարանի պահանջները, այլեւ շըրջանի արդիւնաբերական միւս ձեռնարկներու պատուէրները: Հոն ներկուած եւ դեղարուեստօրէն զունազարդուող մետաքսէ կտորեղէնը իր բարձր որակով հռչակ ունի ոչ միայն Խ. Հայաստանի մէջ այլեւ իր սահմաններէն դուրս:

Քրէփ տը Շին, մարքիզէթ, մետաքսէ կտաւ, պօպլին, սարժա, պուր տը սուա, ֆիշմիր, «Շահումեան» մետաքսագործարանի արտադրութիւններն են: Աշխատողները օրէ օր կը կատարելագործեն կտորեղէնի զունազարդման որակը, ինչ որ կը նպաստէ արագ սպառման:

Գործարանը սարքաւորուած է հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան կատարելագործուած արհեստագիտութեան վրայ: Վերջերս գործարանը Մոսկուայէն ստացաւ նոր տեսակի փաթաթող մեքենաներ, որոնք արտադրելու մեծ կարողութիւն ունին: Գործատան մէջ կ'արտադրուի նաեւ արհեստական մետաքսաթել, ուրկէ կը պատրաստուին բարձրորակ գործուածքներ:

Մետաքսի գործարանի արտադրութիւնը մեծ չափերով աճած է: Եթէ 1941ին ծաւալը ընդունուի հարիւր տոկոս, ապա 1945ին այդ ծաւալը մաքուր մետաքսէ եւ կիսամետաքսէ գործուածքի տեսա-

կէտով կը կազմէ 250, իսկ 1950ին 450 տոկոս։ Այդ նոյն ժամանակաշրջանին համապատասխան կերպով աճած է նաեւ գործարանի համախառն արտադրութեան ծաւալը, 1941ին համեմատութեամբ 1945ին կազմած է 275, իսկ 1950ին մօտ 415 տոկոս։

Արտադրութեան անընդհատ վերելքի հետ միասին գործարանին մէջ կը կոփուին բանուորներու ճարտարապետ – մասնագիտականօրէն աշխատողներու կազմը։ Բերիայի շրջանի կանանչաւէտ այգիներու մէջ կը բարձրանան հայրենադարձ քաղաքացիներու բնակարանները իրենց պարտէզներով եւ այգիներով։ Գործարանին մէջ հայրենադարձները օրէ օր կը կատարելագործեն իրենց ատաղձական մասնագիտական հմտութիւնը։

Գործարանը տարուէ տարի կ'ընդլայնէ իր արտադրական կարողութեան սահմանները։ Արդէն կ'աւարտին մետաքսի գործարանի նոր բաժանմունքներու կառուցումը որ պիտի դառնայ հանրապետութեան հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան մեծագոյն ձեռնարկներէն մէկը։ Իր բազմատեսակ ու բարձրորակ արտադրանքը կուտայ ոչ միայն Սովետական Հայաստանի, այլ եղբայրական հանրապետութեանց բնակչութեան եւս։

Ա. ԹԱՐԲԵԱՆ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿ

Ամսթերտամէն կը գրեն մեզի.— Պելժիոյ կաթոլիկ Հայերու հոգեւոր հովիւ Նալպանտեան վրդ. քաղաքս այցելելով հայկական ծէսով ու զգեստաւորումով պատարագ մատոյց եւ քարոզեց տեղական եկեղեցիներէն մէկուն մէջ։ Իր քարոզով պարզած է հայ ժողովուրդին քրիստոնէական առաքինութիւնները եւ անոր դարաւոր մարտիրոսութիւնը, որպէս ամէնէն հին քրիստոնեայ ժողովուրդներէն մէկը իսլամական ծովուն մէջ։

Նալպանտեան վրդ. մասնակցած է «հռոմէական խաղաղութեան» համաժողովին որու համար Ամսթէրտամ հաւաքուած են ամէն ազգի հազարեակ մը մտաւորականներ, ուր եւս ներկայացուց մեր ժողովուրդին դարաւոր մշակոյթը եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որպէս եւրոպական քաղաքակրթութեան ախոյեանը։ Շնորհակալութեամբ յիշած է Ֆրանսայի, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի սիրալիր հիւրընկալութիւնը Թուրքիոյ զուլումէն մազապուրծ ազատած իր հայրենակիցներուն, որոնք այժմ արդէն բարգաւաճ գաղութներ կը ներկայացնեն այդ երկիրներուն մէջ։

Իշխան Պէրնհարտի եւ քաղաքապետին կողմէ ի պատիւ համաժողովին պատգամաւորներուն արքայական թանգարանին մէջ տրուած ընդունելութեան պահուն ալ վարդապետը Պելժիոյ եւ Հոլանտայի հայ գաղութներուն մեծարանքը յայտնելէ վերջ, ի մէջ այլոց ըսած է.— «25 տարիէ ի վեր Մասթրիկ կուգամ St. Servaisի հանդէսին որ եղած է Հոլանտայի մեծ օրէնսդէտը եւ որ ըստ Պրիւքսէլի արքայական գրատունէն գտնուած վկայութիւններու, եկած է Հայաստանէն եւ ծագումով Հայ է»։

Գաղութէ գաղութ

ՀԱԼԷՊԻ ԾԽԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ուսուցիչներու հատուցման համար բանաձեւ մը մշակած է Բերիոյ Թեմի Ուսումն. Խորհուրդը եւ ենթարկած Քաղաք. ժողովի եւ ազգ. գաւառական ժողովի վաւերացման։

Պետական օրէնքով հատուցումներու թուականի սկիզբ նախատեսուած է 1936ը։ Ազգ. ծխական վարժարաններն եւ Ճեմարանը, Հայկազեան, Սահակեան, Մեսրոպեան, Կիւլպէնկեան եւ Աբամեան։ Հատուցում կը ստանան այս վարժարաններուն ուսուցիչ – ուսուցչուհիները։ Անոնք որ ընդհատում ունեցած են, հատուցումները կը ստանան վերսկսած թուականէն։ Պայման է որ վարժարանները իւրացուցած ըլլան Ուսումն. Խորհուրդի հատուցումներու ամսականի դրութիւնը, ազգ. իշխանութեան սնտուկին փոխանցելով գումարները։

1950 – 51 տարեշրջանէն սկսեալ ազգ. ծխական վարժարաններու հոգաբարձութիւնները աշակերտ գլուխ մէկ սուրիական ոսկիի հաշուով պարտաւոր են իրենց աշակերտութեան թիւին չափ սուրիական ոսկի յանձնել ազգ. իշխանութեան, ամէն տարի, անկախ տարեկան հատուցումներէն, այս մէկ ոսկիի գումարները պիտի գանձուին ծնողներէն արձանագրութեանց ընթացքին, երկրորդ, պէտք է տարեկան մէկ մարզահանդէս կազմակերպուի եւ հասոյթը յանձնուի Ուսումնական Խորհուրդի։

1950 – 51էն սկսեալ, բացի «թեկնածու ուսուցիչ – ուսուցչուհիներէն» բոլոր ուսուցիչ – ուսուցչուհիները պիտի օգտուին այս կարգադրութենէն։ Անոնք կը ստորագրեն ինը ամսուան համար ի զօրու պայմանագիր մը որ ամէն տարեշրջանի վախճանին կը ջնջուի եւ ամէն տարեշրջանի սկիզբը կը վերանորոգուի։ Երրորդ տարեշրջանին՝ «թեկնածու» ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի հատուցումի իրաւունք կը ստանան եւ անոնց պայմանագրութիւնը ի զօրու կ'ըլլայ 12 ամսուան համար։ Այցելու ուսուցիչները հատուցման իրաւունք չունին։ Ազգ. իշխանութիւնը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ որեւէ միութենական կամ անհատական դպրոցներու ուսուցիչներու համար։

Մինչեւ յառաջիկայ տարի կանոնագիրը պիտի յղուի հոգաբարձութեանց, գործադրուելու համար։

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԼԵՒՈՆ ԱՃԷՄԵԱՆՆԵՐՈՒ (զոհ Ամերիկայի մէջ օդանաւային արկածի) յիշատակին հոգեհանգիստ կատարուած է Նիւ Եորքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցիին մէջ։ Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կատարած է Արսէն քհնյ. Սիմէոնեանց։ Մարօ Աճէմեանի եւ տէր եւ տիկին Անահիտ Աճէմեան Աւագեանի փափաքին համաձայն նուիրատուութիւններ եղած են Հայ Օգն. Միութեան, որուն անխոնջ աշխատակիցն եղած է Բժ. Լեւոն Աճէմեան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ։ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԷՆ ՍԱԹՈՒՌՆԷՆ (Վօքլիւզ), 2 Սեպտ, «Յառաջ».— Այս գիւղաքաղաքին մէջ եղած միակ թուղթի փոքր գործարանը — ուրտեղ կ'աշխատէին բոլոր հայ բանուորները — ահա մէկուկէս ամիսէ ի վեր փակուած է։

Յուլիս 14ին վճարովի արձակուրդ տրուելու ատեն տնօրէնը «բացի» մը խնդիր յարուցանելով հաղորդած էր թէ՝ արձակուրդէն ետքը հաւանաբար չկրնանք վերաբանալ գործարանը այս պայմաններուն տակ։ Ու իսկապէս ալ մինչեւ այսօր փակ կը մնայ։ Կ'ըսեն թէ վերաբացուելու ալ յոյս չկայ առ այժմ։

Հաստատութեան եօթանասունը հինգ աշխատաւորներէն 22ը Հայեր էին (6 բանուորուհի), որոնցմէ միայն մէկը վերակացու ըլլալով աշխատանքին վրայ պահուած է առ այժմ ու մէկ հատ ալ հիմակուհիմա տեւական գործ մը ճարած։

Մնացեալները երբեմն դաշտային աշխատանքներու կ'երթան, սակայն, քանի մը օրէն ատիկա ալ կը վերջանայ։ Գրեթէ բոլորն ալ ընտանիքի տէր են ու մէկկէն մինչեւ վեց զաւակներու հայր։ Առջեւը ձմեռ ըլլալով մեր աշխատաւորները չուարուն վիճակի մը մատնուած են։

Թղթակից

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՌՈՒՍԱՑՈՒՄԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, Ռումանիան մէկն է այն երկու արբանեակ երկիրներէն, որոնք ամբողջովին բոլշեւիկացած են։ Երկրորդը Պուլկարիան է։

Ռումանիոյ զինուորական ուժերը առնուազն կրկինն են այն թիւին որ արտօնուած է հաշտութեան դաշնագրով։ Արտօնուած ուժերն էին առաւելն 120.000 ցամաքային զինուոր, 5000 հակօդային, հինգ հազար ծովային, ութը հազար օդանաւային եւ 150 օդանաւ։

Այս համեմատութիւնը կրկնապատկելէ զատ, Ռումանիա ունի շարք մը հրասայլեր, իսկ Ռուսերու ղեկավարութեամբ կը պահէ ստուարաթիւ քաղաքապահ զօրք մը որ կը կոչուի ոստիկանութիւն։ Միեւնոյն ատեն Ռուսերը իրենք կը պահեն առնուազն երկու զօրաբաժին Ռումանիոյ մէջ։

Միշտ նոյն աղբիւրներուն համաձայն, որովհետեւ Ռումանիոյ ցամաքային եւ օդանաւային զինուորները լաւ կ'ուտեն, լաւ կը հագուին եւ աւելի բարձր ռոճիկ կը ստանան, իրենց բարոյական կորովը ընդհանրապէս բարձր է, տողորուած՝ տեսակ մը հպարտութեամբ։

Արտաքին նախարարը, Տիկին Աննա Փաուքըր որ ուզած ատենը կրնայ ուղղակի հեռաձայնով խօսիլ Կրեմլինի հետ, ամէնէն զօրաւոր անձնաւորութիւնն է երկրին մէջ։ Մոսկուան ալ անոր հետ կը խօսի ուզած ատենը, մասնաւոր հեռաձայնով։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ առ այժմ վախ չկայ որ որեւէ անմիջական ձեռնարկ կատարուի մարեշալ Թիթոյի դէմ։

Երկու գլխաւոր ազդակներ նպաստած են բոլորովին սովետացնելու Ռումանիան։ Մէկը այն է որ Ռումանիոյ 16 միլիոն բնակիչներէն 13 միլիոնը կը պատկանին ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ։ Մոսկուան մասնաւորապէս յաջողած է սողոսկիլ եւ քանդել Օրթոտոքս Եկեղեցիին ազդեցութիւնը։

Երկրորդ ազդակը ռումանացի ժողովուրդին ճկուն բնաւորութիւնն է։ Իրենց մէկ առածը կ'ըսէ.— «Եղէգը կը դիմանայ փոթորիկին, բայց հաստաբուն կաղնին արմատախիլ կը տապալի»։

Հրատարակուած տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ հին սերունդին բռնի հեռացումով եւ նոր սերունդին տրուած բոլշեւիկեան դաստիարակութեամբ Ռումանիան աւելի պիտի ռուսանայ յառաջիկայ հինգ – տասը տարիներու ընթացքին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

— Եւ դու կանե՞ս այդ բանը։

Նազլուն սաստիկ ծիծաղեց։ Որքան միամիտ էր այդ պառաւը։

— Ես խօսք տուել եմ եւ վաղը երեկոյեան մենք կը գնանք ...

— Խօսիր միայն քո մասին։

— Դու չես ուզում, ես այդ սկզբից նկատեցի։ Բայց դու գիտե՞ս որբերկնքի տակ իմ մայրը մի ուրիշ յոյս չունի ...

— Գիտեմ, խեղճ Նազլու... Բայց Մելիքի աղջիկը մեղք է ...

— Մե՞ղք ... Օհ, սիրտս պատռւում է, այդպէս մի խօսիր ...

— Տեսնո՞ւմ ես այս ճրագը, այս օջախը...Մի ամբողջ տուն կայ այստեղ. հիւանդները, խեղճեր, Հայ քրիստոնեաներիՆման կը մեռնեն, փառք Աստուծոյ։ Այս բոլորը Գայիանէի արածն է։

— Հիմա ես կը պատմեմ իմ արածը։ Բանն այնպէս էր, որ բախտաւորները պիտի լաց լինէին, որ ես ուրախանայի։ Ես չուզեցի որ այդպէս լինի եւ գնացի Մանասի մօտ։ Գիտե՞ս, մի տուն լի հրացաններով եւ սրերով... Երկար աղաչեցի, որ այդ լաւ բաները վերցնեն եւ գնան իմ մօրն ազատելու։ Բայց ամէնքն ինձ ծաղրեցին, էլի խենթ էին համարում ...

— Աստուծու բանն է ...

— Սուտ է, սուտ, դա մարդկանց բանն է։ Մանասը լսել է, որ Մելիքի աղջիկը գնում է Թուրքին եւ էգուց միւս օրը կը գայ. կը փախցնէ նրան... Բախտաւորը հարիւր ու մի հաւատարիմ մարդ ունի... Նրան կ'ազատեն։ Բայց իմ մայրը.. միայն Նազլուն ...

Արտասուքներից դողացող ձայնով նա սկսեց պատմել թէ ինչպէս տեսաւ իր մօրը, նկարագրեց գերիների դրութիւնը։ Այդ բոլոր դժբախտներին կարելի է ազատել, հարկաւոր է միայն, որ Նազլուն ու Փերին վաղը երեկոյեան գնան Մելիքի տան մօտ։

Նրա խօսքը յանկարծ ընդհատեց մի կատաղի հեկեկանք, որ լսուեց տնակի անկիւնում։ Կուրացած պառաւն էր, ձեռքերը ման էր ածում օդի մէջ, կարծես ուզում էր շօշափել խօսողներին։ Լաց էր լինում, եւ մի շարք խօսքեր խեղդւում էին նրան։

— Նաշխունը... իմ Նաշխունը... Նա էլ կ'ազատուի... Աստուծու սէրին ...

Փերին իսկոյն վեր կացաւ, գնաց նրա մօտ, ձեռքը քսեց նրա ձեռքերին, մի քանի խօսք ասաց։ Եւ խեղճը երեխայի պէս իսկոյն հանդարտուեց, սկսեց հեկեկալ մեղմ, շատ մեղմ ձայնով։ Նազլուն բաւական չհամարեց Փերիի մխիթարանքը, ինքն էլ հաստատ յոյսեր տուեց։ Ինքը, այո, կ'անէ, ինքը կ'ազատէ ամէնքին ...

— Տեսնո՞ւմ ես, հարցրեց նա խեղդուած ձայնով, երբ Փերին վերադարձաւ իր տեղը։

— Նրան հանգստացնելը հեշտ է, փառք Աստուծու ...

— Բայց ե՞ս... ի՞նչ պիտի անես ինձ համար։

— Լաց կը լինեմ... Ցիշո՞ւմ ես ...

Նա մօտեցաւ աղջկան, բռնեց նրա ձեռքը եւ թախանձում էր։

— Կը գան կանաչները, ձմեռն անվերջ չէ, ասում էր նա։— Գետը հիմա է սառել, այն ժամանակ կը վշշայ ձորում. սարերը այժմ են սպիտակ, այն ժամանակ կը մթնեն... Լաւ խօսքեր կ'ասեմ քեզ համար եւ դու լաց կը լինես...Ես քարերն էլ կը լացացնեմ... Ցիշո՞ւմ ես։

ԼԷՕ

ԿՈՄԻՆՖՈՐՄԵԱՆ 16 ԶՕՐԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ, թէ «Ժողովրդական հանրապետութեանց» բանակներուն այս տարուան ռազմափորձերը տեղի ունեցան բացառաբար խորհրդային զօրավարներու հրամանատարութեան տակ: Առաջին անգամն ըլլալով, կ'աւելցնէ յօդուածագիրը, հունգարական եւ ռումանական զօրաբաժինները գործակցաբար կատարեցին ռազմափորձերը, պուլկար եւ խորհրդային զօրամասերու հետ միասին, եուկոսլաւեան սահմաններուն վրայ: Հակառակ որ ռազմափորձերը վերջացած են ժամանակէ մը ի վեր, անոնց մասնակցած զօրաբաժինները տակաւին կը շարունակեն մնալ եուկոսլաւեան սահմաններուն վրայ: Այս զօրաբաժիններու թիւը կը հասնի ենթադրաբար 16ի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՍՆ ՕՐԷ Ի ՎԵՐ ստորերկրեայ ուժեղ որոտումներ կը լսուին Փաքիստանի մէջ, Կալկաթայէն 270 քիլմ. դէպի հիւսիս-արեւելք: Մեծ խուճապ կը տիրէ բնակչութեան մօտ, որ կը յիշէ թէ 1902ին, ճափոն գիտնականի մը հաստատումներուն համաձայն, կազմուելու վրայ է ստորերկրեայ հսկայ հրաբուխ մը, որ 50 տարի վերջը կրնայ պայթիլ ահռելի ցնցումներով:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ ալ զինուորական ծառայութեան շրջանը մէկ տարիէն 18 ամսուան պիտի բարձրացուի: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցի մը մէջ կ'ըսուի, թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը պէտք է սերտօրէն կապուի Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ատլանտեանի ամբողջական պաշտպանութեան ծրագրին գործադրութեան հետ:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ Նոյեմբերին 70.000 զինուորներ զօրաշարժի պիտի ենթարկուին Միացեալ Նահանգներու մէջ: Մինչ այդ 50 հազարական հոգի արդէն զինուորագրուած պիտի ըլլան Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ուժի միջազգային նոր համաժողով մը պիտի բացուի վաղը Օքսֆորտի մէջ (Անգլիա): Պիտի մասնակցին 230 գիտնականներ, որոնց քանը օտարներ են: Ռուս կամ արբանեակ ոչ մէկ գիտնական հրաւիրուած է այս համաժողովին: Փրոֆ. Ժոլիօ Քիւրի, որ հակառակ համայնավար մը եղած ըլլալուն հրաւիրուած էր, մերժեց մասնակցիլ: Ֆրանսայի կողմէ պիտի մասնակցին երեք գիտնականներ: Հայտէլպէրկի համալսարանէն գերմանացի բնագէտ մըն ալ հրաւիրուեցաւ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը Պ. Վիշինսքի Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունէն վիզա ուզեց Ամերիկա երթալու համար: Այս դիմումը ցոյց կուտայ, որ արտաքին նախարարը անձամբ պիտի մասնակցի՝ ամսոյս 19ին Նիւ Եորքի մէջ բացուելիք ՄԱԿի ընդհ. ժողովին, որպէս նախագահ խորհրդային պատուիրակութեան: ՄԱԿի Եւրոպայի տնտեսական յանձնաժողովի խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը Պ. Համազասպ Յարութիւնեան նշանակուեցաւ խորհրդական Նիւ Եորք երթալիք խորհրդային պատուիրակութեան:

ՋԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ կուսակցութիւնները պոյքոթի ենթարկեցին Պ. Վենիզէլոսի նորակազմ կառավարութիւնը Յունաստանի մէջ: Այսպէսով անկարելի պիտի ըլլայ, որ յոյն վարչապետը մեծամասնութիւն մը ապահովէ խորհրդարանին մէջ: Այս պարագային եւ ստեղծուած կացութեան խիկ բերմամբ անխուսափելի կը դառնայ երեսփոխանական նոր ընտրութեանց կազմակերպութիւնը:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Դաշնակցային Խորհուրդը որոշեց պաշտօնանկ հռչակել բոլոր համայնավար պաշտօնեաները, որոնց թիւը կը հասնի իննսուն հազարի: Կառավարութիւնը այս միջոցին դիմած է, որովհետեւ իրենց քաղաքական գործունէութեան պատճառով անվստահելի կը դառնէ համայնավարները:

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԳԻՆԵՐԸ.— Մաքուր ոսկի՝ կրամը 504, նափոլէոն 3600, զուիցերիական ոսկի 3500, անգլիական 4480, տոլար թղթադրամ 340.80 (ազատ շուկայ 383), սթերլին ազատ շուկայ 925, պելժ. ֆրանք 6.962 (ազատ շուկայ 7.25), զուիցերիական ֆրանք 80.45 (ազատ շուկայ 87):

ԱՆՑԵԱԼ ՕԳՈՍՏՈՍ մէկին 49.000 գործազուրկներ կային Ֆրանսայի մէջ: Մէկ ամիս առաջ այդ թիւը 54 հազար էր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ազգային վիճակախաղը տեղի պիտի ունենայ ամսոյս 13ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ անցեալ օր տեղի ունեցած քաղաքային ընտրութեանց արդիւնքը ջախջախիչ յաղթանակ մը եղաւ Դեմոկրատ կուսակցութեան համար, որ կրցաւ ձեռք անցնել քաղաքապետութեանց հարիւրին 90ը:

ԺՈՂՈՎ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին «Օհանջանեան» ակումբը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ճշդապահ ըլլալ:

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան ընկերներ Բժ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, դպրոցին սրահը, (78 rue Rabelais): Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿԵՐ ՏՕՔԹ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Միջին Արեւելքի հայկ. գաղութները:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Թովմասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 69 rue Louis Blanc, իրենց կնոջ եւ մօր

ՏԻԿԻՆ ՄԵԼԻՆԷ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիի արարողութեանց պիտի նախագահէ Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. կաթողիկոսը: Պատարագիչն է Դերենիկ արք. որ պիտի քարոզէ: Իսկ կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. ալ ներկայ պիտի գտնուի:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ հանդիսութեանց:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Միայն մէկ ներկայացում, մասնակցութեամբ երգչուհի Սիւզանի, նաեւ Մարսէյլէն ժամանած երգիչ-երգչուհիներու: Կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով՝

ՇԱՀ - ԻՍՄԱՅԻԼ

(Երգախաղ թատերգ. 6 գործ): Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, (կը վերջանայ 11.30ին):

Պիւէթրի Մէրիի սրահին մէջ:

Մուտքը 150 եւ 100 ֆրանք:

ՀԱՍՑԷՆ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պարտիզակցի սափրիչ Խաչիկ Խաչէրեանի, որ Փարիզ կամ արուարձանները կը բնակի: Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն իմացնել Յառաջի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— ԼԻՈՆ, Հ. Մ. Ը. Մ.— Ղրկուած ծանուցման մէջ հանդէսին թուականը կը պակսի:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Եղէգի գիւղի Բարեսիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր անդամներէն Պ. Մերուժան Գումարեանէ հազար ֆր., իր ամուսնութեան առթիւ, Օր. Նարդուհի Յովսէփեանի հետ, իր շնորհաւորութիւնները:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընկերութեան Լէ տարեկան ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի շաբաթ օր, 11 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Միութեան կեդրոնական գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.: Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ, վերոյիշեալ թուականին օրինական մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, ներկայս պիտի նկատուի իբր հրաւէր ու ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի Նոյեմբեր 25ին եւ 26ին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9.30ին, Hotel Statler, 7th Avenue and 33rd Street, New York:

Օրակարգ.— Ընդհ. տեղեկագիր 1949 տարեշրջանի, ընդհ. հաշուետուութիւն 1949 տարեշրջանի, ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի վիճակաւ ղաղարեալ անդամներու տեղ, կանոնագրի բարեփոխման խնդիր, առաջարկներ եւ թելադրութիւններ եւ ուղերձներ:

Ի դիմաց կեդր. վարչ. ժողովի ատենադպիր՝ Մ. Մ. Յովսէփեան, ատենապետ՝ Ա. Գարակէօզեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ: Խումբին բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ գտնուիլ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի Յ. Շահրիկեան խումբի ժողովը, այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 5.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները ժողովի կը հրաւիրուին, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, «Հ. Օհանջանեան» ակումբը: Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան ընկ. ներ Բժ. Ե. Խաթանասեան եւ Ս. Տ. Թովմասեան:

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, ընկեր Գալուստ Թիքեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Սթանօզի Երիտ. Միութեան Բ. դասախօսութիւնը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Hôtel de Franceի սրահին մէջ: Նիւթ՝ Հայոց պատմութիւն՝ «Արամ Թագաւոր եւ Արա Գեղեցիկ»: Կը բանախօսէ ուսանող Պ. Կ. Թաշճեան (Լիոնէն): Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները անխտիր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ պատանի մը դերձակի մը քով որպէս աշակերտ աշխատելու համար: Դիմել Germain, 12 rue Jules Guesde, L'Hay les Roses, Seine:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 7 փր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 9 Septembre 1950 Շաբաթ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6250–Նոր շրջան թիւ 1661

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Այն երանելի օրերուն, երբ Մոսկուա եւ Անգարա կը սիրաբանէին, Աթաթիւրք արգիլած էր «Թիւրք Օճաղ»ը կամ «Թիւրք Եուրտու» կոչուած կազմակերպութիւնները, որոնք Թուրանական շարժման կեդրոններ էին :

1908ին, Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով, վերջ գտաւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի՝ Իսլամներու խալիֆային՝ համիսլամական քաղաքականութիւնը :

Երիտասարդ Թուրքերը նոր նշանաբան մը դրին մէջտեղ, ղեկավարութեամբ Զիա Կէօք Ալփի, որուն միացան Աղա Կիւնտիւզ, Մէհմէտ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ (այժմու արտաքին նախարարը), Համտուլլահ Սուպհի, Բուշէն Էշրէֆ (երկուքն ալ դեսպաններ՝ Հալքի օրով) եւ բազմաթիւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր, բոլորն ալ իթթիհատական :

Կրօնքը (իսլամութիւն) երկրորդական ստիճանի վրայ կը դրուէր, տեղի տալով ցեղապաշտութեան (Թուրք—Թուրանականութիւն) :

Սուլթան Համիտի օրով բոլոր մահմէտականները (արաբ, Թուրք, ալպանացի եւայլն) «միւսլիման» էին եւ իրարու եղբայր կը նկատուէին : «Թուրք» բառը անարգական մակդիր մըն էր լոկ :

Իթթիհատի օրով, հետզհետէ զարգացաւ ցեղային գաղափարը : Թրքութիւնը ցեխին մէջէն դուրս հանուելով պատուոյ աթոռին վրայ դրուեցաւ : Երկրորդական վարժարանի Թուրք աշակերտները սկսան «ա՜խ Թուրան» երգել : Երէկի իսլամ եղբայրները սկսան հալածուիլ : Ալպանացին ու Արաբը թշնամի դարձան :

1912ի Պալքանեան պատերազմին ատեն Ալպանացիները զէնք բարձրացուցին Օսմանեան կայսրութեան բանակներուն դէմ եւ անկախութեան տիրացան :

Նոյն այս ցեղապաշտ քաղաքականութեան հետեւանքով, Արաբներու մէջ ազգայնական շարժումը ծաւալեցաւ եւ 1914–18ի պատերազմին առիթէն օգտուելով, անոնք կռուեցան Թուրքերուն դէմ : Այսօր բոլորն ալ անջատուելով Օսմանեան կայսրութենէն՝ անկախ պետութիւններ կազմած են :

Ռումէլին եւ արաբական երկիրները մաս չեն կազմեր Թուրանի : Հետեւաբար այս հողամասերու կորուստը ոեւէ յուսահատութիւն չէ պատճառած Թուրանական շարժման վարիչներուն :

Թուրանը հիւսիսային – արեւելեան սահմանէն անդին է, Ատրպէյճանէն մինչեւ Թուրքեստան ու Մոնղոլներու երկիրը :

Թուրքերը Կեդրոնական Ասիայէն եկած են, ու կ'ուզեն իրենց իշխանութիւնը տարածել մինչեւ հոն, կազմելով համաթրքական, համաթուրանական դաշնակցային մեծ կայսրութիւն մը, որուն մէջ տիրապետող տարրը պիտի ըլլան իրենք :

Ահա՛ այս երազով է որ տարուած էին Իթթիհատի վարիչները, որոնք նոր սերունդին կը ներշնչէին ատելութիւն դէպի ոչ–Թուրք տարրերը :

Բագուէն եկած Ահմէտ Աղայէֆներն ու Քազանէն եկած Եուսուֆ Ագչուրաները ի պատուի էին ամէն կողմ :

1915ի Հայկական Մեծ Եղեռնին մէջ մեծ բաժին ունէր Թուրանական գաղափարաբանութիւնը :

1918ին, երբ Թրքական բանակները մէկ կողմէ ջախջախիչ պարտութիւններ կը կրէին Պաղեստինի ճակատին վրայ, միւս կողմէ ամէն ճիգ կ'ընէին հասնելու համար Բագու, որպէսզի ձեռք երկարեն եղբայրական Ատրպէյճանի, առաջին հանգրուանը Թուրանական ծրագրին :

Զինադադարէն վերջ, Մուսթաֆա Քէմալի «միլլի» կառավարութիւնը գաղտնի դաշնագիր կնքեց մուսավաթական Ատրպէյճանի կառավարութեան հետ :

Պոլսոյ համալսարանի սրահին մէջ, 1920 Մայիս 27ին, Ատրպէյճանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ, Խալիտ Էտիպի նախագահութեամբ տրուած հանդէսին ատեն, ճառախօսները բացէ ի բաց սպառնացին մէջտեղէն վերցնել «ծըլըղ»Հայաստանը :

Այս բոլորը երէկ էր :

Կը կարծուէր թէ անկէ ի վեր մոռցուած է Թուրանական շարժումը : Սխալ : Գրուանի տակ միայն դրուած էր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ (Ալպինիստական արշաւ) Հայաստանի ուսանողութեան ամէնէն շատ սիրած մարզանքներէն մէկն է : Ամէն տարի արշաւներ կը կազմակերպուին դէպի Կապոյտ, Մայմէք եւ Ալագեազ լեռներու բարձունքները : Այս տարի դէպի Մայմէք ճամբու ընթացքին, անոնք գտած են նոր տեսակ ծաղիկներ :

ՆԱՅԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆԻ «Հացաւան» վէպը ռուսերէնի թարգմանուած է Աննա Յովհաննիսեանի կողմէ, 30 հազար օրինակով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ հազար դպրոցական շէնքեր վերանորոգման պիտի ենթարկուին : Նոր Բայազիտի դպրոցին համար գնուած են 24 հազար ռուպլիի արժէքով իրեր գիտական աշխատանոցին համար : Բասարգէչարի եւ Ախուրեանի դպրոցներու գրադարանները պիտի հարստանան 57 հազար գիրքերով :

Այս տարի դէպի գիւղական դպրոցներ մեկնած են Երեւանի մանկավարժական կաճառի 600 հրջանաւարտները : Պետական հրատարակչականը ցարդ հրատարակած է 1.500.000 դասագիրքեր :

╳ Հայաստանի մէջ կան 29 դպրոցներ ուր կ'ուսանին 4400 երիտասարդ աշխատաւորներ : Նոր ուսումնական տարուան համար ցարդ արձանագրուած են 5000 բանուոր երիտասարդներ, որոնք ցերեկը պիտի աշխատին, իսկ գիշերը ուսման պիտի հետեւին : Երիտասարդ արհեստաւորներ Երեւանի ինը արհեստագիտական դպրոցները պիտի յաճախեն, կատարելագործելու համար իրենց գիտելիքները :

Քորէայի պատերազմը

Կացութիւնը ծանր է դեռ հիւսիսային ռազմաճակատին վրայ.— Մազանի առջեւ կը ձախողի կարմիրներու ուժեղ մէկ յարձակումը

Կացութիւնը կը շարունակէ տակաւին ծանր մնալ Հիւսիսային ռազմաճակատին վրայ, բայց կը թուի թէ ամերիկեան եւ հարաւ. քորէական ուժերը կրցած են պաշտպանութեան գիծ մը կազմել, ջանալով արգիլել կարմիր յառաջխաղացման ծաւալումը, դէպի հարաւ՝ Քիոնկժուի ուղղութեամբ եւ դէպի արեւմուտք՝ Թակուի եւ Եոնկշոյի վրայ : Այս բարելաւումը սակայն զգալի է միայն Քիոնկժուի առջեւ, որովհետեւ Թակուի ճակատամասին վրայ թշնամիին թափանցումները լայն չափերու հասած են եւ կը դժուարացնեն ամերիկեան ուժերու շարժումները : Քիոնկժուի առջեւն ալ, կացութիւնը ամրապնդուեցաւ օդանաւային 625 յարձակումներու շնորհիւ, որոնք գործուեցան մէկ օրուան ընթացքին : Մեծ դեր խաղացին նաեւ 46 թօննոց ամերիկեան «Փէթթըն» հրասայլերը, որոնք յարձակումներուն մասնակցեցան եւ կրցան ետ մղել թշնամին քաղաքէն ութը քիլմ. դէպի հիւսիս :

Վտանգը այսուհանդերձ բոլորովին չէզոքացուած չէ, որովհետեւ թշնամին դեռ իր ամբողջ ուժը չէ թափած ռազմագծերուն վրայ : Այս պարագան նախատեսել կուտայ, որ կարմիր յարձակողականը հետզհետէ աւելի պիտի սաստկանայ : Ամերիկեան սպայակոյտի սպաները, բստ սովորականին, կը պահեն իրենց լաւատեսութիւնը, թէեւ անոնցմէ մէկուն կարծիքով, թշնամին, իր յաջողութիւնները օգտագործելու առիթը պիտի չփախցնէ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱԿԱՏԱՄԱՍԵՐՈՒ ՎՐԱՅ.— Կացութիւնը լուրջ է Թակու Փոհանկ ճակատամասին վրայ, ուր կը գործեն հարաւ. քորէական 4 զօրաբաժիններ : Գլխաւոր ճամբաներու վրայ հաղորդակցութիւնները կտրուած են : Փոհանկի օդանաւային կայանը դեռ կը մնայ Ամերիկացիներու ձեռքը, թէեւ թշնամին մօտեցած է անոր եզերքներուն :

Քիոնկժուի առջեւ կը շարունակուին փոխադարձ յարձակումները : Կատաղի կռիւներ կը մղուին Քիոնկժուի հովիտը Եոնկշոյին միացնող 25 քիլմ. տարածութեան մը վրայ : Ամերիկեան հրասայլերը ի զուր փորձեցին ազատել դէպի Քիոնկժու տանող ճամբան, որ երկու օրէ ի վեր կտրուած կը մնայ քաղաքէն երկու քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ : Զոյգ մը ջոկատներ մտան նոյնիսկ քաղաքը, բայց ամերիկեան հակայարձակումէ մը վերջ ստիպուեցան ետ քաշուիլ :

Թապուտոնկ – Թակու ճակատամասին վրայ ամերիկեան նոր դիրքերը սպառնալիքի տակ կը մնան, թշնամիի յարաճուն թափանցումներուն պատճառով : Այստեղ ալ ամերիկեան հրասայլերը կը ջանան մաքրել ճամբաները : Թակուի արեւմտեան կողմը, Անգլիացիներու պաշտպանած ճակատամասին վրայ յարաբերական անդորրութիւն մը կը տիրէ :

Համայնավարները ուժգին յարձակողականի մը անցան հարաւային ճակատամասին վրայ, Մազանի շուրջը, բայց ձախողեցան : Ամերիկացիները, առաւօտուն կորսնցուցած իրենց դիրքերը կրցան վերագրաւել :

266 օտար համայնավարներ ձերբակալուեցան երէկ Ֆրանսայի մէջ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԱԾ Է ՋԱԽՋԱԽԵԼ «ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԶՕՐԱՍԻՒՆ»ԵՐԸ, ՈՐՈՆՔ ԵՐԿՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Պետական Ապահովութիւնը, երէկ առաւօտ կանուխ, Ֆրանսայի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ ձերբակալեց 266 օտար համայնավարներ : Ձերբակալուածներու մէջ կան 80 Ռուսեր եւ արբանեակ երկիրներու քաղաքացիներ, որոնք, իրենց գործունէութեամբ, ինչպէս յայտարարեց Ներքին նախարար Պ. Հ. Քէօյ, վտանգի ենթարկած են Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին ապահովութիւնը : Ասոնցմէ 16 հոգի, անմիջապէս երկրի սահմաններէն դուրս հանուելով ղրկուեցան Գերմանիոյ խորհրդային գօտին : Ասիկա, աւելցուց Պ. Քէօյ, ազդարարութիւն մը պէտք է ըլլայ ամէն անոնց, որ ի չարս կը գործածեն Ֆրանսայի ասպնջականութիւնը : Բոլոր փնտռուածները կարելի չէ եղած ձերբակալել, այնպէս որ անոնց հետապնդումը կը շարունակուի :

Այս խմբական ձերբակալութեանց կարգին, Ֆրանսական կառավարութիւնը ջալիչ գործողութեանց պիտի ձեռնարկէ նաեւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան դէմ :

Ձերբակալուածներուն մէջ մեծագոյն համրանքը կը ներկայացնեն սպանիացի համայնավարները, թիւով 60 հոգի : Այս առթիւ Ներքին Նախարարութիւնը յայտարարեց, թէ արգիլուած է սպանիական կոմկուսի եւ զանազան ճակատական կազմակերպութեանց գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ եւ խափանուած է «Մունտո Օպրէրօ» համայնավար թերթը : Սպանիացի կարմիրները, ի միջի այլոց, լրտեսութիւն կ'ընէին Ֆրանսական հողին վրայ սպարապետ Ֆրանքոյի դէմ եւ ի հաշիւ Խ. Միութեան :

Կառավարութեան կիսապաշտօնական օրկանը «Լը Մօնտ» կը գրէ, թէ վերջերս գործուած երեք սպանութիւններ լրտեսական այս ցանցին գործն են : Այս ցանցին կեդրոնը կը գտնուէր Թուլուզ, որ Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմէն ետքին սպանիացի կարմիրներու անպաշտօն մայրաքաղաքը դարձած էր :

Պետական Ապահովութիւնը որոշեց կտրուկ միջոցներու դիմել կարգ մը ոճիրներէ վերջ, որոնք, Թուլուզի մէջ գործուած էին : Այսպէս, անցեալները լճի մը մէջ գտնուած էր սնտուկի մը մէջ դրուած դիակը նպարավաճառ կնոջ մը : Բաւական ժամանակ վերջը հաստատուած էր որ այս կնոջ ամուսինն ալ սպաննուած է սպանիական սահմանին վրայ փարթիզաններու կողմէ, որոնք մեղադրած էին զայն «չեղման» յանցանքով : Կ'ըսուի թէ ոճրագործները կրցած են արտասահման փախիլ Օսթանտի վրայով եւ ռուսական շոգենաւով մը :

Այս ոճիրներու հետեւանքով է որ կառավարութիւնը որոշեց արմատական միջոցներու ձեռնարկել եւ կազմակերպել երէկուան ձերբակալութիւնները :

Ներքին Նախարարութիւնը յայտարարեց, թէ բոլոր անբաղձալի տարրերը երկրէն պիտի արտաքսուին 48 ժամուան ընթացքին : Ձերբակալուածներու մէջ կան նաեւ Պուլկարներ, Չեխեր, Իտալացիներ, Լեհեր եւ Եուկոսլաւներ : Կը փնտռուի լեհ իշխանուհի մը : Կասկածելիներուն մէջ է նաեւ Սպանիոյ յեղափոխութեան ընթացքին միջազգային կիսաբաժիններու հրամանատարութիւնը վարած զօրավար մը՝ Լիսթէր : Ռուսական եւ արբանեակ երկիրներու հպատակութիւն ունեցողները ղրկուեցան եւ պիտի ղրկուին իրենց հայրենիքները, բայց նկատի ունենալով որ սպանիացի տարագիր համայնավարներու Սպանիա ճամբուիլը անոնց համար ստոյգ մահ պիտի նշանակէ, կառավարութիւնը որոշ քաղաքներու մէջ պիտի կեդրոնացնէ այն Սպանիացիները, որոնց բանտարկութիւնը անհրաժեշտ չի սեպուիր եւ անոնք, պիտի չկրնան հեռանալ իրենց համար նշանակուած բնակավայրերէն :

Դեռ անցեալ շաբաթ օր, վարչապետ Պ. Փլէ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ՈՐՈՃԱՆ...

Ինչպէս կ'երեւայ, կարգ մը գլուխներ չափազանց տաքցած են եւ կը թելադրեն, կը պահանջե՛ն օր առաջ գործածել հիւլէական ռումբը, ապահովելու համար... խաղաղութիւնը :

Կը յիշէք Մ. Նահանգներու ծովային նախարարին յայտարարութիւնը, որ անհրաժեշտ կը գտնէր հիւլէականին գործածութիւնը, իբրեւ կանխարգել միջոց պատերազմի :

Այս յայտարարութիւնը այնքան ծանր տպաւորութիւն գործեց որ, Նախագահ Թրումըն հարկադրուեցաւ ճշդել թէ նախարարին անձնական կարծիքն է այդ եւ ոչ թէ կառավարութեան տեսակէտը :

Քանի մը օր վերջը ամերիկացի զօրավար մըն ալ, Անտէրսըն, կ'ազդարարէր. — Թող հրաման տան ինծի եւ ես մէկ շաբթուան մէջ կը քանդեմ Ռուսիոյ հիւլէական ռումբի հինգ բոյները:

Զօրավարը պաշտօնանկ եղաւ: Բայց ահաւոր զէնքին անմիջական գործածութեան կուսակիցները ձեռնթափ չեն եղած: Ամէն օր նոր դէմքեր մէջտեղ կ'ելլեն, հիւլէական ռումբին գործածութեան... Օգուտները պարզելու համար :

Կ'արձանագրենք իբրեւ պարզ տեղեկութիւն, ապացուցանելու համար թէ ինչե՛ր կ'որոճան ոչ թէ մութին մէջ, այլ օրը ցերեկով:

Այսպէս, Սըր Տաֆ Քուփըր, Փարիզի բրիտանական նախկին դեսպանը, իր ստորագրութեամբ կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է առաջին առթիւ գործածել հիւլէականը: Իրեն ձայնակցեցան ուրիշներ ալ. բայց նախ ամփոփենք իր տեսութիւնը, որ նախանշանն է չարաշուք հեռանկարի մը :

Վերջերս Անգլիոյ նախարարներէն մէկը դիտել տուած էր թէ ձեռնկապը նոյնքան բարբարոսական է որքան հիւլէական ռումբը: Այս առթիւ հարցապնդում եղած էր երեսփ. ժողովին մէջ, բայց կառավարութեան անդամները ոչ հաւանութիւն յայտնեցին, ոչ ալ պարսաւ :

Նախկին դեսպանը այս պարագայէն օգտուելով, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ. —

Դժբախտաբար կ'ապրինք աշխարհի մը մէջ որ չար է: Զկայ նշան մը որ ապացուցանէ թէ չարութիւնը մեղմացած է: Այս չարակամ աշխարհին մէջ, ամէն մեծ խնդիր, ինչպէս շատ մը փոքր հարցեր կը վճռուին բռնի ուժով: Ցկար անհատը գլուխը քարին կը զարնէ: Անպատրաստ ազգը կը պարտուի պատերազմի մէջ:

Ցկար անհատը աւելի բախտաւոր է քան անպատրաստ ազգը, վասնզի շատ մը հասարակութեանց մէջ անհատները կը վայելեն օրէնքին պաշտպանութիւնը: Բայց չկայ օրէնք մը — մանաւանդ այսօր աւելի քան երբեք — որ կարենայ սանձել ազգերու արարքները :

Ողբալով, բայց խոստովանելով հանդերձ բռնի ուժին անհրաժեշտութիւնը, տեսնենք թէ ի՛նչպիսի սահմաններ պէտք է պարտադրել բռնի ուժին :

Մարդկային միտքը ահուդողի կը մատնուի, ամէն անգամ որ քանդումի նոր զէնք մը կը հնարուի: Միշտ այսպէս եղած է: Անոնք որ վարժուած են կարգ մը զէնքերու գործածութեան, ապօրէն եւ տմարդի կը գտնեն նոր զէնքերը :

Մեր օրերուն, ահագին աղմուկ յարուցինք թունաւոր կազի գործածութեան դէմ. բայց ի վերջոյ սկսանք զայն գործածել գոհացուցիչ արդիւնքներով :

Իսկապէս բարբարոսական եղանակը չարաշուք զէնքերու գործածութիւնը չէ, այլ պատերազմի համար կանոններ սահմանելու փորձը: Թէ՛ բարբարոսական է այդ փորձը եւ թէ յիմարական: Բարբարոսական է, վասնզի այնպէս կը ցուցնէ թէ պատերազմը հաճելի խաղ մըն է եւ միայն բարւոքման կը կարօտի: Յիմարական, որովհետեւ ոչ մէկ ազգ պիտի յարգէ այդ օրէնքները, երբ կործանելու վտանգին ենթարկուած է. ինչպէս որ կռփամարտիկ մը չի յարգեր այս կամ այն կանոնը, երբ իր կեանքի համար կը մարտնչի:

Օրէնքներ սահմանել պատերազմին համար՝ կը նշանակէ ամենաբարձր պարգեւը տալ ամէնէն անարգ դաւաճանութեան, կը նշանակէ դրնել ոճրագործը եւ քաջալերել մարդասպանը: Հետեւաբար, այլեւս չխօսինք համաձայնութիւն մը կնքելով հիւլէական պատերազմը ջնջելու առաջարկին վրայ :

Հիւլէական պատերազմի հեռանկարը մռայլ իրականութիւն մըն է որ պէտք է տիրապետէ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, երբ պիտի վճռուի մարդկութեան ապագայ պատմութիւնը : Մենք բոլորս պարտաւոր ենք մտածել այդ մասին:

Նախ, մէկդի դնենք սա վախը թէ դիւային զէնք մըն է հիւլէական ռումբը: Աւելի մեծ չարութիւն չէ մարդ մը հրացանով սպաննել քան թէ դաշոյնով: Աւելի մեծ վայրագութիւն չէ կազ արձակել իր քթին քան ուժանակ մը պայթեցնել գլխուն :

Աւելի դիւային չէ արձակել ռումբ մը որ 200 հազար հոգի կը սպաննէ, քան երկու հարիւր ռումբ նետել, իւրաքանչիւրով հազար հոգի սպաննելու համար: Եթէ չարութիւն է բռնի ուժ գործածել ազատութիւնը պաշտպանելու համար, ոճիր մըն է այդ զոր բոլոր դարերու ամէնէն ազնիւ մարդիկը գործած են: Եւ եթէ մենք պատրաստ չըլլանք անոնց օրինակին հետեւելու, ազատութիւնը շուտ կ'ոչնչանայ :

Հետեւաբար, անմտութիւն է ըսել թէ հիւլէական ռումբը աւելի մեծ չարիք մըն է քան պատերազմի ուրիշ որեւէ զէնք: Այո, անողորմ է հիւլէական ռումբը, բայց անողորմ է նաեւ պատերազմը, իսկ ամէնէն մարդկային բանը զոր կրնանք ընել, պատերազմի պայթումէն վերջը, զայն կարելի եղածին չափ շուտ վերջացնելն է:

Քորէայի պատերազմը հիւս. Քորէացիներու եւ Ամերիկացիներու միջեւ ծագած կռիւ մը չէ : Ան պատերազմն է համատիրական եւ ազատ երկիրներու: Մենք յանձն առած ենք օգնել վերջիններուն :

Արդ, այս պատերազմին մէջ, մեր զինակիցները ունին նոր եւ ահարկու զէնք մը, որ արդէն գործածուեցաւ վերջին պատերազմին մէջ, փութացնելով անոր վախճանը: Շատեր հակառակ էին անոր գործածութեան, բայց ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ որքան պիտի տեւէր պատերազմը եւ որքան զինուորներ պիտի կորսուէին, եթէ չգործածուէր:

Հաւանական է որ մեր թշնամիները դեռ չունին այս զէնքը: Կրնայ ըլլալ որ ունենան շատ չանցած: Եւ ստոյգ է որ երբ ունենան, անմիջապէս պիտի գործածեն :

Զայն գործածելու համար պիտի սպասենք, մինչեւ որ անոնք ազդանշանը տան: Այդ մարտակոչը պիտի չտրուի, մինչեւ որ անոնք վստահ ըլլան թէ իրենց զինամթերքը գերազանց է մերինէն: Արդ, մենք պիտի յետաձգենք անոնց կործանումը, մինչեւ որ անոնք վստահ ըլլան թէ կրնան կործանել մեզ: Խենդեցե՞ր ենք :

Կ'առարկեն թէ Քորէայի թերակղզին յարմար գետին չէ հիւլէական ռումբի գործածութեան համար: Հիմնաւոր է այս առարկութիւնը: Երբ երկու բանակներ կը կռուին, ռումբը հաւասարապէս կը վնասէ երկուքին ալ:

Բայց եթէ Քորէան անյարմար է իբրեւ նշանակէտ, Մոսկուան այդպէս չէ: Միշտ աւելի խելացի գործ է սրտին զարնել քան ծայրամասերուն: Ազդարարենք այն փոքրաթիւ խմբակին որ կը սկսի պատերազմը՝ որ պարտաւոր է դադրեցնել զայն: Ազդարարենք թէ հետեւանքները պիտի կրեն, եթէ չդադրեցնեն: Բաւարար բայց ոչ շատ երկար ժամանակ տանք, իրենց ժողովուրդը պաշտպանելու համար: Բայց թող գիտնան թէ երբ պայմանաժամը լրանայ, դատապարտուած են իրենց քաղաքները, սկսելով մայրաքաղաքէն:

Այսպէս կարելի է կանխել երկրորդ աշխարհամարտը :

Թ. Ա. Թ.

ԿԷՍ - ԳԻՏԱԿԱՆ

Միչուրինեան եւ դասական ծննդագիտութիւնը

Ծննդագիտութիւնը՝ (génétique) բնագիտութեան այն ճիւղն է որ կ'ուսուցանէ ժառանգականութեան փոխանցման մեքենականութիւնը ու բնական օրէնքները, մարդոց, կենդանիներու թէ՛ բոյսերու մօտ: Այժմ, գործնական ծննդագիտութիւնը մեծ թափով կ'օգտագործուի խորհրդային երկիրներու մէջ «Միչուրինեան ծննդագիտութիւն» (կէնէտիկա) անուան տակ :

Շատ հին չէ այս գիտութիւնը եւ իր տեսութիւնները կը տարբերին հեղինակէ հեղինակ : Շատ յաճախ հակադիր տեսակէտներ պարզուած են ականաւոր կենսաբաններու կողմէ: Օրինակ՝ Ֆրանսացի Լամարքի տեսութեանց հակառակ արտայայտուած է հռչակաւոր Տարուին: Երբ կը խօսուի դասական ծննդագիտութեան մասին, պէտք է ընդհանրապէս հասկնալ Մէնտէլի կամ Մօրկանի տեսութիւնները: Այս երիտասարդ գիտութեան հիմնական օրէնքները առաջին առթիւ ձեւակերպողը հանդիսացած է չեխ վանական մը՝ Գրէգոր Մէնտէլ որ խոր հմտութեամբ ու համբերութեամբ եօթ տարի անընդհատ փորձեր կատարած է ոլոռներու վրայ, իրար հետ տարրուգելով զանազան ցեղեր: Այդ հետաքրքրական փորձերու համար ան ընտրած է հարազատ ցեղի ներմոյշներ: Ո՞րն է հարազատ ցեղը: Խօսելով բոյսերու մասին, այն սերմերն են, որոնց մշակութիւնը կ'արտադրէ դարձեալ նոյն ցեղը՝ առանց փոփոխութեան ենթարկուելու հատիկներու գոյնի, խոշորութեան, փիճիկներու մեծութեան, տունկերու բարձրութեան եւ այլ յատկանիշներու տեսակէտով: Մէնտէլ բեղնափոշիով տարրուգած է ոլոռի (պէզէլիա) երկու անարատ տեսակներ, որոնցմէ առաջինին հունտերուն գոյնը դեղին՝ իսկ երկրորդինը կանանչ եղած է: Այս տարրուգումէն յառաջ եկած են ամբողջութեամբ դեղին հատիկներ: Ասիկա առաջին սերունդն է որուն ներկայացուցիչները դարձեալ նոյն ձեւով իրար հետ տարրուգելով ստացած է հետեւեալ արդիւնքը : Բերքին մէկ քառորդը հարազատ ցեղի դեղին հատիկներ: Մէկ քառորդը՝ հարազատ ցեղի կանանչ հատիկներ, իսկ կէսը՝ տարացեղ դեղին հատիկներ :

8023 տունկերու վրայ կատարած քննութիւնը նոյն համեմատական եզրակացութեան յանգած է: Այս փորձերը երեւան կը հանեն դեղին հատիկներու ցեղային տկունութիւնը եւ գերակայութիւնը կանանչ հունտերուն վրայ: Նոյնպէս ցոյց կու տան յատկանիշներու ժառանգական փոխանցման ներքին մեքենականութիւնը: Այսպէս յստակօրէն կը ձեւակերպուի խառնաբոյսերու առաջին սերունդին միակերպութեան օրէնքը, իսկ երկրորդ սերունդին բնութափոխութեան օրէնքը: Անշուշտ երկար պիտի ըլլար ծանրանալու այդ սեռային մեքենականութեան՝ այսինքն արու եւ էգ սերմերու զուգաւորման եւ սեռային բջիջներու կորիզային ներքին կազմախօսութեան մանրամասնութեանց վրայ: Անցողակի ըսենք որ ամերիկացի Մօրկան քացախի ճանճերու վրայ կատարած փորձերով կրցաւ պարզել սեռային բջիջներու քրոմոզոմային կազմախօսութիւնը, որու վրայ ան կը հիմնէ բնաւորութեանց եւ այլ յատկանիշներու ժառանգական փոխանցման օրէնքը: Վայզման եւս անցեալ դարու վերջաւորութեան գրեթէ նոյն հիման վրայ կը պարզէր իր տեսութիւնը : Ասոնց բոլորովին հակառակ կ'արտայայտուի Լիզէնկօ - Միչուրինեան տեսութիւնը :

Համառօտելով այս երկու տարբեր վարկածները, հետեւեալ կերպով կարելի է զանոնք ներկայացնել. —

Մէնտէլեան ծննդագիտութիւնը ինչպէս տեսանք կ'ուսուցանէ բնական յատկանիշներու ժառանգականութեան յարատեւութիւնը՝ ներքին կազմախօսական օրէնքներու յարակցութեամբ, որուն Վայզման եւս կը ձայնակցի, պատահական շեղումներու վերագրելով ժառանգականութեան ձեւափոխութիւնը :

Լիզէնկօ Միչուրինեան տեսութիւնը ընդհակառակը կ'ընդունի ստացական յատկանիշներու ժառանգականութիւնը, գործնականօրէն ապացուցանելով սննդական խառնաբոյսերու դրութիւնը : Այսպէս, Միչուրին ծառերու թէ բոյսերու վրայ կատարած պատուաստումներով յաջողած է ստանալ նոր ցեղեր, ազնուացնել զանոնք առաւելագոյն չափով եւ ինչ որ էական է արտաքին միջամտութիւններով ստացուած այդ յատկութիւնները փոխանցուած են յաջորդ սերունդներու: Լիզէնկօ եւս կովերու վրայ կատարած մեթոտիկ փորձերով գտած է որ սննդական դէչ պայմաններու մէջ ապրող կովեր որոնց կաթի արտադրութիւնը վատթար էր, լաւ սննդառութեամբ ոչ միայն բարելաւուած է կաթի արտադրութեան քանակը այլեւ այդ բարեփոխումը փոխանցուած է յաջորդող սերունդներուն՝ ազնուացնելով անշահաբեր ցեղը:

Տակաւին չէ կարելի թէր ու դէմ դիրք բռնել Լիզէնկօ - Մինչուրինեան տեսութեան հանդէպ, այնքան ատեն որ համաշխարհային գիտութիւնը երեւան չէ բերած իրական ծննդագիտութեան բոլոր գաղտնիքները :

Գ. ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Գրած էինք արդէն հայ կաթոլիկներու կաթողիկոս - պատրիարք կարդինալ Աղաճանեանի Պոլիս ժամանումը եւ պատարագելը :

Թուրքիոյ պապական նուիրակութիւնը «Նօթըը տամ տը Սիօնի» քոյրերու Թարապիոյ ամառանոցին մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն մը սարքեց ի պատիւ կարդինալին, որու ներկայ եղած են Իսթանպուլի կուսակալ փրօֆ. Խախրէտտին Կէօքայ, զինուորական հրատանատար զօր. Վէտաատ Կարան, ապահովութեան տնօրէն Քէմալ Այկին, երեսփոխան Տօքթ. Անտրէ Վահրամ, օտար դեսպաններ եւ հիւպատոսներ եւայլն :

Լիբանանի Իսթանպուլի դեսպանն ալ հացկերոյթ մը տուաւ կարդինալին, որ այցելեց նաեւ պետական գործավար եւ վարչապետի օգնական Սամէտ Աղաօղլուի եւ Իսթանպուլի կուսակալին:

Կարդինալը անցեալ կիրակի իր հրաժեշտի պատարագը մատոյց Սագըզ Աղաճի եկեղեցին: Պիտի մեկնի Հռոմ :

ՎԵՐԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱԽՔԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պ. Չըրչիլ յարձակողական մը կատարեց աշխատաւորական դաշլիճին դէմ ամբաստանելով այս վերջինը թէ Սովետ. Միութեան կը յանձնէ մեքենաներ որոնք կը ծառայեն ռազմական իրեղէններու պատրաստութեան, եւ այս յարձակողականը ապահովաբար լուրջ անդրադարձումներ պիտի ունենայ սպառազինման գործին մէջ անգլեւամերիկեան գործակցութեան իրականացման հարցին առթիւ:

Կարելի է նախատեսել թէ Ուաշինկթընի մէջ կարգ մը շրջանակներ պիտի յայտնեն իրենց զայրոյթը, մանաւանդ որ մէկ քանի ծերակուտականներ արդէն բազմաթիւ առիթներով անգլիացի աշխատաւորականները մեղադրած են թէ փլան Մարշալի տոլարներով Ռուսերուն համար մեքենաներ կը պատրաստեն :

Բայց փորձը ցոյց կուտայ թէ այս փոթորիկները երբեք չեն անցնիր բառերու սահմանէն, որովհետեւ Ամերիկա շատ պէտք ունի Անգլիոյ :

Ի վերջոյ, հաւանական է որ Անգլիա օգուտ պիտի քաղէ Չըրչիլի յարձակումէն ձեռք բերելու համար ինչ որ կը ցանկայ, այսինքն տոլարով հատուցումը, Միացեալ Նահանգներուն կողմէ, բոլոր այն զոհողութիւններուն զորս Անգլիա կը կատարէ վերազինման համար :

Վերազինման ծախքերուն հայթայթումը այսօր կը ներկայանայ սուր հանգամանքով մը, թէ ազգային եւ թէ միջազգային գետնին վրայ, այսինքն արեւմտեան եւ ատլանտեան մարզերուն մէջ:

Շահագրգռուող երկիրներուն մէջ մասնագէտները գործի վրայ են եւ կրնանք սպասել որ գործնական ու արդիւնաւոր լուծումներ պիտի առաջարկուին: Այդ լուծումները բազմաթիւ պատճառներով շատ դժուարին են, եւ անոնցմէ մէկը միայն կը բաւէ կացութիւնը յատկանշելու համար, այն է Եւրոպայի մէջ բացակայութիւնը ելմտական պահեստներու, խնայողութեան եւ դրամագլուխի, եւ կացութիւնը նոյնն է աշխարհի միացեալ մասերուն մէջ, բացի Մ. Նահանգներէն եւ Զուիցերիայէն :

Եթէ միայն Ֆրանսան նկատի առնենք, գիտենք թէ ինչ որ ընդհանուր բառով մը հանրային խնայողութիւն կը կոչենք, շատ սահմանափակ է այս երկրին մէջ, ինչպէս որ լայնօրէն ցոյց տուին պետութեան կամ հանրային հաւաքականութիւններու անունով վերջին տարիներուն կատարուած փոխառութեան ձեռնարկները :

Այս պայմաններուն մէջ խօսք կ'ըլլայ փլան Մարշալի վարկերէն մաս մը յատկացնել Ատլանտեան դաշինքի երկիրներուն սպառազինման ծախքերուն, եւ նշանակալից է որ մասնագէտներու ամերիկեան յանձնաժողովին նախագահը որ կ'ուսումնասիրէ սպառազինման ծրագրին իրականացումէն յետոյ տոլարի նուազեցման հարցը՝ առաջարկած է յապաղեցնել իր ուսումնասիրութեանց եզրակացութիւնը պարունակող տեղեկագրին ներկայացումը նախագահ Թրումընին : Յանձնաժողովին նախագահը կ'ուզէ սպասել որ եզրակացնելէ առաջ միջազգային կացութիւնը իրեն ընծայէ գնահատութեան աւելի հաստատ տարրեր :

Կը թուի ուրեմն որ Միացեալ Նահանգները կը փափաքին, եւրոպական երկիրներուն ուղղակի կամ անուղղակի օգնութեան նոր ծրագիրներ մշակելէ առաջ՝ որ այս վերջինները զինուորական պատրաստութեան աւելի չեշտուած ճիգեր կատարեն: Ամերիկայի յետմարշալեան օժանդակութիւնը համեմատական պիտի ըլլայ այդ ճիգին հետ :

Հ. Մ. Համբարձումեան

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ալեքսիս տը Թօքվիլ՝ ակադեմական, Ֆրանսայի սահմանադիր եւ օրէնսդիր ժողովին անդամ եւ արտաքին նախարար, 1843ին գիրք մը հրատարակած էր «Ռամկավարութիւնը Ամերիկայի մէջ» որ մեծ աղմուկ հանեց ժամանակին եւ տակաւին մեծ արժէք կը ներկայացնէ: Առաջին մասը երեւցաւ 1835ին, երկրորդէն հինգ տարի առաջ: Ահա թէ ի՞նչ գրուած է հոն.—

« Այսօր աշխարհին մէջ երկու մեծ ժողովուրդներ կան, որոնք թէեւ տարբեր կէտերէ կը մեկնին, կը թուի թէ դէպի միեւնոյն կէտը կը յառաջանան: Ռուսիան եւ Ամերիկան են անոնք :

« Իր նպատակին հասնելու համար առաջինը (Ամերիկացին) կը կանգնի անձնական շահուն վրայ, եւ կը ձգէ որ գործէ, առանց ղեկավարելու, անհատներու ուժը եւ բանականութիւնը: Երկրորդը (Ռուսը) կերպով մը, մէկ մարդու մէջ կը կեդրոնացնէ, ընկերութեան ամբողջ ուժը: Մէկը գործունէութեան գլխաւոր միջոց ունի ազատութիւնը, միւսը ստրկութիւնը :

« Անոնց մեկնակէտը տարբեր է, ուղիները այլազան են, սակայն եւ այնպէս իւրաքանչիւրը, նախախնամական թաքուն ծրագրով մը, կը թուի թէ կոչուած է օր մը իր ձեռքն առնելու աշխարհի կիսուն ճակատագիրը:

Հարիւրտասնըհինգ տարի առաջ, Ալեքսիս տը Թօքվիլ անտարակոյս կը մտածէր Ցարի մասին եւ ոչ թէ Սթալինի, բայց այս քանի մը նախադասութիւնները կրնային գրուած ըլլալ երէկ, այնքան աչքառու կերպով կը ներկայացնեն աշխարհի ներկայ կացութիւնը:

Թօքվիլ կը սիրէր գուշակութիւններ ընել, նախատեսած էր 1848ի յեղափոխութիւնը, պայթումէն ամիսներ առաջ:

× Ուրիշ մը: Նշանաւոր Փօլ Քամպօն, Ֆրանսայի Լոնտոնի դեսպանը, թողած է քսան տարուան (1898էն 1920) թղթակցութիւն մը ճոխ եւ հետաքրքրական : 1904ին (19 Յունուար) Մ. Թեւելքի կացութեան մասին գուշակութիւն մը կ'ընէր իր տղուն որ Թօքիոյի առաքելութեան քարտուղարն էր 46 տարի վերջ եղերական իրականութիւն կը դառնայ.—

«Ականաւոր դիւանագէտը կ'ըսէր թէ «դուն կը գտնուիս թատերավայրը դէպքերու որոնք կրնան փոխել պատմութեան ընթացքը եւ որոնք ծանր պիտի կշռեն ամբողջ դարուն վրայ: Ճապոնը յաղթութիւնը պահուի կամ ոչ, ազդեցութեան պայքարը Քորէայի եւ Չինաստանի մէջ պիտի պահէ իր սաստկութիւնը: Ծայրագոյն Արեւելքի հարցը դիւանագէտներու մտահոգութեանց մէջ պիտի գրաւէ ճիշդ նոյն տեղը ինչ որ Արեւելքը կը գրաւէր յիսուն տարի առաջ :

« Միացեալ Նահանգներու տրամադրութիւնները կը բացատրուին ապադայ իրենց տեսակէտներով ... Չինաստան իրենց շահաստանն է: Ճափոն օր մը չէ օր մը անոնցմէ կախում պիտի ունենայ: Ճափոնները կասկած չունին թէ այս բոլորին մէջ խնդիրը գիտնալը չէ թէ պիտի ունենան թէ չէ Քորէայէն կտոր մը հող, այլ թէ Ռո՞ւս պիտի ըլլան թէ Ամերիկացի: Յիսուն տարի վերջ Ռուսիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կռուախնձորը պիտի ըլլայ Ծայրագոյն Արեւելքը»:

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Պոլսոյ «Ս. Փրկիչ» Ազգ. Հիւանդանոցի տեղեկատուն, իր խմբագրականին մէջ «Հիւանդանոցը եւ գաղթահայութիւնը» կը շեշտէ թէ Պոլսէն մեկնողները իրենց բարոյական կապը չեն խզած ծննդավայրին հետ: Մասնաւորաբար Ազգ. Հիւանդանոցը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ անոնց սրտին մէջ: Երկար տարիներ անոր մատուցած ծառայութիւնը ամէն դասակարգի եւ ամէն տեսակ դժբախտներու, սերունդէ սերունդ սրտերու եւ մտքերու մէջ երախտիքի եւ յարգանքի խոր արմատներ ձգած է, հակառակ անդառնալի բաժանումներու եւ ստեղծուած նոր կեանքի մը, երբեք մոռցնել տուած չէ :

Վերջերս Եգիպտոսէն իբր հիւր Պոլիս գացած երկու ծանօթ Հայեր խոստացած են Գահիրէ դարձին անձամբ նուիրահաւաքում մը կատարել ծոխատուներու շէնքին մէջ «Եգիպտահայերու բաժին» մը կառուցանել եւ օժանդակի մը կազմութեամբ ալ իրենց այդ բաժնին տարեկան ելմտացոյցը ապահովել :

Նոյն տրամադրութիւնը կայ նաեւ Ամերիկա եւ ուրիշ գաղութներ, որոնք իրենց օժանդակութիւնը չեն սակարկեր: Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցը ըլլայ իր տարիքով, ըլլայ իր ընդգրկած պարտականութեան տարողութեամբ, ըլլայ իր փառաւոր պատմութեամբը, յարգանք եւ համակրութիւն կը պարտադրէ ամէն Հայու :

× Ազգ. Հիւանդանոցի վիրաբուժապետ տքթ. Պ. Մանուէլեան որ երկար տարիներէ ի վեր մեծ ձեռնհասութեամբ կը կատարէր հիւանդանոցին վիրաբուժապետի պաշտօնը, իր երկարատեւ գործունէութիւնը բաւ համարելով հրաժարականը ներկայացուցած է հոգաբարձութեան, որ ակամայ ընդունելով հրաժարականը, խնդրած է անկէ որ իբրեւ հոգաբարձու շարունակէ օգտակար ըլլալ հիւանդանոցին: Վիրաբուժապետը ընդունած է գործակցիլ հոգաբարձութեան :

Հիւանդանոցի վիրաբուժական բաժինը յանձնուած է երեք երիտասարդ մասնագէտներու, որոնք են.— Տոքթ. Պերճ Շահէն, տոքթ. Արսէն Զարֆճեան, տոքթ. Եդ. Քիպարեան :

× Ազգ. Ս. Փրկչի հոգաբարձութիւնը գրեթէ ամէն նիստի հաճոյքը կ'ունենայ տեղեկանալու թէ, նոր կտակուածներ կը նուիրուին հիւանդանոցին: Նուիրատուները հակառակ իրենց կարեւոր կտակներուն, չեն ուզեր հրապարակել իրենց անունները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Զ.

— Այդ դո՞ւ ես ասում: Բայց դու չէ՞իր, որ ուրախացար, երբ գտայ մօրս... Մուխտարը ինձ մի բուռն ոսկի էր տալիս, բայց ես զզուեցի Թուրքի փողից: Նա ձեռք չվերցրեց, թախանձում էր, որ այդ ոսկիները բերեմ ու քեզ տամ. ես կատաղեցի. չունը չէր հասկանում որ Փերին էլ չի վերցընի, Փերին էլ միմիայն իմ մօր համար կը գնար ինձ հետ Մելիքի դռները մօտ: Եսհայհոյեցի այդ շանը, թքեցի նրա զզուելի դէմքին. եւ երբ նա, վերջապէս, ասաց, որ հաւատում է իմ ասածներին, ես խօսք տուի քո կողմից :

Պառաւն աչքերը բարձրացրեց դէպի հինաւուրց առաստաղը, ձեռքերով պինդ խփեց կրծքին, հառաչանքներ արձակեց եւ սկսեցմեղայի գալ : Նա թողութիւն էր խնդրում Աստուծուց, աղաչում էր որ լսէ այդ խօսքերը, ներէ: Վերջացնելով, նա դարձաւ զարմացած ու զայրացած Նազլուին եւ ասաց.

— Սատանան է քեզ խաբում, խեղճ Նազլու, եկ այստեղ, իմ կողքից մի հեռանար...

Հրեշտակներ են մտնում այս տունը. տեսնո՞ւմ ես, ինչպէս հանդարտ հանգչում են խեղճ երեխաները, նրանք տեսնում են լուսաթաթախ հրեշտակին եւ ծիծաղկոտ են, կարծես ծաղիկներ լինեն: Սատանան այստեղ չի մտնի: Ինչեր լսեցի քեզանից...

Նա երեսին խաչ հանեց, նորից երկնքի ողորմութիւնը կանչեց: Բայց յանկարծ սարսափահար եղաւ, տեսնելով մի մարդու, որ կանգնած էր շէմքի մօտ :

— Սատանան, շշնջաց նաեւ եւ քաշուեց դէպի հիւանդների գլխատակը, դէպի այնտեղ, ուր հրեշտակն էր ծիծաղեցնում մեռնողներին :

Նազլուն էլ ծիծաղեց, երբ տեսաւ թէ ով է սատանան: Նա վեր թռաւ տեղից եւ կանչեց, ցոյց տալով պառաւին.

— Սա չէ ուզում եւ ինձ էլ չէ թողնում... Գրողը տանէ քո կերպարանքը: Ինչո՞ւ այդքան զզուելի ես, որ նոյնիսկ մօրը ազատելու համար քեզ չեն լսում :

Մուխտարը — ներս մտնողը նա էր— առաջ անցաւ, կակուղ ձայնով մի քանի խօսք ասաց : Փերին իր դէմքը կախ արեց հիւանդների վրայ, կարծես չէր թոյլ տալիս, որ երեք անմեղ հոգիների վրայ ընկնէ այդ սարսափելի մարդու շուքը:

Նազլուն շարունակում էր յանդիմանել, ծաղրել Մուխտարին, իսկ սա փորձում էր համոզել պառաւին: Էլի ոսկիների անունը տուեց, էլի ասաց, որ վաղը երեկոյեան մի թեթեւ գործ է հարկաւոր. միայն դուրս կանչել աղջկան...

Փերին չէր նայում նրան, միայն ձեռքով նըշան էր անում, որ հեռանայ, գնայ: Բայց Մուրատ աղայի գործակատարը առեւտուրի վրայ էր, քայլ քայլ առաջ էր գնում, հասկացնում էր: Նա մօտեցաւ անկողնին, նա մեկնում է ձեռքը դէպի պառաւը, ցոյց է տալիս ոսկիները եւ ուզում է զօռով նրա ձեռքը յանձնել այդ հարստութիւնը..

Փերին կատաղած վեր թռաւ, բայց դարձեալ չնայեց իրան փորձողին, այլ դիմեց Նազլուին եւ աղաղակեց.

— Տար, կորցրու... Երեխաները հոգեդարձ դառան, հրեշտակ կայ այստեղ...

Անկիւնում կուչ եկած պառաւը զարթնեց եւ իսկոյն սկսեց լաց լինել: Շարժուեց եւ Մարթան :

— Կորցրու, կորցրու. միթէ՞ դու քրիստոնեայ չես, նորից կանչեց Փերին եւ ինքն էլ լաց եղաւ :

Նազլուն բռնեց Մուխտարի թեւից եւ դուրս քաշեց: Շէմքի մօտ երկու ձեռքով ճանկ արաւ նրան եւ ատամները միմեանց սեղմելով, ասաց.

— Գրողը քեզ տանէ... Այդքան էլ զզուելի եւ րես...

Մուխտարը սառն կերպով պատասխանեց.

— Քո մօրը բերել են :

Եւ աղջիկը ոռնալով դուրս վազեց...

Գիշերը հանդարտ էր: Մեռնողները հոգեդարձ չէին դառել. նրանց մեղմ շունչը դեռ գնում գալիս էր: Փերին շուտ համոզուեց, որ բարի հրեշտակն սպասում է մինչեւ առաւօտ :

Լուսադէմին, երբ բացւում են երկնքի դռները եւ հրեշտակները Աստուծու բարի լոյսը թափ են տալիս սարերի գլխին, երբ կորչում են չար դեւերը եւ երեխան օրօրոցում սկսում է իր առաւօտեան անուշ բլբլոցը այդ ժամին հեշտակը կը տանէ փոքրիկների հոգիները:

ԼԷՕ

վէն յայտարարած էր Սթրազպուրկի մէջ, որ կառավարութիւնը վճռած է՝ օրէնքի սահմանին մէջ ձեռք առնել բոլոր միջոցները, խելքի բերելու համար հինգերորդ զօրասիւնները: Այս որոշումն է որ սկսած է այժմ գործադրուիլ Ֆրանսայի ամէն կողմը: Թուլուզի շրջանին մէջ ձերբակալուեցան 120 հոգի, կը փնտռուին դեռ 30 ուրիշներ: Փա տը Քալէի շրջանին մէջ ձերբակալուեցան 30 Չեխեր եւ Լեհեր, որոնք արդէն իսկ արտաքսուեցան կամ օրուան ընթացքին պիտի արտաքսուին: Ձերբակալուածներու թիւը Լուար նահանգին մէջ կը հասնի տասնի, իսկ Մարսէյլի եւ շրջաններուն մէջ 26ի, որոնց մէջ կան Պուլկարներ, Եուկոսլաւներ, Իտալացիներ, եւն.: Լիոնի մէջ ալ ձերբակալուեցան երկու տասնեակ կասկածելիներ, որոնք պիտի արտաքսուին: Նմանապէս Ալզաս Լորէնի մէջ ձերբակալուեցան 15 կասկածելի օտարականներ: Եւ վերջապէս, Փարիզի մէջ, ուր ձերբակալութեանց ձեռնարկուեցաւ երէկ առտուան դէմ ժամը 4ին, իրենց բնակարաններուն մէջ գտնուելով ձերբակալուեցան շատ մը Եուկոսլաւներ, Չեխեր, Սպանիացիներ, Լեհեր, Ռուսեր, եւն.:

Ոստիկանութիւնը յայտարարեց, թէ խուզարկութեանց ընթացքին, զէնք կամ անթելի հաղորդիչ գործիքներ չգտնուեցան: Գրաւուեցան մեծ քանակութեամբ քարոզչական գրականութիւն եւ զանազան վաւերաթուղթեր, մեծ մասը օտար լեզուներով: Նոյնպէս համայնավար կազմակերպութեան կեդրոններուն մէջ խուզարկութիւններ չկատարուեցան, այլ միայն կասկածելի անձերն են որ նկատի առնուած էին:

Այս առթիւ հրատարակած իր զեկոյցին մէջ կառավարութիւնը կ՚ըսէ, թէ Ֆրանսա կ՚ուզէ հիւրընկալել բոլոր այն տարագիրներն ու հալածուածները, որոնք կը ցանկան ապրիլ օրէնքի սահմաններուն մէջ: Բայց որոշած է չհանդուրժել գործունէութեանը այն օտարականներուն, որոնք, օգտագործելով Ֆրանսայի ասպնջականութիւնը, անբարոյ եւ դաւաճանական արարքներու մէջ կը գտնուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը մէկի դէմ ինը ձայնով եւ Եուկոսլաւիոյ ձեռնպահութեամբ մերժեց խորհրդային առաջարկը, որուն համաձայն, Մ. Նահանգները պէտք է դադրեցնեն իրենց օդանաւային յարձակումները հիւսիսային Քորէայի վրայ: Մերժուեցաւ նաեւ խորհրդային այն մեղադրանքը, թէ ամերիկեան օդանաւերը ոչ մէկ խտրութիւն կը դնեն իրենց թիրախները ընտրած միջոցին եւ կը ռմբակոծեն անզէն ու անպաշտպան բնակչութիւնները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Պետական Ապահովութեան պետը յայտարարեց, որ Խ. Միութեան հետ պատերազմի մը պարագային, անմիջապէս պիտի ձերբակալուին 12 հազար վտանգաւոր համայնավարներ, որոնց ցանկերը պատրաստուած են արդէն: Ասոնց կէսը մեծ մասով Ամերիկա ծնած Ամերիկացիներ են, մնացեալները՝ օտարականներ:

ՆԱԽԱԳԱՀ Թրումըն ստորագրեց ամերիկեան նոր ելմտացոյցին վերաբերեալ օրինագիծը: Նախատեսուած գումարը կը հասնի 34.555.000.000 տոլարի:

ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ նոր հանք մը գտնուեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Կէօրլիցի մօտերը: Այս պատճառով յիշեալ շրջանը փոխադրուեցան 27000 աշխատաւորներ:

ԵՐԵՔ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ օրագրողներ մեռան օդանաւային արկածի մը հետեւանքով Ճափոնի հարաւային կողմը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ փոխ–քաղաքապետը Պ. Ֆրիտէնպուրկ յայտարարեց, թէ երկու–երեք տարիվերջն է որ վտանգ մը պիտի դառնայ Արեւելեան Գերմանիոյ «ժողովրդական ոստիկանութիւնը»: Այս վտանգը դիմագրաւելու համար պէտք է Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ եւս ստեղծել այդ ուժին հաւասարող ոստիկանութիւն մը:

ՍՈՒՐԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Պ. Հաշիմ Աթասի, Պ. Նազըմ Քուտսիին յանձնած է սուրիական նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը:

Պ. ՍԵԹՕ ՋԱԼԱԼԵԱՆ ԵՒ ԼԵՒՈՆ ԲԷԿ ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԵԿՆԵՑԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Շթութկարտի մեր թղթակիցը կը գրէ, թէ Գերմանիոյ Ազգային Կեդր. Կոմիտէի նախագահը Պ. Սեթօ Ջալալեան, ինչպէս նաեւ լուծուած Հայկական Ճամբարի տնօրէնը Լեւոն բէկ եւ իր կինը, ամսոյս 1ին Պրեմէնէն շոգենաւ նստած եւ Մ. Նահանգները մեկնած են:

ԳԻՆԵՁՕՆ.— Հ.Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի գինեձօնը այսօր 8էն 12 Յոյներու սրահը:

Ի պատիւ ընկերներ Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆԻ եւ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ:

Կը հրաւիրուին ընկերներն եւ համակիրները:

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիի արարողութեանց պիտի նախագահէ Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. կաթողիկոսը: Պատարագիչն է Դերենիկ եպիս. որ պիտի քարոզէ: Իսկ կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. ալ ներկայ պիտի գտնուի:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ հանդիսութեանց:

ՄԱՐՍԷՅԼ, LE CLUB, 51, RUE GRIGNAN

Այս Շաբաթ, սպանիական եւ կովկասեան պարերու ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը մասնակցին՝ սպանիական պարերու տաղանդաւոր պարուհի Օր. Արմենիա Վարգաս (Հայուհի), փոքրիկն Վիգէն Թորոսեան, եւ վրացական պարային խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ապաշիծէի: Դաշնակ՝ Athery Rouchadzé:

Ներկայացումը կը կրկնուի կիրակի օրը նոյն տեղը:

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէն եւ Նոր Սերունդի միացեալ գրադարանը բաց է հանրութեան առջեւ ամէն օր ժամը 12–13 եւ ժամը 18–19: Գրքեր ստանալու համար դիմել ընկեր Ս. Պիլալիի, 36 rue Bistour:

╳ Նոր Սերունդի դասընթացքները պիտի վերսկսին Սեպտ. 20ին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Լիոնէն Պ. Փառնակ Պէյլերեան խորունկ ցաւով կը ծանուցանէ իր եղբօր՝

Պ. ՊԱՐԷՏ ՊԷՅԼԵՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը՝ որ տեղի ունեցած է Օգոստոս 13ին, Largentiere (Ardèche)ի մէջ:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Միայն մէկ ներկայացում, մասնակցութեամբ երգչուհի Սիւզանի, նաեւ Մարսէյլէն ժամանած երգիչ – երգչուհիներու: Կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով՝

ՇԱՀ – ԻՍՄԱՅԻԼ

(Երգախառն թատերգ. 6 գործ): Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, (կը վերջանայ 11.30ին):

Պիսէթրի Մէրիի սրահին մէջ:

Մուտքը 150 եւ 100 ֆրանք:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ փարիզեան շրջանի կոմիտէները, այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ: Խումբին բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ գտնուիլ:

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, ընկեր Գալուստ Թիքեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Համախարբերդ. միութեան մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, պար տը Կլօպի սովորական սրահին մէջ:

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ներկայ կ՚ըլլան թժ. Ե. Խաթանասեան եւ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան:

ՏԷՍԻՆԻ Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայոց մատուռին սրահը: Բացակաները նկատի կ՚առնուին:

ԼԻՈՆԻ Ֆ. Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը: Վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆԻ Համխրբ. Միութեան մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, հայրենակից Միքայէլ Սարգիսեանի բնակարանը:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆ–ՏԷՍԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻՆ

10 Սեպտ. պիտի ըլլան մարզական խաղեր եւ ֆութպոլի մրցում, ընդդէմ Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղի: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 10 Septembre 1950 Կիրակի 10 ՍԵՊՏԵՄԲ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6251—Նոր շրջան թիւ 1662

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Թուրքիայէն ստացուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն, որ Թուրանական շարժումը ո՛չ թէ մոռցուած է, այլ ընդհակառակն զարթօնքի նոր շրջան մը կը բոլորէ։

Մասնաւորաբար արեւելեան նահանգներու մէկ մասին մէջ, երիտասարդութիւնը մեծապէս կը խանդավառուի եղեր Թուրանական երազնե-րով։

Վերջին պատերազմի ընթացքին, մասնաւորաբար մեծ յոյսեր սնուցին Թուրքերը այս ուղղութեամբ, քաջալերուած Գերմաններէն։

Անգարայի գերման դեսպան Ֆոն Փափէն 1941 Օգոստոս 5ին արտաքին նախարար Ռիպընթրոփի ուղղած գաղտնի տեղեկագրի մը մէջ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կուտար Թուրանական շարժման մասին։

Թուրքերը մեծապէս քաջալերուած գերման բանակներու դէպի Կովկաս յառաջխաղացումէն, կը պատրաստուէին միանալ Ատրբէջանի հետ եւ գրաւել Բագուի քարիւղի հորերը։ Կը ծրագրէին նաեւ առաջանալ դէպի պարսկական Ատրպատա-կան ու Կասպից ծովէն ալ անդին։

Այդ օրերուն, Թուրանական շարժման գլխաւոր ջատագովներն էին՝ Պոլսոյ երեսփոխան Շիւքրիւ Եէնի Պաղչա, ծագումով Թաթար, բայց սերունդներէ ի վեր Թուրքիա հաստատուած, Նուրի փաշա (Էնվէր Փաշայի եղբայրը), փրոֆ. Զէքի Վէլէտի (Պաշքիր), Ահմէտ Ճաֆարօղլու (Խրիմցի)՝ Թրքաբան, Քապուլի դեսպան Մէմտուհ Շէվքէթ եւ զօրավար Հիւսէյին Հիւսնի Էմիր Էրքիլէթ, ծագումով Թաթար։

Ըստ Փափէնի, շարժման բուն ղեկավարն է ատրբէջանցի Մէհմէտ Էմին Ռասուլզատէ, «Մուսավաթ»ի հիմնադիրը, որ կը պատկանի Լեհական «պրոմիթէ» կազմակերպութեան, «որ ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ Լեհական Ընդհանուր Բանակատեղի մէկ մասնաճիւղը»։ 1940ին Լոնտոն՝ Սիքորսքիի մօտ կը գտնուէր՝ քաղաքական առաքելութեամբ մը, յետոյ ուրիշ լեհ տարագիրներու հետ Պուքրէշ անցաւ։

Գերման դեսպանը ուրիշ մանրամասնութիւններ եւս կուտայ Ռասուլզատէի մասին, որ պատերազմի ատեն Նուրի փաշայի, Միր Եագուպի եւ այլ Թուրանականներու հետ Պերլին կը գտնուէր եւ կը բանակցէր Ֆոն Մէնտէի հետ, իսկ ներկայիս Պոլիս կը բնակի։

Հոն է նաեւ իր թիկնապահը՝ Միրզա Պալա, որուն մէկ յօդուածը պոլսական Թուրք թերթի մը մէջ, քանի մը ամիս առաջ, բաւական նիւթ մատակարարեց Դաշնակցութեան երդուեալ հակառակորդներուն։

Գերմանիոյ պարտութեամբ յօդս ցնդած էին բոլոր այս գոյնզգոյն Թուրանականներու երազները։

Բայց զինաթափ չեն եղած անոնք։

Կը թուի թէ այժմ դարձեալ տենդոտ գործունէութեան լծուած են եւ իրենց ցանած սերմերը ծաղկիլ սկսած։

Աթաթիւրքի օրով պաշտօնապէս արգիլուած էր Թուրանականութիւնը, չվշտացնելու համար բարեկամ Խորհրդային Միութիւնը։

1945էն ի վեր ռուսեւթուրք բարեկամական դաշինքը խզուած ըլլալով, ցեղապաշտները այլեւս մութին մէջ չեն գործեր եւ իրենց կազմակերպութիւնը կը ծաւալի հետզհետէ։

Հալքէն վերջ, Դեմոկրատ կառավարութիւնը եւս աչք կը գոցէ անոնց գործունէութեան, պաշտօնապէս հակառակ ըլլալով հանդերձ Թուրանականութեան գաղափարին։

Թուրքերը կ'ուզեն գերակշիռ դեր մը խաղալ «Համաթուրանական կայսրութեան» մէջ։ Եւ սակայն ռուսական վարչաձեւի տակ ապրող իրենց արենակիցները չեն ուզեր ենթարկուիլ Թուրքերուն, իրենք զիրենք քաղաքակրթութեամբ եւ մշակոյթով աւելի բարձր նկատելով անոնցմէ։

Հակառակ այս իրականութեան, Թուրքերը մեծ յաւակնութիւններ կը սնուցանեն եւ կը կարծեն կարեւոր ազդակ մը դառնալ թէ' արեւելքի եւ թէ արեւմուտքի մէջ միանգամայն։

Մէկ կողմէ Եւրոպացի կը ձեւանան եւ մինչեւ իսկ Ատլանտեան Դաշինքին մէջ մտնել կ'ուզեն, միւս կողմէն աչքերնին յառած են Թուրանին եւ աշխարհակալ մեծ կայսրութիւն մը կ'երազեն։

Զափի գիտակցութիւնը չունին երբեք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅԵՐ

Մառախուղին եւ անձրեւին մէջ թէ ձիւնին,
Մահադալուկ թշուառութեան օ'ր հեկեկուն,
Նորէն Հայե՛րն են տարագիր որ ևո՛ւն չունին,
Ու կը վազեն իրենց լուծին, այգուն այգուն։

Կըրակը բորբ, մուրն ու փոշին, հո'ղը բեղուն
Ա՛հ, կը տանին յօժարակամ, յանուն հացին…
Միայն թէ չար նախատանքի իշամեղուն
Մերթ չարիւնէ դիւրագըրգիռ անոնց հոգին…։

Ու տաժանքէն վերջ վեցօրեայ, երբ թաղէ թաղ
Կը հաւաքուին նոյն սեղանին շուրջ ագապի,
Ա՛լ կը մոռնան թէ մարդն ի՛նչպէս կը տառապի…

Կը ճաշակեն միս եւ արի՛ւնն իրենց մատաղ,
Հացն ու գինին հաղորդակից, իրարու մաս…
Ու ողբաձայն կ'երգեն.— «Կըռո'ւնկ, ուստի՞ կու գաս» …։

30 Մարտ 1944, Վիէննա

Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ կը գրեն մեզի.— Կարդինալ Աղաճանեան Նաբոլիէն Վենետիկ հասած է երեքշաբթի, Սեպտ. 5ին, ընկերակցութեամբ Քէտիճեան վարդապետի եւ Պէյրութի կաթոլիկ Հայերու առաջնորդ Պաթանեան վրդ.ի։ Մխիթարեան Միաբանութիւնը առաջնորդութեամբ Ուլուհոճեան Աբբահօր դիմաւորած է զինքը եւ առաջնորդած Ս. Ղազար՝ ուր պիտի մնայ մինչեւ Սեպտ. 11, նախագահելով եռօրեայ հանդիսութեանց։

Օտար համայնավարները

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած 266 օտար համայնավարներու մէկ երրորդը, հսկողութեամբ ղրկուեցան գերմանական եւ իտալական սահմանագլուխները, երկրէն արտաքսուելու համար։ Սպանիացիներու բացառութեամբ, բոլոր ձերբակալուածները, 48 ժամուան ընթացքին սահմաններէն դուրս հանուած պէտք է ըլլան։ Ձերբակալուած 150 Սպանիացիներուն իրաւունք տրուեցաւ ընտրելու՝ հսկողութեան տակ Ալժերիա բնակելու կամ երկաթեայ վարագոյրէն անդին ղրկուելու կարգադրութիւններէն մէկը կամ միւսը։ Միայն քսան Սպանիացիներ ուզեցին երկաթեայ վարագոյրէն անդին անցնիլ։

Երէկ եւս երկու տասնեակ ձերբակալութիւններ կատարուեցան Ֆրանսայի զանազան կողմերը։ Բոլոր փնտռուածները գտնուած չըլլալով, հետապնդումները պիտի շարունակուին։ Չգիտցուիր թէ տակաւին քանի հոգի են փնտռուողները։ Համայնավար թերթերու համաձայն 700էն հազարի կը հասնի անոնց թիւը։

Կարմիր մամուլի օրկաններէն զատ ֆրանսական բոլոր միւս թերթերը համաձայն են կառավարութեան ձեռք առած այս արմատական միջոցներուն հետ։ Աջակողմեան թերթերը ցաւ կը յայտնեն, թէ միեւնոյն միջոցները չեն կիրարկուիր Ֆրանսացի համայնավարներուն դէմ միաժամանակ։

Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը, անոր ազդեցութեան տակ գտնուող Աշխատանքի Համադաշնակցութիւնը (Սէ Ժէ Թէ) եւ համայնավար մամուլը կը քննադատեն կառավարութիւնը ձեռք առնուած այս «հակասահմանադրական», «ապօրինի», «հակաժողովրդապետական» եւ «ատելի» միջոցներուն համար։ Կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն զեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ.— «Այս միջոցներուն նշանակութիւնն ու ծանրակշիռ բնոյթը պարզ է բոլոր բանուորներուն, բոլոր հանրապետականներուն, բոլոր Ֆրանսացիներուն համար։ Անոնք կը չեշտեն պատերազմի պատրաստութեան արագացուած թափը»։

Կարգ մը շրջաններու մէջ բողոքի ցոյցեր կազմակերպուեցան այս առթիւ։ Աշխատանքի Համադաշնակցութիւնը հրահանգեց շարունակել եւ աւելի ուժեղացնել այս ցոյցերը։ Բողոքի գործադուլներ չկան տակաւին։

Խորհրդարանի փոխ-նախագահներէն Տիկին Մատլէն Պրաունի նախագահութեամբ համայնավար պատուիրակութիւն մը ուզեց ներկայանալ ներքին նախարար Պ. Ժիւլ Մոքի (?)։ Նախարարը մերժեց ընդունիլ։ Նոյն մերժումը յայտնեց նաեւ Ալը-Մարիթիմի նահանգապետը Նիսի մէջ, իրեն ներկայանալ ուզող համայնավար պատուիրակութեան մը։ Համայնավար վեթերան ղեկավարներէն Պ. Անտրէ Մարթի յայտարարեց, թէ խորհրդարանը վերաբացուելուն պէս հարցապնդման պիտի ենթարկէ կառավարութիւնը այս ձերբակալութեանց եւ արտաքսումներու մասին։

«Լը Մոնտ» կը գրէ թէ հետապնդուածներէն շատեր 48 ժամ առաջ իմացած են կատարուելիք ձերբակալութիւնները եւ թաքցուցած կամ այրած են բոլոր վնասակար վաւերաթուղթերը։

Հանրապետական Սպանիոյ տարագիր կառավարութեան նախագահը կոչ մը ուղղելով Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ ապաստանած սպանիացի տարագիրներուն կ'ըսէ, թէ անոնք «պարտաւոր են չխառնուիլ քաղաքական ու ընկերային ներքին պայքարներուն այն երկիրներուն, որոնք վեհանձն ասպնջականութիւն մը շնորհած են իրենց»։

Քորէայի պատերազմը

Կարմիրներու յառաջխաղացումը հիւս. ռազմաճակատին վրայ դանդաղած է, բայց Թակուն միշտ սպառնալիքի տակ կը գտնուի

Հիւսիսային ռազմաճակատին վրայ կարմիրներու ի գործ դրած ճնշումը զգալապէս տկարացաւ, բայց կարելի չէ ըսել, թէ բոլորովին դադրեցաւ։ Ամերիկեան եւ հարաւ. քորէական ուժերը երբեմն հակայարձակումներու կը դիմեն, բայց անոնք ալ ընդհանուր ու տարածուն բնոյթ մը չունին։ Այս ուժերը աւելի կը ջանան ամրանալ իրենց նոր դիրքերուն վրայ, կանխելու համար պատահական ընկրկումները, քան թէ կազմակերպուած հակայարձակողականի անցնիլ։

Կը թուի թէ կարմիրները, փոխադրական դժուարութեանց հետեւանքով, չեն կրնար արագօրէն ապահովել իրենց պարենաւորումն ու զինամթերքի առաքումը։ Եւ ասիկա կը դանդաղեցնէ իրենց յառաջխաղացումը։ Թակուն, երկու կողմէն — հիւսիսէն եւ հարաւ-արեւմուտքէն — կը գտնուի թշնամի հրետանիի ուղղակի սպառնալիքին տակ, բայց ռմբակոծումները դեռ չսկսան։ Միւս կողմէն, Քիոնկժուի հիւսիսակողմը սկսած կարմիր յարձակողականը մէկէն ի մէկ կանգ առաւ, երբ անձրեւներ տեղալ սկսան։ Ասիկա բոլորովին անսովոր բան մըն է կարմիրներուն համար, որոնք միշտ օգտուած են անձրեւներէն, ամերիկեան օդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանուելու համար։ Այս երկու պարագաներու մէջ ալ, թշնամիին գործունէութեան դանդաղեցումը, զինամթերքի պակասին միայն կրնայ վերագրուիլ։

Այս իրողութեամբ ալ կրնայ բացատրուիլ ամերիկեան սպայակոյտէն զինուորականի մը այն յայտարարութիւնը, թէ թշնամիին յարձակողականը աստիճանաբար կը ջլատուի։ Ասիկա չի նշանակեր անշուշտ, որ պահեստի նոր ուժերու օգտագործումով կարելի պիտի չըլլայ նոր թափ մը տալ այդ յարձակողականին։ Եւ ասոր ալ նախանշանները կան արդէն։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱԿԱՏԱՄԱՍԵՐՈՒ ՎՐԱՅ.— Կացութիւնը ծանր է Թակուի ճակատամասին վրայ։ Երեք յաջորդական ընկրկումներէ վերջ, որոնք տեղի ունեցան 48 ժամուան ընթացքին, քաղաքին հիւսիսային եզերքները պաշտպանող ամերիկեան Ա. ձիաւոր զօրաբաժինը, իր նոր դիրքերը գրաւեց քաղաքէն տասը քիլմ. անդին։ Թակուի վրայ ուղղակի ճակատին ի գործ դրուած ճնշումը շատ ուժեղ է։ Թշնամին տեսնուեցաւ նաեւ քաղաքի հարաւ-արեւմտեան կողմը 11 քիլմ. հեռուն։ Ասիկա ցոյց կուտայ, որ Հիոնկփունկի վրայ թշնամիին ամրացուցած կամրջագլուխը, որուն դէմ դիրք բռնած են անգլիական ուժերը, աւելի առաջ տարուած է։

Թակուի արեւելեան կողմը կացութիւնը շըփոթ է։ Կարմիր ձայնասփիւռը հաղորդած էր Եոնկչոյի գրաւումը, բայց Ամերիկացիները հերքած էին։ Իրողութիւնը այն է, որ մէկ օրուան մէջ այս քաղաքը ձեռքէ ձեռք անցած է, բայց այժմ գտնուելով հանդերձ Ամերիկացիներու ձեռքը, կը մնայ կրակի գծին վրայ։

Հարաւ-քորէական Ա. եւ Բ. զօրախումբերը, զորս թշնամին կրցած էր երկուքի ճեղքել, իրարմէ տասը քիլմ. հեռացնելով զանոնք, փորձեցին վերամիանալ Քիոնկժուի եւ Փոհանկի միջեւ, բայց չյաջողեցան։ Կը թուի թէ պաշտպանողական գիծը յարաբերաբար լաւ է Եոնկչոյի եւ Քիոնկժուի միջեւ։ Գէշ եղանակը սակայն կ'արգիլէ ամերիկեան օդանաւերուն բերել իրենց օգնութիւնը ցամաքային ուժերուն։

Նաքթոնկի ճակատամասին վրայ ամերիկեան Բ. զօրաբանակը կը շարունակէ իր յարձակումները, ջանալով գետին միւս կողմը նետել կարմիրները, բայց առ այժմ հետախուզական գործողութիւններ միայն կը նշմարուին։ Այս միեւնոյն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Չորս տարի առաջ, առաւօտ մը, Միլանոյի մերձակայ գիւղական կայարանի մը մէջ մէկէն ի մէկ մեռաւ բանաստեղծը :

Ակնթարթ մը, անողոք ու անսպասելի,— եւ ան չկար այլեւս :

Ողջ մեկնած տունէն, — ժամ մը վերջը անշունչ մարմինը վերադարձուցին իր ընտանիքին:

Խաղաղ վերջակէտ, կամ երջանիկ մահ պիտի ըսեն մարդիկ :

Զգգալ գալիքը երբ ան եկած է արդէն, աչքերուն առջեւը չտեսնել շողքը սեւ մանգաղի սուր շեղբին եւ այդպէս յանկարծակի հրաժեշտ տալ կեանքին, լոյսին, երազներուն, — փնտռուած մահն է սա անկասկած : Փնտռուած «երջանիկ մահ»ը, պայմանով որ ապրուած կեանքը, իր տաժանքով ու տառապանքով, վաղօրօք զգացուցած ըլլայ վաղաժամ շիջումի մը վտանգը: Այդ պարագային, մահը, ոչ թէ րոպէաբար դրուած «խաղաղ վերջակէտ» մը պիտի ըլլար, այլ վախճանը տարիներով ապրուած դառնութիւններու , որոնք մարդը կը մեռցնեն դեռ ի կենդանութեան, մարմնապէս ու հոգեպէս զայն լաւ մը քամելէ վերջ:

Կառվարենց մահուան տեսակովը մեռաւ: Ձեւով խաղաղ, բայց խորքով տանջալից— ու երկարատեւ — մահը եղաւ անոր ճակատագիրը: Մարմնական ցաւէն աւելի հոգեկան տառապանքն էր որ զգետնեց զայն: Մարմնականին դիմացած էր տարիներով: Հոգեկանին սակայն չկրցաւ դիմանալ: Իր զգայուն սիրտը չկրցաւ տոկալ տառապանքի այդ տեսակին: Եւ պայթեցաւ մէկ անգամէն ...

×

Չորս տարիներ անցան, բայց չմոռցուեցաւ ան: Չգեղնեցաւ անոր յիշատակը: Փոշի չնստաւ անոր շնորհներուն ու արժանիքներուն վրայ :

Այսօր ալ կը մնայ ան մեր վաւերական բանաստեղծներէն մէկը :

Ու մէկը մեր արժանաւոր դաստիարակներէն, որոնց շունչին տակ հայօրէն կրթուեցան անհամար երիտասարդներ :

Անոր յօրինած երգերը կը թրթռան բոլորի շրթներուն վրայ :

Անոր խօսքերը կ՚արձագանգեն դեռ ականջներու մէջ :

Կ՚ապրի ան մեր մէջ նաեւ յետ մահու : Իր քերթուածներով, որոնց ինքնատիպ քնքուշութիւնը կը գգուէ մեր զգայնութիւնները: Իր դաստիարակչական գործունէութեամբ, որ հազարաւոր երիտասարդներու ուղեցոյցը դարձաւ կեանքի մէջ: Իր երաժշտական հեղինակութիւններով, որոնց մէկ քանին, մանաւանդ, համահայկական արժէքով գնահատուեցան ու միշտ երգուեցան: Իր բովանդակալից ճառերով, որոնք ներշնչեալ հռետոր մը դարձուցին զինքը բեմերու վրայ: Իր ընկերական հաղորդականութեամբ, որ իր շրջապատի սիրելին դարձուց զինքը ամէն տեղ: Իր պատրաստամտութեամբ ու հանաքներով, որոնք միշտ զուարթութիւն սփռեցին իր շուրջը: Եւ վերջապէս իր հաւատքով ու ազգային – քաղաքական դաւանանքով, որոնց հաւատարիմ մնաց մինչեւ իր կեանքին վերջը:

Տուաւ իր ժողովուրդին այն, ինչ որ կարելի էր տալ իր տաղանդաշատ ուղեղին ուժով եւ իր ապրած պայմաններուն մէջ: Աղքատ ապրեցաւ, բայց թշուառութեան մէջ իսկ հարուստ մեռաւ : Հարուստ՝ սրտով ու հոգիով, ապրումներով ու զգացումներով եւ այլատեսակ բարեմասնութիւններով: Հարուստ, մանաւանդ, ազնուական հպարտութեամբ մը, որ ամէնէն առաջ պատուախնդիր մարդը կը բնորոշէր իր մէջ: Կեանքի մէջ իր ունեցած դժուարութիւններն ու կրած հիասթափութիւնները երբեք չցնցեցին իր կազմուած նկարագիրը եւ մուր չքսեցին իր առաքինութեանց վրայ: Բարոյականով անաղարտ ու հոգիով բարձր մնաց մինչեւ անգամ դժուարագոյն պարագաներու տակ: Անտրտունջ կրեց հայ մտաւորականի իր խաչը, գիտնալով հանդերձ, թէ օր մը, մարմնապէս պիտի կքի անոր ծանրութեան տակ :

Քառասուն տարի ծառայեց իր ժողովուրդին, քառասուն տեսակ նեղութեանց ենթարկուելով , բայց օր մը օրանց չգանգատեցաւ կամ չդառնացաւ իր բախտին դէմ: Վերջին տարիներուն միայն, երբ այլեւս իր ուժերը կը լքէին զինք մարմնական հիւծումի եւ հոգեկան տուայտանքի կրկնակի ճնշման տակ, անդիմադրելի յուսալքում մը, այլեւս պարտուած ըլլալու գիտակցութեամբ , ստիպողաբար թեւաթափ դարձուց զինքը: Այդ յուսալքման մէջ իսկ, սակայն, սիրեց արուեստն ու իր ասպարէզը, թուղթին յանձնեց իր զգայնութիւններն ու մտածումները, եւ, իր տառապանքը մեկուսացնելով, անանձնական յուզումով ու զեղումով լացաւ ուրիշներու տառապանքին վրայ :

×

Իր մահուան չորրորդ տարելիցին, քաղցր է ինծ համար ոգեկոչել իր յիշատակը: Ու վերյիշել այն ամէնը, որոնք, իբրեւ շնորհ ու բարեմասնութիւն, Կառվարենցը բնորոշեցին մեր գրականութեան ու կրթական կեանքին մէջ :

Երիտասարդ մեռաւ ան :

Կեանքը, իր ցաւերով ու դառնութիւններով, վաղահասօրէն մեռցուց բանաստեղծ – դաստիարակը: Մեռցուց, սակայն, մահէն ալ անդին ապրեցնելու համար զայն իր ստեղծագործութիւններով ու այնքան վաստակաշատ իր գործունէութեամբ :

Մահկանացու էր ան ամէնուն պէս եւ իր կարգին, ի սկզբանէ նախասահմանուած էր լեցնելու «ունայնութեան փոսը»: Բայց զայն լեցնելէ առաջ, փոսէն անդին, իր ձեռքովը պատրաստեց ան այն պատուանդանը, որուն վրայ, Վիքթոր Հիւկոյի ըսածին պէս, ապագան պիտի բարձրացնէ կոթողը՝ հայ ժողովուրդի այս քանքարաւոր զաւկին :

Կոթողը, որպէս միա՛կ վարձքը՝ անվարձ ապրած հայ մտաւորականին...

Փարիզ — ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Երեք անտիպ քերթուածներ Գէորգ Կառվարենցէն

Սեպտեմբեր 5ին լրացաւ բանաստեղծ–ուսուցիչ Գէորգ Կառվարենցի մահուան չորրորդ տարելիցը: Պատերազմական անցքերու բերմամբ անցած էր նախ Վիէննա եւ յետոյ՝ Իտալիոյ Միլանօ քաղաքը, ուր իր ապրած կեանքը կատարեալ ողբերգութիւն մը եղաւ, ի վերջոյ յանգելու համար ճակատագրական վախճանին: Յանկարծամահ կը դառնար 5 Սեպտեմբեր 1946ի առաւօտուն:

Հակառակ իր ապրած նեղ օրերուն, Գ. Կառվարենց չլքեց բնաւ գրիչը եւ ներշնչումի պահերուն շարունակեց թուղթին յանձնել զգայուն քերթուածներ՝ նախ Աթէնքի եւ ապա Վենետիկի ու Միլանոյի մէջ: Բոլոր այս քերթուածները կը մնան անտիպ:

Մեր այսօրուան թիւով կը հրատարակենք անոնցմէ երեքը (մէկը՝ Ա. էջին վրայ), իր մահուան տարելիցին առթիւ ոգեկոչելու համար հանգուցեալին յիշատակը :

ՅԱՌԱՋ

ՄՕ՛Տ Է ԳՈՒՑԷ ···

Մօ՛տէ գուցէ չարաշուք այն օրը երբ ջախջախուի
Պիտ՝ աստղերու ձեղնաջահն, եւ ես ի զո՛ւր պիտ՝ իշխեմ
Կախել կանթեղն այս կաւէ՝ ճակատագրին դէմ դժխեմ ,
Ու տակաւին ճօճել բոցն անոր, ինչպէս է՛ր երբեմն ···

Ահ, գուցէ մօ՛տ է որ ես թօթափելով թօթափեմ
Փըցուն փեկոնն ուր ինձմով յղփացաւ ցե՛ցը ցաւի..
Ու, պատռելէ վերջ սրտիս ճաղերն, եթերն ալ ծաւի ,
Իր երազով հասունցած հոգւոյս թիթեռն արձակուի՛ ···

Այս պատահարն հարուածել կրնայ զիս հո՛ս կամ այլուր ,
Ահագնաթափ կամ յուշիկ, արժանապէս կամ ի զուր ,
Բարբարոսի մը սուրով թէ աղէտի մը շանթով ···

Բայց հողմավար՝ դառնալէ առաջ հողիս առաթուր.
Տէ՛ր, գերագոյն շնորհի մ՚աղե՛րսն ունիմ ես թօթով .—
Տո՛ւր ինձ փայլակն ընդունիլ առաքեալի՛ մը խանդով ···

Միլանօ, 1946 — Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ՐՈՊԷ

Քանզի փըշրէ պիտի զայն
Ճակատագիր մը դաժան .—
Րոպէն,— սափոր մը յուշի ,—
Պիտ՝ ըլլայ քի՛չ վերջ փոշի :

Եւ մինչդեռ ան կը մաշի՝
Մըշուշն ինչպէս հաշիշի ,—
Աւելի մեղր ունի, քան
Խաբեպատիր ապագան ···

Վայելէ սուղ երազին
Անուշութիւնը վաղանց
Ու մի փընտռեր աւելին ···

Ու գոհացիր , — եթէ սին
Ափերուդ մէջ, յեղակարծ ,
Լայ յիշատակն անցեալին ···

Վիէննա, 1944 — Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Սուրբ Ղազար Հայոց

Սեպտեմբեր 8 – 10ի վենետիկեան հանդիսութիւններով Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը փակէ մեծ Սեբաստացիին մահուան երկհարիւրամեակին նուիրուած տօնակատարութեանց շարքը՝ որ սկսաւ անցեալ տարի ապրիլին :

Երկհարիւրամեակը առիթն եղաւ հաստատելու Մխիթարի եւ իր հսկայ գործին ազդեցութիւնը Հայոց մտաւոր կեանքին վրայ, անոնց հոգւոյն խորը: Մեծագոյն հրճուանքով տեսանք թէ որքան մեծ է այդ ազդեցութիւնը, որքան ակնյայտնի Մխիթար Աբբահօր ձգած հետքը տակաւին այսօր, իր մահէն երկու դարեր վերջն ալ :

Աւելորդ չըլլայ թերեւս հանդէսներու փակման առթիւ քանի մը տող նուիրելու նաեւ Վենետիկի լճակին ծոցը ծուարած կղզեակին՝ որ իր կրօնական հաստատութեան մը հանգամանքէն դուրս ու վեր, այնքան մօտ ու սիրելի է ամէնուս, որպէս հայ մտքի վառարան, որպէս հայկական մշակոյթի ապահով ամրոց, որպէս լոյսի եւ յոյսի մշտավառ փարոս :

Եթէ Մխիթար Հայոց խաւարը փարատող լոյսն եղաւ, եթէ Մխիթարն այրող սրբազան տենչը իր ջերմութիւնը տարածեց Հայոց մսող հոգիներուն վրայ ,ապա ուրեմն Ս. Ղազարը կրակարանն եղաւ՝ ուրկէ յորդեցաւ կենսատու ջերմութիւնը, ջահն եղաւ՝ ուրկէ ճառագայթեց լոյսը հասնելով ամէն անկիւն: Վերամբարձ ջահ ալ կը մնայ տակաւին ու պիտի մնայ, երբ մեր միւս լոյսերէն շատեր մարեցան, իսկ մնացեալներն ալ հազիւ թէ կը պլպլան մեր հաւաքական կեանքը փոթորկող հողմերէն տարուբեր :

Երբ 8 Սեպտեմբեր 1717ին Մխիթար Վենետիկեան ծերակոյտի արտօնագիրն ի ձեռին ոտք կը դնէր խեղճուկ ու աննշան կղզեակին վրայ, այդ թուականին կը դրուէր հաստատուն հիմը՝ դարերու հարուածներուն դիմացող վսեմ գործի մը: Կարծես բախտ հաճած է գէթ պահիկ մը ժպտիլ անբախտ Հայերու երեսին, բերել նետելով սեբաստացի վանական մը այդ օտար ու անհարազատ այլ որքան հիւրընկալ ափերուն վրայ: Ի վերջոյ կարելի չէ ընդունիլ որ Մխիթարի գործը այսպէս բազմարդիւն ու կենսավառ մնար դարերով, եթէ հայրենի հողերուն վրայ հաստատուած ըլլար: Օրինակները բազմաթիւ են եւ յայտնի ամէնուս :

8 Սեպտեմբերը բացառիկ թուական մըն է միաբանութեան պատմութեան մէջ: Հիմնադրութիւնը՝ 8 Սեպտեմբեր 1701ին: Ս. Ղազար հաստատուիլը՝ 8 Սեպտ. 1717ին: Դարադարձի հանդէսներու փակման թուականն ալ 8 Սեպտեմբերին նշանակելը պատահականութեան արդիւնք չէ անշուշտ: Կրօնական տօնացոյցը 8 Սեպտեմբերը Աստուածածնայ ծննդեան օր նշանակած է: Հայոց եկեղեցին ջերմ պաշտամունք մը ունեցած է միշտ Աստուածամօր հանդէպ, վկայ իր բազմաթիւ շարականները՝ զորս նուիրած է անոր: Մխիթար եւս արտակարգօրէն ջերմեռանդ պաշտամունք մը ընծայած է տիրամօր եւ յայտնի է որ իր տաղերուն գրեթէ ամբողջութիւնը կուսին նուիրուած է: «Որդեգիր կուսին, վարդապետ Ապաշխարութեան» կ՚ըսէ Մխիթարեանց նշանաբանը :

Յայտնի է որ Օսմանցիներուն Մորէայի վրայ յարձակելուն հետեւանքով Մխիթար եւ իր միաբաններէն մաս մը հեռացան Մեթոնէն եւ եկան ապաստանիլ Վենետիկ՝ ուր կը հասնէին 1715ի ապրիլին սկիզբները: Բայց ինչպէս կը պարտադրուէր սովորաբար, տարափոխիկ հիւանդութեանց դէմ որպէս զգուշութիւն, անոնք հարկադրուեցան քառասուն օր արգելարանի մէջ մնալու եւ Մայիս 12ին միայն արտօնութիւն ստացան քաղաքը բնակելու :

Արգելարանն եղած ատենն իսկ, Մխիթար իր բարեկամներէն Գէորգ անունով ազգայինի մը միջոցաւ , որ գրեթէ ամէն օր կ՚այցելէր իրեն, Սան Մարգինօ եկեղեցիին կից բնակարան մը վարձած էր եւ ուրեմն առաջին առթիւ միաբանութիւնը հոն ապաստանեցաւ :

Բայց երբ Մեթոն մնացած եւ Օսմանցիներէն գերի բռնուած միւս միաբաններն ալ փրկագինի վճարումով ազատեցան եւ եկան ի մի հաւաքուիլ, սեփական մենաստանի մը հարցը անհրաժեշտ հանգամանք մը ստացաւ եւ որուն լուծում մը գտնելու լծուեցաւ Մխիթար ոգի ի բռին:

Մխիթար Աբբայ աղերսագիր մը ներկայացուց ծերակոյտին որպէս զի իր միաբանութեան բնակութեան յարմար տեղ մը շնորհուի: 1716ի ամբողջ տարին, առանց ջանք եւ յոգնութիւն խնայելու ան հետապնդեց այս խնդրանքը, մասնաւորապէս իրեն բարեկամացած Նանի, Էմօ եւ Սեպաստիանօ Մոչենիկօ ազնուականներուն միջնորդութեամբ, ասոնց միջոցաւ ուրիշ ազդեցիկներու աջակցութիւնը ապահովեց, անձամբ ներկայացաւ նոյնիսկ Տոժին պալատը, բայց իր ջանքերը անմիջական արդիւնք չտուին, որովհետեւ պետական բացայայտ օրէնք մը կար որ կ՚արգիլէր քաղաքին

մէջ կրօնական ուէք նոր կարգի մը հաստատու – թիւնը ։

Բայց Մխիթար յուսահատելուն ի՞նչ ըլլալը չէր գիտեր ։

Եւ ահա Սեբաստացիին նայուածքն ու միտքը կը դառնան դէպի լճակին մէջ ցրուած կղզիները ։

Մխիթար մի առ մի կ՚այցելէ այդ կղզիները, դատելով, կշռելով իւրաքանչիւրին յարմարու – թիւններն ու անպատեհութիւնները եւ ի վերջոյ կ՚եզրակացնէ որ յարմարագոյնը սա խեղճուկ եւ անպաճոյճ կղզին է, սուրբ Ղազար կոչուած, չափաւոր մեծութեամբ եւ քաղաքէն չափաւոր հեռաւորութեամբ, լայնատարած հորիզո – նով ծովուն վրայ, իր մաքուր օդով, հնամաշ եկեղեցիով, քանի մը փլփլած սենեակներով, եր – կու ջրհորով եւ մշակելի թիզ մը հողով ։

Այդպէս ներկայացաւ Մխիթարի՝ այսօրուան մեր հոյակապ Ս. Ղազարը։ Կը մնար ձեռք ձգել զայն ։

Այս կղզին դարերու ընթացքին տխուր ու անփառունակ ճակատագիր մը ունեցած է եւ զանազան շրջաններու պարբերաբար հոն բնակողները միշտ ալ ի վերջոյ լքած հեռացած են։ Կարծես ան դարերով սպասած է իրեն նախասահմանուած արեւելքցի կրօնաւորին՝ որ պիտի գար օր մը զուրս հանելու համար զինք իր տխուր ու ամայի վիճակէն, հոն պիտի իրականացնէր իր ոսկեղէն երազը, պիտի ծաղկեցնէր զայն եւ իր սիրելի անունը տարածէր ի սփիւռս Հայոց ։

Մինչեւ 810 թուականը յիշատակութիւն չկայ կղզիին մասին՝ որ հաւանաբար անուն ալ չունի։ 810 թուականին Վենետիկեան ծերակոյտի որոշումով կղզին կը յանձնուի Պենետիկտեան կրօնաւորներու, որոնք սակայն հակառակ իրենց անխոնջ ջանքերուն, չեն կրնար չէնցնել զայն եւ ի վերջոյ կը լքեն որպէս վանքի անյարմար ։

1182ին Լէոն Փաօլինի անունով ազնուական մը հոն շինել կուտայ եկեղեցի մը եւ հիւանդանոց մը՝ ուր կը փոխադրեն քաղաքին բորոտներէն մաս մը, որովհետեւ քաղաքին ուրուկանոցը անբաւարար էր բազմաթիւ ախտաւորներուն։ Արդարեւ այդ զարհուրելի ախտը շատ տարածուած էր այդ ատենները։ Առեւտուրի կամ ուխտի համար Արեւելք եւ մասնաւորապէս Պաղեստին կացողները մեծաւ մասամբ վարակուած կը վերադառնային, իրենց կարգին վարակելով նաեւ իրենց շուրջիններ ։

Այդ օրերէն մնացած է կղզիին Սուրբ Ղազար անունը, որովհետեւ ռամիկ ժողովուրդը չփոթելով աղքատ Ղազարոսը Քրիստոսի բարեկամ եւ Մարիամ եւ Մարթա քոյրերուն եղբօր վերակենդանացած Ղազարոսին հետ, ընդհանրապէս Ս. Ղազար կը կոչէր ուրկանոցները ։ Արդէն քաղաքի հիւանդանոցն ալ Ս. Ղազար կը կոչուէր, մինչդեռ Փաօլինիի կառուցած եկեղեցին Ս. Լեւոն քահանայապետի անուան նուիրուած էր եւ հետեւաբար կապ չունէր աղքատ թէ հարուստ Ղազարոսներու հետ ։

ԺԶ. դարուն սակայն բորոտութիւնը կը մեղմանայ, հիւանդներու թիւը զգալապէս կը նուազի եւ շատ քիչեր միայն կան հոն։ Ուրիշ բայց միշտ դժբախտ ճակատագիր մը կը վիճակի կղզիին ։

Ծերակոյտի որոշումով այս անգամ ալ հոն կը համախմբուին ու կը պահուին Վենետիկի մէջ շրջող եւ քաղաքացիները անհանգստացնող ընկեցիկները, անկարները, մուրացիկները եւն.։ Բայց այս ձեռնարկն ալ տեւական չըլլար, կրկին կը պարպուի Ս. Ղազար եւ 1601ին կը վերադառնայ իր ամայի վիճակին ։

1660ին, Տոմինիկեան կրօնաւորներու հալածուած խումբ մը Կրետէէն փախչելով կուգայ ապաստանիլ Վենետիկ։ Ս. Ղազար անոնց բնակավայր կը յատկացուի ։ Այս կրօնաւորներն ալ խաբխս չեն նետեր եւ կ՚ելնեն կ՚երթան ։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

«ՀԻՆ ԷՋԵ՞Ր »...

Տպագրական սխալ չըլլա՞յ ։

Յ. Պարոնեան, ինքը, հին սերունդին կրնայ պատկանիլ, սակայն, անցած օրուան «Յառաջ»ի մէջ, իրմէ ստորագրուած տողերը, «Մեր Օտարամոլութիւնը» խորագրուածը՝ ոչ միայն «Նորագոյն» այլեւ «Ապագայի էջեր» կարելի է մակագրել։

Ի՞նչ։ Դուք Հայը փոփոխամիտ ժողովո՞ւրդ կարծեցիք։ Ան, աւանդապաշտ է։ Կը գուրգուրայ իր պապերուն բոլոր յատկութիւններուն վրայ եւ ամուր կը պահէ զանոնք ։

Կը փոխէ հագուստ – կապուստը։ Կը փոխէ լեզուն, վարք ու բարքը։ Կը փոխէ իր կինն ու ամուսինը։ Կրնայ, ամիսը անգամ մը կառք եւ սիրուհի փոխել։ Տուն օթեւան նորոգել։ Նոր անուն մականուն որդեգրել, — Հոռոփն ու Իգնատիոսը, Էմմայ եւ Մորիս թարգմանել եւ սակայն, իր հիմնական «առաքինութիւնները» կը պահէ մասունքի պէս։ Հետը գերեզման կը տանի ։

Այո պաշտելի Պարոնեան, Հայուն համար, « Ինչ որ օտար Է՝ բարի Է, գեղեցիկ ու ճշմարիտ Է»։ Նոյնիսկ օտարին սուտը՝ ճշմարիտ է մեզի համար ։

Եթէ Հայը ձրի տայ իսկ, մենք դրամով եւ սուղ «օտարէն կը գնենք մեր կօշիկները»։

Օրը, քանի մը անգամ երդում կ՚ընենք, «Հայէն առեւտուր չընելու »։

Օտար անասնաբոյժն իսկ, մեզի համար բժիշկ է, փրօֆէսէօր է։

— Ուրկէ՞ կուգաս բարեկամ։ Հիւանդ կ՚երեւաս ։

— Մի հարցներ, ստամոքսի ցաւ մը ունիմ երկար ատեն է։ Տոքթ. Արմենակեանին գացի այսօր, դեղեր մը յանձնարարեց ։

— Վա՛յ անխելք, ծօ՛ տոքթ. Ալէն – Շարլին չերթա՞ս, մարդը մէկ հատիկ է ստամոքսի համար։ Մենք բոլորս անոր կը դիմենք։ Սա հայ բժիշկներուն օձիքը թող տուէք աղբար, Եւրոպա կ՚ապրինք ։

— Աղէկ, բայց ես լաւ օտարերէն չեմ հասկնար, մարդուն բաներ մը պիտի բացատրեմ ծուռ սխալ պիտի հասկնայ ։

— Պէտք չունիս հասկցնելու, օտար տոքթորները կարող բժիշկներ են, քու դէմքէդ կը գուշակեն ըսելիքներդ ...

Այսպէս, ոչ միայն մենք անձնապէս կ՚օգտուինք օտարէն, այլեւ կը յանձնարարենք մեր բարեկամներուն որ անոնք ալ օգտուին։

— Հայերէն ի՞նչ թերթ կը կարդաս ։

— Հայերէն թե՞րթ ։ Նի՞ւթ կայ անոնց մէջը որ կարդամ։ Օտարերէն թերթերուն մէջ նիւթ կայ նիւթ։ Ծոխ են անոնք։ Թարմ լուրեր կուտան։ Մանաւանդ ես ճամբորդելու միջոցիս կը կարդամ։ Շուրջս ամբողջ օտարներ են։ «Անհամ ալ են վերջապէս, գրող չկայ մեր մէջ»...

Կը կարծէք որ հասարակ ժողովո՞ւրդն է միայն այս առաքինութիւններու դէմ ։

Մեր գրենի – մտաւորականներն ալ, այդ ճամբով կ՚երթան։ Անակնկալ կերպով, խուզարկէ հայ մտաւորականներու գրպանները։ Բացառութիւններէ զուրս, մեծ մասին գրպանէն՝ օտարերէն թերթեր ու գրքեր դուրս կուգան ։

Սակայն, օտարամոլ Հայը երբ ուզէ փառաւորուիլ։ Սանկ պաշտօնի, աթոռի տիրանալ, գընահատուիլ, հայկական շրջանակ կը փնտռէ ։ Ազգասէրի եւ օտարատեացի դիմակ կ՚առնէ։ Եւ եթէ չյաջողի իր ուզածը փրցնել Հայէն, «Հայը ապերախտ է։ Մարդու արժէք չիգիտեր»ով մը կ՚առնէ կը քալէ ։

Ինչ որ մակերեւոյթային է, ցուցադրական է, մոլութիւն է օտարին մօտ, մինչեւ իսկ անոր անբարոյութի՛ւնը՝ իրեն համար քաղաքակրթութիւն է ։

Եթէ, դիտողութիւն ընես, «ծօ՛, հին գլուխ մարդ, պապուդ օրէն մնացած խելք է ատ» մը կը փակցնէ ճակտիդ ...

Պարոնեանին օրերէն ասդին, ոչ միայն խընամքով պահած ենք «օտարամոլութեան առաքինութիւնը» այլեւ տոկոս մըն ալ աւելցուցած ենք անոր վրան — օտարացած հայ տաղանդներու մասին մեր հիացումը ։

« Բարեկամ, թերթերու մէջ կարդացի՞ր, Կուաթեմալայի նշանաւոր ձկնորսի մը մասին, ծագումով Հայ է եղեր Հա՛յ։ Այս մեր ազգը, արժէքաւոր մարդեր տուած է աշխարհին եւ տակաւին ալ կուտայ »...

Արդ, ուրեմն, Մեծդ Պարոնեան, վաթսուն տարիներ առաջ գծած գրանկարդ, այսօր, մեր դէմքին ալ կը յարմարի նոյնութեամբ ։

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, առանց չափազանցութեան, կրնար այդ գրութեան տակ աւելցնել՝ «գրուած՝ 1950ին»։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՍՊԱՍԵՑԷՔ ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ... ՀԱՐԲՈՒԽԻՆ

Ստոքհոլմէն կը հաղորդեն թէ իրենց գիտուններուն կարծիքով այս ձմեռ Եւրոպա պիտի վայելէ դէշ տեսակէն հարբուխ մը որ պիտի կոչուի շուէտական կռիփ ։

«Տանկ»էն, էնֆլուէնցայէն, սպանիական կըռիփէն վերջ, ահա նորաձեւութիւնը, շուէտական կռիփ ։

Այս հիւանդութեան ժահրերը երբ նմոյշ ըրկուած են գիտական միջազգային խուզարկութեանց Լոնտոնի կեդրոնին, որ ուսումնասիրէ եւ կանխարգել դեղեր պատրաստուի ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Զ.

Արժանի են, Տէր Աստուած... Երանի ձեզ անմեղներ ...

Փերին պառկում է, որ այն վաղ ժամին դարձեալ ոտքի վրայ լինի, իր տեղը նստած, բարի հրեշտակի առաջ։ Նա քնում է, նրա դէմքի վրայ փայլում է լոյսը, նա սպասում է եւ քնի մէջ... Իսկ ճրագը շարունակում է պլպլալ ի պատիւ հրեշտակի ...

Անցնում է ժամանակը ։

Մի ծանր, շատ ծանր բան սկսում է սեղմել պառաւի կոկորդը։ Ճրագը հանգցրած է, ամէն ինչ կորել է խաւարի մէջ, բայց խեղդուողը գիտէ թէ ով է իրան սպաննում։ Հինգ երկար մատներ, ոսկորների հինգ չարաններ, սեղմում են սարսափելի ուժով... Անուշն է... Նա այժմ չէ խնայում, բայց լուռ է, այլեւս պատան չէ ուզում... Գետի ձորից այլեւս ձայներ չեն գալիս, պատի ծակերում չէ լսում չարագուշակ փսփսոցը. «Ի՞նչ արիր» ...

Պառաւը զալարւում է, պառաւը չէ դիմադրում ... Հինգ մատները խրուել են նրա մէջ, խեղդում են, խեղդում... Դուրս թռաւ վերջին խռոցը... Անուշը կորաւ ...

Բոպէ չանցած՝ տնակից դուրս գնաց մի մարդ եւ հեռացաւ դանդաղ քայլերով ։

Է.

Աղէտի առաջն առնել անհնարին էր. պէտք էր գոհ լինել գոնէ նրանով, որ գտնուեց միջին ճանապարհը։ Աղէտը յետաձգուեց առժամանակ, բայց ո՞րպիսի դժուարութեամբ ։

Դիզակի տէրը վերադառնում էր Աւետարանոցից եւ շարունակ քննում էր այն հարցը՝ թէ կա՞ր մի ուրիշ ելք ։

Կէս գիշերից անց, հազիւ վերջացաւ ընտանեկան խորհուրդը, որ տեղի ունէր Մելիքի, նրա կնոջ եւ կոյս Հեղինէի մէջ։ Վերջինս անողոք ու յամառ էր իր դիմադրութեան մէջ. նա գործ դրեց իր ամբողջ խելքը, ամբողջ իմաստութիւնը եւ շատ պարզ, պերճախօս հաստատութիւններով ապացուցանում էր, որ ամբողջ երկիրը կանգնած է կորստի առաջ, որ անխելքութիւնը ամէնքին մղում է դէպի անդունդ։

Նկարագրելով երբերի դրութիւնը, նա միայն մի ճանապարհ ցոյց տուեց — ապրելու ճանապարհը, որ հարթուած կը լինի ամէնքի համար, եթէ այժմ ձեռք վերցնեն ամէն ինչից եւ դիմեն աղաչանքներին։ Նա հաշտութիւն չէր պահանջում, այլ կատարեալ հնազանդութիւն ։

Մի պայման կարող է լինել — խոնարհուել, վիզ ճկել. այդ ժամանակ կը դադարեն հարուածները։ Իսկ Մելիքի տունը աղէտներից ազատելու համար պէտք է դիմել զոհաբերութեան։ Աշխարհի կարգը վերցնողը լինի դա մի մարդ թէ մի ամբողջ երկիր — անպատիժ չմնայ. կարգ է, որ իշխանական տունը, երբ ուրիշ միջոցներ չեն մնում, պիտի պահպանէ իրան՝ մեծ փրկանքներ տալով։ Անկարելի է, որ ընդհանուր թշուառութեան ժամանակ իշխանն ու հպատակը միեւնոյն դրութեան մէջ լինեն. երկրորդը միշտ պիտի զոհուի առաջինի համար ։

Այսպիսի կարգ դնողները երեխաներ չէին։ Նրանք լաւ հասկանում էին, որ ժողովուրդը իշխանի համար է, իսկ իշխանը — Աստուծու համար։ Իշխանը շինում է Աստուծու տները. իշխանը բարեպաշտութեան օրինակ է ամէնքի համար. նրա կայքը Աստուծու կայքն է եղել։ Զը լինի իշխանը, չէ կարող լինել եկեղեցին բարեկարգ, լուսաւոր դրութեան մէջ։ Իսկ առանց եկեղեցու թող չլինի երկիրը ։

Ահա այդ պատճառով է, որ եկեղեցու խոնարհ, մեղաւոր սպասաւորը դատապարտում է մարդկանց անմտութիւնը, դատապարտում է ամէն մի յանդուգն գործ, որ անօգուտ է, միայն աղէտների դուռ բաց կ՚անէ։ Ոչ, այս երկիրը ուրիշ ցաւ չունի. աղաչանքներով կարող է ձեռք բերել խաղաղութիւնը, իսկ ամէն մի դժուար դէպքում նրան կ՚օգնէ փրկանքը, որքան էլ ծանր լինի նա։ Պէտք է տալ տնօրէններին այն ամէնը, ինչ որ կարելի է տալ։ Գայիանէի մասին ուրիշ հարց չէ կարող լինել. պէտք է խօսել Բէկի հետ, իմանալ թէ ինչ գնով նա ետ կը կանգնէ իր պահանջից. միթէ՞ չկան ուրիշ աղջիկներ, միթէ՞ ոչ մի հարստութիւն չի փոխարինի Մելիքի աղջկան։

ԼԷՕ

ճակատի մէկ ուրիշ կէտին վրայ անգլիական զօրամաս մը պաշարուած է եւ կը պարենաւորուի օդանաւերու միջոցով :

Մազանի քաղաքային բնակչութիւնը կը պարպուի : Այս քաղաքին առջեւ Ամերիկացիները վերագրաւած են «ճակատամարտներու լեռը» եւ այժմ կը մնան այն դիրքերուն վրայ, զորս ունէին կարմիր յարձակողականին սկսած օրը (հինգշաբթի) : Այս լեռը, ուր կատաղի ճակատամարտներ մղուեցան, կը գտնուի Համանէն երեք քիլմ. դէպի հիւսիս – արեւմուտք : Կուիները այսուհանդերձ կը շարունակուին եւ թշնամին թարմ ուժեր կը կեդրոնացնէ թիկունքին վրայ, այնպէս որ նոր եւ ուժեղ յարձակում մը անկարելի չի նկատուիր :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐ ՉԿԱՆ.— Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ ազգայնական Չինաստանի պատուիրակը անցեալ օր ըսած էր, թէ չինական զօրք մը կարմիր զօրաբաժիններ կը կռուին Քորէայի մէջ, ՄԱԿի ուժերուն դէմ : Ամերիկեան ընդհ. բանակատեղիէն զինուորական մը յայտարարեց այս առթիւ, թէ այս յայտնութիւնը հաստատող ոչ մէկ ապացոյց գոյութիւն ունի : Ամերիկացիներու բռնած ռազմագերիներուն մէջ Չինացիներ չկան բնաւ :

ՀՈԼԱՆՏԱՆ ԱԼ ՈՒԺ ԿԸ ՂՐԿԷ.— Հոլանտական կառավարութիւնը տեղեկացուց ՄԱԿի քարտուղարութեան, թէ բոլորովին զինուած եւ չորս հազար հոգիէ բաղկացած հետեւակազօրքի երեք վաշտեր պիտի ղրկուին քորէական ռազմաճակատը, դաշնակից միւս ուժերու կողքին կռուելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԿՈՎՏԻՈՅ մէջ, Կլասքոյէն 50 քիլմ. դէպի հարաւ ածխահանքի մը մէկ մասը փլելով, 128 բանուորներ արտաքին հաղորդակցութենէ կտրուած են : Տրուած ահազանգին վրայ հասած են օգնական ուժեր եւ ծանր աշխատանքէ մը վերջ յաջողած են՝ ածուխի 12 մեթր հաստութեամբ պատի մը մէջէն անցք մը բանալ եւ փրկել պաշարուածներէն 115 հոգի : Տակաւին 13 հոգի կը մնան պաշարուած եւ ճիգեր կը թափուին զանոնք եւս փրկելու համար : Ազատարարներէն մէկը մեռած է շնչահեղձութեան հետեւանքով :

ՓԱՐԻԶԻ Արքեպիսկոպոսին հրամանով, այսօր կարգալոյծ պիտի հռչակուի Պուլիէ անունով Ֆրանսացի աբբայ մը, որ հրապարակով եւ համայնավար մամուլի էջերէն քաղաքական քարոզութիւն կը կատարէ : Մինչեւ հիմա այս կարմիր քահանային ուղղուած ազդարարութիւնները արդիւնք մը չեն տուած :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ աղբիւրներու համաձայն, մինչեւ հիմա 57 հազար կարմիր Քորէացիներ սպաննուած, վիրաւորուած կամ կորսուած են Քորէայի մէջ : Անոնց մնացեալ ուժը այժմ 75 – 100.000 հոգի է : Հիւսիսային Քորէացիներն ալ կ'ըսեն, թէ իրենց հիւսիսային բանակները սպաննած են 15.176 Ամերիկացիներ եւ գերի բռնած են 1736 ուրիշներ : Ու տակաւին, վիրաւորներու թիւը կը հասնի 45 հազարի : Մինչդեռ ամերիկեան պատերազմական նախարարութեան համաձայն Ամերիկացիներու կորուստն է 8863, որոնց 600ը միայն սպաննուած :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պիտի պահանջէ որ Ուզպէկիստանն ու Ղազաքստանն ալ հաւասար իրաւունքներով անդամակցին ՄԱԿին :

ՇՈՒԷՏԻ Կիւսթավ Ե. Թագաւորին առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով հանդերձ, անմիջական մտահոգութիւն մը չի ներշնչեր : Թագաւորը, որ շնչարգելութենէ կը տառապի, 92 տարեկան է եւ 1907էն ի վեր կը գրաւէ շուէտական գահը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութեան որոշումով 1949 դասի Բ. մասի զինուորները զէնքի տակ պիտի մնան մինչեւ յառաջիկայ Յունուար 15 :

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կոմկուսի շարքերուն մէջ մաքրագործումները աննախընթաց թափ մը ստացած են վերջերս : Ձերբակալուած են հարիւրաւոր մարդիկ, որոնք «թիթոյականութեամբ» եւ այլ « շեղում »ներով կը մեղադրուին : Կը հաղորդուի թէ Ալպանիոյ մէջ ալ պիտի սաստկանան մաքրագործումները :

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԳԻՆԵՐԸ.— Զուտ ոսկի՝ կրամը 511 ֆրանք, նափոլէոն 3660, զուիցերիական 3540, անգլիական 4560, թղթադրամ տոլար 349.40 (ազատ շուկայ 374), սթերլին 980 (ազատ շուկայ 910), պելժ. ֆրանք 6.96 (ազատ շուկայ 7.20), զուիցերիական ֆրանք 80.45 (ազատ շուկայ 85.75) :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը մէկի դէմ տասը ձայնով մերժեց խորհրդային ներկայացուցիչ Պ. Մալիքի առաջարկը, որով կը պահանջուի Խորհուրդի տարեկան տեղեկագրէն հանել՝ իր բացակայութեան շրջանին քորէական պատերազմի կապակցութեամբ տրուած որոշումները :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու զինուորական օդանաւեր արկածի հետեւանքով ինկան եւ ջախջախուեցան Գերմանիոյ մէջ, Շթութկարտի եւ Աուկսպուրկի մէջտեղը : Օդանաւորդները սպաննուեցան :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիի արարողութեանց պիտի նախագահէ Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. կաթողիկոսը : Պատարագիչն է Դերենիկ եպիս. որ պիտի քարոզէ : Իսկ կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. ալ ներկայ պիտի գտնուի :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ հանդիսութեանց :

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի միացեալ գրադարանը բաց է հանրութեան առջեւ ամէն օր ժամը 12–13 եւ ժամը 18–19 : Գրքեր ստանալու համար դիմել ընկեր Ս. Պիլալիի, 36 rue Bistour :

╳ Նոր Սերունդի դասընթացքները պիտի վերսկսին Սեպտ. 20ին : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Այրի Տիկին Մ. Ագըլեան եւ զաւակը Պ. Օննիկ Ագըլեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Ղուկասեան . Տէր եւ Տիկին Շահրիկեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

Պ. ՄԻՐԻՃԱՆ (ՄԻՀՐԱՆ) ԹՈՒԼՈՒՄՊԱՃԵԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 8ին :

Թաղումը պիտի կատարուի փանթէնի գերեզմանատունը, 11 Սեպտեմբեր, երկուշաբթի առտու : Պիտի հաւաքուին իր բնակարանը, 32 Fbg. Poissonnière , առտուն ժամը 9.45ին :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Միայն մէկ ներկայացում, մասնակցութեամբ երգչուհի Սիւզանի, նաեւ Մարսէյլէն ժամանած երգիչ – երգչուհիներու : Կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով՝

ՇԱՀ – ԻՍՄԱՅԻԼ

(Երգախառն թատերգ. 6 գործ) : Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, (կը վերջանայ 11.30ին) :

Պիւէթըի Մէրիի սրահին մէջ :

Մուտքը 150 եւ 100 ֆրանք :

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Միութեան Անտիյլի Հանգստեան Տունը պէտք ունի սպասուհիի մը, 30 – 50 տարեկան, որուն աշխատանքը պիտի ըլլայ ընդհանուր մաքրութիւն, եւն. :

Դիմել Եղուարդ Սարաֆեանի, 20 Passage des Petites Ecuries, Paris (10) :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Մարսէյլէն Պ. Վ. Ելգովանեան Յառաջի միջոցաւ 1000ական ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթ. ֆոնտին, «Հայ–Բոյժ»ի խմբագրութեան եւ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին, Օր. Մառի Ելգովանեանի եւ Պ. Հրայր Փիլիկեանի ամուսնութեան առթիւ :

INSTITUT UNIVERSITAIRE

Տիպար վարժարան մը, ամէն առաւելութիւններով օժտուած որ կ'ապահովէ ամէն տեսակի վկայականներ տարրական եւ բարձրագոյն դասընթացքներու :

Հայ ծնողքներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մասնաւորապէս հայերէն լեզուի դասընթացքներուն համար, ընդունելի Baccalauréatի քննութիւններուն :

Վարժարանիս հայ աշակերտութիւնը հայերէնի դասընթացքներուն կը հետեւի առանց որեւէ վճարումի, իսկ ոչ աշակերտները կրնան դիմել վարժարանիս տնօրէնութեան :

Հայերէն բաժնի տնօրէնութիւնը յանձնուած է Գեր. Ղեւոնդ վ. Քիլէրճեանի :

Արձանագրութեան համար դիմել երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը :

71 Bld. St. Michel, Luxembourg պարտէզին դիմաց :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ փարիզեան շրջանի կոմիտէները, այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais : Կարեւոր օրակարգ : Խումբին բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ գտնուիլ :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, դպրոցին սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է :

ԼԻՈՆԻ Ֆ. Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը : Վարչութեան ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆ–ՏԷՍԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻՆ

10 Սեպտ. պիտի ըլլան մարզական խաղեր եւ ֆութպոլի մրցում, ընդդէմ Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղի : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ, ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի դպրոցին համար : Գրել Տիկին Յակոբեանի, 2 rue Condorcet, Cachan (S.) :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տասնըեօթը տարեկան Հայուհի մը որ գիտէ սթենօ, մեքենագրութիւն եւ առեւտրական թղթակցութիւն : Դիմել Թերթիս վարչութեան գրասենեակը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ պատանի մը դերձակի մը քով որպէս աշակերտ աշխատելու համար : Դիմել Germain, 12 rue Jules Guesde, L'Hay les Roses, Seine :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63

Mardi 12 Septembre 1950 Երեքշաբթի 12 ՍԵՊՏԵՄԲ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6252–Նոր շրջան թիւ 1663

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ՀՈԳԵՐԸ ՄԵԶԻ ԿԸ ԲԱՒԵՆ

Ահա նորէն աշուն:

Այս այն եղանակն է ուր գիւղացին կ'ամբարէ ամրան բերքը, իրեն եւ բոլորին համար: Եւ կը պատրաստուի նոր հերկին ու ցանքին, ինչպէս ամէն տարի:

Անշուշտ հետզհետէ աւելի ամփոփուելով. քանի որ աշուն է, եւ ապա ձմեռ:

Գիւղացի չմնաց մեր աշխարհացրիւ բազմութեանց մէջ, եթէ չհաշուենք Միջին Արեւելքի կարգ մը շրջանները:

Դարձանք ոչ միայն ցիրուցան տարագիր, այլեւ «քաղքցի», միջազգային իմաստով:

Երբեմնի գիւղացին բանուոր է այսօր, օտարութեան մէջ: Եւ կամ արհեստաւոր ու առեւտրական:

Յետոյ կան միւսները,— անոնք որ կը հետեւին ազատ արուեստներու:

Աշուն է նաեւ ասոնց համար: Շրջան ամփոփուելու, ամառնային յոգնութիւններէն կամ արձակուրդներէն վերջ:

Կ'ուզէինք հաւատալ թէ ամառը ծառայեց կազդուրուելու ոչ միայն մարմնով, այլեւ մտքով:

Ուրեմն, արդար է քիչ մը աշխուժացում սպասել աշնան — վերամուտ — մտաւոր թէ հանրային գործունէութեան մէջ: Ոչ միայն կեդրոնացեալ, շինարար աշխատանք, այլեւ վերանորոգիչ, քննական ոգի:

Մանաւանդ որ, ահա նորէն կը գտնուինք խորապէս վրդովիչ հեռանկարի մը առջեւ:

Նորէն մութ խաչուղիներ կը բացուին ամբողջ մարդկութեան, հետեւաբար եւ մեզի համար: Ասդին թէ անդին:

Որքան փոքր եւ անճար, այնքան աւելի ենթակայ փորձութեան: Աշխարհի բոլոր ճամբաներուն վրայ: Նոյնիսկ հայրենիքին մէջ:

Ոչ վայրերան կանչեր, ոչ ալ չոնդալից կամ աւետաբեր գուշակութիւններ:

Պարզապէս նոր փորձ մը լրջութեան եւ ինքնամփոփ, տոկուն եւ յարատեւ աշխատանքի:

Երբ հսկայական ուժեր ասպարէզ կը կարդան փոխադարձաբար, սաստկացնելով զինարշաւը եւ ուրիշ չարաշուք պատրաստութիւններ, արդէն զանգ մը հնչած կ'ըլլայ փոքր ժողովուրդներուն համար:

Այդ զանգը մարտակոչ մը չէ անպատճառ: Կը նշանակէ նաեւ կոչ արթնութեան եւ իմաստութեան.

— Ի՞նչ ընել որ ոտքի տակ չերթանք:

Այս հոգը ունէինք երէկ: Վաղը կրնանք ունենալ շատ աւելի ահաւոր անակնկալներով:

Ուրեմն պէտք ըլլանք արթուն եւ կորովամիտ, մեր ներքին ուժերը եթէ ոչ բազմապատկելու, գոնէ անվթար, առողջ պահելու համար:

Պարագաները կը պահանջեն օրուան դէպքերը դատել սեփական աչքերով: Բաց աչքերով, եւ ոչ թէ փոխ տրուած ակնոցներով, որոնք դուռ կը բանան սնամէջ մարզանքներու:

Պարագաները կը թելադրեն զգուշանալ այն բոլոր արարքներէն որ կրնան կազմալուծել գաղութներու ինքնապաշտպանութեան կորովը: Կամ եղբայր եղբօր դէմ հանել: Կամ թիւրիմացութիւններ ստեղծել մեր բնակած երկիրներուն մէջ:

Մեր հոգերը մեզի կը բաւեն:

Ա՛յս մտահոգութեամբ տոգորուած են մեր շարքերը եւ ուղեկիցները:

Ատոր համար ալ, կը ջանան նոր նուաճումներ կատարել, երիտասարդացման ճամբով:

Նոյն մտահոգութենէն չեն կրնար խուսափիլ միջանկեալ կամ «բոլորտիքեան» հոսանքները, անկախ կոչուին թէ չէզոք:

Անոնք ալ, իրենց կարգին, կրնան կուսան կամ յենարան հանդիսանալ զանազան հանրօգուտ կազմակերպութեանց, համաձայն իրենց ընկերային եւ քաղաքական դաւանանքին:

Հրաշք մը պէտք ըլլար, եթէ նոյն լեռնակուտակ հոգերուն ծանրութեան տակ, սթափէին նաեւ անոնք որ երեսուն տարիէ ի վեր օրը իրիկուն կ'ընեն, փոս մը եւ տապանաքար մը փնտռելով Դաշնակցութեան համար:

Վաթսուն տարուան պատմութիւնը կ'ապացուցանէ թէ այդ կարգի բոլոր դաւերն ու խուժանավարութիւնները ծառայած են միայն թշնամին խնդացնելու:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ ՄԵՐ ՔԱՅԼԵՐՈՒՆ

Նոր տեսայ վերջերս ծանուցուած գիրքը, «Թարիխտէ էրմէնիլէր վէ էրմէնի Մէսէլէսի (Հայերը պատմութեան մէջ եւ Հայկական Հարցը»: Տպուած՝ Անգարա, 1950):

Հաստափոր հատոր մը՝ 785 մեծադիր էջերով:

Հեղինակը՝ Էսատ Ուրաս: Եթէ չեմ սխալիր, Թուրքիոյ Ապահովութեան Տեսչութեան այն պաշտօնատարը, որուն համար կ'ըսէին թէ տիրաբար գիտէ արեւմտեան եւ արեւելեան հայերէնը (1916):

Ինչպէս ուրիշ Թրքական, Թրքամէտ կամ Թրքաշունչ հրատարակութիւններ, այս գիրքն ալ կը հետապնդէ հիմնական նպատակ մը,— յանցաւոր հռչակել Հայերը, իրենց կրած աղէտներուն համար: Սկսելով յեղափոխական կոմիտէներէն մինչեւ կաթողիկոսներն ու պատրիարքները, ազգ. եւ օսմանեան երեսփոխանները:

Հաղիւ թղթատած, ուշադրութիւնս գրաւեց բացառիկ պարագայ մը:

Էսատ Ուրաս իր վկայութիւններն ու փաստերը մեծագոյն մասով քաղած է հայկական աղբիւրներէ:

Մատենագրութեան մէջ, ինչպէս իւրաքանչիւր էջի տակ պիտի տեսնէք բազմաթիւ անուններ, իրենց գիրքերով, թերթերով եւ էջերով:

Այսպէս, Հայոց պատմութիւնը եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւնը ներկայացնելու համար լայնօրէն օգտուած է Մովսէս Խորենացիէն (Խորենլի Մովսէս), Փաւստոս Բիւզանդէն, Ագաթանգեղոսէն, Զենոբ Գլակէն, եւ ուրիշ դասական հեղինակներէ:

Հայաստանի սահմաններն ալ կ'արձանագրէ համաձայն անոնց վկայութեան, գետերու, լեռներու, լիճերու եւն. հայկական անուններով:

Երեք – չորս էջ յատկացուցած է հայ թագաւորներու ցանկին:

Ժամանակակից դէպքերուն համար, իբրեւ աղբիւր ծառայած են բազմաթիւ հեղինակներ, ականաւոր թէ աննշան (ինչպէս եւ օտարներ):

Կարդացէք հետեւեալ անունները եւ պիտի խոստովանիք թէ անոնք աւելի ուշադրութեամբ հետեւած են մեր ներքին անցուդարձին եւ հրատարակութեանց, քան մենք՝ անոնց յայտնի եւ գաղտնի ձեռնարկներուն.—

Հ. Վարդան Հացունի, Գ. Խաժակ, Պատկանեան, Բժ. Տաղաւարեան, Քալանթար, Յ. Շահբազ, Չաքմաքճեան (պատմագիր), Բագրատ Խալաթեան, Պէրպէրեան (Պատմ. Հայոց), Չամիչեան, Վարդան վարդապետ, Սմբատ Բիւրատ, Զէյթունցի, Յովհ. Պապէսեան, Օրմանեան, Յ. Թէրզեան (Կիլիկիոյ ջարդը), Ծիհանկիւլեան, Աբով, Արշակունի Թէոդիկ, Քրիստափոր Միքայէլեան, (Ամբոխային տրամաբանութիւն), փրոֆ. Թումայեան, Ս. Զաւարեան, Մինաս Չերազ, Արսէն Միքայէլեան, Մուշեղ եպիսկ., Պապիկեան (երեսփոխան), Ատոմ (Յար. Շահրիկեան). Վ. Նաւասարդեան, Մ. Վարանդեան (ամբողջ էջեր), Ա. Խատիսեան, Ռ. Խանազատ, Սապահգիւլեան, Լէօ, Արամայիս, Գ. Օզանեան, Վ. Փափազեան, Կ. Բասմաջեան, Գ. Մեսրոպ, Ալիշան, փրոֆ. Ա. Խաչատրեան, Ակնունի, Զալխուշեան, եւն. եւն.:

Շուտով կ'իմանաք այլապէս շահեկան մանրամասնութիւններ:

ՎԱՀԷ

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Շաբաթ կէսօրէ վերջ Լիւթեսիայի մեծ սրահին մէջ Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի վարչութիւնը թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ Կիլիկիոյ հայրապետին: Ներկայ էր հրաւիրեալներու բազմութիւն մը, մօտ հարիւր հոգի:

Բարեգործականի վարչութեան կողմէ խօսք առին երեք ներկայացուցիչներ, Դպրոցասէրի կողմէ՝ տնօրէնը, Պ. Թ. Պօյաճեան, փառաբանելով Գարեգին կաթողիկոսին գիտական եւ գրական վաստակը, ինչպէս եւ Բարեգործականի բերած օժանդակութիւնը կրթական գործին, ազգ. հաստատութիւններու եւ Անթիլիասի Դպրեվանքին (տարեկան երկու հազար տոլար): Պ. Զօպանեան հայ գրագէտներու եւ մտաւորականներու յարգանքը մատոյց Հայրապետին, յիշելով անոր մշակութային աշխատանքը: Արտաւազդ արք. եւս յարգանք յայտնելով շեշտեց օժանդակութեան պէտքը: Յայտագիրը կը պարունակէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը,— նուագ եւ արտասանութիւն:

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Հայրապետը ինք, եռանդով եւ յաճախ յուզումով, կոչ ուղղեց ժողովուրդին առատաձեռնութեան, որպէսզի կարենայ ի կենդանութեան լրացնել ոչ միայն կիսաւարտ գրական գործերը, մասնաւորապէս ձեռագիրներու եւ յիշատակարաններու հաւաքածոն (6000 էջ, Ա. հատորը հրատարակուած, 1200 էջ), որ պիտի դառնայ մեր պատմութեան ամէնէն հիմնական աղբիւրներէն մէկը, այլեւ Բարգէն կաթողիկոսի Կ. Պոլսոյ ձեռագիրներու ցուցակագրութիւնը: Այս առթիւ ըսաւ թէ հազար թանկագին ձեռագիրներ կորսուած են 1915ի տեղահանութեան ատեն: «Լուսաւորչի կանթեղը Արարատի գագաթում անմար է, ինչպէս ինքը, մեր ժողովուրդը: Ես հաւատք ունիմ նրա ապագայի մասին: Ունիմ եւ սէր, եռանդ, աշխատանքի կամք, ծրագիր, պիտի օգնէք ինձ, խօսքը ձերն է: Խնդրում եմ, եղէք միաբան, ոչինչ բաներով իրար մի ուտէք, մի լինիք մոլեռանդ»:

× Այսօր, երեքշաբթի, ժամը 5ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ թիւ 1 սրահին մէջ, Գարեգին կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ կը բացուի հայկական թանգարանի բաժին մը, ի ներկայութեան հրաւիրեալներու: Թանգարանը բաց է վաղը, չորեքշաբթի օր ժողովուրդին համար:

× Պ. Հայկ Աղաբէկեան կիլիկեան շրջանէն երեք հայկ. դրամներ նուիրեց կաթողիկոսին (Լեւոն Ա.էն, Հեթումէն ու Զապէլէն):

Օտար համայնավարներու արտաքսումը Ֆրանսայէն

404 ՀՈԳԻԷՆ 228Ը ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՀԱՆՈՒԵՑԱՆ

Ֆրանսա ապրող օտար համայնավարներու դէմ հինգշաբթի օրուընէ ասդին ձեռք առնուած միջոցները, կ'ըսէ ներքին նախարարութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցը, կը ձգտին մաքրել երկիրը հակաֆրանսական գործունէութիւն մը ունեցող տարրերէն: Կառավարութիւնը ուզեց վերջին ազդարարութիւն մը ընել այս կարգի օտարականներուն, հասկցնելով թէ Ֆրանսայի մէջ իրենց գտած վեհանձն ասպնջականութիւնը թոյլ չի տար հակաֆրանսական գործունէութեան մը լծուիլ:

Արտաքսման հրամանագրեր ստորագրուած են 404 օտարներու դէմ: Այս հրամանագրերուն 288ը գործադրուած են արդէն: Արտաքսուած են 177 Սպանիացիներ, 5 Չեխեր, 14 խորհրդային քաղաքացիներ, չորս Ռումանացիներ, 59 Լեհեր, 13 Իտալացիներ, վեց Հունգարացիներ, չորս Յոյներ, երկու Պուլկարներ եւ չորս հայրենազուրկներ: Գումար՝ 288: Արտաքսումի ենթակայ կը մնան դեռ 116 հոգի, զորս կարելի չէ եղած գտնել: Ասոնց համար ալ հրամանագրերը ի զօրու կը մնան:

Արտաքսուածներէն 113 հոգի ճամբուեցան երկաթեայ վարագոյրէն անդին: Իտալիա ղրկուեցան 12, իսկ 150 հոգի ալ կեդրոնացուեցան Թուլոն: Երկու հոգի ուզած են Իսրայէլ երթալ:

Բոլոր գործողութիւնները գլուխ հանուեցան առանց որեւէ միջադէպի:

Ներքին նախարարութեան զեկոյցը կ'աւելցնէ, թէ իրենց ամբողջ արժէքը կը կորսնցնեն կարգ մը թերթերու այն գրածները, որոնց համաձայն, դիկտատորական վարչաձեւ մը միայն կրնայ արդիւնաւորապէս կռուիլ հինգերորդ զօրքին դէմ: Վերջին օրերու գործողութիւնները ցոյց տուին, որ ժողովրդապետութիւնն ալ կրնայ ինքզինքը պաշտպանել ազդու կերպով:

× «Օռոռ» (աջակողմեան) կը գրէ թէ շաբաթ օր ձեռնարկուեցաւ խմբովին արտաքսելու 150 Սպանիացիներ որոնք ձերբակալուած էին հինգշաբթի օր: Բոլորն ալ շոգենաւ դրուելով, ղրկուեցան Հիւս. Ափրիկէ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, փախստական զօր. Լիսթըրի հրամանին վրայ 20–30 արձակազէններէ կազմուած խումբեր տեղաւորուեր էին Թուլուզի եւ Պիրէնեան լեռներու շրջանին մէջ: Ասոնց պաշտօնն էր հսկել Ֆրանքօ-սպանիական սահմանին վրայ, ընդհարումի մը պարագային եւ ապահովել համայնավար կուսակցութեան տիրապետութիւնը այդ շրջանին մէջ:

× Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը շարունակեն բողոքի ցոյցեր կազմակերպել: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս ցոյցերը մեծ յաջողութիւն չեն գտներ: Նիսի, Լիոնի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ երթեւեկի եւ աշխատանքի կարճ դադարներ տեղի ունեցան:

× Լեհական կառավարութիւնը բողոքեց Լե–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սուրբ Ղազար Հայոց

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Կղզին կրկին անմարդաբնակ է եւ կը մնայ մինչեւ 1717 երբ Մխիթար Աբբայ կուգայ իրեն այցելելու եւ իրեն տալու իր բուն յատկացումը՝ որուն սպասեր էր դարերով։

Ուրեմն Մխիթար, նկատելով որ Ս․ Ղազարը յարմարագոյն վայրն է իր միաբանութեան հաստատման, այդ ուղղութեամբ կրկին կը դիմէ Ծերակոյտին, նորէն ապահովելով իր Մոչենիկօ եւ միւս ազդեցիկ բարեկամներուն բարեխօսութիւնը։

Ծերակոյտը ուզելով եկեղեցական տեսակէտով քննել հարցը, քանի որ պետական օրէնքով արգելք մը կար, խնդրանքին քննութիւնը կը յանձնէ իր երկու աստուածաբան խորհրդականներուն՝ որոնք «Աստուածամօր ծառաներ» կը կոչուէին։ Երանելի օրեր, ուր պետութիւնը աստուածաբան խորհրդատուներու պէտք ունի, մինչ արդի պետութեանց մօտ անոնց տեղը գրաւած են հիւլէաբան մասնագէտները։

Բարեբախտաբար մեր աստուածաբանները կը գտնեն որ պետութեան կրօնական սկզբունքները չեն հակասեր հայ կրօնաւորներու խնդրանքին գոհացում տրուելուն։ Այս հիման վրայ, Ծերակոյտը, Ճիովաննի Քոռնարօ Տոժին վաւերացումով 26 Օգոստոս 1717ի վճիռով Ս․ Ղազարը Մխիթարի եւ իր միաբանութեան վարձու բայց մշտնջենական բնակութեան կուտայ։ Այս « վարձու » եւ « մշտնջենական բնակութիւն » հակասական բացատրութիւնները աստուածաբան խորհրդականներուն նրբամտութենէն ծնած գիւտ մըն է հաւանաբար։

Այս շնորհին փոխարէն, Ծերակոյտը կը պարտաւորեցնէր միաբանութիւնը մշտնջենապէս ամէն օր «Թիւ պատարագ» մը մատուցանել կղզիին նախկին բնակիչներուն համար։ Ամէն տարի Ս․ Ղազարի տօնին օրը ութ լիտր մոմեղէն տալ «մուրացիկ» կոչուած կրօնաւորներուն, քան տարին անգամ մը չորս լիտր աւելցնելով քանակը, եւ այս կարգի ուրիշ պարտաւորութիւններ։

Վերջէն սակայն երբ Վենետկոյ հասարակապետութիւնը կործանեցաւ եւ Վենետիկն ինկաւ Աւստրիոյ տիրապետութեան տակ եւ երբ վանքերն ու անոնց կալուածները կառավարութենէն գրաւուեցան, Մխիթարեանները պետութենէն գնեցին Ս․ Ղազար կղզին 1833ին եւ իրական տէրերը դարձան։

8 Սեպտեմբեր 1717ին Մխիթար Աբբահայր իր միաբաններով հանդիսաւորապէս մուտք կը գործէր Ս․ Ղազար եւ հոն կը տօնէր 8 Սեպտեմբերի նուիրական թուականը։

Սակայն իր այդ վիճակին մէջ կղզին անբնակելի էր։ Մխիթար նորոգութեանց եւ շինութեանց ձեռնարկեց, եւ այս անհրաժեշտ աշխատանքները տեւեցին մինչեւ 1718ի ապրիլը։ Այդ թուականին է որ Ս․ Ղազար իրապէս կը դառնայ Մխիթարեանց մայրավանքը։

Անկէ վերջ եւ երկու դարերու ընթացքին Ս․ Ղազարի մէջ կատարուած շինութիւններուն, բարեփոխումներուն, թիւը երկար պիտի ըլլար։ Մխիթար ինքն իսկ կատարեց մեծ շինութիւններ, ինչպէս նորընծայարանը, վարժարանը, ճաշարանի սրահը, նոր սենեակներ, նոր խուցեր։ Եկեղեցին բոլորովին նորոգեց, բարձրացուց, պայծառացուց, վեց նոր խորաններ կանգնեց եւ մինչեւ 1740 այս աշխատանքները շարունակուեցան։

Իր յաջորդները շարունակեցին իրենց հիմնադրին գործը և մանաւորապէս հայկ․այլաշինարար ոգիին շնորհիՍ․Ղազարն այնքանպերճացաւ,զարգացաւ ու գեղեցկացաւ՝ որ եթէ Մխիթար այսօր հրաշքով մը աչօք բացօք կարենար տեսնել, դժուար թէ ճանչնար իր ձեռակերտը։

Հողն անգամ ընդարձակուած է։ Կղզին որ Մխիթարի օրով 7200 մեթր քառակուսի էր, 1815ին արդէն 14·400 մեթրի հասած է եւ այսօր աւելի եւս ընդարձակուած է։

Հոն այցելողները, որոնց մէջ փոքր թիւ մը չեն կազմեր թագակիր գլուխներ, ազնուականներ եւ աշխարհահռչակ համբաւներ, իրենց հիացումն արտայայտած են միշտ ի տես մշակոյթի եւ լոյսի վառարան այս գեղատեսիլ ձեռակերտին՝ որ դարձած է երբեմնի ուրուկանոց Ս․ Ղազարը։

Բայց իր այս հանգամանքէն զատ, ան շատ սիրելի է մեզի Մխիթարեան սաներուս համար նաեւ այն պատճառաւ որ հոն ապրած, հոն զարգացած, հոն տքնած ու պատրաստուած են մեր մեծ դաստիարակները։

Անոնցմէ շատեր անդարձ մեկնած են արդէն բայց իրենց թանկագին յիշատակը միշտ վառ ու կենդանի է մեր երախտագիտութեան մէջ։

Ջերմ երախտիքով կը յիշենք Հ․ Վարդան վրդ․ Հացունին եւ Հ․ Գաբրիէլ վրդ․ Նահապետեանը (Մեղու Շիրակայ) երկուքն ալ բազմահմուտ եւ ծայրայեղօրէն բծախնդիր անթերի աշխատանքի։ Սկեպտիկ Հ․ Սիմոն վրդ․ Երեմեանը, միշտ ուրախ ու կատակախօս մեծ վարպետը Հ․ Արսէն վրդ․ Ղազիկեան, նահապետական տիպար, անսահման բարութեամբ ժպտուն այլ միշտ լռիկ Հ․ Անանիա վրդ․ Գոնտաքճեանը՝ որ ինձմէ երեսուն տարիներ առաջ Մ․ Ռ․ գացած մօրեղբօրս օրերուն վարժարանն է եղեր եւ իմ աշակերտութեանս օրերուն հոն էր տակաւին։ Խստապահանջ արտաքինով այլ հոգածու եւ լիովին նուիրուած Հ․ Վրթանէս վրդ․ Խանպէկեանը՝ որուն յիշատակը մասնաւորապէս թանկագին եւ ինծի, անձնապէս իր հոգածութեան առարկան եղած ըլլալով։ Պատկառազդու Հ․ Յովհաննէս Թորոսեան, Աթոռակալ վարդապետը։ Ամէնքն ալ Հայոց մեծութեան նուիրուած Հայեր ու հայրեր՝ որոնք մեկնած՝ այլ թողած են մեզի, իրենց սաներուն, վառ ու միշտ սիրելի յիշատակ մը։

Եւ անոնք՝ որ հակառակ տարիներու աշխատանքին յոգնութեան, սրբազան նուիրումով տակաւին կը շարունակեն Մխիթարի եւ իրենց վսեմ գործը, ինչպէս բազմավաստակ եւ շատ սիրելի Հ․ Սահակ վրդ․ Տէր Մովսէսեանը՝ որուն աշակերտելու բախտն ունեցած եմ վենետիկեան ամբողջ շրջանիս։ Ազնուագոյն եւ ընկերական Հ․ Գարեգին վրդ․ Լազարեանը եւ վերջապէս միւս վարդապետները՝ որոնց խնամքը վայելած ենք երկար, ուղղակի թէ անուղղակի։

Դարադարձը առիթ էր մեր երախտագիտութեան տուրքը տալու իրենց։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Գերման զօրավարները կը խլրտին

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ գիւղական իջեւաններուն եւ սրճարաններու մէջ գերման նախկին զօրավարներ եւ բարձրաստիճան սպաներ կենդանութեան նշաններ կը ցուցնեն։

Ամէն շաբթու ժողով մը կը գումարուի մենաւոր գիւղի մը կամ անտառի մը մէջ։ Ամէն շաբթու բանաձեւ մը կը քուէարկուի, պահանջելով ճանչնալ իրենց հանգամանքը իբրեւ ասպարէզով զինուորներ։

Դաշնակից պետութեանց ապահովութեան պաշտօնեաները մինչեւ 5000 կը հաշուեն թիւը այն բարձրաստիճան սպաներուն որոնք սերտ կապեր ունին իրարու հետ եւ առիթի կը սպասեն նորէն գործի ձեռնարկելու համար։ Առ այժմ գըլխաւոր խնդիրը այն է թէ ո՛վ գործ պիտի ճարէ այս քաջավարժ, ճարտար զինուորական առաջնորդներուն, որոնք կրնան վարիչները դառնալ ռազմական կարեւոր ուժի մը։

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ Ռուսերը վարպետօրէն կ՚օգտագործեն այս կարգի սպաները։ Երեք շաբաթ առաջ, համայնավար կուսակցութեան Գ․ համագումարին մէջ, վարչապետը՝ Օթթօ Կրօթվոլ պարզեց իր տէրերուն տեսակէտը, հետեւեալ յայտարարութեամբ։

— « Կացութեան տէր կարելի է դառնալ զինու զօրութեամբ եւ ոչ թէ իրաւունքով։ Մենք պէտք է զինուորագրենք ոեւէ նախկին զօրավար կամ նացի որ պատրաստ է ուժ տալու մեր դատին, այլապէս կուսակցութիւնը պիտի զրկուի թանկագին աջակցութենէ մը»։

Երեք օր վերջը, Գերմանիոյ անգործ զօրավարներուն ամենամեծ ներկայացուցիչ մարմինը «Եղբայրական Միութիւնը» դիմումներ ստացաւ Արեւելեան Գերմանիայէն։ Կազմակերպութեան գլխաւոր վարիչը, Հասօ Ֆոն Մանթէօֆըլ, Հիթլէրի նախկին ամենավարպետ մասնագէտը մեքենագէն պատերազմի, մերժեց բոլշեւիկներուն առաջարկները, բայց իր պաշտօնակիցները խոստափուկ նայուածքներ կ՚ուղղեն։

Զօր․ Մանթէօֆըլ, որ այժմ պտուտակի գործարան մը կը բանեցնէ սեղանաւորի մը հետ, Տիւսէլտորֆի մօտ, կը կարծէ թէ արեւմտեան պետութիւնները պէտք ունին իրեն եւ իր հետեւորդներուն։ Վեց ամիս առաջ, յուշագիր մը ուղղելով Ատընաուըրի (վարչապետ), կը բացատրէր թէ Գերմանիա կրնայ 30 մեքենագէն զօրաբաժիններ տրամադրել արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար։ Ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ, Ատլանտեանի զինակիցները խակապէս անհրաժեշտ կը գտնեն այդքան զօրաբաժին, զօրացնելու համար Եւրոպայի պաշտպանութիւնը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, դէպի սպաներու « Եղբայրութիւնը » կը դիմեն այն տարրերը որոնք համոզուած են թէ Գերմանիան վերջնական փլուզումէ կրնայ փրկուիլ միայն շնորհիւ «համազգեստէ զրկուած» կորովի դէմքերու։ Անոնք այս համոզման յանգած են պատմութեան դասերէն։

Եղբայրական Միութիւնը, որ ստեղծուած էր չորս տարի առաջ, հանդարտօրէն եւ գաղտնապէս, նախ կը ձգտէր հանգստեան թոշակ ապահովել անգործ սպաներուն։ Ժամանակ անցնելով, սկսաւ հետզհետէ աւելի լայն նպատակներ հետապնդել։ Անգլեւսաքսոն աղբիւրներու համաձայն, Միութիւնը կրցած է հաւաքել քանի մը միլիոն մառք, եւ հրահրելով հազարաւոր անդամներու ազգային զգացումները, կը ջանայ իր մարդիկը տեղաւորել վարչական դիրքերու մէջ։

Դաշնակից ուժերու գաղտնի սպասարկութիւնները ստուգած են որ Միութեան անդամները բազմաթիւ գաղտնի ճամբորդութիւններ կը կատարեն դէպի արեւելք։

Այդ շրջան ուղեւորներէն մէկը, Ալֆրէտ Կրնքշ, որ ղեկավար անդամ է Միութեան «Ներքին Խորհուրդին» մէջ, վերջերս Փրակա գացած էր ստիպողաբար, Կոմինֆորմի ժողովէն առաջ։ Այս մարդը սերտ կապեր հաստատած է նախկին վարիչի մը Օթթօ Շթրասէրի հետ, որ Քանատա կը գտնուի։ Միեւնոյն ատեն ազգականն է նախապատերազմեան «Սեւ – Ճակատ»ի վարիչին՝ Կրեկոր Շթրասէրի։

Ուրիշ երէց սպաներ ալ վերջերս գաղտնի ճամբորդութիւններ կատարած են դէպի արեւելեան Գերմանիա, ինչպէս եւ Արեւելեան Եւրոպայի զանազան երկիրները, տրամադրութիւնները չօշափելու համար։

Այս բոլոր շարժումները անշուշտ ուշադրութիւն գրաւած են արեւմտեան պետութեանց զինուորական շրջանակներուն մէջ։

Թղթակից մը դիտել կուտայ թէ անոնք մինչեւ հիմա կարեւորութիւն չէին տար զանազան թելադրութեանց․ բայց այժմ կ՚ըմբռնեն թէ Գերման նախկին սպաներու խլրտումները կրնան իրական վտանգ մը դառնալ, եթէ կազմակերպուած գործողութեան մը վերածուին։

Ամէն պարագայի մէջ, կ՚եզրակացնէ նոյն թղթակիցը, Գերմանիոյ խորտակուած բանակին անգործ զօրավարները, գնդապետները եւ հազարապետները այլեւս ձանձրացած են գետնախնձոր մշակելէ կամ իբրեւ քարտուղար ծառայելէ պետական եւ անհատական հաստատութեանց մէջ։ Անոնք ի վերջոյ պիտի հակին ա՛յն կողմը որ կը գնահատէ իրենց իրական արժանիքը եւ փայլուն հեռանկար մը կը ցուցնէ։

Թ․Ա․Թ․

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ամփոփուած Խ․ Հայաստանի թերթերէն)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

1924ին Երեւանի մէջ կը կազմակերպուի «Հայկինօ»ն, որ ոչ միայն պիտի զբաղէր շարժանկարներուն ցուցադրութեամբ, այլեւ պիտի կազմակերպէր ինքնուրոյն ժապաւէններու արտադրութիւնը։

Այդ տարիներուն էր որ շարժանկարի վարպետները ստեղծեցին կարգ մը լաւագոյն ֆիլմեր, ինչպէս « Նամուս»ը, «Գիքոր»ը եւայլն։

1935ին արդէն «Հայկինոյ»ի արտադրութեամբ Հայաստանի եւ միւս եղբայրական հանրապետութեանց պաստառներուն վրայ ցուցադրուեցաւ « Պէպօ » խօսուն շարժանկարը, ըստ հայ դասական թատրերգակ՝ Գ․ Սունդուկեանի համանուն թատրերգութեան, եւ այդպէսով Հայաստանի մէջ սկսաւ խօսուն շարժանկարի արուեստը։ Այնուհետեւ պաստառ բարձրացան «Երկիր Հայրենի», « Լեռնային մարշ » նկարները, «Մեր կոլխոզի մարդիկ», «Զանգեզուր»ը, «Դաւիթ Բէկ» պատմական շարժանկարը, « Արարատեան դաշտի աղջիկը», «Սովետական Հայաստան» եւայլն։

Շարժանկարը մարդոց դաստիարակութեան զօրաւոր միջոցն է։ Դէպի աշխատաւորութեան լայն զանգուածները կը տանի գիտութիւնը, լուսաւորութիւնը եւ աշխատաւորութիւնը կը դաստիարակէ հայրենասիրական ոգիով։

Ներկայիս Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ կան բազմաթիւ շարժանկարի պաստառներ։ Լայնօրէն կը ցուցադրուին Հայաստանի գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ հետեւեալ շարժանկարները․— « Երդում», «Զափաեւ», «Երիտասարդ Գվարդիա » , «Միչուրին » , «Ստալին – կրատիան Ճակատամարտը», «Նրանք ունին հայրենիք», «Պերլինի անկումը»։

Ռուսաստանի եւ միւս հանրապետութեանց մէջ լոյս տեսած շարժանկարներու մեծ մասը Երեւանի շարժանկարի աշխատասենեակը կը ձայնագրէ հայերէն, եւ ժողովուրդը կը դիտէ եւ կը լսէ մայրենի լեզուով։

Հայաստանի 150 կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն մէջ կազմակերպուած են մնայուն շարժանկարներ։ Այն գիւղերուն մէջ ուր չկան մնայուններ, կը գործեն շրջիկ շարժանկարներ։ Աւելի քան երեսուն շարժանկար – թատրոններ ստեղծուած են արհեստակցական եւ հանրային կազմակերպութեանց կողմէ։

Երեւանի « Մոսկուա » Կինօ – թատրոնի հրակայ շէնքը իր երկու մեծ դահլիճներով կը նկատուի Ս․ Միութեան առաջնակարգ թատրոններէն մէկը։ Կինօ – թատրոնը աւելի քան 1·200·000

Հանդիսատես կ'ունենայ տարեկան: Միայն «Պերլինի անկումը»ին ներկայ եղած են 200·000 հոգի: Մեծ եւ գեղեցիկ են նաեւ Լենինականի մէջ շինուած շարժանկար–Թատրոնը եւԵրեւանի«Սասունցի Դաւիթ» շէնքերը: Շատ գեղեցիկ շարժանկար – Թատրոնի շէնքեր շինուած են Կիրովականի, Ալավերդիի ,Դիլիջանի եւ միւս քաղաքներուն եւ շրջանային կեդրոններուն մէջ :

Հայաստան ծանօթ է իր կոլխոզային ակումբ շարժանկար – Թատրոնի կառուցումով :

Նման գեղեցիկ ակումբ, շարժանկար–Թատրոններու շէնքեր շինուած են Աշնակ, Սասունաշէն, Ալափարս, Ախարբէկեան եւ ուրիշ գիւղերու մէջ: Այդ ակումբներուն մէջ տեղի կ'ունենան նաեւ համերգներ, Թատերական ներկայացումներ, ժողովրդական ինքնագործունէութեան խմբակներու ելոյթներ :

Վերջերս Խ· Միութեան գերագոյն Սովետի Նախագահութեան հրամանով Հայաստանի 22 շարժանկարի մէջ աշխատողները իբրեւ պարգեւ ստացան միութենական շքանշաններ :

1950ին նոր շարժանկար – Թատրոններ պիտի շինուին մայրաքաղաքի Թաղերուն մէջ, ինչպէս Մարտունիի, Կարմիրի եւ Ապարանի շրջանային կեդրոններուն մէջ, եւ շուտով կը բացուին կարգ մը գեղեցիկ շարժանկար – Թատրոններ հայրենադարձներու աւաններուն մէջ:

1950ի սկիզբը Հայաստանի շարժանկար – Թատրոններու, շրջիկ շարժանկարներու Թիւը հասաւ 380ի: Գիւղական ազգաբնակչութեան շարժանկարային սպասարկութիւնը ընդլայնելու համար կը կազմակերպուին 30 նոր շրջիկ շարժանկարներ :

Երեւանի շարժանկարի արհեստագիտական դպրոցը այս տարի Հայաստանի կուտայ հարիւր նորաւարտ շարժանկարի մասնագէտներ: Յառաջիկայ մէկ երկու տարուան մէջ շարժապատկերը կը տարածուի Հայաստանի բոլոր գիւղերն ու աւանները:

Շարժանկարը արմատապէս մտած է մեր ժողովուրդին կենցաղին մէջ եւ կը հանդիսանայ հանրապետութեան մշակութային շինարարութեան ամէնէն կարեւոր գործօններէն մէկը :

Ա· ՇԱՀԻՆԵԱՆ

(Հայկ· ՍՍՌ Շարժանկարի նախարար)

ԶՕՐ· ԿԻՒՏԷՐԵԱՆ Կ'ԸՍԷ···

Ամերիկեան Թերթի մը Թղթակիցը Պավարիոյ մէջ տեսակցած է նախկին զօր· Կիւտէրեանի հետ որ ըսեր է·

— « Գերմանիոյ գրաւման տարեկան ծախքը եղող 4000 միլիոն մառքը ունենայի, պիտի կրնայի քեզ տրամադրել քանի մը գերման զօրաբաժիններ որ իրապէս պիտի կրնային արգիլել որեւէ արշաւանք: Հիւլէառումբերն ու օդանաւերը պիտի չկրնան շահիլ ապագայ պատերազմ մը »:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԵՐԲ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԿՐԷ

Ապահովութեան Խորհուրդին Եուկոսլաւ պատուիրակը Պ· Պէպլէր տեսակցութեան մը մէջ յայտնած է Թէ, իր «անձնական» կարծիքով, երբ իր երկիրը յարձակում կրէ, օտար օժանդակութիւն պիտի խնդրէ :

Գաղութէ գաղութ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Ազգ· առաջնորդարանի եւ ազգ· կեդր· վարչութեան պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, յանուն Յունահայ գաղութին պատուիրակութիւն մը ներկայացած է վարչապետ Փլասթիրասի եւ արժանացած սիրալիր ընդունելութեան :

Պատուիրակութիւնը բաղկացած է առաջնորդ Կարապետ արք· Մազլըմեանէ, Պ· Գ· Բարաղամեանէ (ազգ· կեդր· վարչութեան ատենապետ), Պ· Ն· Յակոբեան (փոխ ատենապետ), եւ անդամներ Պ· Ա· Պետրոսեան, Վ· Աղասեան եւ Ս· Ցէսճեանէ :

Քսան վայրկեան տեւող տեսութեան ընթացքին, պատուիրակութիւնը ներկայացուցած է յունահայ գաղութին ընդհ· վիճակը եւ խնդրած որ ընթացք տրուի գաղութին իբր կրօնական համայնք պաշտօնապէս ճանաչումին եւ Հայերու կողմէ հելլէնահպատակութեան համար եղած դիմումներուն, ինչպէս եւ արտօնութիւն տրուի Թեսաղոնիկէի Ազգ· վարժարանին վերաբացման համար: Պատուիրակութեան փաստարկութիւնները լսելէ վերջ, նախարարապետը յայտնած է Թէ իրաւացի կը գտնէ եղած խնդրանքները եւ խոստացած է բարեացակամօրէն գոհացում տալ անոնց: Պատուիրակութիւնը յանձնած է նաեւ յուշագրեր եւ Սթաթիւի յօդուածներու նախագիծը եւ բացատրական նախաբանը: Վերոյիշեալ հարցերու մասին պաշտօնապէս գրաւոր եւ բերանացի խնդրանք ներկայացուած է նաեւ պատկան իրաւասու միւս նախարարներուն :

ՍՈՒՏԱՆԻ մայրաքաղաք Խարթումի երեք նոր արուարձաններէն Թիւ մէկին մէջ առաւելապէս Հայեր կը բնակին: Հոն Հայերը կառուցած են արդէն իրենց բնակարանները եւ ուրիշներ ալ կառուցանելու վրայ են: Սուտանահայերը փոքրաթիւ համայնք մը կը կազմեն մօտ հազար հոգի, որոնց մեծագոյն մասը հաստատուած է մայրաքաղաքը, իսկ մնացեալը Կէտարէֆ, Քաւալա, Օպիէթ եւ այլ քաղաքաւաններու մէջ: Կարելի է ըսել Թէ բոլորն ալ բարեկեցիկ են, գրաւած են կարեւոր դիրքեր, ունին իրենց անձնական գործերը, իսկ ուսեալ երիտասարդութիւն մըն ալ իբրեւ պաշտօնեայ կը ծառայէ առեւտրական մեծ հաստատութիւններու մէջ: Հայութիւնը այս երկրին մէջ ալ քաղաքակրթական վերելքին օգտակար տարր է, արժեցուցած է իր յատկութիւնները եւ կը վայելէ ժողովուրդին եւ պետական շրջանակներու սէրն ու վստահութիւնը: Հակառակ որ նախակրթարաններ չկան, երիտասարդները կը կարդան ու կը խօսին մաքուր հայերէն: Հին սերունդի սեւեռուն գաղափարն է ունենալ եկեղեցի եւ վարժարան: Քսան տարուան մէջ երկու անգամ հանգանակութիւն կատարուած է բայց կարելի չէ եղած հաւաքել հիմնադրամը: Սուտանի կառավարութիւնը խոստացած է Հայերուն տալ հողամաս, եկեղեցի եւ դպրոց շինելու մայրաքաղաքին Թիւ մէկ արուարձանին մէջ, ուր Հայերը կեդրոնանալու հակամէտ են :

Հայերը Սուտանի մէջ ունին Ազգ· վարչութիւն մը, հինգ հոգիէ բաղկացած, որոնք ուղղակի կ'ընտրուին ազգայիններու քուէներով, երկամեայ շրջանի մը համար: Դիւանը պատասխանատու մարմինն է կառավարութեան մօտ: Երեսուն տարիէ ի վեր Հայերը Խարթումի մէջ ունին ակումբ մը, ուր երբեմն գեղարուեստական եւ Թատերական հանդէսներ կը սարքուին: Բայց առաւելապէս ընտանեկան հաւաքավայր մըն է, ուր կը հաւաքուին Հայերը: Տասը տարի առաջ կազմուած «Երիտասարդաց Միութիւն»ը ունի իր սեփական «Հրանդ» մարզարանը, աւելի քան ութսուն անդամներով :

Գաղութին Ազգ· մանկապարտէզը ունի շուրջ ութսուն սանիկներ :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Ու նորէն կը բռնեմ ես իմ ճամբան հինաւուրց, այն ուղին անտառին որուն միւս եզերքը կայ գերեզմանատունը մեր գիւղին:

Իմ կթոտած ոտքերս նորէն պիտի գան ու երթան մինչեւ որ, յանկարծ օր մը այդպատին տակ կանգ առնեն :

Կեանքը կարճ է անոնց համար որ կ'ըմբոշխնեն զայն ուզածնուն պէս, գինովութեան ու երազի մէջ ամէն ատեն :

Իսկ շատ երկար անոնց համար որ կ'ըմպեն բաժակը դառն կաթիլ, կաթիլ ու ամէն օր մէկ, մէկ քիչ :

Վերադարձ է արձակուրդի, որքան կարճ են ու կը սահին արագ, արագ, համրուած օրերն մեր հանգիստի :

Ու կը սկսինք երթեւեկը ամենօրեայ տունէն գործի, գործէն տունը, ժամը ժամին, ինչպէս լարուած մեքենայ մը որ կը բանի տարիներով ու կը դառնայ ու կը դառնայ ինքն իր վրայ ժամացոյցի պէս ճշդապահ :

Որուն ամէն մի զարկին եղած ես գերին, ըլլայ ամառ կամ ձմեռ երբ անուշ քունէդ պէտք է արթննաս, քունդ ծախես, մէկ աչքդ բաց, միւսը գոց՝ ոտքի վրայ հապճեպով սեւ ջուր մը կուլ տաս կամ ոչ, աճապարել, հասնելու համար դընացքին որ գործարանին դուռը գոց չգտնես երեսէդ :

Վերադարձ է ու պայուսակդ կախ նորէն ձեռքէդ ,պիտի կապուիս ճակատագրիդ օրէնքին, սեւ ձեռքերովդ պատառ մը ճերմակ հաց ճարելու համար :

Թէեւ վճարուած են այդ օրերը, բայց երբ հաշուես, կը տեսնես Թէ պակաս իսկ վճարուած են՝ զոհած ժամերուդ փոխարէն :

Ե՞րբ տեսնուած է որ մշակ, բանուոր մեզ պէս մարդիկ ապրին առանց չափել եւ ձեւելու :

Այս է օրէնքը ամէն երկրի, ճերմակ, կարմիր, ինչ գոյնով ալ հագուստ հագնի, ինչ ձեւով ալ պատուեն քեզի ···

Անոնք են միշտ եւ ամէն տեղ քու տէրդ եւ գործատէրդ որ կը դարձնեն քեզ հոլի նման որ իրենք լիուլի յղփանան, ու նետած փշրանքներով բազուկիդ ուժ տան :

Ու ձեռքերդ բազկատարած ըսես իրենց «օրհնեալ է Աստուած ···»:

Վերադարձ է, գործի գլուխ, աղէկ կամ գէշ, ընտրութիւնը քու ձեռքդ չէ:

Կը քալեմ ես առանձին, լուռ ու մունջ ճամբէն փշոտ, եւ ծուռ ու մուռ, ոլոր մոլոր, պատին քովէն որուն ետին կան խաչքարեր:

Պէտք է քալեմ ես դեռ, մինչեւ նստին գըլխուս ձիւներ եւ օրն ալ ըլլայ իրիկուն, եւ ուժասպառ եւ յոգնած այլեւս չըլլայ ոչ երթ եւ ոչ դարձ:

ՄԷՆ–ՍԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է·

Խնայել կամ սակարկութիւն անել չէ կարելի· տալ եւ ազատել: Չը պէտք է մոռանալ, որ Գայիանէի հետ Թուրք բէկին կը տան եւ Մելիքի տունը :

Յայտնի է Թէ որքան անպիտան Թուրք է Սիւլէյման բէկը, դառնալով Մելիքի տան տէրը, նա իր ատելութիւնը կը Թափէ եկեղեցու վրայ եւ ամէնից առաջ, ի հարկէ, կուսանոցի վրայ, որ Մելիքի տան տուրքերով է շինուած եւ պահւում է նրա խնամքով :

Ամէն անգամ , երբ աշխարհը Թաղուել է դառն վշտերի մէջ, եկեղեցին է եղել, որ սփոփել է , ճանապարհ ցոյց տուել: Բայց այս անգամ անտես են անում եկեղեցու ձայնը, որ խաղաղութիւն է քարոզում: Խաղաղութիւնը, այո, խոնարհութիւն է պահանջում, եւ ով ուզում է խաղաղ լինել, նա պիտի ծռած պահէ իր վիզը: Եկեղեցին ամէն օր երանի է տալիս այդպիսիներին: Բայց չեն հասկանում Թէ ինչ բան է եկեղեցու երանին· անխելքութիւնը տանում է ամէնքին դէպի անհուելի անդունդ :

Մելիք Աւանը մաքառեց այդ մտքերի դէմ , մաքառեց մենակ, որովհետեւ Աննա Խաթունն էլ կոյսի կողմն էր· բայց յաջողութիւն չունեցաւ :

Նա, ի հարկէ, չէր կարող այդ երկու կանանց առաջ բաց անել իր մտքերը, իր ակնկալութիւնները, որոնք Թաքուն էին եւ Թաքուն էլ մնացին: Նա միայն դիմադրեց , աչքի առաջ ունենալով այն , որ այժմ չէր կարելի խօսել ոչ կռուի, ոչ հաշտութեան եւ ոչ էլ կատարեալհնազանդութեան մասին: Ժամանակ էր հարկաւոր, որ ցոյց տար Թէ դրանից որն է անխուսափելին :

Երբ կը գայ այդ ժամանակը, Մելիքը, ի հարկէ, կ'ասէ իր վերջին խօսքը, ընտրելով երեք դրութիւններից մէկը, — այնպիսին, որ արժանի կը լինէր իր պատուին եւ անուան: Իսկ այժմ··· Գայիանէի ասածների մէջ միայն մի բան էր ճիշդ, դրական, պէտք է ժամանակ վաստակել, իսկ դրա համար մեղք չէր եւ խաբելը: Եւ Մելիքը կանգ առաւ այդ մտքի վրայ, չնայելով Հեղինէի դիմադրութեան :

Միջին ճանապարհը, որ յետաձգում էր աղէտը, Սիւլէյման բէկի հետ մի կեղծ, առերես համաձայնութիւն կայացնելն էր: Աղջկայ մայրը, քեռին, այո, համաձայն են, տալիս են Գայիանէին, բայց ոչ իսկոյն եւ եթ, ոչ Թէ տեղի տալով բռնութեան, այլ իրանց յօժար կամքով, բացարձակ, ինչպէս օրէնք է աշխարհի համար: Բէկը պիտի սպասէ, մինչեւ որ Մելիքի տունը կը պատրաստուի, հարսանիքի ծէսերից ոչ մէկին էլ չը պիտի անտես առնուի· աղջկայ ծնողը պիտի հարսանիք կատարէ, ինչպէս սահմանել է քրիստոնէի եկեղեցին· դրանից յետոյ միայն բէկը կարող է տանել իր հարսին :

— Այսպէս կարելի է ձգձգել գործը, մինչեւ···

— Մինչեւ ե՞րբ, հարցրեց Հեղինէն, տեսնելով որ Մելիքը չկարողացաւ շարունակել :

— Չգիտեմ, պատասխանեց նա մի րոպէ լուռ մնալուց յետոյ· — գուցէ մինչեւ վաղը, միւս օրը, մինչեւ մի շաբաթ, մի ամիս··· Չգիտեմ, բայց այժմ ոչինչ որոշել չէ կարելի, այժմ պէտք է օրեր վաստակել :

Կոյսը վճռական եւ կտրուկ կերպով յայտնեց, որ եկեղեցին չկայ գործողութեան այդ տեսակի մէջ եւ վերապահում է իր ազատութիւնը: Եկեղեցին գիտէ, որ վաղ Թէ ուշ պիտի գայ աղաչելու ժամանակը եւ ահա այն միջոցին էլ նա կը կատարէ իր գործը ···

Եկեղեցին վերջնականապէս հրաժարւում էր երկրի իշխանական տանից: Աննա Խաթունի համար դա մի շատ ծանր հարուած էր :

— Միթէ՞ ճիշդ չէր նրա ասածը, հարցրեց նա, երբ կոյսը հեռացաւ: — Մենք աղջկան մեր ձեռքով ենք տալիս եւ այնուհետեւ չենք կարող ետ խլել ···

— Մենք չենք տալիս այլ քնացնում ենք :

— Բայց առաջ այդպէս չէիր խօսում :

— Առաջ ես էլ հաւատում էի, որ քո աղջիկը պիտի խայտառակէ մեզ: Բայց դա սուտ է, մարդիկ բամբասում են, Աննա: Դու շատ կը հաշտուես գերեզմանի հետ, այնպէս չէ՞:

— Այո, հազար երանի գերեզմանին ···

հերու ձերբակալութեան դէմ, սպառնալով փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել :

╳ «Իւմանիթէ», համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, կը շարունակէ կոչեր ուղղել, որպէսզի բողոքի ժողովներ սարքուին, պահանջելով եւ առնել օտար «դեմոկրատներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները»: Այս առթիւ բողոքի նամակներ ալ կը հրատարակէ: Իր պատմութեան համաձայն, «Փաշիստները» կիրակի օր տակնուվրայ ըրած են Փարիզի Համայնավար Չինացիներու ակումբը, խորտակելով աթոռները, սեղանները, պատռելով թերթերը եւ կարմիր Չինաստանի դրօշը :

Ամերիկա պիտի պաշտպանէ Եւրոպան

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տին Էչիսըն տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց, թէ Ամերիկա, միջազգային բոլոր խնդիրներէ աւելի նախապատուութիւն պիտի տայ Եւրոպայի պաշտպանութեան, պայմանով որ եւրոպական պետութիւններն ալ իրենք իրենց օգնեն: Անգամ մը որ Եւրոպայի ուժը հաւասարի ռուսական ուժին, կարելի պիտի ըլլայ հարթել Արեւմուտքի եւ Արեւելքի վէճերը : « Հակառակ Քորէայի պատերազմին, մեր մեծագոյն ճիգը ի գործ պէտք է դնենք ստեղծելու Հիւսիսային Ատլանտեանի պաշտպանողական զօրաւոր ուժ մը: Եթէ ունենանք միացեալ, հաւասարակշռուած, լաւ զինուած եւ ամէն յարձակման դիմադրաւելու կարող ուժեր, տարբեր հանգամանք պիտի ստանայ կացութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ: Այս ուժերը միայն պիտի կրնան փոխել կացութիւնը Յունաստանի, Թուրքիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ»:

Ի պատասխան հարցումի մը, թէ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ Եւրոպայի ուժերը հաւասարեցնել Խ. Միութեան 175 – 200 զօրաբաժիններուն, Պ. Էչիսըն ըսաւ թէ մէկի դէմ մէկ հաշուով մրցումի ելլելու հարց գոյութիւն չունի :«Անջրպետը շատ մեծ է, բայց Թուանշաններու ցոյց տուածին չափ ալ մեծ չէ: Արդիական զէնքերով կարելի է ընել այն, ինչ որ կատարուած է դարեր առաջ, հռոմէական կայսրութեան շրջանին: Հարցը համրանքին մէջ չէ, այլ կազմակերպութեան ուժին ու զէնքերու գերակշռութեան մէջ»:

Արտաքին նախարարը յոյս յայտնեց թէ չինացի համայնավարները բոլորովին պիտի չենթարկուին Մոսկուային եւ հաւանօրէն «Թիթոյական» ուժեղ վարչաձեւ մը պիտի հիմնեն իրենց երկրին մէջ :

Եւ վերջապէս «տխմարութիւն » կոչեց այն տեսակէտը ,թէ պէտք է «կանխարգել պատերազմ»ի մը ձեռնարկել Խ. Միութեան դէմ :

Լուրի մը համաձայն, հինգէն տասը ամերիկեան նոր զօրաբաժիններ պիտի ղրկուին Եւրոպա, գարունէն առաջ :

╳ Նախագահ Թրումըն ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ հարկ է պատրաստել անհրաժեշտ ուժը, վհատեցնելու համար նախայարձակումը: «Համայնավար աշխարհակալութեան վարիչները զինուորական մեծ ուժ մը ունին :Անոնք ապացուցին թէ պիտի չվարանին գործածել այդ ուժը, բացէ ի բաց նախայարձակում կատարելու համար: Ուրեմն ազատ ազգերուն ուրիշ միջոց չի մնար եթէ ոչ ստեղծել անհրաժեշտ ուժը, պաշտպանելու համար օրինականութիւնը »:

Այս ճառին վրայ, պատրաստութիւններ կը տեսնուին եօթը միլիառ տոլարի նոր տուրքեր հաստատելու համար :

╳ Զօր. Քլարք, ամերիկեան հրամանատարը, յայտարարեց Ֆրանքֆորթի մէջ թէ ամերիկեան օդնական ուժեր պիտի հասնին արեւմտեան Եւրոպա եւ մասնաւորապէս Գերմանիա, գարունէն առաջ :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Որոշ ամրապնդում մը կը նշմարուի հիւսիսային ռազմաճակատին վրայ: Կարմիրներու յարձակողականը կորսնցուցած է իր սկզբնական թափը: Փոհանկի օդանաւային կայանը պաշտպանելու վտանգին տակ է: Վտանգի տակ են նաեւ Թակուն եւ ուրիշ դիրքեր :

Կը թուի թէ քորէական կարմիր բանակը այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Թակուի վրայ, ուր պահեստի ուժերու համախմբումներ կը նշմարուին արդէն եւ ուր ծայր տուած է նոր յարձակում մը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ, հազիւ 19 օր տեւելէ վերջ: Թագաւորը նախկին վարչապետ Պ. Ցալտարիսի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը: Հրաժարեալ վարչապետը, Պ. Վենիզելոս, առաջարկած էր լուծել ներկայ երեսփ. ժողովը, իբրեւ միակ ելք տագնապը լուծելու :

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 600 համայնավարներ յարձակեցան քաղաքին արեւմտեան եւ արեւելեան սահմանագծին վրայ: Ոստիկանութիւնը օգնական ուժ ստանալով ցրուեց կարմիր ցուցարարները, կարճ ընդհարումէ մը վերջ: Ուրիշ ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Ֆրանքֆուրթի մէջ (ամերիկեան շրջան) :

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՓԼԵՎԷՆ, կիրակի օր ճառ մը խօսելով, մասնաւորապէս ծանրացաւ ներքին քաղաքականութեան վրայ: Ըսաւ թէ նոր զոհողութիւններ պիտի պահանջուին իւրաքանչիւր Ֆրանսացիէ, հոգալու համար պաշտպանութեան յաւելեալ ծախքերը, 1951ի ելմտացոյցին մէջ: Բացառիկ ծախքերը պիտի հոգան գեղչելով զանազան վարկեր, ուժ տալով արտադրութեան, նոր տուրքեր հաստատելով: Միեւնոյն ատեն կը սպասեն Դաշնակիցներու օգնութեան: Կառավարութիւնը պիտի ջանայ հաստատուն վիճակի մը վերածել գիները եւ ամրացնել ֆրանքը :

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Գարեգին Ա. կաթողիկոս, մասնագիտական դասախօսութիւն մը կուտայ յառաջիկայ հինգշաբթի, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 20.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, նիւթ ունենալով, «Հայ – արաբական բժշկական գիտութեան եւ մշակութային յարաբերութեան խնդիրներ» :

Կը հրաւիրուին յատկապէս գրագէտներ, բժիշկներ, արուեստագէտներ, հայ մշակոյթով եւ հասարակական կեանքով հետաքրքրուող ազգայիններ: Մոգական լապտերով պիտի ցուցադրուին Բագրատունեաց եւ Ռուբինեանց շրջանի արձանագրութիւններ եւ մանրանկարներ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ տօնի առթիւ, այս կիրակի, Տ. Գարեգին Ա. կաթողիկոս կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ կաթողիկոսական պատուիրակ Տ. Արտ. արք. Սիւրմէեան: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի հանդիսաւոր Խաչի Թափոր: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ: (Կնիք)

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընկերութեան Լէ տարեկան ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի շաբաթ օր, 11 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Միութեան կեդրոնական գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.: Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ, վերոյիշեալ Թուականին օրինական մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, ներկայս պիտի նկատուի իբր հրաւէր ու ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի Նոյեմբեր 25ին եւ 26ին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9.30ին, Hotel Statler, 7th Avenue and 33rd Street, New York:

Օրակարգ.— Ընդհ. տեղեկագիր 1949 տարեշրջանի, ընդհ. հաշուետուութիւն 1949 տարեշրջանի, ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի վիճակաւ դադարեալ անդամներու տեղ, կանոնագրի բարեփոխման խնդիր, առաջարկներ եւ թելադրութիւններ եւ ուղերձներ :

Ի դիմաց կեդր. վարչ. ժողովի ատենադպիր՝ Մ. Մ. Յովսէփեան, ատենապետ՝ Ա. Գարակէօզեան:

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Միութեան Անտիյլի Հանգստեան Տունը պէտք ունի սպասուհիի մը, 30 – 50 տարեկան, որուն աշխատանքը պիտի ըլլայ ընդհանուր մաքրութիւն, եւն.:

Դիմել Եւտուար Սարաֆեանի, 20 Passage des Petites Ecuries, Paris (10):

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի հերթական ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ճշդապահ ըլլալ :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ, ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի դպրոցին համար: Գրել Տիկին Յակոբեանի, 2 rue Condorcet, Cachan (S.):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տասնըեօթը տարեկան Հայուհի մը որ գիտէ սթենօ, մեքենագրութիւն եւ առեւտրական թղթակցութիւն: Դիմել թերթիս վարչութեան գրասենեակ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ պատանի մը դերձակի մը քով որպէս աշակերտ աշխատելու համար: Դիմել Germain, 12 rue Jules Guesde, L'Hay les Roses, Seine:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 13 Septembre 1950 Չորեքշաբթի 13 ՍԵՊՏ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6253–Նոր շրջան թիւ 1664 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ՈՒՆԻՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Երբ կ'ըսենք.— Մեր հոգերը մեզի կը բաւեն, պարզապէս տարրական պարտականութիւն մը կը յիշեցնենք :

Արդարեւ, կացութիւնը այնքան պղտոր է որ, իրաւունք չունինք թարթափելու: Ծուլանալու կամ յոխորտալու :

Հոգերը մէկ տեսակ չեն: Ոչ ալ յատուկ միայն այս կամ այն գաղութին:

Կեդրոնը Եւրոպան համարելով, բոլոր գաղութները մօտաւոր կամ հեռաւոր, լուրջ պատճառներ ունին իրենց աչքերը չորս բանալու: Ամփոփուելու : Ինքնապաշտպանութեան միջոցներ խորհելու :

Ինքնապաշտպանութիւն՝ շատ պարզ իմաստով մը,— Համախմբել, ամրապնդել բոլոր պիտանի ուժերը: Թոյլ չտալ որ նոր ճեղքեր բացուին: Դուռները ամուր փակել՝ զանազան արկածախնդրութեանց առջեւ :

Մենք պէտք չունինք հին կամ նոր լերան քարոզներ լսելու: Ոչ ալ գլխիվայր կրակը նետուելու, յանուն այս կամ այն աղանդին :

Երեւանը ինքն ալ չի կրնար պահանջել որ իր «ռեւոլուցիոն – ինտերնացիոնալ » նշանախօսքերուն հետեւինք :

Նոյն իսկ եթէ էջմիածնի բերնով խօսին, հարազատ ձայն մը չէ որ կը լսենք , այլ վարձուորուած, թխածոյ ձայնագիր մը:

Եթէ այսքանը միայն ըմբռնէինք, ամէնէն առաջ Երեւանն ու էջմիածինը շնորհապարտ պիտի ըլլային: Ամէն պարագայի մէջ, պիտի փրկուէին անախորժ կացութենէ մը :

Եթէ միայն բարձրաստիճան կոչուած կղերը հասկնար այս պարագան, ապագային ոսկետառ կոնդակ մը կրնար ստանալ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն :

Ծանրակշիռ տագնապի մը կամ փոթորիկի մը ատեն, հայրենիքին հանդէպ մեր պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլանք զգուշանալով որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ վտանգել անոր գոյութիւնը կամ ապահովութիւնը :

Մնաց որ, Երեւանը ինք մեզ ազատ կը ձգէր հետապնդելու մեր քաղաքական պահանջները (ամբողջացում հայրենի հողերու):

— Դա դիպլոմատիական հարց է, ըսած էր այն ատենուան արտաքին նախարարը, քաղաքացի Ս. Կարապետեան (այժմ վարչապետ):

Տակաւին երէկ թերթերը կը ծանուցանէին թէ Խ. Միութիւնը պիտի պահանջէ Ազգաժողովէն՝ Ուզպեկիստանն ու Խազախիստանն ալ անդամ ընդունիլ, իբրեւ առանձին միաւորներ :

Իսկ Հայաստա՞նը,— ինչպէս կը բացագանչէր հանդուցեալ ընկերվարական հռետորը, Մարսէլ Սանպա, պատմական առիթով մը (1895–96):

Ամփոփուինք այս օրուան նիւթին վրայ:

Ընդհանուր հոգերուն հետ, իւրաքանչիւր գաղութ ունի տեղական պահանջներ, որոնց համաձայն պիտի վարէ իր ճակատագիրը:

Երկիրներ կան, որոնց վարչական կարգուսարքը թոյլ չի տար շատ լայն բանալ առագաստները կամ թեւերը :

Օրինակ. բազմաթիւ առանձնաշնորհներ կը վայելենք Միջին Արեւելքի մէջ: Վայն վստահութիւն ալ ներշնչած ենք մեր հաւատարմութեամբ եւ շինարար գործունէութեամբ, զարկ տալով արաբական երկիրներու տնտեսական զարգացման :

Եւ սակայն, թիւրիմացութիւններ միշտ կըրնան ծագիլ, եթէ թեթեւամիտ կամ ցուցադրական շարժումներ փորձուին: Մանաւանդ հիմա որ անպակաս են զանազան խլրտումներ :

Ո՛րքան օղակներ պրկուեցան, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին :

Ազատ կարգերը անխախտ կը մնան արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ինչպէս ամերիկեան ցամաքին վրայ :

Բայց, ահա կը տեսնենք,— այդ երկիրներուն մէջ ալ հետապնդումներ կը կատարուին յանուն ապահովութեան: Կաշկանդումներ՝ որոնք ամէնէն առաջ ուղղուած են եկուորներուն դէմ :

Ոչինչ կը կորսնցնենք, եթէ միայն մեր հոգերով զբաղինք, փոխանակ ցրուելու մեր ուժերը:

Շա՞տ է այսքան մը «սրբազան եսասիրութիւն», անճար ժողովուրդի մը համար :

Շ.

· ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԲԱՐԻՖ »Ը ԱՅՍՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Բարեգործականը թէյասեղան մը սարքած էր շաբաթ օր, ի պատիւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին :

Նպատակը երրեակ էր, մեծարանք մը անշուշտ, փրոփականտ մը հարկաւ եւ խոստումներու հաւաքածոյ մը կազմելու մտահոգութիւն : Խոստումներ Անթիլիասի դպրեվանքին օգնելու այս անգամ :

Եւ եղաւ որ իրենք իսկ ծուղակը իյնան իրենց բերնով :

Հարիւրէն հարիւր բարեգործականեան մը ըսաւ.— « 2000 տոլար տարեկան օգնութիւն մը (բարիֆ, ըսել կ'ուզէր անշուշտ իրենց բառով) կ'ընենք Անթիլիասին, քիչ է, պէտք է շատ աւելին ընէ Բարեգործականը, որպէսզի ժողովուրդն ալ իր կարգին հետեւի իրեն :

Երկու հազար տոլար... գումար մը որուն կրկինը եւ աւելին Հ. Օ. Մ.ը (Ամերիկայի Կապոյտ Խաչը) կուտայ Սուրիոյ մէկ դպրոցին միայն:

« Այո՛, պատասխանեց քովէս մէկը, բայց Հ. Օ. Մ.ը «բարիք» ըսել չի գիտեր, մինչդեռ Հ. Բ. Ը. Մ.ը մարմնացումն է «բարիք»ին: Եւ յետոյ, չունիեղբայր, չունի, ոչինչ գումար մը 700 միլիոն ֆրանք, ատով ի՞նչ կ'ըլլայ :

— Սպասէ, ես ալ քիչ մը թիւերէ կը հասկընամ, այդ 700 միլիոնը անձեռնմխելի է, եւ թերեւս ենթակայ մեր Հնդկաստանի մէջ կորսուած հսկայական գումարներուն ճակատագրին: Բայց տոկոսնե՞րը, ասոր ալ ըսելիք չունիս հարկաւ:

— Ի՞նչպէս չէ, այդ տոկոսներով եթէ բարիֆ գործեն, ամսաթոշակները ի՞նչպէս պիտի վճարեն :

ՍՕՍԻ

Քորէայի պատերազմը

Ամերիկեան օդանաւերու տեւական ռմբակոծումներուն շնորհիւ, կարմիրներու յարձակողականը կասած է: Տեղի կ'ունենան միայն մասնակի յարձակումներ: Ռմբակոծումները ոչ միայն տասանորդած են կարմիրները եւ քանդած երկաթուղիները, ճամբաներն ու գործարանները, այլեւ կոտրած են անոնց բարոյական կորովը: Բայց եւ այնպէս կը սպասուի որ անոնք մեծ յարձակողականի մը ձեռնարկեն Թակուի վրայ, ուր պաշարման խիստ վիճակ կը տիրէ: Քաղաքացիները իրենց տուներէն դուրս չեն կրնար ելլել, մէկ փողոցէն միւսը երթալու համար: Զինուորական հաստատութիւնները կը գտնուին հրասայլերու հսկողութեան տակ: Կարմիր պահակախումբեր մօտեցած են քաղաքին 5 – 6 քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ: Ընդհանրապէս հրետանիի ռմբակոծումներ է որ կը կատարուին օդանաւային յարձակումներու կարգին որոնք կը գործուին մեծ ուժով նոյն իսկ գիշերուան ընթացքին:

Դէպի արեւելք, դաշնակից ուժերը կը շարունակեն իրենց հակայարձակումները, եւ մղելու համար Փոհանկի եւ Եոնկչոյի միջեւ դիրք բռնած կարմիրները: Թակուն Ֆուզանի միացնող ճամբան մաքրուած է: Հարաւային Քորէացիները հակայարձակում գործեցին լայն ճակատի մը վրայ :

ԹՈՒՐՔԻԱ փակեց պուլկարական սահմանագլուխը, որպէսզի փախստականներ չկարենան Թուրքիա մտնել: Կառախումբ մը, ուր կային 200 Թուրքեր, ետ վերադարձուեցաւ: Պուլկարներն ալ մերժեցին վերընդունիլ գաղթականները:

ՀԱՐԱՒ. ԱՓՐԻԿԷԻ մէջ մեռաւ նախկին վարչապետ եւ անուանի զինուորական մարաջախտ Եան Սմուց: Մարաջախտը, որ 80 տարեկան էր, եղած է Բրիտանական Համարակալութեան գլխաւոր հիմնադիրը, թէեւ ատկէ առաջ կռուած էր Անգլիացիներու դէմ, Պօէրներու անկախութեան համար: Հոլանտական ծագում ունէր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ երեսփոխաններէն Շոլքանի ճառը խօսելով Տըպլինի մէջ, խորհրդարանական համագումարին առթիւ, ըսաւ թէ որոշած են միանգամ ընդ միշտ խզել 1936ի անգլեւեգիպտական դաշինքը: Համագումարին կը մասնակցին 200 պատուիրակներ 30 երկիրներէ :

Երէկ Մեծերու ժողովը

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՏԱՍԸ ԳԵՐՄԱՆ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԿԱԶՄԵԼՈՒ

Այսօր, չորեքշաբթի, Նիւ Եորքի մէջ կը բացուի երեք արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովը, որ պիտի շարունակուի մինչեւ Սեպտեմբեր 14 : Ժողովի օրակարգին վրայ կը գտնուին Գերմանիոյ, Չինաստանի, Քորէայի, Արեւմտեան Եւրոպայի սպառազինման, զինամթերքի հայթայթման եւ Ատլանտեանի Դաշինքի ուժեղացման հարցերը: Գլխաւորը սակայն պիտի ըլլայ՝ Արեւմտեան Գերմանիան Եւրոպայի պաշտպանողական ցանցին մէջ առնելու խնդիրը : Ֆրանսա կ'ընդունի, թէ Եւրոպան չի կրնար ազդու կերպով պաշտպանուիլ առանց մասնակցութեանը երկրի մը, որ աշխարհագրական տեսակէտով մաս կը կազմէ անոր: Ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ իրագործել գերմանական զօրամասերու կազմակերպութիւնը, որուն համար, սակայն, Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիները այնքան ալ խանդավառուած չեն: Ամերիկացիները կ'ուզեն զինել տասը գերմանական զօրաբաժիններ, որոնք պիտի առնուին Եւրոպայի միացեալ պաշտպանողական ուժին մէջ:

Ամերիկեան այս ծրագիրը կը կոչուի «Մէք Քլոյի ծրագիր», որովհետեւ մշակուած է Գերմանիոյ արեւմտեան գրաւման շրջանի մարզպան Պ. Մէք Քլոյի կողմէ: Գերմանական այս զօրաբաժինները իրենց յատուկ ընդհ. սպայակոյտը պիտի չունենան, այլ պիտի գտնուին դաշնակից հրամանատարութեան տակ: Անոնք պիտի զինուին ամերիկեան զէնքերով, թէեւ, հաւանաբար պիտի թոյլատրուի գերմանական զինարաններուն արտադրել կարգ մը մանր զէնքեր եւ զրահապատ թեթեւ կառքեր: Զօրաբաժինները պիտի չունենան նաեւ օդանաւային ուժեր, բայց գերմանացի օդանաւորդները պիտի կրնան թռիլ դաշնակից օդանաւերու մէջ: Ասոնցմէ զատ պիտի զօրացուին գերման ոստիկանական ուժերը, պատահական ներքին վտանգ մը դիմագրաւելու համար:

Այս ծրագրին գործադրութեան հետ միասին, Մ. Նահանգները տասնեակ մը նոր զօրաբաժիններ պիտի ղրկեն Եւրոպա յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին: Նմանապէս կը ծրագրուի բրիտանական երեք զրահապատ զօրաբաժիններու Գերմանիա առաքումը: Այս մասին Պ. Էթլի, հաւանաբար յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այսօր Անգլիոյ երեսփ. ժողովին :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Ռ. Շուման, որ Նիւ Եորք հասած է արդէն, յայտարարեց օրագրողներուն, թէ Ֆրանսա կ'ուզէ գերման ոստիկանական ուժերու զօրացումը, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ պաշտպանել ինքզինք հինգերորդ գունդի գործունէութեան դէմ: Գերմանական զինարանները քանդուած ըլլալով, կարելի չէ զէնքի ու զինամթերքի արտադրութիւնը Գերմանիոյ մէջ: Անիկա կրնայ միայն պողպատ եւ այլ նախանիւթեր տրամադրել Եւրոպայի սպառազինման համար :

✕ Առջի օր Մոսկուայէն Փարիզի օդակայանը հասաւ 30 անդամներէ բաղկացած խորհրդային այն պատուիրակութիւնը, որ պիտի մասնակցի ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին Նիւ Եորքի մէջ: Պատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին հաճոյքն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու նոր այցելուներ.—

Ընկեր Եդ. Տարօնեան, գրագէտ եւ աշխատակից «Յառաջ»ի, տնօրէն Պէյրութի Ս. Նշան վարժարանին :

Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան, Թէհրանէն, դէպի Հոլանտա եւ Զուիցերիա ճամբու ընթացքին :

Տիկին Բ. Յովսէփեան – Սրբըֆեան, հիմնադիր տնօրէնուհի Պարկաստանի առաջին մանկապարտէզին (Բերսաբէ): Տիկինը Տանըմարքա եւ Զուիցերիա գացած է, մանկավարժական նորութիւններ ուսումնասիրելու համար :

Ընկեր Գէորգ Խաչատրեան, նախագահ Ապատանի (Պարսկաստան) ազգ. վարժարանի հոգաբարձութեան :

Մ. Էնէզլեան եղբայրներ, (Թէհրանէն), որոնց անդրանիկը բացառիկ յաջողութեամբ աւարտեց իր ուսումը Զուիցերիոյ մէջ, ինչպէս հաղորդած էինք ժամանակին, իսկ կրտսերը կը շարունակէ ուսանիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի բոլոր մասնաճիւղերը ջերմապէս շնորհաւորելով ՅԱՌԱՋի քսանըհինգամեակը, հաւաքաբար 14.000 ֆրանք կը տրամադրեն, անոր տարածման ֆոնտին :

Այս գումարին 5000 ֆրանքը նուիրած է Պոմոնի մասնաճիւղը :

Շնորհակալութիւն բոլորին :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԵՐՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Երեսուն երկու տարի առաջ, Ատրպատականի հայ եւ ասորի տեղացի թէ գաղթական բազմութիւնները, ինչպէս նաեւ Վասպուրականի վերջին նահանջին պատճառով Սալմաստ հասած քսան հազար Հայերը հարկադրուեցան օրհասական եւ անհաւասար կռիւներ մղելու, յանուն իրենց գոյութեան:

Կռիւ Թրքական բազմահազար եւ կանոնաւոր բանակներու, քրտական քանի մը զօրեղ աշիրէթներու եւ Թաթարներու դէմ :

Ապրիլեան եղեռնի (1915) եւ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան այնքան առատօրէն թափուած հայ արիւնը դեռ չէր կշտացուցած Թուրք բորենիները :

Խոյ, Սալմաստ, եւ Ուրմի գաւառներու բնիկները եւ պատերազմի հետեւանքով այդ վայրերը ապաստանած հայ եւ ասորի գաղթականները չէին վրիպած Թալէաթ – Էնվէրի եւ նմաններու ուշադրութենէն :

Պէտք էր կոտորել նաեւ այդ շրջաններու քրիստոնեաները (75000 հոգի):

Պէտք էր բնաջնջել ամբողջ հայութիւնը եւ այդ դիւային ծրագիրը իրագործելու համար անհրաժեշտ էր ժամ առաջ պաշարել, քարուքանդ ընել նաեւ ռուսահայական կոչուած հողամասը:

Բնաջնջել ամբողջ հայութիւնը, ընդմիշտ թաղելու համար Հայկական Հարցը, որ՝ տեւական մտահոգութիւն ու կատարեալ մղձաւանջ կը պատճառէր արիւնռուշտ Թուրքերուն :

Մուսուլ – Թաւրիզ գիծով, զօրաւոր բանակով մը եւ առատ զինամթերքով դէպի Զանգեզուր կ'աճապարէր Էնվէրի եղբայր Նուրի փաշան:

Իսկ Վան – Ատրպատական – Նախիջեւան գիծով դէպի Երեւանն չտապելու խիստ հրաման ստացած էր Թրքական Դ. զօրաբանակն ու քանի մը քիւրտ աշիրէթներ, Ալի – Իհսան փաշայի հրամանատարութեամբ :

Ճակատագրական օրեր կ'ապրէր նաեւ Արարատեան դաշտի բնիկ եւ գաղթական Հայութիւնը:

Վէհիպ փաշան մտած էր Ռուսահայաստան:

Ռուսական բանակներու «դէպի տուն» նահանջը, մինակ ձգած էր մեզի մեր դարեւոր եւ անհամեմատօրէն զօրաւոր թշնամիին դէմ :

Բայց ձախողեցաւ թշնամին, վասն զի, դարերու բռնութիւններէն զզուած եւ ընդվզած ցեղերու բեկորները, դիւցազնական պայքարի յաղթանակին իմաստութեամբ, գազազեցան եւ տարերային անզուսպ պոռթկումներով, բռնաւորներու հզօր եւ անպարտելի համարուած ուժերը զգետնեցին :

Պայքարը՝ իր սկզբնական շրջանին թոյլ եւ անյուսատու էր մեզ համար, բայց հետզհետէ սաստկացաւ եւ մահասարսուռ ու մահասփիւռ կռիւներուն իրենց մասնակցութիւնը բերին բոլորը, բոլորը, այր թէ կին, ծերունի թէ պատանի :

Սարսեցան պալատները եւ ճարճատեցան կողերը բռնաւորներու :

« Ասոնք ուրիշ տեսակ կեավուրներ են» գրեց Թրքական յաղթապանծ փաշան իր մտերիմ զօրականներուն եւ զգուշացուց, երբ՝ իր վաշտերը կը ջախջախուէին Սալմաստի Ահրեւան, Սանամէրիկ շրջաններու մէջ եւ Շաքարեազի լանջերուն վրայ:

Երբ՝ Նուրի փաշայի ասկեարները անձնատուր կ'ըլլային Ուրմիոյ Պապաուլիի, Դաշագիւլի եւ ուրիշ կռիւներու մէջ :

Երբ՝ Թրքական թնդանօթները, գնդացիրները եւ զինամթերքը բաժին կը դառնային մեր վաշտերուն :

Ու երբ՝ շատ մը վայրերու մէջ, լեղապատառ, խելակորոյս ասկեարներ, սպաներ եւ փաշաները ծնրադրելով մեր զինուորներու առջեւ գութ կ'աղերսէին...

« Խաչընըզա գուրպան, Էրմէնի օլաջայըզ» աղաղակելով եւ լալով :

Հրա՛շք էր, հրա՛շք... Ստրկական շղթաները օղակ – օղակ կը փշրուէին ու բռնաւորները կը խոնարհէին իրենց ստրուկներուն առջեւ :

Օ երջանկութիւն, պայքարող եւ յաղթանակող հայ բեկորներու :

X

Դաւադրութեամբ եւ տմարդօրէն ասորոց Մար Շիմօն պատրիարքն ու իր զինակիցները սպաննել տուող Թուրք դահճապետները ամօթահար եղան, զարմանքով եւ զարհուրանքով դիտեցին հայ – ասորական փոքրաթիւ ուժերու մղած հերոսական կռիւները :

Մինչ այդ՝ Թուրք զօրքը քաջ, տոկուն, կարգապահ եւ անպարտելի համարող Թուրք հրամանատարներն անգամ խոստովանեցան թէ՝ «Հայը նոյնքան եւ աւելի քաջ է, անպարտելի՝ երբ զինուած է, համերաշխ է եւ երբ իմաստուն ու քաջ ղեկավարներ ունի»:

Ատրպատականի մէջ տեղի ունեցած կռիւները տեղի ունեցան եօթնեակ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ եւ յանդգնութեամբ ծնունդ առնելով. որոնց եկան միանալու նաեւ Վասպուրականի փորձուած քաջերը եւ Ջուլամերիկի լեռնարնակ, ազատատենչ Ջիլօ – Ասորիները :

Պաշարուած էինք, աշխարհէն կտրուած, « բարեկամ ու դաշնակիցներէ» լքուած ու միայնակ, յոյսը մեր բազուկին ու զէնքին կապած, « մահ կամ ազատութիւն» հաւատամքով եւ գերագոյն վրէժխնդրութեամբ զինովցած :

Ո՛չ օգնաւ ունէինք, ո՛չ կազ, եւ ո՛չ իսկ քանի մը ռումբ պատահաբար մեր ձեռքն անցած թնդանօթներուն համար :

Բայց եւ այնպէս ութն ամիս չարունակ Թրքական զօրեղ բանակները զբաղեցան մեր փոքրաթիւ ուժերը յաղթահարելու, բնաջնջելու եւ ձախողեցան :

Զոհե՞ր... Այո, խրամներու մէջ, պատնէշին վրայ, զոհեր նաեւ հիւանդութեանց եւ տարապայման պարագաներու մէջ, բայց համեմատաբար փոքրաթիւ :

Մեր հերոսամարտի դերը անջնջելի պիտի մընայ հայ ազատագրական շարժումին պատմութեան մէջ, իսկ մեր հերոսները յաւիտեան անմահ:

« Մեր բանակները ժամանակին չկրցան հասնիլ Շուշի եւ Երեւան, խեղճ Վէհիպ փաշան մինակ մնաց եւ Հայերը անկախութեան տիրացան» գրեց «յաղթապանծ» Ալի Իհսան փաշան, « Թէվհիտի Էֆքեար» թերթին մէջ 1922ին:

Թշնամի փաշայի մը վկայութիւն՝ Թուրք պատմութեան էջերուն մէջ ամօթալի էջեր արձանագրելու համար :

Եւ վայ անոնց, որոնք կ'ուրանան մեր «Արիւնոտ արանց» մարտիրոսութիւնն ու յաղթանակները :

Փաստ է ուրեմն, որ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի, Բաշ – Ապարանի յաղթանակներու յաջողութեանց առանցքը կը հանդիսանայ Ատրպատականի հերոսամարտը :

Եւ դժուար չէ բնաւ պատկերացնել ողբերգութիւնը , եթէ Ալի Իհսանի, Նուրի փաշայի եւ բազմահազար բանակներու, քրտական հորդաներու եւ Նախիջեւանի Թաթարներու միացեալ ուժերը որոշուած ժամանակին հասնէին Շուշի , Երեւան եւ միանային ու գործակցէին Վէհիպ փաշային :

Այսօր՝ երբ՝ մենք յատուկ պաշտամունքով եւ երանութեամբ կը վերյիշենք «Մայիս 28»ի յաղթանակները, եւ ուրախ ենք մեր ունեցած ներկայ Հայաստանով, պարտ ենք խրախուսուիլ եւ դաս առնել Ատրպատականի հերոսամարտէն :

Այս պահուս, երբ՝ օրագրէս կ'ընդօրինակեմ այս վերջաբանը, կսկիծով, կսկիծով կը վերյիշեմ արդարակորով Կոստին, խորաքննին Սամսոնը առիւծ Ջիմօն, յանդուգն Ալէքսանը, հերոսներ անհման՝ Մոկացի Համբարձում, Շատախցի Պօղոս, Կառկառցի Մուրատ եւ դեռ շատեր, շատեր :

Փառք բոլորին, երիտասարդ թէ ծերունի, յայտնի թէ անյայտ, որոնք ինկան մեր հայրենիքն ու մեր փառքը կերտելով :

ԱԶԳԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ծովաձձիւն եւ կէտը

Ծովը հարուստ է կենդանական բազմազխի տեսակներով, մանաւանդ մանրադիտային ձճինները, անասնիկները եւ կենդանաբոյսերը անհամար ներկայացուցիչներ ունին ծովուն մէջ, որոնց այլազան կազմախօսութիւնը երկրաչափական հըրաշալիքներ կը կազմէ ու ձեզ կը փոխադրէ առեղծուածային հէքեաթական աշխարհ մը: Գերմանացի փրօֆ. Հէնսէն այս մանրաձճինները կոչած է փլակտոն, որ յունարէն կը նշանակէ թափառիկ, յածուն: Իրօք ասոնք համախումբ կը յածին ծովուն մակերեսին վրայ եւ մէկ խորանարդ մեթր ջուրին մէջ կարելի է գտնել մինչեւ երեք միլիոն անասնիկներ: Ովկիանոսին մէկ հէքտար մակերեսը 7–8 սանթիմեթր խորութեամբկարող է տարեկան թոններով արտադրել ատոնցմէ: Գիտունները կը խորհին ծովային այս բեղուն արտադրութիւնը օգտագործել մարդկային սննդառութեան: Մի՛ զուցէ մօտիկ ապագային մեր սեղանին վրայ գանոնք պիտի ճաշակենք վարդագոյն մսի դոնդողի ձեւին տակ, որ պիտի ըլլայ կարիդոսի (crevette) համը յիշեցնող համեղ սնունդ մը՝ հարուստ կենսանիւթերով: Այժմ փորձեր կը կատարուին զանոնք հաւաքելու լաւագոյն եղանակով: Այդ նպատակաւ նախընտրութիւն կը տրուի Նիլոնէ հիւսուած խիտ ուռկաններու :

Ահա մարդիկ կ'ուզեն իւրացնել նաեւ կէտ ձուկին գլխաւոր սնունդը: Արդարեւ, կէտը հակառակ որ կենդանիներուն մէջ ամէնէն խոշորն է, կը սնանի մեծ մասամբ մանր ձուկերով, թուլամորթներով, ու այդ անտեսանելի մանրէային էակներով: Թէ ինչպէ՞ս զանոնք կ'որսայ, պարզապէս ծովուն ջուրը բերնին մէջ առնելով եւ որսերը, զտելէ, իւրացնելէ վերջ ջուրը դարձեալ դուրս տալով: Ինչպէս գիտենք, կէտերը ատամներու փոխարէն հինգ հարիւրէ աւելի վիժակներ (fanons) կը կրեն իրենց բերնին մէջ, որոնք տեսակ մը ատամնակերպ երկար շեղբեր են եղնգային ճկուն նիւթէ կազմուած եւ կը ծառայեն որսը ջուրէն զտելու: Ասոնք ժամանակին կը գործածուէին կնոջական սեղմերաններու շինութեան մէջ:

Երբ կէտերու մասին կը խօսուի ժողովուրդը զանոնք կը դասէ ձուկերու կարգին: Այս շփոթութիւնը առաջ կուգայ նախ իր արտաքին տեսքէն որ նման է ձուկին: Ցետոյ՝ իր անունէն, որ յունարէն կը նշանակէ ձուկ: Կայ նաեւ իր ջուրինմէջ ապրելու հանգամանքը: Մինչդեռ կէտը կազմախօսական ոչ մէկ կապ ունի ձուկերու հետ: Կիտազգիները ընդհակառակը ստնաւոր կենդանիներ են , որոնք իրենց ձագերը կը սնուցանեն իրենց ստինքներէն արտադրած կաթով եւ կը շնչեն թոքերու միջոցաւ, մինչ ձուկերու շնչառութիւնը կը կատարուի խռիկներով եւ թթուածինը կը ստացուի ջուրէն:

Կէտերու կաթը կնոջ կաթէն 15 անգամ աւելի իւղոտ է ու թանձր: Իբրեւ թէ կաղինի համ ունի եւ կարող է ջուրին երեսը մնալ, ուրկէ ձագերը դիւրութեամբ կը կերակրուին: Բուն կէտերը 15էն 33 մեթր երկարութիւն կ'ունենան եւ կը կշռեն հարիւր հազարէն մինչեւ 130 հազար քիլօ: Այսինքն մօտաւորապէս 30 փիղերու կամ 100 պարտ եզներու ծանրութիւնը : Միայն սիրտը կը կշռէ 600 քիլօ:

Հակառակ իր թոքային շնչառութեան, կէտը կարող է 20 – 30 վայրկեան մնալ ջուրին մէջ, դադրեցնելով իր շնչառութիւնը, շնորհիւ իր սըրտի աջ բաժանմունքի յատուկ կառուցուածքին: Նոյնիսկ այլ տեսակներ կան որոնք ջուրին տակ կը մնան մէկ ժամէ աւելի :

Կիտազգիները բաժնուած են քանի մը ցեղերու: Բացի բուն կէտէն, մնացեալները աւելի փոքըր են: Անոնց մէջ արիւնարբու գազաններ չեն պակսիր, որոնց առաջին զոհերն են բուն կէտերը: Օրինակ Դեղաղը (orque) ահռելի հրէշ մըն է որ կը յօշոտէ իր ցեղակիցները: Անոր ստամոքսին մէջ գտնուած են շանաձուկեր, փոկեր, բէնկուէններ, եսկիմացիներու շուներ եւ այլ ծովային գազաններ :

Կիտազգիներու ընտանիքին մէջ կը մտնեն .— Ջրշունները, փոկերը, ծովախոզերը (marsouin) Թելփինները (եօնուզ պալըղը) եւ ափրիկեան գետերու հսկայ կենդանիներ: Այս վերջինները առհասարակ ջրային բոյսերով կը սնանին :

Թելփինները համարուած են մարդոց օգնականներ ու պաշտպաններ եւ շատ նախապաշարեալ աւանդութիւններ հիւսուած են իրենց մասին :

Եղաւ ժամանակ մը, երբ կէտերը անհետացման ճամբուն վրայ էին, սակայն վերջին պատերազմը առիթ ընծայեց անոնց դարձեալ աճելու եւ բազմապատկուելու: Միայն 1938ին 27 հազար կէտեր որսացուած են: Կէտը կ'որսան իր ունեցած առատ իւղին համար: Ամէն տարի թոներով միս կը փճանար ու դարձեալ ծովը կը թափուէր: Սակայն վերջին պատերազմի ընթացքին կատարուած փորձեր հաստատեցին կէտի մսին սննդական արժէքը: Ցատկապէս Անգլիացիք գոհացած են զայն որ ինչպէս կը հաւաստեն հորթի մսին համը ունի:

Այժմ կը խորհին այս միսն ալ հրամցնել սեղանի վրայ:

Ուրեմն պատրաստուեցէք կէտն ալ գտնել սեղանի համադամներու կարգին ...

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ներկայ տեսուչն է Կիւրինցի յայտնի մտաւորական Մինաս Մինասեան: Դասախօսներն ու դասաւանդուած նիւթերն են.— Փրօֆ. Տոքթ. Աշոտ Աբրահամեան՝ Հայոց լեզուի աղբիւրներու ուսումնասիրութիւն: Փրօֆ. Սիմոնով՝ տոմարագիտութիւն: Մ. Մինասեան (վերատեսուչ) անգլերէն լեզու : Բանասիրութեան թեկնածու Ա. Պօղոսեան՝ Հայոց լեզու, լեզուի տեսութիւն, հայ լեզուի պատմութիւն, գրականութեան տեսութիւն :

Մանկավարժական կաճառի ասպիրանդ (թեկնածու) Մ. Գամազեան՝ հոգեբանութիւն եւ տրամաբանութիւն: Տնտ. գիտութեանց թեկնածու Ս. Աւագեան՝ արդի պատմութիւն եւ փիլիսոփայութեան պատմութիւն:

Ռուս. մանկավարժական կաճառի դասախօս Ելնա Թումանեան՝ ռուսերէն լեզու : Վաստակաւոր ուսուցիչ Հրանդ Քոչարեան՝ մաթեմաթիք եւ ֆիզիք: Երեւանի մանկավարժական կաճառի շըրջանաւարտներէն Արմէն Մինասեան՝ նոր շրջանի

Ամօթ է որ փակուի

ԽՄԲ.— Պէյրութի Ազդարար շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ կոչը, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն լուրջ ուշադրութեան յանձնելով զայն. —

1939ի ամրան Մուսա Լերան ժողովուրդը ոտք դրաւ Այնճար։ Մինչեւ ձմեռ հարկ էր հազարաւոր տուներ շինել՝ պատսպարուելու համար մօտալուտ ձմրան խստութիւններէն։ Առաջին իսկ օրէն՝ աշխատանքի վրայ էին բոլորը, մեծ ու պզտիկ անխտիր։ Նոյնիսկ ծերերն ու երեխաները։ Ճամբու տաժանքները բաւական խախտած էին մեր լեռնականի առողջութիւնը։ Հարկ էր, որչափ կարելի է շուտ, երդիք մը ունենալ։ Պարզ կտաւէ վրանները արդէն կարգ մը հիւանդութիւններու առջեւ ճամբայ կը բանային՝ ժողովուրդը փճացման տանելու համար։

Նախատեսուած ժամանակին, կարգ մը պատճառներով, պէտք եղածին չափ տուներ չկրցանք ունենալ։ Ֆրանսական իշխանութիւնը, ստիպուած եղաւ կիները, երեխաները եւ անկարները փոխադրել շրջակայ արաբական գիւղերը՝ ուր հիւրընկալուեցան գնահատելի հանդուրժողութեամբ, կարելի է ըսել սիրով։ Եթէ չըլլար շրջակայ արաբ գիւղացիներուն բարեացակամութիւնը՝ ժողովուրդին մեծ մասը դերեզման կ՚առաջնորդուէր։

Շինութեան աշխատանքները աւելի բուռն թափով շարունակուեցան գարնան. բայց, այս անգամ, աշխատանքէ զերծ կացուցուեցան մանուկներն ու ուսուցիչները. պէտք էր նաեւ դպրոց ունենալ, որովհետեւ տունին եւ հացին չափ անհրաժեշտ կը համարէր տեղահան «լեռնականը» նորահաս սերունդին դաստիարակութեան գործը. բայց կը պակսէր վարժարանի յարմար շէնքը։ Ստիպուած եղանք մաղէ հիւսուած քանի մը տաղաւարներ քով քովի բերել եւ պայմաններուն համապատասխան վարժարան մը ունենալ։ Անմիջապէս մաղէ վրանները մեղրաշատ փեթակներու վերածուեցան։

Հովը շատ էր, կարմիր փոշին առատ, աշակերտութիւնը փոթորիկի վրայ ծալլապատիկ, եւ ուսուցիչը անվճար, արդահատելի՝ բայց եռանդուն՝ պարտականութեան գիտակցութեամբ գործի լծուած։

Յաջորդ տարին, շնորհիւ «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեան, ունեցանք արդիական, աղիւսաշէն վարժարան մը։

Հայկական եւ ռուսական գրականութիւն։ Անուշաւան Միքայէլեան (Ճեմարանի նախկին շրջանաւարտ)՝ գրաբար։ Զմմառի ճեմարանէն Փ. Բորջանեան՝ կրօններու պատմ. եւ Ս. գրոց մեկնութիւն։ Անթիլիասէ շրջանաւարտ Ե. Վարդերեսեան՝ Հայոց եկեղեց. պատմութիւն, աստուածաբանութիւն, Յիսուսի կեանքը, կարգ աստուածապաշտութեան եւ քրիստոնէական վարդապետութիւն, երաժշտագէտ Դ. Ղազարոսեան եւ Նիկողայոս քհնյ. Բալէտեան՝ երաժշտութիւն, բժ. Ա. Մուշեղեան՝ բժշկ. դասախօս եւ առողջապահութեան հոգատար։

Գոյութիւն ունին Գարակէօզեան, Հ. Գալուդճեան, Եղիա եւ Ճանիկ Ջագըր սաներ եւ ուրիշներ։

Պէտք է յիշել նաեւ Հ.Բ.Ը.Միութիւնը որ նորակառոյց վարժարանին տրամադրեց բոլորովին նոր գրասեղաններ եւ նստարաններ՝ զորս մինչեւ հիմա կ՚օգտագործուին։

1940–41ին 683 աշակերտներով եւ 14 ուսուցիչ ուսուցչուհիներով, ուրախ սրտով եւ տաք խանդավառութեամբ փոխադրուեցանք նոր վարժարանի շէնքը, զոր կոչեցինք «Յառաջ»՝ Փարիզի «Յառաջ» թերթին անունով։

Դպրոցը ունէր նախակրթարան եւ մանկապարտէզ։ Նախակրթարանը չորս դասարաններով սկսաւ։ Հետեւեալ ծանօթութիւնները գաղափար մը կուտան մեր վարժարանի տասնամեայ կեանքին մասին։

1940–41 տարեշրջանի նախակրթարանի աշակերտութիւն՝ 221 մանչ, 87 աղջիկ, մանկապարտէզ 201 մանչ, 174 աղջիկ, ընդհ. գումար 683, ուսուցիչ՝ վեց, ուսուցչուհի ութը։ (ԽՄԲ.—Զանց կ՚առնենք ուրիշ տարեշրջաններու թիւերը)։

Հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտան 1947—48, 948—49 եւ 949—50 տարեշրջաններու ելեւմուտքը եւ բացերը։

1947—48ի շրջան.— Պիւտճէ՝ 6770 լ. ոսկի։ Բաց՝ 3565 լ. ոսկի։

1948—49 շրջան.— Պիւտճէ՝ 8795 լ. ոսկի։ Բաց՝ 2870 լ. ոսկի։

1949—50ի շրջան.— Պիւտճէ՝ 9070 լ. ոսկի։ Բաց՝ 3578 լ. ոսկի։

Առաջին տարիներուն ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիները շատ չնչին գումարներով վարձատրուած են. իսկ վերջին երեք տարիներուն ինչպէս կը տեսնուի վերի թիւերէն, ոչ միայն գոհացուցիչ տարեթոշակներ, սահմանուած չեն ուսուցիչներուն, այլեւ խոստացուած գումարներուն կէսը մնացած է պահանջելի։ Հակառակ այս իրողութեան ուսուցիչները յամառօրէն կառչած են գործին եւ իրենց բոլոր կարելի միջոցներով կ՚աշխատին դպրոցը արդիւնաւոր դարձնելու համար։

Ութը տարուան ընթացքին, ունեցած ենք 91 շրջանաւարտ, 52ը մանչ, 39ը աղջիկ, որոնցմէ 27ը կը յաճախեն երկրորդական վարժարաններ, Ժառանգաւորաց, Անթիլիաս, Ճեմարան, Մելքոնեան եւ օտար հաստատութիւններ։

Մեր մեծագոյն մխիթարութիւնը՝ օգտակար եւ սիրելի այս հաստատութիւնը, դժբախտաբար, չունի հաստատուն յենակէտ։ Մեր միջոցները շատ անբաւարար են կարենալ զայն կանգուն պահելու համար։

Սրտի դառն ցաւով անգամ մըն ալ կրկնենք, որ Այնճարի հայութիւնը սեփական միջոցներով չի կրնար կանգուն պահել վարժարանը։ Արտաքին նպաստներն ալ երթալով կը նուազին. գրեթէ դադրած են արդէն։ Այս կացութեան դէմ ի՞նչ պէտք է ընել։ Պէ՞տք է մեր մանուկներուն առջեւ փակել դպրոցի դռները. պէ՞տք է յայտարարել, որ իրենց հոգիները տաքցնող օճախը մարած է այլեւս... Ո՛ր բերանը պիտի ըսէ ատիկա։

ՀԱՐԻՒՐ ՔՍԱՆ տարեկան Ալժերիացի զինուոր մը, Պերեժքա Մուխթար իր տարեդարձը տօնեց վերջերս։ Ֆրանսական բանակին մէջ զինուորագրուած է 1850ին, մասնակցած է Խրիմի պատերազմին (1856) եւ Փարիզի պաշտպանութեան (1871)։ Յետոյ գացած է Թոնքին եւ Հնդկաչին (1883)։ Կոյր է եւ գրեթէ խուլ։

ՆԱՄԱԿ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

«ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ» ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ԳՈՐԳԵՐԸ ԿՈՒԱՍԹԱԼԼԱՅԻ ՄԷՋ

Միլանոյէն կը գրեն մեզի.—

Պ. Յակոբ Ալիքսանեան 1923էն 1945 հաստատուած էր Հռոդոս կղզին, ուր բացած էր արեւելեան գորգերու արհեստանոց մը եւ պաշտօնական մարմիններու գնահատման արժանացած։

Վերջին պատերազմէն ետքը նախընտրեց անցնիլ Միլանօ եւ հոն շարունակել իր գործը, աւելի զարկ տալու համար անոր։ Պ. Ալիքսանեան իր հետ յաջողեցաւ բերել Հռոդոսի իր աշխատաւորները, քանի չափ ընտանիքներ։

Իր նոր աշխատանոցը վերջերս այցելութիւնն ընդունեց պետական անձնաւորութիւններու, որոնք մեծապէս գնահատելով հայ գործագործին այս ձեռնարկին կարեւորութիւնը խոստացան օժանդակել անոր։

Եւ խօսքը գործի վերածելու համար, ահա այն քարոզութիւնը զոր կատարեց Իտալիոյ պետական ձայնասփիւռը, որու բառացի թարգմանութիւնը կուտանք ստորեւ.—

«Կուասթալլայ գեղադէմ եւ ծաղկազարդ գիւղաքաղաք մըն է (15 հազար բնակիչ) Բոյի դաշտագետնին մէջ։ Ծանօթ է պատմութեան մէջ, իբրեւ միջնադարեան շքեղաշուք «Կոնծակա»ներուն դքսութեան մայրաքաղաք (1)։

Փօ գետը հոն կը հոսի դանդաղ եւ վսեմ, ունի ութը հարիւր մեթր լայնութիւն, ափերը աւազուտ են եւ շրջապատուած է հրապուրիչ պուրակներով, ուր գոյնզգոյն բազմութիւն մը կը խուժէ, գտնելու համար սփոփանք եւ զովութիւն։

Այս իր բնաշնորհ գեղեցկութեանց, այժմ Կուասթալլայ կը յաւելու առասպելական Արմենիայի եւ կովկասեան ու իրանեան արքայութեանց մշտնջենաւոր խորհրդաւորութիւնը։

Գրեթէ 18 ամիս առաջ՝ հայ ճարտարարուեստագէտ մը՝ Պ. Յակոբ Ալիքսանեան, իր որդիներուն աջակցութեամբը հոն հաստատած է, հիմնուելով իր երեսունամեայ փորձառութեան վրայ, յուսադրիչ արդիւնքով գործատեղի մը։ Ամիս մը առաջ կեդրոնական իշխանութիւնները եւ քաղաքապետարանի վարիչները ի տես անհատական ձեռնարկին յաջողութեան եւ գնահատելով արուեստագիտութեան կարեւորութիւնն ու արժէքը, նամանաւանդ նկատելով որ գործին ընդհանրացումը նախախնամական սփոփացում կրնայ ըլլալ աւանին մէջ տիրող անգործութեան, կը խոստանան դրականօրէն քաջալերել զայն, հաստատելով ութամսեայ տեսական եւ գործնական դասընթացք մը, ուր ուսուցանուի շքեղափայլ եւ կակուղ արեւելեան գորգերու ձեռագործը։

Դպրոցին մատակարարութեան կը մասնակցին՝ աշխատանքի նախարարութիւնը շօշափելի գումարով մը, իսկ տեղական իշխանութիւնները կը տրամադրեն յատուկ ընդարձակ գործատեղի, անհրաժեշտ գործիքներ եւ այլ եւ այլ պիտոյք։

Ընդհանուր տնօրէնութիւնը կը յանձնուի Պ. Յ. Ալիքսանեանին։

Այսպէս՝ ամիսէ մը ի վեր, հին գործատեղիին կողքին կը բանի բանուորապատրաստական (2) դպրոցը, ուր շնորհալի աղջիկներ կը նուիրուին հայկական եւ առհասարակ արեւելեան գորգերու ընտիր ձեռագործին։

Դասընթացքը պիտի աւարտի ութը ամիսէն։ Անոր կը մասնակցին 90 բանուորուհիներ։

Ամէն աղջիկ կը ստանայ օրական 300 լիրէթ, դասընթացքին վերջաւորութեան յաջող աւարտեալները պիտի ստանան երեք հազար լիրէթի նուէր մը եւ յատուկ վկայական։

Այն ատեն՝ Կուասթալլայի հայկական գորգերը՝ պաշտօնապէս մուտք պիտի գործեն մեր տուներուն մէջ եւ պիտի զարդարեն զանոնք՝ պատրաստ ընդունելու մեր շնորհալի ու նուրբ տիկիններու քնքուշ քայլերը»։

---

(1).— Փօ՝ (Po)։ Հիւսիսային Իտալիոյ բարեբեր հովիտին անուն տուող, երկարագոյն եւ լայնագոյն գետն է։ Կուասթալլայի դքսութիւն «Ducato di Guastalla» 1200էն մինչեւ 1780 տիրող իշխանութիւն։ Միլանոյի եւ Վենետիկի միջեւ, 50 քիլոմեթր հարաւ։ Կը պատկանի **Reggio Emilia**յի եւ **Mantova**յի նահանգներուն։

(2) «Բանուորապատրաստական դպրոց» = Scuola di qualificazione: «école de qualification pour ouvrières»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է.

— Ես էլ միեւնոյնն եմ ասում։ Այժմ ես բոլորովին ապահով եմ այդ կողմից. երեխան լաւ պատրաստուած է գերեզմանի համար։ Դու էլ հաւատացիր, Աննա, ես ինքս տեսայ. դա հաստատ բան է։

Նա երկու խօսքով պատմեց իր տեսածն ու լսածը, զանց առնելով մանրամասնութիւնները. խիստ պատուիրեց, որ այդ մասին ոչ ոքի ոչինչ չասէ, նոյն իսկ Գայիանէին։

— Դու կը փճացնես ամէն ինչ, ասաց Մելիքը։— Զկարծես թէ ես հաւատում եմ երեխայի գործին... Ոչ, երեխաներին չէ տրուած աշխարհ կառավարելը։ Բայց ես յոյս ունեմ, որ մինչեւ այդ մի գործ էլ ինքս կը սկսեմ։ Աստուած ողորմած է, ո՞վ գիտէ ինչ կարող է պատահել վաղը։ Ինչ որ էլ լինի, ապահով եղիր, որ նա մեզ չի խայտառակի։

Աննա խաթունը հանգստացաւ։ Եւ Հեղինէն էլ կը լռէր, եթէ միւս օրը մտնէր Մելիքի տունը։

Առաւօտեան եկաւ Սիւլէյման բէկը եւ պահանջեց աղջկան։ Մելիք Աւանն արդէն գիտէր թէ ինչ սարսափելի կրքեր են վառուած Թուրքի մէջ, բայց եւ այնպէս, չէր սպասում թէ նա այնքան յանդուգն կը լինի այստեղ, Վարանդայի իշխանի տանը։ Նա կտրական կերպով յայտարարեց որ Գայիանէն իրան է պատկանում, թէկուզ ամբողջ աշխարհը տակն ու վրայ դառնայ։

Անողոք գազանը իրան վայել կատաղի համարձակութեամբ թաթը դրել էր որսի վրայ եւ ասում էր. «Իմն է, միայն ես պիտի վայելեմ»։ Նրա ահարկու աչքերը չէին թագցնում, որ այդ որսը նրան հանգստութիւն չէ տալիս։ Ի՞նչ փոխարինութիւն, ի՞նչ փրկանք կարող էին ընդունել այդ կրքերը։ Ջուր են կարծում թէ գազանը անսիրտ է լինում։ Բէկն ուղղակի ասաց, որ Գայիանէն իր ամենասիրելի կինը կը լինի։ Որսը լաւ էր չզթայել գազանին։ Աւելի լաւ, եթէ այդպէս է. աւելի լաւ որսի համար, որ այնպիսի մտքեր ունէր։

Մելիք Աւանը միանգամայն գոհ էր. զսպեց իր բնածին հպարտութիւնը, տարաւ բոլոր վիրաւորանքները, սառնասրտութեամբ նայեց իր ոխերիմ թշնամուն, ինչպէս սովոր էր նայել նրանից մեծին, Մուսթաֆա փաշային։

Այդ մարդը, որ այնքան լաւ գիտէր թագցնել ներքին զգացմունքները արտաքին անխռով տեսքի տակ, սկսեց պարզ ու հանդիստ կերպով խօսել իր եւ իր քրոջ համաձայնութեան մասին։ Եթէ Մելիք Հիւսէյնի աղջկայ ճակատին այդ ամուսնութիւնն է գրուած, ո՞վ պիտի արգիլէ Աստուծու այդ հրամանը։ Թող կատարուի բէկի կամքը, եթէ միայն երկու կողմերի մէջ դրանով բարեկամութիւն պիտի հաստատուի։

Բարեկամութիւն, եւ ուրեմն ոչ մի կողմից բռնութիւն, հակառակութիւն պիտի չլինի։ Սա այդ ամուսնութեան առաջին պայմանն է։ Մելիքը յայտնեց եւ միւս պայմանները, հաստատեց, որ դրանք շատ բնական են, շատ էլ հասարակ։ Նրա նուրբ միտքը ճարտարութեամբ գործեց. բանակցութիւնը կարճ էր եւ յաղթական. գազանը ջուխտ ոտներով ընկնում էր թակարդի մէջ...

ԼԷՕ

ուիրակութիւնը, որուն կը նախագահէ արտաքին նախարար Պ. Վիշինսքի եւ որ օդանաւային կայանին մէջ ընդունուեցաւ Ֆրանսայի խորհրդային դեսպան Պ. Փավլովի կողմէ, Նիւ Եորք կը մեկնի այս առաւօտ, շոգենաւով։ Պ. Վիշինսքի մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել օրագրողներուն, ըսելով թէ յոգնած է։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՄԵՐԺԵՑ ՀՐԱՒԻՐԵԼ ԿԱՐՄԻՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ

Խորհրդային պատուիրակ Պ. Մալիք առաջարկած էր Ապահովութեան Խորհուրդին հրաւիրել համայնավար Չինաստանի ներկայացուցիչը, լսելու համար զայն՝ ամերիկեան օդանաւերու կողմէ Չինաստանի վրայ գործուած յարձակումներու մասին։

Խորհուրդը լսեց պատճառաբանութիւնները՝ Պ. Մալիքին, որ յատկապէս դիմելով Ֆրանսայի ներկայացուցիչին, թելադրեց անոր գործադրել իր խոստումը եւ համաձայնիլ խորհրդային առաջարկին։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, որ խոստացած էր՝ ժամանակը գալուն վերաքննել իր դիրքը այս հարցին շուրջ, տուաւ իր հաւանութիւնը խորհրդային առաջարկին։ Ամերիկեան ներկայացուցիչը մերժեց այս առաջարկը եւ թելադրեց ընդունիլ Փեքինի պատուիրակը միայն քննիչ յանձնաժողովին մէջ եւ այն ատեն, երբ այդ մարմինը կազմուի։ «Պատրաստ ենք անհրաժեշտ հատուցումը ընելու, ըսաւ, եթէ քննութեամբ հաստատուի թէ ռմբակոծումներ տեղի ունեցած են, բայց չենք կրնար թոյլ տալ, որ այս հարցին հետեւանքով, համայնավար Չինաստանը, փոքր դռնէ մը մտնէ Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս»։

Լսելէ վերջ ուրիշ պատուիրակներու տեսակէտները, Խորհուրդը երեքի դէմ վեց ձայնով եւ երկու ձեռնպահութեամբ միայն քուէարկեց խորհրդային առաջարկը։ Դէմ քուէարկողներն էին Մ. Նահանգները, Չինաստանը եւ Քուպան, իսկ ձեռնպահ մնացողները՝ Եգիպտոսն ու Էքուաթորը։ Եօթը ձայնի մեծամասնութիւնը չահած ըլլալով, խորհրդային բանաձեւը մերժուեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ քուէարկուեցաւ օրէնք մը, որուն համաձայն ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն կը զրկուին համայնավար վարչաձեւի հակառակորդները։

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐՈՒ դէմ հետապնդումները կը շարունակուին Ապահովութեան տեսչութեան կողմէ։ Կ՚իմանանք թէ երկու Հայեր ալ ձերբակալուած են Փարիզի մէջ։— Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ սպանիացի զօր. Լիսթըրը, որ ամբաստանուած է թէ գաղտնի զօրամասեր կը կազմակերպէր հարաւային — արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ։ Կը կարծուի թէ երկաթեայ վարագոյրէն անդին անցած է։ Զօրավարը շրջանաւարտ եղած է Մոսկուայի սպաներու վարժարանէն։ — Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ լրատուները խաբած են ոստիկանութիւնը, կարմիրներու փոխարէն իրենց հակառակորդներուն՝ հակաբոլշեւիկներու ցանկը հաղորդելով, որպէսզի երկաթեայ վարագոյրէն անդին աքսորուելով պատժուին։— Ռումանացի ուսանող մը աղջի Սորպոնի մէկ նրբանցքին մէջ ծանրապէս վիրաւորեց իր մէկ հայրենակիցը, իրաւագէտ Քալմուսքին, որ կը մասնակցէր Ոճրագիտական համագումարին։ Ուսանողը ձերբակալուելով, խոստովանեցաւ թէ կանխամտածութեամբ գործած է։

32 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 75 հոգի վիրաւորուեցան ամերիկեան զինուորական կառախումբի մը մէջ, ընդհարման մը հետեւանքով, Նիւ Եորքի գծին վրայ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ աշխարհահռչակ գրագէտ Ճորճ Պէռնար Շօ, վար ինկած եւ զիստի ոսկորը կոտրած ըլլալով, ստիպողաբար վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ։ Տարիքը 94 է։ Մեծ անձկութիւն կը տիրէ գրագէտի առողջական վիճակին շուրջ։

Պ. ՑԱԼՏԱՐԻՍ մերժած ըլլալով կազմել Յունաստանի նոր կառավարութիւնը, թագաւորը, դարձեալ, նախկին վարչապետ Պ. Վենիզելոսը հրաւիրեց վարչապետութեան համար։

ՔՈՐԷԱ ղրկուելիք քանատական ուժերը տասը հազարէն տասնըհինգ հազարի պիտի բարձրացուին, իսկ քանատական այժմու 50.000նոց բանակը պիտի զօրացուի եւս 31 հազար հոգիով։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ անջատողական եւ արգիլուած թերթ մը Փարիզի փողոցներուն մէջ ծախած ըլլալու յանցանքով ձերբակալուած չորս Ալժերիացիներ կը դատուէին Փարիզի դատարանին առջեւ։ Դատավարութեան պահուն երկու հարիւր հիւս. Ափրիկեցիներ յարձակեցան դատարանին վրայ։ Տեղի ունեցաւ ընդհարում մը ոստիկանութեան հետ։ Երեք ոստիկաններ վիրաւորուեցան։ Դատարանը 15ական օրուան բանտարկութեան դատապարտեց մեղադրեալները, յետաձգման իրաւունքով։

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Գարեգին Ա. կաթողիկոս, մասնագիտական դասախօսութիւն մը կուտայ յառաջիկայ հինգշաբթի, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 20.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, նիւթ ունենալով, «Հայ – արաբական բժշկական գիտութեան եւ մշակութային յարաբերութեան խնդիրներ»։

Կը հրաւիրուին յատկապէս գրագէտներ, բըժիշկներ, արուեստագէտներ, հայ մշակոյթով եւ հասարակական կեանքով հետաքրքրուող ազգայիններ։ Մոգական լապտերով պիտի ցուցադրուին Բագրատունեաց եւ Ռուբինեանց շրջանի արձանագրութիւններ եւ մանրանկարներ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ տօնին առթիւ, այս կիրակի, Տ. Գարեգին Ա. կաթողիկոս կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը պատարագէ կաթողիկոսական պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան։ Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի հանդիսաւոր Խաչի թափօր։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։ (Կճիf)

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Միութեան Անտիյյի Հանգստեան Տունը պէտք ունի սպասուհիի մը, 30 – 50 տարեկան, որուն աշխատանքը պիտի ըլլայ ընդհանուր մաքրութիւն, եւն.։

Դիմել Եուեաւ Սարաֆեանի, 20 Passage des Petites Ecuries, Paris (10)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Արշալոյս Կիւլէսէրեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Արտաշէս, Երուանդ եւ Ռամսես Կիւլէսէրեաններ, հօրեղբայրը՝ Քրիստափոր Կիւլէսէրեան, հօրաքրոջը զաւակները՝ Լիսի եւ Աւետիս Աւետիքեաններ (Մարաշցի), ինչպէս նաեւ Լեւոն եղբօրը աղջիկները՝ Փելա, Սօնա եւ Յասմիկ, Ներսէս եղբօրը տղան Վահրամ, որոնք Անգլիա կը գտնուին։ Ասոնցմէ Երուանդը տեսնուած է Յունաստանի որբանոցներուն մէջ (Յովսէփ Թօփալեան անունի տակ փոխանակ Երուանդ Կիւլէսէրեանի)։ Տեղեկացնել Տիկին Ա. Կիւլէսէրեանի, 13 rue Descartes, Asnières Seine։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ռոմանի դպրոցին վերաբացումը տեղի կ՚ունենայ շուտով, ուսուցչութեամբ Պ. Ազգին Մարտիրոսեանի։ Արձանագրութիւններու համար, անյապաղ դիմել Կապ. Խաչի վարչութեան։ Այս տարի եւս՝ ցնոր տնօրինութիւն դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան նոյն բընակարանի մէջ, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։ (Չորեքշաբթի մանչերուն եւ հինգշաբթի աղջիկներուն համար)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ
(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ – ԿՈՄՍ)

Ա. հատոր 600 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, «Հայրենիք», Պոսթըն, 1950։

Կը բաղկանայ 74 գլուխներէ, մանկութեան օրերէն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւն։

Կը ծախուի CAVEZIANի մօտ, rue de Trévise։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, դպրոցին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի հերթական ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ճշդապահ ըլլալ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Vendredi 15 Septembre 1950 Ուրբաթ 15 ՍԵՊՏԵՄԲ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6255–Նոր շրջան թիւ 1666

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԵՐԸ Կ'ԱՆՑՆԻՆ, ՏՂԱ՛Ք

Երկու դասեր ունինք աչքի առջեւ, երբ կը յիշեցնենք երիտասարդութեան պարտականութիւնները՝ տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ:

Առաջին՝ անոնք որ թեւ կուտան 25էն 35: Երկրորդ՝ անոնց անմիջական յաջորդները, 15էն 25 տարեկան :

Առաջին շարքէն ունինք բաւական կարեւոր համրանք մը՝ հայկական պաշարով :

Շատերը սորված են մայրենի լեզուն գրել – կարդալ, ինչպէս եւ ժողովներ վարել: Նոյն իսկ ճառ խօսիլ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ այս թեւին, որպէսզի կէս ճամբան չմնան :

Եթէ նոյն մտահոգութիւնը տիրէ ամէն տեղ, առանց ընկերային կամ քաղաքական դաւանանքի խտրութեան, անշուշտ բաւական ճամբայ կտրած կ'ըլլանք, նոր ուժեր պատրաստելու համար :

Ձեռք բերուած յաջողութիւնը արձանագրելով հանդերձ, մեր պարտականութիւնն է միշտ յիշեցնել թէ դեռ աւելին կը սպասենք այս դասէն, որպէսզի դառնան իրապէս «շրջանաւարտ» :

Վկայականները մենք չէ որ պիտի տանք, այլ իրենք պիտի խլեն, քայլ մը աւելի յառաջ նետուելով: Միշտ նոր նուաճումներ կատարելով :

Եւ այս՝ ամէնէն առաջ իրենց իսկ բարիքին համար: Կէս ճամբան չմնալու, միջակ, զանցառելի քանակութիւն մը չդառնալու համար :

Օրինակ, ժամանակը անցած չէ տակաւին, որպէսզի նախ իրենք օգտուին բոլոր պատեհութիւններէն, ճոխացնելու համար իրենց մայրենիքի ու միւս հայկական գիտելիքները :

Անոնք երբեք մոռնալու չեն թէ միշտ ալ սորվելիքներ ունին իրենց իսկ սորված դասաւանդութիւններէն: Եւ պէտք է սորվին իբրեւ իրական ուսանողներ: Ի հարկին թուղթն ու մատիտը ձեռքի տակ :

Այսպէս միայն կրնան արժեցնել որեւէ աշխատանք՝ իրենց անմիջական յաջորդներուն, 5 – 25 տարեկաններուն վրայ: Այսինքն սերունդ հասցնել իրենց կարգին :

Նոյն ճամբով դաստիարակուեցան իրենց երէցներն ալ, տարիներ առաջ: Հայրենի հողերուն վրայ թէ օտարութեան մէջ :

Այս մտահոգութիւնը պիտի ունենան մանաւանդ անոնք որ կոչում եւ յարմարութիւն կը զգան հանրային գործունէութեան նուիրուելու :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը լայն պատեհութիւններ կ'ընծայէ իրենց, այս ճակատին վրայ :

Երբ կ'ըսենք՝ օրերը կ'անցնին, յիշեցուած կ'ըլլանք թէ պատեհութիւններն ալ կը պակսին:

Տարիներուն հետ, հոգերն ալ կը բազմապատկուին :

Ամէն տարիք թոյլ չի տար դասընթացքի մը հետեւիլ նոյն խանդավառութեամբ եւ յարատեւութեամբ :

Իրենց անմիջական նախորդներուն —35է 45 տարեկաններուն մէջ ո՛րքան ընդունակ տարրեր կան որ չարաչար կը զղջան այսօր, կորսուած պատեհութեանց համար :

Կը զղջան, վասնզի բաւական սեպեցին իրենց գիտցածը, երբ տարիները կը սահէին եւ տրամադրելի ուժերը կը մաշէին :

Այժմ շատ աւելի վրդովիչ են պարագաները :

Ատոր համար ալ, տեսակ մը ահակոչ է կը հնչեցնենք, չարունակ արծարծելով ինքնազարգացման պահանջը:

Միայն տարիքը չէ որ պիտի արդարացնէ անազան յաւակնութիւններ :

Խանդն ու աշխատանքը իրար պիտի լրացնեն, որպէսզի միշտ կարենան ըսել — Ներկա՛յ:

Մեր խօսքը ուղղելով մասնաւորապէս Դաշնակցական, ուղեկից կամ թեկնածու երիտասարդութեան, պիտի թելադրէինք ուշադրութեամբ հետեւիլ Միջին Արեւելքի նոր սերունդին ճիգերուն :

Անոնք ալ, իրենց շատ մը առաւելութիւններուն հետ, ունին բազմապիսի դժուարութիւններ:

Բայց եւ այնպէս կը տոկան: Եւ կը բազմապատկուին որակով թէ քանակով :

Եթէ երիտասարդութիւնը ամառ է, անշուշտ չի կրնար ձմրան պաշարը ապահովել միայն երգելով ու պարելով :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Երբեմն « փրոփականտ ընենք» ըսելով ի՛նչ տարօրինակ հակազդեցութիւններ կը գործեն անգիտակցաբար :

Անցեալ օր քանի մը փոքր թռուցիկներ անցան ձեռքս, այն Միութեան կողմէ, որ ամէնէն շատ կը խօսի ու կը գրէ իր գործերու մասին: Միութիւն մը որ իր ուժերը լարած է անդամակցութիւն, նուէրներ եւ մանաւանդ կտակներ ապահովելու համար :

Մասնաւորաբար մէկ քանին պիտի ծանօթացնեմ ձեզի: Կրնայ ըլլալ որ տեսնելու եւ կարդալու բախտը չէք ունեցած.—

Կը հարցնեն.— 1. Գիտէ՞ք ինչու այդքան խոշոր գումարներ կը վստահին մեզի...

Անմիջապէս պատասխանս պատրաստ էր.— «Որովհետեւ հարուստը չի սիրեր իր հարստութիւնը գործածել, կը նախընտրէ պահել: Վստահ է որ դուք պիտի պահէք զայն անգլ. դրամատուներու ամուր փակուած դրամարկղներուն մէջ:

2.— Գիտէ՞ք թէ ինչու կը քննադատեն մեզ... որովհետեւ բարիք կը գործենք, մի միայն բարիք:

Ըսի.— Անշուշտ, իրաւունք ունիք, «բարիք» գործելէ աւելի մեծ բան մըն է հանդստեան թոշակ սահմանել «հանդերձ ընտանեօք», առանց նկատի առնելու գումարը :

3.— Գիտէ՞ք որքան է մեր պահեստը, անձեռնմխելի գումարը.— 700.000 անգլ. ոսկի որ թարգմանի 700.000.000 ֆրանք:

Այս վերջինին պատասխան չունէի, բայց լուսանկարչական գործիք մը կար ձեռքս: Անմիջապէս փութացի լուսանկարել Ճարապլուսի, Տէր Զօրի, Քեսապի, Այնճարի, Քարանթինայի (Պէյրութ) ազգային դպրոցները, թիթեղապատ, խաւաքարտէ պատուհաններով, ծակ ծակ տանիքներով... եւ բոպիկ մանուկներով ... ՍՕՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ...

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, Թասս, կը ծանուցանէ թէ, Հայ. Եկեղեցւոյ գերագոյն պետը գիր մը ուղղած է Ապահովութեան Խորհուրդին, դատապարտելով Ամերիկայի ընթացքը Քորէայի մէջ, «ինչ որ կրնայ համաշխարհային նոր պատերազմ մը յառաջ բերել »:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գէորգ Զ. ըսած է.— « Զիս խորապէս կը զարմացնէ այն իրողութիւնը թէ քրիստոնեայ Ամերիկան, փոխանակ մարդկութեան ի սպաս դնելու իր թէքնիքը, զայն փոխակերպած է զանգուածային աւերածութեան գործիքի մը»:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ

Գահիրէի օդանաւային արկածին զոհ գացած են երկու Հայեր: Մէկը՝ Խորէն Հէքիմեան, որուն անունը յիշած էինք, 17 տարեկան պատանի մըն է, որ Ատիս Ապէպայէն Գահիրէ գացած էր Ամերիկա մեկնելու եւ իր ուսումը շարունակելու համար: Անդամ էր Ատիս Ապէպայի Արարատ Մարզական Միութեան եւ կ'աշխատէր Եթովպիոյ օդանաւային ընկերութեան մէջ, ուր այնքան յառաջդիմութիւն ցոյց տուած էր որ ընկերութիւնը որոշած էր Մ. Նահանգները ղրկել զինքը, կատարելագործուելու համար :

Միւս զոհը, Եդուարդ Կ. Նշանեան, 23 տարեկան, կ'աշխատէր անգլ. հաստատութեան մը մէջ, իբրեւ ժամագործ: Արհեստը կատարելագործելու համար որոշած էր Ժընեւ երթալ: Ունէր բացառիկ ձիրքեր :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց հրաժարեալ վարչապետը, Վենիզելոս: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ միջազգային տագնապալի կացութիւնը « բացառիկ վտանգ մը կը կազմէ» եւ կրնայ նորէն տեղի տալ ներքին խռովութեանց: Հետեւաբար անհրաժեշտ է զօրաւոր կառավարութեան մը, մասնակցութեամբ երեք գլխաւոր կուսակցութեանց : Թերթերը կը գրեն թէ պառակտում կը տիրէ նոյն ինքն վարչապետին կուսակցութեան մէջ (ապատական):

Երեք Մեծերը

ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեք Մեծերու ժողովը կը շարունակուի Նիւ Եորքի մէջ, թէեւ մեծ բան մը չիմացուիր կատարուած խորհրդակցութեանց շուրջ :

Վերջին նիստին մասնակցած են նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակից մարզպանները, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ յատկապէս քննուած են Գերմանիոյ վերաբերեալ հարցերը, մանաւանդ անոր վերազինման խնդիրը : Նիստէն վերջ որեւէ զեկոյց չհաղորդուեցաւ մամուլին: Կողմնակի աղբիւրներէ միայն կ'իմացուի, թէ Պ. Էչիսըն առաջարկեց Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարներուն, անմիջապէս սկսիլ Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան կառուցումը Խ. Միութեան դէմ առաւելագոյն ճիգով եւ արագութեամբ: Պաշտպանողական այս ցանցին համար Ամերիկա անհրաժեշտ կը գտնէ գերման մարդկային ուժի օգտագործումը: Պ. Էչիսըն, մանրամասն ծրագրով մըն է որ կը մասնակցի այս ժողովին: Անիկա աւելցուց, որ Ամերիկա պատրաստ է նոր զօրամասեր ղրկել Եւրոպա, բայց եւրոպական միւս երկիրներն ալ իրենց համեմատական ուժերով պէտք է մասնակցին պաշտպանութեան այս գործին: Մ. Նահանգները չեն ուզեր ոտքի հանել գերմանական նոր բանակ մը, այլ կ'ուզեն որ գերմանական զօրամասեր առնուին դաշնակից ուժերու մէջ եւ ատով հնարաւորութիւն տրուի Գերմանացիներուն պաշտպանել իրենց հայրենիքը, դաշնակից միւս ուժերու հետ գործակցութեամբ :

Երեք Մեծերը կը փնտռեն լուծման միջին ճամբայ մը, հաշտեցնելու համար ամերիկեան եւ անգլեւֆրանսական տարակարծութիւնը Գերմանիոյ վերազինման մասին, նկատի առնելով մէկ կողմէ ոստիկանական ուժերու զօրացումը, իսկ միւս կողմէ ամերիկեան առաջարկը գերման բանակի մը կազմութեան մասին :

Պ. Պեւին, ամերիկեան առաջարկին հակադրեց իր առաջարկը, թելադրելով առաւելագոյն չափով օգտագործել գերման ճարտարարուեստը զինական արտադրութեան մէջ: Բայց մերժեց Պ. Մէք Քլոյի ծրագիրը գերմանական տասը զօրաբաժիններու կազմութեան մասին: Ֆրանսա եւս կողմնակից է անգլիական առաջարկին, եւ, գոնէ առայժմ կը պահանջէ ստեղծել ոստիկանական կեդրոնացած ուժ մը միայն, ներքին կարգ – կանոնը պահպանելու եւ համայնավար թափանցումները չէզոքացնելու համար: Պ. Պեւինի տեսակէտով, աչալուրջ հակակշռի մը տակ գերմանական ճարտարարուեստին օգտագործումը մեծապէս պիտի պակսեցնէր Դաշնակիցներու բեռը եւ կարելի պիտի ըլլար զարկ տալ զինական արդիւնաբերութեան նաեւ Գերմանիոյ մէջ:

Բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան շատ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ, բայց օրակարգի հարցերը այնքան բարդ են, որ վիճաբանութիւնները կ'երկարին եւ որոշումները կ'ուշանան : Ամէն պարագայի տակ, հասկացողութիւն գոյացած է եւրոպական ուժերու ընդհ. հրամանատարութեան մը կազմութեան մասին, ամերիկացի զօրավարի մը եւ հաւանաբար զօր. Այզընհաուըրի ղեկավարութեան տակ :

Մեծերու ժողովին կնճռոտ խնդիրներէն մէկն ալ Ծայր. Արեւելքի հարցն է, որուն քննութիւնը պիտի սկսի այսօր: Այստեղ ալ լուծման միջին եզրեր կը փնտռուին իրերահասկացողութեան տաք մթնոլորտի մը մէջ: Կ'ըսուի թէ Պ. Պեւին պիտի ընդունի ամերիկեան քաղաքականութիւնը Ֆորմոզան չէզոքացնելու մասին, որպէսզի կարելի ըլլայ պաշտպանել Դաշնակիցներու դիրքը Քորէայի մէջ: Գլխաւոր խոչընդոտը այն է, որ Մեծն Բրիտանիա կը ճանչնայ համայնավար Չինաստանը, մինչ Ամերիկա յամառօրէն կը մերժէ ճանչնալ զայն: Իսկ Ֆրանսայի ուշադրութիւնը Ծայր. Արեւելքի մէջ կեդրոնացած է Հնդկաչինի վրայ: Պ. Էչիսըն յանձնարարած է Պ. Շումանին արագացնել Ֆրանսայի Հնդկաչինի ուժերու զօրացումը, աւելի արդիւնաւորապէս զսպելու համար համայնավար Հօ Շի Մինհի ապստամբութիւնը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱՆԴՈՒՄԸ վերջացած է ամերիկեան շրջանին մէջ: Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս որոշեցին բաւական համարել մինչեւ հիմա կատարուած քանդումները: Ուրեմն շատ մը կարեւոր գործարաններ կանգուն պիտի մնան, ի հարկին ծառայելով իբրեւ զինագործարան դաշնակիցներուն :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան տարեկան համագումարը բացուեցաւ երէկ, հինգշաբթի, Տովիլի մէջ: Օրակարգին գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է ընտրական օրէնքի բարեփոխումը: Կ'ըսուի թէ համաձայնած են կուսակցութեան երկու վարիչները, Էռիօ եւ Տալատիէ, հիմնական հարցերու մասին :

«ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՉՍԻՐՈՂ ՀԱՅԸ ՀԱՅ ՉԷ»

ԽՄԲ.— Ընկեր Բեգլար Վահան Նաւասարդ-եանեան երիտասարդ գրող եւ խմբագիր, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Յունաստանի մէջ, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ «Յուսաբեր»ի մէջ: Ստորեւ՝ ժԲ. յօդուածը, Սելանիկէն, այնճան բաքախուն՝ թարմութեամբ եւ մտածումներով: (Խորագիրը՝ մեզմէ).—

Թեսաղոնիկէն հայկական դպրոց չունի: Չունի ակումբ, թերթ, սեփական մարզադաշտ :

Սակայն ունի եկեղեցի :

Եւ Թեսաղոնիկէի եկեղեցին, անոր բակն ու անոր կից Առաջնորդարանը դպրոց են, ակումբ ու մարզադաշտ:

Բակին մէջ տնակ մը կայ, ուր կը բնակին Արթին Ախպարն ու իր կինը: Պարտիզակցի են: Արթին Ախպար ստոյգ չի գիտեր, թէ ինք քանի՞ տարեկան է: Թերեւս 85, թերեւս աւելի: 85 տարի ապրելով՝ Արթին Ախպար մէկ բան կրցած է սորվիլ իր կեանքին մէջ,— Հայոց եկեղեցին չսիրող Հայը Հայ չէ :

Ասիկա անվերաքննելի ու անդառնալի որոշում մըն է: «Sine qua non» մըն է:

Ոմանք կը ժպտին Արթին Ախպօր պարզամտութեան վրայ: Ամբողջ կեանք մը, 85 տարիներ, այսքան դիւրահաւան ու թերեւս մանկամիտ կարծիք մը ունենալու համար...

Սակայն ժպտացողները կը մոռնան ստուգել թէ Արթին Ախպար ի՞նչ կը հասկնայ Հայոց եկեղեցին «սիրել» ըսելով: Թերեւս լաւ է, որ չեն փորձեր այս ստուգումը կատարել, որովհետեւ դժուար թէ Արթին Ախպար կարենայ յստակօրէն պարզել իր միտքը այս հարցին մէջ:

Որոշ է միայն, որ Արթին Ախպօր համար Հայոց եկեղեցին «սիրել»ը բարդ, շատ բարդ երեւոյթ մըն է, որ միայն հեռաւոր կապ մը ունի մոմ վառելու, խաչ հանելու եւ աղօթելու հետ:

Օրինակ, եկեղեցիի բակին մէջ, 16–17 տարեկան պատանի մը հայ մանչուկներու խումբ մը հաւաքած է: Երեսուն հոգի՝ ութը տարեկանէն մինչեւ տասներկու տարեկան: Այս մանչուկներուն մեր երիտասարդը հայերէնի դասեր կուտայ: Ասիկա, Արթին Ախպօր համար, Հայոց եկեղեցին սիրել է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը «Առաջնորդարան»ի սրահին մէջ ժողովներ կ'ընէ տղոց մարմնակրթանքին հետ կապուած հարցերու շուրջ եւ դասախօսութիւններ կուտայ առողջապահութեան մասին: Աս ալ Հայոց եկեղեցին սիրել է:

Վերջապէս, այդ սիրոյ ամենազօրաւոր արտայայտութիւնը երեւան կուգայ, երբ համայնավարներ, կամ անոնց ուղեկից տարրեր, կը փորձեն եկեղեցին զրկել իր հայկականութենէն :

Այն ժամանակ Արթին Ախպօր սէրը պատրաստ է իր հին ու ծանր դաւազանին դիմելու: Այն ժամանակ Արթին Ախպօր աչեղ ձայնը կը լսուի, նման մարտի դաշտին մէջ հնչող չեփորին եւ կրակ կը թափէ սրբապիղծներու գլխուն: Այն ժամանակ Արթին Ախպար կը դառնայ ոչ թէ եկեղեցիին սպասաւորը, այլ անոր տէրն ու պաշտպանը, անոր մշտարթուն պահակը: Եւ Արթին Ախպօր հետ մարդ գլուխ չէ ելած տակաւին ...

Թեսաղոնիկէի Հայոց եկեղեցին հայապահպանման այն կեդրոնն է, որ 1600 տարուան պատմութիւն մը ունի: Խոնարհ է, ծայր աստիճան մաքուր եւ՝ քաղաքին մէկ անկիւնը քաշուած ըլլալով՝ աննշմար :

Հայը միշտ ինքնամփոփ ու ինքնաբաւ եղած է :

Իրենց հաւատքն ու համոզումները ուրիշներուն պարտադրել կ'ուզեն անոնք միայն, որ կը վախնան, թէ այդ հաւատքն ու համոզումները իրենց ներկայ վիճակին մէջ պիտի չդիմանան, ապրին ու յաղթանակեն, անոնց սպասարկողները կը փորձեն սուրով ու հուրով այդ հաւատքն ու համոզումը նաեւ ուրիշներու պարտադրել:

Հայը երբեք այդ վախը չէ ունեցած: Հայը երբեք անհրաժեշտ չէ նկատած, որ նոյնիսկ մէկ հատիկ բոնի հաւատացեալ աւելնայ իր Ուխտին, որպէսզի ապրի, յարատեւէ ու յաղթանակէ այդ Ուխտը: Հայը գիտցած է, որ այդ Ուխտը պիտի՛ ապրի ու յաղթանակէ, եթէ նոյնիսկ միայն իր հայկականութեան սահմաններուն մէջ մնայ: Հայը աշխարհի ամենաանվախ ժողովուրդը չէ՞ արդեօք...

Այդպէս ըլլալու է, քանի որ միայն մենք էինք, որ, բացառութեամբ Մեծն Տիգրանի, չենք ունեցած կայսերապաշտներ, չենք ունեցած ուրիշ բազմաթիւ ազգեր մեզի հպատակեցնել ուզող թագաւորներ ու կառավարութիւններ, չենք ուզած մեր ապրելակերպը, մեր մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը, մեր կրօնքը ուրիշներու պարտադրել :

Ոչ մէկ ազգ այնքան անկեղծօրէն կը դաւանի հանգիստ ձգուելու եւ հանգիստ ձգելու *վարդապետութիւնը, որքան Հայը: Դուք երբեւիցէ հանդիպա՞ծ էք Հայու մը, որուն գերագոյն փափաքը եղած չըլլայ, որ* զինք հանգիստ ձգեն: *Եւ որ պատրաստ է, տար փոխարէն, անկեղծօրէն եւ տառացի* հանգիստ ձգել *ուրիշները:*

Թեթեւօրէն մի անցնիք այս երեւոյթին վրայէն: Հոս ազգային ուխտի խոր գիտակցութիւնն է թագնուած: Հայը գիտէ, որ եթէ յանկարծ պատահի հրաշքը եւ այլեւս չհալածեն, չտարագրեն, չհետապնդեն զինք, ապա ինք կրնայ հոգեկան ու ոգեկան արժէքներու այնպիսի աշխարհ մը ստեղծել, որ պատմութեան բոլոր կայսրութիւններն ու քաղաքակրթութիւնները հաղիւ յանդգնին կանգնիլ անոր դէմ :

Այս ուժը կայ Հայուն մէջ: Ան չի խօսիր ատոր մասին: Ան առհասարակ չի խօսիր: Սակայն միշտ կը ձգտի այդ օրուան եւ միշտ կը հաւատայ որ պիտի գայ այդ օրը :

Խոնարհ, ծայր աստիճան մաքուր եւ քաղաքին մէկ անկիւնը քաշուած ըլլալով՝ աննշմար է Թեսաղոնիկէի Հայոց եկեղեցին: Աղմուկ չի հաներ, կը ջանայ, որ մաքուր ըլլան բակը, «Առաջնորդարան»ի սրահն ու սանդուխները, եկեղեցիին ...ոջեւի փողոցի մայթը :

Բակէն ներս, եկեղեցիին կից կայ փոքր սեն...ակ մը, եթէ «սենեակ» կարելի է անուանել մէ...ուկէս մեթրով երկու մեթր տարածութիւն ունե...ող ձեղնայարկ մը: Ասիկա զաղութին դարմա...տունն է: Այստեղ եւս ամէն ինչ մաքուր է, ...անոնաւոր, ժուժկալ :

Եւ ամէն իրիկուն, երբ արեւը մայր է մտած ...րդէն, երբ ստուերները կը կախուին եւ Թեսա...ոնիկէի բարձունքներէն մեղմ հով մը կը փչէ, ...կեղեցիին բակը Հայեր կը հաւաքուին: Պարզ, ...րքաշ, լաւ Հայեր: Այն նոյն Հայերը, որոնք ի...ենց եկեղեցիին բակն են հաւաքուեր 1600 տարի: ...աւաքուեր են հաւատքի մը համար, հաւաքուեր ... այդ հաւատքին հաւատարիմ մնալու համար : ...աւաքուեր են, իբր անխոնջ սպասաւորներ ոգե...ն յաւիտենական արժէքներու :

Իսկ այս բոլորին անունը — որ ահա 1600 ...արի է կը շարունակուի — դրեր են՝ Հայ մնալ:

Եւ արթին Ախպար կը դիտէ այս բոլորը բա...ն անկիւնը պահուըտած իր տնակէն եւ կը մը...ածէ, թէ Հայոց եկեղեցին չսիրող Հայը Հայ չէ:

Արթին Ախպար չի գիտեր, որ 1600 տարին ...տելով է, որ այդպէս կը մտածէ...

Ն. ԲԻԳԼԱՐ

Փռովանսեան խորհրդաւոր անկիւն մը

« Արուեստից Հնագիտութեան եւ Պատմութեան Ընկերակցութեան » եւ «Փռովանսի Պատմագիտական Միութեան » հովանաւորութեամբ, Մարսիլիոյ Առեւտրական Սենեակի մեծ ժողովասրահին մէջ, ի ներկայութեան հրաւիրեալներու աննախընթաց բազմութեան մը, խօսեցաւ Պ. Ծ. Տ. Թէքքեան՝ պատմական բոլորովին նոր նիւթի մը մասին. «Փռովանսեան խորհրդաւոր անկիւն մը Արեւելքի մէջ, Միջին դարուն». Փռովանսի բնակչութեանց եւ Հայկ. իշխանութեանց միջեւ հաղորդակցութեանց նոր յայտնութիւններ որ բնոյթն ունին լոյս սփռելու՝ պատմական մթին եռեսի մը վրայ :

Կը նախագահէր Պ. Ռէնօ, Արուեստից Հնագիտական եւ Պատմական Ընկերակցութեան նախագահը, որ խօսք տալէ առաջ, ըսաւ.—

«Ֆրանս Օրիան»ի վարչութեան նախագահ Պ. Տ. Թէքքեանը Մարսիլիացիին անծանօթ մը չէ, ան քանեւհինգ տարիէ ի վեր մասնագիտօրէն կ'ուսումնասիրէ Փռովանսի հաղորդակցութեան պատմութիւնը Հայերու հետ՝ մեզի լուսաւոյնս ծանօթացնելով զայն :

Նիւթը, որ ըստ բաւականին երկար է, ամփոփ կերպով պիտի ներկայացնեմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն :

Կիպրոսի հիւսիսային կողմը, Թրքական հողամասէն մէկուկէս մղոն հեռու, գրեթէ Սելեւկիոյ դիմաց, կայ Փռովանսեան կղզի մը որ Թուրքերու կողմէ կոչուած է «Տանա Ատասը» : Ահա այս կղզին է որուն գրաւման պետ եղած է Պ. Թէքքեան՝ երեք ամսուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, 1914 – 18ի համաշխարհային պատերազմի ընթացքին: 1916ին, Մուսա Լերան քաջարի ժողովուրդին ազատագրումէն քանի մը ամիս վերջ, որուն մէջ վճռական դեր մը ունեցաւ, Պ. Թէքքեան 30 քաջահամբաւ Սուէտացիներով գրաւեց վերոյիշեալ կղզին որ երկու ամսէ ի վեր լքուած կը մնար՝ ֆրանքեւբրիտանական դաշտնի սպասարկութեան կողմէ, որուն մաս կը կազմէր ինք :

« Ile Provençale »ը հայկական կղզի մըն էր որ.— ինչպէս Սելեւկիան,— մաս կը կազմէր Հայ Թագաւորներու տիրապետութեան: Լեւոն Ա., 1209ին, «Սաղիմական Ասպնջականներու կարգէն Ֆրանք ասպետներուն տուաւ Սելեւկիա քաղաքը, իր զմայլելի ամրոցն ու երկու բերդերը (Նոր բերդ եւ Կրիմարտիա) որ կը գտնուէին քաղաքին հիւսիսային կողմը: Վերոյիշեալ ասպետները, գրեթէ ամբողջութեամբ, Փռովանսցի էին որ հաստատուեցան Կիլիկիոյ այս ծովեզերեայ շրջանին մէջ՝ ենթակայ հայ Թագաւորներու պաշտպանութեան: ԺԳ. դարուն, Փռովանսալ կղզին եղաւ ապաստանարան ազատագրեալ քրիստոնեայ գերիներու: Աւելի ուշ, ԺԴ. դարուն (1321) Օշինի որդւոյն, Լեւոն Դ.ի կողմէ ձգուեցաւ Փռովանսցի վաճառականներուն որպէսզի ազատօրէն կարենան պարապիլ առեւտրական գործառնութեամբ :

Պ. Թէքքեան չէշտելէ վերջ, Հայկ. երկու նաւահանգիստներու՝ Այասի եւ Կարիկոսի կատարած առեւտրական կարեւոր դերը, ինչպէս նաեւ Փռովանսի բնակիչներէն նախ Մարսիլիացիներուն եւ յետոյ Մոնփէլյէցիներուն բուռն մրցակցութիւնը Ճենովացիներուն եւ Վենետիկցիներուն դէմ, կարդաց թարգմանութիւնը արքայական երկու հայերէն հրովարտակներու որ կը գտնուին Մոնփէլյէի դիւաններուն մէջ. մին ստորագրուած Օշին Թագաւորին կողմէ 1314ին, եւ միւսը վերանորոգուած իր որդւոյն՝ Լեւոն Դ.ի կողմէ՝ 1321ին: Այս պաշտօնագրով՝ Մոնփելյէի վաճառականներն իրաւունք ստացած էին առեւտրական գործառնութեան՝ «Թագաւորական հողեր»ուն վրայ՝ երկու առ հարիւր աննշան տուրքով մը միայն :

« Իլ տը Փռովանս»ը ձգուած էր ոչ միայն Մոնփելյէի այլեւ Փռովանսի բոլոր վաճառականներուն, Մարսիլիացի, Նիմցի, Նառպօնցի, Ավինեոնցի եւայլն: Այդ կղզին Փոքր Ասիոյ դիմացը, բնական եւ արուեստական ամրութիւն մըն էր, Փռովանսցիներն ուրեմն, ազատօրէն եւ շահաւէտ կերպով շարունակեցին իրենց առեւտրական գործառնութիւնը՝ ԺԴ. դարու առաջին կիսու ամբողջ տեւողութեան :

Այասի աւերումէն վերջ, 1320 – 22ին, Փռովանսցիները հաստատուեցան Իլ տը Փռովանսի մէջ որուն նաւահանգիստը, «Փոռ տէ Փռովանսօ»ն ծառայեց իբրեւ կեդրոն առեւտրական գործառնութեանց՝ Կիլիկեան իշխանապետութեան մէջ որուն գլխաւոր նաւահանգիստն էր Սելեւկիան : Անոնք ազատօրէն շարունակեցին իրենց առեւտրական կեանքը, հայ առեւտրականներու հետ համախորհուրդ, առանց պէտք ունենալու Կիպրոսի կամ Այասի :

Իրօք, Կարիկոս նաւահանգիստը տեւեց մինչեւ ԺԵ. դար, բայց ճշգրիտ կերպով չենք գիտեր թէ «Իլ տը Փռովանս»ը մինչեւ երբ դիմացաւ ու շարունակեց իր գործօն կեանքը: Շատ հաւանօրէն մինչեւ հայկական իշխանապետութեան վախճանը:

Ըստ Պ. Թէքքեանի՝ քանիցս թալանուած ու հիմնայատակ կործանած են՝ « Իլ տը Փռովանս»ի քաղաքը, նաւահանգիստն ու բոլոր այն վայրերը ուր բնակութիւն հաստատուած էին:

Միւս կողմէ, գետնայարկի զարդանկարներու վրայ կատարած իր գննութիւնները ցոյց կուտան որ կղզիին եկեղեցիներն ու մատուռները կառուցուած են Փռովանսցի Ասպետներու կողմէ :

Կը թուի թէ այս լքուած կղզին միջնադարէն ի վեր, եղած է յաճախավայր ծովահէններու որոնք անակնկալ յարձակման կ'ենթարկէին ուրիշ ծովահէններ :

Ներկայ բանախօսութիւնը, որուն նիւթը կը կազմէ բոլորովին անտիպ էջ մը, արժանացաւ ջերմ ծափահարութեան՝ ամէն ասպարէզէ ֆրանսացի ունկնդիրներու կողմէ :

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՊԱՊՈՒԽԵԱՆ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԶՈՅԳ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ, *Թարգման-չեան եւ Սվաճեան, որոնք միացած են Նորակառոյց շէնքին մէջ, Միացեալ ազգային վարժարան անունով, ունին 835 աշակերտներ: Անցեալ տարի ուսուցչական թոշակները եղած են 6225 տինար, իսկ աշակերտները վճարած են 3700 տինար: Ազգային կալուածներէն գոյացած է 1200 տինար: Մնացեալ բացին մէկ մասը կը գոցուի պետական նպաստներով, Իրաքի Հ. Կ. Խաչի իր սաներուն համար կատարուած վճարումներով եւ հանգանակութիւններէ գոյացած գումարներով, իսկ մեծ գումար մըն ալ կը մնայ բաց :*

Իրաքի աշակերտներուն (Մուսուլ, Աշար, Քերքուկ, Ալեփ, Նորաշէն, Քէրքուք, Միացեալ վարժարան Պաղտատ) ընդհ. թիւն է 1970, որոնք կը վճարեն 7815 տինար, մինչ ուսուցչական ծախսն է 14745 տինար, այսինքն 6930 տինար աւելի քան իրենց վճարածը: Ազգային մարմինները հազիւ 25 առ հարիւրը կը վճարեն, իսկ Պաղտատի աշակերտներու, երեք չորրորդը ի վիճակի է իր ուսման ծախքը հոգալու, ինչպէս կը բացատրէ «Գոյամարտ »ի մէկ աշխատակիցը :

Շիրակի ծառերը

(Արտատպուած Երեւանի թերթերէն)

Արգաւանդ է Շիրակի դաշտը, բայց խստա-չունչ բնութիւն ունի նա: Ինչ առողջարար ու մեղմ կլիմայ կ'ունենար այս լեռնադաշտը եւ ինչ-պէ՛ս հրապուրիչ կը լինէր նա, եթէ ծածկուած լինէր անտառներով:

Շիրակը, սակայն, ունեցել է իր անտառնե-րը: Օտար ու ներքին բռնակալները դարերի ըն-թացքում պատառոտել են նրա պատմուճանը եւ մերկացրել նրան: Շիրակի անտառների ոչնչաց-ման մասին Ղեւոնդ Ալիշանը սրտի մորմոքով է խօսել:

Շիրակի դաշտը մենք մերկ վիճակում ստա-ցանք, բայց մերկ չթողեցինք նրան: Մեր պետու-թիւնը երկրի էլեկտրիֆիկացիայի ու ոռոգման պատգամի կատարումը Հայաստանում սկսեց Շի-րակի դաշտից: Շիրկանալի (Ջրանցք) ջրերով դաշտը փոխեց իր տեսքը: Ընդարձակ ու բերրի այդ դաշտավայրը այժմ ծայրէ ծայր թաղուած է հանրային ցանքերի զմրուխտ կանաչի մէջ: Եւ այդ ընդհ. կանաչ դաշտանկարի վրայ այս ու այն տեղ, ճերմակ ծաղկեփնջերի նման, ճերմա-կին են տալիս միչուրինեան ծաղկած այգիները:

Մեր ժողովուրդը նոր ու աւելի փառահեղ պատմուճան է հագցնում Շիրակի դաշտին: Լե-նինական քաղաքը շրջապատող գիւղերն արդէն ունեն իրենց պտղատու այգիները: Միչուրինի ստեղծած պտուղների սորտերից (տեսակ) ամէն աշնան դուք կարող էք առատօրէն գտնել Հայկի, Կամօ, Շիրակ, Առափի, Արեւիկ, Մայիսեան եւ այլ գիւղերի կոլխոզների հանրային այգիներում: Այդ այգիներն այժմ բնութեան զարթօնքի հետ միասին առատութեամբ են ծաղկել:

Լենինականը, որ անցեալում աղքատ էր ծա-ռից ու բուսականութիւնից, այժմ կանաչ գօտի-ներ է կապում: Այդպիսի մի գօտի, հարիւր մեթր լայնութեամբ, Ջաջուրի կողմից է գրկում նրա «մէջքը», մի այլ գօտի, նոյնպիսի լայնութեամբ՝ Արագածի կողմից: Այդ գօտիները մօտ 15 հեկ-տար տարածութիւն են բռնում: Վերջերս հարիւր հազար տնկի եւս տնկուեցին այդ գօտիներում, քաղաքը քամիներից պաշտպանող եւ նրա օդը մաքրող կանաչ շերտերը լայնացան եւ երկարե-ցին:

Քաղաքից արեւելք մի ընդարձակ տնկարան կայ՝ 15 հեկտար տարածութեամբ եւ 600 հազար տնկիով: Շիրակի ապագայ ընդարձակ անտառ-ներն են աճելու այդ տնկարանի ներկայիս թոյլ ընձիւղներից: Այս ձմեռ հողում բարդու 150 հա-զար կտրօն էր պահուած: Գարնանը այդ կտրօն-ները տնկուեցին այնտեղ, ուր պէտք է տնկուէին: Հարիւր հազար կտրօն էլ անցեալ տարուանից կար տնկուած ու կանաչած: Իսկ հացենի ու ակա-ցիա ցանուած են այնքան, որ նրանցով կարելի է ծառուղիների վերածել Շիրակի բոլոր գլխաւոր եւ երկրորդական ճանապարհները: Այս տեղ կեչի-ներ էլ են տնկում, ճերմակ, դալար կեչիներ, որ եղբայրական Բելոռուսիան է ուղարկել մեզ: Մատղաշ կեչիները գողտրիկ շարքերով կանգնած են գլխաւոր պողոտաների եզրերին՝ մինչեւ կա-յարան:

Իսկ քաղաքից ցած՝ Նախկինում «Մունդառ-չայ»ի եւ «Ձերքեպի ձոր» կոչուող փոքրիկ հո-վիտներով մէկ փռուած է Շիրակի անդրանիկ մի-չուրինեան այգին, որը այդեպան «քեռի Վարպե-տի» պատկերաւոր արտայայտութեամբ «հա-զար տեսակ պտուղ է տալիս»:

Շիրակի առաջին միչուրինականներ Սոֆիա Ագուլեանը եւ Պետրոս Կարանեանը ահա տասնը-հինգ տարի է Միչուրինի ստեղծած տեսակներ յարմարեցնում են Լենինականի կլիմային եւ հո-ղին, ինչպէս եւ ստանում են նոր սորտեր, նոր խառնածիններ:

Այս այգում նրանք աճեցրել են 40 – 50 տեսակ խնձոր, 25–30 տեսակ սալոր, տասը տեսակ կե-ռաս, 25–30 տեսակ բալ, մօտ երեսուն տեսակ տանձ, 30 – 40 տեսակ հատապտուղ: Այս այգում կայ եւ կարմրաթուշ «Շաֆրան», եւ խոշոր ու հիւթալի «Անտոնովկա», եւ Արարատեան դաշտի քաղցր «Մալաչա» տանձը, եւ «Անտառային գե-ղեցկուհին», եւ «Բելֆլոր կիտայկան», եւ «Կզըլ արմուդը»: Այստեղ մենք պատահեցինք խաղողի նոր տնկուած կորոնների, որ արդէն բողբոջել էին, տեսանք նաեւ հին վազեր, որոնք երկու ան-գամ արդէն բերք են տուել: Լենինականն այժմ ոչ միայն ընտիր ծառապտուղներ ունի, այլեւ «Կա-խեթի» եւ «Ոսկեհատ» խաղող:

Մօտ 25 հեկտար տարածութիւն բռնող այս այգուց պտղաբուծութիւնը տարածւում ու ար-մատաւորւում է Շիրակի դաշտում:

Այսպէս է պճնազարդւում նախկինում մերկ ու տխուր Շիրակը:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՆՔԻՆ կազմակերպած վա-ճառահանդէսը (պազար) Ս. Թարգմանչաց վար-ժարանի տեսչութեան եւ ուսուցչութեան նախա-ձեռնութեամբ տեղի ունեցած է հովանաւորու-թեամբ Յորդանանի վարչապետ Սայիտ էլ Մուֆ-թիի: Վարչապետին կ'ընկերանային արտաքին եւ ներքին նախարար Շուքէյրի փաշան, Պաղեստինի փոխարքայ եւ կուսակալ Ճէմալ պէյ Թուխանի, դատական նախարարը եւ ուրիշ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Պատր. Տեղապահ Եղիշէ վ. Տէրտէրեան իր եւ Միաբանութեան կողմէ բարի գալուստ մաղթած է հիւրերուն եւ հայ ժողովուր-դին երախտագիտութիւնը յայտնած է Ապուլլահ թագաւորին: Վարչապետը շնորհակալութիւն յայտնելով ափսէի մը մէջ դրուած մկրատով կըտ-րած է պազարին ժապաւէնը: Պազարին մէջ վա-ճառքի դրած են ընտիր ասեղնագործութիւններ, յախճապակիներ, զգեստներ, գիրքեր, անուշե-ղէններ, վարչապետը եւ իրեն ընկերացողները ըրած են գնումներ: Անոնց ի պատիւ սեղան մը տրուած է: Տեղապահը բաժակ առաջարկած է վարչապետին եւ իր ընկերակիցներուն կենաց: Իսկ անոնք ի նպաստ վարժարանին նուէրներ ըրած են: Սեղանի ընթացքին հասած է Երուսաղէմի հրա-մանատար եւ Ամմանի ծանօթ դէմքերէն Պ. Հայկ Բէլթէկեան, որ 25 պ. ոսկի նուիրած է ի նպաստ պազարին: Պազարը երկու հարիւր պ. ոսկի հա-սոյթ մը ապահոված է վարժարանին:

ԱՊԱՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ թիւը տարուէ տարի բարձրանալով այսօր հասած է վեց հազարի, կազ-մելով Իրանի կարեւոր մէկ շրջանը: Հոգաբարձու-թիւնը կը ղեկավարէ դպրոցական եւ եկեղեցական գործերը: Հոգաբարձութիւնը, որ գործի սկսած է 1948 Մայիսին, ոչ մէկ բան կը խնայէ կանգուն պահելու համար դպրոցը եւ եկեղեցին: Աշխա-տած է հրաւիրել կարող ուսուցչական կազմ, ձեռք բերել հայերէն դասագիրքեր եւ ձեռնարկել նոր շէնքի կառուցման: 1948 – 50 տարեշրջանին դպրոցին համար ընդհ. մուտք եղած է 2.162.138 րիալ, իսկ ելք 2.127.551 րիալ: Հոգաբարձութիւ-նը մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած է նաեւ տեղ-ւոյն անցորդ հայ չունեւորներուն: Իր նախա-ձեռնութեամբ տօնուած են Մեծ Եղեռնը եւ Վար-դանանցը: Հոգաբարձութեան նախագահն է Պ. Գէորգ Խաչատրեան որ շնորհիւ իր վարչական փորձառութեան մեծապէս կը դիւրացնէ Հոգա-բարձութեան աշխատանքը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍՊԻՏԱԿ ՀԱՑ ԵՒ ՁԻԹԱՊՏՈՒՂ

Սուրէն Բարախեան կը պատմէր թէ՝ օր մը, Ահարոն Տատուրեան, այն ատեն ուսանող Փրա-կայի համալսարանին մէջ, Աստուածամօր առջեւ ծնրադիր կ'աղօթէ ու կ'ըսէ.

— « Տէ՛ր Աստուած, ինծի սպիտակ հաց եւ ձիթապտուղ ուղարկէ :»

Այս պատմութիւնը յիշեցի, կարդալով «Յա-ռաջ»ի մէջ Պ. Եր. Քոչեանի յօդուածը (...Ու հիմա, խեղճ պայուսակ մը ձեռքը, մէջը երեք ձի-թապտուղ ու կտոր մը սպիտակ հաց, կը թափառի Արեւմուտքի ճամբաներուն վրայ մինչեւ Փա-րիզ ...):

Քոչեան, Փրակայէն կուգայ ու կ'ոգեկոչէ սպիտակ հացը եւ ձիթապտուղը, անշուշտ, իբրեւ աղքատութեան եւ զրկանքի խորհրդանշան, բայց խորքին մէջ ինքզինքը երջանիկ զգացած ըլլալու է Փարիզ գալով սպիտակ հաց եւ ձիթապտուղ գտնելուն համար:

Ահարոն, Բիւթանիոյ զաւակ, միսը չաղախ-ուած ձիթապտուղով, չէր կրնար երկար ատեն զրկուած մնալ քրիստոսավայել օրհնեալ պտուղէն:

Երբ Փարիզ հասանք 1922ին հայ նպարավա-ճառներ չկային: Ֆրանսացի նպարավաճառները թէեւ կը ծախէին կանանչը (Նիսի բերք), բայց կ'անգիտանային նոյնիսկ սեւին գոյութիւնը: Այ-սօր Փարիզի ամէնէն հեռաւոր ծայրամասին մէջ իսկ, Ֆրանսացի երշիկավաճառին մօտ հրճուան-քով կը դիտենք՝ մաքուր պնակի մը մէջ ձիթա-պտուղին համակրելի սեւուլիկ բլրակը:

Հայերն էին որ ճանչցուցին զայն, շատ հա-ւանական է: Իտալացիներուն անծանօթ մը չէր ան եւ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր իտալական հոծ գաղութ մը եղած է Փարիզի մէջ, սակայն միայն հայ գաղթականութեան Փարիզ հաստատ-ուելէն վերջն է որ ժողովրդական դարձաւ ձիթա-պտուղը: Վերջերս Ֆրանսացի կին մը կ'ըսէր ին-ծի.— «Գաւաթ մը օղի եւ քանի մը ձիթապտուղ մեզ (իր բառով) ճարելու համար ունեցածս կու տամ: = «Ես ալ հոգիս կուտամ», պատասխա-նեցի:

Վահրամ Մուկոփեան

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է.

Երեխան կ'անէ, ինչ ասում է. անհնարին է որ այդպիսի սուրբ եռանդով, այդ աստիճան վառ հաւատով սկսած գործն անյաջող լինի: Երեխա-ները ոտքի են կանգնում. մի՞թէ դա նշան չէ, որ նրանց արդար հոգիները տեսնում են գալոց օրե-րը եւ զգում են, որ ծիծեռնակների հետ կը գայ եւ օգնութիւնը... Ոչ, ամենալաւը այս միջին ճա-նապարհն էր...

Ապագան անյոյս էր, մութ. այս մտքերի մէջ թաղուած Մելիքն ոգեւորում, սիրտ էր տալիս այն ճանապարհը, որ տանում էր դէպի այդ ապա-գան: Նա չնկատեց, որ մի մարդ դուրս եկաւ իր առաջ եւ ուշադրութիւն դարձրեց այն ժամանակ, երբ այդ մարդը տուեց իր անունը: Առանց մի խօսք ասելու, նա իսկոյն դուրս եկաւ ճանապար-հից եւ իր ձին քշեց դէպի ձիւնապատ բլուրները: Նա գնում էր Մանասին տեսնելու:

Երէկ խմբի մարդկանցից մէկը դուրս էր կան-չել նրան Մելիքի տանից եւ յայտնել էր թէ ինչ է ուզում անել Մանասը: Դիւղակի տէրը բոլորովին հակառակ էր այդ մտքին, բայց ոչինչ չասելով, տեսակցութիւն էր նշանակել այսօր ճանապար-հին, այն ժամանակ, երբ ինքը կը վերդառնար Ա-ւետարանոցից: Մանասն սպասում էր առաւօտից: Եւ Մելիքն շտապում էր նրան հասկացնելու, որ այժմ վնասակար է ամէն մի աղմուկ, ամէն մի խռովութիւն:

Երկրի համար պահանջւում էր խաղաղու-թիւն. թշնամիները պիտի քնեն, ի՞նչ խելք է այժմ, ձմեռուայ մէջ, զարթեցնել նրանց: Եւ վերջապէս այն գործը, որ վերջացաւ այսօր առա-ւօտ... Մանասի կողմից մի մեծ յիմարութիւն կը լինի խանգարել այդ գործը հէնց սկզբում: Եւ Մելիքն շտապեցնում էր իր ձիուն, որ ժամ առաջ հասկացնէ Մանասին թէ որքան կարեւոր է Սիւ-նեաց բէկի անվրդով քունը:

Ը.

Բռնաւորի քնի մասին էր մտածում եւ Քէօ-սա Մուխտարը, երբ խոնարհ երկրպագութիւններ անելով ներս մտաւ, մատուցեց իր շնորհակալու-թիւնները եւ յայտնեց իր ուրախութիւնը: Այդ ուրախութիւնը կեղծ չէր: Բէկը բարեհաճու-թեամբ վերաբերուեց նրան եւ այդքանն էլ բաւա-կան էր: Մուրատ աղայի գործակատարը հեռա-ցաւ, աւելի եւս համոզուած՝ որ Սիւնեցին հա-տագլուխ է:

Նրա հաստ շրթունքները ճանապարհին մի քանի անգամ արտասանեցին. «Ով արադ է գոր-ծում, նա է վերցնում»: Եւ իրաւ, եթէ Մելիք Ա-ւանին հարկաւոր էր անորոշ ժամանակ վատտա-կել, Մուխտարի համար մի քանի ժամն էլ բաւա-կան էր... Վտանգաւոր էր նրա ձեռնարկութիւնը, բայց յաջողութիւնը կախուած էր յանդգնութեան չափից: Առայժմ շատ լաւ էին գնում հանգա-մանքները: Նա մի անգամ էլ համոզուեց այդ բա-նի մէջ, երբ հասնելով տուն, տեսաւ որ Նազլուն նոյն դրդռուած դրութեան մէջ է: Եւ քիչ մնաց որ չկարողանայ ծածկել իր ներքին բերկրանքը, երբ աղջիկը յարձակուեց նրա վրայ ու արտասա-նեց նոյն անփոփոխ հարցը.

— Ո՞ւր է մայրս:

Ամբողջ գիշերը եւ առաւօտը նա հարցնում էր, հաւատացնում, որ ուզում է տեսնել իր մօրը: Բայց Մուխտարն ուշադրութիւն չէր դարձնում, իսկ մէկ – մէկ բերանի ծայրով ասում էր թէ Նազլուն մենակ չի անի այն, ինչ որ պահանջւում է: Այս անգամ էլ նա կրկնեց նոյնը եւ աղջիկը էլի սկսեց հաւատացնել.

— Ես մենակ կ'անեմ, ես ինքս դուրս կը բե-րեմ բախտաւորին, ասում էր նաեւ արտասունք թափում:

Մուխտարն անողոք էր: Նա սկզբից շատ լաւ էր ըմբռնել թէ ինչպէս կարելի է շահագործել ող-ջիական սէրը, որ բորբոքուած էր այդ խեղճի մէջ: Եւ նա ջանք չէր խնայում, որ աւելի եւ աւե-լի բոնկուի այդ սէրը, հանդիպելով որքան կարելի է շատ դժուարութիւնների:

— Ո՞ւր է, ցոյց տուր, թող մի անգամ էլ տեսնեմ. թոյլ տուր որ նա համբուրէ ինձ...

Եւ մտիկ տալով աղեզակին, նա աւելի խըս-տութեամբ առաջ տարաւ իր պահանջը.

— Դեռ օր կայ, ի՞նչպէս սպասեմ: Ահ, շուտ մթնէր, շուտ... Այն ժամանակ ցոյց կը տաս, հա՞...:

ԼԷՕ

Ինչո՞ւ փոխեցին

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարար Պ. Ճոնսընի հրաժարումը եւ անոր տեղ Պ. Մարշըլի նշանակումը կը շարունակէ զբաղեցնել ամերիկեան հանրային կարծիքն ու միջազգային մամուլը: Պ. Ճոնսըն, որ ազդեցիկ դէմք մըն է Դեմոկրատ Կուսակցութեան մէջ, գլխաւորաբար կը մեղադրուի՝ բանակի ծախքերուն իր խնայողութեանց համար, որոնց ծանր հետեւանքները երեւան եկան Քորէայի մէջ: Ասկէ զատ, ան վարեց երեք բանակներու միացման շուրջ յարուցուած վէճը եւ մասնակցեցաւ պետական վարիչ մեքենային շուրջ ստեղծուած մրցակցութեանց ու մեքենայութեանց: Պ. Ճոնսըն տեւական բախումի մէջ էր արտաքին նախարար Պ. Էչիսընի հետ: Քորէայի պատերազմի պայթումէն երկու ամիս առաջ էր, երբ Պ. Ճոնսըն յայտարարեց.— «Եթէ Խ. Միութիւնը յարձակի մեր վրայ առտուան ժամը 4ին, մենք պիտի յարձակինք 5ին»: Այս բոլորը կուտակած էին դժգոհութիւն մը, որ ի վերջոյ յանգեցաւ պաշտպանութեան նախարարի հրաժարման:

Աչքառելով Պ. Ճոնսընի ներկայութենէն դահլիճին մէջ, Պ. Թրումըն գործի գլուխ բերաւ Պ. Մարշըլը, որ ընդհ. յարգանք կը վայելէ իբրեւ «ապրող մեծագոյն Ամերիկացիներէն մէկը», ինչպէս Պ. Թրումըն ըսած էր վերջերս: Անոր շնորհիւ ներդաշնակ գործակցութիւն մը պիտի հաստատուի արտաքին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեանց միջեւ, մանաւանդ որ Պ. Պ. Էչիսըն եւ Մարշըլ իրարու հանդէպ խոր յարգանք կը տածեն (Պ. Էչիսըն եղած է Պ. Մարշըլի օգնականը, երբ առաջինը կը վարէր արտաքին նախարարութիւնը):

Պ. Մարշըլ իր ասպարէզով զինուորական մըն է, ուստի Պ. Թրումըն պահանջեց բարեփոխել ամերիկեան օրէնսդրութեան այն կէտը, որ կ'արգիլէ զինուորականներուն մասնակցիլ դահլիճին, ազգ. պաշտպանութեան նախարարի հանգամանքով:

Քորէայի պատերազմը

Քորէայի դաշնակից ցամաքային ուժերու ընդհ. հրամանատարը զօր. Ուոքըր, ամերիկեան 8րդ բանակին ուղղած օրակարգով մը յայտարարեց, թէ շատ կարճ ժամանակէն, յարձակողական պիտի անցնին: «Երկու ամիս տեւած նահանջներէ եւ անձկութենէ վերջ, պիտի սկսինք յառաջանալ: Կը զգամ որ թշնամին վճռապէս տկարացած է: Կարգ մը կէտերու վրայ նոյնիսկ կը նահանջէ: Վստահ եմ որ երբ անգամ մը ճեղքենք բարակ կեղեւը, ան ետ պիտի քաշուի»:

Ռազմաճակատներու վրայ կը տիրէ յարաբերական անդորրութիւն մը: Դաշնակից ուժերը, թշնամիին ձեռքէն խլած են, ռազմագիտական կարեւոր դիրքեր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւմտեան Գերմանիոյ ամերիկեան, բրիտանական եւ ֆրանսական բանակներուն պատկանող հարիւր հազար զինուորներ կը մասնակցին միացեալ մեծ ռազմափորձերուն, որոնց նպատակն է ճշդել այս ուժերու դիրքը Արեւելքէն ըլլալիք յարձակման մը պարագային:

Ռազմափորձերը երեք փուլերէ պիտի անցնին: Առաջինով՝ ենթադրեալ թշնամին, անկարգելներով երկու գումարտակ զինուոր կ'իջեցնէ թիկունքը կամրջագլուխներ կազմելու համար եւ սկզբնական նահանջ մը կը պարտադրէ ամերիկեան ուժերուն: Երկրորդ փուլը կը կայանայ պաշտպանողական ուժերու վերախմբումին մէջ: Իսկ երրորդով՝ տեղի կ'ունենայ հակայարձակումը:

Առաջին փուլը փորձուեցաւ ռազմափորձերու առաջին օրուան ընթացքին: «Թշնամին» Չեխոսլովաքիայէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն գալով, մեծ ուժերով ճեղքեց սահմանը եւ սկսաւ յառաջանալ: Ամերիկեան ուժերու հարիւրին 95ը, 24 ժամուան ընթացքին յաջողեցան նահանջել եւ անցնիլ Ֆրանքֆուրթ — Հայտէլպէրկ — Շթութկարտ գծին ետեւը, ուր կը յուսան պաշտպանողական ուժեղ գիծ մը կազմել: «Թշնամին» ամէնէն լուրջ թափանցումը կատարեց Մայն գետին վրայէն Հանաուի մօտերը, Ֆրանքֆուրթին սպառնալու համար: Իսկ անկարգելային ուժերը իջան Քարլզրուէի մօտերը եւ դիմադրութիւն գրեթէ չգտան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երբեմնի ելմտական նախարարը Շախտ, որ կրկին դատի քաշուած էր իբրեւ Նացի, անպարտ արձակուեցաւ երեք չարթուան դատավարութենէ մը վերջ: Նախկին նախարարը 73 տարեկան է եւ դատարանէ դատարան կը քաշուի պատերազմի դադարումէն ի վեր:— Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին զինուորական խորհրդական նշանակուեցաւ զօր. Շվերին, որ անդամ էր Հիթլէրի սպայակոյտին, բայց ոչ համամիտ՝ անոր քաղաքականութեան: Զօրավարը մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել իր պաշտօնի մասին:

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ.— Վալանսէն մեր թղթակիցը կը գրէ.— Հայ Մարզականի կրտսերներու խումբէն Քզաչեան, 15–16 տարեկան, Սեպտեմբեր 9ի գիշերուան ժամը 1ին պարահանդէսէն վերադարձած ատեն, Համայի փողոցի մը մէջ վիճաբանութեան կը բռնուի Ալժերիացիի մը հետ: Այս վերջինը, 22 տարեկան, դանակով կը պատռէ հայ մարզիկին փորը: Տղան կը մեռնի երկու ժամ վերջը: Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բնակիչներէն Մչեցի Աւետիս Մարգարեան յարձակում կրեց Ավընիւ տ'Իթալիի վրայ Ալժերիացիի մը կողմէ եւ ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ տօնին առթիւ, այս կիրակի, Տ. Գարեգին Ա. կաթողիկոս կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ կաթողիկոսական պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի հանդիսաւոր Խաչի Թափօր: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ: (Կճիf)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

(ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ – ԿՈՄՍ)

Ա. հատոր 600 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, «Հայրենիք», Պոսթըն, 1950:

Կը բաղկանայ 74 գլուխներէ, մանկութեան օրերէն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւն: Գին հազար ֆրանք, առանց փոստի ծախքի:

Կը ծախուի Cavezianի մօտ, 37 rue de Trévise:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԱՄ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի դպրոցին համար: Գրել Տիկին Յակոբեանի, 2 rue Condorcet, Cachan (S.):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Գասպաքճեան եւ զաւակը, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Բարունակ Պէյլէրեանին (Լիոն), ինչպէս նաեւ իր եղբօր կնոջ եւ աղջըկան, իրենց եղբօր, ամուսնոյն եւ հօրը, Պ. ՊԱՐԷՏ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆԻ յանկարծական մահուան առթիւ (Արտէշ), եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկ. Կէմալմազեան կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր եւ աներձագին Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, այս կիրակի Հայոց եկեղեցին, րիւ Լուի Պլան: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Ս. Աստուածածին մատրան մէջ, Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի: Լիոնահայ բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեանց:

Շաբաթ երեկոյ ժամը 5ին՝ Նախատօնակ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան 500 ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 500 ֆրանք ալ Հայ Կ. Խաչին կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՑԱՍՄԻԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տասնըեօթը տարեկան Հայուհի մը որ գիտէ սթենօ, մեքենագրութիւն եւ առեւտրական թղթակցութիւն: Դիմել թերթիս վարչութեան գրասենեակը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Rue des Convalescents իր ակումբին մէջ: Փարիզէն հիւրեր ներկայ պիտի ըլլան: Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի հերթական ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին դպրոց սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը յետաձգուած է: Նոյն կարեւոր օրակարգով, այս երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հայ կաթողիկէ դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Անդամուհիներու եւ սանուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի խումբերը այս կիրակի պիտի մրցին (Rambouillet)ի խումբերուն դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Ժամադրութիւն ժամը 11·30ին Փորթ Իթալի: Ժամը 12ին մեթրօ Իսի լէ Մուլինօ:

ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ

Տրամադիր է հայերէնի եւ անգլերէնի, ինչպէս նաեւ գրականութեան դասեր տալ հայ կրթական հաստատութիւններու մէջ եւ անհատներու, Հոկտեմբերէն սկսեալ: Գրել ՅԱՌԱՋԻ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fonde en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս· 800 ֆր·, Տար· 1600, արտ· 2500 ֆր·
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր· C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 17 Septembre 1950 Կիրակի 17 ՍԵՊՏԵՄ·

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6257–Նոր շրջանի թիւ 1668

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ԱԼ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՃԱԿԱՏԸ

Կարելի՞ է անտեսել այս ճակատը, երբ աշխուժացում կը պահանջենք Հանրային կեանքի մէջ, սկսելով երիտասարդութենէն :

Կը բաւէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել, համոզուելու համար թէ շատ աւելի տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ գրող – բրոցներու ճակատը: Ամէն տեղ, բայց մանաւանդ մեր գաղութին մէջ :

Վերջերս պարզեր էինք այս հարցին մէկ երեսը, (Նստուկ իմաստուններ, 6 Օգոստ·):

Քանի մը հատուածներ, լրացնելու համար մեր խորհրդածութիւնները ·

— « Բաւական պատկառելի համրանք մը կը կազմեն երկչոտները ու նստուկ իմաստունները, բոլոր գաղութներու մէջ:

Երկուքին մէջ ալ, կան բազմաթիւ պիտանի տարրեր, որոնք ապարէզ նետուելով, գործելով միայն կրնան փրկուիլ:

··· ժամանակները մեզի չեն սպասեր, իմաստութեան տուփերը բանալու եւ բեռ շալկելու համար» :

Սկզբնական մեղք մը կը ծանրանայ մասնաւորապէս անոնց վրայ որոնք խրտչելով որեւէ դրօշէ, կը յաւակնին պահել իրենց անկախութիւնը:

Անոնք օրուան չարժումին կը քսուին ու կ'անցնին: Ե'ւ ներկայ են ե'ւ բացակայ:

Ամէն պարագայի մէջ, կը դժկամակին մխրճուիլ, տարածուիլ: Կամ պատասխանատուութիւններ ստանձնել: Եւ կամ պարզապէս դեր մը կատարել: Եթէ նոյնիսկ հարցը ուղղակի կապ ունի Հայկական Մշակոյթի պաշտպանութեան, զարգացման հետ :

Երբեմն մինչեւ փողոցին անկիւնը կ'ընկերանան քեզի, բայց յանկարծ կը կենան: Չեն ուզեր շարունակել ճամբան :

Երբեմն ալ լիովին համամիտ ըլլալով հանդերձ, կը նախընտրեն անցուդարձին հետեւիլ իբրեւ պարզ հանդիսատես :

Անշուշտ իրաւունք չունինք սպասելու որ բոլորն ալ խորհին ու չարժին միեւնոյն ուղղութեամբ :

Կազմակերպուած կուսակցութիւններն անգամ չեն կրնար այդպիսի պայմաններ դնել իրենց անդամներուն վրայ, երբ հարց մը քննած եւ որոշ եզրակացութեան մը յանգած չեն :

Բայց, խնդիրներ կան ուր ոեւէ ժողովուրդի մտաւորականութիւնը պարտաւոր է դիրք ճշդել :

Այդպիսի պարագաներու մէջ, ան պիտի ունենայ որոշ դիմագիծ: Պիտի արտասանէ իր հաւանութեան կամ դատապարտութեան խօսքը :

Մէկ խօսքով, պիտի գործէ իբրեւ միացեալ ճակատ: Ոչ թէ հաճոյք պատճառելու համար աջին կամ ձախին, այլ պարզապէս դեր կատարելու համար, համաձայն իր կոչումին :

Այդ մխիթարութիւնը չունինք այսօր, երբ աչք մը կը նետենք այն գրող – բրոցներուն վրայ, որ կը խլրտին տարագիր բազմութեանց մէջ:

Երեւութապէս անկախ, անոնք մեծ մասով գերիներն են իրենց նախապաշարումներուն եւ կանխակալ կարծիքներուն :

Կա'մ ըսելիք չունին, եւ կամ կը վախնան որ «դէչ մարդ կ'ըլլան»:

Փորձեցէք հարցնել, օրինակ, թէ ինչո՞ւ ձայն ծպտուն չեն հաներ տարիներէ ի վեր, գրաւոր կամ բանաւոր, ի պաշտպանութիւն այն անթիւ մտաւորականներուն որոնք տրորուեցան, աքսորուեցան, դնդակահարուեցան կամ անհետ կորսուեցան Խ· Հայաստանի մէջ: Խ· Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ :

Հարցուցէք թէ այս գլխատումը, քանի մը սերունդներու անճիտումը որեւէ տարբերութիւն ունի՞ հայ մտաւորականութեան 1915ի սպանդէն :

Հարցուցէք թէ ինչո՞ւ քար լռութիւն կը պահեն, երբ հասուն կամ տհաս մարդիկ խառնիճաղանճի մը կը վերածեն մայրենի լեզուն, անդին, Երեւանի մէջ: Երբ անդարմանելի աւերներ կը գործեն, յանուն կեղծ յեղափոխութեան մը :

Հարցումը կրնաք ուղղել վեղարաւորներուն ալ, որոնց մէջ ոչ հեղինակներ կը պակսին, ոչ ալ հեղինակաւոր ձայներ :

Այսպէ՞ս էինք երէկ, Պոլսոյ կամ Թիֆլիսի մէջ : Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉԵ՛Ր Կ'ԵՐԵԽԱԿԱՅԵՆ ···

Հազուադէպ է որ եւրոպացի կամ ամերիկացի լրագրող մը հայկական խնդիրներու մասին խօսի, առանց պատմական, աշխարհագրական կամ··· հողերանական սխալ մը գործելու:

Օտար խմբագիրներ կան որոնք Հայը կը շփոթեն Ռումանացիի հետ, կամ Հայաստանը կը ցուցընեն սահմանակից··· Աֆղանիստանի :

Ահաւասիկ պատմութիւն մը եւս :

«Ֆրանս Սուար» յօդուածաշարք մը ունի — Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն — ուր կը նկարագրէ երկրագունդին խոցելի կէտերը :

Սեպտեմբեր 15ի թիւին մէջ, կարգը եկած էր Իսթանպուլի (Պոլիս):

Պատմելէ վերջ թէ Ռուսերը աչք ունին Նեղուցներուն վրայ, ցարերու շրջանէն ի վեր, թերթին աշխատակիցը հաւանական չի գտներ որ Մոսկուա զինուորական ուղղակի յարձակում մը կատարէ Անգարայի դէմ :

Բայց,— լսեցէք իր բերնով ·

— « Բայց տեղական թափուն այլ սուր վէն մը Թուրքիան դէմ դիմաց կը դնէ դրացի Հայաստանի ընկերվարական խորհրդային հանրապետութեան հետ: Հայերը կը պահանջեն Կարսը, Արտահանը, Տրապզոնը, Էրզրումը, Պիթլիսը եւ Վանը, զոր Լոզանի դաշնագիրը (1923) Թուրքերուն յանձնեց: Մոսկուան երբեք չէ ճանչցած Լոզանի դաշնագիրը: Մոսկուա նենգօրէն կառչած կը մնայ նախագահ Ուիլսընի նախընթաց մէկ իրաւարարութեան, որ 1920ին Հայաստանի կը ձգէր այդ շրջաններուն մեծ մասը»:

Այս ոչինչ: Կարդացէք մնացեալը·

— « Ի՞նչ պիտի ընեն Թուրքիա եւ Մ· Նահանգները, որոնք օգնութեան դաշնագրով մը կապուած են, եթէ Թուրքիոյ 150·000 Հայերու խռովայոյզ փոքրամասնութիւնը օգնութեան կանչէ դիմացի իրենց հայ «եղբայրները», յայտարարելով իրենց յարումը Հայաստանի ընկերվարական խորհրդային հանրապետութեան »:

Շարունակութիւնը կը վերաբերի իրանեան Ատրպատականի: Բայց զանց կ'առնեմ :

Ահա ուրեմն փարիզեան թերթ մը, որ գաղափար անգամ չունի Թուրքիոյ մէջ ողջ մնացած հայկական բեկորներու իրական կացութեան մասին: Նոյնիսկ չի գիտեր թէ ո'ւր կը բնակին:

Չի գիտեր թէ այդ անտէր բեկորներուն 55 – 65·000ը կը գտնուին Պոլիս, իսկ մնացեալը (30 – 40·000) ծուարած են արեւելեան նահանգներէն շատ հեռու, բուն Անատոլուի խորերը: Կլանուած՝ Թրքական զանգուածին մէջ:

Այս տարրական բաները չգիտնալով հանդերձ, կը համարձակի «խռովարար» ներկայացնել համբանք մը որ իր շուքէն կը վախնայ, 1915էն ի վեր:

Ուրեմն այս ցիրուցան, աշխարհէն պէխապէր բեկորներն են որ պիտի հնչեցնեն ահազանգը, դուռ բանալով··· Երրորդ Աշխարհամարտին:

ՎԱՀԷ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Գարեգին Ա· կաթողիկոսի դասախօսութիւնը « Հայ – արաբական բժշկական գիտութեան եւ մշակութային յարաբերութեան խնդիրներ» նիւթին շուրջ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի գիշեր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը : Ծերունի Հայրապետը գլխաւորաբար ծանրացաւ Երուսաղէմի 370 թիւ բժշկական ձեռագրին վրայ, որ գրուած է 1294ին: Շեշտեց թէ բժիշկ Թորգոմեանէն մինչեւ Հայաստանի ներկայ բանասէրները կը կարծեն թէ այդ ձեռագրին մեկենասն է Անիի Գագիկ Թագաւորը: Մինչդեռ ըստ իրեն Կարսի Գագիկ Թագաւորն է մեկենասը :

Մոգական լապտերով ցուցադրուեցան Բագրատունեան եւ Ռուբինեանց շրջանի արձանագրութիւնները եւ մանրանկարները, որոնց մէջ երկու նկարներ միակն են հայկ· բժշկական գրականութեան մէջ, 12րդ դարէ առաջ :

Դադարի միջոցին Արտաւազդ արք· յայտարարեց այն նուէրները որոնք եղած են Անթիլիասի Թանգարանին, Գարեգին կաթողիկոսի Փարիզ այցելութեան առթիւ.— Տիկին Յակոբ Կիւրճեան նուիրած է Նորին Ս· Օծութեան պղնձեայ կիսանդրին: Այս կարեւոր նուէրը, քանդակուած

Քորէայի պատերազմը

Դաշնակիցները զօրք հանեցին

260 ՆԱՒԵՐ ԵՒ ԱՀՌԵԼԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ· — ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՍԷՈՒԼԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ· —

Օրուան մեծագոյն դէպքն է Քորէայի մէջ կատարուած ցամաքահանումները: Ամերիկացիները, քորէական ծովեզերքներու չորս կէտերուն վրայ զօրամասեր հանեցին արտակարգ յաջողութեամբ մը :

Ցամաքահանումներէն երկուքը կատարուեցան արեւմտեան, երկուքն ալ արեւելեան ծովեզերքներուն վրայ: Արեւմտեան կողմը, գրաւման թիրախն էր Ինչոն եւ դէպի աւելի հարաւ՝ Քունզանը, իսկ արեւելեան կողմը՝ Եոնկտոքի եւ Փոհանկի հիւսիսային շրջանները: Այս չորս կէտերն ալ այժմ կը գտնուին ամերիկեան ուժերու տիրապետութեան տակ: Այս գործողութեանց մէջ ամէնէն կարեւորը Ինչոնի գրաւումն է, որովհետեւ այս քաղաքը կարմիր բանակի փոխադրութեանց յատկացուած գլխաւոր նաւահանգիստն էր, իսկ միւս կողմէ, անոր մօտը կը գտնուի համայնավարներու մեծագոյն օդակայանը Քիմփոն որ գրաւուեցաւ անկարգելաւորներու կողմէ :

Ամերիկեան եւ բրիտանական նաւային ուժերը, նախապատրաստական ուժեղ եւ երկու օր տեւած ռմբակոծումներէ վերջ գրաւեցին նախ Վոլմի կղզին, որ, մեծապէս ամրացուած, կը պաշտպանէր Ինչոնի մուտքը: Այնուհետեւ, ծովային հետեւակազօրքը սկսաւ ցամաք ելլել: Ասոր յաջորդեց Ինչոյի վրայ ցամաքահանումը, որուն մասնակցեցան հետեւակ, հրասայլային ու թնդանօթաձգային ուժերը: Օդանաւային ուժերն ալ մեծապէս դիւրացուցին այս գործողութիւնները: Անոնք, 350 օդանաւերով, անընդհատ ռմբակոծեցին Վոլմին, Ինչոն եւ Ինչոն – Սէուլ ճակատամասը:

Ցամաքահանման այս գործողութիւնները անձամբ կը վարէր ընդհ· հրամանատարը զօր· Մէք Արթըր, իր նաւուն վրայէն: Գործողութեանց մասնակցեցան 262 մեծ ու փոքր նաւեր, որոնց ամէնէն մեծն էր՝ աշխարհի մեծագոյն զրահաւորը՝ ամերիկեան «Միսուրի»ն: Կային 194 ամերիկեան, 12 բրիտանական, երեք քանատական, երկու աւստրալիական, երկու Նոր զելանտական, մէկ ֆրանսական, մէկ հոլանտական եւ 32 ճափոնի յանձնուած ամերիկեան մարտանաւեր :

Այս ցամաքահանումներով, դաշնակիցները կ'ուզեն միանգամ ընդ միշտ կտրել համայնավար բանակներու հաղորդակցութիւնները իրենց պարէնաւորման կեդրոններուն հետ եւ յետոյ դէպի վտանգուած ծովեզերքները քաշել քորէական այն ուժերը, որոնք կը գործեն հարաւային ճակատամասերու վրայ եւ այսպէսով դիւրացնել դաշնակիցներու յարձակողական ձեռնարկները վարէն դէպի վեր: Հիւսիսէն հարաւ իջնող մեծ երկաթուղին, որ Ինչոնի մօտէն կ'անցնի, արդէն իսկ կը գտնուի ծովային հետեւակազօրքի սպառնալիքին տակ: Կարմիրները կը փութան կարեւոր ուժեր փոխադրել հարաւէն դէպի հիւսիս, ինչ որ պիտի տկարացնէ իրենց պաշտպանութիւնը հարաւային ճակատամասերու վրայ: Այժմ, Ինչոն հասած ամերիկեան ուժերը կը քալեն հարաւային Քորէայի մայրաքաղաքին Սէուլի վրայ, ուրկէ 17 քիլոմեթր հեռու էին երէկ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅ ՕԴԱՉՈՒ ՄԸ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկեան թերթ մը, «Ֆրէզնօ Պի » (Մեղու Ֆրէզնոյի) կը գրէ (16 Օգոստ·).—

Տեղակալ Ճան Ճ· Նաճարեան Քորէայի պատերազմին մէջ կը կատարէ սքանչելի դեր մը: Ան 20 ամիսներու օդային թռիչքներու վեթերան մըն է եւ՝ կը պատկանի Ճափոն հաստատուած օդային ապատարար խումբին :

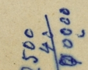
Վերջերս տեղակալ Նաճարեան, երեք օրերու ընթացքին, երկու անգամ թռիչքներ կատարեց Քորէայի պատերազմական գօտիին վրայ, զինուորներու ընտանիքներուն պատկանող անձեր տեղափոխելու համար :

Տեղակալ Նաճարեան Ճափոնի «Միսավա» օդակայանի ընդհ· հրամանատարն է: Ան է որ կը վարէ հետախուզութեան գացող օդատորմիղները: Վտանգաւոր գործերու ատեն՝ դարձեալ տեղակալն է որ կը փնտռուի:

Տեղակալը որդին է ընիկ Զարսանճագցի Տէր եւ Տիկին Կարապետ եւ Թուրվանտա Նաճարեանի:

1935ին Փարիզ, գործն է ողբացեալ յայտնի արձանագործ Յակոբ Կիւրճեանի : Անթիլիասի Թանգարանին նկարներ նուիրած են Տիկին Վավա Խաչատուրեան եւ Պ· Զարեհ Մութաֆեան :

Արտաւազդ արք· կոչ ըրաւ ներկաներուն որպէսզի իրենց նուէրներով ճոխացնեն մեր Թանգարանները :

ՅՈՒՇԵՐ ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Գ. ՏԱՐԵԼԻՑԻ ԱՌԻԹՈՎ)

1947ի Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներին առատ հունձ ունեցաւ մահուան անողոք մանգաղը մեր շարքերում: Իրար ետեւից յաւիտենականութեան գիրկն անցան Համօ Օհանջանեան (31 Յուլիս), Նիկօլ Աղբալեան (15 Օգոստոս), Լիպարիտ Նազարեանց (23 Սեպտեմբեր): Բոլորը՝ մօտաւորապէս տարեկից իրար, 1870ական թուականների ծնունդ:

Առաջին երկուսի մասին արտայայտուելու տխուր առիթը ներկայացել է ինձ արդէն: Կ'ուզէի մի քանի խօսքով թուղթին յանձնել այսօր իմ յուշերը յաւէտ սիրելի Լիպարիտի մասին, իր մահուան երրորդ տարելիցի առիթով:

Մեր հանգուցեալ ընկերը Լոռեցի չէր, ինչպէս գրեցին այն ժամանակ, այլ Երեւանցի, գոնէ իմ գիտնալով: Լոռեցի է եղել, Ջալալօղլի աւանից (այժմեան Ստեփանաւան), իր մայրը: Հայրը Երեւանցի էր: Վերջինս Վաղարշապատում նոտարի պաշտօն էր կատարում 1890ական թուականների երկրորդ կիսին, երբ տողերս ստորագրողը սան էր Էջմիածնի Ճեմարանի: Լիպարիտի գրական անունը, Ռ. Լեռնեան, հաւանօրէն արդիւնք համարելու է, իր տեղական ծագման՝ մօրենական կողմից: Այնպէս եմ յիշում ես գոնէ, որ հանգուցեալն ինքն եւս չարունակ Երեւանցի էր անուանում իրեն, խօսակցութեանց ժամանակ եւ պատեհ առիթներով:

Առաջին անգամ ես Լիպարիտին հանդիպեցայ 1903 թուին, Բերլինում, երբ Լայպցիգից այնտեղ էր տեղափոխուած ուսանելու նպատակով: Տասնամեակներից ի վեր՝ Լայպցիգն էր եղած Գերմանիայի հայ ուսանողութեան կեդրոնը, այդպէս եւ մնաց մինչեւ վերջ (1914):

Այդտեղ՝ Լայպցիգ էին ուսած ժամանակին մեր ազգային եւ հանրային ու դպրոցական անուանի դէմքերից շատերը: Այնտեղի համալսարանում եւ բարձրագոյն ուրիշ դպրոցներում էին ուսանում իմ օրով՝ Բախշի Իշխանեան, Սարգիս Տէր-Գասպարեան (Ս. Կասեան), Սիմ. Հովուեան (Տաշիրեան), Արամ Օլթեցեան, Երուանդ Տէր-Մինասեան, Հայկ Յովհաննիսեան, Կոստանդին Արովեան եւայլք: Լայպցիգի «Հայ ճեմարանական» կամ ուսանողական ընկերութիւնը, հիմնուած տասնամեակներ դրանից առաջ, դեռ շարունակում էր իր գոյութիւնը:

Եւ սակայն, դարուս առաջին տարիներից սկսած, Բերլինը մրցել սկսել էր Լայպցիգի հետ, դառնալով հետզհետէ երկրորդ կեդրոնը Գերմանիայի հայ ուսանողութեան, մինչեւ իսկ գերազանցել ջանալով նրան:

1903ին արդէն, բաւական թուով հայ ուսանողներ կային Բերլինում: Արտաքնապէս, կարծէք երկու տարբեր խումբերի էին բաժանւում դրանք: Ոմանք ռուսական միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարաններից էին այնտեղ եկած, իսկ ոմանք՝ հայկական դպրոցներից եւ Ճեմարանից: Առաջինների թուին էր պատկանում նաեւ մեր երիտասարդ, վառվռուն Լիպարիտը: Մոսկուայի համալսարանից էր տեղափոխուած Բերլին: Նոյնը նաեւ՝ Յովսէփ Թադէոսեան, եղբայրը Սամսոն խան եւ Լեւոն (Պապաշա) Թադէոսեանները: Ծեշտուած Դաշնակցականներ, ազգային դիմագծով: Ռուսաստանից, Ռիգայի բազմարուեստեան դպրոցից էր Բերլին տեղափոխուած՝ Ստեփան Շահումեան, որ նախապէս Թիֆլիսի ռուս ռէալական դպրոցն էր յաճախած: Հայ լեզուին ու գրականութեան, հայկ. կեանքին գրեթէ անհաղորդ մի երիտասարդ:

Հայկական դպրոցներից եւ առաւելապէս Էջմիածնի Ճեմարանից էին եկած՝ Բերլինի հայ ուսանողութեան միւս «խումբ»ին պատկանողները, վաղաթառամ Քերովբէ Միրաքեան, ապա Արտաշէս Շահրազեան, Ներսէս Տէր-Միքայէլեան, տողերս ստորագրողը եւ մի քանի ուրիշներ:

Այս եւս ասեմ, որ այն տարիներին հայկական գաղութ դեռ եւս գոյութիւն չունէր Գերմանիայում: Եղածն ուսանողներ էին, գրեթէ բոլորը: Տեղ-տեղ միայն կային հայ ընտանիքներ, հաստ ու կէնտ, աւելի կամ կարճ ժամանակով Բերլին, Դրէզդէն կամ Միւնխէն հաստատուած: Բերլինում էր ապրում այդ ժամանակ, իր ընտանիքի հետ միասին, Փիլիպպոս Վարդանեան — ծանօթ թարգմանիչ եւ նախկին ուսուցիչ Էջմիածնի Ճեմարանի, տեսուչ Թիֆլիսի Յովնանեան օրիորդաց վարժարանի: Մեծահարուստ Աղեքսանդր Մանթաշեանի որդիներից մէկի դաստիարակութեան եւ ուսման հսկողութիւնն էր վստահուած իրեն, Գերմանիայի մայրաքաղաքում: Փիլիպպոս Վարդանեանի տունը մի տեսակ կեդրոնավայր էր Բերլինի հայ ուսանողութեան համար, առհասարակ: Յաճախ նրա մօտ էինք հաւաքւում մենք եւ մտքերի փոխանակութիւն ունենում գրական եւ հանրային հարցերի շուրջը: Լայն զարգացման եւ բազմակողմանի հետաքրքրութեան տէր մարդ էր Փիլիպպոս Վարդանեան, իր համոզումներով եւ աշխարհահայեացքով» չափաւոր պահպանողական, խորունկ հայրենասէր եւ ազգասէր: Ազնուամիտ եւ ազնուախոհ մի մարդ, ազնուական՝ նաեւ իր նկարագրով, իր վերաբերմունքով դէպի շրջապատը եւ ծանօթները:

Լիպարիտը կեդրոնական դիրք էր գրաւում այն տարին Բերլինի հայ ուսանողների շարքում, անկախ այն բանից, թէ ինչ «խումբի» էին պատկանում, դպրոցական ինչ «ծագում» ունէին նրանք: Ստեփան Շահումեան, արդէն իսկ սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութեան «մեծամասնական» թեւին յարած, իր համախոհ ուսանողների հետ միասին, գրեթէ բոլորովին կտրուած էր հայկական կեանքից եւ հայ ժողովուրդը յուզող հարցերից: «Միջազգային», աւելի ճիշդը՝ այդ անուան տակ զուտ ռուսական միջավայրն էր դարձած նրանց համար հարազատ:

Բոլորովին հակառակն էր Լիպարիտ, որ հոգեւին ապրում էր հայ կեանքով եւ ազգային իդէալներով: Անշուշտ այդ արդիւնք էր նաեւ այն բանի, որ ռուսական գիմնազիա յաճախած լինելով հանդերձ, զուտ հայկական միջավայրում էր ապրած նա իր մանկութեան եւ պատանութեան տարիները, որ ծնողները ժամանակին հոգացած էին իրենց զաւակի նաեւ հայկական, ազգային կրթութեան, հայ լեզուի ուսման մասին: Անտարակոյս, Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի մթնոլորտն եւս իր բարերար ազդեցութիւնն էր ունեցած Լիպարիտի հոգեկան եւ մտաւոր աշխարհի վրայ:

Այսպիսով, ղեկավարի դեր ձեռք բերաւ Լիպարիտը Բերլինի հայ ուսանողական շրջանակում, որչափ որ վերջինս ազգային իդէալներով էր ապրում, հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ մշակութային վերածնունդն էր դարձրել կէտ նպատակն իր ապագայ հանրային գործունէութեան:

Ի մասնաւորի՝ հայկական պրոպագանդին իր գործօն աջակցութիւնը բերելու պարտականութիւնն էր ստանձնած, այն տարիներին, Եւրոպայի, ուրեմն նաեւ Գերմանիայի հայ ուսանողութիւնը, այդ ուղղութեամբ թելադրանքներ եւ հրահանգներ ստանալով Ժընեւից: Եւ երբ նոյն տարին (1903) Բերլինի հայ ուսանողութիւնն այդ նպատակով մի մեծ, կարելի է ասել հոյակապ երեկոյթ կազմակերպեց Գերմանիոյ մայրաքաղաքում, կեդրոնական դեր ունէր Լիպարիտը հաւաքոյթի կազմակերպման գործի մէջ: Յատուկէն, որպէս օրուայ բանախօս, Կոպէնհագէնից հրաւիրած էինք Դանիայի աշխարհահռչակ քննադատ եւ գրականագէտ Գէորգ Բրանդէսը: Ընդարձակ սրահը ծայրէ ծայր լի էր ընտրանի հրաւիրեալներով, դրանց թւում էր նաեւ ժամանակի գերման ամենահեղինակաւոր գրողներից՝ Հերման Զուդերման: Եւ շատ ուրիշներ: Ու գործի յաջողութեանը մեծապէս նպաստեց մեր սիրելի Լիպարիտն իր անսահման եռանդով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՏ. ԱԲԵՂԵԱՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԵՐԳ ՄԸ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Աղբիւր Սերոբի մահուան յիսնամեակին առթիւ, «Յառաջ»ի առաջին էջին մէջ տուած էինք իրեն ձօնուած գովերգ մը, մեր աշխատակից Արամ Պետրոսեանի հօրը թարգմանութեամբ:

Այս անգամ կու տանք քրտական երգի մը մէկ կարեւոր հատուածը, նուիրուած Անդրանիկի եւ Զերքէզ Ալի հազարապետի միջեւ մղուած կուին, Սասունի մէջ:

×

ՏԱԼՈՒՈՐԻԿԻ ԿՌԻՒԸ

Այրուեյիք Տալւորիկ մայրի ծառ է,
Արմենակ կանչեց.— Անդրանի՛կ փաշա,
Պատուիրէ Հայերին եկեղեցին քաշուին:

Երբ հարիւր պատուհաս ընկնի
Սուլթան Համիտի գահին,
Հրովարտակ է հանել Հայերը կոտորելու,
Ի՞նչպէս չի գալիս փետայիների կուին:

Այրուեյիք Տալւորիկ մայրի ծառ է,
Հայ փետայիներ իսլամներին շրջապատել են:
Զարքաշ Ալի բինբաշին կանչեց.—
Հայ փետայիների մավզերների ձայնը նմանում է

Գայլերի արիւնքերան ոռնոցին
Գառների մակաղատեղու մէջ:

Այրուեյիք Տալւորիկը առաջ կանգնած է,
Փետայիների կօշիկի պայտն ու մեխերը շարք
շարք են:
Ցաւ ընկնի չարքաշ բինբաշիի տունը,
Ինչպէ՛ս գնդակ է արձակել Սադեղի տղին,
Անտէր են մնացել իւր զոյգ հարսներ:

Թարգմ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Ցուղարկաւորութիւն

Հանգուցեալը բանաստեղծուհի է: Միւսը բանաստեղծ էր, թշուառութենէ մեռած: Ս. Երրորդութեան եկեղեցին, Պոլիս: Երրորդ յուղարկաւորութիւնը անկէ ասդին, ասդին, ասդին, փարիզի Հայոց ժամուն մէջ: Երկրորդը Գեղամը, որ մնաց Փրակա: Մնաց մինակը, օտարներ շուրջը:

Անկէ ասդին որքան կերպարանափոխուեր է աշխարհը, նահանջեր հայ գիրը, հեռացեր, որբացեր, դարձեր տեսիլ,— որուն մշակներէն մին, խեղօքիկ պառկեր է այս րոպէին, հոս, դագաղին մէջ: Հիմակ պարզ Ա Բ Գը աւելի կարեւորութիւն ունի քան յաջող քերթուածը այն ատեն, երբ կը թաղէինք Ալփասլանը: Ուր դեռ 1922ն իսկ անեբեւակայելի էր, եւ տարբեր, տարբեր ատենները:

Հոգուով մարմնով սգաւոր եմ, թէեւ սեւ փողկապ չունենամ: Մեռեալը անունով ծանօթ է միայն: Բայց ինչքան հարազատ: Մեծարենցի եւ Վարուժանի շրջանին պզտիկ, աննշան աստղ մը: Հիմա կարեւոր արժէք, որովհետեւ հայ մտքի հաւատարիմ մշակ: Հեղինակուհին՝ ինքզինքիս մէջ փլած ու կծկուած, երբ ատենը կուգայ, կը դառնամ Էյֆէլի դիմացը, Սէնի ափէն, ու կը մտնեմ ժան Կուժոն, որ արդէն լեցուն է: Ոչ մէկ ճանչուոր: Ու բոլորը բարեկամ, հարազատ, կին թէ այր, բոլորը, հոս: Ու եթէ չեմ սխալիր, մեծ մասով մտաւորական: Այլապէս, որո՞ւ հոգն է, այս տաքին, երթալ եկեղեցի, յուղուիլ ու խոնարհիլ: Ինկեր են նստարաններուն երկայնքը, ջարդուած անտառի նման, ուրկէ փոթորիկը նոր է անցեր, ու ճղակոտր լեցուցեր զանոնք իրարու վրայ:

Այս դէմքերը: Բոլորը ունին վէրքեր: Կացինի, սուրի, սրտի, հոգիի: Իսկական սգաւորներ: Ամէն մէկը ինք իր յուղարկաւորը, քանի որ կեանքը առանց հայրենիքի դանդաղ մահ է: Ամէնն ալ զոհեր, նահատակներ ունին, որոնք կը սգան: Ու բոլորը միասին կ'ողբան մէկ բան, նոյն զոհը, — Հայութիւնը: Թէեւ միշտ, բայց այսօր մանաւանդ, հոս: Զունին յաւակնութիւն: Երկար մազեր արուեստագէտի: Խումբ մը պարտուածներու: Թերեւս անոր համար համր են ու լուռ: Ժողովուրդի մը մնացորդները: Գրեթէ մեծ մասով գորշ: Երիտասարդութիւնը բացակայ: Կը վազէ ան, դուրսը, քաղաքներէն, բացի հայերէնէ, ամէն լեզուով ու շեշտով: Միայն հատ մը, ան ալ թերեւս Օշականի տղան:

Լռութիւն: Լոյսեր: Լոյսեր որ կը պլպլան: Հոգեվարքի եւ յոյսի ջահեր: Հոս պատկերներ: Ու խաչ, ու խորան: Խորհուրդ խորին, այլեւս անխորհուրդ: Կեդրոնը մահաբեմը: Ու ահա մէկը որ կ'ընկճուի, կ'արիւնի, ձեռք կը նետէ անոր: Կ'երթայ գլուխն առած մահուան ուղիներէն: Տեսածնե՞րը վերաքաղ կ'ընէ: Հոս է եւ այլուր: Ծալլուեր է ինք իր մէջ: Կը գալարուի: Թերեւս կ'ուզէ տնկուիլ, ցատկել վեր, հսկայանալ, կենալ իբրեւ բողոք, դառնալ հարցական, հայ վիշտի կոթող:

Ցանկարծ ոտքի: Դագաղը կուգայ ու կը զետեղուի մահաբեմ, ծաղիկներ ու կերոններ բոլորտիքը: Արարողութիւնները, միօրինակ, ճամբայ կ'ելլեն: Խօսքերը անըմբռնելի: Լեզու մը հին, որով կը քօղարկէ ինքզինք ժամանակավրէպ ու հազար անգամ փորձուած հաւատք մը: Ան կուգայ խորունկէն: Հեռուէն: Ուժ չունի: Հազիւ կը հպի կ'անցնի: Քիչեր կը խաչակնքեն:

Կղերական մը սեւափառ, սեփ սեւ մօրուքով, հաւանօրէն վարդապետ, շուրջը քահանաներ, կը տանի ժամերգութիւնը, որ կը սկսի « Հայր Մեր»ով: Սքանչելի, յստակ հնչում: Փառք հայ լեզուին, որ յստակ է: Պերճ է: Վսեմ: Սահուն: Ընտանի՝ գոնէ բարձր կղերին մէջ: Որ հազարամեաներ, հայկական մշակոյթի գրեթէ միակ մշակը ու շարունակողը եղաւ, վանքերու մէջ, ամէն դէշ ժամանակներու: Մինչեւ այսօր: Մանաւանդ Վիէննա եւ Վենետիկ: Որուն մտքի վաստակէն նախ հոս, Փարիզ, աւելի քան երեք հարիւր հին ձեռագիր կայ Bibliothèque Nationale, սկսած ԺԱ. դարէն: Ահա կրկին շատ եւ շատ դէշ ժամանակներ: Տագնապալի ազգին համար:

Եւ այստեղ, մեծ ու աղմկայոյզ քաղաքի կեդրոնը, անկիւն մը լուին ու խորախորհուրդ, ուր հայ թափառական հոգիի կռունկը թառեր, իր վիշտը կը հեծէ: Յուղարկաւորութիւն, ինչպէս երէկ, այլուր, եւ միշտ: Յուղարկաւորութիւններ հոգիներու մէջ: 1915էն ասդին: Լոյսերը նուաղկոտ ցոլքերով կը զննակեն կիսամութը: Խունկը, խնայողաբար, կը բուրէ չորս դին:

Եւ մարդ մը, որ բազմեր էր դասը, կ'ելլէ խորան: Համակ սեւ ու սուգ է ան: Ոտքէն գլուխը սեւ: Մօրուք ու աչք, ու յօնք, սեւ, սեւ վեղարին տակ ու սեւ շուրջառի տակ: Կ'անցնի խորանին առջեւէն: Կը դրկէ մետաղէ զաւազան, որպէսզի հեյ-

նայ։ Կը կրթնի անոր որ չկքի։ Կը նայի աջ ու ձախ։ Ու չեչտով մը իւրայատուկ, չատոնց մոռցուած, կը խօսի դամբանականը ։

Օրթագիւղ։ Ամիրաներու թաղ։ 1915։ Տիկին Անայիս։ Եւտերպէ։ Փայտէ հին, խոչոր, ու աղուոր, պալատի պէս տուներ։ Պարտէզներ պատուտակ բոյսերով։ Ցասմիկի ու այծտերեւի բոյրեր։ Ծովը, ծովը։ Արեւելեան լուրթ ու չափիւղադարդ երկինք։ Ու չոճիներ, սգաւոր, գլխահակ, այս օրուան դամբանախօսին նման։ Յակոբ Գուրգէնի Հայկական Կրթարանը։ Դիմացը խարխուլ հիւղը, ուր ապրած ու վախճանած է մեր մեծագոյն քերթողներէն մին, խակական բանաստեղծ Մկրտիչ Պէչիկթաշլեան ։

Ու մարդ մը կուգայ դագաղին մօտ, կիրթ ու վայելուչ, ինչպէս կ՚ըլլան գերագոյն նրբութեան հասած քաղաքակիրթ ազգերու մտաւորականները, ու կը փորձէ վերլուծել մահը, բնութեան ամէնէն բնական երեւոյթը, անոր էութիւնն իսկ։ Անոր կը յաջորդէ ուրիշ մը, որ գրութիւն մը ունի ձեռքը, Հայ Գրողներու Միութեան անունով ։ Միութիւնը լաւ է, ուժ, ինչ բանի վրայ ալ թառի ։ Ան մեր փրկութիւնն է հիմա։ Գերագոյն յոյսը։ Ձեմ դիմանար յուղումին, ինքզինքս մօտ զգալով այնքան հեռուէն չարունակ լսուած ու երազուած այդ բառերուն։ Ինչ լաւ էր, եթէ Հայ Գրողներու Միութեան գործունէութիւնը միայն դագաղներու չուրջ երեւան չգար։ Այլ այսպիսի մտաւոր փառահեղ կեդրոնի մը մէջ, ուր մեր ժամանակակից գաղթահայ լաւագոյն գրողներն են քովէ քով, հրատարակէր գործ մը։

Տիկին Մառի Աթմաճեան քերթուած մը կը կարդայ։ Յետոյ կը կենան հանդուցեալին հարազատները, համաձայն հայկական սովորութեան, խորանին առջեւ, ու բոլորը, կարգով, ցաւակցութիւն յայտնելով ձեռք կուտան անոնց ։

Հայ կինը չատ գրական դէմքեր տուած չէ ։ Ան եղած է առաւելապէս ընտանիքի սիւն ։ Կովկաս ունէր Շուշանիկ Կուրղինեանը։ Տիւսաբին չհասանք, որ, ըստ Հեպուխտի, կը գերազանցէ Զապէլ Եսայեանը՝ զոհ իր հայրենասիրութեան ։ Սիպիլի գիրքերէն սորվեցայ հայերէնը։ Ու ի՞նչ կը մնայ այլեւս հայ իգական սեռի գրչի մչակներէն։ Գլխաւորները յիչած եղանք ։

Մահը անըմբռնելի է, երբ յայտնուի մեր մէջ։ Այնքան քիչ ենք, ու կը հալինք, նայելով ազդը լքողներուն եւեւէն։ Ան աւելի ցնցող է, երբ մեկնողը գրչի մարդ ըլլայ։ Ծարքերը նօսր են, մինչդեռ այնքան ընելիք կայ, պարտականութիւններ մեր ժողովուրդին հանդէպ։ Գրիչով, բրիչով եւ տարբեր կերպով ։

Այս տխուր գիտակցութեամբ ահա, գլուխս ու դէմքս կախ, ձեռքերս խաչաձեւած կուրծքիս վրայ, կը կենամ ժամուն դուռը, որ կ՚աչխուժանայ, երբ դագաղը կը բերեն դուրս։ Ձայն կը տանին։ Կառքեր կը սուրան եւեւէն։ Կ՚երթամ ես ալ ... կը խրիմ կրկին Փարիզ, մեծ քաղաքը, որ իր պչրանքները կը ցուցադրէ ամէն դի, հին Բաբելոնի նման։ Բարկացած ու քէնով, կ՚անցնիմ, կոխկրտելով ու տրորելով զանոնք ոտքերուս տակ։

ԵՐ. ՔՈՉԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ։ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ ։

ՊՈՒՏ՚Մ ԾԻԾԱՂ

ԺԱՄՈ՞ՒՑ ԹԷ ՏՈԿՈՍ ...

Հայոց Միութենապետ Բարեգործականը, սեղան է սարքեր Փարիզի մեծ, իչխանաբնակ օթեւանի մը մէջ, ի յարգանս Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. Հայրապետին։

Հոն, հաւաքեր է, մաղէ անցած հայ ընտրանին, ոմանց գրպանը լեցուն, ոմանց ալ միտքը ։

Կերեր – խմեր, ճառ են արտասաներ։ Ճառ աջէն։ Ճառ ձախէն։ Աղուոր մը գովեր – փառաբաներ են Գարեգին Ա.ի մչակութային եւ վարչական արժանիքները։ Կարծես Ինք անտեղեակ այդ բոլորին՝ Պէյրութէն մինչեւ Փարիզ եկած ըլլար ծանօթանալու իր այդ յատկութիւններուն։

Եւ ծերունի Հայրապետը, ակռաները սեղմած մտիկ ըրած պէտք է ըլլայ, անչուչտ, այդ բոլորը։

Տեսնելով որ չատ նեղած են Նորին Ս. Օծութիւնը, Բարեգործականը ուզելով զարմանել զայն, որոչած է չարունակել տարեկան երկու հազար տոլարի «իչխանական» նուէրը Անթիլիասի Դպրեվանքին ։

Երբ լսեցի այս լուրը, չհաւատացի ։ Այդ «երկու հազար»ը տպագրական կամ լսողական սխալ մը վերագրեցի։ Երբեմն գրաչարները, մտածեցի, այդ տեսակ խաղեր կը սիրեն ընել ։

Այդքանակ գումար մը, անպայման, Բարեգործականի հանգուցեալ եւ հանգչելիք բարերարներուն համար, տարեկան հոգեհանգստեան եպիսկոպոսական պատարագի մը յատուկ ժամուց մըն է, ըսի ես ինծի ։

Եւ քանի որ ժամուց է այդ գումարը, ըսի կրկին ես ինծի, ժամուցին քիչը չատը չըլլար։ Ինչ որ սրտէդ կը բխի կուտաս եւ ժամուցընկալ կրօնաւորն ալ «Աստուած ընդունելի արասցէ։ Մինդ հազարապատիկ արասցէ» մաղթելով կ՚ընդունի նուէրդ ։

Այս վերջին պարբերութիւնը սթափեցուց զիս։ Այո, Բարեգործականը, չահաւոր պիզնէս մը ըրած է։ Պարապ տեղը չէ որ «գործ» մասնիկը կցուած է անոր անունին։ Իրաւունքով, կրնանք «Բարեգործնական» անուանել զայն ։

Այս երկու հազար տոլարին փոխարէն, իրենք պիտի ստանան «մինդ հազարապատիկ արասցէ» մաղթանքին համաձայն տրուած գումարին հազարապատիկը, որ կ՚ընէ, երկու միլիոն տոլար։

Վստահ եղէք։ Կաթողիկոսական մաղթանքը, անպայման կը կատարէ Աստուած հայրիկը ։

Վաղը, կամ միւս օր, Հոգեպահանջ Գաբրիէլը կը ղրկէ Հայ, տարիքոտ բազմամիլիոն հարուստի մը մօտ, իր տուած հոգին ետ պահանջելու համար ։

Մեր հարուստները, ընդհանրապէս իրենց մահուան մօտ, ուղեղի եւ սրտի թուլութեան կ՚ենթարկուին, որով իրենց միտքը կ՚իյնայ բարեգործութիւն ընելը ։

Անոնք, իրենց բազմազբաղ կեանքին մէջ, ժամանակ չեն ունենար ազգային կեանքով զբաղելու, լսած են որ Հայերու մէջ Աղքատախնամ մը եւ Բարեգործական մը գոյութիւն ունին։ Առաջինը աղքատներուն ողորմութիւն կը բաժնէ, ծակ կարասի մէջ ջուր կը լեցնէ, ուրեմն, դրամը յումպէտս կը վատնէ։

Երկրորդը, Բարեգործականը Պէյերէ եւ փաչաներէ կազմուած է, ուրեմն վստահելի։ Իրեն յանձնուած դրամը, անձեռնմխելի, թըրստի կը վերածէ, որով դրամը ապահով եւ անվատնելի կը դառնայ, իսկ տոկոսէն ալ ճարպիկ եւ «բարեյոյս» անհատներ կ՚օգտուին ։

Արդ, երբ իր հոգին չուղելով կը յանձնէ հրեչտակապետին, իր դրամն ալ կը յանձնէ Բարեգործականին, Անդրի աչխարհէն իր դրամներուն տոկոսներուն բարդուիլը տեսնելով՝ հոգին կը հրճուի, եւ ինքն ալ աչխարհի վրայ գործած անիրաւութիւններէն սրբուելով՝ արդարոց դասին կ՚արժանանայ...

Հիմա, տակաւին կը կասկածի՞ք, Բարեգործականի սահմանած երկու հազար տոլարը, չահաւոր ձեռնարկի մը յատկացուած ըլլալուն վրայ։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԸՍԻՆ ՈՒ ԸՍԻ...

Ըսին ու ըսի,— կեանքն է չատ անուչ,—
Ըսի բայց յետո՞յ, ու պատեց մըչուչ ...։

Ամէն աչքի մէջ սէր կար ինձ համար,
Ու աչքերուս մէջ աստղեր անհամար,
Ու բախտիս ուղին լոկ ոսկի կամար,
Պէտքն իսկ չունեցայ յուչի մը քընքուչ...։

Բայց վիչտ կայ հիմա այդ աչքերուն մէջ,
Շուրջըս կը չիջին ասուպներ անվերջ,
Ու քայլերուս տակ ճամբան է վայրէջ ,
Մըթներ է հոգիս...։ Ա՜հ , ուչ է, չատ ուչ...։

×

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

Կը հանգչի այստեղ խենդ մը աստղերուն,
Յուչն իր վստահած այս ցուրտ տողերուն...։

Խենդ էր ան լոյսի, ու գիրերէն զատ,
Զըկրցաւ գտնել վայր մը լուսազարդ,
Ու օրերն անցուց անոնց մէջ ազատ,
Խինդն իր հարազատ ձայնելով հեռուն ...։

Հոգին սեւեռուն բարձունքներն անհաս,
Ան դեռ կը թեւէ երազէ երազ,
Յաւերժին ծարաւ՝ կ՚երթայ վազն ի վազ,
Կեանքէն պարպուած կուժն իր ուսերուն ...։

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ ԱԶԳԱԳԻՐ Պ. Ջիթունի վերջերս Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Վէնսան Օրիոլի ղրկած էր իր երկու Ֆրանսերէն գիրքերը ,— L'Ascension: La Fête du Sort, Coutumes Arméniennes եւ L'Epopée Populaire Arménienne :

Նախագահը հետեւեալ երկտողը ուղղած է հայ հեղինակին, — « Զափազանց զգածուած եմ՝ ձեր առաքած «Հայ Դիւցազնավէպ»ին եւ «Համբարձման Վիճակ»ին համար ու ձեզ կը չնորհաւորեմ ջերմապէս »։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Խեղճը ոչինչ չէր հասկանում Նազլուի արտասունքներից. նա մեծացել էր լացի մէջ եւ այժմ, հէնց որ կշտացաւ, գործի դցեց իր փոքրիկ լեզուն։ Հարց ու փորձ էր անում տատի մասին, նեղանում, լաց էր լինում, երբ Նազլուն պատասխան չէր տալիս։ Ինչպէս էր նայում դիակին. ուզում էր մօտենալ, բայց մի կերպ երկիւղ էր զգում, ետ էր քաչւում եւ սարսափով լի աչքերը դարձնում էր Նազլուի վրայ, կարծես օգնութիւն էր խնդրում ։

Այդ հարց ու փորձն ընդհատեց մի ձայն, որ յանկարծ լսուեց չէմքից ․

— Ժամանակ է...

Նազլուն ցնցուեց։ Մուխտարն էր... Բայց նա վեր չկացաւ, չվազեց դէպի այն կողմը։ Արտասունքներից խեղդուող ձայնով, իբրեւ մի մարդ, որ ուզում է բաժանել վիչտը իր նման մի մարդու, թէեւ օտար մարդու հետ, նա ասաց.

— Փերին խեղդել են.. ինչ լաւ կնիկ էր... Ահ, տես ինչ են արել ։

Բայց Մուխտարը չնայեց, այլ սառն եղանակով ասաց.

—Աւելի լաւ, քեզ չխանդարի ...

Յանդգնութիւնը կուրացրել էր մեծ գերեվաճառի վտիտ գործակատարին, եւ նա չհասկացաւ թէ ինչ արաւ իր այդ խօսքերով։ Այնքան նա վստահ էր այդ աղջկայ վրայ, որ համոզուած էր թէ նրան էլ կ՚ուրախացնէ ամէն մի հանգամանք, որ նպաստում էր Մելիքի աղջկայ առեւանգման։ Ուստի մի առանձին բան չհամարեց այն, որ Նազլուն սաստիկ հարուածից չչկուածի պէս թափ տուեց իր ուսերը, տեղից վեր թռաւ, մի կողմ դցեց Մարթային եւ, ուչադրութիւն չդարձնելով նրա լացի վրայ, վազեց դէպի չէմքը ։

Նրա աչքերը լայն բացուած էին, կարծես տրաքւում էին զարհուրանքից ։

— Ի՞նչ ասացիր, աղաղակեց նա ։

— Պառաւը քեզ չի խանդարի... Խեղդողը օգնել է քեզ ...

— Դո՞ւ էիր, հա...

Այս հարցը դուրս թռաւ անգիտակցաբար. Նազլուն բնազդմամբ ճանաչեց յանցաւորին ։

Բայց այդ րոպէին նա բացասական պատասխան էր սպասում. Մուխտարն այս երեկոյ սուրբ եւ անարատ պիտի լինէր։

Օրը վերջանում էր, եւ մինչ՞ Փերիի սպանողի հետ պիտի մնայ Նազլուն... Մուխտարը երբեք չէր կարող մտածել թէ այս խելացնոր, կիսամերկ աղջկան մատչելի են այդ տեսակ հասկացողութիւններ ... Նա, ընդհակառակն, ուզեց աւելի եւս սիրտ տալ նրան եւ իր զզուելի ժպիտով հասկացրեց որ, այո, ճիչդ է...

— Ինչո՞ւ արիր...

Իսկոյն լսուեց սարսափելի պատասխանը .

— Որ դու տեսնես քո մօրը։ Ժամանակ է...

— Իմ մօրը... Սուտ ես ասում ... Իմ մօր ազատութեան համար բաւական էր, որ լաց լինէին բախտաւորները։ Բայց Փերին... Խեղճ էր, չատ խեղճ... Տեսնո՞ւմ ես այս տունը. տեսնո՞ւմ ես այս անկողինը ....

Իսկ այս երեխա՞ն ...

— Դրան էլ տար հետդ։ Մելիքի աղջիկը որբերին չատ է սիրում եւ իսկոյն դուրս կըգայ, երբ դու իմաց կը տաս թէ քեզ հետ լացող երեխայ էլ կայ ...

Նազլուն ճչաց եւ վազելով ընկաւ պառաւի կրծքին, այնտեղ խեղդեց իր վայրենի ոռնոցները։

Մուխտարը բռնեց նրա ձեռքից, վեր կացրեց եւ, տանելով դէպի դուրս, ասաց.

— Խենթութեան ժամանակ չէ... Նայիր, օրը մթնում է ...

Եւ Նազլուն գլխի չարժմամբ հաստատեց, որ մթնում է. ապա երկար նայեց իրան տանջողին ու յանկարծ անսահման զզուանքով արտասանեց .

— Լաւ... Բայց գրողը կը տանէ քեզ հէնց այս գիչեր ...

Բռնելով Մարթայի ձեռքից, նա գնաց։ Երեխան լաց էր լինում, անդադար պահանջում էր իր տատին։ Խեղճը դեռ այդպէս չէր դուրս եկել տանից. այժմ նրան տանում էր օտար մարդը, որ չունէր տատի քաղցր խօսքերը ։

Գիւղի մէջ Մարթան սկսեց գոռալ, ընդդիմանալ. այլեւս առաջ չէր գնում, իսկ Նազլուն զոռով քարչ էր տալիս նրան, որովհետեւ ուզում էր չուտ հեռանալ մարդկանցից։

ԼԷՕ

կը կարծուի թէ պատերազմը շուտ պիտի վերջանայ, շնորհիւ այս յաջողութեանց ։

Կ'ըսուի թէ ուրիշ կէտերու վրայ ալ յա֊մաքահանումներ պիտի կատարուին, յատկապէս արեւելեան կողմէն ։ Փոհանկէն 160 քիլմ. դէպի հիւսիս, Սամշոքի ծովէն ամբակոծումը կը նկատուի նախանշան մը այս տեսակէտով ։

Զօր. Մէք Արթըր յայտարարեց այս առթիւ .
— «Ներկայ կացութեան մէջ, թշնամին, իր ուժերուն մեծագոյն մասը կը գործածէ Հարաւային Քորէայի մէջ ։ Իսկ այդ ուժերուն պարենաւորումը կախուած է միայն հիւսիսէն, եւ կ'անցնի գըլխաւորաբար Ինչոն – Սէուլ գծով ։ Պիտի ջանանք կտրել այս գիծը, որպէսզի, այսուհետեւ, Հարաւային Քորէայի մէջ կռուող համայնավարները չկարենան որեւէ օգնութիւն ստանալ հիւսիսէն ։ Եթէ յաջողեցանք, տակէ վերջ, թշնամին պիտի առնենք մեր ուժերու զոյգ թեւերուն միջեւ եւ միանգամ ընդ միշտ պիտի կազմալուծենք զայն» ։

Գերմանիոյ վերազինանախնդիրը

Երեք Մեծերու ժողովը եռօրեայ աշխատանքներէ վերջ դադար առած ըլլալով, նիստ գումարեց Ատլանտեանի Դաշինքին Խորհուրդը, իր 12 անդամներով ։ Օրակարգի գլխաւոր նիւթը կը կազմէր Գերմանիոյ վերազինման փշոտ հարցը, որուն շուրջ, Երեք Մեծերը չեն կրցած համաձայնիլ մինչեւ այսօր ։

Միեւնոյն տարակարծութիւնները կը տիրեն նաեւ Ատլանտեանի Խորհուրդին մէջ ։ Գերմանիոյ վերազինման հակառակ են՝ վերջին պատերազմի ընթացքին գերմանական գրաւման ենթարկուած բոլոր երկիրները, բացառութեամբ Հոլանտայի, որ համաձայն է սկզբունքով եւ վերազինումը կ'ընդունի որոշ պայմաններով ։ Այս երկրի արտաքին նախարարը Պ. Սիթքէր, ժողովին մէջ հարցուց .— «Ի՞նչ պիտի ըլլան մեր հողերը, եթէ յարձակում կրենք Արեւելքէն» ։ Ժողովականները ընդունեցին այդ վտանգի գոյութիւնը եւ սակայն մեծ մասով մերժեցին՝ մէկ անգամէն հաշտուիլ Գերմանիոյ վերազինման գաղափարին հետ, որ ջերմօրէն կը պաշտպանուի Մ. Նահանգներու կողմէ ։ Ստացուած տպաւորութիւնը այն է թէ մերժողները պիտի ստիպուին ի վերջոյ աստիճանական զիջումներով մօտենալ ամերիկեան ծրագրին ։ Ֆրանսայի մէկ պատուիրակը այս առթիւ ըսած է .
— « Կացութիւնը կը նմանի փոթորիկի մը, որուն պայթումը կ'ուշանայ եւ որ սակայն պիտի պայթի օրին մէկը » ։

Ատլանտեանի Խորհուրդը չկարենալով եզրակացութեան մը գալ այս հարցին շուրջ, Երեք Մեծերը պիտի շարունակեն իրենց աշխատանքները երկուշաբթի օր եւ նորէն անդրադառնան գերմանական հարցին ։

╳ Ատլանտեանի Խորհուրդը պիտի քննէ նախագիծ մը, որուն համաձայն կարելի պիտի ըլլայ 30 զօրաբաժիններ կազմ ու պատրաստ պահել Եւրոպայի մէջ՝ 1951ի վերջերը Արեւմուտքի դէմ գործուելիք հաւանական յարձակում մը դիմադրաւելու համար ։ Խորհուրդի վերջին նիստին, Պ. Էչիսըն անգամ մըն ալ յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են տասը նոր զօրաբաժիններ ղրկելու Եւրոպա, եթէ եւրոպական երկիրներն ալ համապատասխան մասնակցութիւն մը բերեն եւրոպական ցամաքամասի պաշտպանութեան գործին ։ Այս հարցի կապակցութեամբ կը քննուին նաեւ ելմտական, ճարտարարուեստական աղբիւրներու օգտագործման եւ հում նիւթերու հայթայթման վերաբերեալ խնդիրներ ։

╳ Նոր ծրագրի մը համաձայն, ամերիկեան բանակը պիտի զօրացուի քսան նոր զօրաբաժիններով մինչեւ 1954 ։ Նաւատորմը պիտի բաղկանայ չորս հարիւր մարտանաւերէ ։ Զինուորական ելմտացոյցը, որ 13·5 միլիառ տոլարի կը հասնէր Քորէայի պատերազմէն առաջ եւ որ այժմ կը ներկայացնէ 24·9 միլիառի գումար մը, պիտի բարձրանայ 40 միլիառի յառաջիկայ տարի ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան համագումարին մէջ բանաձեւ մը առաջարկուեցաւ, որ կը տրամադրէ դատական հետապնդումներ կատարել « Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան եւ իր կազմակերպութեանց հակաֆրանսական արարքներուն դէմ» ։ Ուրիշ բանաձեւ մը կ'առաջարկէ համայնավարները արտաքսել այն պաշտօններէն որոնք անմիջական կապ ունին ներքին եւ արտաքին ապահովութեան հետ ։

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովը քուէարկեց այն օրինագիծը, որ 18 ամիսէն երկու տարուան կը բարձրացնէ զինուորութեան շրջանը ։ Օրինագիծը բչ. օր պիտի ներկայացուի Լորտերու ժողովին, յետոյ պիտի դառնայ վերջնական օրէնք, թագաւորին վաւերացումով ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ գործադուլները իրարու կը յաջորդեն Անգլիոյ մէջ ։ Լոնտոնի հանրակառքերու աշխատաւորներէն 15 հազարը գործադուլ յայտարարեցին ։ Ոստիկանութիւնը ստուգած է թէ կարմիրները գաղտնի որոշումներ տուած են, հանրային կեանքը կազմալուծելու համար, շարք մը գործադուլներով ։ Փոխադրութեանց նախարարն ալ յայտարարեց երեսփ. ժողովին մէջ.— « Անհիմն չեն այն զրոյցները թէ փորձեր կը կատարուին, ծանր խռովութիւններ յարուցանելու համար երկրին մէջ ։ Հաստատուած է մասնաւոր կազմակերպութիւն մը, ղեկավարութեամբ վերջին գործադուլներու պարիչներուն որոնց մէկ մասը վտարուեցաւ իրենց սենտիքաներէն» ։ Տարիներէ ի վեր, առաջին անգամ է որ այսքան ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը կ'ըլլայ երեսփ. ժողովին մէջ ։

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր Մելքոնեանէ (Պէյրութ) երկու հազար ֆրանք, «Յառաջ»ի 25ամեակին առթիւ ։

ՈՂՋԵՐԹԻ ՍԵՂԱՆ, Ի ՊԱՏԻՒ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Նախաձեռնութեամբ Կիլիկեան Միութեան ։
Այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 7·30ին ։
Ն. Ս. Օծութեան վերադարձին առթիւ ։
Կանխաւ ապահովեցէք ձեր տեղերը դիմելով՝ Պ. Պ. Նուպար Յովհաննէսեանի, 14 rue Rochembeau, Tél. Tru. 47.48, Սարգիս Տէօքմէճեանի, 21 rue Beaurepaire, tél. Bot. 62.67, Կիրակոս Կարապետեանի, 22 rue Botzaris, Bot. 83.74, Գէորգ Պաքրճեանի, 35 rue Trévise, tél. Pro. 07.25, Սուրէն Ճերմակեանի 31 rue St. Lazare, Tri. 19.80 ։ Մ. Տէր Պալեանի, 221, rue St. Honoré, Ope. 96.48 ։

Ս. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նկարիչ ողբացեալ Սարգիս Խաչատրեանի յիշատակին հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս երկուշաբթի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 11ին, նախագահութեամբ Գարեգին Ա. կաթողիկոսի որ այս առթիւ պիտի յաւերժացնէ հանգուցեալ մեծանուն արուեստագէտին յիշատակը ։ Կը խնդրուի Փարիզահայ մտաւորական դասէն եւ արուեստագէտներէն ներկայ ըլլալ արարողութեան ։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՅՍ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ

ՋՐՎԷԺ

(Ուսումնասիրութիւններ եւ դատախօսութիւններ երիտասարդութեան մասին)
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր թիւերը, միացեալ, լոյս կը տեսնեն նոյնպէս ամսագլխուն ։

ՎԱՐԴԱՄԱՍՏԵԱՆ (Հէքեաթներ) լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր ամսուն ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի խումբերը այս կիրակի պիտի մրցին (Rambouillet)ի խումբերուն դէմ, իրենց դաշտին վրայ ։ Ժամադրութիւն ժամը 11·30ին Փորթ Իթալի ։ Ժամը 12ին մեթրօ Իսի լէ Մուլինօ ։

ԿՈՉ ԼԻՈՆԱԲՆԱԿ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ

ԼԻՈՆ .— Համասեբաստացիական Միութիւնը վերակազմուած ըլլալով, տեղւոյս առժամեայ վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սեբաստիոյ եւ նահանգին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, շաբաթ, 23 Սեպտեմբեր, իրիկուան ժամը 8·30ին, 18 rue Royer դպրոցի սրահին մէջ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ .— Ֆ .Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր անդամուհիներէն Տիկին Մառի Յարութեանի՝ ամուսնոյն Պ. Կարօ Յարութեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

Նիսի հայերէնի դասընթացքը պիտի սկսի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը, ժամը ճիշդ 9ին, Մատէն, Ս. Աստուածածին եկեղեցիի դըպրոցի սրահը ։

Հեռաւոր թաղերու աշակերտները, ամէն հինգշաբթի առտու, «Մատէն Սիփէրիէօրի» օթօքարով պիտի փոխադրուին դպրոց ։ Ծնողներէն կը խնդրուի անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց զաւակները, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 10–12, դպրոցի Ա. դասարանը, ուր ուսուցչուհի Տիկին Աստղիկ Գրիգորեան պիտի ընդունի այցելութիւնները ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 21ին, դպրոցին սրահը, 78 րիւ Րապըլէ ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է այս Զորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Rue des Convalescents իր ակումբին մէջ ։ Փարիզէն հիւրեր ներկայ պիտի ըլլան ։ Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները ։ Մուտքը ազատ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Ֆ. Կ .Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին դպրոց սրահին մէջ ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԼԻՈՆ .— Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը յետաձգուած է ։Նոյն կարեւոր օրակարգով, այս երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 8·30ին, հայ կաթողիկէ դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais ։ Անդամուհիներու եւ սանուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է ։

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ժողովը՝ այս երեքշաբթի երեկոյ, Քառէի ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ .— Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տիկին Ա. Գազազեանէ եւ 500 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ֆրանքեանէ ։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mardi 19 Septembre 1950 Երեքշաբթի 19 ՍԵՊՏԵՄ.
26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6258—Նոր շրջան թիւ 1669
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Գաղտնիք չէ որ անօրինակ երկունքի մը մատնուած է Եւրոպան, չըսելու համար ամբողջ երկրագունդը :

Երկրորդ Աշխարհամարտը շատ աւելի խոր եւ լայն, թունաւոր վէրքեր, ճեղքեր բացաւ քաղաքական թէ ընկերային ճակատի վրայ, քան առաջինը :

Բացորոշ ցնցումներէն զատ, հետզհետէ կ'աճին ստորերկրեայ խմորումներն ու որոտումները:

Տժգոյն բացատրութիւն մը պիտի ըլլար ըսել թէ աշխարհը կանգնած է հրաբուխի մը վրայ :

Բառին բուն իմաստով՝ աննախընթաց ալեկոծութիւն մըն է որ կը տիրէ պատերազմի դադարումէն ի վեր:

Ալիքները կ'ուռին, կը դիզուին, կը տարածուին տարուէ տարի: Նոյնիսկ ամսէ ամիս: Մէկ աշխարհամասէն միւսը :

Կացութիւնը վրդովիչ է մանաւանդ անոր համար որ, այս անգամ իսկապէս երկու մասի բաժնուած է մարդկութիւնը, աշխարհագրութեամբ թէ աշխարհահայեացքով:

Երկու ճակատներուն վերեւ թառած են երկու հսկայական ուժեր, որոնց ընդհարման գաղափարն անգամ սարսուռ կ'ազդէ :

Անշուշտ երկու կողմերը իրենք ալ կ'ըմբռնեն այդպիսի փոթորիկի մը հետեւանքները: Ուրիշ խօսքով, ոչ մէկը կ'ուզէ ստանձնել անոր պատասխանատուութիւնը :

Մինչ այս մինչ այն, արեւելեան ճակատը կը շարունակէ սաստկացնել Ցրտամարտը, ներքին խլրտումներ սարքելով աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ: Միեւնոյն ատեն բազմապատկելով իր զինեալ ուժերը եւ սպառազինութիւնները: Այլ մանաւանդ գաղտնի պահելով ամէն բան, ինչ որ այլապէս ծանր տպաւորութիւն կը գործէ:

Արեւմտեան ճակատն ալ այլեւս անօգուտ համարելով միջին ճամբաները, կը հետեւի նոր եւ արկածալի ուղեգծի մը,— վերազինում :

Օրուան ազդանշանն է կարելի եղածին չափ զօրանալ, մինչեւ անգամ գերազանցել դիմացի ճակատը, որպէսզի ոչ մէկը համարձակի յարձակում գործել :

Այս մտահոգութեամբ է որ, ոչ միայն կը բազմապատկեն Ատլանտեանի 12 զինակիցներուն սպառազինութիւնները, այլեւ ծրագիրներ կ'որոճան, ջախջախուած Գերմանիան եւ Ճափոնն ալ օգտագործելու համար :

Ինչ որ գրոյց էր երէկ եւ պարբերաբար կը հերքուէր, իրականութիւն է այսօր:

Մ. Նահանգները արդէն իսկ սեղանի վրայ դրած են գերմանական զօրաբաժիններու կազմութեան խնդիրը, իրենց ետեւէն քաշելով զինակիցներուն մեծ մասը :

Այս ծրագրին կ'ընդդիմանան Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա, լուրջ առարկութիւններով :

Երկուքն ալ դառն յիշատակներ ունին վերջին երկու պատերազմներէն, հետեւաբար ստիպուած են հաստատուն երաշխիքներ պահանջել, յանուն ապահովութեան :

Վերջին լուրերու համաձայն, Մեծն Բրիտանիա տեղի տուած է արդէն, նոր լուսաբանութիւններ ստանալով, իսկ Ֆրանսա կը շարունակէ ընդդիմանալ, Պելժիոյ, Նորվեկիոյ եւն. հետ :

Ի՛նչ խօսք որ Ֆրանսան շատ զօրաւոր պատճառներ ունի, ժխտական դիրք բռնելու համար : Միւս կողմէ, կառավարութիւնը ինք չի կրնար նախաձեռնութիւն ստանձնել այսքան ծանրակշիռ հարցի մը մէջ, առանց խորհրդարանին հաւանութեան :

Արտաքին նախարարը, Պ. Շուման, ջերմապէս կուսակից ըլլալով հանդերձ ֆրանքօ-գերման մերձեցման, գիտէ որ կառավարութիւնը կրնայ անելի մը մատնուիլ, երբ խնդիրը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին :

Ամէն պարագայի մէջ, Երեք Մեծերուն կ'իյնայ վերջնական որոշում տալ Գերմանիոյ վերազինման մասին, եթէ նոյն իսկ միաձայն հաւանութիւն յայտնեն Ատլանտեանի մնացեալ զինակիցները :

Դեռ չըսինք թէ Գերմաններուն դիրքն ալ կրնայ թեթեւցնել կամ ծանրացնել այս երկունքը:

Անոնք չեն ուզեր իբրեւ վարձկան ծառայել:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻ

Կը թուի թէ դիմացս պիտի ելլէ նորէն, խընդումերես, եթէ Կարտան հանդիպիմ օր մը:

Մինչդեռ ահա իր յուշարձանին բացումը կը նկարագրեն, սպանութեան եղերական պարագաներուն հետ :

— Հայանուն Թուրքեր վրան յարձակեցան 1944 Օգոստոս 25ին, երբ գործի կ'երթար, խոշտանգեցին եւ գնդակահարեցին: Եւ երբ այրին աղի արցունքներ կը թափէր դիակին վրայ, անոր ալ մազերը խուզեցին, (տես Բ. եւ Գ. էջ):

Այս չոր ու ցամաք տողերը չեն որ պիտի պատկերացնեն հրէշային արարքին ամբողջ բարբարոսութիւնը :

Թրքական ջարդէն հրաշքով փրկուած՝ հինգ տարեկանին, Լեւոն Գեղունին գետին պիտի փըռուէր վայրենօրէն, հայանուն բորենիներու ձեռքով, 34 տարեկանին :

Ո՞ր մահացու մեղքին համար :

« Յառաջի Սաներ» գրքոյկին մէջ, ողբացեալ ընկերն ալ պատմուածք մը ունի,— « Վրէժի Ուխտաւորը »:

— « Մեծ Եղեռնի կոտորածէն մազապուրծ ազատած, վարդանն ալ բշուեր էր դէպի անծանօթ ուղղութիւն: Տարուած էր մինչեւ Հարօղլուի կիրճը, տեսած մահուան չարաշուք ստուերը: Սակայն, ո՛վ զարմանք, մեռելներու տակ շաբաթներով տքալէ վերջ, շնչատ, մերթ անօթի ծարաւ, մերկ ու բոպիկ, քալելով եկեր հասեր էր Խարբերդի հեռաւոր գիւղերը» (1939).

Եթէ ինք չէր այս տղեկը, ապահովաբար բախտակիցներէն մէկն էր, որ պատահաբար իմանալով թէ իր աղան՝ ազատարարն ալ յայտնի ջարդարար մըն է, նոյնիսկ իր հօրն սպանիչը, տառու մը դաշոյնը կը խրէ անոր սրտին :

Հարցուցէք նորէն,— ինչո՞ւ սպաննեցին այս տղան :

Որովհետեւ Դաշնակցակա՞ն էր :

Այն տաճկցած հրէշները որ այս ոճիրը գործեցին, դեռ ուրիշ անմեղներու արիւնն ալ թափեր էին, այդ օրերուն: Նոյն քաղաքին մէջ եւ այլուր:

Եւ կրնային շարունակել նախճիրը, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը ...

Ո՞ր պտուկէն ծծեցին իրենց կաթը, այս մարդակերպ իժերը ...

ՎԱՀԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— « Յուսաբեր»ի մէջ հրատարակուած մահազդէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ Սեպտ. 8ին մեռած է Հայկ Ճիզմէճեան, Գահիրէի մէջ: Հանգուցեալը, Եգիպտոս հաստատուած 1922էն ի վեր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն վարիչներէն էր թէ Պոլսոյ եւ թէ արտասահմանի մէջ: Երկար ատենէ ի վեր անկողին գամուած էր անբուժելի հիւանդութեամբ մը, գրեթէ անդամալոյծ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Եգիպտոսի շրջանային վարչութիւնն ալ ցաւով կը հաղորդէ իր հիմնադիր անդամին մահը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց խորհրդարանին մէջ թէ համայնավարները կը սաստկացնեն պայքարը, «Պետութեան հիմքերը խախտելու եւ զայն բռնի տապալելու համար: Կառավարութիւնը վճռած է խափանել անոնց ստորերկրեայ գործունէութիւնը»: Երբ համայնավար կին մը ոտքի ելաւ խօսք առնելու համար վարչապետէն վերջ, բոլոր ոչ համայնավարները դուրս ելան, իբրեւ բողոքի ցոյց: Եւ Տիկինը հարկադրուեցաւ իր ճառը խօսիլ պարապ նստարաններու առջեւ: Վարչապետը խստօրէն դատապարտեց արեւելեան Գերմանիոյ մէջ սարքուած ընտրութիւնները, կեղծ եւ ապօրէն կոչելով զանոնք եւ հրաւիրեց բոլոր ազատ ազգերը աջակցիլ գերման ժողովուրդին, միացնելու համար բաժանեալ հայրենիքը :

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ԱԿԱՆԻ ՄԸ զարնուելով ընկղմեցաւ «Լափլաս» նաւը, որ կը գործածուէր մթնոլորտային քննութեանց համար: 41 հոգի փրկուեցան, 22 հոգի մեռած, 29 հոգի անհետացած են :

ԱՀՌԵԼԻ ԹԱԹԱՌԸ, որ կը սպառնար Ֆրանսան աւերել շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը, իր ծանրութիւնը թափեց Անգլիոյ եւ Իռլանտայի վրայ: Երկու երկիրներն ալ շատ ծանր վնասներ կրեցին: Նաւային երթեւեկը, ջլատուեցաւ: Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ երկրորդ եւ աւելի ահաւոր թաթառ մը կը սպառնայ Եւրոպայի :

Քորէայի պատերազմը

Կատաղի կռիւներ Սէուլի շուրջը

Երեք օր առաջ կատարուած ցամաքահանումներէն վերջ, դաշնակից բանակները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը դէպի Հարաւային Քորէայի մայրաքաղաքը՝ Սէուլ: Այժմ անոնք կը գտնուին Սէուլէն վեց քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ եւ հասած են արեւմտեան եզերքը Հան գետին, որ կ'անցնի քաղաքին արեւմտեան արուարձաններէն: Ամերիկեան աղբիւրները դեռ չեն հաստատեր տեղեկութիւնները որոնց համաձայն արդէն իսկ կռիւներ կը մղուին Սէուլի արուարձաններուն մէջ: Ամէն պարագայի տակ, դաշնակից ուժերը իրենց առջեւը ունին կազմալոյծ թըշնամի մը, որ չի կրնար հաւաքական դիմադրութիւն մը ցոյց տալ: Զօր. Մէք Արթըր անձամբ կը հետեւի իր ուժերու յառաջացումներուն :

Միւս կողմէ, Ամերիկացիները ընդհ. հակայարձակողականի անցած են հարաւ - արեւելեան ռազմաճակատին վրայ, ուր կարմիր դիմադրութեան գիծերը սկսած են փշրուիլ Թակուի հարաւային եւ արեւելեան կողմը: Թշնամին կը ջանայ պաշտպանել Թակու Սէուլ գլխաւոր ճանապարհը, ինչ որ կը դանդաղեցնէ ամերիկեան ձիաւոր ուժերուն յառաջխաղացումը :

Ամերիկեան հրամանատարութիւնը, օդանաւերու միջոցով կարմիր գիծերէն ներս նետեց երեք միլիոն թռուցիկներ, ուր, յայտնելէ վերջ թէ ցամաքահումներ կատարուած են Քորէայի արեւմտեան եւ արեւելեան եզերքներուն վրայ, կը հրաւիրէ համայնավար ուժերը անձնատուր ըլլալ կամ սպաննուիլ :

Ինչոնի վրայ ցամաք ելած Ամերիկեան 10րդ զօրաբանակի հրամանատարը զօր. Ալմընտ յայտարարեց, թէ թշնամին իր ուժերուն հարիւրին 90ը համախմբած է Հարաւային Քորէայի մէջ եւ շատ հեռացած է իր խարիսխէն: Հաղուադէպօրէն թշնամի մը այսքան տարածուած է, ըսաւ եւ աւելցուց, որ այս պայմաններու տակ անոր արագ ջախջախումը անխուսափելի է: Եթէ կարմիրները աշխատին դէպի հիւսիս բարձրանալ, հիանալի նշանակէտ մը պիտի դառնան ամերիկեան օդանաւերուն համար: Անոնց փախուստը պիտի դիւրացնէ մեր հետապնդումը: Ցամաքահանումներէն առաջ ալ թշնամին տկարութեան նշաններ ցոյց կուտար հարաւ. արեւելեան ճակատին վրայ եւ սպայակոյտի պետին մահը մեծ հարուած մը եղաւ իրենց համար: «Մեր ամբողջ ճիգը այժմ զինուորական հանգամանք ունի, եզրակացուց զօրավարը: Եթէ ջախջախենք թշնամին Հարաւային Քորէայի մէջ, 38րդ զուգահեռականէն անդին անցնիլը քաղաքական հարց մը պիտի ըլլայ միայն» :

X Զօր. Մէք Արթըր եւս, ռազմաճակատը այցելութեան առթիւ պահանջեց թշնամիէն «կա՛մ անձնատուր ըլլալ եւ կամ սպաննուելով ոչնչանալ»: Իսկ Հարաւային Քորէայի հանրապետութեան նախագահը՝ Սինկմէն Ռի ըսաւ.— «Կը հաւատամ թէ թշնամին ջախջախուած է. յաղթանակի պահը հեռու չէ»:

Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒՍ ՏՐԱՄԱԴԻՐ Է ՀԱՄԱՁԱՅՆԵԼՈՒ, ԻՍԿ ՖՐԱՆՍԱ՞

Ատլանտեանի Դաշինքին Խորհուրդը նոր նիստ մըն ալ պիտի գումարէ որոշելու համար իր վերջնական դիրքը Գերմանիոյ վերազինման հարցին շուրջ :

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Պեւին եւ Խորհուրդին միւս արտաքին նախարարները համամիտ են այժմ Պ. Էչիսընի ծրագրին, որուն գըլխաւոր կէտերէն մէկն է գերմանական զօրաբաժիններու կազմութիւնը Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Ժխտական դիրք բռնած է միայն Ֆրանսան, որ կը վախնայ թէ ամերիկեան ծրագիրը ընդունուած ատեն, ֆրանսական կառավարութիւնը քաղաքական նոր տագնապի մը պիտի մատնուի: Միւս կողմէ կանխահաս կը նկատէ գերմանական զօրաբաժիններու կազմութիւնը: Ատոր փոխարէն, Պ. Ռ. Շուման կ'առաջարկէ՝ դաշնակից կռուող ուժերու կողքին ստեղծել գերման բանուորական ուժ մը, ամրութիւններ կառուցանելու համար եւ աւելցնելով գերման ոստիկանական ուժերը, զարկ տալ Գերմանիոյ ճարտարարուեստական եւ մանաւանդ պողպատի արտադրութեան: Ֆրանսայի տեսակէտին ուժկուտան Պենէլիւքսի երկիրները :

Կը կարծուի թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել հարթելու համար նաեւ ֆրանսական ընդդիմութիւնը: Կը նախատեսուին զիջումի երկու բանաձեւեր: Առաջինով պիտի յայտարարուի թէ իբրեւ միջազգային ուժ Գերմանիոյ վերազինումը նկատի պիտի առնուի արեւմտեան միւս երկիրներու զինուորական ուժին յաւելումէն վերջ միայն: Իսկ երկրորդով՝ կամ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Գ. ՏԱՐԵԼԻՑԻ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ես երկար չմնացի Բեռլինում, ընդամէնը մէկ կիսամեակ: Վերադարձայ Մարբուրգ, ուր սկսած էի ուսանողութիւնս եւ ուր մտադիր էի աւարտել ուսումս: Շարունակեցի սակայն կապս Բեռլինի, ինչպէս նաեւ աւելի մօտակայ Դարմշտատի հետ, ուր նմանապէս կային մի քանի հայ ուսանողներ, գրեթէ բոլորը՝ ընկերներս Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցից, անդամներ այնտեղի մեր աշակերտական « Հայկազեան Եղբայրութեան »:

1903ին յաջորդող տարիներին աւելի էր ստուարացել Բեռլինի հայ ուսանողութեան թիւը, աւելի էր կազմակերպուել այն: Երբ 1905ի Յունուար ամսին հայրենիք էի վերադառնում ես եւ մի քանի օր այնտեղ մնացի, վկայ եղայ այդ բանին: Առաւել եւս 1908ի ամառը, երբ դպրոցական արձակուրդներիս մէկ մասը դարձեալ Բեռլինում անցրի եւ մօտէն շփումներ ունեցայ տեղւոյն հայ ուսանողութեան եւ մասնաւորապէս Դաշնակցական ուսանողութեան հետ, որ ունէր արդէն իր կուսակցական կազմակերպութիւնը: Այնտեղ էին այդ ժամանակ՝ Մարտիրոս Յարութիւնեան, Երուանդ Ֆրանգեան, Սպիրիդոն Մելիքեան, Գրիգոր Շահլամեան եւ ուրիշներ: Արշակ Ջամալեան, որ այդ տարին նմանապէս Բեռլին էր ուսանում, ամառուայ արձակուրդին բացակայ էր քաղաքից:

Լիպարիտն այնտեղ չէր այլեւս, Կովկաս էր վերադարձել արդէն 1906ին, Թիֆլիս: Այնտեղ էի բնակութիւն հաստատել նաեւ ես, նախորդ տարուանից, որպէս դասատու Ներսիսեան դպրոցի: Միեւնոյն ժամանակ, մօտէն կապեր ունէի կուսակցական կեանքի հետ, մասնաւորապէս մշակութային ու լրագրական մարզում:

1905ի վերջին շաբաթներին եւ 1906ի սկզբի օրերից՝ Թիֆլիսում հիմ էր դրուել կուսակցական մամուլին: « Յառաջ »ի շուրջն էին հաւաքուել բազմաթիւ ընկերներ: Թերթի խմբագրութեան գլուխն էին անցած՝ Եղիշէ Թոփչեան, Գարեգին Խաժակ, ապա նաեւ կարճեմ քիչ յետոյ միայն — Աւետիս Ահարոնեան, Միքայէլ Վարանդեան, այլեւ, աւելի ուշ Լիպարիտ Նազարեան: Խմբագրական բուն աշխատանքը վարում էր Եղիշէ Թոփչեան:

1905ի ռուսական հոկտեմբերեան առաջին յեղափոխութիւնն իր հետ բերել էր մի շարք ազատութիւններ, դրանց թւում նաեւ՝ մամուլի ազատութիւն: Սահմանափակ չափերով միայն: Շատ չանցած՝ աւելի ու աւելի էին սեղմւում այդ « ազատութիւնները »: Մէկը միւսի ետեւից վարչական հրամանագրերով փակւում էին մեր կուսակցական թերթերը — « Յառաջ », « Ալիք », « Զանգ », «Խարիսխ» եւ մի քանի ուրիշներ, մինչեւ «Հորիզոն» (1909), որ բաղդատաբար աւելի երկար կեանք ունեցաւ:

Լիպարիտը շարունակում էր իր գործօն մասնակցութիւնը մեր այդ թերթերին, որչափ ժամանակ որ Թիֆլիսում էր գտնւում: Նոյնն ասել պէտք է նաեւ կուսակցական — կազմակերպական աշխատանքների, մանաւանդ գրաւոր ու բանաւոր պրոպագանդի մասին: Բուռն չէր եւ ոչ էլ ժողովրդական՝ իր խօսքը, ինչպէս որ Խաժակինն էր, ոչ էլ յամառ ու տոկուն իր աշխատելակերպը, ինչպէս որ Թոփչեանինն էր: Նուրբ էր սակայն Լիպարիտի խօսքը, հենց առաջին տարիներից, զգայուն՝ իր արուեստասէր հոգին, զուսպ, չափուած ու ձեւուած՝ գրիչը: Հրապարակի մարդ չէր Լիպարիտը եւ ոչ՝ ժողովրդական հռետոր: Ծընած էր արուեստի ոլորտներում թեւատարած սաւառնելու,, մտքի աշխարհում խոկումների յանձնելու համար իր անձը: Հայը եւ եւրոպացին միաձուլուած էին իր անձի մէջ:

Այդպէս էլ մնաց,, մինչեւ վերջ, մեր ողբացեալ ընկերը: Ինչպէս ոմանց ուրիշների, նրան եւս կեանքի պայմանները չէին վիճակած իր բուն խակ կոչումը: Այդ պարագան դառնօրէն դգալի եղաւ նրա համար՝ իր կեանքի նաեւ վերջին երեսնամեակին: Ապրեց ու մնաց օտարութեան մէջ՝ որպէս «պանդուխտ մտաւորական», «կեանքի եզերքին» հպած մի կերպ, ինչպէս ճշդօրէն բնորոշուեց նա իր մահուան օրերին: Զրկուած՝ իր տարերքին յատուկ գործունէութեան հնարաւորութիւնից, խլուած՝ հարազատ միջավայրից, մատնուած անկարողութեան՝ բոլորանուէր զարգացնելու եւ մանաւանդ արտայայտելու իր հոգեկան բովանդակ ուժերը: Եղաւ, իր կամքից անկախ, քանքարաթաքոյց:

Այնպէս պատահեց, որ մեր երկրին ու ժողովուրդին ցաւագինօրէն վիճակուած ճակատագրից յետոյ՝ 1922ի աշնանը ես Լիպարիտին նորէն հանդիպեմ Բեռլինում, ուր բնակութիւն հաստատել որոշած էի: Այնտեղ տակաւին շարունակում էր իր սահմանափակ գործունէութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը, Ջեմս Գրինֆիլդի գլխաւորութեամբ: Իր խորհրդականն էր Լիպարիտ Նազարեանց, որ չատոնց կրկին Բեռլինում էր գտնւում, ճողոպրելով Մոսկուայի Չեկայի ճիրաններից:

Այնուհետեւ, այլեւս երկար ժամանակ չկարողացաւ շարունակել իր գոյութիւնը Հանրապետական Հայաստանի պետական ներկայացուցչութիւնը Բեռլինում, ուր մի որոշ ժամանակ իր գործակցութիւնն էր բերում նաեւ Վահան Փափազեան: Գերմանեւխորհրդային դաշինքի (1922) հետեւանքներից մէկն այն եղաւ, որ վերջ գտաւ նաեւ Հ. Հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը Գերմանիայում: Այդտեղ ծայր տուած սոսկալի կացութիւնը, որպէս հետեւանք գերման դրամի արժեզրկման, ահռելի չափերի հասաւ:

Աւելի տանելի չէին պայմանները — այլ հակառակը բոլորովին —, երբ 1923ի վերջերին կայունացաւ գերման մարքը: Ապրուստը սղեց անսահման չափերով, անկարելի դարձաւ կեանքը շատ շատերի եւ մանաւանդ մտաւորական մարդկանց համար: Մեր հայրենակիցների մեծ մասը ստիպուեցաւ Բեռլինը եւ առհասարակ Գերմանիան թողնել եւ հեռանալ, գրական աշխատանքով անկարելի էր ապրել մեզի համար: Վիճակնիս թեթեւցաւ մի փոքր, Լիպարիտի եւ իմ, երբ սկսանք աշխատակցել գերման մամուլին:

Լիպարիտը հարկադրուեցաւ 1925ին հեռանալ Բեռլինից: Մի առ ժամանակ Փարիզում մնաց, դարձեալ նեղ պայմաններում, յետոյ Եգիպտոս մեկնեց եւ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան մէջ մըտաւ: Այդտեղ էլ, Գահիրէ, ապրեց մինչեւ վերջ՝ որպէս «պանդուխտ մտաւորական», «կեանքի եզերքին» դամուած: Հանգիստ իր տանջուած ոսկրերին: Հայ մտաւորականութեան պատմութեան մէջ իրենց պատուաւոր տեղն ունին Լիպարիտ Նազարեանցները:

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

Ինչ կ'անցնի կը դառնայ Սուրիոյ մէջ

Վերջերս հաղորդեցինք, թէ Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուց նոր Սահմանադրութիւնը: Եւ, յաջորդ օրն իսկ ընտրուեցաւ նոր Նախագահը, յանձին ազգայնական պայքարներու վաղեմի ղեկավարութեան եւ հնդամեայ Հաշէմ պէյ Աթասիի: Այսպէս, վերջ գտած կ'ըլլայ՝ այնքան ամիսներէ ի վեր Դամասկոսի մէջ տիրող անստուգութիւնը, որուն կը յաջորդէ քաղաքական կայուն վարչաձեւ մը:

Նոր Սահմանադրութեան կարգ մը յօդուածները կռուախնձոր դարձած էին քաղաքական ու կրօնական հոսանքներու միջեւ, բայց կարելի եղաւ՝ գրեթէ ընդհանուր համաձայնութեամբ քուէարկել զանոնք, շնորհիւ երկիմաստ բանաձեւումներու, այնպէս որ իւրաքանչիւր հոսանք պիտի կրնայ իր ուզած մեկնութիւնը տալ անոնց:

Այսպէս վիճելի հարց մը եղած է միշտ իրաքեւսուրիական միացումը: Այս հարցը շօշափող յօդուածին մէջ կ'ըսուի, թէ «Սուրիա արաբ, ժողովրդավար եւ խորհրդարանական հանրապետութիւն մըն է, որուն հողէն ոչ մէկ մաս կրնայ ուրիշի փոխանցուիլ» եւ թէ «սուրիացի ժողովուրդը արաբ ազգի մաս կը կազմէ»:

Մեծն Սուրիոյ կուսակիցներն ու հակառակորդները ընդունեցին այս բանաձեւումը, — մէկ կողմը ընդունեց՝ որովհետեւ տակաւ կը ճշդուի հանրապետական վարչաձեւը, իսկ միւս կողմն ալ տեսաւ որ «ուրիշ արաբ ազգերու հետ» միանալու դուռը բաց ձգուած է:

Հակամարտութեան դուռ բացած ուրիշ խնդիր մըն էր պետական կրօնքը: Իսլամ կրօնապետներու ճնշումին վրայ, սահմանադիր յանձնաժողովը ընդունած էր յօդուած մը, որուն համաձայն «իսլամական կրօնքը պետութեան կրօնքն է»: Միւս բոլոր կրօնական փոքրամասնութիւնները — Քրիստոնեաներ, Տիւրզիներ, Ալէվիներ, եւ նոյնիսկ Շիի Իսլամներ, յառաջդիմական տարրերու հետ միացած, ծառացան այս սկզբունքին դէմ: Մինչեւ իսկ 14 քրիստոնեայ երեսփոխանները սպառնացած էին հրաժարիլ, եթէ այս յօդուածը վաւերացուէր:

Այստեղ ալ գտնուեցաւ լուծման միջին ձեւ մը, որուն համաձայն Հանրապետութեան Նախագահը իսլամ պէտք է ըլլայ, իսկ իսլամ կրօնապետներն ալ գոհացում կը ստանան շնորհիւ հատուածի մը, ուր կ'ըսուի թէ «նկատի ունենալով որ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը իսլամ է, պետութիւնը կը հռչակէ իր յարումը իսլամութեան»: Փոքրամասնութիւնները, այս վաւերական իրողութեանց առջեւը գլուխ ծռելէ զատ ուրիշ ելք մը չունին:

Մէկ կէտի շուրջ միացած էր խորհրդարանի մեծամասնութիւնը, — ընդդիմանալ Շիւքրի Քուաթլիի վերադարձին:

Նախկին նախագահը, որ գործէ հեռացուած էր Հիւսնի Զայիմի կողմէ, Գահիրէէն կը վարէ՝ ըստ երեւոյթին Եգիպտոսի եւ Սէուտի Արաբիոյ քաջալերութեամբ, ճարտար քարոզութիւն մը: Անոր կուսակիցները կ'ըսեն, թէ աչքի առաջ ունենալով 1949ի Մարտէն ի վեր Դամասկոսի մէջ պայթած խռովութիւնները, ինչպէս նաեւ զինուորական խմբակցութեանց մրցակցութեանց հետեւանքով ստեղծուած մտահոգութիւններն ու Իրաքեան եւ Յորդանանեան գործակալներու սադրանքները, նախկին վարչաձեւի վերահաստատումը պիտի կրնայ վերջ մը տալ Հաշէմեաններու մեքենայութեանց եւ զինուորականներու փառասիրութեանց:

Այս անձին վերադարձը արգիլելու համար է որ Սահմանադիր Ժողովը փութաց քուէարկել Նոր Սահմանադրութիւնը եւ ընտրել Հանրապետութեան Նախագահը:

Նոր Սահմանադրութիւնը կը զօրացնէ օրէնսդրական իշխանութեան հեղինակութիւնը ի դէմս նախագահի լիազօրութեանց: Նախագահը, ասկէ վերջ, ստիպուած է երեք օրուան ընթացքին ստորագրել խորհրդարանին քուէարկած օրէնքները:

Նախկին վարչաձեւի կուսակիցներուն գործի գլուխ գալը արգիլելով հանդերձ, երեսփոխանները ուժ կուտային Իրաքի եւ Սուրիոյ ձուլման կողմնակիցներուն: Յարդ, հաշէմեան ծրագիրներուն գլխաւոր հակառակորդները կը գտնուէին բանակին մէջ: Զինուորական շրջանակներու ներկայացուցիչը սեպուող հանրապետական խմբակին պետը՝ Պ. Էքրէմ Հաւրանի դեռ վերջերս յայտարարած էր, թէ բանակը, ի գին ամէն բանի պիտի հակառակի ձուլման փորձերուն: Վերջերս միայն բանակի կարգ մը հրամանատարները, միանալով չէրքէզ եւ տիւրզի սպաներու, որոնք երկար ժամանակէ ի վեր Ապտուլլահ Թագաւորին համակիր են, սկսած են իրենց վերաբերումը փոխել:

Միւս կողմէ, զօրավար Հիննաուի, պետը այն խմբակին, որ Հիւսնի Զայիմը սպաննեց եւ իր կարգին, Պաղտատի հետ միացած ըլլալու մեղադրանքով շնորհազրկուած ու բանտարկուած էր, ազատ արձակուեցաւ եւ հաստուցում ստանալով, նորէն առնուեցաւ բանակին մէջ:

Իրերու այս վիճակին մէջ ուշադրութեան առարկայ դարձած է նաեւ 3րդ պետ. հարուածին հեղինակը գնդ. Զիչաքլի, որ Հիննաուին տապալած էր: Գնդապետը մինչեւ հիմա նկատուած է հանրապետական վարչաձեւի եւ սուրիական անկախութեան ախոյեան, ուզելով շարունակել Զայիմի յեղաշրջումը: Կարգ մը հաւաստիքներու համաձայն, Զիչաքլի այժմ կը ծրագրէ պետական նոր հարուած մը, բայց կարելի չէ հիմակուընէ ճշդել այս հարուածին նպատակը: Կ'ուզէ արդեօք Դամասկոսի ճամբա՞ն բանալ Հաշէմեաններու առջեւ կամ Շիւքրի Քուաթլին գործի գլո՞ւխ բերել: Դժուար է պատասխանել այս հարցման, մանաւանդ որ սուրիական հարցերու բարդութեան հետ կապուած են նաեւ օտար պետութեանց խաղերը:

Քաղաքական այս իրադարձութեանց հետ, նաեւ տնտեսական դժուարութիւնները ցոյց կուտան թէ Սուրիա կը գտնուի իր յեղաշրջման տագնապալի մէկ փուլին մէջ: Պէտք է սակայն խորհիլ, թէ սուրիացի ժողովուրդի ողջմտութիւնն ու Պ. Հաշէմ Աթասիի իմաստուն քաղաքականութիւնը պիտի կրնան հարթել այս դժուարութիւնները:

LE MONDE

Հրէշային ոճիրը եւ զոհին յուշարձանը

ԿԱՐՏԱՆ, 11 Սեպտ. (Յառաջ).— 1944 Օգոստոսի կիսուն, Ֆրանսայի ազատագրութեան օրերուն խումբ մը հայանուն դաւադիրներ, 1939 Օգոստոս 23էն մինչեւ 1941 Յունիս 21, ջատագովելէ վերջ Հիթլէր – Ստալին գործակցութիւնը, մէկ օրէն միւսը դարձան «Ֆրանսայի հայրենասէրներ»: Ստեղծեցին Ազգ. Ճակատը որ անմիջապէս ցոյց տուաւ իր հարազատ դիմագիծը, դառնալով մատնութեան եւ բռնութեան ճակատ մը:

Այս խմբակը այնպիսի ոճիրներ եւ խայտառակութիւններ կատարեց որ, ֆրանսական կառավարչութիւնը ի վերջոյ լուծեց զայն, իբրեւ վնասակար կազմակերպութիւն մը:

Կարտանի մէջ ալ կային քինախնդիր եւ արիւնածարաւ արարածներ, որոնք անմիջապէս ձեռնարկեցին խաչագողութեանց, ղեկավարութեամբ Սեթի Վաղինակ Փաշապէզեանի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Ազգ. մատնութեան ճակատին: Եւ իրենց գլխաւոր գործերէն մէկն էր «լիկվիտացիա»յի ենթարկել Դաշնակները:

Փառք Ալլահին, Դաշնակցական վրիժառու գնդակով ինկած Թալէաթներն ու Ճէմալները կրնան հանգիստ քնանալ իրենց գերեզմանին մէջ, որովհետեւ հայանուն Թալէաթներ պակաս չեն արտասահմանի մէջ:

Կարտանի ազատագրութենէն չորս օր վերջ, 1944 Օգոստոս 25ի առաւօտուն այդ հրէշները կը

գործադրէին իրենց եղբայրասպան ծրագիրը : Քսանեւհինգ հոգի շրջապատելով ընկեր Լեւոն Գեղունին, որ գործի կ'երթար, անլուր տանջանքներու ենթարկելէ վերջ, կը գնդակահարէին տունէն ոչ հեռու, Պիվէռի բարձունքին վրայ :

Գեղունին ծանրապէս վիրաւորուած, կ'աղաղակէ հաւաքուած Հայերուն .

— Հայերն են որ զիս սպաննեցին : Ի՞նչ ըրած էի ձեզի որ զիս կը սպաննէք ...

Ոճրագործները տեսնելով որ վիրաւորը կրնայ մեռնելէն առաջ մանրամասնութիւններ տալ, քունքին կը պարպեն մահացու գնդակը եւ Գեղունին կը լռէ յաւիտենապէս :

Լեւոն Գեղունին (Փիլիպեան) ծնած էր 1910ին Խարբերդի Դատէմ գիւղը, ընդհանուր տարագրութեան հազիւ հինգ տարեկան, կորսնցուցած իր հայրը միեւնոյն պարագաներուն մէջ : Որբեւայրի մայրը աննկարագրելի զրկանքներով կը պահէ ու կը մեծցնէ զայն : Թուրքերու իսկ խնամած այս որբը, ինքնաշխատութեամբ կրցած էր, գրականութեան փորձեր ընել, կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ին եւ «Հայրենիք» ամսագրին : Խոստմնալից երիտասարդ եւ համոզուած Դաշնակցական, օգտակար եղած էր Կարտանի բոլոր հայութեան :

Հայանուն Թուրքերը անմեղ զոհը սպաննելէ վերջ, ամուսնոյն դիակին վրայ լացող կինը բռնեցին եւ մազերը խուզելէ ետք առաջնորդեցին բանտ, անհիմն ամբաստանութիւններով :

Հրէշները այս ալ բաւական չսեպելով, ձերբակալեցին ինը Դաշնակցականներ որոնք նոյնպէս պիտի սպաննուէին, եթէ օգնութեան հասած չըլլար ազնիւ Ֆրանսացի մը՝ Կարտանի քաղաքապետ եւ այս շրջանի O. R. A.ի ղեկավար Victor Savineի :

Այս մատնութեան ճակատի հերոսներու ազգաւութեան ահաւորութիւնը ապացուցանելու համար, յիշենք փաստ մը եւս .— Անոնք 75 Հայերու անունները ուղարկեր էին Կարտանի քաղաքապետին, իբրեւ գերմանասէրներ : Այդ մատնութեան փաստաթուղթը կը գտնուի քաղաքապետին դիւանաթուղթերուն մէջ : Դեռ չենք յիշեր անոնց կատարած կողոպուտները եւ ուրիշ բռնութիւններ, հարիւր հազարաւոր Ֆրանքի փրկագիններ զոր շորթեցին հայ առեւտրականներէն, զէն ի ձեռին : Այդ աւազակներէն մէկը յանցանքի վրայ բռնուեցաւ : Գեղունիի սպանիչներէն 11 հոգի իրր քրէական բանդաւորներ մէկ ամիս բանտարկուելէ վերջ առժամապէս ազատ արձակուեցան եւ նենգաւոր միջոցին փախան «Փոպետա» չոգենաւով, ան ալ որ նոր պատեհութեանց կը սպասեն ...

Այդ սարսափի օրերուն, տարաբախտ Գեղունին թաղուեցաւ աննշուկ : Ոչ քահանայ ունեցաւ, ոչ ալ հետեւորդ :

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմը եւ շրջանի մարմինները յուշարձան մը կանգնեցին, որուն բացումը տեղի ունեցաւ ճիշդ վեց տարի վերջը, Սեպտեմբեր 3ի կիրակի օրը : Առտուն Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» տան մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պատարագ Բարկէն քահանայ Ասլանեանի կողմէ : Կէս օրէն վերջ ժամը 4ին բազմութիւն մը խռնուած էր Կարտանէն, Էքսէն, Միլէն, եւ Մարսէյլէն : Յուշարձանը ծածկուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով եւ ծաղկեփունջերով :

Բարկէն քահանայի յուղիչ աղօթքներէն եւ դամբանականէն վերջ, տեղական կազմի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Հ. Աւետիսեան : «Գեղունի, քեզ սպաննեցին, բայց քու յիշատակդ ողջ է միշտ մեր սրտերուն մէջ, այս յուշարձանը բողոքի կոթող մը պիտի մնայ բոլոր եղբայրասպաններուն դէմ» :

Յուշարձանին բացումը կատարեց ընկեր Բժ. Եր. Խաթանասեան : Յանուն Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին խօսեցաւ ընկեր Ա. Քէօսէեան, որ պատմեց թէ Աստուած ինչպէս կոտոշներ բուսցուց Կայէնի ճակատին վրայ, խարանելով իբրեւ եղբայրասպան : «Այս յուշարձանն ալ խարան մըն է հայ կայէններու ճակտին, որպէսզի երբեք չմոռցուի անոնց եղբայրասպանութիւնը » :

Կարտանի S. F. I. O.ի ներկայացուցիչ եւ Résistanceի ղեկավար Roger Lerda եւս խօսելով, նկարագրեց այդ ոճրագործներուն արարքները իբրեւ ականատես, յիշեց Գեղունիի բարեհամբոյր դէմքը եւ գործուած ոճիրը նկատեց Ֆրանսական մաքուր Résistanceը արատաւորող արարք մը : Այս առթիւ ցաւ յայտնեց իր ընկերներուն եւ պարագաներուն :

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին կողմէ խօսք առնելով, ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան, ըսաւ թէ Գեղունին բոլշեւիկեան բռնակալութեան զոհերու առաջինը չէ : «Բոլշեւիզմը, Դաշնակցութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու մոլուցքէն տարուած, սպաննեց անհամար Գեղունիներ, կացինահար ըրաւ Համազասպներ, Վահան Խորէններ, Սիպերիոյ սառնամանիքները ուղարկեց հազարաւոր գաղափարակիցներ : Աշխարհի ազատատենչ ընկերվարական ժողովրդապետութիւնը այլեւս հասկցած է անոր աւերիչդերքը : Ֆրանսայի ազատասէր ժողովուրդը կ'ըմբռնէ այս ոճիրներուն իմաստը : Այս բռնակալութիւնն ալ իր վախճանը պիտի ունենայ ուշ - կանուխ » :

Վերջին խօսողն էր ընկեր Եր. Խաթանասեան, որ ըսաւ .

— « Դուք ի զուր եղբայրասպանութիւն կը փնտռէք : Գեղունին սպաննողը Հայ չի կրնար ըլլալ : Հայը ընդունակ չէ այդպիսի ոճիր գործելու, ի զուր Հայուն անունը կ'արատաւորէք, Գեղունին սպաննողը օտար է հայութենէն, Գեղունիին գանկին արձակուած գնդակը, օտար գնդակ է, ծածկուած՝ հայ անունի տակ : Օտարն է լարած եղբայր եղբօր դէմ. ան է զինած այդ ոճրագործ ձեռքը : Այս ոճիրները հայութեան մէջ վերջ կը գտնեն միայն այն ժամանակ, երբ այդ չար ոգին գոյութիւն ունենալէ կը դադրի, նոյնպէս համայն մարդկութեան համար» :

Բարկէն քահանայի Պահպանիչէն վերջ, ներկաները «Մշակ բանուոր»ով բաժնուեցան նահատակի գերեզմանէն :

ՎԻՐԱՊ

ՏԽՐՈՒՆԻ .— Ընկեր Մկրտիչ Տէր Աբրահամեան մեռած է Ֆիլատէլֆիոյ մէջ (Մ. Նահանգներ) : Բնիկ Հէքիմխանցի էր : Տակաւին երիտասարդ մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը : Իսկ իր զաւակները երիտասարդական շարքերէն մտած են Դաշնակցութեան շարքերը : Մկրտիչի փափաքին համաձայն փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ (359 տոլար) եղած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եւ Պէյրութի Համազգային ճեմարանին :

× Օգոստոս 19ին Հալէպի Ալթունեան հիւանդանոցին մէջ վախճանած է Վահան քհնյ. Ենիգոմշուեան, պատրաստուած եկեղեցական մը :

Գաղութէ գաղութ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ Հ. Գթութեան Խաչը եւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գործակցութեամբ կազմակերպած են աշակերտական միացեալ ճամբարը որ հաստատուած է քաղաքին ամէնէն օդասուն եւ մաքուր վայրերէն Արսաքլըի (Փանօրամա) բարձունքը, ծառախիտ պուրակի մը քով :

Քանի մը տարիէ ի վեր Հ.Գ.Խաչը (Կապոյտ Խաչ) ձեռնարկած էր այս կարեւոր եւ օգտակար գործին եւ անոր Ամերիկայի կեդրոնը կը մասնակցէր կարեւոր նպաստով մը : Իսկ անցեալ տարի ղրկած է մեծ վրան մը 50 հոգինոց, եւ երկու փոքր վրաններ ալ 12ական հոգինոց : Այս տարի ապահոված են քաղաքին Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղին գործակցութիւնը հինգ միլիոն տրախմի դրամական նպաստով, յանձնախումբը կեդրոնէն (Աթէնք) նպաստի բաժինը բարձրացուցած է 5էն 10ի : Աթէնք (իր շրջաններով) տասը հազար հայութեամբ եւ երեք մեծ բարեգործական միութեանց գործակցութեամբ կազմակերպուած աշակերտական ճամբարը, երեք անգամ 60 աշակերտի համար քսանական օրուան կայան մըն է : Սելանիկի հազար հոգիէ բաղկացած հայութեան կազմակերպածը, զոյգ Միութիւններու գործակցութեամբ, 60 աշակերտներով 40 օրուան համար է : Վարիչ մարմնին չորսը Հ. Գ. Խաչէն, 3ը Հ. Բ. Ը. Միութենէն են : Վարչութիւնն է որ կը հայթայթէ նախնական քսան միլիոն տրախմի դրամագլուխը : Ճամբարին մէջ Հ. Գ. Խաչի երեք անդամուհիները յարատեւօրէն անձնուիրաբար կ'աշխատին, հսկելով պզտիկներուն առողջութեան եւ մաքրութեան : Մեկնելէն առաջ ամէն պզտիկ բժշկական քննութենէ անցած է

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ ՏԷՍԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ԼԻՈՆ .— Զգելով մարզական բաժնի մանրամասնութիւնները Հ. Մ. Ը. Մ.ի Թղթակցին, մարզադաշտի բացման առթիւ քանի մը խօսք կ'ուզեմ ըսել մեր անխոնջ մարզիկներուն :

Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի իր սեփական դաշտը որ մինչեւ այսօր շրջապատուած էր փայտի հասարակ արգելարաններով, այնպէս որ խաղարկութեան միջոցին դուրսը կեցողները, նե... մուտքի դրամ տալու... պէս կը դիտէին խաղարկութիւնը : Այս տարի իրենց եւ քանի մը յարգելի անձերու շնորհիւ դաշտին չորս կողմը պատ քաշուեցաւ եւ դաշտը առաւ իրական մարզարանի մը կերպարանքը :

Եղանակի բացման առթիւ ներկայ էր ստուարաթիւ բազմութիւն մը, որուն մէջ կը նշմարուէին Տէսինի քաղաքապետը, ոստիկանապետը, մարզական զանազան ներկայացուցիչներ, ինչպէս եւ ընկերներ Բժ. Եր. Խաթանասեան, Ս. Տէր Թովմասեան : Բոլոր հիւրերը ընդունուեցան մարզական յարգանքով եւ կարգապահութեամբ :

Միջնարարին խօսք տրուեցաւ ընկեր Խաթանասեանի, որ գնահատելով մեր մարզիկներու եռանդը, ըսաւ .— Դուք ձեր գործունէութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Հակառակի պէս այսօր շատ են մարդիկ գիւղամիջում եւ ի հարկէ կը ծիծաղին այս գզգզուած աղջկայ եւ այս նոր որբի վրայ ... Եւ նա բարկացած քաշում էր փոքրիկի թեւից : Բայց մի կին կանչեց .

— Խենթ, չե՞ս տեսնում որ երեխան բոբիկ է :

Այն ժամանակ նա յարձակուեց Մարթայի վրայ, մի ակնթարթում գցեց նրան իր խուխի մէջ եւ սկսեց համբոյրներ թափել նրա դէմքին, սկսեց մատաղ գնալ նրան : Կանգ առնելով մի կտուրի ետեւում, նա զգուշութեամբ սրբեց ձիւնը երեխայի ոտներից : Նրա սիրտը պատառւում էր այդ անգթութիւնից. նա հեծեծում էր, միտը բերելով որ աղբանոցից մինչեւ այստեղ քարշ էր տուել երեխային ձիւների միջով :

Եւ նրա մէջ բռնկուեց գուրգուրալու մի կատաղի ցանկութիւն, արտասունքները հոսում էին նրա աչքերից, նա համբուրում էր այդ սառած ոտները, տաքացնում էր իր բերանի շունչով : Բաւական չհամարելով այդքանը, նա պառկեցրեց նրան իր թեւերի վրայ եւ ոտները դրեց իր ծոցում ... Ոչինչ ջանք նա չէր խնայում եւ հանգիստ չունէր քաշել սկսեց, երբ երեխան մի քիչ հանդարտուեց :

Այլեւս ժամանակ չկորցնելով, նա վազէվազ գնաց դէպի բարձր, մի շունչով հասաւ Մելիքի տան դռներին : Բայց մի վայրկեան անգամ կանգ չառաւ այդտեղ, ինչպէս պայմանաւորուած էր : Նա չնայեց էլ, որ տեսնէ թէ ով կայ : Քէօսա - Մուխտարը, որ արդէն դարան էր մտել մեծ քարի ետեւում, ձեռքերովը նշան արաւ, հանդարտ շուացրեց, բայց ի զուր ... Նազլուն հեւալով ներս վազեց, բարձրացաւ վերեւ :

Բաց անելով առաջին պատահած դուռը, նա, դեռ ոչ ոքին չտեսած սկսեց խօսել .

Ասում են որ շատ ես սիրում որբերին ... Ահա մէկը, սա նոր է, այսօր որբացաւ ...

Երեխային զգուշութեամբ ներս տանելով, դրեց գորգի վրայ, բարձրացրեց գլուխը եւ այդ ժամանակ տեսաւ Գայիանէին, որ նստած էր իր մօր եւ Մեհրիի մէջտեղ : Ձեռքը մեկնելով դէպի նրան, Նազլուն դողացող ձայնով աւելացրեց .

— Փերին սպաննեցին ...

— Ի՞նչ ես ասում, գոչեց Գայիանէն եւ թռաւ դէպի երեխան :

Նազլուն ետ քաշուեց, կանգնած դրան առաջ եւ մի խիստ ձայնով հրամայեց .

— Դուրս չգնաս .. Այնտեղ ...

— Փերիին ... Ախ, Աստուած, ո՞վ սպաննեց ...

Այս անգամ Գայիանէն հարցը ուղղած էր Մարթային : Բռնելով երեխայի ձեռքերից, նա նայեց նրա աչքերի մէջ եւ հասկացաւ : Թուխ, անմեղ աչքերում լճացած արտասունքը վկայում էր որ, այո, պատահել է մի սարսափելի բան :

— Ճշմարիտ է, մայր, ասաց Գայիանէն, տանելով երեխային իր մօր մօտ : Տեսնո՞ւմ ես ... Խեղճ Փերի, խեղճ ...

Բայց Մարթան լաց եղաւ : Երեք հոգին չկարողացան գրաւել նրան . եւ դուրս պրծնելով Գայիանէի ձեռքից, նա լեղապատառ բղաւեց եւ վազեց դէպի Նազլուն, որ իսկոյն գրկեց նրան :

— Եւ ո՞վ պիտի անէր այդբանը, հարցրեց Աննա Խաթունը . միթէ՞ այդ խեղճն էլ ունէր թշնամի ...

— Այո, խեղճ էր, ոչ ոքին վատութիւն անել չէր կարող, կրկնեց Գայիանէն : Ո՞ր անխիղճը ...

— Նա սպաննուեց քեզ համար, բախտաւոր յանկարծ, ասաց Նազլուն :

— Բայց ո՞վ սպաննեց, ինչպէս ...

— Դժուար չէր . խեղճը, դա մի ծիտ է . կը մեռնէ, եւ ո՞վ է հարցնողը թէ ինչ էր նա : Ձեզ պէս չէ խեղճը ...

— Դու էլի եկար մեզ անարգելո՞ւ, բարկացաւ Աննա Խաթունը :

— Ոչ, դա աւելորդ է : Բոլոր խեղճերը ձեզ համար են ստեղծուած . ես նոր հասկացայ, որ այդպէս է ու եկայ լաւութիւն անելու ...

— Մեզ հարկաւոր չէ քո լաւութիւնը, մենք բախտաւոր չենք ...

Պայքարը խիստ կերպարանք էր ընդունում : Բայց Գայիանէն մէջ մտաւ, խնդրեց իր մօրը որ չխօսէ, եւ բռնելով Նազլուի ձեռքից, տարաւ նրան ու երեխային իր սենեակը : Այդտեղ նա հարցրեց .

ԼԷՕ

ազգային սէր ու նախանձախնդրութիւն կը ստեղծէք :

Ինչպէս ըսի, կարգապահութիւնը կատարեալ էր, բայց եղանակի բացման առթիւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին հետ, պէտք չէ՞ր որ հայկ. եւ ֆրանսական դրօշներն ալ ծածանէին, իբրեւ խորհրդանշան ազգային գիտակցութեան: Կը յուսանք թէ յառաջիկային այս թիւրիմացութիւնը կը հարթուի :

Խաղարկութիւնը բարեկամական էր: Լիոն – Տէսինը — Մարսէյլի դէմ,, երեքով մէկ: Մարսէյլցիները յաղթական ելան, հակառակ իրենց երկու վիրաւորներուն: Մ.

պիտի նշուի Եւրոպայի պաշտպանութեան մէջ Գերմանիոյ վերազինման կարեւորութիւնը եւ կամ հարցը առ այժմ մէկ կողմ պիտի ձգուի :

Տասներկու արտաքին նախարարները համաձայնեցան ստեղծել եւրոպական միացեալ բանակ մը, միակ հրամանատարութեան մը տակ : Հրայանատարը հաւանաբար պիտի ըլլայ Ամերիկացի մը, զօր. Այզընհաուըր կամ զօր. Պրէտլի :

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Այսօր , Երեքշաբթի օր Նիւ Եորքի մէջ պիտի բացուի ՄԱԿի ընդհ. ժողովը: Պ. Էչիսըն պատրաստուած է արծարծել՝ համայնավար յարձակումներու դէմ աշխարհի որեւէ մէկ կէտին վրայ պաշտպանութիւն կազմակերպելու հարցը :

Կը կարծուի թէ իր առաջարկը երեք հիմնական կէտերէ պիտի բաղկանայ.— 1) ՄԱԿի ընդհ. ժողովը պէտք է պահանջէ անդամ պետութիւններէն, ուժեր տրամադրել՝ գործածելու համար զանոնք կատարուելիք յարձակումներուն դէմ ՄԱԿի ղեկավարութեան տակ, ինչպէս եղաւ Քորէայի մէջ: 2) Պէտք է վերակազմել ՄԱԿի աշխատանքներուն ձեւը, որպէսզի հարկ եղած պարագային, քանի մը ժամուան ընթացքին կարելի ըլլայ դիմագրաւել ստեղծուած կացութիւն մը: 3) ՄԱԿը պէտք է ստեղծէ դիտող մարմին մը, որ ի վիճակի պիտի ըլլայ երթալ հոն, ուր խռովութիւն մը կրնայ զարգանալ, այնպէս որ ՄԱԿը պիտի կրնայ պատահածի ծագման եւ պատասխանատուներու մասին անկախ գաղափար մը կազմել :

Ընդհ. ժողովի օրակարգին վրայ կը գտնուին 73 հարցեր: Չկայ միայն Չինաստանի ներկայացուցչութեան հարցը, որ սակայն, կը կարծուի թէ պիտի արծարծուի Պ. Վիշինսքիի կողմէ, պահանջելու համար ազգայնական Չինաստանի տեղ Փեքինի կառավարութեան (կարմիր) մասնակցութիւնը: Քորէայի պատերազմը վճարանութեան առարկայ պիտի դառնայ հաւանաբար յառաջիկայ շաբթու: Իրազեկներ կը կարծեն թէ Պ. Վիշինսքի, խաղաղութեան վերահաստատման մասին որոշ ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ: Նոյնիսկ զրոյց կը շրջի թէ նորէն պաշտօնի պիտի կոչուի նախկին արտաքին նախարարը Պ. Լիթվինով :

ՀԱԶԱՐ ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ոստիկանութիւնը հազար ձերբակալութիւն կատարեց կիրակի կէսօրէն վերջ, Փարիզի մէջ, իբրեւ հետեւանք հրապարակային ցոյցի մը որ սարքուած էր բողոքելու համար «Ալժերի Լիպրը» թերթին խափանման դէմ :

Թերթերը կը գրեն թէ ցոյցը ներշնչուած էր կարմիրներէն, որոնք օրերէ ի վեր կը գրգռէին Ալժերիացիները: Ցոյցը նշանակուած էր ժամը 17ին, Ռէոմիւռ փողոցի մեծ ապարանին առջեւ : Ոստիկանութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած էր կանուխէն: Ցուցարարները սկսան հասնիլ ժամը 15էն սկսեալ: Երբ յաջորդաբար կը համախմբուէին, ոստիկանները անմիջապէս կառք հրաւիրեցին հասնողները: (Տասնըհինգի չափ կառքեր շարուած էին): Ալժերիացիները չընդդիմացան: Ժամը 16ին 368 հոգի ձերբակալուած էին արդէն: Ժամը 17ին ուրիշ համախմբում մը տեղի կ'ունենար Ռէոմիւռ Սեւաստափոլի անկիւնը, «Ազատ Ալժերիա կ'ուզենք» աղաղակներով: Ոստիկանութիւնը միջամտեց, բայց այս անգամ բուռն դիմադրութեան մը հանդիպեցաւ : Անկարգութիւնը երկար չտեւեց: Այստեղ ալ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Երկու ոստիկաններ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան :

Ժամը 18ին բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ: Ընդամէնը հազար հոգի ձերբակալուած էին, բայց 40 հոգի միայն վար դրուեցան : Արձակումը տեւեց երկու երեքով եւ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր :

X Նոյն օրը նոյն ժամուն Մարսէյլի մէջ ալ բուռն ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Մօտ 300 Ալժերիացիներ թափօր մը կազմեցին Սէն Ֆէռէօլ փողոցին մէջ, «Ազատ Ալժերիա կ'ուզենք» աղաղակներով: Երբ Քանըպիէռի մօտեցան, 25 ոստիկաններ փակեցին ճամբան: Այս առթիւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ եւ ցուցարարները ոստիկաններուն վրայ յարձակեցան: Թերթերը կը գրեն թէ քան ոստիկաններ վիրաւորուած են, երկուքը ծանրապէս: Ցուցարարներէն ալ երկու հոգի ծանր վէրքեր կրած են: Այստեղ ալ ձերբակալութիւններ կատարուեցան :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՅՍ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ

ՋՐՎԷԺ

(Ուսումնասիրութիւններ եւ դաստիարակութիւններ երիտասարդութեան մասին)

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր թիւերը, միացեալ, լոյս կը տեսնեն նոյնպէս ամսագլխուն :

ՎԱՐԴԱՄԱՏԵԱՆ (Հէքեաթներ) լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր ամսուն :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Իսի լէ Մուլինոյի Ֆ. Կ. Խաչի Խրիմեան դըպրոցը կը վերաբացուի յառաջիկայ հոկտեմբեր 5ին: Փութացէք ձեր զաւակները արձանագրել մինչեւ նոյն օրը ամէն շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4—7 , Խրիմեան սրահին մէջ :— Վարչութիւն

ԿՈՉ ԼԻՈՆԱԲՆԱԿ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ

ԼԻՈՆ.— Համասեբաստացիական Միութիւնը վերակազմուած ըլլալով, տեղւոյս առժամեայ վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սեբաստիոյ եւ նահանգին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, շաբաթ, 23 Սեպտեմբեր, իրիկուան ժամը 8·30ին, 18 rue Royer դպրոցի սրահին մէջ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ռոմանի դպրոցին վերաբացումը տեղի կ'ունենայ շուտով, ուսուցչութեամբ Պ. Ազգէն Մարտիրոսեանի: Արձանագրութիւններու համար, անյապաղ դիմել Կապ. Խաչի վարչութեան: Այս տարի եւս՝ ցնոր տնօրինութիւն դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն բընակարանի մէջ, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը: (Չորեքշաբթի մանչերուն եւ հինգշաբթի աղջիկներուն համար):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Jauge 10ի վրայ աշխատող փասոնիէներ :

Դիմել Յովնանեան հաստատութեան , 123 rue d'Aboukir, Փարիզ :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ առթիւ, Գերմանիոյ խորհրդային ներկայացուցիչը, զօր. Չուիքով, ծանուցագիր մը ուղղեց Ֆրանսական մարզպանին, բողոքելով կատարուած գործողութեանց դէմ: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ 122 հոգի մինչեւ Պերլինի խորհրդային սահմանագիծը առաջնորդուած են ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ եւ թէ շատ մը նեղութիւններ կրած են : Կալանաւորներուն 16ը խորհրդային քաղաքացիներ էին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կրթական նախարարութիւնը կը շարունակէ հետապնդել ձախակողմեան ուսուցիչները: Ընդհանուր մաքրագործում պիտի կատարուի եւ շատ մը ամբաստանեալներ պիտի դատուին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը որոշեց դրամական եւ տնտեսական օգնութիւն չընծայել այն երկիրներուն որոնք զէնք կամ զինուորական պիտոյքներ կը ծախեն Խ. Միութեան եւ արբանեակ պետութեանց :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Rue des Convalescents իր ակումբին մէջ: Փարիզէն հիւրեր ներկայ պիտի ըլլան: Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ժողովը՝ այս երեքշաբթի երեկոյ, Քատէի ծանօթ հաւաքատեղին :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

Նիսի հայերէնի դասընթացքը պիտի սկսի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը, ժամը ճիշդ 9ին, Մատլէն, Ս. Աստուածածին եկեղեցիի դըպրոցի սրահը :

Հեռաւոր թաղերու աշակերտները, ամէն հինգշաբթի առտու, «Մատլէն Սիսիէրիէօրի» օթօքարով պիտի փոխադրուին դպրոց: Ծնողներէն կը խնդրուի անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց զաւակները, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 10–12, դպրոցի Ա. դասարանը, ուր ուսուցչուհի Տիկին Աստղիկ Գրիգորեան պիտի ընդունի այցելութիւնները :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600. արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 20 Septembre 1950 Չորեքշաբթի 20 ՍԵՊՏ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6259–Նոր շրջան թիւ 1670
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՂԱՃՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՔԱՆԴԵՆ

Միշտ նոյն վրդովիչ տեղեկութիւնները Պոլսէն, ազգային անցուդարձի մասին: Նոյն անտէրութիւնը վերէն վար, յաւելեալ եւ ճոխացեալ խայտառակութիւններով:

Պատր. տեղապահը կը շարունակէ կոտրել-թափել, իբրեւ թէ Հայ. Եկեղեցին փրկելու եւ ժողովուրդին շահերը պաշտպանելու համար:

Եթէ հաւատանք հրատարակուած լուրերուն, ուրիշ 10—15 քահանաներու եւս արգիլած է պաշտօնավարել:

Իր ընդդիմադիրներն ալ պայքարը կը շարունակեն նոյն ուժգնութեամբ, եկեղեցիէ եկեղեցի փոխադրելով կախակայեալ կրօնաւորները:

Երբ անոնք պատարագ մատուցանեն, ընդդիմադիր թերթը կ'արձանագրէ իբրեւ մեծ յաջողութիւն: Իսկ հակառակորդները եղածը կ'անուանեն «հրաշափառ խայտառակութիւն»:

Եւ այսպէս ամէն կիրակի զանազան ելոյթներ, նոյնիսկ միջադէպեր եկեղեցիներու մէջ:

Կը թուի թէ երկու օրաթերթերու ձեռքը մնացած է Պոլսոյ ազգ. գործերուն ղեկավարութիւնը:

Ամէնէն վրդովիչ պարագան այն է որ, երկու կողմերն ալ պարբերաբար ափ կ'առնեն կառավարութեան դուռը:

Այլեւս ջուրի ճամբայ դարձած են Պոլսոյ կուսակալութիւնը եւ ուրիշ պաշտօնատուններ:

Ատեն-ատեն պատուիրակութիւններ ալ կը ղրկուին Անգարա, «լուսաբանութիւններ» տալու համար վարչապետին եւ նախարարներուն: Անշուշտ փոխադարձ մեղադրանքներով:

Դժուար չէ երեւակայել թէ Թուրք նախարարները ի՛նչ տպաւորութիւն կը կրեն այս յաճախադէպ երթեւեկներէն:

Ե՞րբ տեսած էին այսքան մերկապարանոց խայտառակութիւն, ափ մը հայութեան մէջ:

Մանաւանդ որ, Թուրք մամուլն ալ օրը օրին կը հետեւի անցուդարձին:

Երբեմն շատ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ եւ «հայրենակցական» յորդորներ կը տեսնէք այս կամ այն Թուրք թերթին մէջ:

Չկայ ներքին պարագայ մը որ ծանօթ չըլլայ յետին Թուրք խմբագրին կամ լրաբերին: Պակասը կը լրացնեն հայ խմբագիրները իրենք:

Այս ճակատին վրայ եւս կը փայլի պատր. տեղապահը, Գէորգ արք. Արսլանեան, ունենալով իր հաւատարիմ լրաբերները: Ի հարկին ինք անձամբ տուն տալով զանազան տեղեկութեանց եւ թելադրութեանց:

Անշուշտ արտասահմանի մամուլը չէ որ խելքի պիտի կանչէ Պոլսոյ ապերասան տարրերը, աշխարհական ըլլան թէ կրօնաւոր:

Բայց, այդ մամուլը ունի տարրական պարտականութիւն մը, եթէ կ'ուզէ բարերար դեր մը կատարել:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, կարգ մը թերթեր իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ, պատր. տեղապահը պաշտպանելով տեղի-անտեղի: Փորձելով պարտկել անոր անպարտկելի մեղքերը:

Անոնք նոյնութեամբ կ'արտատպեն տեղապահական մամուլին սուտ-իրաւ լուրերն ու տեսակէտները, պարզապէս դիրք բռնած ըլլալու համար: Ի հեճուկս «որոշ հոսանքի մը»:

Խեղճերը չեն անդրադառնար որ եղածն ալ քանդելու կը ծառայեն, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար:

Շատ աւելի ծանր պատասխանատուութեան մը տակ է բարձրաստիճան կղերը:

Անոնք որ պարկեշտօրէն կը հետեւին դէպքերուն եւ գիտեն թէ ի՛նչ կը ներկայացնէ Էջմիածինը՝ բոլշեւիկեան թաթին տակ, շատ ալ մեղադրելի պիտի չգտնեն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը:

Ան «վախճանական վճիռ» մը արձակեց մէկ տարի ձգձգելէ վերջ: Եւ այնուհետեւ քար լռութիւն, որ երբեք բարենշան չէ:

Ոչ ոք պիտի կրնար ապացուցանել թէ իրապէս ինքն է հեղինակը կախակայումներուն: Կրնանք վստահ ըլլալ թէ լուր անգամ չունի բուն անցուդարձէն, ինչպէս եւ «վախճանական»ին հետեւանքներէն:

Այս կացութեան մէջ, տարօրինակ չէ՞ արտասահմանի ազատ կղերին պիղատոսական դիրքը: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Տարիներ առաջ այս խորագիրը առաջարկեր էի ողբացեալ Տարագին, որպէսզի լեզուական-քերականական դասեր աւանդէ:

Եւ «Ի պէտս Զարգացելոց»ը դարձաւ մնայուն խորագիր մը «Յառաջ»ի համար: Առանց սահմանափակման:

Այսինքն, սովորութիւն դարձաւ ազգային-քաղաքական խնդիրներ ալ շօշափել այդ վերնագրին տակ:

Ահաւասիկ հրատապ նիւթ մը եւս, որ ուղղակի կը խօսի «Զարգացելոց» սրտին:

Բոլորդ ալ գիտէք թէ միլիոնաւոր ստորագրութիւններ կը հաւաքուին ի սփիւռս աշխարհի, ուժ տալու համար Ստոքհոլմի կոչին, որ կը պահանջէ արգիլել հիւլէական ռումբը եւն.:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ գրաւոր եւ բանաւոր քարոզ մը ուղղեց այս առթիւ, հետեւողութեամբ Համայն Ռուսիոյ պատրիարքին:

Նոյնիսկ արտասահմանի մէջ գտնուեցան բարձրաստիճան կղերականներ, որոնք նոյնպէս իրենց պաշտպանութեան տակ առին այս կոչը: Թելադրեցին տարածել եւ ստորագրել, ի հարկին տունէ տուն պտտելով:

Միայն հռոմէական եւ անկլիքան եկեղեցիներուն իշխանաւորները ժխտական դիրք բռնեցին:

Ըսելիքս այս չէր:

Մոսկուայի թերթերը սկսեր են լրացուցիչ լուսաբանութիւններ հրատարակել, աւելի զարկ տալու համար շարժումին:

Այսպէս, «Նոր Ժամանակներ» պարբերականը, որ կը հրատարակուի քանի մը լեզուներով, խմբագրականի մը մէջ կը բացատրէ «խաղաղութեան կուսակիցներուն» եւ «յառաջդիմականներուն» նոր պարտականութիւնները:

Եւ կը յայտարարէ, խօսքն ուղղելով անոնց որ ստորագրած են Ստոքհոլմի կոչը,—Այժմ պէտք է հետեւեալ նոր պահանջները դնել.—

Ոչնչացում զինամթերքի այն պահեստներուն որոնք պատրաստուած են բնակչութեանց զանգուածային ոչնչացման համար:

Ընդհանուր կրճատում եւ իրական հսկողութիւն սպառազինութեանց:

Արգելք եւ լուծարք ամէն տեսակ նախայարձակման եւ զինեալ միջամտութեան:

Վաղը կ'իմանաք մնացեալը, որ շատ աւելի պերճախօս է: ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք արդէն, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը իր աթոռը կը վերադառնայ վաղը, հինգշաբթի: Երկու օր պիտի մնայ Մարսէյլ:

Այս առթիւ ողջերթի սեղան մը տրուեցաւ երկուշաբթի օր, նախաձեռնութեամբ Կիլիկեան Միութեան:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Սեպտեմբեր 2ին մեռած է վաղեմի խմբագիր մը, Զարեհ Նէմցէ, որ գլխաւորապէս ծանօթ էր իր անհամար թարգմանութիւններով (մասնաւորապէս վէպեր՝ իբրեւ թերթօն): Ծնած էր 1878ին, Պոլիս: Զաւակն էր ճարտարապետ Պետրոս Նեմցէի եւ եղբայրը հանգուցեալ Գասպար Նեմցէի (նոյնպէս գրող): Գիտէր սահուն ֆրանսերէն եւ հայերէն: Շատ քիչ բան հրատարակած է իր ստորագրութեան տակ, միշտ խուսափելով ցուցամոլութենէ:

ՄԿՐՏԻՉ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ?

Նիսի մեր թղթակիցը կը գրէ Սեպտ. 18 թուականով.—

Կը լսեմ թէ Պոլսոյ Թոքաթլեան ծանօթ պանդոկի Տէր եւ Տնօրէնը, Պ. Մկրտիչ Թոքաթլեան յանկարծամահ եղած է կիրակի օր: Քանէն ժուան լէ Փէն, իր երբեմնի տեսուչին՝ Պ. Համբիկեանի այցելութեան գացած ատեն, պանդոկին առջեւ կ'իյնայ յանկարծամահ:— Ս.

Երեք Մեծերու ժողովը

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ ԱՆԵԼԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Երկուշաբթի գիշեր վերջացաւ Երեք Մեծերու ժողովը: Այս առթիւ խմբագրուեցաւ պաշտօնական զեկոյց մը: Կարգ մը ուրիշ խնդիրներու կարգին անլոյծ մնացած է Գերմանիոյ վերազինման հարցը, իբրեւ հետեւանք Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Տանըմարքայի եւ Լիւքսէմպուրկի ժխտական ընթացքին:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Ռ. Շուման, իր կառավարութենէն նոր հրահանգներ ստանալէ վերջ, վճռապէս պնդեց իր առաջուան տեսակէտներուն վրայ եւ մերժեց գերմանական բանակի մը կազմութիւնը, նոյնիսկ զայն միջազգային միացեալ բանակի մը մէջ առնելու պայմանով:

Արդարեւ, ֆրանսական դահլիճը, Պ. Ռ. Շումանի դիմումին վրայ առջի օր բացառիկ նիստ մը գումարեց, որու ընթացքին անգամ մըն ալ նկատի առնուեցաւ գերմանական բանակի վերակազմութեան խնդիրը, եւ որոշուեցաւ անփոփոխ պահել կառավարութեան նախկին տեսակէտը այս մասին: Փարիզի պետական շրջանակները կ'ըսեն, թէ գերմանական ուժերու վերակազմութիւնը պիտի գրգռէր Խ. Միութիւնը: Ժամանակի ընթացքին այս հարցը կարելի՛ է վերաքննել, բայց որեւէ պարագայի տակ, դաշնակից երկիրներու վերազինումէն առաջ պէտք չէ ձեռնարկել Գերմանիոյ վերազինման:

Ֆրանսական մամուլն ալ, ընդհանուր կերպով կողմնակից է կառավարութեան տեսակէտներուն այս հարցին մէջ: Գերմանական անկախ բանակի մը կազմութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ — Պ. Էչիսըն ալ ունի այս տեսակէտը — իսկ միջազգային բանակի մը մէջ գերմանական զօրաբաժիններու մասնակցութեան հարցն ալ կարելի է նկատի ունենալ յառաջիկային միայն, կ'ըսեն շատ մը թերթեր:

Գերմանիոյ մէջ ալ տարբեր չեն տեսակէտները: Գերմանացիները իրենք չեն ուզեր անկախ բանակի մը կազմութիւնը: Ընդդիմադիր ընկերվարական կուսակցութեան պետը, Տոքթ. Ք. Շումախըր, առջի օր Շթութկարտի մէջ խօսելով ըսաւ թէ բացարձակապէս հակառակ է Գերմանիոյ անկախ վերազինման: Եթէ գերմանական որոշ ուժ մը պիտի ստեղծուի, ատիկա պէտք է առնուի միջազգային բանակի մը մէջ:

Երեք Մեծերու ժողովի փակումէն առաջ նիստ գումարած էր նաեւ Ատլանտեանի Դաշինքին Խորհուրդը, մասնակցութեամբ 12 արտաքին նախարարներու: Ժողովէն վերջ հրատարակուեցաւ միջանկեալ զեկոյց մը, որ կ'ըսէ թէ Խորհուրդը, երեք օր տեւած աշխատանքներու ընթացքին, խորապէս քննեց հաւաքական պաշտպանութեան ստիպողական հարցը եւ վճռեց գործադրել այդ նպատակին ծառայող բոլոր միջոցները: «Հիմնական հարցերու կարգին եւ կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին քննուեցաւ Եւրոպայի ազատութեան պահպանման համապատասխան միացեալ ուժի մը անմիջական կազմութեան հարցը: Քննուեցան նմանապէս այս ուժի կազմակերպութեան, բաղկացուցիչ տարրերու եւ բնոյթին յարակից խնդիրներն ու ելմտական եւ հում նիւթերու հայթայթման վերաբերեալ հարցեր: Բոլոր նախարարները միակամ խանդավառութեամբ մը ընդունելով տրուած որոշումները, զանոնք պիտի ներկայացնեն իրենց կառավարութեանց, գործադրութեան եղանակը որոշելու համար: Կառավարութեանց այս խորհրդակցութիւնները դիւրացնելու նպատակով, Խորհուրդը յետաձգեց իր նիստերը, բայց ի հարկին, նախագահը կրնայ դարձեալ նիստի հրաւիրել 12 արտաքին նախարարները, յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին»:

Ինչպէս կը տեսնուի, զեկոյցին մէջ ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ Գերմանիոյ վերազինման հարցին մասին:

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Երէկ կէսօրէ վերջ բացուեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովը Նիւ Եորքի մէջ, զօր. Ռոմուլոյի նախագահութեամբ: Բացումէն անմիջապէս վերջ պահուեցաւ մէկ վայրկեանի լռութիւն աղօթքի եւ ինքնամփոփման համար, ըստ վերջին ընդհ. ժողովի որոշման: Ինչպէս գրեցինք երէկ, ժողովի օրակարգը կը բաղկանայ 73 խնդիրներէ: Բացի հիւլէական ուժի հսկակչռի յաւիտենական հարցէն եւ քսանամեայ խաղաղութեան մը մասին Պ. Թրիկվը Լիի ծրագրէն, պիտի քննուին նաեւ Քորէայի մէջ կատարուած յարձակման շուրջ ներկայացուած բողոքը, համայնավար Չինաստանի մասնակցութեան հարցը եւ այլ բազմաթիւ խնդիրներ: Բոլոր պատուիրակութիւնները Նիւ Եորք կը գտնուին արդէն: Վերջին պահուն միայն կը սպասուի ժամանման Պ. Վիշինսքիի, որ շոգենաւով կը ճամբորդէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐԷՆ

Ա.

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԱՐՔ. Ի Կ. ՊՈԼԻՍ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, Անգարայի մէջ հաստափոր գիրք մը հրատարակուած է վերջերս, «*Թարիխտէ Էրմէնիլէր վէ Էրմէնի Մէսէլէսի*» (Հայերը պատմութեան մէջ եւ Հայկ. Հարցը): Հեղինակը՝ Էսատ Ուրաս:

Արդեօք նոյն ա՞նձն է այս յուշերուն մէջ նշանակուած Էսատ պէյը.—

×

1918ին սկիզբն էր: Անգլիական բանակը յաղթականօրէն կը մօտենար Երուսաղէմի: Թուրք իշխանութիւնները խորհեցան քաղաքէն հեռացնել կարգ մը «վտանգաւոր»ներ, որպէսզի թշնամիին կողմը չանցնին եւ անոնց չծառայեն: Ասոնց մէջ էր Պոլսոյ Հայոց նախկին պատրիարք Օրմանեան Արք., որ հրաման ստացաւ անմիջապէս ճամբայ ելլել դէպի Դամասկոս:

Նոյն քաղաքի Հայոց եկեղեցիին քով, իր առողջական վիճակին բացարձակապէս անյարմար, խեղճուկրակ սենեակ մը տրամադրուեցաւ Նախկին պատրիարքին, որ չափազանց կը տառապէր ճահճատենդէն: Իրեն հետ կանոնաւոր թղթակցութեան մէջ էի: Գրեց ինծի՝ ամէն միջոց ի գործ դնել՝ Պոլիս վերադարձին հրաման ստանալու համար:

Եթէ Երուսաղէմ մնացած ըլլար, քաղաքը Անգլիացիներուն ձեռք անցնելէ վերջ, կը խորհէր Եգիպտոս անցնիլ եւ անկէ երթալ Եւրոպա, միանալով Ազգ. պատուիրակութեան:

Ճիշդ այդ էր որմէ կը վախնար Թուրք կառավարութիւնը եւ մեկնումը արգիլելու համար Օրմանեանը չտապով հեռացուցին Երուսաղէմէն:

Կ'ըսուի թէ կարգ մը Երուսաղէմացիներ որոնք գոհ չէին անոր Ս. Յակոբայ վանք գտնուելէն (իբրեւ հաշուեքննիչ), կառավարութեան մատնանշած էին զայն իբրեւ «վտանգաւոր»:

Եւ Օրմանեան փոխադրուեցաւ Դամասկոս, կրելով ճահճատենդին հետեւանքները: Ան երբ Պոլիս վերադարձաւ արդէն կորսնցուցած էր իր առողջութիւնը: Եւ շուտով վրայ հասաւ մահը:

Սուրիա տակն ու վրայ էր: Հաղորդակցութիւնները եւ թղթատարական ամէն յարաբերութիւն հետզհետէ խզուեցան Պոլսոյ հետ: Վերջին նամակ մը ստացայ իրմէ Դամասկոսէն, ուր կը կրկնէր ստիպողաբար Պոլիս վերադառնալու փափաքը: Դիմումներուս մասին իրեն տեղեկութիւն տալու միջոց չունէի սակայն: Վերջապէս դիմեցի այն ատեն Պոլսոյ գերման դեսպանատան տեղեկատու դիւանին պետ Պ. Ֆոն Հէօշի (յետոյ դեսպան Փարիզի եւ Լոնտոնի), որուն հետ իբրեւ լրագրող մօտէն ծանօթութիւն ունէի: Պ. Ֆոն Հէօշ բարեկամաբար ստանձնեց գերման հիւպատոսարանի միջոցաւ իմ մէկ նամակս հասցնել Օրմանեանի եւ անկէ ալ պատասխան բերաւ ինծի: Յետոյ դադրեցաւ ամէն թղթակցութիւն:

Մինչ այդ ես հանդարտ չկեցայ Պոլսոյ մէջ: Տէր Ներսէսեանց փեսայ ծանօթ Թրքաբան Պետրոս Կարապետեանի հետ, լաւ «իսթիտա» (խնդրագիր) մը պատրաստեցինք եւ ես կնքեցի Օրմանեան արք.ի կնիքով, որ ինծ յանձնուած էր ի հարկին գործածելու համար, իր բացակայութեան:

Այն ատենուան տպագրական ընդհ. տեսուչ եւ մտերիմ բարեկամիս՝ Հիքմէթ Նազըմ պէյի (Հայր Ներկայիս Թուրքիոյ կարմիրներուն բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի) միջոցաւ՝ տուի ագերսագիրը Ներքին գործերու Նախարարութեան. Թալէաթի «մէօհիւրտար»ը՝ անձնական քարտուղարը, որուն անունը մոռցած եմ, Հիքմէթ պէյի օղլի եւ զուարճութեան ընկերն էր: Շատ անգամ միասին կը գտնուէինք երեքս: Խօսեցայ իրեն եւ անմիջապէս ագերսագիրը յղեց «էմնիյէթը ումումի»ին (Ապահովութեան Տեսչութիւն): Այդ պարզ «հէվալէ»ն լուելեայն հաւանութիւն կը նշանակէր:

Քանի մը օր վերջը նոյն մէօհիւրտարը յանձնարարական մը ուղղելով Ազիզ պէյին (ընդհ. Ապահ. Տնօրէնին) գիս անոր ղրկեց, տուած ագերսագրիս պատասխանը ստանալու համար:

Առաջին անգամ էր որ Բ. Դրան եւեւը, մասնաւոր շէնքի մը մէջ հաստատուած այդ պաշտօնատունը կը մտնէի: Երբ յանձնարարագիրը ցոյց տուի՝ գիս առաջնորդեցին սպասման սրահ մը ուր կը գտնուէին տասնեակ մը անձեր:

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը նոյն սրահին ապակեայ դուռնէն տեսայ որ գաւիթին մէջ կը պտտէին Գոնիայէն վերադարձած երկու ծանօթ Հայեր, մին հրապարակագիր Ա. Մ. եւ միւսը վարդապետ Հ. Յ.:

Կէս ժամ սպասումէ վերջ՝ բարապան մը եկաւ գիս երկրորդ յարկը կրկնակ դուռերով սենեակ մը առաջնորդեց: Հոն գրասենեակին մէջ առանձինն նստած էր ծաղկաւէր դէմքով քառասուննոց անձ մը: Զիս դիմացը նստեցուց: Տեսայ որ ձեռքը բռնած էր յանձնարարական այցետոմսը, իսկ սեղանին վրայ կը գտնուէր Օրմանեան արք.ի համար գրած ագերսագիրս:

— Ի՞նչ հանգամանքով դիմում կը կատարէք Օրմանեան էֆէնտիի վերադարձին համար: Այս ագերսագիրը ի՞նչ ճամբով ձեր ձեռքը անցաւ, հարցուց խոժոռ դէմքով մը:

Այս անակնկալ հարցման առջեւ պահ մը լռելէ վերջ, խորհեցայ թէ պէտք էր ամբողջ ճշմարտութիւնը ըսել: Պատասխանեցի թէ՝ Օրմանեան արք.ի հետ կը թղթակցէի իբրեւ ազգական՝ եւ թէ իր յանձնարարութեան վրայ ագերսագիրը պատրաստած եւ մօտս եղած կնիքով կնքած էի:

— Գոհ եմ որ ճշմարտութիւնը կը խօսիք: Եթէ այս ագերսագիրը թղթատարով գար, գրաքննութենէն կ'իմանայինք: Գիտենք որ հինէն ի վեր կը թղթակցիք Օրմանեան էֆ.ի հետ, բայց այս միջոցին թղթատարական հաղորդակցութիւն չկայ Շամի հետ (Դամասկոս): Ինչէ՞ն գիտէք որ Պոլիս վերադառնալ կ'ուզէ:

Խորհեցայ թէ այս հարցումին ալ պէտք է ճիշդ պատասխանեմ եւ ըսի.

— Գերմանական դեսպանատան միջոցաւ լուր առի թէ Օրմանեան էֆէնտին հիւանդ է եւ Պոլիս վերադառնալ կ'ուզէ:

— Թայքէսէնեանի միջոցա՞ւ իմացաք:

— Ոչ, Ֆոն Հէօշի միջոցաւ:

Խոժոռ նայուածք մը ուղղելով, շարունակեց.

— Օրմանեան էֆէնտին անձամբ չեմ ճանչնար, այլ իր գիրքերով:

Եւ կռնակը՝ սեղանի մը վրայ գիրքեր ցոյց տալով, շարունակեց.

— Տեսէք, ահա հոս են «Ազգապատում»ները: Սակայն այս գիրքերէն առաջ, պատրիարք ըլլալէն առաջ, «յեղափոխական» գիրքեր ալ գրած է, զանոնք փնտռել կուտամ, ըսաւ քմծիծաղով մը:

«Ազգապատում» եւ «Յեղափոխական» երկու հայերէն բառերը արտասանելուն հասկցայ թէ դիմացինս Էսատ պէյն էր, ընդհ. Ապահովութեան տեսուչի օգնական հայագէտը, մասնաւորապէս հայկական հարցերով զբաղելու կոչուած անձը, որուն հայագիտական զգացումներուն եւ գործունէութեան մասին ինծ քանիցս խօսած էր ծանօթ հայագէտ եւ Հայերու մեծ բարեկամ Սուրէյա պէյ, պատուական բարեկամս: Ան ալ նոյն ատեն պաշտօն ունէր Ապահովութեան Տեսչութեան մէջ, իբրեւ թարգմանիչ:

— Լաւ, պիտի արտօնենք որ Օրմանեան էֆէնտին Պոլիս վերադառնայ, բայց կ'երաշխաւորէ՞ք թէ մեզի դէմ պիտի չգործէ:

— Ինծի չիյնար երաշխաւոր ըլլալ իրմէ մեծին: Մնաց որ, սկիզբէն ի վեր Օսմ. հայրենիքին հանդէպ իր ունեցած հաւատարմութիւնը երաշխիք մըն է իրեն համար:

— Այո, առաջ այդպէս էր, սակայն այժմ արտասահմանի մէջ հրատարակուած հայ յեղափոխական թերթերը համակրանքով կ'արտայայտուին Օրմանեանի հանդէպ եւ կ'ըսեն թէ եթէ Եւրոպա գտնուէր, մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէր հայկական հարցին:

Եւ բաժնուեցաւ, «պարտ ու պատշաճը կ'ընենք» ըսելով (իճապընա պագարըզ):

Կրկին զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, երբ Էսատ պէյին սենեակէն դուրս ելայ եւ բարապանի մը առաջնորդութեամբ դէպի ելքի դուռը կ'երթայի, Ընդհ. Ապահովութեան շէնքը կը մտնէին երկու ծանօթ ազգայիններ, Յ.Մ. եւ Հ.Ա.:

(*ԽՄԲ.*— Յար. Մկրտիչեան եւ Հմ. Արամեանց, երկուքն ալ անհետացած):

1918 Յունիսին առտու մը, «Վերջին Լուր»ի խմբագրատան հեռաձայնը հնչեց: Յ. Մ.ն էր թելին ծայրը: — «Օրմանեան Սրբազան քիչ առաջ Հայտար Փաշայի կայարանը հասաւ, Հ. Յ. վարդապետին հետ զինքը Ըթըր փողոց տարինք: Զեզ տեսնել կ'ուզէ»: ըսաւ եւ գոցեց հեռաձայնը:

Էսատի հետ տեսակցութեանս վրայ ամիսէն աւելի անցած էր: Քանիցս Ներքին գործերու Նախարարութենէն հարց ու փորձ ըրած էի եւ «իճապընա պագըլըյօր» պատասխանը ստացած էի: Եւ այսպէս յանկարծ առանց իրեններուն անգամ լուր տալու, Օրմանեանի Պոլիս հասնիլը շատ զարմացուց զիս:

Վազեցի Բերա, տեսայ զինքը եւ անցուդարձը պատմեցի: Պոլսոյ ազգային կեանքին մասին տեղեկութիւններ ուզեց, եւ մանաւանդ գիտնալ ուզեց դերը այն երկու անձերուն որոնք զինքը եկած Հայտար Փաշա դիմաւորած էին... ի պաշտօնէ:

Պէտք եղածը ըսի: Լուռ մնաց, քանի մը վայրկեան, եւ ըսաւ.—

— «Շատ շուտ կը վերջանայ պատերազմը: Շատ բան կայ ընելիք: Եթէ Աստուած առողջութիւն եւ ուժ պարգեւէ՝ պէտք պիտի ըլլայ որ կրկին գործի լծուիմ»:

Եւ նոյն օրն իսկ մխրճուեցաւ իր թուղթերուն մէջ:

Հ. Տ. Ն.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ. ՄԵԼԱՆՈՎ: ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ԶԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Տերմիտները

Միջատներու ուսումնասիրութիւնը հետաքրքրական է թէեւ, սակայն կը պահանջէ անսահման համբերութիւն: Կենդանաբաններ կան, որոնք իրենց կեանքը կը մաշեցնեն զննելով միջատներու կենցաղը, սովորութիւնները եւ բնախօսական կազմը: Մանաւանդ հաւաքական կեանքի առակ միջատներու ուսումնասիրութիւնը ձեզ կ'առաջնորդէ հարցականէ հարցական: Այս կարգէն կարելի է յիշել մեղուները եւ մրջիւնները որոնց ընկերային կազմակերպութեան բարդ կառուցուածքը բոլորին ծանօթ է իր գլխաւոր գծերուն մէջ: Այսօր կ'ուզեմ արագօրէն ներկայացնել տերմիտները (termites) որոնց արտաքին տեսքը կը մօտենայ մրջիւններուն եւ այդ պատճառաւ յաճախ կը կոչուին նաեւ սպիտակ մրջիւններ:

Կարելի է ըսել թէ ընկերային կազմակերպութեան ամենաբարձր աստիճանը կը ներկայացնեն տերմիտները: Ասոնք բաժնուած են բազմաթիւ ցեղերու եւ համաձայն կլիմայական պայմաններուն՝ կը փոխուի նաեւ անոնց կենցաղը: Օրինակ, Միջերկրականեան երկիրներու տերմիտները կ'ապրին ծառերու կոճղերու մէջ, մինչդեռ հարաւային Ափրիկէի ցեղերը կը կառուցանեն հրակայական, արտառոց բոյներ, որոնց բարձրութիւնը յաճախ 5 — 6 մեթրի կը հասնի եւ հեռուէն զանոնք դիտողը տեղացի սեւամորթներու հիւղակներ կը կարծէ:

Այդ տերմիտանոցները շինուած են հողի, փայտի, բոյսերու կտորներու եւ ծիրտերու խառնուրդով մը, որոնց իբրեւ շաղախ կը գործածեն իրենց լորձունքը: Հարիւր հազարաւոր յաջորդական սերունդներ խմբովին կը բնակին այդ բոյներուն մէջ:

Ասոնց ներքին բաժանումները նոյնքան հետաքրքրական են: Նոյնիսկ յատուկ մասեր կան ուր մասնաւոր խնամքով կը մշակուին մանր սունկեր...: Այս մշակութեան նպատակը տակաւին մութ է մարդոց համար:

Տերմիտները իրարմէ կը զանազանուին երեք գլխաւոր դասակարգերով: Ամենամեծ թիւը կը կազմեն «բանուորները», որոնք բացարձակապէս ամուլ են. այսինքն սեռային գործարաններէ զուրկ ըլլալով անընդունակ են բեղնաւորուելու: Անոնք զուրկ են նաեւ տեսողութենէ եւ սակայն բնազդը զիրենք կ'առաջնորդէ այնքան ճարտարօրէն որ անոնք կը լծուին առօրեայ զանազան աշխատանքներու:

Երկրորդ դասը կը կազմեն «զինուորներն», որոնք բոյնին բնակչութեան մօտաւորապէս տասը առ հարիւրը կը ներկայացնեն: Ասոնք ալ առաջիններուն պէս ոչ միայն ամուլ են, այլեւ անկարող՝ կերակրուելու: Հետեւաբար աւելորդ բեռ մըն են բանուորներու գլխուն, որոնք պարտականութիւն ունին նաեւ զանոնք մէկ առ մէկ կերակրելու:

Վերջապէս տերմիտանոցը ունի երրորդ դասակարգը: Զոյգ մը միայն, որուն կ'իյնայ ցեղը բազմացնելու նուիրական պարտականութիւնը: Թագաւորական զոյգն է ան, որ կ'արտադրէ բոլոր ձուիկները: Հետեւաբար բոյնին ամբողջ բնակչութիւնը կազմուած է զոյգին զաւակներով:

Սակայն այս զոյգէն զատ, կան նաեւ «իշխաններ» ու «իշխանուհիներ» որոնք թէեւ սեռային անկատար կազմախօսութիւն մը ցոյց կուտան, բայց կրնան ի հարկին անմիջապէս «գահ» բարձրանալ, եթէ արկածով մը թագաւորական զոյգէն մին մահանայ: Այդպէսով շարունակելու համար ցեղային յարատեւութիւնը:

Թագուհին, քանի մը տարուան ձուիկներու արտադրութենէն վերջ այնքան արտառոց կը դառնայ որ բոլորովին կը կերպարանափոխուի: Իր որովայնը մարմնին մնացեալ մասին երկու հազար անգամը կը խոշորնայ: Հաշուեցէք որ ձուիկներու տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի մէկէն տասը միլիոնի...: Եւ շատ անգամ բանուորները հազիւ կը հասնին ձուիկները փոխադրելու:

Ձուիկներէն դուրս գալէ վերջ, տերմիտները փոփոխութեան չորս շրջաններ կը բոլորեն մինչեւ իրենց չափահասութիւնը: Իւրաքանչիւր շրջանի կը փոխեն իրենց շապիկը, ամէն անգամ աւելի կարծր շապիկ հագնելով: Կենդանաբանները հակառակ մանրազնին քննութեան չեն յաջողած մինչեւ չորրորդ շրջանը որեւէ զանազանութիւն գտնել երեք դասակարգերու ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Արտադրող դասը հինգերորդ շրջան մըն ալ կը բոլորէ, երբ կը հասնի սեռային կատարելութեան:

Բանուորները ամէնէն ծանր աշխատանքը կը տանին: Ոչ միայն բնակարանային շինութիւններ կը կատարեն այլեւ պարտաւոր են սնունդ ճարել թագաւոր — թագուհիին: Մանաւանդ այս վերջինին՝ որու սնունդին առատութենէն կախում ունի

սեռային արտադրութեան քանակը: Անոնք կը խնամեն ու կը կերակրեն նաեւ նորածինները, անչափահասները եւ զինուորները: Այս զինուորներուն պարտականութիւնն է հսկել արտաքին պաշտպանութեան եւ ներքին բարեկարգութեան: Եթէ խաղաղութեան շրջանի մը ընթացքին սնունդի պակաս ըլլայ, զինուորներն են որ կը տուժեն, ստանալով նուազագոյն բաժին: Եւ յաճախ անոնցմէ մաս մը կը սպաննուի բանուորներու կողմէ, ուտող բերաններ պակսեցնելու համար:

Տերմիտներու ժառանգական թշնամիները մրջիւններն են որոնց հետ կ'ունենան ճակատագրական բախումներ: Տերմիտները «խաղաղասէր» են ու գրեթէ միշտ պաշտպանողական կռիւներ կը մղեն: Երկու տեսակ զինուորներ կը նշմարուին զանազան ցեղերու մօտ: Շատեր կը կռուին իրենց հատու, աքցանի նմանող բերաններով: Ուրիշներ «քիմիական» պատերազմ կը մղեն... արտադրելով տեսակ մը սոսնձային նիւթ, որու միջոցաւ անշարժութեան եւ հեղձամահութեան կը դատապարտեն իրենց թշնամիները:

Տերմիտները կը սնանին փտած, չորցած ծառերու փայտերով ու բուսահողերով: Երկար ժամանակ կենսաբանները չեն կրցած հասկնալ թէ ի՞նչպէս այդ միջատները կը մարսեն այդ սնունդը որ մեծ մասով խորշանիւթէ (սէլիւլօզ) կը բաղկանայ: Ի վերջոյ կարելի եղած է լուծել այդ գաղտնիքը, անոնց մարսողական գործարաններուն մէջ գտնելով միլիառներու հասնող մանրէներ, որոնց գործունէութեան կը պարտին խորշանիւթի խմորումը՝ հետեւաբար մարսելի վիճակի վերածուիլը:

Տերմիտները իրենց սնունդը ճարելու համար կը շինեն կանոնաւոր գետնուղիներ: Ֆրանսացի կենսաբան Լօժէն Մարէ Հարաւային Ափրիկէ իր ճամբորդութեան ընթացքին ջուրէ նեղուելով երբ հոր մը փորել կուտար տեղացիներուն, պատահաբար երեւան հանեց տերմիտներու գետնուղիներէն մին, որ մինչեւ 30 մեթր խորութեան կ'իջնէր, ջուր փոխադրելու համար տերմիտանոցի բնակչութեան...:

Տերմիտները ընդհանրապէս յաջորդական սերունդներով կը բնակին նոյն բոյնին մէջ:

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին փոխ նախագահը Պ. Հէնրի Ուոլըս, որ կը ջատագովէր ռուսեւամերիկեան մերձեցումը, նամակ մը պիտի ուղղէ Սթալինին յայտնելու համար, որ Սովետները շատ հեռուները գացին, երբ Քորէայէն մեր ուժերը քշելէ վերջ յարձակեցան մեր վրայ: Անիկա անհրաժեշտ կը գտնէ որ Մ. Նահանգները պատրաստ ըլլան նոյնիսկ աւելի ծանր կացութիւն մը դիմագրաւելու եւ այդ նպատակով պէտք է զօրաշարժի ենթարկեն իրենց բոլոր ուժերը, մինչեւ անգամ հիւլէական զէնքը:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ Պ. Ռոյթէր յայտարարեց, թէ միայն զինուորական միջոցները չեն բաւեր գերմանական տագնապը լուծելու համար, որքան ալ անհրաժեշտ ըլլան ամերիկեան նոր ուժերու առաքումները: Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը պէտք է Պերլին փոխադրուի, ցոյց տալու համար Սովետներուն, թէ Գերմանիա վճռած է ընդդիմանալ անոնց ծրագիրներուն:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 200ԱՄԵԱԿԻ ՓԱԿՈՒՄԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ, 11 Սեպտ. (Յառաջ) — «Այս ականաւոր մարդը... այս երեւելի Մխիթարը արժանի է մեր առանձին ուշադրութեանը», կը գրէր Միքայէլ Նալբանդեան (Հիւսիսափայլ, Մոսկվա, 1858, էջ 401 – 402 տակաւին անցեալ դարու կէսերուն: Մխիթար Աբբայի երկդարեան Յոբելեանը— 1949 — 1950— առիթ մը եղաւ անգամ մը եւս ապացուցանելու թէ Հայութիւնը միշտ ալ իր «առանձին ուշադրութեանը» առարկայ ըրած ու գնահատած է թէ՛ Մխիթարի անձը եւ թէ՛ իր գործը:

Աւստրիոյ եւ անոր մայրաքաղաքի յետ – պատերազմեան բացառիկ վիճակը թոյլատու չէր, բնականաբար, լայն առումով հանդէսներ սարքելու հոս, ուր կարելի ըլլար հրաւիրել նաեւ արտասահմանի հայութիւնը: Ահա թէ ինչու Վիէննայի Մխիթարեանց Յոբելեանի փակումն ալ (10 Սեպտ.) աւելի կրօնական հանդէսութիւններու հանգամանք ունեցաւ:

Հանդիսութիւններու կեդրոնը կը կազմէր հայրապետական ձայնաւոր պատարագը, զոր մատոյց Մխիթարեանց Աբբահայրը, Մեսրոպ արք. Հապոզեան: Դասին մէջ բազմած էր Եգիպտոսի կաթ. Հայոց առաջնորդ, Յակոբ արք. Նեսիմեան: Պատարագէն վերջ Հայերու ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ վանքի դահլիճին մէջ, ուր խօսք առնելով Գեր. Հապոզեան նախ գոհունակութիւն յայտնեց որ Մխիթար Աբբայի յոբելեանը տեսակ մը համազգային տօնի նկարագիր ստանալով արժանապէս տօնուեցաւ զանազան երկիրներու մէջ: Յետոյ ըսաւ թէ մինչ փակումը կը կատարենք 200ամեակի մը՝ միւս կողմէ արդէն մեր առջեւ ունինք Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրութեան 250ամեակի յոբելեանը՝ 1701 — 1951:

Ամէնուն փափաքին վրայ փոքրիկն Անահիտ Արսլանեան արտասանեց հետեւեալ ձօնը.—

Քեզ, Մըխիթար, ես կը բերեմ.— Փունջ փունջ ծաղիկ, տեսքով վըսեմ, — Յարդողներէդ սիրոյ նըւէր,— Տաք սըրտերէ անկեղծ իղձեր:

Դուն ծագեցար աստըղ պայծառ,— Հայ աշխարհին լոյս մեծափառ,— Մըտքեր, սըրտեր նոր ուժ առին, — Պըտուղ բերաւ Հայոց ազգին:

Անանց փառքիդ սուրբ յիշատակ.— Մեր սըրտերուն մէջ անյատակ.— Պիտի ապրի թարմ եւ դալար,— Հայոց պարծանք մեծ Մխիթար:

Պէյրութէն նոր հասած Մխիթարեանց 18 սաները երգեցին «Օն մխանանք» եւ «Օն սանիկներ»: Յետոյ վանքին յատուկ ըմպելիով (միքիթարին) հիւրասիրուեցան ներկաները:

Կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ աւանդական թափօրը, որուն հրաւիրուած էին, օրեր առաջ, տեղացի զանազան միութիւններ ու ընկերութիւններ: Աւելի քան 12 ընկերութիւններ, իրենց դրօշներով, բերած էին իրենց մասնակցութիւնը: Թափօրին զարդը կը կազմէին համալսարանական ուսանողներ իրենց յատուկ համազգեստով, իբրեւ «Ս. Հաղորդութեան պահակներ»: Յետոյ սկաուտ գայլիկներ եւ սպիտակազգեստ ջահակիր աղջիկներ, եւն. եւն.: Վիէննայի ժողովուրդին սիրելի այս թափօրին ներկայ եղած են, անցեալ դարուն, Նէապոլսոյ թագաւորը եւ Աւստրիոյ կայսրը:

ՊԵՀՍԱՐ

Գաղութէ գաղութ

ՄԱԼԱԹԻԱՅԷՆ տասը հայ երեւելիներ մասնաւոր նամակով մը դիմած են Իսթանպուլի երեսփոխան Տօքթ. Անտոէ Վահրամի եւ խնդրած որ ներքին գործավարութեան մօտ դիմում կատարէ որպէսզի Մալաթիոյ մէջ բացուի եկեղեցի մը եւ ապահովուի քահանայ մը, քանի որ անհրաժեշտութիւն մը դարձած է քաղաքին հայութեան հոգեւոր մատակարարութիւնը: Նամակագիրները կը յայտնեն թէ Մալաթիոյ հայութեան թիւն է 800, որոնք հողագործութեամբ կը պարապին եւ իրենց աշխատասիրութեան շնորհիւ բարօր վիճակ մը ունին, այնպէս որ ոչ թէ մէկ այլ քանի մը քահանայ կրնան ապրեցնել, ինչպէս կը գրէ «Ժամանակ»:

Մալաթիացիները կ'աւելցնեն թէ տարիներէ ի վեր իրենց ննջեցեալները առանց կրօնական արարողութեան կը թաղուին եւ իրենց նորածիններն ալ առանց մկրտութեան կը մեծնան, իսկ հարսանեկան արարողութիւններ կատարելու հնարաւորութիւն չունին: Հետեւաբար վստահ են որ ներքին գործավարութեան մօտ կատարուած դիմումին ընթացք պիտի տրուի:

ՄԱՐՏԻՆԻ կաթողիկէ Հայոց վիճակաւորը՝ Ներսէս արք. Թայրոյեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Մասիս»ի,— Մարտինի մէջ ութսուն հայ ընտանիքներ կան, իսկ շուրջ հինգ հարիւր յիսուն ընտանիք՝ քրիստոնեայ, ասորի կաթողիկէ, քաղդէացի եւայլն): Հայ համայնքը կազմուած է մասամբ հին մնացորդներէ եւ մասամբ Ա. ընդհ. պատերազմէ դարձողներէ: Հայերը ընդհանրապէս արհեստաւորներ են (դերձակ, կօշկակար, հիւսն եւայլն): Պաշտօնեաներ չկան: Առեւտուր ընողներ ալ կան: Կանոնաւորաբար զինուորական ծառայութիւն կ'ընեն: Նոր ընտրութիւններու հետեւանքով աւելի լայնամտութիւն եւ ժողովրդավար ոգի ցոյց կը տրուին: Պզտիկները պետական վարժարան կը յաճախեն: Քահանայ մը Գէորգ Վ. Զանտըեան հոն կը մնայ: Հակառակ օրէնքին, թոյլ տրուած է որ արքեպիսկոպոսը իր եկեղեցական տարազով շրջի: Պետական պաշտօնեաները ազնուութեամբ եւ յարգանքով վարուած ենհայհոգեւորականինհետ: Եկեղեցական կալուածները վերադարձուած են մեծ մասով իրենց տէրերուն: Թայրոյեան արք. անխտիր բոլոր քրիստոնեաներուն մեծարանքին արժանացած է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱՐԱՆ, Է. եւ Ը. տարի: Կազմեց Բ. Թաշեան: Վաւերացուած Եգիպտահայ Ուսումն. Խորհուրդէն: Հատընտիր նիւթեր ծանօթ գրողներէ, (կենսագրական տեղեկութիւններով), քերականական կանոններ եւն.: Պատկերազարդ: 400 էջ: Գին 50 եգ. դահեկան: Հասցէ.— P. Tachian. B. P. 868, Le Caire (Egypte):

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ կամ անօթութեան հետեւանքով 96.000 Գերմանացիներ մեռած են մինչեւ հիմա խորհրդային կեդրոնացման կայաններուն մէջ: Ուրիշ 37 հազար Գերմանացիներ Սիպերիա աքսորուած են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

— Հիմա՞ էլ եմ ես բախտաւոր ...

— Փերին քեզ համար սպաննուեց հեծեծաց աղջիկը:

— Ա՞յդ է իմ բախտը... Փերին ինձանից լաւ էր. երանի նրան, մխիթարում էր թշուառներին: Ի՞նչ կը լինէիր դու, եթէ չգտնէիր նրան: Խեղճ Փերի... Իմ սիրտն էլ է նա հովացրել...

Նազլուն երեխայի պէս հրճուաց այդ խօսքերից: Ձեռքը դնելով Մարթայի գլխին, նա ծիծաղկոտ հայեացք գցեց Մելիքի աղջկայ վրայ եւ ասաց.

— Լաւ, թաղիր նրան, դու հարուստ ես... Նա արժանի է... Օ, ես շատ լացկըլինեմ... Հէնց հիմա մարդ ուղարկիր:

— Պէտք է ուղարկել: Այնտեղ հիւանդներ էլ կային ...

— Նրանց անկողինը, թէ այս պատը... ոչ ոք չէր շարժւում ...

— Մեռել են... Տէր Աստուած, որքան ծաղիկներ գնացին այս ձմեռ... Եւ Փերին չկայ, ո՞վ լաց կը լինի խեղճերի վրայ:

Գայիանէի աչքերից երկու կաթիլ արտասունք ընկան: Նազլուն ցած դրեց Մարթային եւ մօտենալով Մելիքի աղջկան, ասաց.

—Օ, դու ուրիշ կերպ ես խօսում... Դո՞ւ չես Թուրքի կինը ...

— Մենք ամէնքս, մի հաստատ ձայնով պատասխանեց Գայիանէն. այստեղ աղջիկ չկայ, որ Թուրքի կին չլինի... Միայն դու ես...

Նրան ընդհատեց աղջկայ կոպիտ ոռնոցը:

— Ես, բացականչեց նա: Ես ...

— Գիտենք, Նազլու, ամէնքս գիտենք. եւ որքան լաց եղանք քեզ համար: Եթէ տեսնէիր...

— Ի՞նձ համար... = Քեզ համար. դու մեր քոյրն ես ...

— Հիմա էլ դու ես խենթացել, Մելիքի աղջիկ... = Ի՞նչպէս:

— Ասա այդ խօսքերը մարդկանց մէջ. ասա որ դու իմ քոյրն ես կամ ես եմ քո քոյրը... Ո՞վ կը հաւատայ: Օ, դու խենթ ես...

— Մարդկանց կարծիքը մեզ համար ոչինչ է: Թող ինչ ուզում են՝ ասեն: Մենք...

Նա բռնեց Նազլուի ձեռքը, հանդարտ մօտեցրեց փոքրիկ պահարանին: Եա ձգելով չթի վարագոյրը, նա մատով ցոյց տուեց մետաքսէ թաշկինակների վրայ դրած գիրքը, որի կազմը զարդարուած էր արծաթի խաչով:

— Սա Աւետարան է, ասաց նա: Այստեղ կանգնել են շատ աղջիկներ. ով համբուրել է Սուրբ Գիրքը, նա քոյր է դարձել...

— Ամէ՞նքը համբուրեցին...

— Միայն Նազլուն էր մնում. նա Թուրքերի հետ էր ...

— Եւ դուք լա՞ց եղաք նրա համար... =Շատ:

Նազլուն երկու ձեռքը ներս տարաւ, վերցրեց Աւետարանը եւ դողալով սեղմեց նրան իր կրծքին: Ապա նայեց Գայիանէի հեզ, ուրախ դէմքին, ինքն էլ ուրախացաւ, ծիծաղեց, եւ յանկարծ, անըմբռնելի կերպով, գլուխը թեքեց դէպի Սուրբ Գիրքը, բայց մինչեւ նրա շրթունքները կը հասնէին, երկու խոշոր կաթիլ արտասունքներ ընկան արծաթապատ կազմի վրայ ...

— Դու մեր քոյրն ես, գոչեց Գայիանէն եւ պինդ գրկեց նրան:

Մի վայրկեան նրանք դողում էին միմեանց գրկում: Նազլուն խուլ հեկեկանքներ էր արձակում: Գայիանէն պինդ համբուրեց նրա ճակատը եւ ասաց.

— Լաց չլինենք, քոյրիկ: Հիմա ես կը պատմեմ քեզ ամէն ինչ ...

— Ոչ, հարկաւոր չէ քո պատմութիւնը, ասաց Նազլուն, դուրս գալով նրա գրկից: Ինձ տար քո մօր մօտ:

— Բայց ո՞ւր է Մարթան:

Նա քնած էր: Երկու աղջիկները զգուշութեամբ ծածկեցին նրան ու դուրս գնացին:

Նազլուն չոքեց Աննա Խաթունի առաջ եւ արտասունքները կուլ տալով, ասաց.

— Ինձ մի հայհոյէր, Մելիքի կին: Եւ ուզում էի ազատել իմ մօրը: Ասա, այժմ մեր դռները պինդ փակուած են, չէ՞: Դու ծիծաղո՞ւմ ես: Ծիծաղի տեղ չէ. ասա ինձ՝ պի՞նդ են դռները:

ԼԷՕ

Քորէայի պատերազմը

40·000ՆՈՑ ԲԱՆԱԿ ՄԸ ԴԷՊԻ ՍԷՈՒԼ

Դաշնակից զօրամասերէ բաղկացած 40·000նոց ուժի մը գլուխն անցած ամերիկեան նաւազները մօտեցած են հարաւային Քորէայի մայրաքաղաք Սէուլին երկու ուղղութիւններով: Նաւազներու մէկ թեւը կը յառաջանայ Քիմփօյի օդանաւային կայանէն դէպի հարաւ. արեւելք, իսկ միւսը, որ ճամբայ ելած է Ինչոնի նաւահանգստէն, բռնած է գլխաւոր խճուղին: Այժմ այդ ուժերը կը գտնուին Սէուլէն չորս քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ: Քանի մը ջոկատներ արդէն իսկ մտած են Սէուլի Եոնկտանկփօ կոչուած արուարձանը: Ամերիկեան հրամանատարութիւնը նկատի կ'առնէ Սէուլը պաշարելու եւ ապա վերջը դէպի երկրին ներսերը յառաջանալու ծրագիրը, որպէսզի արագօրէն ամբարտակներ պատրաստող կարմիր ուժերու հետ փողոցային կռիւներ չմղուին, երկու միլիոնի չափ բնակչութեամբ այս քաղաքը մեծ աւերումներու չենթարկուի եւ բնակչութեան դժգոհութեան առիթ չտրուի: Հիւսիսային Քորէացիները օգնական ուժեր կը հասցնեն Սէուլի շրջանը:

Հարաւային ճակատամասերու վրայ եւս ամերիկեան ուժերու յարձակումները կը շարունակուին: Անոնք անցած են այժմ Նաքթոնկ գետը երկու կէտերէ եւ կազմած են հոն իրենց կամրջագլուխները, որոնցմէ մէկը Վաէկվանէն վեց քիլմ. դէպի հարաւ, իսկ միւսը Զանկնիոնկի հիւսիս. արեւմուտքը:

Զրոյց կը շրջի թէ Հնդկաստանը եւ Համայնավար Չինաստանը պիտի միջնորդեն, հաշտութիւն գոյացնելու համար:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներու դատական նախարարը Պ. Տըկլէս, որ պտոյտ մը կը կատարէ Միջին Արեւելքի մէջ, յայտարարեց թէ քաղաքական կարեւոր անցքեր չեն սպասուիր Իրանի մէջ մօտ ապագային, եթէ անակնկալներ չպատահին: Իր կարծիքով, շատ քիչ համայնավարներ կան Իրանի մէջ, որովհետեւ Պարսիկները գերազանցապէս անհատապաշտ մարդիկ են: Քիւրտ ազգայնական շարժումը մշակութային եւ կրօնական հիմեր միայն ունի եւ իշխանութիւն ձեռք անցնելու ձգտում մը չէ: Քիւրտերը ոչ ռուսասէր են եւ ոչ ալ համակիր համայնավարներու: Ընդհակառակն ջերմօրէն հաւատարիմ են Շահի կառավարութեան:

Ամերիկացիները Իրանով կը շահագրգռուին ոչ թէ աշխարհակալութիւն կատարելու, այլ անոր բնական հարստութիւնները օգտագործելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԹԻ ԱՐՏԱԴՐԻՉՆԵՐԸ երկու ֆրանք յաւելում կը պահանջեն իւրաքանչիւր լիտրի վրայ: Այս պահանջը մերժուած ըլլալով, գործադուլ կը կատարեն երկու օրը անգամ մը, որով 10—15 առ հարիւր պակսած է կաթի ժամանումը Փարիզի մէջ:

ԻՐԱՔԻ նոր դահլիճը կազմեց Նուրի փաշա Սայիտ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն, ուտեստի տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով: Այս տագնապը հետեւանք է երկարատեւ երաշտին եւ ներածումներու նուազման: Կառավարութիւնը կը խորհրդակցի ամերիկեան դեսպանին հետ, օգնութիւն ստանալու համար:

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԴԱՏԻ մը հետեւանքով, ամբաստանեալ մը մահուան դատապարտուեցաւ Մորավիոյ մէջ (Չեխոսլովաքիա), երկու այրեր եւ երկու կիներ՝ ցկեանս բանտարկութեան, 23 հոգի ուրիշ պատիժներու: Ամբաստանեալներուն թիւն էր 28: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ անոնք դաւեր սարքած էին, լրտեսութիւն կատարելու, մարդ փախցնելու, իշխանութիւնը տապալելու, ահաբեկումներ կատարելու համար ևն.: Բռնուած են ծածկագիր, գաղտնի մելան, թաքստոցներ, զէնքեր ևն.: Կ'ըսուի նաեւ թէ որոշած էին առեւանգել ազգ. պաշտպանութեան նախորդ նախարարը, զօր. Սվօպոտա, այժմ փոխ վարչապետ:

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ եւ գործիքներ պիտի չղրկուին արեւելեան Եւրոպայի պետութեանց (խորհրդային), ինչպէս յայտարարեց Անգլիոյ առեւտրական նախարարը, Երեսփ. ժողովին մէջ: Ուրեմն պիտի խզուին այն պայմանագիրները որ կնքուած էին Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու հետ եւ որոնց հիման վրայ Անգլիա կը շարունակէր գործիքներ եւ մեքենաներ ղրկել, դժգոհութիւն պատճառելով Մ. Նահանգներուն:

ՓԱՐԻԶ — ՏԻԺՈՆ գիծը ելեկտրականութեամբ պիտի բանի այսուհետեւ, ժամը 124 քիլոմեթր սուրալով, ուրեմն պիտի հասնի 2·32 ժամէն փոխանակ չորսի: Փարիզ Մարսէյլ կառախումբն ալ պիտի հասնի 8·56 ժամէն (Նախապէս 10—11) ժամական 96 քիլմ. արագութեամբ են.:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբի դէմ պաշտպանուելու համար նախագահ Թրումըն ծրագիր մը յանձնեց խորհրդարանին: Ծրագիրը, որ կը բաղկանայ վեց կէտերէ, կը նախատեսէ 140 վտանգուած կէտեր:
— Երէկ հիւլէական ռազմափորձ մը կատարուեցաւ Շիքակոյի մէջ, այն ենթադրութեամբ թէ երեք ռումբեր ինկած են քաղաքին վրայ:

ՈՍԿԻՆ Կ'ԻՅՆԱՅ նորէն, իբրեւ հետեւանք հաշտութեան զրոյցներու: Նափոլէոնը առջի օր կ'արժէր 3560 (Նախապէս 3650), զուիցերիականը 3440 (3550): Ձոյլ ոսկին ութ հազար ֆրանք պակաս:

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ուժերու մեծ ռազմափորձերը վերջացան Գերմանիոյ մէջ: Կարելի եղաւ «թշնամին» ետ մղել արեւելեան սահմաններէն ներս: Զօրամասերը մեծ կարգապահութիւն մը ցոյց տուին այս ռազմափորձերու ընթացքին:

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն

Տանն Կիլիկիոյ Սահակ Բ. կաթողիկոս Խապայեանի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, Մարսէյլի մէջ:

Նախաձեռնութեամբ «Եղեգի»ի Բարեսիրաց միութեան, պատուակալ նախագահութեամբ Եւրոպայի թեմի կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի:

Կիրակի, մէկ Հոկտեմբեր, առտուն, հոգեհանգիստ Փրատոյի մայր եկեղեցիին մէջ, իսկ կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, բուն հանդէսը Սալ Մագընոյի մէջ:

Հրաւիրուած են Մարսէյլի գաղութիս բոլոր կրօնական ազգային եւ հայր. միութիւնները:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կարգադիր յանձնախումբ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Իսի լէ Մուլինոյի Յ. Կ. Խաչի Խրիմեան դըպրոցը կը վերաբացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 5-ին: Փութացէք ձեր զաւակները արձանագրել մինչեւ նոյն օրը ամէն շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4—7, Խրիմեան սրահին մէջ:— Վարչութիւն

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գապաքճեան եւ զաւակը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Բարունակ Պէյլէրեանի եւ պարագաներուն, Պ. ՊԱՐԷՏ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆի մահուան առթիւ: (Ճշդում Սեպտ. 15ի ագդին):

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է այս Ջորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Rue des Convalescents իր ակումբին մէջ: Փարիզէն հիւրեր ներկայ պիտի ըլլան: Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ժողովը՝ այս երեքշաբթի երեկոյ, Քատէի ծանօթ հաւաքատեղին:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ

Նիսի հայերէնի դասընթացքը պիտի սկսի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը, ժամը ճիշդ 9ին, Մաոլէն, Ս. Աստուածածին եկեղեցիի դըպրոցի սրահը:

Հեռաւոր թաղերու աշակերտները, ամէն հինգշաբթի առտու, «Մաոլէն Սիփէրիէօրի» օթօքարով պիտի փոխադրուին դպրոց: Ծնողներէն կը խնդրուի անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց զաւակները, հինգշաբթի, շաբաթ եւ կիրակի օրերը ժամը 10–12, դպրոցի Ա. դասարանը, ուր ուսուցչուհի Տիկին Աստղիկ Գրիգորեան պիտի ընդունի այցելութիւնները:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Samedi 23 Septembre 1950 Շաբաթ 23 ՍԵՊՏԵՄԲ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6262–Նոր շրջան Թիւ 1673

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ ԲԱՑԱՒ ԹՈՒՐԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

Ամէն անգամ որ իրենց գարշահոտ բերանը բանան, ծանօթ ջրագլուխ գպիրները գլխիվայր կ'իյնան թակարդին մէջ:

Իրենց չար բախտէն, լաւ սորված հայհոյելով միածոյ դասերը, կը դառնան առնուազն արգահատելի :

Նոր ապացոյց,— երկարապատում տեսութիւն մը որ երեւցաւ այս շաբթու, դիմացի կոլխոզին մէջ,— «Փանթուրանիզմը» եւ Դաշնակ «Յառաջ» (20 Սեպտ.):

Հատուածներ արտատպելով մեր թերթի Սեպտեմբեր 9ի եւ 10ի խմբագրականներէն, նախկին վեղարաւորը նորէն իրար կը խառնէ զանազան մասալներ: Յետոյ կը ճգնի համոզել թէ «Դաշնակ ղեկավարութիւնը այսօր ալ «տարբեր տեղոյ կը ծառայէ», յօղուտ... Անգարայի»:

Միշտ բթամիտ եւ նենգամիտ, այս առթիւ նոր խարդախութիւն մը եւս կը կատարէ, խօսքը ուղղելով Դաշնակցութեան շարքերուն.

— «Միթէ՞ անոնք չեն տեսներ որ իրենց կուսակցութեան կեդր. օրկան «Հայրենիք» կը դառնէ Հայաստանի դէմ, երբ կը գրէ (Օգոստոս 20) թէ «Ամերիկա պիտի օժանդակէ մեզի՝ տիրանալու մեր պապենական հողերուն, սակայն ատոր նախապայմանն է բաժնուիլ Սովետ. Միութենէն»:

Գտնելով «Հայրենիք»ի Օգոստոս 20ի թիւը, ի զուր փնտռեցինք ակնարկուած պարբերութիւնը:

Փնտռեցինք ուրիշ թիւեր, եւ գտանք չարունակելի բանավէճ մը «Հայաստանի Կոչնակ» թերթին հետ :

Խմբագրականներու այդ շարքին Օգոստոս 24ի թիւին մէջ (Գ. մաս), կը կարդանք հետեւեալ նախադասութիւնը.

— «Մենք կը հաւատանք, սակայն, որ Միացեալ Նահանգները թէ իր շահերէն եւ թէ՛ արդարութեան զգացումէ մղուած պիտի ճեցուկ ըլլայ Հայաստանի՝ տիրանալու մեր պապենական հողերուն: Բայց ատոր համար անհրաժեշտ նախապայմանը Հայաստանի անկախութեան վերականգնումն է:

Կեղծիքը արձանագրելէ վերջ, սովետամոլ գպիրներուն կը թողունք վերաքաղ մը կատարել, հասկնալու համար երկու նախադասութեանց տարբերութիւնը :

Ուրիշ առիթով մը, աւելի լայնօրէն կը խօսինք այդ մասին:

Այժմ քննենք համաթուրանականութեան հարցը, անգամ մը եւս ապացուցանելու համար թէ որո՛նք են «օտարին ծախուած դաւաճանները»: Հասարակ բախտախնդիրներ, որոնք «հեռու պիտի պահուին սփիւռքահայ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններէն»:

Տարիներու ընթացքին, ոչ մէկ հոսանք այնքան լայնօրէն եւ յարատեւօրէն զբաղած է համաթուրանականութեան շարժումով, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Զբաղած՝ ոչ միայն տեսութիւններ, ուսումնասիրութիւններ հրատարակելով, այլեւ գործելով, պայքարելով: Խ. Միութեան վարիչներուն, ինչպէս եւ հարեւաններուն ուշադրութեան յանձնելով սպառնացող վտանգը :

Դաշնակցութիւնն էր որ ռուսերէնի ալ թարգմանեց Զարեւանդի ծանօթ գիրքը, որպէսզի Մոսկուան եւ միւսները աւելի մօտէն ծանօթանան փաստերուն :

Վերջին պատերազմի ընթացքին, դարձեալ Դաշնակցութիւնն էր որ նոյն վտանգը կը մատնանշէր առ որ անկ է: Նոյն իսկ այն միջոցին երբ Սթալին եւ Հիթլէր, Մոլոթով եւ Ռիպպէնթրոփ գինարբուքներ կը սարքէին, արեւշատութիւն մաղթելով, փոխադարձաբար :

Այս ճշդումէն վերջ, կը յայտարարենք հրապարակաւ.—

Եթէ այսօր ալ թուրանականութիւնը կը սպառնայ մեր մանրանկար հայրենիքին, բուն պատասխանատուն նոյն ինքն Խ. Միութիւնն է:

Ան է որ ճամբան բաց կը պահէ ըմբոստացուցիչ նենգամտութեամբ, Նախիջեւանը անջատելով Հայաստանէն: Զայն կցելով Ադրբէջանի: Իբրեւ դաշոյն մը խրելով Հայաստանի կողին: Գաղտնի համաձայնութեամբ՝ Թուրքիոյ հետ :

Կ'արժէ աւելի բաց խօսիլ : Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԵՐԲ ՈՏՔԵՐԸ ԳԵՏՆԷՆ ԿԸ ԿՏՐԻՆ

Ի՛նչ անդարմանելի աւերներ գործուած են մեր քաղաքական կեանքին մէջ, իբրեւ հետեւանք վառ եւ ախտաւոր երեւակայութեան, տգիտութեան կամ խուժանավարութեան :

Անգամ մը որ ոտքերը գետնէն կտրին, այլեւս արժէք չունին ոչ թուանշանները, ոչ ալ աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը :

Այդպիսի ողբերգութիւն մըն է որ կը պատմէ տարէց եւ փորձառու հայրենակից մը, Արեւմուտքի մէջ (15 Սեպտեմբեր).—

Կիլիկեանհանրապետութեան մը կազմութեան առեն (1920), հնչակեան կուսակցութիւնը համադանակութեան կը ձեռնարկէ Իզմիրի մէջ: Կ'որոշէ նաեւ զինուորներ ուղարկել, «Կիլիկեան լեգէոնականներու թիւը ստուարացնելու նպատակով»:

Կիրակի մը, ազգասիրական երգերէ եւ ճառերէ վերջ, յօդուածագրին ալ (Տոքթ. Կ. Յ. Խաչերեան) կ'առաջարկուի մասնակցիլ զինուորագրեալներու քննութեան, Բժ. Դարբինեանի հետ:

Երկուքը միասին գործի կը ձեռնարկեն մեծ պատրաստութեամբ :

— «Առաջին օրը քննեցինք 40 — 50 երիտասարդներ, ամէնքը Կէյվէցի եւ Ատափազարցի: Երկրորդ օրը՝ 10—15 հոգի եւս նոյն շրջաններէն: Յաջորդ օրը ոչ ոք: Մէկ ժամէն աւելի սպասելէ վերջ, տնօրէնը բսաւ որ մեր գործին երթանք, ի հարկին մեզի լուր տրուելու հրահանգով: Բայց այլեւս չհրաւիրուեցանք եւ բարձրաղաղակ սկըսուած զինուորագրութիւնը վերջացաւ անփառունակ կերպով»:

Եւ աՀաւասիկ բուն պատկերազարդ պատմութիւնը.

— «Տոքթ. Դարբինեան, որ Հնչակեաններուն հետ սերտ կապակցութիւն ունէր, Ամերիկա հրատարակուող «Երիտասարդ Հայաստան» թերթին մէջ կը կարդայ հետեւեալը.— «Տասը հազար կամաւոր զինուորներ Իզմիրի մէջ հրահանգի կը սպասեն»: Տոքթորը զարմանքով հնչակեան պաբագլուխի մը կը հարցնէ թէ «տասը հազար թիւը ի՞նչպէս գոյացաւ, քանի որ մենք միայն 60-70 հոգիի քննութիւնը կատարած էինք»: Կուսակցական շէֆը կը պատասխանէ սա կերպով.— «Այդ թիւին վրայ պէտք է աւելցնել 30–40 անձեր, որ կամաւոր եկած էին Ամերիկայէն, եղաւ հարիւր, ժողովուրդին եռանդը արծարծելու համար հարիւրին վրայ զերօ մը դրած եւ այդ կերպով հեռագրած էինք «Եր. Հայաստան»ի, թերթն ալ աւելի ոգեւորութիւն ստեղծելու բարի նպատակով զերօ մը եւս իր կողմէ աւելցուցած եւ կամաւոր զինուորներու քանակը հասցուցած է տասը հազարի...»:

Որ եւէ խորհրդածութիւն պիտի նսեմացնէր պատմութիւնը : ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Գարեգին կաթողիկոս Փարիզէն Մարսէյլ մեկնեցաւ հինգշաբթի գիշեր ժամը 9.30ին, ընկերակցութեամբ Դերենիկ եւ Արտաւազդ եպիսկոպոսներու:

Երէկ ուրբաթ, մեկնած պիտի ըլլար «Փաշէ» շոգենաւով, որ Պէյրութ կը հասնի Սեպտ. 29ին: Նափոլիէն իրենց պիտի միանայ Շահէ արեղայ:

Ողջերթի համար կայարան գացած էին Փարիզի ազգ. մարմիններու եւ զանազան Միութեանց ներկայացուցիչները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ ռազման ընդարձակ ծրագիր մը մշակուած է, որուն համաձայն երկու ջրանցքներ պիտի շինուին Ուկրայնայի հարաւային եւ Խրիմի հիւսիսային նահանգներուն մէջ, 545 քիլոմեթր երկայնութեամբ: Ուրիշ ջրանցքներ ալ պիտի լրացնեն ցանցը, 300 քիլմ. երկայնութեամբ : Եւ վերջապէս նոր ելեկտրակայան մը պիտի շինուի Տնիէփէրի վրայ, արտադրելով 250 հազար քիլովաթ ժամ: Այս շինութիւնները պիտի սկսին 1951ին եւ պիտի լրանան 1957ին: Ծրագրին նպատակն է զարկ տալ բամպակի եւ եգիպտացորենի մշակութեան, ընտանի կենդանիներու բուծման հային :

Քորէայի պատերազմը

Ամերիկեան ծովային ուժերը, զոյգ զօրագունդերով եւ հակառակ իրենց գտած բուռն դիմադրութեան, կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը Սէուլի վրայ :

Կարմիրները կատաղի դիմադրութիւն ցոյց կուտան քաղաքի փողոցներուն մէջ, ուր մտած են ամերիկեան ուժերը եւ այժմ կը գտնուին կեդրոնէն երեք քիլմ. հեռու : Նաւատորմի հրետանին ամբողջ գիշերը ուժեղ ռմբակոծումի ենթարկեց դիմադրութեան բոյները քաղաքին մէջ: Հակառակ ասոր, առաւօտուն, յառաջացող Ամերիկացիները դարձեալ առնուեցան թշնամիի հրասանդային կրակին տակ: Ասոր վրայ, ամերիկեան հրամանատարը պահանջեց օդանաւային ուժերէն ռմբակոծել քաղաքը, ինչ որ տեղի ունեցաւ սաստկօրէն: Յետոյ դարձեալ շարունակուեցաւ յառաջխաղացումը, որու ընթացքին Ամերիկացիները սուինամարտի ալ դիմեցին: Երկու կողմերն ալ մարդկային ծանր կորուստներ ունին:

Թակուէն 18 քիլմ. դէպի հիւսիս, ամերիկեան ուժերը գրաւեցին Թապու քաղաքը եւ կը ջանան այժմ պաշարել այդ շրջանին մէջ գործող 5000նոց կարմիր զօրամասը: Ուրիշ քաղաք մըն ալ գրաւուեցաւ Թակուէն 38 քիլմ. դէպի հիւսիս: Հարաւքորէական ուժերը կը կռուին Քիկիէ քաղաքին առջեւը: Յառաջխաղացումը կը շարունակուի միւս ճակատամասերու վրայ եւս :

× «Ուաշինկթըն Սթար» թերթը կը տեղեկանայ որ համայնավար բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետը Գերմանացի մըն է՝ մարաջախտ Շէօրնէր: Մարաջախտը, որ Հիթլէրի կողմէ նկատուած էր շատ կարող զինուորական ղեկավար մը, յանձնուած էր Ռուսերուն, որոնք հետագային անոր վստահած էին գերման «ժողովրդական ոստիկանութիւնը» կազմակերպելու պաշտօնը: Դարձեալ Ռուսերու կարգադրութեամբ է որ Քորէա ղրկուած է ան:

× 13րդ կարմիր զօրաբաժնի սպայակոյտի պետը, որ 30 տարեկան է, անձնատուր եղաւ ամերիկեան ուժերուն :

× Նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ Ազգ. ժողովին կը մնայ վճռել թէ դաշնակից զինուորները պիտի անցնի՞ն Քորէայի 38րդ զուգահեռականը, Սէուլի գրաւումէն վերջ:

ՄԱԿԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովին օրակարգը վերջնապէս մշակելու համար կազմուեցաւ 14 հոգինոց յանձնախումբ մը: Այս մարմինը, հակառակ խորհրդային ներկայացուցիչ Պ. Մալիքի բողոքներուն, օրակարգի անցուց ամերիկեան, բրիտանական եւ աւստրալիական մեղադրանքը՝ տակաւին Խ. Միութեան մէջ վար դրուած գերման եւ ճափոն ռազմագերիներու մասին: Օրակարգի մէջ մտցուեցան նաեւ Պ. Էչիսընի ներկայացուցած ծրագրին չորս կէտերը, որոնց հիման վրայ պիտի կազմակերպուին անհրաժեշտ զինուորական ուժն ու մարմինները, պատահական որեւէ յարձակում արագօրէն դիմագրաւելու համար:

Պ. Մալիք փորձեց արգիլել նաեւ վիճաբանութիւնը ազգայնական Չինաստանի այն բողոքին, որուն համաձայն Խ. Միութիւնը օգնած է չինացի համայնավարներուն իշխանութիւնը գրաւելու համար: Այս հարցն ալ օրակարգին մէջ առնուեցաւ: Վերջապէս, միշտ հակառակ խորհրդային պատուիրակութեան, յանձնաժողովը, օրակարգի անցուց նաեւ հետեւեալ հարցերը.— Պալքանեան եւ յունական հարցը, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ ուղղուելիք ազդարարութիւնը՝ հաշտութեան դաշնագիրներու միջոցով իրենց ստանձնած յանձնառութեանց գործադրութեան մասին եւ սպանիական խնդիրը :

× Կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնը պիտի քաշուի Ազգաժողովէն, եթէ ընդունուի ամերիկեան բանձեւը՝ միջազգային բանակի մը կազմութեան մասին :

Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը

Պ. Ճօրճ Մարշըլ, օրինական երդումը կատարելէ վերջը պաշտօնապէս ստանձնեց Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը: Զօրավարը մերժեց յայտնել օրագրողներուն իր տեսակէտը Գերմանիոյ վերազինման մասին:

Այսօր, Ուաշինկթընի մէջ պիտի սկսի խորհրդակցութիւնը Պ. Մարշըլի եւ Ֆրանսայի ու Մ. Բրիտանիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարներուն միջեւ: Կարծիքներու փոխանակութեան գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Եւրոպայի պաշտպանութիւնն ու Գերմանիոյ վերազինումը, որուն քննութիւնը յետաձգուած էր անցեալ շաբթու Երեք Մեծերու կողմէ :

Պ. Ժ. Մոք Նիւ Եորք հասած ատեն յայտա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՑԱՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
Գերազանցող բռնապետութիւն

Ցարական Ռուսիան կը հետապնդէր ռուսա-ցնել իրեն ենթակայ բոլոր ազգերը, հնարաւոր ամէն միջոցներով պարտադրելով անոնց Ռուսաց լեզուն :

Ռուսահպատակ բոլոր փոքր ազգերու չար-քին այդ պարտադրանքին ենթակայ էր նաեւ Ռուսիոյ հայութիւնը :

Կովկասի Հայոց միջնակարգ դպրոցները, ինչպէս Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը, Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանը եւ Երեւանի ու Շուշիի Թեմական դպրոցները ռուս պետական միջ-նակարգ դպրոցներուն՝ գիմնազիոններուն հաւասար, իսկ երբեմն ալ, ինչպէս Էջմիածնի Գէորգ-եան Ճեմարանի պարագային, աւելի բարձր կըր-թութիւն կուտային, քան թէ ռուսական դպրոց-ները: Կովկասի Հայոց միջնակարգ այդ դպրոցնե-րը աւարտողներու առջեւ բաց էին եւրոպական բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու՝ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ, Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ այլոց համալսարաններու դուռները :

Բայց այդ նոյն հայ միջնակարգ դպրոցներէն ընթացաւարտներու առջեւ ամուր գոցուած էին ռուսական բոլոր համալսարաններու դուռները : Ցարական բռնակալութեան հետապնդած նպատա-կը պարզ էր՝ստիպել, որ Հայերն իրենց զաւակ-ները ռուս դպրոցներն ուղարկէին :

Երբ այդ անուղղակի միջոցը չբաւեց, ցարա-կան կառավարութիւնը դիմեց ուղղակի միջոցնե-րու: Ան գոցել տուաւ Հայոց դպրոցները եւ յար-քունիս գրաւեց Հայոց եկեղեցական կալուածնե-րը, որոնց հասոյթներով կը պահուէին Հայոց դպրոցները :

Կովկասի հայութեան ընդվզումը այդ աղա-ղակող բռնութեան դէմ 1903ին եւ, շատ չանցած 1905ի ռուսական յեղափոխական շարժման առա-ջին պոռթկումը ստիպեցին, որ ցարական կառա-վարութիւնը հրաժարի այդ միջոցով հայութիւնը ռուսացնելու իր նպատակէն:

Ցարական բռնակալութիւնը փոխարինելու ե-կաւ բոլշեւիկեան համայնապարփակ բռնապետու-թիւնը, որ զարգացուց, նրբացուց եւ կատարե-լութեան հասցուց բռնութեան միջոցները: Բոլ-շեւիկեան իշխանութիւնը կատարելութեան հաս-ցուց իր բռնութիւնը նաեւ փոքր ազգերու ռու-սացման քաղաքականութեան մէջ :

Ռուսիոյ մէջ էր, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմ-բերեան բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, որ կոչ-ուած է «երջանկացնելու» մարդկութիւնը: Ռուսաց լեզուով եւ Լենինի շրթունքներով խօսեցաւ այդ « փրկարար » յեղափոխութիւնը: Եւ ուստի Հոկ-տեմբերեան յեղափոխութեան լեզուն — ռուսե-րէնը սորվիլը խորհրդային իշխանութեան ամէն մէկ հպատակի սրբազան պարտականութիւնն է: Եւ ահա Մոսկուայի Երեւանեան վարձկանները օրն ի բուն կը քարոզեն Հոկտեմբերեան յեղափո-խութեան լեզուն — Ռուսաց լեզուն սորվելու ան-հրաժեշտութիւնը :

Բայց այդ քարոզչութիւնը, ըստ երեւոյթին, բաւարար արդիւնք չապահովեր Մոսկուայի Ե-րեւանեան վարձկաններուն: Ապրիլ յամառող Հա-յոց լեզուի դէմ պայքարելու համար աւելի ար-մատական միջոցներ են պէտք: Եւ այդ միջոցները գտնուած են :

Խորհրդային Միութեան մէջ բոլշեւիկ «գիտ-նականները» մէկ ընդհանուր հրահանգ ունին Մոսկուայէն՝ «գիտականօրէն» բացատրել եւ ար-դարացնել բոլշեւիկեան իշխանութեան բոլոր բռ-նութիւնները կեանքի բոլոր մարզերու մէջ: Այդ գիտական միջոցները գտնուած են նաեւ Հայոց լեզուի գոյութեան իրաւունքի դէմ: Մոսկուայի Երեւանեան վարձկաններէն մէկը՝ լեզուաբանու-թեան « գիտնական» Ս. Ղազարեան « Սովետա-կան Արուեստ եւ Գրականութիւն» ամսագրի 1949 Օգոստոսի թիւի մէջ (էջ 111) ըրած է հետեւեալ գիւտը .

— « Վերջին շրջանում կատարուած ուսում-նասիրութիւնները ցոյց են տուել, որ Հայոց լե-զուի Հնդեւրոպական կոչուած բառապաշարի մի զգալի մասը, մօտաւորապէս կէսից աւելին, ընդ-հանուր է հայ եւ սլաւոնական լեզուների համար: Այդ ընդհանրութիւնները վաղեմի պատմութիւն ունին եւ կապուած են մեր էրայից (դարաշրջան, «Հ.») 8–7 դար առաջ կիմերա–սկիւտական ցեղերի արշաւանքի ու նրանց մի մասին հայկական բարձ-րաւանդակում բնակութիւն հաստատելու հետ : Իսկ կիմերա – սկիւտական ցեղերի խմբաւորման միջուկը կազմել են սլաւոնական ցեղերը, որոնք տնտեսական եւ կուլտուրական սերտ կապի մէջ գտնուելով նախահայկական ցեղերի հետ՝ նրանց են ժառանգել թէ՛ կուլտուրական, թէ՛ լեզուական շատ իրողութիւններ, որոնք անցել են հայերէնին եւ կազմել են նրա բաղկացուցիչ տարրերից մէ-կը»:

Մոսկուայի ստորուկ այս «գիտնականը», ինչ-պէս կը տեսնէք, կը ջանայ ժխտել այն վարկածը, որով հնդեւրոպական լեզուները, այդ կարգին հայերէնն ու սլաւ լեզուն մէկ ընդհանուր արմա-տէ կրնան առած ըլլալ շարք մը բառեր: Եթէ Ստալինի այս փոքրաւորը ընդունելու ըլլար հնդ-եւրոպական լեզուներու տեսութիւնը, այդ պարա-գային ան ստիպուած պիտի ըլլար ընդունիլ նաեւ, որ Հայոց լեզուն սլաւ լեզուի հետ միասին մէկ ընդհանուր աղբիւրէ առած է իր բառապաշարի մէկ մասը: Իսկ ատիկա պիտի նշանակէր Հայոց լեզուն հաւասար գետնի վրայ դնել սլաւ լեզուի հետ: Թոյլատրելի՞ է այդպիսի անպատկառ, ան-ներելի միտք յղանալ: Շատ չատ, Հայոց լեզուին կարելի է ողորմածաբար իրաւունք տալ, որ ան իր բառապաշարի «մօտաւորապէս կէսը» փոխ առ-նէ սլաւ լեզուէն: Եւ այն ալ ոչ թէ ուղղակի սլաւ ցեղերէն,— ատիկա շատ մեծ պատիւ պիտի ըլլար Հայերու նման փոքր մէկ ժողովուրդի համար,— այլ Սլաւներու նախահայր նկատուած կիմերա – սկիւթացիներէն :

Այդ այն վայրենի, բարբարոս Սկիւթացիներն են, որոնք Քրիստոսէ առաջ շուրջ 8րդ դարերուն, իջան հիւսիսէն, խուժակի պէս զարկին մեր եւ դրացի երկիրներու վրայ, աւերեցին, աւարեցին ու անցան: Այս բարբարոսներն են, որ ըստ Երե-ւանեան իմաստակի «թէ՛ կուլտուրական, թէ՛ լեզուական » ժառանգութիւն ձգած են մեզ:

Մինչդեռ պատմական իրողութիւնն այն է, որ ոչ թէ կիմերա – սկիւթացիները, այլ անոնց հետնորդները նկատուող սլաւ ցեղերը, մեր երկրի վրայ սկիւթական արշաւանքներէն 12—13 դար յետոյ, Քրիստոսէ ետք 5—6րդ դարերուն տակաւին կիսավայրենի կը թափառէին ռուսական ան-տառներու մէջ: Իսկ նոյն այդ դարերուն Հայ ժո-ղովուրդը արդէն ստեղծած էր այն սքանչելի լե-զուն, որով թարգմանուած Աստուածաշունչը թարգմանութեանց թագուհի հռչակուած է:

Երբ Հայոց լեզուի գոյութեան իրաւունքն իսկ կը ժխտեն, շատ բնական է, որ զայն ծնող «մայր» սլաւ լեզուն պարտադրուի մեր ժողովուրդին մեր հայրենիքի մէջ: Եւ այդ կ'ըլլայ հետզհետէ վերէն արուած հրամանագրերով օտար բառեր պարտա-դրելով մեր լեզուին՝ ռեսպուբլիկա, ռեվոլիւցիա, պարտիա, օկրուգ, էրա (հանրապետութիւն, յե-ղափոխութիւն, կուսակցութիւն, շրջան, դարա-շրջան) եւ այլն, իսկ վարէն՝ «գիտականօրէն» քանդելով Հայոց լեզուի հիմերը :

Ոչ ցարական, ոչ սուլթանական բռնակալու-թիւնները մինչեւ այդտեղ չհասան Հայ ժողովրդի ինքնուրոյնութիւնը ոչնչացնելու իրենց ճիգերուն մէջ :

Միակ ամուր կռուանը մեր ազգային գոյու-թեան մեր լեզուն է, միակ ազդակը, որ «Հայաս-տանի Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլի-կա »ն Հայաստան կը դարձնէ Հայոց լեզուն է, ո-րուն ահա մահացու վտանգ կը սպառնայ բոլշե-ւիկեան անօրինակ, աննախընթաց բռնապետու-թեան կողմէ :

Այդ մահացու վտանգը կը վերնայ, երբ խոր-տակուի խորհրդային անիծակուռ տիրապետու-թիւնը մեր երկրի վրայ :

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

Վերամուտի առթիւ

Քանի մը շաբաթէն կրկին շփման մէջ պիտի գտնուիմ մեր հայ մանուկներուն հետ, որոնք պի-տի գան քանի մը ժամ հայերէն սորվիլ, շաբ-թուան ընթացքին:

Կը ջանամ վերլուծել մեր տղոց հոգեբանու-թիւնը նախորդ տարուան տպաւորութեան տակ: Կամովին դպրոց գալ այն պահերուն երբ կրնան խաղի տրամադրել, անշուշտ զոհողութիւն է մա-նուկի մը համար եւ խիստ գնահատելի: Ուրեմն տղան իր կողմէ կը կատարէ իր բաժինը: Սակայն հայ մանուկին հայերէն կարենալ սորվեցնելու եւ սիրցնելու համար իր մայրենի լեզուն չի բաւեր այսքանը: Ամբողջ տարուան ընթացքին ցաւով տեսայ որ մեր փոքրիկները ամէնէն տարրական հայերէն բառին նշանակութիւնը կ'անգիտանան : Եւ մեծերէն մինչեւ ամենափոքրերը իրարու հետ ֆրանսերէն կ'արտայայտուէին :

Ամէն անգամ որ փոքրիկներէն մէկուն կ'ըսէի, — « Տղաս հայերէն խօսէ», սրտի սեղմում մը կ'ունենայի, յիշելով Պոլսոյ ուսուցչութեան շըր-ջանս: Թրքական կառավարութիւնը ամէն ջանք ի գործ դրած էր հայկ. դպրոցներուն մէջ բոլոր դասախօսութիւնները թուրքերէն աւանդելու հա-մար, որպէսզի հայ մանուկը ինքնաբերաբար մոռ-նայ իր լեզուն:

Կը տեսնեմ այսօրուան պէս յատակօրէն մա-նուկներու երամը զբօսանքի պահերուն, նոյնիսկ գաւառի խորերէն եկող մեր թրքախօս հայ ըն-տանիքներու փոքրիկներ որոնք ամէն ճիգ կը թա-փէին մաքուր հայերէն խօսելու: Այս երեւոյթին առաջ թուրք ուսուցչուհին, դառնացած կ'ըսէր.— « Այս տղաքը ե՞րբ թուրքերէն խօսելու ճիգ մը պիտի ընեն: Ներքին յաղթանակ մը եւ հպարտու-թիւն մը կը զգայի խորհելով թէ որքան ալ փոր-ձէք, պիտի չկարենաք Հայուն արգիլել իր քաղցր լեզուն խօսիլ: Ան հպարտ է իր ազգով ու լեզուով: Որքան տխուր է հակապատկերը այսօր: Նահանջը այս անգամ իմս է: Կը զգամ թէ շատ տկար եմ պայքարելու ու վիշտս շատ մեծ:

Ի՞նչ կրնայ ընել ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի մը շաբթուան քանի մը ժամուան ընթացքին, երբ ծնողք, ամենամեծ դերը ունեցողները կը թերա-նան իրենց պարտականութեան մէջ: Անշուշտ ա-մէնուն համար չէ, բարեբախտաբար գոնէ փոքր թիւով գիտակից եւ ազգասէր դասակարգ մը ու-նինք, որ ամէն ջանք կը թափէ իրեններուն փո-խանցելու իր ամէնէն թանկագին ժառանգը՝ մայ-րենի լեզուն:

Սակայն նկատի առնենք մեծամասնութիւնը : Նոյնիսկ կիսկատար ֆրանսերէնով հայ մայրեր իրենց զաւակներուն հետ ֆրանսերէն կը խօսին : Ցաւով դիտած եմ որ կարգ մը հայ մամիկներ իսկ, իրենց խօսակցութեան ընթացքին ֆրանսե-րէն բառեր կը հոլովեն:

Մայրեր ու հայրեր, արդեօք ամօթ կը սե-պէք ձեր հայութիւնը: Ձեզ խօսիր այն դասակար-գի մասին որ ամէն երկրի մէջ քիչ մը նախանձով եւ անարգանքով նայած է օտարին:Սակայն Ֆրան-սայի մէջ կայ մտաւորական բարձր դասակարգ մը որ գիտէր Հայուն պատմութիւնը եւ ջերմապէս կը գնահատէ հայ ազգը իր բոլոր առաւելութիւն-ներով :

Դուք որ գաւառի չորս հովերէն հաւաքուած, յաճախ չէ՞ք պատմեր ձեր վառ երեւակայութեան օգնութեամբ թէ մեծ գերդաստաններու շառա-ւիղն էք: Ուրեմն ինչո՞ւ հպարտ չըլլալ որ դարա-ւոր եւ փառաւոր անցեալ ունեցող ազգի մը զա-ւակներն էք, ազգ մը, որ իր գոյութիւնը պահած է ամէնէն դժնդակ պարագաներու տակ : Ինչո՞ւ է այս մեծ ազգային զգացումը չփոխանցել ձեր հա-րազատ զաւակներուն, որոնք թէեւ օտար հողի վրայ ծնած՝ սակայն ձեր երակներուն արիւնը կը կրեն:

Օգնեցէք հայ ուսուցչին, հայերէն խօսելով ձեր տուներու մէջ, պատմելով անոնց մեր ազգին փառաւոր անցեալը: Տեսէք Հրեաները ազգային զգացումը մոլեռանդօրէն փոխանցելով իրենց յա-ջորդներուն, կրցան դարերով պահպանել իրենց ցեղը օտարութեան մէջ, աշխարհի ամէն անկիւնը եւ այսօր հպարտօրէն կը վայելեն իրենց ազատու-թիւնը :

Այս առթիւ կ'ուզէի յիշել Ֆրանսացի գրագէտ պատմաբան բարեկամիս խօսքերը.

— « Վստահ եղէք, Հայը կրկին պիտի անցնի անկախ ազգերու փայլուն շարքին մէջ եւ քաղա-քակրթութեան պիտի տայ իրեն յատուկ բաժինը»:

Որո՞ւ սրտէն չեն խօսիր այս խօսքերը: Մա-նաւանդ նկատի առնելով մեր ազնիւ բարեկամին պատմական եւ գրական արժանիքը: Զուլուելու հոսանքը այնքան ալ վտանգաւոր պիտի չըլլայ ցորչափ խրախուսող հայ ծնողք իր զաւկին դաստիարակը դառնայ :

Քանի մը օր առաջ հաճելի անակնկալ մը ու-նեցանք:

Լիոնի եկեղեցին այցելեցին երկու ամերիկա-հայ երիտասարդներ, երկու եղբայրներ 24 — 26 տարեկան: Սահուն հայերէն կը խօսէին, Ամերի-կա ծնած այս երկու տղաքը: Մէկը մեծ մայրա-քաղաքի մը մէջ ամերիկեան հիւպատոսարանին քարտուղարն էր: Բուռն հետաքրքրութեամբ հար-ցումներ ըրաւ Լիոնի հայկ. կեանքի մասին:

Զմայլանքով մտիկ ըրի իր մաքուր առոգա-նութիւնը եւ յստակ հայերէնը: Նիւ Ճէրզէի մէկ անկիւնը ծնած, Խարբերդցի ծնողքէ այս երիտա-սարդները հաւանաբար իրենց տունէն դուրս ո եւ է տեղ հայերէն չեն լսած: Որքան պատիւ ու յար-գանք իրենց ծնողքին, որոնք իրենց զաւակներուն բարձր կրթութիւն մը տալէ զատ, գիտցած են նաեւ հայութեան զգացումը վառ պահել անոնց մէջ :

Հոս ալ այսպիսի օրինակներ պէտք են, որ-պէսզի օտար ափերու վրայ, այնքան յաղթու-թիւններով օժտուած մեր ազնիւ ցեղը չմարի օր մը: Պայքարը որքան դժուար, յաղթանակը այն-քան աւելի պատուաբեր պիտի ըլլայ :

Թ. ԲԱՂՌՒՄԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՐԴԵՆԻՔ (բանաստեղծութիւններ), գրեց՝ Նազենի Տէր Միքայէլեան: Ընտիր թուղթով եւ շքեղ տպագրութեամբ: Փարիզ, 1950: Գին 400 ֆրանք: Արտասահման երկու տոլար: Տպ. Տէր Յակոբեան: Հասցէ.— Mlle. Der Mikaelian, 10 rue Monnet – Sully, Paris (20):

Գաղութէ գաղութ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ հայութիւնը ներկայիս երկու-քի բաժնուած է : Շուրջ չորս հազար հոգի կը գտնուին արաբական իշխանութեան հողամասին վրայ, իսկ 7 – 8000 հոգի հրէական նորակազմ պետութեան սահմաններուն մէջ: Երուսաղէմի Հայոց վանքը Արաբներուն կողմն է թէեւ, սա-կայն վանապատկան կալուածներու կարեւոր մէկ մասը կը մնայ Հրէաստանի մէջ եւ անոնց հա-սոյթներէն զրկուած է Միաբանութիւնը :

Պատերազմի միջոցին Հայերը 22 զոհ եւ չատ աւելի վիրաւորներ ունեցան: Ժողովուրդը մեծա-գոյն մասով նիւթական անդարմանելի վնասներ կրեց եւ այսօր կը չարունակուի արտաքին օժան-դակութեան կարօտ վիճակը :

Կազմուած են Պարենաւորման, Առողջապահա-կան եւ Կարգապահական ուրոյն յանձնաժողով-ներ որոնք նախախնամական դեր կատարած են : 1050 հոգի տեւական նպաստ կը ստանան :Արտա-սահմանի, Ամերիկահայ գաղութին, թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստներուն գումարը կը հասնի 50 հազար անգլ. ոսկիի :

Ներկայիս Երուսաղէմի վանքին մէջ կը գտ-նուին 12 վարդապետներ: Վանքէն դուրս, գանա-ղան չրջաններ պաշտօնավարող 18 վարդապետնե-րով 30ի կ'ամբողջանայ միաբանական կազմը : Անոնց մէջ կան եպիսկոպոսութեան արժանի զար-գացած եւ փորձ եկեղեցականներ, որոնցմէ մէկ քանին ձեռնադրութեան համար պիտի երթան Էջ-միածին, առաջին պատեհութեամբ :

Ժառանգաւորաց վարժարանի չէնքի մեծա-գոյն մասը յատկացուած է բնակարանէ զուրկ պատսպարեալներու: Փոքր մասը միայն յատկա-ցուած է դպրոցի, որուն տեսուչն է Սերովբէ Վ. Մանուկեան: Մատենադարանի գիրքերուն ճոխաց-ման համար ներկայիս մեծ ջանքեր կ'ըլլան: Աւելի քան 40.000 հատոր կը պարունակէ մատենադա-րանը, որուն չէնքին վրայ եւս ռումբեր ինկան պատերազմի ընթացքին, սակայն գիրքերը գրեթէ չվնասուեցան: Վանքին ձեռագիրներու բաժինը, որուն տեսուչն է Նորայր Վ. Պօղարեան, կը գտ-նուի Ս. Թորոս հնադարեան մատուռին մէջ, բոլո-րովին անջատ մատենադարանէն :

1947էն ասդին թէեւ հրատարակութիւնները կասեցան, բացի Սիօն ամսաթերթէն, սակայն այժմ տպարանը սկսած է գործել եւ նոր երկա-սիրութիւններ լոյս կը տեսնեն: Մօտ ատենէն Ե-րուսաղէմի Վանքը պիտի օժտուի տողաչար մեքե-նայով մը, զոր խոստացած է նուիրել ծանօթ Ա-մերիկահայ մը :

ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԶԱՆԱԶԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Զինուորութեան չրջանը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ զանազան երկիրներու մէջ. —

Ա) ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՂ ԵՐԿԻՐՆԵՐ՝

Մ. Նահանգներ.— 22 Յունիս 1948ին սկսան գործադրել 14 Սեպտ. 1940ի օրէնքը, որուն հա-մաձայն ծառայութեան չրջանն է 21 ամիս, իսկ պահանջին համաձայն եւ ընտրովի՝ բանակին մէջ կ'առնուին 19—25 տարեկանները :

Մ. Բրիտանիա.— Նոր օրէնքով՝ երկու տարի: Նախապէս մէկ տարի էր, իսկ 7 Մայիս 1947ի օ-րէնքով 18 ամիս :

Քանատա.— Զինուորագրութիւնը կամաւոր է:

Պելճիա.— 1946 — 49 մէկ տարի էր. 18 ամիս պիտի ըլլայ հաւանաբար 1950ի զորադասին հա-մար, իսկ այնուհետեւ երկու տարի :

Հոլանտա.— 1946էն ի վեր հիմնական օրէնք մը չկայ: Ինդոնեզիոյ դէպքերուն պատճառով մասնակի զօրաչարժ կատարուած էր: 1947—49ին երեք դասեր կան զէնքի տակ :

Լիւքսէմպուրկ.— Մէկ տարի :

Իտալիա.— 1947 – 49ին՝ 18 ամիս, 4 մասե-րով:

Փորթուկալ.— Բազմաթիւ բացառութիւննե-րով՝ 15 ամիս :

Ֆրանսա.— 15 ամիս, նոր նախագծով 18 ա-միս :

Բ) Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԲԱՆԵԱԿՆԵՐ

Խ. Միութիւն.— Հետեւակազօրք 2 տարի՝ զինուորներու եւ երեք տարի՝ ենթասպաներու համար, օդանաւային ուժերու մէջ երեք տարի : Իրապէս, նաւազազոյն երեք տարի է ծառայու-թիւնը :

Լեհաստան.— Երկու տարի :

Պուլկարիա.— 1946էն ի վեր 18 ամիս:

Հունգարիա.— Հիմնական օրէնք մը չկայ :

Չեխոսլովաքիա.— 1948էն ի վեր 2 տարի :

Ռումանիա.— Երկու տարի:

Գ) ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

Թուրքիա.— Բանակներու տեսակներուն հա-մաձայն 18 ամիսէն երեք տարի :

Սպանիա.— Երկու տարի :

Շուէտ.— Զինուորներու համար մէկ տարի, ենթասպաներու՝ 18 ամիս, սպաներու 2 տարի:

Յունաստան.— Երկու տարի:

Եուկոսլավիա.— Հետեւակազօրք եւ օդանա-ւային ուժեր՝ երեք տարի :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Փենսիլվանիոյ համալսարանէն փրօֆ. Ռօտ-նի Երնկի ղեկավարութեամբ ամերիկացի հնա-խօյզներու խմբակ մը պեղումներու ձեռնարկած է Գորտիանի մէջ, Փոլատլըի մօտերը, Անգարայէն հարիւր մղոն դէպի հարաւ – արեւմուտք : Այս չրջանին մէջ, 10րդ դարէն մինչեւ 7րդ դար (Ք. Ա.) գտնուած է համբաւաւոր Միդաս արքայի թագաւորութեան՝ Փռիւգիայի մայրաքաղաքը :

Ցարդ կատարուած պեղումները երեւան չեն բերած թանկարժէք գանձը Միդաս թագաւորին, որուն, Բագոս աստուածը լսած էր — «Բռնած ամէն իրը ոսկի թող դառնայ»:

Պեղումները սկսան անցեալ Ապրիլին եւ ատկէ ի վեր գտնուեցան կարգ մը թանկագին իրեր, ինչպէս ոսկիէ ապարանջաններ եւ մանեակներ, փղոսկրեայ կոթով արծաթեայ հայելի մը եւ նոյնպէս փղոսկրեայ զարդատուփ մը, որ չին-ուած է Քրիստոսէ վեց դար առաջ: Այս հայելիին մէջ նայելով է որ զարդատուփը գործածող կինը կը ներկէր իր դէմքը: Ապարանջանը ընդելուզ-ուած է առիւծի գլուխներով: Նոյնպէս գեղագի-տական նուրբ ճաշակով չինուած են մանեակները:

Միդաս թագաւորի դամբարանին փնտռտուքը պիտի սկսի 1951ին: Ձմեռը պեղումներու չարու-նակութիւնը անկարելի ըլլալով, հնախօյզներ պիտի վերադառնան Ամերիկա եւ գարնան Թուր-քիա գալով պիտի վերսկսին իրենց աշխատանք-ներուն :

Պեղումներու գլխաւոր կէտն է Տափակ Բլուր կոչուած տեղը, որ 48 ոտք բարձր է եւ 620 եար-տա երկայնութիւն, 300 լայնութիւն ունի: Ասոր չուրջը կը գտնուին ուրիչ փոքր բլրակներ ալ, որոնք նոյնպէս դամբարաններ ըլլալ կը կար-ծուին: Ամենաբարձր բլրակը ունի 148 ոտք բարձ-րութիւն եւ կը կարծուի թէ ատիկա է Միդասի դամբարանը :

Հնախօյզները, այս պեղումներով կը ջանան երեւան բերել փռիւգեան մշակոյթի կապերը հել-լէն դասական քաղաքակրթութեան հետ: Կը ջա-նան նմանապէս հաստատել, թէ որ չրջանին սկը-սած է՝ մեռելները թաղելու տեղ զանոնք այրելու սովորութիւնը: Կ'ենթադրուի թէ այս սովորու-թիւնը Փռիւգիա մտցուցած է Կիմերիեաններ կոչուած կեղտացի ժողովուրդ մը, Ք. Ա. 650 թուականին հոն արչաւելէ վերջ: Կը կարծուի նը-մանապէս, թէ կարելի պիտի ըլլայ հետքերը գտ-նել դասական այն աւանդութեան, որ ծանօթ է «Գորտեան հանգոյց» անունով: Ըստ այս աւան-դութեան, հնադարեան այդ չրջանին, ժողովուր-դը, պատգամախօսի մը յանձնարարութեամբ փնտռած է թագաւոր մը եւ գտած է գայն: Գտ-նուածը մարդ մըն էր, որ որոչ պահու մը որոչ կէտէ մը կ'անցնէր: Նոր գտնուած այս թագաւորը կապեց իր կառքին երասանակները հանգոյցի ձե-ւով եւ գուչակեց թէ զայն պիտի կրնար քակել միայն համայն Ասիան գրաւող ինքնակալը: Ար-դարեւ, երբ Մեծն Աղէքսանդր անցաւ այդ կէտէն եւ գտաւ Գորտեան հանգոյցը, կ'ըսէ աւանդու-թիւնը, չկրցաւ քակել զայն եւ կտրեց իր սուրի մէկ հարուածով:

Գտնուած բոլոր հնագիտական իրերը կը դառ-նան Թուրքիոյ սեփականութիւնը :

Ամերիկացիներու ղեկավարութեան տակ կ'աշ-խատին տեղին վրայ վարձուած հարիւր պարզ աշխատաւորներ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ.— Սեպտեմբեր 3ին մեր մասնաճիւղը հրաւէր ստացած էր մրցելու Lugdunum խումբի մրցաչարքին (tournoi) : Հակառակ մեր անպատ-րաստ վիճակին, պատասխանեցինք, վստահ՝ մեր ուժերուն վրայ: Երեք մրցումներ կատարելէ վերջ մեր աչխոյժ խումբը տարաւ ջախջախիչ յաղթա-նակը, տիրանալով պրոնզեայ բաժակին:

× Տրջապատուած մարզադաշտի բացման Ա. խաղարկութիւնը տեղի ունեցաւ մեր պատանինե-րու եւ A. S. C. E. M.ի միջեւ: Մերոնք չահեցան ջախջախիչ յաղթանակ մը, 6—2:

Ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր Ա. խում-բերու մրցման: Նախ դաչտ ելան մեր քոյր մաս-նաճիւղի խաղացողները, բուռն ծափերու տակ : Ահա Լիոն Տէսինի խումբը: Երկուստեք կը չար-ուին: Երկու Օրիորդներ բռնած էին ժապաւէնի երկու ծայրերէն: Մեր բարեբար անդամներէն Յարութիւն Մանուկեան կը կտրէ մէջտեղէն, ծա-փերու տեղատարափին տակ :

Յետոյ տեղի ունեցաւ դրօչի փոխանակու-թեան արարողութիւնը: Դատաւորին կոչին վրայ, մե Վիէնի քոյր մասնաճիւղի պատուոյ նախա-գահ եղբ. Ալիքսանեան կուտայ առաջին հար-ուածը: Խաղը տասը վայրկեան տաք մթնոլորտ ստեղծեց, Ա. կիսախաղին Լիոն Տէսին չահեցաւ Ա. կէտը :

Երկրորդ կիսախաղին Մարսէյլցիները տի-րապետեցին եւ անոնք ալ իրենց կարգին նչանա-կեցին Ա. կէտը, տասը վայրկեան վերջ երկրորդը եւ յաղթական կէտը :

× Սեպտեմբեր 17ին տեղի ունեցաւ մեր խումբին մրցումը A.S.C.M.ի Ա. խումբին դէմ: Այս այն խումբն է որ եղանակի վերջաւորութեան Coupe de Lyonի ֆինալ մրցումին յաղթական հըռ-չակուեցաւ անիրաւաբար :

Ախոյենական մեր առաջին մրցումը տեղի կ'ունենայ մեր դաչտին վրայ:

Մեր պահեստի խումբին բարեկամական մըր-ցումէն վերջ անմիջապէս սկսաւ ախոյենական մրցումը, երկուստեք կրակոտ խաղարկութեամբ: Հինգ վայրկեան վերջ, հակառակորդը նչանակեց Ա. կէտը, մերոնք անտարբեր չարունակեցին խա-ղը, առանց վհատելու: Հազիւ քառորդ ժամ ան-ցած մերոնք փոխարինեցին կէտով մը, խաղը հա-ւասարեցնելով: Տեղացիները մեծ ճիգեր թափե-ցին երկրորդ նչանակէտ մը եւս չահելու համար, բայց ապարդիւն, մեր տղաքը յաջորդաբար նչա-նակեցին չորս կէտ, չահելով ջախջախիչ յաղթա-նակը եւ ափ ի բերան ձգելով տեղական խումբը : Կը մաղթենք նոր յաջողութիւններ եւ յարատե-ւութիւն :

ԼԻՏԵՍ

«ՅԱՌԱՋ«Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Թ.

Խոստովանում եմ, ես բոլորովին նման էի այն հիւանդին, որ գիտէ թէ իր համար բժշկու-թիւն չկայ, թէ մահն անխուսափելի է, բայց էլի յոյս ունի, որ հիւանդութիւնը մի կերպ, ինքն ի-րան, կ'անցնի ...

Մի կերպ... Երկար տարածութիւններ ան-ցայ, բայց չտեսայ այդ կերպը, այդ կախարդա-կան բալասանը: Եւ ինչպէ՞ս տեսնեմ, երբ նա չկայ, չէ կարող լինել :

Ես կանգ եմ առել ճանապարհի կէսում: Թաւրիզը անցել է Խորասան, անդադար դէպի արեւելք է չարժւում. այստեղ ասում են թէ Ա-ղանոտանը էլի կռիւ է ուզում. այստեղ հաւատա-ցած են, որ Թահմազը էլի հրաչքներ կը գործէ... Ինչ կասկած. բայց մեզ ի՞նչ օգուտ: Ղարաբաղից եկած Օսմանեան զօրքերը կանգ են առել այս կող-մերում. երէկ ես տեսայ նրանց ձիաների երա-մակները: Թէհմի փաչան առաջ չէ գնում եւ հաս-կնալի է թէ ինչու.— Առջեւում ոչինչ գործ չկայ: Այստեղ խօսում են, որ զօրքերը պիտի... վերա-դառնան: Ահա թէ ինչու կանգ առայ այս փոքրիկ գիւղում, որի բնակիչները չատ են եւ ամբողջ ժամանակ դողում են Թուրքերից :

Հասատար, ի հարկէ, չգիտեմ: Վերադարձ.. Սարսափելի չէ՞: Բայց ես ծածկել չեմ կարող: Յոյս ունեմ, որ Պօղոսը չորս օրում կը հասցնէ քեզ այս լուրը: Նրան էսկոյն ետ ուղարկիր, որ-պէսզի ես չարունակեմ ճանապարհս: Ո՞ւր, — այդ մի հարցնիր: Պարսկաստանը — մի անծայր անապատ է մեզ համար: Բայց ես խօսք եմ տուել չափչփել այդ անապատը, եւ պիտի կատարեմ իմ խօսքը: Ափսոսում եմ իմ ձիուն. բայց թող նա եւ նրա վրայ նստածը անապատի թռչունների կե-րակուր դառնան, միայն թէ Մելիք Աւանը կարո-ղանայ ամենայն վստահութեամբ ասել. «Ես փոր-ձեցի բոլոր միջոցները»: Անհամբեր սպասում եմ Պօղոսին ...

Երկու օր ուչ ես ստանում այս նամակը: Պատճառը ես եմ: Սպիտակ Խաչի մօտից ես ծռեցի ճանապարհս: Ուզում էի Ղարաբաղից հետս տանել մի փոքրիկ մխիթարութիւն եւ գնացի տեսնելու Մանասիքաչերին: Տեսայ... Համատարած խա-ւարի մէջ համեստ պսպղում է փոքրիկ կայծը : Մեր լացերի, մեր անհուն ցաւերի մէջ այդ մի բուռն մարդիկն էին, որ հանգստացրին ինձ, հան-գստացրին այն բոլորից յետոյ, որ ես տեսայ Սպիտակ Խաչի բակում եւ պարիսպներից դուրս: Այո, ողորմած Աստուածը մեզ համար մխիթա-րութիւն պահել է. բայց այդ մի փոքրիկ կայծ է.. Ի՞նչ կը լինի նրա վիճակը: Արդեօք կո՞ւլ կը գնայ զզուելի աղջամուղջի մէջ, թէ՞ հարիւրաւոր խա-րոյկներ կը վառէ մեր սարերում... Մեզ մնում է հրաչքի սպասել :

Մելիք Աւանը երկրորդ անգամն էր կարդում Ասլանի այս նամակը :

ԼԷՕ

լարեց , թէ իր գործը պիտի ըլլայ ստեղծել ֆըրանսական մեծ բանակ մը , որ ի վիճակի պիտի ըլլայ կասեցնելու Ռուսերու մէկ յարձակումը Արեւելքէն : «Ֆրանսա , այժմ աւելի լաւ պատրաստուած է քան 1939ին եւ շատ աւելի լաւ պիտի ըլլայ , երբ ամերիկեան զօրաբաժինները հասնին» :

Կ'ըսուի թէ դահլիճին մէջ ամէնէն աւելի ժիւլ Մոքն է որ կ'ընդդիմանայ Գերմանիոյ վերազինման : Եւ սակայն Ամերիկացիները կը պնդեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»Ը կը շարունակուի Պերլինի մէջ : Խորհրդային իշխանութիւնը արձակեց ամերիկեան պահակախումբ մը , որ ձերբակալուած էր Դշ · օր : Յաջորդ օրը ուրիշ միջադէպ մը պատահեցաւ : Տասներկու խորհրդային զինուորներ կ'ուզէին իրենց շրջանին կցել 175 մեթր հող , բայց Անգլիացիները բողոքելով զինուոր ղրկեցին : Ասոր վրայ Ռուսերը քաշուեցան :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան Քաղաք · Բիւրօն իր վերջին նիստին մէջ որոշեց .— 1 · Ուժտալ Վիշինսկիի առաջարկին՝ ընդդէմ ամերիկեան ծրագրին .— 2 · Սաստկացնել պայքարը զինուորութեան շրջանին բարձրացման դէմ (18 ամիս) , բողոքի ցոյցեր կազմակերպելով .— 3 · Պայքարիլ Գերմանիոյ վերազինման դէմ «զոր կ'ուզեն գլուխ հանել Մ · Նահանգները , իրենց նախայարձակ պատերազմը պատրաստելու համար Խ · Միութեան դէմ » :

218 ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ , որոնք Ռուսիա փոխադրուած էին հինգ տարիէ ի վեր եւ կ'աշխատէին զանազան գործարաններու մէջ , իրենց երկիրը վերադարձուեցան : Տակաւին հազարաւոր գերման մասնագէտներ կը մնան Խ · Միութեան մէջ , աշխատելու համար ի հաշիւ պետութեան :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանր տպաւորութիւն գործած է այն որոշումը որով Թուրքիան չընդունուեցաւ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ : Բայց միեւնոյն ատեն գրոյց կը շրջի թէ Նախագահ Թրումըն տրամադիր է միանալու Անգլիոյ , Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած զինակցութեան , որ երաշխիք մը կը կազմէ նախայարձակման դէմ :

Այրի Տիկին Զապէլ Խաչերիկեան եւ զաւակները Փիէր եւ Ալիէթ , Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մարտիկեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան եւ զաւակը (Սոֆիա) , սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն , հօր , զարմիկին եւ քեռայրին՝

ԽԱՉԻԿ ԽԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ (Պարտիզակցի)

որ 56 տարեկանին յանկարծամահ եղաւ Փարիզ · երեքշաբթի իրիկուն :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր , շաբաթ , կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին , Փարիզի Հայոց եկեղեցին , 15 , rue Jean Goujon , եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ԾԱՆՕԹ .— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Այրի Տիկին Նոյեմի Վարագաճեան , Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Վարագաճեան եւ զաւակները (Վիլէժ լը Պէլ) , Տէր եւ Տիկին Պօղոս Վարագաճեան (Ալեքսանեան) եւ զաւակները (Կրընոպլը) , Տէր եւ Տիկին Թադէոս Հօպճանեան եւ զաւակները (Լիոն) , Այրի Տիկին Սոֆիկ Կ · Տօնէլեան (Պուա Քոլոմպ) , Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօնէլեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք) , Տէր եւ Տիկին Լեւոն Կ · Տօնէլեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Արամ Կ · Տօնէլեան , Տէր եւ Տիկին Թադէոս Փալանճեան եւ զաւակները (Պէյրութ) , Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէրտէրեան եւ որդի ցաւով կը ծանուցանեն զառնաղէտ մահը

Պ · ԱՐՄԵՆԱԿ ՎԱՐԱԳԱՃԵԱՆԻ

իրենց ամուսնոյն , եղբօր , հօրեղբօր , փեսին եւ քեռայրին :

Որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի 21 Սեպտեմբեր , իր բնակարանին մէջ , 96 Ave. de Verdun, Bois Colombes :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր , շաբաթ , 23 Սեպտեմբեր , կէսօրէ վերջ ժամը 13.30ին : Մարմինը պիտի ամփոփուի Պուա Քոլոմպի գերեզմանատան մէջ : Ժամադրավայր 13.30 , իր բնակարանը :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Հ · Մ · Մ ·ի մրցումը այս կիրակի ժամը 1·30-ին Քլէյի խումբին դէմ , Իսի Սթատ Ժան Պուէն :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք ընկեր Լ · Յովհաննէսեանէ (Եգիպտոս) հինգ հազար ֆրանք , իր Փարիզ այցելութեան եւ «Յառաջ»ի 25ամեակին առթիւ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ · Մ · Ը · Մ ·ը այս կիրակի 24 Սեպտեմբեր Marignanի մէջ տեղւոյն օդանաւորդային խումբին դէմ կը կատարէ promotion d'Honneurի առաջին ախոյենական մրցումը :

Հ · Մ · Ը · Մ ·ի վարիչները այս տարի բոլորովին երիտասարդացուցած են Հ · Մ · Ը · Մ ·ի յարձակողական գիծը եւ մեծ վստահութիւն կը տիրէ վարիչի եւ մարզիկի միջեւ : Երկու մարզիչներուն , Պ · Պ · Վարդգէս Մրճոյեանի եւ Լեւոն Պագրճեանի դասերը եւ փորձերը արդէն իսկ իրենց արդիւնքը տուին երբ անցեալ կիրակի Մարսէյլի Հ · Մ · Ը · Մ ·ը , որ հրաւիրուած էր Լիոն-Տէսին մարզադաշտին բացման առթիւ , գեղեցիկ յաղթութիւն մը տարաւ :

Հ · Մ · Ը · Մ ·ը պիտի ճամբորդէ մասնաւոր օթօքարով որ ճամբայ պիտի ելլէ ժամը 1ին Bar du Globeէն : Փափաքողները կրնան դիմել Հ · Մ · Ը · Մ ·ի վարիչներուն :

✕ Մարսէյլի Հ · Մ · Ը · Մ ·ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Պ · Փիլիկեանի եւ Օր · Եղգովանեանի ամուսնութեան առթիւ :— Վ · Շ ·

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՅՍ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ

ՋՐՎԷԺ

(Ուսումնասիրութիւններ եւ դասախօսութիւններ երիտասարդութեան մասին)
Գրեց՝ Շ · ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր թիւերը , միացեալ , լոյս կը տեսնեն նոյնպէս ամսագլխուն :

ՎԱՐԴԱՄԱՍՏԵԱՆ (Հէքեաթներ) լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր ամսուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա · Սէմէրճեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առտու Փարիզի Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

ԽՄԲ .— Պատահաբար եւ ցաւով իմացանք մահը այս երիտասարդին , որ Կոմիտաս վարդապետի սաներէն էր , շատոնց մեկնւսացած՝ իր եղբօրը հետ (Հայկ) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ .— Հ · Յ · Դ · Շրջ · կոմիտէն ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին , Ա · Ահարոնեան ակումբը :

ՇԱՎԻԼԻ Հ · Յ · Դ · «Արդութեան» խումբի վարչութիւնը ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ Հ · Յ ·Դ · Նոր Սերունդի բոլոր ընկեր–ընկերուհիները , այս երկուշաբթի իրիկուն , ժամը 9ին դպրոցի սրահը : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

Հ · Յ · Դ · «ՍԵՒԱԿ» խումբի ժողովը այս չաբաթ ժամը 5·30ին , սովորական հաւաքատեղին :

Հ · Յ · Դ · ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կեդր · վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները այսօր , չաբաթ , ժամը 21ին , սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Միութ · ընդհ · ժողովը այս կիրակի 24 Սեպտեմբեր , ժամը 14·30ին Ազգ · Տան մէջ , 32 րիւ տը Թրէվիզ : Գործօն անդամներուն ներկայութիւնը պարտադիր է : Հրաւիրագիրները միասին բերել :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ · ժողովը՝ այս կիրակի , ժամը 14ին , 71 rue de Bonnelի սրահին մէջ : Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՓԱՐԻԶ

Իսիի Ազգ · դպրոցին սրահին մէջ

Այս չաբաթ երեկոյ ժամը 9ին : Կը ներկայացնէ ՍՕՍ եւ ՎԱՐԴԻԹԵՐ երգախառն թատերգ ·4գործ ·

Մուտք 100 ֆրանք :

Ներկայացումը կը վերջանայ 11·30ին :

Ծանօթ .— Յաջորդ ներկայացումն է ՇԱՀ ԻՍՄԱՅԻԼ :

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 1ին , կիրակի կէսօրէ վերջ : Ի գիտութիւն բոլոր աշակերտներուն եւ ծնողքներուն :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 24 Septembre 1950 Կիրակի 24 ՍԵՊՏԵՄ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6263–Նոր շրջան թիւ 1674

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Կ'ԱՂՃԱՏԵՆ, Կ'ԱՂՃԱՏԵ՜Ն

Հայրենասիրութեան տարրական պայմանն է ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին։ Պարկեշտօրէն քննել, վերլուծել դէպքերու ընթացքը։ Զանազանել սեւն ու ճերմակը։ Բարիքն ու չարիքը։

Այս պարտականութենէն չեն կրնար խուսափիլ մանաւանդ անոնք որ կը խօսին ու կը գործեն ազատ ափերու վրայ։ Ինչ դաւանանքի ալ պատկանին։

Առնենք լեզուի խնդիրը, որ կապ չունի ոչ կուսակցական դաւանանքի, ոչ ալ քաղաքական կարգուսարքի հետ։

Մենք անխնայ պայքար կը մղենք այս ճակատին վրայ, ըմբոստանալով անվրճելի, միրկապարանոց իրականութեան մը դէմ։

Մեր պայքարին աղբիւրներն են բուն իսկ խորհրդահայ հրատարակութիւնները, Երեւանի մէջ թէ այլուր։

Դաշնակցութեան ամէնէն մոլեռանդ հակառակորդներն ալ շատ աւելի բան գիտեն այդ մասին։ Աւելի դիւրաւ կը ստանան նոյն հրատարակութիւնները։

Անշուշտ անոնք ալ կը տեսնեն փուշն ու յարդը, աւազն ու խիճը, որ կը խաթարեն մայրենիքի ե՛ւ տառը ե՛ւ ոգին։

Եւ սակայն, տեսնելով հանդերձ, հազար կտոր կ'ըլլան, արդարացնելու, պարտկելու համար կատարուած բարբարոսութիւնը։

Կը ճգնին համոզել թէ «Պետական լեզու» կը ստեղծուի։ Թէ լեզուն կ'արդիանայ, կը հոխանայ, կը զարգանայ։

Առաջին բոցավառ ողջոյնը մենք պիտի արձակէինք, եթէ իսկապէս այդ մտահոգութիւնն ունենային։ Կամ ազատութիւն ունենային ա՛յդ ուղղութեամբ գործելու։

Յաճախ ըսած ենք եւ աշխատանք մը կը յայտարարենք.—

Թո՛ղ հրատարակեն ամբողջական ցանկը այն բառերուն զորս կրցած են յօրինել կամ յարմարցնել, եւ մենք զանոնք պիտի տարածենք ամենայն ուրախութեամբ։

Մեր գիտցածն այն է թէ, տասը յաջող բառի դիմաց — շինանիւթ, ժամկէտ, եւյթ եւն. — հարիւր օտար, թխածոյ, բարբարոս կապկութիւններ կը հոլովեն։ Գրաւոր թէ բանաւոր։ Մինչեւ անգամ գրական - գեղարուեստական հրատարակութեանց մէջ։

Կարելի չէ ձեռք առնել, օրինակ, Երեւանի գրական միակ ամսագիրը, «Սովետական Գրականութիւն եւ Արվեստ», եւ հաճութեամբ կարդալ կամ արտատպել որեւէ ուսումնասիրութիւն։

Կարելի չէ չընդվզիլ կոշկոռ կապած ազճատումներու դէմ։ Բոլորն ալ հետեւանք՝ տգիտութեան, իմաստակութեան կամ բռնութեան։

Եթէ կարմիր մատիտ մը ունենաք ձեր ձեռքը եւ ստորագծէք ռուս - թաթարական բառերն ու բացատրութիւնները, ձեր աչքին առջեւ պիտի պարզուի Քորէայի քարտէսը։

Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ մարդիկ ծրագրեալ քաղաքականութեան մը կը հետեւին, այս հարցին մէջ ալ։

Երեւանցի մըն է որ կը վկայէ.

— «Հայ լեզուի ստիճանական ռուսացման հասնելու համար, նրանք մտադրեցին նախօրօք արժեզրկել գայն իր ունեցած հարուստ բառապաշարից։ Նրանք տառացի անդամատեցին հայ լեզուն, նրա հարուստ եւ նոխ մասը դուրս հանեցին, որպէս ոչ–աշխարհիկ, եկեղեցական կամ ազնուապետական լեզու։ Նրանք ստեղծեցին մի ինքնատիպ պրոլետարական աղքատիկ լեզու, զուրկ հայերէնի հարուստ բառապաշարից ու նոխ յատկութիւններից»։ (Հայրենիք, 1 Սեպտ. 1950)։

Ծամբան այնքան լայն բացուած է որ, այլեւս սահման չկայ օտարաբանութեանց։

Այս խառնիճաղանճը պարտադրուած է նաեւ այն գրոց – բրոցներուն որ Հայաստան գացին։

Անոնք ալ — գրագէտ, բանաստեղծ կամ խմբագիր — կը կապկեն, կը թոթովեն միեւնոյն կեղծ գոհարները, դառնալով հասարակ խամաճիկներ։

Այսպիսի ծաղրանկարներո՞վ պիտի կազմուի պետական լեզուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՈՒՆԸ ՓՈԽԵՆՔ

Սատանան բարի թելադրութիւններ կ'ընէ երբեմն։

Երէկ, երբ Թրէվիզ փողոցէն կ'անցնէի, եռեւէս գիս ներս հրեց այն տեղը զոր «Հայկական» կամ «Ազգային» տուն կը կոչեն։

Առաջին անգամ էր որ պիտի ողջունէի այս հոյակապ շէնքը, երբ արտակարգ եռուզեռ մը նշմարեցի։ Ձախ կողմս՝ թղթավաճառի մը ապրանքները, աջ կողմս, ինքնաշարժ մը, քանի մը եռակիր (tri-porteur) հեծանիւ, ծրարներ եւ աղջիկներ որ փոխադրութիւններ կը կատարէին։

Այս գործունէութիւնը գիս ուրախացուց որ վերջապէս մեր «Ազգային» Տունը գործի է ձեռնարկեր։

Յառաջացայ, սլաք մը՝ շէնքին եռեւը կ'ուղղէր ժաֆը, եւ սլաք մըն ալ՝ երկու յարկ գետնին տակը՝ անուշեղէնի Մարգարեան աշխատանոցը։

Բայց հիասթափումս չուշացաւ, երբ լսեցի որ ձախակողմը՝ Ֆրանսացի թղթավաճառ մըն է, իսկ աջակողմը՝ արտածման - ներածման հրեայ հաստատութիւն մը։

Եւ յիշեցի որ, հակառակ դիմումներու, շէնքին խնամակալները որեւէ գոհացում չէին տուած մեր Միութիւններուն, այլ ուզած էին հեռացնել նոյնիսկ ժաֆը, որ սակայն կայ ու կը մնայ։

Ես ներելի բան մը չտեսայ օտարներու մուտքին համար այս շէնքէն ներս, որ, իբր թէ, ազգային կեդրոն մը պիտի ըլլար։ Գիտեմ որ բաժնետիրական ընկերութիւն մըն է, կազմուած առեւտրական նպատակով, չահագործելու համար զայն։ Ուրեմն ոչ միայն կրնան ամէնուն վարձու տալ, այլ նոյնիսկ ծախել։ Իմ եւ ձեր խառնուելիք բանը չէ այս։

Միայն թէ քանի որ այդ տունին Ազգային կամ Հայկական Տունի տիտղոսը կուտան, օտարներու մուտքէն ետքը, իր այդ դիմագիծը կը կորսնցնէ, եւ կը վերածուի միջազգային շրջանակի մը։

Ուրեմն, կ'առաջարկեմ որ անունը փոխուի, եւ պարզապէս կոչուի Թրէվիզ Փողոցի Տունը։

Ասով թէ՛ շէնքը կը փրկուի, թէ խնամակալութիւնը եւ թէ «ազգը» որ չկրցաւ ինքնայատուկ կեդրոն մը ունենալ։

ԹՈՐՈՍ ԱՂԲԱՐ

«Համազգային»ը ճանչցուած

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք, որ «Համազգային» Կրթական – Մշակութային Ընկերակցութիւնը լիբանանեան կառավարութեան կողմէ ճանչցուած է իբրեւ «էրաւա - բարոյական անձ»։ Այս ճանաչումով Ընկերակցութիւնը ասկէ ետք կրնայ օրինաւորապէս թէ՛ կտակներ ընդունիլ եւ թէ անշարժ կալուածներու տիրանալ՝ միշտ վայելելով երկրի կառավարական ու դատական հաստատութեանց պաշտպանութիւնը։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋՆ. ՏԵՂԱՊԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը Կարապետ Ա. քահանայ Մանուկեանի, որ առաջն. տեղապահի պաշտօնը կը վարէ արժանապէս, ողբացեալ Ներսէս արք. Մելիքթանգեանի վախճանումէն ի վեր։

Տէր հայրը, «լի ամօք», բայց միշտ առոյգ, որ Թեհրանէն Փարիզ հասած էր օդանաւով, բաղդատաբար բաւաքած կը նկատէ Ատրպատականի դաղութին վիճակը։ Ներգաղթէն ետ մնացած գիւղացիներն ալ տեղաւորուած իրենց նախկին բնակավայրերուն կամ տարբեր շրջաններու մէջ։

1950Ի «ԳԵՂՈՒՆԻ»Ն

Երէկ ստացանք Վենետիկի Մխիթարեանց գեղարուեստական պարբերականին՝ «Գեղունի»ի 1950ի թիւը, ամբողջովին նուիրուած Մխիթար Աբբահօր մահուան 200ամեակին։

Այս հրատարակութիւնը իր շքեղ տպագրութեամբ եւ մանաւանդ գեղարուեստական գունաւոր նկարներով կը գերազանցէ նախորդները։ Կը մասնակցին գրագէտներ, նկարիչներ, արձանագործներ իրենց լաւագոյն գործերով։ Գինը՝ 15 տոլար, որ մեծ գումար մը չէ, բաղդատելով կատարուած աշխատանքին եւ ծախքերուն հետ։

Քորէայի պատերազմը

Կարմիրները երկու կրակի մէջ

Դաշնակից բանակները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը Քորէայի բոլոր ճակատամասերու եւ յատկապէս հարաւային ռազմաճակատին վրայ։

Կարելի է ըսել, թէ այս ճակատին վրայ կարմիրներու բոլոր պաշտպանողական գիծերը խորտակուած են։ Փուզանի հիւսիսային շրջանին մէջ հարաւ. քորէական հինգ զօրաբաժիններու յառաջխաղացումը տեղի կ'ունենայ այնքան արագօրէն, որ անոնք պահ մը կորսնցուցին կապը իրենց գլխաւոր սպայակոյտին հետ։ Յառաջացման ընթացքին գրաւուեցան երեք քաղաքներ։ Այս շրջանին մէջ, համայնավարները, պաշարուելէ վախնալով, խուճապահար փախուստի մատնուած են։ Վաէկվանի հիւսիսը ամերիկեան ձիաւորներու զօրաբաժինը յառաջացաւ 30 քիլմ. խորութեան մը վրայ։ Նոր քաղաք մը գրաւուեցաւ։ Հետեւակազօրքի զօրաբաժին մը 27 քիլմ. յառաջացաւ Փուզան Սէուլ գլխաւոր խճուղիին վրայ եւ գրաւեց Քումչոն քաղաքը, Սուվոնէն 150 քիլմ. դէպի հարաւ – արեւելք։

Սէուլի ճակատամասին վրայ ալ — բացառութիւն նկատելով Սէուլ քաղաքը — ամերիկեան յարձակողականը կը շարունակուի մեծ յաջողութեամբ։ Ամերիկացիները գրաւեցին Սուվոն քաղաքը, Սէուլէն 30 քիլմ. դէպի հարաւ։ Քումչոնի ալ գրաւումով, հիւսիսային եւ հարաւային կամրջագլուխներու միջեւ եղած տարածութիւնը 150 քիլմ.ի կ'իջնէ։ Գրաւուեցաւ նաեւ Սուվոնի օդանաւային կայանը։ Այս գրաւումները ունին ռազմագիտական մեծ նշանակութիւն, որովհետեւ այդպէս կը կտրուի կարմիրներու գլխաւոր նահանջի գիծը հարաւէն դէպի հիւսիս։

Սէուլ քաղաքին մէջ է որ ամերիկեան եւ հարաւ. քորէական ուժերը բուռն դիմադրութիւն կը գտնեն, փողոցներու եւ շէնքերու մէջ դիրք բռնած կարմիրներուն կողմէ։ Թշնամին ամբարտակներ կազմած է բազմաթիւ կէտերու վրայ եւ ընդհարումները տեղի կ'ունենան փողոցէ փողոց եւ տունէ տուն մղուած կռիւներով։ Այս պատճառով կ'ուշանայ մայրաքաղաքին ամբողջական գրաւումը։ Ամէնէն բուռն կռիւները կը մղուին մայրաքաղաքի արեւմտեան թաղերուն մէջ։

Ռազմագերիներու պատմածներուն համաձայն, թշնամի զինուորներու բարոյական կորովը մեծապէս կոտրած է։

Գերմանիոյ վերազինման կնճիռը

Բուռն մենամարտ մը սկսաւ երեք դաշնակից երկիրներու արտաքին եւ պաշտպանութեան նախարարներու ժողովին մէջ, Գերմանիոյ վերազինման հարցին շուրջ (Նիւ Եորք)։ Վիճաբանութեանց առանցքը կը կազմէ այս փշոտ հարցը, որու ամերիկեան բանաձեւին կ'ընդդիմանայ Ֆրանսան։

Նիստերը կը գումարուին դռնփակ, բայց իրազեկներ կը հաղորդեն, թէ Ֆրանսայի պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ժ. Մոք, արտաքին նախարար Պ. Ռ. Շումանի պաշտպանութեամբ, վճռապէս կ'ընդդիմանայ Գերմանիոյ վերազինման գաղափարին։ Գերման եւ ֆրանսական գործակցութիւնը կը կայանայ ոչ թէ ուժերու յաւելման, այլ Եւրոպան վերականգնելու ճիգին մէջ, ըսած է Պ. Մոք։ Գերմանիան վերազինելը կը նշանակէ գործի վախճանէն սկսիլ։ Եւրոպային պակասը զէնքն է եւ ոչ թէ մարդիկ։ Այլանդակ բան է զինել Գերմանիան, Ատլանտեանի 12 երկիրները զինելէ առաջ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, զօր. Մարշըլ, հետեւելով Պ. Էչիսընի օրինակին եւ անոր նման պնդելով յայտարարած է, թէ Ֆրանսա չըմբռներ կացութեան ծանրութիւնը։ «Ռուսական վտանգը առասպել մը չէ»։ Զայն չէզոքացնելու համար անհրաժեշտ է սեղանի վրայ դնել բոլոր խաղաքարտերը, մինչեւ իսկ անոնք, որ մատները կ'այրեն ու կը մթագնեն ակարներու եւ երկչոտներու գիտակցութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՄԿՐՏԻՉ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Վերջին պահուն ստացուած նամակ մը կը հաստատէ Մկրտիչ Թոքաթլեանի մահը։ Թաղումը կատարուած է Անթիպի գերեզմանատան մէջ, ի ներկայութեան Քանէն եւ Նիսէն գացած հայրենակիցներու եւ օտար բարեկամներու։ Մարսէյլի հայ կաթողիկէ հասարակութեան ժողովրդապետը, Հ. Զուհաճեան վրդ. եկեղեցական արարողութենէն վերջ ֆրանսերէն դամբանական մը խօսած է։

Հանգուցեալը անցեալ շաբթու Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին կտակած է իր Թոքաթլեան փիրման։

«ՊԱՏԻՒՍ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ...»

(«Յառաջ»ի 25ամեակին առիթով)

Արդի աշխարհաբարը շատ բան կը պարտի մեր մամուլին: Առաւելապէս հայ թերթերու մէջ է, որ յղկուեցաւ եւ հետզհետէ գեղեցկացաւ, նրբացաւ հայ լեզուն: Թուրքիոյ մէջ, հին օրերուն, ընելիք շատ բան չունէին մեր թերթերը: Ուստի՝ ժամանակ եւ միջոց գտան զարգացնելու լեզուն: Այսպէս էր, որ մեր «մեծասքանչ»ը քիչ քիչ կատարեալ բանի մը վերածուեցաւ :

Ետքէն, երբ... ընելիքները շատցան, լեզուի արուեստը սկսաւ տեղի տալ. նահանջեց եւ տըժգունեցաւ: Ասկէ անշուշտ չշահեցաւ խորքը, բայց վստահօրէն տուժեց ձեւը: Հիմա արդէն մեր թերթերուն մէջ սկսած է գործածուիլ լեզու մը, որուն կէսը միայն հայերէն է իբրեւ բառ, քերականութիւն եւ շարադասութիւն, միւս կէսը Աստուած գիտէ, թէ ինչ է:

Շաւարշ Միսաքեան այս « միւս կէս»ին դէմ լարեց իր ծանր հրետանին: Քառորդ դար է ահաւասիկ այդ հրետանին կը գործէ: «Կը կրակէ» անվերջ: Այս աննահանջ կռիւը, յանուն լեզուի պաշտպանութեան, կը շարունակուի դեռ նոյն թափով ու կորովով:

Մարդիկ իրենց պաշտպանած դատին համեմատ կը մեծնան կամ կը պզտիկնան: Շաւարշ Միսաքեան «մեծցող»ներուն մէջ է, որովհետեւ մեծ, արդար, մեզի համար ճակատագրական դատ մըն է իր պաշտպանածը :

Տեղ – տեղ արդէն սկսած են բացեր, ճեղքեր գոյանալ մեր ճակատամասին մէջ, որուն պահակները կամ իրենց հաւատքը կորսնցուցած են, կամ իրենց ուժը: Երկու պարագային ալ անխուսափելի է նահանջը, վաղը հաւանաբար անխուսափելի պիտի ըլլայ նաեւ պարտութիւնը :

Շաւարշ Միսաքեան ոչ իր հաւատքը կորսնցուցած է, ոչ ալ ուժը: Չի մտածեր ոչ միայն նահանջելու, այլեւ մանաւանդ պարտուելու մասին: Այս անյողդողդ արիութիւնը պարզապէս կը հիացնէ մեզ :

Չենք ուզեր հարցնել, թէ ո՞վ պիտի յաղթուի ի վերջոյ այս մոլեգին պայքարին մէջ. ի՞նք թէ ուրիշները: Բայց կ'ուզենք հարցնել տեսակ մը երկմտութեամբ. « Ո՞վ պիտի յաղթէ ի վերջոյ. ի՞նք թէ ուրիշները»: Վասնզի չյաղթուիլը եւ յաղթելը միեւնոյն բաները չեն. մարդ կրնայ չյաղթուիլ երբեք, բայց նաեւ կրնայ չյաղթել բնաւ :

Մենք քիչ շատ կը ճանչնանք մեր հրապարակը: Մեզ շրջապատող պայմանները, այն անձեւ կամ բազմաձեւ խառնարանը, որուն մէջ ճակատագիրը առած նետած է մեզ, հաւատքի պակասը, մեր առաջնորդներէն ոմանց նահանջական ոգին, շատերուն կրաւորականութիւնը, աւելի շատերուն հոգեկան զինաթափութիւնը եւ ուրիշ ըսուելիք ու չըսուելիք մեղքեր մեզ դրած են գլխապտոյտ տըւող զառիթափի մը վրայ :

Շաւարշ Միսաքեանի եւ ուրիշ Շաւարշներու ոսկորները հաստցած են: Չենք կարծեր, որ ահարկու խորխորատի մը նայող զառիթափը կրնայ վտանգ մը ըլլալ իրենց համար: Բայց ամէն մարդ հաստ, կարծր, անբեկելի ոսկորներ չունի, թերեւս նոյնիսկ բնաւ ոսկոր չունի: Եւ անշուշտ շատեր, շատ շատեր, ամբողջ սերունդներ մեծով պզտիկով պիտի սահին ողորկ զառիթափէն վար, առանց կառչելիք ճիւղ մը գտնելու, թերեւս նաեւ առանց կառչելիք ճիւղ մը փնտռելու իրենց ճամբուն վրայ :

Հեռագգացութեամբ է, որ կը հարցնենք դարձեալ. « Ո՞վ պիտի յաղթէ ի վերջոյ. հրետանիին ետեւը կեցողնե՞րը, թէ՞ անոր առջեւ սպասողները» :

Կրնանք ուշացնել պարտութիւնը, բայց յոյս չունինք, որ մեր ունեցած զէնքերով կարենանք ապահովել յաղթանակը: Թերեւս ասիկա անհիմն յոռետեսութիւն մըն է միայն. թերեւս այս յոռետեսութիւնը չեն բաժներ «Յառաջ»ն ու «Յառաջ»ականները, կամ իրենց խառնուածքին իսկ բերումով եւ կամ անոր համար, որ իրականութիւնը տեսնելու, ըմբռնելու, մեկնաբանելու տարբեր եղանակ մը ունին: Բայց չենք հարցներ այլեւս, թէ ո՞ւր տարաւ մեզ «նստուկ իմաստուն»ներու լաւատեսութիւնը, օրինակի համար, Ամերիկայի մէջ :

Ինչ որ ալ ըլլայ եզրակացութիւնը, — եթէ անպատճառ եզրակացութիւն մը հանել պէտք է, — չենք կրնար չհիանալ աննահանջ հաւատքին վըրայ Շաւարշ Միսաքեաններուն, որոնք, Եւրոպայի մէջ նստած, գրեթէ հերոսական ճիգը կ'ընեն Եւրոպան հայացնելու: Կ'ընեն այդ ճիգը առնուազն բաբախուն պահելու համար հայ սիրտը, այսինքն մեր ժողովուրդին զգալու եղանակը, եւ շէն ու պայծառ պահելու հայ միտքը, այսինքն նոյն ժողովուրդին մտածելու եղանակը :

Շաւարշ Միսաքեանէն աւելի հմուտ, աւելի գիտուն մարդիկ, անկէ աւելի փայլուն հրապարակագիրներ կրնանք ունենալ միշտ, այսօր՝ ինչպէս վաղն ալ. բայց անոր մոլեռանդութեամբ զրահուած հայ լեզուի պահակներ կը վախնանք, որ շատ չունենանք մանաւանդ ասկէ ետք, մասնաւորաբար Եւրոպայի կամ Ամերիկայի պէս «Շամիրամեան պարտէզ»ներու մէջ :

Այս «նուիրեալ անձ»ը ճամբայ ելաւ գրպանը ունենալով միայն երրորդ դասարանի վկայագիր մը: Իր անսպառ եռանդը, անսահման նուիրումը, անընկճելի հաւատքը, իր կոչումին ու կատարելիք դերին ճիշդ ըմբռնումը, գրագէտի իր շեշտ խառնուածքը, հետախոյզ, գրեթէ խորասոյզ միտքը, փնտռելու եւ գտնելու, սորվելու եւ զարգանալու հետամուտ իր ոգին, վերջապէս միշտ բարձր բռնուած դրօշի մը տակէն քալելու իր անսասան կամքը իրեն համար եւ իր թերթին համար ապահովեցին առաջնակարգ տեղ մը մեր մամուլի պատմութեան մէջ :

Երրորդ դասարանի իր վկայագիրով ինք շատ աւելին ըրաւ, շատ աւելին տուաւ, քան կրցան ընել ու տալ քանի մը համալսարան աւարտող շատ ուրիշներ: Չենք վարանիր ըսելու, թէ ինք աշխարհին աւելին տուաւ, քան աշխարհ տուած էր իրեն: Պէ՞տք է, որ յիշենք ու յիշեցնենք հիմա, թէ փրոֆէսէօրի տիտղոս ու գլխարկ կրող մարդիկ կան այսօր մեր հրապարակին վրայ, որոնք բառերու վրայ կը քրտնին օրն ի բուն եւ մտքի իրենց աղքատիկ պակածով կ'ուզեն ազգը դաստիարակել եւ ազգին երախտագիտութիւնը շահիլ :

Քառասուն այսքան տարիէ ի վեր Շաւարշ Միսաքեան կը գրէ, կը խօսի, կը գործէ: Չենք կրնար ըսել, թէ ուղղակի երկինքէն երկիր իջած է հրեշտակի թեւերով եւ քերովբէի հոգիով: Բայց այն միակ փաստը որ ան յօժարեցաւ վրայ տալու իր կեանքը քան նկարագիրը, եւ այն դաժան, գրեթէ դժոխային պայմաններուն մէջ, ուրապրելէ աւելի տառապեցաւ, այդ միակ փաստը կը բաւէ զինք դասելու շարքին մէջ այն մարդոց, որոնք եթէ թիւով նուազին, սրտով կ'աճին:

Քսանըհինգ տարիէ ի վեր «Յառաջ» գրեթէ ամէն օր կրցաւ ըսելիք բան մը գտնել 60.000 Հայերու, որոնք գացած ինկած են աշխարհի ամէնէն քաղաքակիրթ անկիւններէն մէկուն մէջ, ուր սակայն դիւրութեամբ կրնան հալիլ անոնք, եթէ հայ լեզուն, հայադրոշմ խօսքը եւ հայկական ոգին չհսկեն ամէն օր եւ ամէն ժամ: Չենք կարծեր, որ սխալած ըլլանք, եթէ ըսենք, թէ Ֆրանսահայ գաղութը իր հայութենէն մաս մը, թերեւս մեծ մաս մը կը պարտի Շաւարշ Միսաքեանին եւ իր թերթին :

«Յառաջ»ի մէջ զգալի է միշտ տաք շունչ մը: Զգալի է նաեւ ջերմիկ մթնոլորտ մը, որուն բաժնեկից են իր աշխատակիցներն ու ընթերցողները: Թերթ մը չէ միայն, այլեւ դպրոց մը: Հասցուցած է աշակերտներ, որոնք ծանօթ են Յառաջի սաները անունով :

Չենք կրնար մոռնալ անշուշտ միւս Շաւարշը, Նարդունին, անժխտելիօրէն բաժնեկից՝ իր երէց ընկերոջ փառքին, ինչպէս դառնութիւններուն ալ: Ան աշխատակից մը չէ միայն, այլ հաւատարիմ ուխտապահ մը: Մեծ է եւ անփոխարինելի՝ իր նպաստը թերթին, անոր հիմնադրութեան առաջին իսկ օրէն: Առանց Շաւարշ Նարդունիի՝ «Յառաջ» բան մը նուազ պիտի արժէր ապահովաբար: Գրական հրապարակագրին քով զուտ գրագէտին ներկայութիւնը յաւելում մը չէ, բազմապատկութիւն մըն է:

Մեր մեծարանքը, իրենց անձերուն մէջէն, կ'երթայ իրենց գործին :

Գոհ ենք, որ «Յառաջ»ի քսանըհինգամեակը առիթ մը եղաւ հրապարակով եւս հաստատելու այս մեծարանքը, իբրեւ տուրք մը, զոր պարտաւոր ենք հատուցանել արժանաւորներուն եւ միայն արժանաւորներուն, գոնէ քսանըհինգ տարին անգամ մը :

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

ՅՈՒՇԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Սուրբ Լոյսը

Լոյսը ե՞րբ սուրբ չէ: Ամէնատեն ու ամէն տեղ՝ Լոյսը սուրբ է, բայց ոչ մէկ ժողովուրդ չէ մտածած լոյսը անմահացնել՝ իր հայրենիքի մէջ գտնուած լեռ մը, գետ մը, լիճ մը եւ կամ դաշտ մը Լոյս անուանելով :

Լուսապաշտ Հայոց ժողովուրդը միայն մտածեր է լոյսը յաւիտենականացնել: Ասկէ աւելի փառք կարելի չէ երեւակայել: Մենք միշտ սիրած ենք Լոյսը, մենք կռուած ենք անոր տեւականութեան համար: Մենք Լոյսի ջահակիր՝ Լոյսը խորհրդանիշ նկատած ենք, զայն ընդունած ենք մեր եկող – գացող բոլոր կրօնքներու մէջ :

Ո՞վ կրնար ասկէ աւելի գեղեցիկ ու իմաստալից բան մը ըսել Լոյսի եւ զայն ստեղծողի մասին.

« Լոյս, արարիչ լուսոյ, առաջին լոյս, բնակեալդ ի լոյս ...»:

Լոյսը կրնար երգել, լոյսը կրնար պանծացնել մի միայն հայ ժողովուրդը եւ հայ բերանը: Ուրեմն՝ փա՛ռք «Լոյսի Թագաւորութեան մեծ անտառին մէջ» բնակող, եւ իբրեւ լոյս ապրող հայ ժողովուրդին ...:

×

Իր լեռներու վրայ թառած, իր դաշտերն ու հովիտները սիրող, իր ջուրերն ու բոյսերը գովերգող Քղեցին, իբրեւ հարազատ ու զտարիւն մէկ մասնիկը հայութեան՝ իր լեռներէն մէկը Սուրբ Լոյս անունով մկրտեց: Եթէ Քղեցին նոյնիսկ մտաւորական մը տուած չըլլար, եթէ մեր ազատագրական պայքարին մէջ խառնած ալ չըլլար իր արիւնը, եւ՝ զայն նորէն պիտի ճանչնայի իբրեւ թիւ մէկ Հայ, քանի որ ան՝ բացառիկ մտածումով մը Լոյսը անմահացուց, անմահացնելով նաեւ իր լեռնակատարներէն մէկը :

Քաջառողջ ու վայելչակազմ, առոյգ ու սրամիտ Քղեցին, իր մշտաժպիտ հայրենիքովը, կախարդական լեռներովը, սքանչելի օդովն ու ջուրովը՝ մեր գաւառներու մէջ անուշ բացառութիւն մը կը կազմէ: Գարունը, ամառն ու աշունը Քղիի մէջ եղանակներ չեն, այլ՝ աստուածային արուեստաւոր քմայքէ մը ծնած քանդակներ :

Քղեցին թունդ ազգասէր էր, ամէն տեղ կ'ուզէր ցոյց տալ իր հայութիւնը: Ան՝ իր հայրենի լեռներն ու բլուրները հայացուցած էր եւ ճանչցուցած Թուրքին ու Քիւրտին, օրինակ Պտուկ Քար, Որդնուկ Ջոր, Պոյող Քար, Աղբրիկ, Սուրբ Դաւիթ, Սուրբ Եղիա, Ծովառ, Շուշան Քար, Վարդապետ Քար, Իրիցկին Քար, Քար գլուխ, Քարկանձոր, Սառատակ, Քարակ, Կաթնաղբիւր, Խորշունք: Իսկ իր գետերը՝ Գայլ, Կռան եւ Օրոր :

Ահա այս ժողովուրդն է որ իր լեռներէն մէկը կոչած է ՍՈՒՐԲ ԼՈՅՍ...:

×

Քղիի արեւմտեան կողմը, Տերսիմի սահմանին վրայ ցցուած է Սուրբ Լոյսը: Սրածայր է, երկու գագաթով եւ վիշապաձեւ, բարձր, կ'իշխէ ամբողջ Քղիի գաւառին: Անոր կատարին վրայ կեցող մարդը կրնայ տեսնել իր չորս կողմը տարածուած բոլոր գիւղերը, մօտ 300 հատ: Հայն ու Քիւրտը Սուրբ Լոյսին վրայ երդում կը կատարեն, կամ իրողութիւն մը հաստատելու համար՝ զայն վկայութեան կը կանչեն :

Այս լերան վրայ ծնող մանուկը շնորհալի կ'ըլլայ, եւ զայն՝ պարտադրաբար, համաձայն աւանդական սովորութեան Վարդերես կ'անուանեն: Սուրբ լոյսը ուխտատեղի է, իր սուրբը ունի եւ ուխտագնացութեան օրը :

Ուխտի օրը Կիրակի է, բայց շաբաթ օրուընէ կը սկսին պատրաստութիւնները, թոնիրները կը վառեն: Կ'եփեն լաւաշ, կաթա եւ խորտիկ: Ջուր կը տաքցնեն, կը լուացուին, կը մաքրուին, իրենց փոխնորդ ճերմակեղէնները, տօնական օրերու հագուստները, կօշիկն ու գուլպաները սնտուկներէն կը հանեն: Եթէ չունին՝ ուխտի չգացողներէն փոխ կ'առնեն...:

Ասով չի վերջանար սակայն: Այս բոլոր եղածները՝ երկրային բաներ էին ու մարմնի յատուկ: Կը մնայ հոգեկանը, հագուստով ու կօշիկով, սանտրուած մազերով եւ ոսկեղէն զարդերով մարդու հոգին չի փրկուիր..., Քղեցին գիտէ խիղճը հանդարտեցնելու եւ հոգին հրճուեցնելու ճամբան: Որու հետ որ կռիւ ըրած է ոեւէ խնդրով, դժտուած կամ քէն ըրած, պիտի երթայ անոր

ԻՆՉ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐ ՍԻՐԱԶԱՆ ...

«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

Ինչ տեսիլքներ սրբազան եւ պատգամներ երկնային ,
Ինկան երկրի վըրայ այս, հոգիներուն մէջ մարդուն,
Սիրոյ ձայնին, յաղութեան ծաղկէր երազն եւ Լոյսին՝
Կանթեղը վառ, իր հեւքով ըլլար իշխող, տրիբուն...

Որպէսզի Հերկն ըլլար լոյս, երազն անոր մշտավառ,
Անմեղներու արիւնէն ստացաւ իւղ եւ պատրոյգ,
Մոլորեցան փոքրիկներ, Ռաքել լացաւ վշտահար,
Ռամայի մէջ ողբ ու կոծ եւ օրօրոց մահաշուք...

Մինչ օրօրոցն իմ Ազգին, նոյն աստղի տակ տեսլական,
Իր հալածուող Յիսուսով աչքերն ուղղած Մասիսին,
Լուսաւորչի կանթեղին, անոնց ձայնին եւ արեան,

Հաւատարիմ իր ուխտին, մորթուողներով միասին,
Վաղուան լոյսին թեւաբաց եւ արեւուն կենսատու,
Աստուածարեալ Յիսուսով կուտան ողջոյն իրարու:

Գահիրէ ԳԷՈՐԳ ՉԷՔԻՃԵԱՆ

Պահ մը Ս. Պետրոսի առջեւ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ). — Բացառիկ երեւոյթ մը ունի այս տարի «Յաւիտենական Քաղաքը» :

Եթէ ամէն ատեն իսկ մասնաւոր երկիւղածութեամբ է որ հասարակ մահկանացուն կը բարձրանայ Սուրբ Պետրոսի սանդուղները, այս անգամ ալ աւելի անգուգական հանգամանք մը ունի ամէն ինչ: Տաք արեւի մը տակ, հազարաւոր ուխտաւորներ, աշխարհի բոլոր անկիւններէն կուգան հոդ, խումբերով, առաջնորդութեամբ վարդապետներու եւ փայտէ խաչ մը առջեւէն ու երգելով, աղօթքներ արտասանելով կը բարձրանան դէպի Աստուած :

Անկարելի է, նոյնիսկ անհաւատի մը համար խորապէս չտպաւորուիլ այս անսովոր երեւոյթէն: Եկեղեցի մը, հազուագիւտ եկեղեցի մը, իր մեծութեամբ, վսեմութեամբ թէ գեղեցկութեամբ— եկեղեցի մը ուր ամէն ոք կ'ուզէ զգալ Աստուծոյ յաւիտենական ներկայութիւնը, անոր գերբնական ուժը — եկեղեցի մը ուր ամէն մարդ կ'ուզէ ծունկի գալ, շնորհակալութիւն յայտնելու համար բոլոր անոնց որ կրցած են մարդկային ուժերով ներշնչել ժողովուրդներու գերմարդկային ներկայութիւն մը:

Շաբաթ օր, հայ ուխտաւորներ եւս մաս պիտի կազմէին այն ահաւոր թափորին որ խումբ, խումբ կ'առաջնորդուէր դէպի Սուրբ Պետրոս ուր Պապը պիտի տար իր օրհնութիւնը: Ժամը 5ին արդէն հրապարակին մօտ, աւելի քան հարիւր յիսուն Հայեր որոնց մէջ, բացի տեղական փոքր գաղութէն, կային Լեւոնեան եւ Մխիթարեան վարդապետներ, արտասահմանէն մամուլի ներկայացուցիչներ եւ շատ մը ուրիշ ուխտաւորներ, համախմբուած էին առաջնորդուելու համար դէպի Ս. Պետրոս :

Առաքեալը կարծես խորհրդանիշն ըլլար այդ օրը մարդկութեան եղբայրական զգացումներուն: Այդ օրը զանազան ամպիոններու մէջ կային անգլիացի, իտալացի, գերմանացի, սպանիացի եւ հայ ուխտաւորներու խումբեր: « Հաւատամք»ներ երգելով ժողովուրդը միացած այդ վայրկեանին դէպի մէկ նպատակ, մէկ խտէալ, մէկ սպասում՝ կ'աղօթէր: Դժուար է նկարագրել այն վայրկեանը երբ Պապը նստած իր աթոռին վրայ, զոր ուսամբարձ կը բերէին, մուտք գործեց մայր եկեղեցին: Ամէն լեզուով եւ հայերէն ալ, ժողովուրդը կ'ողջունէին զայն ծափահարելով եւ viva, կեցցէ, նոյնիսկ hաʹյլ պոռալով: Պապին հետ թափոր կը կազմէին կարդինալներ, որոնց կարդին Աղաճանեանը եւ հայ եւ օտար գերապայծառներ:

Պապը, անհանգիստ ըլլալով չկրցաւ անձամբ օրհնել ժողովուրդը եւ բարձրախօսներու միջոցաւ հինգ լեզուով հաղորդեցին իր մաղթանքները : Յետոյ ինք, ոտքի, տաճարին մէջտեղը, կոյսերու եւ լոյսերու մէջտեղ, տուաւ իր օրհնութիւնը բոլոր ներկաներուն, անոնց ընտանիքներուն, բարեկամներուն: Ապա, քալելով անցաւ բոլոր ուխտաւորներուն առջեւէն տալով տէրունական ողջոյնը :

Շնորհիւ հայ կաթողիկէ համայքին, այդ օր հայ ժողովուրդն ալ կրցած էր բացառիկ տեղ մը գրաւել հսկայ եկեղեցիին լաւագոյն ամպիոնին մէջ եւ ստանալ Պապական օրհնութիւնը: Դարձեալ շնորհիւ ատոր եւ Ս. Ղազարին է որ Իտալիոյ մէջ Հայ մը երբեք օտար չզգար ինքզինքը եւ հպարտութեամբ կը յայտնէ իր ազգութիւնը որ այնքան գնահատուած է Վենետիկէն մինչեւ Հռոմ:

Կիրակի առաւօտ, 17 Սեպտեմբեր, կարդինալ Աղաճանեան պատարագեց San Nicolas di Talentinoի մէջ, Լեւոնեան վարժարանին մօտ, ուր զանազան երկիրներէ ալ Հայեր եկած էին :

Ա. Մ.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ՊՍԱԿ...

Եւ 177 մկրտութիւն կատարուած է Արաբկիրի եւ Տիվրիկի մէջ, կը գրեն թերթերը:

« Ահա տիրացուական լուր մը » հեղնաբանեցին անշուշտ աթոռի համար «եկեղեցի՛, եկեղեցի» պոռացողներ եւ հառաջդիմականներ՝ եթէ կարդային այդ հոգեցունց լուրը ...

Ո՞վ են այս մկրտուողները: Իսլամութենէ՞ կամ կռապաշտութենէ՞ դարձած են անոնք թէ, նախալուսաւորչական շրջանէն մնացած Հայեր են :

Մի զարմանաք: Դեմոկրատ Թուրքիոյ քաղաքացիներ են այդ երանելիները, որոնք արտօնուած չեն ոչ եկեղեցի, ոչ տէրտէր, ոչ վարդապետ ունենալ :

Թուրք – Դեմոկրատ - հանրապետական կառավարութեան, «հայրական հովանիին տակ» սակայն արտօնուած են ձուլուելու, տաճկանալու, որպէսզի երկրին Թուրք տարրին հետ՝ հաւասարէ հաւասար ապրին...

Այս խեղճերը, հայ եկեղեցական իշխանութեան, պուտ մը միւռոնին եւ կլորակ մը նշխարքին կարօտովը կը տոչորին...

Եւ այդ իշխանութիւնը, Պոլսոյ մէջ, Ասլանեան արք·ը հայ - քրիստոնեայ դարձնելու, կրօնաւորները աշխարհականի վերածելու : Ժամերուն անօթները հաշուեյարդարի ենթարկելու պէս լուրջ եւ ծանր հոգերով տարուած է :

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ, մեր Աբքերը եւ Գերապատուութիւնները ստիպուած են, թէյասեղաններու եւ ընթրիկի հանդիսութեանց նախագահելու եւ սեղանօրհնութեանց լուրջ գործերով զբաղելու ...

Ազգէն, անսքեմ անհատներն ալ, այլապէս զբաղած են, հառաջդիմականի, յետադիմականի եւ հայաստանագործութեան կնճիռներըհարթելով, եւ եկեղեցիներու վարչութեանց մէջ, իրենց տակը աթոռ մը կպցնելու մտահոգութիւնով:

Կը տեսնէք, որքան զբաղած ենք: Կերակրուելու իսկ ժամանակ չունինք ...

Բարեբախտաբար, Էվէրէկցի Տէր Թորոս քահանայ մը, խաչն ու Աւետարանը եւ սափոր մըն ալ միւռոն գրկած, իր անձը վտանգի տակ դնելով՝ գացեր է Տիվրիկէ եւ Արաբկիրի շրջանները:

Եօթանասուն զոյգ Հայ պսակեր եւ177 հատ ալ կնունք–մկրտութիւն է կատարեր: Հինէն թաղուած ննջեցելոց վրայ ալ, յետ թաղման արարողութիւն կատարելով :

Ապրիս Տէր Թորոս: Լանջախաչ մը եւ «Ամենապատիւ» տիտղոսը քեզի՝ իմ կողմէս:

Պոլսոյ, Ամենապատիւ Ասլանեանէն շատ աւելի բարձր եկեղեցական մըն ես դուն :

Իսկ այն աշխարհական անձը, Սարգիս Եմէնիճեան, որ «անպաշտօն քահանայագործութիւն կ'ընէ եղեր Արաբկիրի մէջ», կ'արժէ «օրհնեալ տէր» մը, իմ կողմէ: Ես զինք պիտի կոչեմ Տէր Սարգիս քահանայ: Ան, կարգ մը ձեռնադրեալներէն աւելի արժանի է կրօնաւորութեան :

Եւ դուք, ո՛վ հայ բեկորներ, դեմոկրատ Թուրք կառավարութիւն մը ունիք այսօր:

Ան շատ լաւ գիտէ, որ ժողովուրդի մը եկեղեցին, կրօնքը եւ ազգային աւանդութիւնները ձեռքէն առնելը ցեղասպանութիւն է եւ ՄԱԿը, ցեղասպանութիւնը արգիլող օրէնք մը քուէարկեց, որուն տակ ստորագրած է դեմոկրատ – հանրապետական Թուրքիոյ ներկայացուցիչը :

Ամերիկայի մեր հայրենակիցները կտորճիկ մը գրութիւններով կրնան յուշարարել այս կէտը ՄԱԿի Թուրք պատուիրակին, որ իրենց դրացին է:

Այսքան մը յոդնութիւն չեմ կարծեր որ զլանան անոնք :

Ժամանակին, մեր գաւառներուն մէջ, հայ - քրիստոնեաները քրիստոնեայ դարձնելու պաշտօնով շրջող ամերիկացի միսիոնարներն ալ կրնան օգնել մերիններուն՝ եթէ մինչեւ այսօր չտաճկցան այդ Քրիստոսի բարի ծառաները ...

Ուրեմն, համբերութիւն ունեցէք: Զըլլայ որ յուսահատելով, ձեր «ազատ կամքովը» թլփատուելու որոշում տաք: Եւ մենք, օր մը, զարմանքի մատնուինք՝ թերթերու մէջ կարդալով՝ ձեր թլփատութեան հանդիսութիւնները ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

տունը, ներողութիւն պիտի խնդրէ, հաշտուի, որ՝ ուխտը ընդունելի ըլլայ, որ՝ սրտի հանդարտութեամբ ու հոգիի խաղաղութեամբ ուխտի երթայ ու վերադառնայ :

Կիրակի առտու, կանուխ ճամբայ կ'ելլեն, շատերը մանուանդ աղջիկներ–հարսերը, որոնք ուխտ ըրած են եւ խոստացած են ոտքով երթալ Սուրբ Լոյսին ոտքը — կ'երթան բոպիկ, առանց կօշիկի ու գուլպայի, կը քալեն փուշերու եւ մացառներու, քարերու եւ տատասկներու մէջէն: Փուշը ոտքերո՞ւն կը մտնէ, քարի մը զարնուելով եղո՞ւնգը կը կոտրէ, բումբերը մացառներէ՞ն կը բզկտեն, — ո՞րու հոգ, իրենք՝ ուխտաւորներ են Սուրբ Լոյսին, այսպէս վճռած են, կը քալեն հանդարտ, առանց տրտունջի ու բողոքի: Չէ՞ որ մարմինը տառապեցնելով կարելի է հասնիլ հոգիի փրկութեան ...

Տակաւին արեւը չծագած՝ կը հասնին Սուրբ Լոյս լերան ստորոտը, ուր՝ պաղօրակ ջուրով աղբիւր մը կայ: Հոն՝ պահիկ մը կը կենան, նախաճաշ ընելու, քիչ մըն ալ հանգստանալու համար: Առաջին անգամ աղբիւր հասնողը իրաւունք կ'ունենայ ջուր սրսկելու վերջը եկողներու վրայ :

Այս աղբիւրը իր ջուրը կը վազցնէ գիշեր ցերեկ, ու իր առջեւը տարածուած հովիտին մէջ կը լճանայ, ճահիճ մը կը շինէ, որուն մէջտեղը տասնեակ մը ուռենիներ կան, հոն կը հաւաքուին յոգնած ուխտաւորները զովանալու եւ հանգստանալու համար: Այս տեղէն մինչեւ լերան կատարը ժամ մը կը տեւէ :

×

Այս աղբիւրէն երբ որ մէկը վեր նայի, դէպի Սուրբ Լոյսին գագաթը, պիտի կարծէ թէ, ան՝ ապառաժ մըն է, բոլորովին լերկ: Բայց երբ որ ծայրը կը հասնի, հոն կը տեսնէ դիհի քանի մը ծառեր՝ որոնք մէկ կամ երկու գրկաչափ բուներ ունին: Նուիրական են ասոնք, Սուրբ Լոյսի սուրբիկ ծառեր, ոչ մէկը իրաւունք ունի ճղիկ մը անգամ փրցնելու...: Նուիրական ծառեր կտրողը, իր տուն տանող ու վառող մարդը չարաչար կը պատժուի: Այս անգիր օրէնքը կը տարածուի Հայաստանի ուխտավայրերու բոլոր ծառերուն վրայ անխտիր:

Ուխտաւորները, հայ եւ քիւրտ, երբ Սուրբ Լոյսի բարձունքը կը հասնին, գետին կը խոնարհին, հողը կ'առնեն, իրենց երեսներուն կը քսեն, քարերը կը համբուրեն ջերմեռանդութեամբ եւ հաւատքին տաքովը: Լերան վրայ քարքարոտ հարթավայր մը կայ ու տեղ տեղ ալ՝ քարայրներ, որոնք հաւանաբար հեթանոս դարերու մէջ մեհենատեղեր եղած էին:

Այս քարայրներու մէջ քահանան կը պատարագէ, մատաղցու կենդանիներու յատկացուելիք աղը կ'օրհնէ, յետոյ՝ մատաղցուները քարայրեկեղեցիին բոլորտիքը կը պտտցնէ՝ աղօթքով եւ խնկարկութեամբ :

Օրհնուած երկիր, օրհնուած միս եւ օրհնուած ժողովուրդ :

Ամէն բանի մէջ եւ ամէն բանի վրայ՝ Օրհնութիւն, ով Սուրբ Լոյս օրհնութեան աղբիւր...:

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Թ.

— Հրաչքն արդէն երեւում է, ասաց նա ինքն իրան եւ ետ դառնալով, նայեց Պօղոսին: Որ անշարժ սպասում էր չէմքի մօտ :

— Ե՞րբ տեղ կը հասնես, հարցրեց Մելիքը:

— Եթէ կը հրամայես գիշերն էլ գնա՜լ, — երեք օրում կարելի է :

— Իսկոյն ճանապարհուիր եւ այդպէս էլ արա: Ես էլ գնում եմ, բայց մինչեւ այն ժամանակ կը վերադառնամ... Նա ինձ հարկաւոր է: Բարի ճանապարհ ...

Պօղոսը չշարժուեց, թէեւ Մելիքը նորից նայեց նրան, գլուխը շարժեց եւ բարի ճանապարհ ցանկացաւ :

— Բայց ի՞նչ հրաման տանեմ, հարցրեց Ասլանի ծառան:

— Հա, ես քեզ չասացի· բայց միթէ՞ դու չգիտես :

— Չգիտեմ:

— Լսիր: Հէնց որ տեղ կը հասնես, թող Ասլանը նոյն րոպէին ձիու գլուխը դարձնէ դէպի մեզ: Ասա, հարկաւոր չէ անապատները չափչփել: Ես նրան սպասում եմ...

— Պօղոսը գլխի շարժումով իմաց տուեց, որ հասկանում է եւ շտապով դուրս գնաց:

Կէս ժամից յետոյ Տողից հեռանում էր եւ Մելիք Աւանը: Հասնելով գետի մեծ ձորին, նա երեսին խաչ հանեց, յաջողութիւն խնդրեց երկնքից եւ շարժեց ձիու սանձը:

— Հրաշքն արդէն երեւում է, կրկնեց նա իր մտքում: Ասլանը հաստատում է խենթ աղջկայ ասածները: Հրաշք է, ի հարկէ, որ մեզ քնից զարթեցնում են եւ ցոյց են տալիս մեզ համար պատրաստած զարհուրելի թակարդը: Մենք քուն էինք, իսկ մեր թշնամիները սրում էին իրանց սրերը... Ահ, հիմա մենք չենք քնի ...

Նա տանում էր իր հետ մի հսկայական, մի յանդուգն միտք :

Այժմ օգնութեան աչք դնելը երեխայութիւն էր երեւում: Այժմ նա հասկանում էր, որ մինչեւ օտարը իր սրտի մէջ համակրութեան մի աննշան կաթիլ կը պատրաստէ մի արնաքամ երկրի համար, վերջինս կարող է մի օրում զոհ գնալ մի ահռելի աղէտի, կարող է անսպասելի կերպով մի անծայր գերեզմանատուն դառնալ :

Ոչ, տիրողները իրանք են անխուսափելի դարձրել մի հարց՝ մեռնել կամ ապրել... Ապրելու համար կռիւ է հարկաւոր: Եթէ անկարելի է դարձել բացարձակ կռուել, ճակատ ճակատի դէմ, միթէ՞ դա նշանակում է թէ նրանք, որոնք ապրել են ուզում, պիտի բոլորովին ձեռք վերցնեն կռուելու մտքից :

ԼԷՕ

Նոր խստութիւններ ներքին թշնամիներու դէմ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ արեւմտեան պետութիւնները մասնաւոր ծրագիրներ կ'որոճան, սանձելու համար ներքին թշնամիներու գործունէութիւնը։ (Գործադուլ, վնասարարութիւն եւայլն)։

Այսպէս, Անգլիոյ մէջ կը խորհին վերահաստատել ներքին պահակախումբերը, զուգընթաց՝ Ֆրանսայի հետ որ նոյնպէս որոշած է այդպիսի խումբեր կազմել զինուորութեան շրջանը անցուցած քաղաքացիներէ։

Այս ծրագիրները մօտերս պիտի քննուին Լոնտոնի մէջ։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի ներքին պահակախումբերը մասնաւորապէս պիտի գործեն վայրաչուներու դէմ (փառաչիւթիստ) եւ պիտի հսկեն ճարտարագործական հաստատութեանց վրայ։

X Մ. Նահանգներու խորհրդարանը որոշեց գործադրել հակաբոլշեւիկ օրէնքը, հակառակ Նախագահ Թրումընի ընդդիմութեան։

Այս օրէնքը ծերակոյտին կողմէ քուէարկուած էր 7ի դէմ 51 ձայնով, երեսփ. ժողովին կողմէ՝ 20ի դէմ 312 ձայնով։ Նախագահը երկար պատգամագիր մը ուղղելով խորհրդարանին, կը բացատրէ իր ընդդիմութեան պատճառները։ Կ'ըսէ թէ այս օրէնքը «պիտի օգնէ անոնց որ կ'ուզեն կործանել մեզ։ Պիտի օգնէ հաւանական թշնամիներու, քանի որ անհրաժեշտ պիտի դառնայ կատարեալ ցանկ մը հրատարակել պաշտպանութեան գործարաններու, աշխատանոցներու եւ ուրիշ հաստատութեանց մասին։ Ահագին ժամանակ, եռանդ եւ դրամ վատնել պիտի տայ դատական նախարարութեան եւ ապահովութեան տեսչութեան, գործադրելու համար կասկածելիներու ցուցակագրութիւնը։ Երկիրը պիտի զրկէ այն կարեւոր օգնութենէն զոր կ'ընծայեն բազմաթիւ օտարականներ, իբրեւ տեղեկատու։ Դժգոհութիւն պիտի պատճառէ բարեկամ կառավարութեանց։ Պիտի ստիպէ որ ամերիկեան կառավարութիւնը հսկողութիւն կատարէ մարդոց մտածումներուն վրայ։ Պիտի դիւրացնէ խռովարար օտարականներու հըպատակութիւնը։ Եւ վերջապէս լայն իրաւասութիւններ պիտի տայ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն խանգարելով քաղաքացիներու խօսքի ազատութիւնը»։

Այս պատգամագրին ընթերցումէն անմիջապէս վերջը, Երեսփ. ժողովը մերժեց Նախագահին որոշումը անուանական քուէարկութեամբ եւ ստուար մեծամասնութեամբ։

X Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկու ամերիկացի գործակալներ հարիւրաւոր անդամներու ցանկը ներկայացուցած են ֆրանսական կառավարութեան որպէսզի զանոնք հետապնդէ իբրեւ կասկածելի։

ՎԻՇԻՆՍԿԻ Կ'ԱՌՆԷ ԿԸ ՔԱԼԷ

Ցատկանչական միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, քաղաքապետութեան կողմէ ի պատիւ ՄԱԿի անդամներուն եւ 1500 հրաւիրեալներու տրուած հացկերոյթի ընթացքին։ Քաղաքապետ Պ. Տիուի իր ճառի ընթացքին ըսաւ.—

— Կարելի չէ անգիտանալ այն բարբարոսական իրողութիւնը, թէ Խ. Միութիւնը կեդրոնացման կայաններու մէջ արգելափակած է 10—15 միլիոն մարդիկ, որոնք բռնի կ'աշխատցուին մահուան եւ չարչարանքի համազօր պայմաններու մէջ։

Մինչ ծափերով ընդունուեցան Պ. Տիուիի խօսքերը, սեղանակիցներէն Պ. Պ. Վիշինսկի եւ Մալիք, ճառի աւարտումէն վերջ հեռացան սրահէն, կարգ մը ժողովականներու սուլոցներուն տակ։ Այս տեսնելով, քաղաքապետը ըսաւ.— «Ուրախ եմ տեսնելով մեկնումը անոնց, որոնք կը ջանեն աշխարհը կործանելու համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԼ թեկնածու է Ապահովութեան Խորհուրդի անդամակցութեան, ինչպէս գրած ենք արդէն։ Իրեն դէմ կանգնած է Լիբանանը, աջակցութեամբ արաբական երկիրներու։ Գահիրէի ամերիկեան դեսպանը պիտի պաշտպանէ Թուրքիոյ թեկնածութիւնը։ Այս առթիւ, ֆրանսական գործակալութեան թղթակիցը կ'ըսէ թէ՝ Թուրքիան ընդունուած չըլլալով, Ատլանտեանի Դաշինքին մէջ, Մոսկուա կրնայ օգտուիլ անոր դառնութենէն, իր հողային պահանջները մէկդի դնելու եւ բարեկամութեան դաշնագիր մը առաջարկելու համար Անգարայի։

ՊՈԼՍՈՅ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Սկիւտարի մէջ ձերբակալուած է տնտեսական համալսարանի նախկին ուսուցիչներէն Միհրի Պէլլի։ Կ'ամբաստանուի թէ 1944ին գաղտնի կազմակերպութիւն մը ստեղծած էր համալսարանին մէջ, «Իլէրի Կէնճլիք» անունով եւ ձեռնարկած համայնավար քարոզութեան։ 1945ին դատապարտուած երկու տարի բանտարկութեան եւ ինը ամիս աքսորի։ 1947ին բանտէն արձակուելով արտասահման փախած էր ֆրանսական շոգենաւով մը։ Ցետոյ կեղծ անցագրով մը Թուրքիա վերադարձած էր Սուրիայէն։ Իր վրայ գտած են 500 ոսկի, երկու ատրճանակ եւ 150 փամփուշտ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեանը որոշման վրայ, Սթրազպուրկի քաղաքապետական խորհուրդի անդամակցութենէն հրաժարեցաւ իրենց ընկերուհին, որ համարձակած էր.... վարչապետին ձեռքը սեղմել, պաշտօնական ընդունելութեան ատեն ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Տիկին Էլիզ Ասլանեանէ (այրին ողբացեալ Մանուկ Ասլանեանի, Պէյրութ), երկու հազար ֆրանք, Յառաջի 25ամեակին առթիւ։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՅՍ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ

ՋՐՎԷԺ

(Ուսումնասիրութիւններ եւ դասախօսութիւններ երիտասարդութեան մասին)

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ – ՔՈՅԺի Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր թիւերը, միացեալ, լոյս կը տեսնեն նոյնպէս ամսագլխուն։

ՎԱՐԴԱՄԱՍՏԵԱՆ (Հէքեաթներ) լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր ամսուն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

«Վարդենի»

Քնարերգական բանաստեղծութեանց նոր հատորը։ ՇՔԵՂ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

Գին 400 ֆրանք Ֆրանսայի համար, արտասահման 2 տոլար։

Դիմել բոլոր հայ գրավաճառներուն եւ Ն. ՏԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ, 10 rue Mounet Sully, Paris (20)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վիէնի Ց. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, սանուհի Վ. Անտոնեանի եւ Ս. Ուզունեանի նշանախօսութեան առթիւ։ Յովսէփ Ուզունեան երկու հազար ֆրանք, Սուրէն Թէրզեան եւ Կարապետ Անտոնեան հազարական, Յովհաննէս Ուզունեան 500 ֆրանք։

ԱՆԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Բացուած է շրջանին հայ լեզուի ուսուցման յատուկ հինգշաբթիի դպրոցը՝ տեղափոխուած Պուա Քոլոմպի կեդրոնը, 43 rue Charles-Chafson, աշակերտներու երթեւեկի դիւրութեան համար։

Փութացէք ձեր զաւակները արձանագրել դպրոց։ Դասաւանդութիւնները կը սկսին արդէն։

Կրթական յանձնախումբ

Հ. Մ. Մ.ի մրցումը այս կիրակի ժամը 1.30ին Քլէյի խումբին դէմ, Իսի Սթատ Ժան Պուէն։

ԵՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ «Սեւակ», «Փոթորիկ» եւ «Րաֆֆի» խումբերը Քատէի սովորական հաւաքատեղին, այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին դպրոցի սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՎԻԷՆ.— Ց. Կ. Խաչի սանուհիները եւ համակիրները, դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8.30ին, «Հ. Օհանջանեան» ակումբը։ Կը դասախօսէ Հ. Կ. ՏԷՐ-ՄՈՎՍԵՍԵԱՆ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Միութ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի 24 Սեպտեմբեր, ժամը 14.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ։ Գործօն անդամներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։ Հրաւիրագիրները միասին բերել։

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ։ Ի գիտութիւն բոլոր աշակերտներուն եւ ծնողքներուն։

ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Փարիզի եկեղեցւոյ Լիլայի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 5ին, հինգշաբթի։
Rue des Bruyères, Les Lilas, métro des Lilas։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամիս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 27 Septembre 1950 Չորեքշաբթի 27 ՍԵՊՏ.

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6265 – Նոր շրջանի թիւ 1676
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՆԽԵԼՔՄԵՆԵՐԸ» ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Նորէն իրարանցումի մատնուած են Թուրքիոյ վարիչներն ու գրիչները:

Եթէ առաջինները որոշ խոհեմութեամբ կ'արտայայտուին, միւսները շատ ալ չեն ծամծմեր բառերը, յայտնելու համար իրենց դառն յուսախաբութիւնը:

Պատճա՞ռը,— Երբ Մեծերը նորէն մերժեցին Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնել Թուրքիան, որ ամէն դուռ զարկած էր այս անգամ, «մտից առմս» մը ստանալու համար:

Լուրը հազիւ Անգարա հասած, Հանրապետութեան նախագահը ուղղակի վարչապետարան երթալով, երկու ժամ խորհրդակցեցաւ վարչապետին եւ արտաքին գործավարին հետ:

Միեւնոյն ատեն արտաքին նախարարը մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիական եւ ֆրանսական դեսպաններուն հետ:

Այս պաշտօնական տեսակցութիւններէն աւելի, Թուրք մամուլին հրատարակութիւններն են որ կը պարզեն իրարանցումին խորութիւնը:

Քանի մը հատուածներ, իբրեւ յատկանշական պարագայ, եթէ ոչ ախտանշան:

«Կապը փրցուցին» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Հիւրրիյէթ» լրագիրը կը յայտարարէ բարձրաձայն.

— «Ատլանտեանի Ուխտին մէջ առնուած չըլլալու վերջին դէպքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կապը փրցնել մեր եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ: Այս դէպքը կ'ապացուցանէ թէ այսուհետեւ Թուրքիա եւս հարկադրուած է «պէզիրկեան»ի պէս շարժիլ: Այսուհետեւ գիտնալու ենք ամէն գնով սակարկել, համահաւասար պայմաններու մէջ»:

Քիչ մը աւելի յառաջ երթալով, Թունդ ազգայնական թերթ մը, «Միլլիյէթ», կը ձայնէ խմբագրական բեմէն.

— «Թուրքիա պարզապէս կ'ուզէր փակել Մօտաւոր Արեւելքի մէջ բաց մնացած ճեղք մը: Թուրքիոյ նման զօրաւոր պետութիւն մը չեն առած Ատլանտեանի ուխտին մէջ, որեւէ պատճառով: Անիկա պէտք է նկատել ոչ թէ Դեմոկրատ կառավարութեան ձախողանքը, այլ, ընդհակառակն, աշխարհը վարել կարծող մեծ պետութեանց անխելքութիւնը»: (17 Սեպտ.):

Տակաւին առաջարկներ կան որ վերաքննուին եւ փոխուին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած զինակցութեան դաշնագիրները:

Ընդհանուր եզրակացութիւնը շատ պարզ է.

— «Աղէտը որ կո՛ղմն ալ պայթի, մենք մեր ճակատագիրը պիտի խորհինք»: Ուրիշ խօսքով, Թուրքիան պիտի ապաւինի «իր ուժին եւ ազգային միութեան»:

Չափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ ամէն յոյս կտրած են արտաքին աշխարհէն:

Օրինակ, «Վաթան»ի խմբագրապետը, Ահմէտ Էմին Եալման, որ ամերիկեան կրթութիւն ստացած է, Նիւ Եորքէն ղրկած երկար խմբագրականով մը կ'ապահովէ.—«Ամերիկան մեզ առանձին չի թողուր Մոսկուայի մէկ յարձակման առջեւ»:

Բայց եւ այնպէս, յուսախաբութիւնը դանադան ծրագիրներ որոճալ կուտայ Անգարայի: Կրնայ դուռ բանալ անհաճոյ փորձութեանց:

Թերեւս այս մտահոգութեամբ է որ Մեծերը կ'ուզեն պաշտպանել Թուրքիոյ թեկնածութիւնը՝ իբրեւ անդամ Ապահովութեան Խորհուրդին:

Եթէ յաջողին, էրած սրտի մխիթարանք մը ընծայած պիտի ըլլան իրենց պաշտպանեալին, որպէսզի աչքը դուրսը չմնայ ...

Դեռ անցեալ օր, ֆրանսական գործակալութիւնն էր որ կը հաղորդէր թէ Մոսկուա կրնայ օգտուիլ Թուրքիոյ դառնութենէն, «իր հողային պահանջները մէկդի դնելու եւ բարեկամութեան դաշնագիր մը առաջարկելու համար Անգարայի»:

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիան այս անգամ ալ մարզանքներ կը փորձէ, չահագործելու համար Մեծերուն «անխելքութիւնը»:

Մանաւանդ որ, ատենէ մը ի վեր Մոսկուան անընդհատ կը ձաղկէ «ամերիկեան աշխարհակալութիւնը», Անգարայի կառավարութեան աչքերը բանալու համար: Ճիշդ ինչպէս կ'ընէր 25—30 տարի առաջ, միացեալ ճակատ կազմելով «ընկեր» Քէմալի հետ, ընդդէմ «կապիտալիստական – իմպերիալիզմ»ին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԵՐԲՈՐ ԲԱՑՈՒԻ ...

Մեղքը... թարգմանողին վիզը:

Տեղական թերթ մըն է որ կը պատմէ, իբրեւ աղբիւր ցուցնելով Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Փրավտա:

Խորհրդային քաղաքացի մը, Լէոնիդ Սորոլեւ, ստորագրած ըլլալով Սթոքհոլմի խաղաղութեան կոչը, կը բացատրէ իրենց պարտականութիւնները.

— «Կրցածս պիտի ընեմ պատերազմը մերժելու համար: Պիտի կեցնեմ կառախումբերը: Երբեք պիտի չօգնեմ որ զինաբարձ նաւերուն բեռները պարպուին: Պիտի հսկեմ որ օդանաւերը հրանիւթ չստանան: Զինուորներուն ձեռքերէն պիտի խլեմ զէնքերը: Կառավարութեան անդամները պիտի զրկեմ ուտեստներէ, ըմպելիներէ, ջերմութենէ, հեռաձայնէ եւ հաղորդակցութեան միջոցներէ: Պիտի զգետնենք անոնք որ պատերազմի մէջ կը քաշքշեն մեզ, եւ եթէ ռազմասէրները նոյնիսկ յաջողին նոր պատերազմ մը պայթեցնել, անոնց դէմ պիտի դարձնեմ իմ ձեռքերուս մէջ դրուած զէնքերը»:

Այս «լուսաբանութիւնները» հրատարակելէ վերջ, փարիզեան թերթը կ'ըսէ թէ հետեւանքը այն եղաւ որ միայն Տանիմարքայի մէջ 14 հազար քաղաքացիներ ետ առին իրենց ստորագրութիւնները:

Լիբանանի թերթերը կը գրեն թէ իրենց կրօնապետն ալ, որ վերջերս ծանօթ կոչը ստորագրած էր բարեմտօրէն, չեղեալ հռչակեր է զայն, հրապարակային յայտարարութեամբ մը:

Հովուապետը կ'ըսէ թէ նախապէս հաւանութիւն յայտնեց, կարծելով որ բարի նպատակի մը կը ծառայեն, բայց յետոյ ստուգեց թէ համայնավարական ձեռնարկ մըն է Սթոքհոլմի կոչը:

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց զգայուն է եւ թափանցիկ՝ խաղաղութեան վարագոյրը:

Անշուշտ անոր համար որ առ այժմ իր չինանիւթը կը կազմեն թուղթն ու մելանը, ճառերն ու քարոզները, եւ ոչ թէ երկաթը կամ պողպատը:

Հաւատա՞նք թէ այդ օրն ալ պիտի տեսնենք.

— խաղաղութեան եւ ազատութեան պատուար մը՝ անթափանցելի եւ անխորտակելի: Անսասան՝ մինչեւ անգամ հիւլէական ռումբին դէմ...

ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի 23 Սեպտեմբեր թուականով.—

Գարեգին Ա. կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Արտաւազդ եւ Դերենիկ եպիսկոպոսներու, Մարսէյլ հասաւ երէկ, ուրբաթ առաւօտ: Կայարանին մէջ դիմաւորելու գացած էին Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ՝ ատենապետ Տոքթ. Սիմոնեան եւ Պ. Պ. Վ. Սահաթճեան, Բ. Զիլճեան, Ուլուհոճեան եւ քահանայից դասը ամբողջութեամբ: Հիւրերը առաւօտեան հանգստացան Ատլանտիկ պանդոկին մէջ: Կէսօրուան ճաշէն ետքը կաթողիկոսը եւ Դերենիկ եպ. մեկնեցան իտալական «Փաչէ» շոգենաւով:

ՆԵՐՔԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ մասին ճառ մը խօսելով, ներքին նախարարութեան խորհրդականը, Պ. Իօժէն Թոմա (ընկերվարական), յայտարարեց թէ երկու միջոցներ պիտի գործադրեն, ի խնդիր ազգ. պաշտպանութեան.— 1. Ամուր պատուար մը կազմել արտաքին թշնամին կասեցնելու համար.— 2. Չէզոքացնել ներքին թշնամին: «Մեր մտքէն չանցնիր բռնութեամբ արգիլել քարոզութիւնը քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային վարդապետութեան մը որ կը կոչուի համայնավարութիւն, անշուշտ հանրապետական օրէնքները յարգելու պայմանով»: Օդանաւային նախարարութեան խորհրդականն ալ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, վերջ տալու համար ներքին վնասարարութեան (սապոթաժ): Իսկ զօրավար Կոլի բանբերը, Պ. Կաստոն Փալեւսքի, ցաւով դիտել տուաւ թէ միշտ ալ ոստիկանական ցանցէն կը խուսափին «խոշոր ձուկերը»: Ցետոյ յայտարարեց հեգնութեամբ.— «Կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ ազդարարութիւն մը տալ օտար հինգերորդ դունդին: Ի՞նչ ազդարարութիւն: Որպէսզի պահուի՞ն: Անոնք այդ ազդարարութեան չեն սպասեր եւ խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ»:

Թրումըն եւ Ստալին պիտի տեսակցի՞ն

Պ. ՄԱԼԻՔԻ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ապահովութեան Խորհուրդին Խորհրդային ներկայացուցիչը, Պ. Մալիք ընդունելով ամերիկացի խաղաղասէրներու պատուիրակութիւն մը, յայտարարեց թէ ինք համաձայն է հանդիպումի մը Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան բարձր վարիչներուն միջեւ, ներկայ տարակարծութիւնները հարթելու եւ կատարեալ խաղաղութիւն մը իրականացնելու համար:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Պ. Մալիք աւելի բացորոշ արտայայտութիւն մը չէ ունեցած, բայց տարակոյս չկայ որ «բարձր վարիչներ» ըսելով կ'ակնարկէր Նախագահ Թրումընին եւ սպարապետ Ստալինին:

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը, հետեւեալ չորս հիմնական հարցումները ուղղեց Պ. Մալիքի.—

1) Ձեր կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ՞ չգործածել, առաջին անգամ, հիւլէական ռումբը:

2) Համաձա՞յն էք որ ընդհանուր զինաթափութիւն մը կատարուի եւ հիւլէական ռումբը օրէնքէ դուրս հռչակուի բոլոր ազգերու կողմէ, ՄԱԿի միջոցով կատարուելիք խիստ հակակշռի մը եւ քննութեան ձեւով:

3) Խ. Միութիւնը կ'ուզէ՞ յաջողցնել տեսակցութիւն մը Ստալինի եւ Թրումընի միջեւ, Արեւելքն ու Արեւմուտքը իրարմէ բաժնող տարակարծութիւնները հարթելու համար:

4) Համաձա՞յն էք որ գաղափարներու փոխանակութիւն մը կատարուի ազգերու միջեւ, միջազգային լաւագոյն հասկացողութիւն մը իրականացնելու նպատակով:

Պ. Մալիք, այս չորս հարցումներուն ալ դրական պատասխան տալէ վերջ, բառ առ բառ ըսած է.

— «Ես կողմնակից եմ որ հանդիպում մը տեղի ունենայ ամերիկացի եւ խորհրդային բարձր վարիչներու հետ, երկու երկիրներու միջեւ եղած տարակարծութեանց մասին բանակցելու եւ ամբողջական խաղաղութեան մը իրականացման օգնելու համար»:

Թերթերը կ'ըսեն թէ Պ. Մալիք, այս բովանդակութեամբ յայտարարութիւններ ընելու համար ստացած ըլլալու է նախօրօք իր կառավարութեան հաւանութիւնը: Կանխահաս է սակայն այժմէն ըսել, թէ ի՞նչ է այս յայտարարութեանց բուն բնոյթը,— Նոր քարոզութի՞ւն մը խաղաղութեան անունով, թէ խորհրդային քաղաքականութեան նոր մէկ դարձուածքը՝ իրական խաղաղութեան մը ճամբուն վրայ: Ամէն պարագայի տակ, պէտք է յիշել, թէ Նախագահ Թրումըն, առջի մէկ օրէն կողմնակից եղած է տեսակցութեան մը Ստալինի հետ, պայմանով որ այս վերջինը Ուաշինկթըն այցելէ: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը բացարձակապէս մերժած է մինչեւ այսօր երկկողմանի բանակցութեանց մտնել Խ. Միութեան հետ, այլ պաշտպանած է այն տեսակէտը, թէ Խ. Միութեան հետ ամէն բանակցութիւն ընդհանուր հարցերու մասին պէտք է կատարուի Միացեալ Ազգերու շրջանակին մէջ:

Քորէայի պատերազմը

ՍԷՈՒԼԻ ԿԷՍԷՆ ԱՒԵԼԻՆ ԳՐԱՒՈՒԱԾ.— ՔԱՂԱՔԸ ԿԸ ԱՅՐԻ.— 18.000 ԿԱՐՄԻՐՆԵՐ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ ԵՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ.— ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ ՄԻԱՑԱԾ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅԻՆ ԵՐԷԿ

Հարաւային Քորէայի մայրաքաղաքին՝ Սէուլի մէջ կռուող կարմիրներու դիմադրութիւնը զգալապէս տկարացած ըլլալով, ամերիկեան ուժերու յառաջխաղացումն ու քաղաքի ամբողջական պաշարումը տեղի կ'ունենայ արագօրէն: Այս ուժերը հասած են արդէն մայրաքաղաքին կեդրոնը: Իսկ քաղաքին վրայ տիրապետող հարաւային բարձունքին վրայ պարզուած է ամերիկեան դրօշը: Ամերիկեան նաւազները փշրեցին քաղաքի արեւմտեան կողմը դիրք բռնած կարմիրներու պաշտպանողական գիծերը, իսկ նոր կռուի մտած հարաւ. քորէական ուժերն ալ կորեցին թշնամիի նահանջի ճամբան քաղաքի արեւելեան շրջանին մէջ: Երեք ուղղութեամբ կատարուած յարձակումներու շնորհիւ Սէուլ ամբողջովին մեկուսացուեցաւ եւ անոր ներքին պաշտպանողական գըլխաւոր դիրքերը ջախջախուեցան: Այժմ քաղաքին մէջ պաշարուած կը մնան 18 հազար կարմիրներ, որոնք դէպի հիւսիսային Քորէա փախչելու հա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԲԵ՞Ք ՊԻՏԻ ՉՄՈՌՑՈՒԻ

Բ.

1920ի Սեպտեմբերէն մինչեւ Դեկտեմբեր Հայաստանի Հանրապետութիւնը ենթարկուեցաւ հիւսիսէն Խորհրդային Ռուսիոյ եւ հարաւէն Քէմալական Թուրքիոյ միացեալ յարձակման :

Ռուսական մուրճի եւ Թրքական սալի միջեւ ինկած Հայաստան պարտուեցաւ եւ Ռուսիա ու Թուրքիա խորհուրդի նստեցան բաժնելու համար բռնուած որսը :

Դեկտեմբեր 2ին Ալեքսանդրապոլի մէջ, Խորհրդային Ռուսիոյ ներկայացուցիչ վրացի բոլշեւիկ Պուտու Մտիվանիի ճնշումին տակ ստորագրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը, որով Թուրքիա կրկին կը ստանար Պրեսթ Լիթովսքի «բողենի» դաշնագրով իրեն տրուած հողերը՝ Կարս՝ Արտահան, Օլթի, Կաղզուան եւ Սուրմալու, որոնց վրայ այս անգամ աւելցաւ նաեւ Նախիջեւանը :

1920ի Դեկտեմբեր 2ին խորտակեցաւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը եւ անոր տեղը գրաւեց Խորհրդային Հայաստանը:

Մոսկուայի անպատեւ ծառաներու՝ հայ բոլշեւիկներու համար 1918ի մայիս 28էն մինչեւ 1920ի Դեկտեմբեր 2ը Հայաստան գոյութիւն ունեցած չէ: Մոսկուայի ամէն գոյնի ծառաներու համար Հայաստանի պատմութիւնը կը սկսի 1920ի Դեկտեմբեր 2էն յետոյ: Ըսենք միջանկեալ, որ Հայաստանի գոյութեան այդ նոր թուականը նըւիրագործուած է նոյն ինքն Ջէօրէքճեան կաթողիկոսի կոնդակներով եւ «հայրապետական» թուղթերով: Ջէօրէքճեան կաթողիկոսի համար ալ մեր օրերու Հայաստանի պատմութիւնը կը սկսի 1920էն:

Արդ, ի՞նչ են ըրած Մոսկուայի անպատիւ ծառայ բոլշեւիկները իրենց իշխանութեան օրով, պաշտպանելու համար Հայաստանի շահերը :

Յենլով Խորհրդային Ռուսիոյ ուժին վրայ անոնք կրնայի՞ն սրբագրել տալ այն աղաղակող անիրաւութիւնները, որ կատարուած էին Հայաստանի դէմ :

Անտարակոյս որ կրնային :

Ի՞նչ եղաւ, սակայն, իրականութիւնը :

1921ի Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ ռուսեւթուրք դաշնագիրը, որով խորհրդային Ռուսիա Թուրքիոյ կը զիջէր ոչ միայն բովանդակ Թրքա-Հայաստանը, այլեւ Արտահանի, Օլթիի, Կարսի, Կաղզուանի եւ Սուրմալուի շըրջանները: Այդ դաշնագրով Հայաստանէն կ'անջատուէր նաեւ Շարուր Նախիջեւանի շրջանը, որուն կը տրուէր ինքնավարութիւն Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ :

1921ի Հոկտեմբեր 13ին Կարսի մէջ ստորագրուեցաւ ռուսեւթուրք երկրորդ բարեկամական դաշնագիրը, որու մէջ նոյնութեամբ վերահաստատուած է Մոսկուայի Մարտ 16ի դաշնագիրը հայկական հողերը Թուրքիոյ զիջելու մասին:

Խորհրդային Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութեան նուիրուած «Արմենիա» երկհատոր աշխատութեան մէջ բոլշեւիկ Բ. Բորեան գրած է հետեւեալ տողերը Կարսի դաշնագրի մասին.

— «Կարսի մէջ խորհուրդներու արեւելեան քաղաքականութեան ճանապարհին եւ ի շահ համաշխարհային խաղաղութեան ծախու դրուեցաւ» Հայաստանը :

«Աւելի ծանր եւ աւելի աննպաստ խաղաղութիւն՝ քան Կարսինն է, պատմութեան էջերու վըրայ հազիւ թէ կարելի է գտնել :

Այդ դաշնագիրը «ըստ էութեան ամենախայտառակ խաղաղութիւնն էր Հայաստանի համար»:

Այս տողերը գրողը բոլշեւիկ մըն է, որ հետագային գնդակահարուած է ճշմարտութիւնն ըսելու յանդգնութիւնն ունեցած ըլլալու համար:

Նոյնիսկ Պրեսթ Լիթովսքի «բողենի» դաշնագիրը եւ Ալեքսանդրապոլի մէջ Խորհրդային Ռուսիոյ ճնշումին տակ Հայաստանին պարտադրուած Դեկտեմբեր 2ի դաշնագիրը այնքան զարշելի չեն, որքան Մոսկուայի եւ Կարսի ռուսեւթուրք դաշնագրերը, որոնցմով Ռուսիա զիջած է Թուրքիոյ ոչ միայն Կարսի, Արտահանի, Օլթիի, Կաղզուանի եւ Սուրմալուի շրջանները, այլ նաեւ Շարուր Նախիջեւանի շրջանը:

Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագրերը ստորագրողը եւ գործադրողը Դաշնակները չեն, այլ ռուս բոլշեւիկները եւ սորկածին հայ բոլշեւիկները :

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն Թուրքիա դուրս ելաւ խորտակուած, ջախջախուած: Թուրքիայէն զատուեցան եւ անկախ պետութիւններ կազմեց ամբողջ արաբ. աշխարհը:

1920ի Օգոստոս 10ին Սեւրի դաշնագրով Թուրքիա պարտաւորուեցաւ ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան յանձնել Թրքա-Հայաստանի հողերը, Միացեալ Նահանգներու նախագահին սահմանագծումով :

Թուրքիա պարտուած աշխարհի առջեւ դատապարտուած եւ մասնատուած երկիր մըն էր 1920ին :

1920էն սկսեալ Թուրքիա ոտքի ելաւ Խորհրդային Ռուսիոյ աջակցութեամբ :

Ջախջախուած Թուրքիան ոտքի հանողները Դաշնակները չէին, այլ ռուս բոլշեւիկները, միշտ գործակցութեամբը սորկածին հայ բոլշեւիկներու :

Խորհրդային Ռուսիա Թուրքիոյ ընծեռեց իր աջակցութիւնը քաղաքական, զինուորական, տնտեսական եւ բարոյական գետնի վրայ :

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն յետոյ Թուրքիա դատապարտուեցաւ քաղաքակիրթ աշխարհի կողմէ իբրեւ 1915ի հայկական աննախընթաց եղեռնը կազմակերպող ոճրագործ պետութիւն :

Հայոց եկեղեցին, Հոգելոյս Գէորգ Ե. կաթողիկոսի հրահանգով Ազգային Սգատօնի Օր հռչակեց Ապրիլ 24ը, յարգելու համար մեր մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը եւ յիշեցնելու համար Թուրքիոյ իր գործած Մեծ Ոճիրը :

Ռուսական սուիններով Հայաստանը նուաճուելէ յետոյ, Հայաստանի մէջ արգիլուեցաւ ոչ միայն Ապրիլ 24ի Սգատօնը, այլեւ ոեւէ յիշատակութիւն 1915ի Մեծ Եղեռնի մասին: Զի՞ որ Մեծ Եղեռնի յիշեցումը կրնար վշտացնել հայանուն բոլշեւիկներու «արքատաշ» «յեղափոխական» ջարդարար Թուրքերու սիրտը :

Ապրիլ 24ի Սգատօնը Հայաստանի մէջ արգիլողները եւ 1915ի Մեծ Եղեռնը ուրացողները Դաշնակները չէին, այլ Էնվէրի հետ Պաքուի Համաժողովին մասնակցած սրիկայ հայ բոլշեւիկները :

Այդ մե՞նք է, որ կը գործակցինք Թուրք ենիչէրիներուն:

Բայց մենք դեռ ըսելիք ունինք :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆՔԻ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Արուեստական կենդանիներու ծնունդը

Անգլիացի իւրաքանչիւր ընտանիք ունի իր ընտանի կենդանին, — շուն, կատու, թռչուն, հնդկահաւ, կրեայ թէ թութակ: Սակայն ոչ մէկը այնքան զուրգուրանքի արժանացած է որքան Տոքթ. Crey Walterի կրիաները: Որովհետեւ ինք շինած է զանոնք իր կնոջ գործակցութեամբ :

Տոքթ. Ուոլթըր Պրիսթոլի Ջղագիտութեան կաճառի տնօրէնն է: Այդ երկու կրիաները կը կոչուին Elsie եւ Elmer: Այս անուններէն առաջինը կազմուած է Electro Hight Sensitive Internal External բառերու սկզբնատառերէն, իսկ երկրորդը՝ Electro Mecanical Robot բառերէն: Տարօրինակ անուններ, որոնք տառացի կ'արտայայտեն կրիաներու կազմը:

Ասոնք աշխարհի առաջին արուեստական կենդանիներն են: Բայց, պիտի ըսէք.— «Պարզ խաղալիկներ են: Ամէնքս ալ մեր մանկութեան տեսած ենք տախտակամածին վրայ վազող թիթեղեայ մկնիկներ, ինչպէս սեղանին վրայ պարող թաւիշէ արջեր»: Ոչ. կը սխալիք: Բոլորովին տարբեր են Տոքթ. Ուոլթըրիստեղծած արարածները: Առաջին անգամ է որ մարդուն ձեռքէն ելած առարկայի մը շարժումները խորհիլ կուտան իրեն: Թէեւ մեքենական են այդ շարժումները, սակայն անշեղ ու բիրտ ուժի մը չեն հպատակիր չարունակ:

Անմիջապէս ըսենք որ, Ամերիկայի մէջ տասնեակ տարիներէ ի վեր ծնունդ առած է բարդ գիտութիւն մը որ կը կոչուի Cybernétique: Այս անունը կազմուած է յունարէն բառէ մը որ կը նշանակէ ղեկ: Արդարեւ, ղեկավարեալ ու ինքնաշարժ (automatique) մեքենական ուսումնասիրութեանց նուիրուած գիտութիւն մըն է, որ կը ջանայ կենդանական ջղային թէ ուղեղային դրութեանց գործունէութիւնը իրականացնել ելեկտրոնային միջոցներով: Բազմաթիւ մաթեմաթիկոսներ, ջղագէտներ, հոգեբաններ, ելեկտրոնագէտներ եւ ուրիշ մասնագէտներ կը գործակցին այս երիտասարդ գիտութեան առաջադրութեանց իրականացման համար: Ան կը մտնէ ամերիկեան գիտական բոլոր ձգտումներուն գործունէութեան մէջ, որոնք կը շօշափեն մարդկային ընկերային հարցեր: Ինչպէս՝ բնախօսութիւն, քաղաքականութիւն, տնտեսագիտութիւն, դեղեցկագիտութիւն, ընկերաբանութիւն, հոգեբնախօսութիւն եւ նոյնիսկ... պատերազմ ու բախտախաղ :

Նոյն հեռանկարը կը հետապնդէ նաեւ Տոքթ. Ուոլթըր իր ելեկտրոնական կրիաներով: Եթէ ասոնց պատեանը վերցնէք, ականատես պիտի ըլլաք մեքենական բարդ կառուցուածքի մը: Հնարիչը այս արուեստական կենդանիները օժտած է երեք զգայականութեամբ.— 1. Լոյսին, 2. Իրենց մէջ կուտակուած որոշ քանակութեամբ ելեկտրականութեան եւ 3. Իրենց պտոյտներուն ընթացքին պատահած արգելքներուն նախատեսութեամբ :

Անշուշտ հեղինակը կրնար աւելի բարդ բաղակցութեամբ մը տարբեր զգայութիւններ ու «ցանկութիւններ» տալ իր ստեղծագործութեան : Սակայն այսքանն ալ արդէն կը հաստատէ մարդուն հնարամտութեան ու բարձր իմացականութեան կարողութիւնը եւ աստիճանը :

Ինչպէս իրական կենդանիները, այս արուեստական կրիաներն ալ կը տեղափոխուին սնունդ փնտռելու նպատակով: Սակայն ասոնց սնունդը ելեկտրականութիւնն է: Շարժումները կը կատարուին երեք անիւներու միջոցաւ, որոնց ետեւի երկուքը բուն շարժիչներն են, իսկ առջեւի առանձին անիւը կը ղեկավարէ ուղղութիւնը :

Կրիաներուն պատեանէն դուրս ցցուած է լուսաելեկտրական բջիջ մը: (Ասիկա ընդհանրապէս կը բաղկանայ սէլէնիոմ մետաղի թերթէ մը, որ լոյսի ճառագայթներու թռթռացումները կը փոխանցէ ելեկտրական ընկալուչ կամ արձանագրիչ կազմածներու): Այս բջիջը փարոսի մը նման ինքն իր վրայ դառնալով եւ զգայուն՝ լոյսի ամենատկար ճառագայթներու, կը տիրապետէ կրիային շարժումներուն, ցոյց տալով անոր հետեւելիք ուղղութիւնը :

Այսպէս, երբ լոյս մը ճառագայթէ, բջիջը պահ մը կանգ կ'առնէ, ու անշարժ «կուլ» կուտայ ու կը «մարսէ» այդ լոյսը, զայն ելեկտրական հոսանքի վերածելով: Ապա «կորուչէ» թէ պէ՞տք է շարժիլ լոյսին ուղղութեամբ: Որովհետեւ մի կարծէք թէ ան կ'ախորժի ամէն լոյսէ: Այդ արուեստակեալ կրիաները ունին նաեւ իրենց «ցանկութիւնները» ու կ'ախորժին միայն միջակ ուժգնութեամբ լոյսի աղբիւրներէն: Լոյսի զօրաւոր ճառագայթներու ազդեցութեան տակ կամ մթութեան մէջ անոնք փնտռտուքի կ'ելլեն իրենց յարմար լոյսը գտնելու համար: Եւ գտած տեղն անիւները ինքնաբերաբար կանգ կ'առնեն, իրենց ներքին հոսանքներու հաւասարակշռութեամբ :

Սակայն միւս կողմէ երբ «անօթութիւն» ըզգան, այսինքն երբ կը սպառի իրենց ելեկտրական հոսանքի պաշարը ստամոքս — բարդուցիչին (accumulateur) մէջ, ահա այն ատեն անոնք զօրաւոր լոյսի պահանջը կ'ունենան, ուրկէ կը կարծեն ստանալ իրենց պաշարը: Անշուշտ լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար այդ ձեւի լուծում մը: Եթէ տեսականօրէն հնարաւոր նկատուի, գործնական գետնի վրայ այդպիսի կարելիութիւն մը տակաւին հեռու է իրագործուելէ :

Հնարիչը իր արարածներուն անօթութեան յագուրդ տալու համար շինած է մասնաւոր բոյն մը ուր կը դիմեն անոնք, ամէն անգամ որ պահանջը զգան: Այս արուեստակեալ արարածներուն հակադիր ցանկութիւնները միջակ թէ զօրաւոր լոյսերու հանդէպ, յառաջ կը բերեն բարդ վիճակ մը որ զանազան անակնկալներու կ'առաջնորդէ զիրենք, զարմանք պատճառելով հնարիչին :

Այժմ տեսնենք թէ այս տարօրինակ կենդանիները ի՞նչ կերպ կը վարուին երբ արգելքի մը հանդիպին :

Ինչպէս ըսինք, անոնք շատ զգայուն են որեւէ խոչընդոտի հանդէպ: Պարզ հպում մը բաւական է որ զիրենք մղէ խոչընդոտէն ազատելու, ելք մը գտնելու: Եւ անոնք կը սկսին աջոյին ատամները յիշեցնող փոքր շարժումներով եւ խոչընդոտին հորիզոնական ուղղութեամբ յառաջանալ, մինչեւ որ զայն անցնին :

Ի տես այսքան կատարեալ, զգայուն ու խոհական կազմածներու, Norbert Wienerի հետ կարելի է [illegible]այտարարել.— «Եթէ ԺԸ. դարը ժամացոյցի դարը հանդիսացաւ եւ ԺԹ. դարը շոգեշարժ մեքենայինը, ապա Ի. դարու երկրորդ կէսը պիտի ըլլայ ինքնաղեկավարեալ մեքենագիտութեան շըրջանը :

Ինքնաղեկավարեալ մեքենագիտութիւնը պատկերն իսկ է ջղային եւ ուղեղային շարժումներուն: Հետեւաբար ինքնաբերաբար կ'ուղղէ նաեւ իր գործունէութեան ընթացքին կատարած վրիպումները: Օրինակ՝ արդի հակօդային թնդանօթները բատարի միջոցաւ ոչ միայն կը փնտռեն նշանակէտը, այլեւ կ'ուղղեն վրիպումները նախորդ արդիւնքներու հիման վրայ :

Տոքթ. Ուոլթըր կը յուսայ թէ մօտիկ ապագային կարելի պիտի ըլլայ մարդկային ուղեղը յօրինել մեքենականօրէն ...:

Այսպիսի միտքեր անշուշտ տեղի կուտան թեր ու դէմ վիճաբանութեանց: Ցամենայն դէպս, հաստատօրէն կարելի է ըսել թէ այս նոր գիտութիւնը հակառակ իր հսկայաքայլ յառաջդիմութեան, երբեք պիտի չկարենայ մարդկային հոգեբանութեան բոլոր երանգները արտայայտել մեքենական միջոցներով: Այնքան բարդ է մարդկային կառուցուածքը ու հրաշալի կերպով ներդաշնակ: Մեքենան կը հպատակի իր տիրոջ ստեղծագործութիւններուն: Մարդը անկախ՝ իր շարժումներուն մէջ, յաճախ կ'արհամարհէ իր անդ-

ՔԵՍԱՊԻ ՆՈՐ ՈՒԽՏԱՎԱՅՐԸ

Տասնըմէկ տարիէ ի վեր Քեսապցիները կորսնցուցած ըլլալով իրենց վաղեմի ուխտավայր՝ «Պալըում»ը, ամէն տարի, Վարդավառի տօնին, կը յիշէին զայն, բայց ոչ առանց ներքին կսկիծի :

Ալեքսանտրէթի Սանճագին Թուրքիոյ կցումով (1939ին), Քեսապ, բացառիկ կարգադրութեամբ մը, Սուրիոյ կը միացուէր, բայց Պալըում սահմանէն դուրս կը մնար :

Պալըում, կը կարծուի, հեթանոսական շրջանէն մնացած եւ Կասիոսի Արամազդին նուիրուած մեհեանին աւերակներուն վրայ շինուած, Քրիստոնէական վանքի մը մնացորդն է, կը գտնուի Քեսապէն մօտ 500 մեթր բարձրութեան մը վրայ : Անկէց կարելի է դիտել Ամանոս լեռները, Ամըղի դաշտն ու լիճը, Օրոնդէսը, Մուսա Լեռը, Միջերկրականը եւն. :

Ըստ աւանդութեան, Անտիոքի հիմնադիր Սելեւկիոս Նիքաթոր, Պալըումի մէջ, Կասիոսի Արամազդին զոհեր մատուցանելէ ետք, Թռչուն մը կ՚արձակէ, որպէսզի Անտիոքը շինէ անոր առաջին ոտք դրած տեղը : Եւ Արամազդ, Թռչունը կ՚ուղղէ դէպի այն վայրը, ուր հիմնուեցաւ «Արեւելքի Թագուհին» (Անտիոքը) :

Քեսապցիները իրենց ուխտը կատարելու համար, Վարդավառի նախընթաց իրիկունը, իրենց ազգականներով, բարեկամներով ու մատաղցուներով, Պալըում կը բարձրանային եւ ամբողջ գիշերը երգելով ու պարելով կը զուարճանային : Առաւօտուն, Ս. պատարագէն յետոյ, պատմական հերիսան կը ճաշակէին, եւ ապա, ժողովուրդը չարան չարան տուն կը վերադառնար :

Քեսապցին 1939էն ի վեր զրկուած էր իր այս աւանդական տօնակատարութենէն : Իր ուխտավայրը իրմէ խլուած էր եւ ան կը փափաքէր նորով մը փոխարինել զայն : Ու, այս տարի, Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին յաջորդ օրը, Օգոստոս 14ին, Քեսապի հայութիւնը, տեղացին եւ օդափոխութեան եկողը, խուռներամ կը փութար դէպի Էսկի Էօրէն (Ներքի գիւղ) : Հսկայ սօսիին զով շուքին տակ հարիւրաւոր անձեր, երկիւղած եւ յուզուած, մօտիկ կ՚ընէին, Քեսապցիին համար պատմական, այս օրուան Ս. պատարագը :

Սօսիէն քանի մը քայլ անդին դէպի հարաւ, կը գտնուի գիւղին գերեզմանատունը : Հոն, հինէն մնացած Կիլիկեան Խաչքար մը, աւերակ մատրան մը գոյութիւնը կը յայտնաբերէ : Գիւղի բնակիչները զայն կ՚անուանեն «Կիղիցիյը», որ կը նշանակէ պզտիկ եկեղեցի : Այս խաչքարին վրայ շինուած էր առժամեայ, մայրիի ճիւղերով ծածկուած խորան մը : Ահա, այս վայրն էր որ, այդ օրուընէ սկսեալ, կը դառնար Քեսապցիին նոր ուխտավայրը :

բաղարձ չարժումներուն Թելադրանքը եւ շնորհիւ իր հզօր կամքին կրնայ քանիցս այրած իր ձեռքը դարձեալ երկարել կրակի բոցին :

Ան կրնայ հերոսանալ ու մարտիրոսանալ : Այստեղ է ահա որ վիհ մը կ՚անջատէ զինքը մեքենայէն : Մարդը որ կը յօրինէ կատարելագործեալ մեքենաներ, կը պայքարի սակայն ամէն բանին դէմ որ մեքենական կը գտնէ իր մէջ :

Գ. ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ՃՐԱԳ ԿԱՅ, ՎԱՌՈՂ ՉԿԱՅ ...

Այնճարը՝ անճար ...

Կոչ մը հեռուէն, տխուր աղեխարշ :

Մանուկներ հարազատ, պատանիներ արթուն, ու զուարթ, նահատակ ցեղի զաւակներ որոնք կարդալ - գրել կ՚ուզեն, լոյսին կը վազեն, բայց հեռու են, մինչդեռ չունին «փող է հարկաւոր» :

Ո՞ր ունեւոր Հայու սիրտ պիտի դիմանար այդ կոչին, աղերսին եւ պիտի չզրկէր իր լուման :

Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու չըլլայ Թող մեզի Այնճարի այդ դպրոցը որ «Յառաջ»ի միջոցաւ յառաջ եկաւ եւ դարձաւ ճրագ մը մեր հայորդիներուն :

Պիտի Թողունք որ մարի՞ այդ ճրագը առանց խղճահարութեան, առանց մորմոքի :

Այստեղ Արեւմուտքի մէջ երբ ունինք ամէն միջոց, տուն եւ դպրոց ու կարողութիւն, բայց շատ անգամ կը ծուլանան մեր տղաք, Թոյլ են եւ մարած : Իսկ անդին, Միջին Արեւելքի մէջ, արեւու բոսոր ճառագայթներէն վառ եւ վառվռուն՝ ծարաւի ուսման, կ՚ուզեն որ միշտ բաց մնայ իրենց դպրոցը :

Ու երթան ու գան առտու իրիկուն, սորվին բաներ շատ, գրեն ու կարդան, մեծ մարդեր դառնան, Թերեւս եւ ժպտի իրենց ապագան ...

Մեր զաւակներն են վերջապէս անոնք ալ, ո՞վ գիտէ որ քաղաքներէն ու գիւղերէն հաւաքուած բեկորներ, Մեծ Եղեռնի մնացորդներ կ՚ուզեն որ մայրենի լեզուն, պատմութիւնը սորվին ու կարդան ու յիշեն անցեալը :

Անոնց օգնել պարտականութենէ աւելի բան մըն է մեզի համար :

Ուխտած են անոնք Մուսա Լերան, իրենց նախնիքներուն կնիքով, որ անքակտելի է :

Զլանալ տարրական օգնութիւն մը՝ կը նշանակէ դասալիք ըլլալ եւ չըմբռնել օրուան պահանջը :

Ի՞նչ ունինք ընելիք առայժմ մեր հայրենիքէն դուրս, մեր ցիրուցան բազմութեանց եւ նոր սերունդին համար, եթէ ոչ սորվեցնել հայրենիքի գաղափարը, դաստիարակել մայրենի լեզուով, վառ պահելով հայկական դպրոցը :

Ճրագներ են անոնք մեր գլխուն վերեւ եւ մեր ձեռքին մէջ, եւ պիտի ջանանք որ չմարին, ուր որ ալ գտնուին : Մեր պարտքն է անպակաս ընել իւղը ամէն օր եւ հսկել արթուն ցերեկ եւ գիշեր, որպէսզի անճար չմնան Այնճարները :

ՄԷՆ-ՍԷ

ՇԻՇԱՂ.— Վարդան աղա այդ գիշեր տրամադրութիւն չունի, անկողին կը մտնէ, բայց չի կրնար քնանալ :

Կը կանչէ ծառան եւ — Սարգիս, կ՚ըսէ, գնա՛ Յակոբ էմմիին «Յաճախապատում»ը ուզէ : Եւ եթէ հարցնէ Թէ ինչ պիտի ընէ, կ՚ըսես՝ որ քունը փախեր է, քիչ մը ժամանակ պիտի անցընէ ...

Սարգիս, «Յաճախապատում», « Յաճապատում» ըսելով, տունէն դուրս կ՚ելլէ. բայց, մինչեւ Յակոբ էմմիենց տունը, կը մոռնայ ըսելիքը : Այնպէս որ, դուռը բացող Յակոբ էմմիին.

— Յակոբ էմմի, աղաս քիչ մը Հաճի Խաթունը կ՚ուզէ, կ՚ըսէ :

Յակոբ Էմմին.— Խեր է ինշալլահ, ծօ Սարգիս, այս ժամուն, աղադ Հաճի Խաթունը ի՞նչ պիտի ընէ :

Ծառան.— Քունը փախեր է, քիչ մը ժամանակ պիտի անցընէ եղեր, կը պատասխանէ :

ՆՈՐ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ « Հիւրրիյէթ » լրագիրը դառնօրէն կը գանգատի, «Այս չէր մեր ուզածը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 Սեպտ.).—

Երբ Դեմոկրատները իշխանութեան գլուխ եկան, կարծեցինք Թէ Հալք կուսակցութիւնը, որ ընդդիմադիր չարժումը ստանձնեց, պիտի ընդունի իր պարտութիւնը եւ պիտի իւրացնէ երկրին մէջ իրեն վիճակուած նոր պարտականութիւնը : Դարձեալ խորհեցանք Թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ իշխանութիւնը իր ձեռքին մէջ ունի, իր յաղթանակին գիտակցութեամբ լայնօրէն պիտի չարժի եւ այդ ոգիով պիտի չարունակէ իր գործը, ջանալով իրագործել իր խոստումները :

Մինչդեռ այսօրուան պատկերը խոշոր հակասութիւն մըն է, եւ կուգայ ջրել մեր ենթադրութիւնները.— Օրուան իշխանութիւնը դեռ ինքզինք ընդդիմադիր կը նկատէ, եւ անվերջ կը յարձակի հակառակորդ կողմին վրայ, իսկ Հալք կուսակցութիւնն ալ, որ ընդդիմադիրի դիրքին մէջ է, դեռ իշխանութեան գլուխ կը նկատէ ինքզինք եւ այդ հոգիով կը խօսի ու կը գործէ :

Ողջմիտ մարդիկը այն համոզումը ունին Թէ երկու կողմերն ալ լաւ չեն կատարեր իրենց դերը : Երկիրը կարօտ է անդորրութեան եւ լուռ աշխատանքի, մինչ այս պահանջները նկատի չեն առնուիր, եւ կարգ ու կռիւը առաջին գծի վրայ կուգան :

Մինչդեռ մենք այս չէինք ուզեր, այլ կը սպասէինք որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը բոլորովին նոր ոգիով պիտի իջնէ ասպարէզ, իսկ Հալք կուսակցութիւնը իր ընդդիմադրութեամբ պիտի օժանդակէ անոր, եւ մոռնալով եսամոլիկ գրգռութիւնները, երկուքն ալ պիտի հետեւին երկրաչէն աւանդութեան մը :

Եթէ այս խանգարուած ճամբէն քալենք տակաւին, վաղուան սերունդները նզովք պիտի կարդան մեզի, մեր այս կորսնցուցած Թանկագին տարիներուն համար, եւ պիտի ստիպուին ամէն ինչ ծայրէն սկսիլ, քանդելու համար այն գէշ աւանդութիւնները՝ զորս պիտի աւանդենք իրենց :

Ահա մեր ներքին կացութիւնը իր կսկծալի կողմերով ... : Մաղթենք որ ապագային երկիրը չքաւէ այս մեղքը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ՄԻՋՈՎ : Հատոր Բ. — Բանտ եւ Ազատութիւն : Գրեց՝ Պետրոս Տօնապետեան (Վաղինակ) : Տպ. Թիւրապեան, Փարիզ : Գին 20 շիլին (կազմուած) : Հասցէ.— P. Tonabetian, 145 Holland Road, London, W. 14:

ԷՐՕՍ, գրական ժողովածու : Ա. տարի : Պատկերազարդ : Հրատ. Էրօս գրատան : Գին մէկ տոլար : Հասցէ.— N. Stépanian, Bookstore Eros, Ave. Ghavam Saltaneh, Tehran (Perse) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Թ.

Նա խիստ էր իր պահանջների մէջ, նոյնիսկ անողորմ : Ոչինչ մեղմացնող հանգամանքներ չէր ընդունում, կարծես այդ երկու հոգին ոչ իր հարազատներն էին, ոչ էլ կանացի Թոյլ արարածներ, այլ փորձանքների մէջ բովուած տղամարդիկ ... Այժմ ամէն ինչ ուրանալու ժամանակ է : Այժմ միայն մի բան պիտի Թագաւորէ. հայրը որդուց, քոյրը եղբօրից, մայրը երեխայից, փեսան հարսնացուից միայն այն պիտի իմանայ, Թէ պատրա՞ստ է, գիտէ՞ սպաննել : Վճռական ժամը կանգնած է դռների առաջ, վայ նրան, ով չի հաւատայ :

Միւս օրը դեռ չլուսացած, նա չարունակեց իր ճանապարհը :

Անցել էր երկու չաբաթ, Սիւլէյման Բէկը համարեա ամէն օր լինում էր Մելիքի տանը : Գայիանէն չէր Թագնւում, համարձակ ներս ու դուրս է անում, կարմրելով սիրիացու կրակոտ հայեացքներից : Միայն այն հանգամանքը, որ իր կրակը կարմրութիւն է տալիս այդ սքանչելի դէմքին, բաւական էր, որ յաճախէր այդ տունը՝ իր յօժար կամքով, մեծ հաճութեամբ այրուելու համար :

Գեղեցկութիւնն այդ երկու չաբԹուայ ընթացքում բոլորովին նուաճել էր նրան : Եւ երբ անցնում էին այրող րոպէները, երբ աղջիկն այլեւս չէր երեւում, նա նայում էր իր չուրջը, համոզւում էր, որ անհաւատ կեավուրները իսկ որ խնդրում են իր բարեկամութիւնը : Ամէն ինչ խոնարհ ու լուռ էր նրա առաջ : Նա կարգադրութիւններ էր անում Մելիքի տանը եւ երբեք չէր տեսել, որ տրտունջ կամ աննշան անբաւականութիւն պատճառէ իր խօսքը :

Աննա Խաթունին ճանաչելը չատ դժուար էր : Ինչպէս ժպտուն եւ ուրախ էր նա իր փեսայի մօտ, ինչպէս էր հաւատացնում նրան Թէ իր տունը, Մելիքի ամբողջ կայքը նրան է պատկանում, եւ եթէ նա մի օրում կրակի տայ ամէն ինչ, ինքը ոչինչ ցաւ չզգայ ... Նա զոքանչի պէս չէր վարւում իր փեսայի հետ : Ոչ, դա կը լինէ յանդգնութիւն մի խոնարհ կեավուրի կողմից : Այդ կեավուրը չատ լաւ հասկանում էր Թէ ինչ պատիւ է, որ բարձրաստիճան, քաջ ուղղահաւատը չնորհ է անում իր տանը, այցելելով նրան այդքան յաճախ : Այդքանն էլ բաւական է. կեավուր կինը երբեք չյանդգնի ասել Թէ որեւէ երախտիք ունի Բէկի վրայ : Ընդհակառակն, որքան էլ նա խոնարհ ու հլու մնայ, դարձեալ չէ կարող երախտագէտ լինել :

Եւ մի անգամ Աննա խաԹունը բացատրեց Թէ ինչու է ինքն այդպէս :

— Ես մայր եմ, Բէկ, եւ, ինչ Թաքցնեմ, սաստիկ սիրում եմ իմ աղջկան : Գիտեմ որ նա հասել է, այլեւս մեզ մօտ չմնայ : Եւ ուզում եմ որ նա մեզանից հեռանալուց յետոյ աւելի բախտաւոր լինի, այնքան բախտաւոր, որ ամբողջ աշխարհը նայէ նրան եւ նախանձուի : Դու մեծ չնորհ արիր ինձ, տալով քո համաձայնութիւնը որ այդ աղջիկը քո կինը դառնայ օրինաւոր կարգով :

Դու իշխան ես, քո Թուրը կտրուկ է. եթէ կամենայիր տանել նրան քո իրաւունքով, ո՞վ պիտի կանգնէր քո դէմ : Բայց դու այդ չարիր, դու լաւութիւնը գերադասեցիր ... Այժմ ես կարող եմ իմ ձեռքով ճանապարհել իմ աղջկան : Հաւատացիր, մի մայր դրանից աւելի բախտ չի էլ ուզի ...

— Բայց դու սկզբում հակառակուեցար ...

— Եւ այդ զարմացնո՞ւմ է քեզ, Բէկ : Ես ասացի, որ նա նշանուած է, ասացի եւ այն, որ նշանողը ես չեմ եղել, այլ նրա հայրը : Ի՞նչպէս կը լինի, եթէ քո կինը դուրս գայ քո հրամանից ..

— Ես նրան կը սպաննեմ ...

— Տեսնո՞ւմ ես : Ես միշտ հնազանդ եմ եղել իմ ամուսնուն եւ այդպէս էլ սովորեցրել եմ իմ աղջկան : Ես քեզ չատ կ՚ընդդիմանայի, եթէ իմ աղջիկը չուզէր քեզ ... Երբ այդ բանն իմացայ, այլեւս ծպուտ չհանեցի : Մայրը իր աղջկայ վատութիւնը չի ուզի ... Եւ ի՞նչ եմ ես, որ համարձակուեմ ...

— Լաւ, Թող այդ : Դու այն ասա, քո աղջիկը ի՞նչքն էր ուզում ինձ :

ԼԷՕ

մար մէկ ճամբայ միայն ունին: Թշնամի ուժերու հրամանատարութիւնը հրահանգած է փախիլ քաղաքէն, բայց դաշնակից ուժերու յառաջացումն ու քաղաքի ամբողջական պաշարումը կը կատարուին այնքան արագօրէն, որ կարմիրներու փախուստը մեծապէս կը դժուարանայ: Մայրաքաղաքի կարգ մը թաղերը կրակ առած են կարմիրներու արձակած հրձիգ ռումբերուն պատճառով: Բնակիչները, Ամերիկացիներու կողմէ գրաւուած փողոցները թափած կը դիտեն կռիւները, մինչեւ անգամ աչք առնելով վիրաւորուելու վտանգը: Մայրաքաղաքին մէջ համայնավար իշխանութիւն չէ մնացած այլեւս, այնպէս որ պաշտօնական անձնատուութիւն մը չէ որ տեղի պիտի ունենայ, այլ քաղաքի փաստական գրաւումը:

Սէուլ մտած դաշնակից ուժերու թիւը կը հասնի 50 հազարի, որոնք գրաւած են քաղաքին հարիւրին 80ը: Վարի թաղերն են որ դեռ կը մընան թշնամիին ձեռքը, բայց անոնց մաքրագործումն ալ ժամերու խնդիր է, թէեւ հինգ հազար հաշուըւող կարմիրներ կը շարունակեն դեռ իրենց յուսահատ դիմադրութիւնը քաղաքի այս մասին մէջ:

Ինչ կը վերաբերի հարաւէն դէպի հիւսիս եւ հիւսիս – արեւմուտք եւ հիւսիս – արեւմուտքէն դէպի հարաւ կատարուող ռազմական գործողութեանց, դաշնակից ուժերու յառաջխաղացումը տեղի կ'ունենայ աննախընթաց արագութեամբ մը: Դաշնակից բանակներու այս զոյգ թեւերը իրարմէ բաժնուած են այժմ 40 քիլմ. հեռաւորութեամբ մը միայն: Յառաջխաղացումը կը կատարուի այնքան արագ, որ կարելի չէ քարտէսին վրայ ճշդել, թէ ուր կը գտնուին վարէն դէպի վեր բարձրացող դաշնակից ուժերը: Այս զոյգ թեւերու միացումը այլեւս ժամերու խնդիր է եւ երէկ իրականացած պիտի ըլլար: Այս միացումէն վերջ, թշնամին պաշարուած պիտի մնայ հարաւային Քորէայի մէջ, եւ, կամ անձնատուր պիտի ըլլայ եւ կամ պիտի բնաջնջուի: Կը կարծուի թէ պաշարուելիք այս ուժը առնուազն երեք զօրաբաժիններէ կը բաղկանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Կրետէի արեւելեան շրջանին մէջ: Զորս հարիւր տուներ վնասուեցան:

ՆԱՆՍԻ – ՓԱՐԻԶ ճեպընթացը գիծէն դուրս ելաւ Պառ լը Տիւքի մօտ: Վեց հոգի մեռան, 38 հոգի վիրաւորուեցան: Քանի մը վակոններ ջարդուփշուր եղած էին: Մեքենավարը կ'ըսէ թէ չէր տեսած ազդանշանը, արագութիւնը դանդաղեցնելու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը որոշեց ազատ արձակել համայնավար կուսակցութեան տասը դատապարտեալ անդամները, փոխան երաշխաւորութեան գումարի մը, մինչեւ որ դատը վերաքննուի:

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՆՔՈՒԵՑԱՒ արեւելեան Գերմանիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ, միեւնոյն քաղաքականութեան հետեւելու համար: Այս առթիւ Սոֆիա գացած էր արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը, Պ. Ուլպրիխտ: Հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ երկու երկիրները պիտի պայքարին արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման դէմ, աշխատելով միացեալ եւ ժողովրդավար Գերմանիա մը ստեղծել:

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՕՐԱՊԱՀԻԿԻ մասին նոր շըրջաբերական մը հրատարակեց պաշտօնաթերթը երէկ, 26 Սեպտեմբեր, իբրեւ լրացուցիչ մաս 1950 Օգոստոս 23ի հրամանագրին: Այդ շրջաբերականին համաձայն, շաբաթական 45 ժամուան աշխատանքի համար Փարիզի մէջ պէտք վճարուի ամսական 15.630 ֆրանք, առաւել 800 ֆրանք իբրեւ փոխադրութեան ծախք: Ուրեմն համագումար 16.430 ֆրանք: Միւս շրջաններուն համար հաստատուած են 5, 10, 15 եւ 18 առ հարիւր զեղչ, ուրիշ խօսքով ամսական պիտի վճարուի 14.850, 14.070, 13.290 եւ 12.830 ֆրանք:

15 ԳԵՐՄԱՆ ենթասպաներ փախչելով Պերլինի ամերիկեան շրջանը հասան, որպէսզի չզինուորագրուին արեւելեան Գերմանիոյ բանակին մէջ որ կը կազմակերպուի Ռուսերու կողմէ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ թերթերը կը գրեն թէ Ամերիկացիները ընդարձակ օդակայաններ շինած են Ֆայետի մէջ (Սուէզի շրջան), Անգլիացիներու հաւանութեամբ:

ՊԱՊԸ 12 հազար բառերէ բաղկացած շրջաբերական մը հրատարակեց, որով կը դատապարտէ համայնավարութիւնը եւ խոշոր դրամատիրութիւնը: Այս առթիւ կը պատուիրէ յարմարիլ արդի ժամանակներու, «զգուշանալ նորաբանութիւններէ, մասնաւորապէս փիլիսոփայութեան, աստուածաբանական, ընկերային եւ տնտեսական կարգուսարքի մէջ» եւն.:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ այլեւս չի կրնար ապաստան ընծայել արեւելեան Եւրոպայէն հասած քաղաքական փախստականներու: Անոնք որ կ'անցնին ռուսական գրաւման շրջանը, անմիջապէս պիտի յանձնուին խորհրդային իշխանութեանց, իրենց երկիրները վերադարձնելու համար: Այս որոշումը տրուած է իբրեւ հետեւանք Ռուսերու ճնշումին:

«ՅԱՌԱՋ»ի 25ամեակին առթիւ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք թերթիս վաղեմի բարեկամներէն Պ. Ա. Տ. Կ.է 5000 ֆրանք ՅԱՌԱՋի 25ամեակին առթիւ:

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ԴՊՐՈՑԻՆ

Մարսէյլէն ընկեր Սատիկ Աչճեան, իր թոռնիկին՝ փոքրիկն Զարուհի Աչճեանի ծննդեան առթիւ կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք, խոստանալով ամէն տարեդարձին ուղարկել 200 ֆրանք, իբրեւ տուրք:

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն

Տանն Կիլիկիոյ Սահակ Բ. կաթողիկոս Խապայեանի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, Մարսէյլի մէջ:

Նախաձեռնութեամբ «Եղեգի»ի Բարեսիրաց միութեան, պատուակալ նախագահութեամբ Եւրոպայի թեմի կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի:

Կիրակի, մէկ Հոկտեմբեր, առտուն, հոգեհանգիստ Փրատոյի մայր եկեղեցիին մէջ, իսկ կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, բուն հանդէսը Սալ Մազընոյի մէջ:

Հրաւիրուած են Մարսէյլի գաղութիս բոլոր կրօնական ազգային եւ հայր. միութիւնները:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կարգադիր յանձնախումբ

ԹէՅԱՍԵՂԱՆ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի: Այս կիրակի ժամը 4ին, մատուռ մանկապարտէզի սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները: Հաճելի ժամանց: Խմորեղէնը Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած:

Մուտք 75 ֆրանք, երախաներուն 50, հիւրասիրութիւնը միասին հաշուած:

Անուրդ եւ վիճակախաղ չկայ:

ՎԱԼՊԱՐԵԼ ԼԱ ՓՕՄ – ՍԷՆ ՄԱՐՍԷԼԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցին բացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր մէկին: Փութացէք ձեր զաւակները արձանագրել մինչեւ այդ օրը, ամէն կիրակի կէս օրէ վերջ դպրոցին սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 5ին, ժամը 2ին: Արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան այս հինգշաբթի, 28 Սեպտեմբեր, ժամը 3ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Պարահանդէս-ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Հոկտեմբեր 1, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4էն 10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Նիւ Եորքէն Դանիէլ Գասապեանի եւ Թումիկ Անժէլօ Զարֆճեանի հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի գրել Տիկին Տիրուհի Զարֆճեանի, 4 rue St. Etienne du Mont, Paris (5): Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մխիթարեանց տպարան, Վիէննա.— «Յառաջ»ը եւ «Հայ – Բոյժ»ը տակաւին չեն ստացած «Հանդէս Ամսօրեայ»ի բացառիկ թիւը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ «Սեւակ», «Փոթորիկ» եւ «Րաֆֆի» խումբերը Քատէի սովորական հաւաքատեղին, այս չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին: Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի անդամները ընդհ. հանդիպումի մը, այս շաբաթ գիշեր ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի, Salle Fի մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, դպրոցի սրահը:

ՊՕՄՈՆ, (Մարսէյլ).— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի սանուհիները եւ համակիրները, դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8.30ին, «Հ. Օ. Հանջանեան» ակումբը: Կը դասախօսէ Հ. Կ. ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փոր Թ տ'Իթալիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 4ին, Ժանթիյիի հայկական դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Փարիզի եկեղեցւոյ Լիլայի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 5ին, հինգշաբթի:

Rue des Bruyères, Les Lilas, métro des Lilas:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 5ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրելու համար դիմել դպրոցական խնամակալ մարմնի, Ահարոնեան ակումբը, Սեպտ. 25էն սկսեալ, ամէն օր ժամը իրիկուան 6—7: 11 Ave. Gambetta:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գինն 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 30 Septembre 1950 Շաբաթ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6268–Նոր շրջան թիւ 1679

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՃԱԿԱՏ

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ մեր աչքերուն առջեւ, Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ, աննախընթաց է, շատ մը տեսակէտներով :

Ուրիշ ատեն ալ, մեծ ու փոքր պետութիւններ անհրաժեշտ համարած են կազմ եւ պատրաստ գտնուիլ որեւէ պատահականութեան հանդէպ :

Ամէն պարագայի մէջ, իրենց ուշադրութիւնը գլխաւորաբար կեդրոնացած էր արտաքին ճակատի վրայ :

Ներքինը այնքան ալ վտանգաւոր չէին սեպած, վստահելով յայտնի կամ գաղտնի ոստիկանութեան վրայ :

Բոլորովին տարբեր իրականութիւն մը կը տեսնենք այսօր, երկու աշխարհամարտի պատերազմներէն, մանաւանդ բոլշեւիկեան փոթորիկէն ի վեր :

Այսօր ամէն երկիր նոյնքան մտահոգ է ներքին ապահովութեան մասին : Եւ երբ վերազինում կատարէ, մի՛շտ յատուկ միջոցներ կը տնօրինէ նաեւ ներքին ճակատի վրայ :

Ահաւասիկ մեր բնակած երկիրը, ուր լայն ազատութիւն կը վայելեն ամէն տեսակ հոսանքներ, տեղական թէ օտար :

Վերազինման արտակարգ ճիգին հետ, զոր ստիպուած է կատարել իբրեւ անդամ Ատլանտեանի դաշինքին, Ֆրանսան ահաւասիկ շարք մը տնօրինութիւններ կը ծանուցանէ, ի խնդիր ներքին ապահովութեան :

Զափազանց ակադեմական, մասնագիտական է այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը : Բայց պերճախօս՝ ոգին :

Լուրերու բաժնին մէջ պիտի կարդաք անոր ամփոփումը, որ բացատրութեան չի կարօտիր :

Ամփոփ առաջ քաշակուած օրէնքի մը տրամադրութիւններն են որ կը ձեւակերպուին, կազմակերպելու համար ներքին ապահովութիւնը :

Մտահոգութեան խորութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ուշադրութեամբ կարդալ զեկոյցին այն մասը որ կը նախատեսէ օգտագործել բոլոր քաղաքացիները, որոշ պարագաներու մէջ :

Փոքրիկ Պելժիան ալ նոյն ուղեգծին կը հետեւի, յանուն ապահովութեան : Ինչպէս իր դրացի երկիրները :

Մեծն Բրիտանիա հետզհետէ աւելի կը պրկէ օղակները : Նոյնիսկ արհեստակցական Միութիւնները նոր միջոցներ կը խորհին, խափանելու համար «ներքին թշնամիներու» սողոսկումը իրենց շարքերուն մէջ :

Մ. Նահանգները արդէն սկսած են գործադրել բացառիկ օրէնք մը, հակառակ նախագահին ընդդիմութեան :

Այդ օրէնքով, խաղաղութեան ատեն պիտի ցուցակագրուին անոնք որ կապեր ունին համայնավարութեան հետ, իսկ պատերազմի ատեն՝ պիտի արգելափակուին բոլոր կասկածելիները :

Աւելորդ է ուրիշ օրինակներ յիշել, ապացուցանելու համար թէ զուգընթաց կ'երթան արտաքին եւ ներքին պատրաստութիւնները :

Ինչպէս ամէն վտանգի կամ պատերազմի ատեն, Եկեղեցիներու իշխանաւորներն ալ հրապարակաւ կը խրախուսեն այս պատրաստութիւնները : Քարոզներ կուտան, պատգամներ կ'արձակեն, տեսակէտներ կը պարզեն :

Երբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն անգամ ձայն կը բարձրացնէ ամերիկեան «իմպերիալիզմ»ին դէմ, պահանջելով պարպել Քորէան, աւելի հզօր ազգերու կրօնապետնե՞րը ետ պիտի մնային :

Ահաւասիկ վերջին փաստը.— Մեծն Բրիտանիոյ երկրորդ հայրապետը, Եորքի արքեպիսկոպոսը, հովուական թուղթ մը հրատարակելով, «անբարոյութիւն» կը նկատէ «կանխարգել պատերազմ սարքել ուրիշ աշխարհամարտ մը խափանելու համար» :

Բայց, միեւնոյն ատեն դիտել կուտայ.— « Եթէ ժողովրդավար ազգերը անզէն մնան, պիտի ենթարկուին յեղափոխական համայնավարութեան յարձակման » :

Ուրեմն, վերազինում, ինչպէս որոշած են օրուան վարիչները, հետզհետէ ընդարձակելով եւ փութացնելով պատրաստութիւնները :

Ի՞նչ կրցան փոխել երկու աշխարհամարտերը, խափանելու համար երրորդի մը պայթումը..

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Լաւ լուր մը հաղորդեց ինծի Բարեգործականի բարեկամներէս մէկը.—

Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գայսէրլեան, որ այժմ Նիս կը բնակին, Մոնթէ Քարլոյի մէջ իրենց ունեցած եւ հարիւր միլիոն ֆրանք արժող կալուածները կտակած են Բարեգործականին, յետ մահու :

Այդ կալուածներն են Կրան Փալէ հսկայ շէնքը եւ երեք վիլլաներ որ կը բաղկանան 55 յարկաբաժիններէ եւ հինգ խանութէ : Այս կտակը մաս կը կազմէ եղեր աւկէ առաջ կազմուած թրըսթին, (300.000 տոլար) որու հասոյթները պիտի յատկացուին կրթական նպատակներու :

Ուրեմն, հինով նորով, Պ. Գայսէրլեան 200 միլիոն ֆրանք կը տրամադրէ, միշտ իր եւ տիկնոջը մահէն վերջ, Բարեգործականի Թրըսթական դերեզմանատունին : Եւ այսպէս, թերեւս կ'ուզէ իր խիղճը խաղաղել, քանի որ ժամանակին անտարբեր գտնուեցաւ, իբրեւ Իւճիոճի Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէն, Ատանայի հրկիզեալներուն եւ ջարդուածներուն ապահովագինը վճարել տալու համար :

Այս երկու հարիւր միլիոնի հաշիւին առջեւ, իմ թուաբանական կարողութիւնս կորսուի, երբ բարեկամ սատանաս իր պոչովը թեւիս զարկաւ :

Ապահովագրական ընկերութեան մը տնօրէնը ո՞րչափ թոշակ եւ միջնորդչէք պէտք է ստանայ՝ այսքան հսկայ գումար մը դիզելու համար : Եթէ մարդ չորս միլիոն շահի տարին, 50 տարի պէտք է : Հօրենական ժառա՞նգ : Թերեւս մաս մը : Գիտեմ որ Պ. Գ. Պոլսոյ մէջ արդէն շինած էր փառաւոր խան մը :

Այս մեծ հարստութիւնը, զոր ինչպէս բսինք, Բարեգործականի դերեզմանատան յանձնած է, չի շահագրգռեր մեզ : Շահածը շահած է, տուածը տուած : Բայց այս ազգին նոր եւ ապագայ [illegible] րունդներուն համար աւելի իրական եւ գգալի ծառայութիւն մը կատարած պիտի ըլլայ ինք, եթէ պատմէ իր հարստութեան գաղտնիքը, ինչպէս ըրած ու գրած են ամերիկայի կրեսոսները :

Մե՛նք որ լրագրող չեմ եւ ոչ ալ Նիսաբնակ, այս մասին զրոյց մը ունենալու համար բարերարին հետ :

Ուրեմն Բարեգործականի վրայ պարտք կ'իյնայ այդ էական գործը լրացնել, սարքելով դասախօսութիւն մը եւ կամ հրատարակելով Պ. Գ.ի մէկ գրքոյկը Բարեգործականի ձեռնարկած եւ պակաս մնացած «օգտակար» գրքոյկներու շարքին :

Մեր երիտասարդները աչք չունին ուրիշներու հարստութեան վրայ : Ընդհակառակն, ուրախ են որ ի վերջոյ անոնք ազգին կը վիճակին : Բայց բարերար մը երիցս բարերար կը դառնայ, երբ իր վաստակին դեղագիրը կը հրապարակէ իբրեւ դաստիարակչական ուղեցոյց :

Այդ դեղագիրին կը սպասենք մենք, անիրաւ մամոնային... որբերս :

ԹՈՐՈՍ ԱԶԲԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

Յառաջիկայ երեքշաբթի, 3 Հոկտեմբեր, ժամը 19.15ին Chaîne Parisienneի կայանէն պիտի լսուի Կիլիկիոյ կաթողիկոսին բանախօսութիւնը, զոր ֆրանսերէնի պիտի թարգմանէ Պ. Ա. Զօպանեան : Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան եւ Պ. Ա. Աչճեան տեղեկութիւններ պիտի հաղորդեն եկեղեցւոյ նորաբաց թանգարանի մասին, իսկ Պ. Ֆ. Ֆէյտի պիտի ներկայացնէ հայ գրականութիւնը եւ երաժշտութիւնը :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՀԵՌԱՑՆԵՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅԹՈՒՐՔԵՐԸ

Պուլկար երեսփոխան մը, Էմիլ Անտոնով, Պոլիս փախչելով, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Անգարայի գործակալութեան.

— Պուլկարիա անհաշտ աչքով կը նայի Թուրք փոքրամասնութեան, որովհետեւ ձեր ցեղակիցները չափազանց միաբան են իրարու : Այն համոզումը ունինք թէ քանի մը տարիէ ի վեր Պուլկար կառավարութիւնը պատերազմի կը պատրաստուի, ուրիշ արբանեակ երկիրներու հետ : Պատերազմի մը պարագային Ռուսիա իբրեւ յառաջապահ առաջ պիտի քշէ Պուլկարիան : Թուրքերու վերջին տարագրութիւնը մասնաւոր կապ մը ունի այս դէպքերուն հետ : Պուլկարները չեն ուզեր որ պատերազմի մը պարագային Պուլկարիա մնան այն Թուրքերը, որ սրտանց կապուած են իրենց բուն երկրին : Հրահանգը Կրեմլինէ տրուած է եւ Սոֆիա անմիջապէս գործադրել կ'ուզէ Թուրք փոքրամասնութեանց հաշուեյարդարը :

✕ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պուլկար սահմանին վրայ հազարէ աւելի գաղթականներ կուտակուած են : Կը հաղորդուի թէ Պուլկարիայէն 250 հազարէ շատ աւելի գաղթական Թուրքեր պիտի խուժեն : Կ'ըսուի որ ասոնց թիւը 800 հազարէն ալ աւելի պիտի ըլլայ : Բուն տեղահանութիւնը Պուլկարներուն կողմէ ձմրան վերապահուած է՝ դժնդակ դիրքի մատնելու համար Թուրքիան : Էտիրնէի հեծելազօրքի նախկին զօրանոցները վերածուած են հիւրանոցներու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կրնայ 5—6 հազար գաղթական պարփակել :

Բացառիկ միջոցներ ապահովութեան համար

ԱՄԷՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՊԻՏԻ ՕԳՆԷ ՎՏԱՆԳԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Դահլիճը շարք մը կարեւոր որոշումներ տուաւ առջի օր երկրին ներքին պաշտպանութիւնը զօրացնելու եւ ամէն պատահականութեան դէմ կազմ ու պատրաստ գտնուելու համար, միեւնոյն ատեն արգիլելով գիներու բարձրացումը :

Առաջին որոշումով պիտի ստեղծուի համազգային կազմակերպութիւն մը, որ պիտի ծառայէ պաշտպանելու երկիրը հինգերորդ զունդի խափանարարութեանց եւ կռուելու թշնամի վայրաչուներու դէմ, պահպանելու ներքին խաղաղութիւնը եւ լաւ մը զինելու շրջուն պահակազօրքը :

Երկրորդ որոշումը կ'արգիլէ ռազմական պիտոյքներու արտածումը դէպի որեւէ թշնամի երկիր : Պիտի արգիլուի նաեւ գիներու բարձրացումը, որ կրնայ յառաջ գալ յառաջիկայ սպառազինումներու պատճառով եւ դժգոհութիւն պատճառել աշխատաւոր դասակարգին :

Ներքին պաշտպանութեան ծրագրով ծառայութեան պիտի կանչուին այն բոլոր քաղաքացիները, որոնք կրնան գործել ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ, որպէսզի կարենան գործողութեանց ձեռնարկել երկրի արեւել. սահմաններուն վրայ : Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան մէկ զեկոյցին համաձայն, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին դիմագրաւելու ապագայ ամբողջական պատերազմի մը հաւանականութիւնը, նկատի ունենալով որ թշնամին, այդ պարագային, կրնայ ազգային ուժերու թիկունքին վրայ գործել արձակազէններու խումբեր կազմակերպելով, վայրաչուներ իջեցնելով եւ ծովի կողմէն թշնամի տարրեր ներս մտցնելով :

Նկատի ունենալով ապագայ պատերազմի մը ամբողջական տարողութիւնը, ինչպէս եւ այն հաւանականութիւնը, թէ պատերազմը կրնայ յանկարծակի պայթիլ, զինուորական եւ քաղաքային կազմակերպութիւնները, խկոյն գործի անցնելու վիճակին մէջ պէտք է գտնուին : Ամբողջ երկրի պաշտպանութիւնը, ռազմագիծերէն ներս, պէտք է վստահուի մասնագիտացած զօրամասերու, շրջուն պահակախումբերու եւ ոստիկան զինուորներու, ինչպէս նաեւ նոյն ինքն քաղաքացիներու, որոնք այս նպատակին համար պէտք է օգտագործուին իրենց բնակավայրին կամ աշխատավայրին մէջ :

Ազգային ներքին ուժերու կազմակերպութիւնը նկատի առնուած է է ամէն բանէ ի վեր : Այժմ դահլիճը կը փութացնէ ծրագրի գործադրութիւնը, Ատլանտեան Դաշինքի անդամ երկիրներու միջեւ վերջերս կայացած համաձայնութեան մը հետեւանքով : Ֆրանսական հողամասի իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի պաշտպանութիւնը անհրաժեշտ նկատուած է ապահովելու համար կազմուելիք եւրոպական բանակին հաղորդակցութիւնները եւ գլուխ պիտի հանուի միջդաշնակցային բարձր հրամանատարութեան սերտ գործակցութեամբ :

Ներքին պաշտպանութեան ուժերը պիտի բաղկանան ոստիկանական ուժէն, շրջուն պահակախումբերէն, որոնք զինուած պիտի ըլլան զրահապատ մեքենաներով եւ հրասայլերով, ցամաքային կամ ներքին պաշտպանութեան պահակազօրքէն, որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի կազմակերպուի եւ որուն պիտի միանան զինուորական ծառայութենէ ազատ բոլոր քաղաքացիները, շրջանային վաշտերէն կամ պահեստիներէն, եւ հանրապետական ապահովութեան գումարտակներէն, որոնք, կարգ կանոնի պահպանման տեսակէտով այնքան կարեւոր դեր մը խաղացին 1947 եւ 48ի մեծ գործադուլներու ընթացքին :

Երկրի ներքին պաշտպանութեան այս ծրագիրը մեծապէս ներշնչուած է զօր. Մոնսապէրէն, որ քանիցս պարզած է անոր հիմնական գիծերը : Զօրավարը, Տը Կոլի կազմակերպութեան խորհուրդի անդամներէն է : Ծրագիրը, մարմնապէս ի վիճակի ամէն քաղաքացիի որոշ տեղ մը եւ պարտականութիւն մը կուտայ պատերազմի մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՄՇՏԱՐԹՈՒՆ ՊԱՀԱԿԸ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի 25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Հայ մամուլի պատմութեան մէջ միանգամայն բացառիկ տեղ է գրաւում մեր երէց պաշտօնակից «Յառաջ» օրաթերթը, որի հրատարակութեան 25ամեակը լրացաւ անցեալ ամիս :

« Յառաջ »ի հիմնադրութիւնը զուգադիպում է այն շրջանին, երբ առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ մեծ թիւով տարագիր հայրենակիցներ, մի քանի տարի առաջ միայն հաստատուած լինելով հիւրընկալ Ֆրանսայի հողի վրայ, իրենց ազգային – հասարակական կեանքով դեռ եւս չէին ներկայանում իբրեւ կազմակերպուած մի հաւաքականութիւն :

Անհրաժեշտ էին համապատասխան գործօններ՝ այդ տարագիր բազմութիւններին իրար հաղորդակից դարձնելու, ազգային ոգին նրանց մէջ վառ պահելու եւ նորահաս սերնդին նոյն ոգով տոգորելու համար :

Իր բարձր քաղաքակրթութեամբ Եւրոպայի սիրտը կազմող մի երկրում, որպիսին Ֆրանսան է, դժուար էր նոր տուն ու տեղ եղող գանգուածների հայապահպանման գործն ապահովելու համար հին հասկացողութեամբ բաւականանալ միայն մատուռ եկեղեցիներով ու ծաղկոցներով :

Այդ տեսակէտից ելնելով եւ նկատի ունենալով միջավայրն ու ժամանակի իւրայատուկ պայմանները, « Յառաջ»ի հրատարակութիւնն աւելի քան հրամայական մի պահանջ էր : Եւ իրօք, կարճ ժամանակամիջոցում, ժողովրդանուէր այդ թերթը դառնում է անփոխարինելի մի ազդակ՝ Ֆրանսահայ ազգային հասարակական կեանքի զարգացման ու նոր սերնդի հայեցի դաստիարակութեան գործում :

Քսանեւհինգ տարուայ անդուլ գործունէութեամբ «Յառաջ»ը հանդիսանում է Սփիւռքի ազգապահպանման անառիկ ամրոցներից մէկը, որին շատ բան է պարտական մասնաւորապէս Ֆրանսահայութիւնը՝ իր ազգային դիմագիծը, ներկայիս ունեցածի չափով անշուշտ, պահած լինելու մէջ:

« Յառաջ»ը հանդէս գալով այդ առաջադրանքներով, անգնահատելի դեր է կատարում իր հրատարակութեան բովանդակ շրջանում, ինչպէս եւ այժմ, իր անխոնջ հիմնադիր խմբագիր, վաստակաւոր ընկեր Շաւարշ Միսաքեանի ջանքերի շնորհիւ :

Սակայն, «Յառաջ»ը չի բաւականանում այդ առաջադրանքներով միայն :

Նա դառնում է ոչ միայն հայրենաբաղձ գանգուածների հաւատքի եւ յոյսի մի խորան, այլեւ մշակութային մի ջերմոց, որի շնորհիւ ծաղկում են ու հասակ նետում մի խումբ երիտասարդ գրողներ ու հրապարակագիրներ, որոնք կազմում են «Յառաջ»ի սերունդը:

Դա ինքնին նշանակալից մի երեւոյթ է եւ մեր մամուլի ներկայացուցիչներից քիչերն են յաջողել այդ մարզում :

Այս կապակցութեամբ յիշենք նաեւ, որ «ՅԱՌԱՋ»ը կարողացաւ ձեւաւորել ու խորացնել լրագրական ուրոյն մի « դպրոց » եւ ինքնայատուկ մի «ոճ», որոնք մեր մամուլի պատմութեան մէջ կարելի է բնորոշել «Յառաջական» անուամբ:

Լրագրական սեղմ տողերով տուած մեր այս գնահատանքի մէջ թերացած կը լինենք, եթէ « Յառաջ»ի կատարած այ՛նքան գնահատելի աշխատանքը սահմանափակենք միայն Ֆրանսահայ գաղութի շրջանակի մէջ, որովհետեւ նրա խօսքը կտրելով հեռաւոր տարածութիւններ ծաւալեց այլ գաղութներում, յատկապէս Արեւմտեան Եւրոպայում , Բալքաններում եւ Միջին Արեւելքում հաստատուած գանգուածների մէջ եւս:

Այդ պէտք բացատրել նրանով, որ օրը օրին, առանց դուլ ու դադարի, «Յառաջ»ի էջերում արծարծուեցին այն բոլոր խնդիրները, որոնք թէկուզ նուազագոյն չափով կարող էին նպաստել մեր Դատի արդար լուծման ու հայապահպանման գործին :

Դրա հետ միասին նա եղաւ հայկականութեան տիպար պաշտպան՝ համարեա բոլոր ճակատներում : Այսպէս, քառորդ դար շարունակ, նա հանդիսացաւ մոլեռանդ ու մշտարթուն մի պահակ՝ մեր գիր ու գրականութեան եւ մշակութային կեանքի զարգացման , նոր սերնդի հայեցի դաստիարակութեան, մեր լեզուն, ազգային աւանդութիւններն ու բարքերն անաղարտ պահելու գործում, եւ միաժամանակ պայքարեց մեր ազգային կեանքը վտանգող արտաքին ու ներքին բազմազան չարիքների դէմ եւ քարոզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը հայրենակարօտ բազմութիւնների մէջ :

Մէկ անգամ եւս շեշտենք, որ «Յառաջ»ը քսան եւ հինգ տարուայ իր տքնաջան աշխատանքով ապահովել է առաջնակարգ մի տեղ մեր մամուլի մէջ եւ աւելի հարստացրել իր հիմնադիր խմբագրի քառասուն տարուայ հրապարակագրական բեղուն վաստակը :

Փարիզի հայկական թանգարանը

« Մարդու ձեռքից դուրս եկած ամենայն մի գործ, մանաւանդ գեղարուեստական եւ հնագիտական արժէք ունեցող մի գործ, յայտարարն է նորա հոգու եւ ժամանակի, ճաշակի եւ զարգացման · · ·» :

ԳԱՐԵԳԻՆ Կաթ. (Ոսկեմատեան հայ թանգարանի) :

Այսօր, Փարիզը՝ լուսաւոր չքեղ մայրաքաղաքը գեղարուեստի եւ գիտութեանց, մայրաքաղաքը հսկայ թանգարաններու, մշտավառ լուսարձակը՝ բազմազան ցուցահանդէսներու, արուեստներու ժայթքը ցոլացնող Փարիզը՝ այսօր ունի իր բազմահոս հողին վրայ, շատ պզտիկ, համեստ, մանրանկար թանգարան մը մնայուն :

Թանգարանին բացումը նախատեսուած էր Հոկտեմբերի վերջը: Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին Փարիզ այցելութիւնը, բարեպատեհ զուգադիպութիւն մըն էր անոր բարձր հովանաւորութեան տակ՝ հայկական թանգարանին բացումը կատարելու համար : Եւ ահա՝ խանդավառ եւ տոգորուած՝ հայկական մշակոյթի ստեղծագործ ուժը պանծացնող , մեծ գիտունին հայրենասիրական, գեղարուեստական շունչովը, տենդագին աշխատանքէ մը վերջ, Սեպտեմբեր 14ին թանգարանին բացումը տեղի ունեցաւ, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք·ի :

Գարեգին կաթողիկոսի մանրանկարներու, ջրաներկի վերարտադրութիւնները դրուած էին ամբողջ ցուցադարան մը ուր՝ կ'երեւային հայկ· մանրանկարչութեան ամենահին նմոյշներէն մէկ քանին, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան շրջանի, աւետարաններու, ճաշոցներու՝ մանրանկարները, խորանի լուսանցքի զարդերը, վառ եւ գունագեղ :

Անոնք կը պատմէին մեզ մեր հին փառքերէն, մեր պերճազգեստ թագաւորներու եւ թագուհիներու կեանքէն, մեր սուրբերէն սրտագրաւ, եւ նաեւ, ծաղիկներէն, թռչուններէն մեր հայրենի երկրին, ու հոգիէն՝ մեր աննման արուեստագէտներուն որոնք երկար՝ դարերու տարածքէն, կուգային մեզ զգացնել, ուժգնօրէն, մեր անցեալի ստեղծագործ հանճարը :

Մթնոլորտը յուզիչ էր եւ ոգեւոր, պարուրուած՝ ծերունի Հայրապետին ներկայութեամբ , որ կը համակէր մեր էութիւնը հայրենասիրական խորունկ զգացումներով: Ու բնազդաբար կ'ոգեկոչէինք մեր նախնի մատենագիրները, Նարեկացին ու Շնորհալին, գեղարուեստի գիտութեանց կեդրոն՝ մեր վանքերը հնամի :

Ֆրանսացի ականաւոր անձնաւորութիւններ եւս ներկայ էին հանդէսին: Անոնք հետաքրքրութեամբ հետեւեցան ցուցադրուած առարկաներու մասին կաթողիկոսին տուած ծանօթութիւններուն: Նոյնքան հետաքրքրութեամբ եւ զարմանքով, անոնք մտիկ ըրին Պ ·Ա· Զօպանեանի կարճ եւ բովանդակալից զեկուցումը, ուր՝ արուեստի եւ գրականութեան մեր մեծարժէք վարպետը կը խօսէր մեր անցեալ եւ ներկայ արուեստագէտներու մասին: Ֆրանսական radioն եւ բազմաթիւ թերթեր, սիրալիր եւ համակիր՝ արտայայտուեցան հայ արուեստի մասին: «Le Monde»ի մէջ, արուեստի քրոնիկագիր մը, A. Chastel, խօսելէ վերջ նորածին թանգարանին զանազան իրեղէններուն, էջմիածնի ոսկեայ ձեռագիրներուն, Քէօթահիայի յախճապակիներու մասին, թուելէ վերջ հայազգի մեծ անուններ, Լուսինեան թագուհիներու մանրանկարներ, կը գրէր — Ֆրանսան երկար ատենէ ի վեր կը հետաքրքրուէր հայկ· արուեստով :

Ցուցադրուած միւս առարկաները, թէեւ պզտիկ, համեստ, բայց դժուարութեամբ ձեռք բերուած՝ կը բաղկանային ձեռագիրներէ, կոնդակներէ, ասեղնագործութիւններէ, գորգերէ, յախճապակիներէ, դրամներէ եւայլն: Անոնց մասին պիտի չծանրանանք հոս, վստահ ըլլալով որ ամէն Հայ պիտի ուզէ, անձամբ այցելել եւ մօտէն ճանչնալու համար իր անցեալ մշակոյթը :

Այս առիթով, կ'ուզէի քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել թանգարանին կազմութեան, թիւններ հաղորդել թանգարանին կազմութեան, վարչութեան եւ ապագայ գործունէութեան մասին :

Թանգարան մը հիմնելու գաղափարով՝ Պ. Ալպէռ Աչճեան, դիմած է քանի մը գեղարուեստասէր անձերու եւ բոլորին գործակցութեամբը՝ հիմքը դրուած է Association des Amis du musée Arménien en France ընկերակցութեան : Միութիւնը կը բաղկանայ 9 հիմնադիրներէ, որոնք հետեւեալ պաշտօններն ունին վարչական կազմին մէջ: —

Ֆրէնկեան Նուրհան՝ նախագահ, Աչճեան Ալպէռ՝ քարտուղար, Պահթիարեան Գառնիկ՝ գանձապահ, Խանտանեան Արշալոյս թանգարանապահ, Յակոբեան Արմէն, Գալըպճեան Յակոբ, Գէորգեան Գառնիկ, Թօսունեան Ժան խորհրդատուներ :

Ընկերակցութեան կանոնագիրը հիմնուած է ֆրանսական թանգարաններու կանոնագիրներուն վրայ :

Ընկերակցութիւնը ունի նաեւ պատուակալ անդամներ ·— Արտաւազդ արք· Սիւրմէեան, René Grousset. Jacques Guerin, Simon Levy, Jean Pozz, Albert Louvet, Rozmond Iset, Paul de Veou, Jacques Matossian :

Կան բարերար անդամներ: Իրական անդամներ: Ամէն ոք կրնայ անդամ ըլլալ, վճարելով տարեկան սահմանուած գումար մը , բարոյական եւ նիւթական մեծ նպաստ մը բերելով հայկ· թանգարանին :

Թանգարանին կորիզը կազմող առարկաները նուէրներ են հիմնադիրներու եւ գեղարուեստասէր հայրենակիցներու կողմէ: Թանգարանը առ այժմ եկամուտ չունի, անոր ծախքերը կը հոգացուին հիմնադիրներու կողմէ :

Ընկերակցութեան նպատակն է հաւաքել . կորուստէ փրկել հայ արուեստի արժէքաւոր մնացորդները Սփիւռքի մէջ: Ջանանք ցուցադրել , ճանչցնել հայ եւ ֆրանսացի հասարակութեան , կազմակերպելով դասախօսութիւններ մոգական լապտերով, ինչպէս նաեւ ժամանակաւոր ցուցահանդէսներ, եթէ կարելի ըլլայ յարաբերութիւններ հաստատել հայագիտական մեծ կեդրոններու հետ :

Հայկական թանգարանը հայ ժողովուրդին մատուցուած անգին աւանդ մըն է իր նախնիքներէն: Ան իր հոգւոյն սեփականութիւնն է, անոր մէկ կերպարանքը: Հայկական արուեստը ապրում մը կը դառնայ այն ատեն, երբ մօտէն կը ծանօթանանք մեր պատմութեան, մեր մատենագրութեան, մեր դիւցազնավէպերուն, երբ մտերմօրէն կը հաղորդակցինք մեր ստեղծագործ միտքերուն եւ հերոսներուն՝ հոգեկան տագնապներուն, երազանքին եւ սլացքին: Այն ատեն կարծես անդիմադրելի , կախարդական հմայք մը կ'ունենան անոնք մեզի համար: Վանքի մը լուռ եւ մեկուսացած կառոյցը, հնամաշ մագաղաթի կտոր մը՝ թուական մը, վերասլաց խաչքարի մը քանդակը, անուշիկ դէմքի մը նայուածքը մեզ կը տիրապետեն ուժգնօրէն, կը զգանք թէ այդ անբացատրելին, հոգին է, ուժն է մեր ցեղին եւ մեր արեան, փոխանցուած մեզի սերունդէ սերունդ :

Մենք վստահ ենք որ, թէեւ այժմ շատ համեստ, անկատար, եւ անփառունակ՝ այս թանգարանը ամէն հայրենասէր եւ գեղասէր Հայու հոգւոյն մէջ պիտի արծարծէ յոյզ մը, կայծ մը, որպէսզի հաստատութիւնը ճոխանայ, հարստանայ , արժեւորուի , որպէսզի հայկ· արուեստը եւ քաղաքակրթութիւնը կարենան իրենց իսկական դիմագիծը ներկայացնել այս փառապանծ մայրաքաղաքին մէջ:

Մենք պիտի փափաքէինք նաեւ որ, ամէն Հայու հոգւոյն մէջ զօրանար եւ ամրապնդուէր ազգային գիտակցութիւնը, առանց ծայրայեղ դերազնահատումներու, բայց նաեւ, առանց ստորադաս զգացումներու, որոնք յաճախ արդիւնք են անգիտութեան, մեր իսկ հոգեկան եւ նիւթական գանձերուն անտեսման: Պէտք է ինքնավստահութիւն, ինքնաճանաչումի պարկեշտ ճամբով :

Մեր նախնիքը, ցոյց տուած են իրենց ստեղծագործ ուժը, եւ անմահ ոգին: Մեր փառակերտ եկեղեցիները, մեր մանրանկարները, մեր դերեզմանական կոթողները, ինչպէս նաեւ մեր մատենագրութիւնը եւ մեր պատմութեան ակներեւ, հերոսական փառապանծ շրջանները արժանացած են ֆրանսացի եւ օտար, ականաւոր պատմաբաններու եւ գիտնականներու գնահատանքին, հիացումին եւ յարգանքին:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Մեր մամուլը, իբրեւ յառաջապահ մի ուժ , բացառիկ դեր ունի Սփիւռքի ազգապահպանման եւ Հայկ· Դատի պաշտպանութեան գործում :

« Յառաջ »ը, գաղափարակից միւս թերթերի կողքին, անտեսելով հայ մամուլին վիճակուած տաժանելի պայմանները, լծուած է այդ նուիրական աշխատանքին, միշտ մնալով պատնէշի վրայ, պայքարի առաջին գծերում, Հայ կեանքը վրդովող ամէն գոյնի խուժանավարների ու պառակտիչ տարրերի դէմ :

Նա չարքաշ է՝ մեր ժողովրդի նման եւ զոհաբերող՝ իր պատկանած մեծ կազմակերպութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պէս:

Զունի նիւթական լայն ·հնարաւորութիւններ, բայց զինուած է աննկուն կամքով, անսասան հաւատքով եւ հանրանուէր ծառայութեան անպառ ոգով :

Ջերմօրէն ողջունելով «Յառաջ»ի 25ամեակը, մաղթում ենք աւելի յաջողութիւն, աւելի ուժ ու եռ՚անդ վաստակաւոր ընկեր Շ· Միսաքեանին, իր ազգանուէր գործունէութեան մէջ :

(Խմբագրական «ԱԼԻՔ»ի, 8 Սեպտ·)

Ա·— Զօքանչիդ հետ յարաբերութիւններդ ի՞նչպէս են :

Բ·— Շատ սիրալիր :

Ա·— Քո՞վդ կը կենայ :

Բ·— Ոչ, Ամերիկա է · · · :

Դրամներու դասակարգումը

Միջազգային Հիմնադրամին գրասենեակը իր անդամներուն տարեկան ժողովէն քանի մը օր առաջ կը հրատարակէր դրամական զուգակշիռներու նոր տպագրութիւն մը, սրբագրուած եւ վերաքննուած: Պրըթըն Ուտսի Համաձայնագիրը պարտաւորիչ կը դարձնէ այս հրատարակութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ ամէն անգամ երբ հիմնադրամին անդամ երկիրներէն մէկը փոփոխութիւն մը մտցնէ իր դրամական դրութեան մէջ :

Միշտ ըստ այդ Համաձայնագրին պայմաններուն՝ ամէն դրամ իր սահմանումը կը ստանայ « ոսկիի չափանիշով», այսինքն իր ոսկիի տեսական կշիռով, ինչպէս նաեւ « տոլարի չափանիշով», այսինքն ամերիկեան դրամին հետ իր ունեցած համեմատութեամբ: Տոլարը որ Պրըթըն Ուտսի դրամական դրութեան հիմը կը կազմէ, կը ներկայացնէ դրամական միութիւնը: Եւ հակառակ անոր որ թուղթ տոլարը կարելի չէ ոսկիի հետ փոխել, սահմանուած է ոսկիի տեսական ծանրութեամբ մը :

Հիմնական դրամները բաժնած են երկու դասակարգի․ — անդամակից պետութեանց մայր երկրամասին մէջ գործածուող դրամները, եւ այդ երկիրներուն գաղթավայրերուն մէջ գործածուող դրամները :

Այսպէս, սթերլինը մայր դրամ մըն է, բայց Ճիպրալթարի, Պերմուտեան կղզիներու կամ Ճամայիքայի մէջ գործածուող սթերլինը աւրանեակ դրամ մըն է :

Երկիրներ կան որոնք անծանօթ են Միջազգային Հիմնադրամին, ինչպէս Գերմանիան եւ Ճափոնը :

Ուրիշ երկիրներ կան, որոնք անդամ են միջազգային այս կազմակերպութեան, բայց անոնց համար ոեւէ սահմանում տալ կարելի չէ եղած, ինչպէս Աւստրիա, Չիլի, Ֆինլանտա, Յունաստան, Իտալիա եւ Ուրուկուէյ :

Կայ նաեւ երկիր մը,— միակը —, որ մինչեւ այսօր չէ կրցած ընդունիլ տալ իր դրամին ճանաչումը, այն է Ֆրանսան:

Միջազգային Հիմնադրամին համար ֆրանսական ֆրանքը գոյութիւն չունի: Ճիպութիի ֆրանքը եւ Հնդկաստանի ֆրանսական գաղթավայրերու դրամը՝ բուն միակ ֆրանսական դրամներն են որոնք ընդունուած են պաշտօնապէս:

Ցնոր տնօրինութիւն, Ֆրանսա դրուած է այն երկիրներու դասակարգին մէջ, որոնք Պրըթըն Ուտսի տեսակէտով կանոնաւոր դրամ չունին:

Սակաւաթիւ են մերժումներու դասակարգին պատկանող երկիրները: Այս դասակարգը իր կարգին երկու ստորաբաժանում ունի, առաջինը՝ այն երկիրներուն, որոնց դրամական զուգակշիռը չէ ընդունուած, եւ երկրորդ՝ այն երկիրները որոնց դրամական զուգակշիռը դեռ չէ հաստատուած : Ֆրանսա միակն է առաջին ստորաբաժանման մէջ: Բայց նկատի առնելով իր արտադրական մեծ հարստութիւնը, այս վիճակը որեւէ կերպով վնաս չի հասցներ իրեն :

Երբ ֆրանքը նորէն արձանագրուի ճշմարիտ դրամներու ցուցակին վրայ, ինչպէս եղած էր 1946էն 1948, Միջազգային Հիմնադրամը իր ցուցատախտակին մէջ պիտի նշանակէ, զուտ ոսկիի անոր կշիռը թէ մեթրական դրութեան կրամով եւ թէ տոլարի սէնթով անոր համեմատութիւնը, այսինքն միանգամայն տոլարին արժէքը ֆրանքով եւ ֆրանքին արժէքը տոլարով :

Պրըթըն Ուտսի պաշտօնական ցուցակէն կը տեսնենք թէ շատ մը երկիրներու համար դրամական զուգակշիռներու ամէնէն վերջին յայտարարութիւնները եւ վաւերացումները եղած են 1949 Սեպտեմբերին:

Հ․ Մ․ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հայկ Ճիզմէճեան

Սեպտեմբեր 9ին, Գահիրէի մէջ հողին յանձնեցինք Հայկ Ճիզմէճեանը, մէկը վերջին երեսնամեայ հայ մարզական կեանքի ժրաջան վարիչներէն :

Զինքը ճանչցայ երբ պատանի էի, Նուպարեան ազգային վարժարանի երկրորդ դասարանի աշակերտ : « Մարզարանը» — այսպէս կը կոչէինք Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը այն ատեն, երբ բոլորինն էր տակաւին — երազ մըն էր ինծ համար:

Զբօսանքներու ժամանակ, ոտքի մատներուն վրայ բարձրացած, չարունակ ցանկապատին միւս կողմը կը նայէի: Իրիկուան արձակուրդներուն պահ մը հոն կը հանդիպէի, տուն երթալէ առաջ :

Եւ հոն էր միշտ Պ․ Ճիզմէճեան: Թիկնեղ, բարձրահասակ, լայն ճակատով, ճերմակ մազերով պարոնը, որ համակրանք ու յարգանք կը ներշնչէր ինծի : Միշտ զբաղած էր: Մերթ փայտ կը յղկէր, մերթ գետինը կը փորէր, կամ ելեկտրական ձողեր կը կանգնէր: Յաճախ խումբ մը երիտասարդներ հաւաքած՝ կը զրուցէր հետերնին :

Ծնած էր 1884 Յունուար 26ին, Պոլսոյ արուարձաններէն Սամաթիոյ մէջ: Իր նախակրթութիւնը կը ստանայ Պալաթի Խորէնեան ազգ․ վարժարանը, ապա կը յաճախէ Պէրպէրեան վարժարան, որուն շրջանը կ'աւարտէ 1903ին:

Պահ մը Պոլսոյ առեւտրական հաստատութեանց մէջ պաշտօնավարելէ ետք, իր սեփական վաճառատունը կը հիմնէ եւ կը զբաղի վիրաբուժական գործիքներու վաճառումով :

Կը մասնակցի Սկիւտարի «Յառաջդիմական» Մշակութային Միութեան, որ վերջը դարձաւ Բրաֆֆի – Յառաջդիմական Միութիւն : Մարզական իր առաջին գործունէութիւնը կը սկսի Սկիւտարի «Հայ Մարմնամարզական Ակումբ»ին մէջ :

1914 — 1915ին մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ բազմաթիւ Հայերու, շնորհիւ պետական եւ զինուորական շրջանակներու մէջ իր ունեցած ծանօթութիւններուն :

Նախորդ պատերազմէն ետք, խումբ մը ընկերներու հետ միասին, գլխաւորութեամբ Շաւարշ Քրիսեանի, կը հիմնէ Հայ Մարմնակրթական Ընդհ․ Միութիւնը, որ յանդգնութիւն մըն էր այդ շրջանին, նկատի ունենալով տիրող աննպաստ պայմանները: Միութիւնը կը շահի հայութեան համակրանքը եւ աստիճանաբար կը դառնայ այսօրուան համազգային կազմակերպութիւնը :

Թուրքիոյ մէջ ստեղծուած նոր կացութեան հետեւանքով, 1922 Հոկտեմբերին կը ստիպուի մեկնիլ Գերմանիա, իսկ 1923 Յունուարին կուգայ Եգիպտոս, ուր իրմէ առաջ եկած էին աղէտէն ընտանիքին միւս անդամները :

Եգիպտոսի մէջ ալ կը նուիրուի մարզական գործունէութեան: 1924ին Աղեքսանդրիոյ մէջ, 1926ին Հելիոպոլիս, ապա Գահիրէ, կը հիմնուին Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի մասնաճիւղեր, շնորհիւ իր ջանքերուն :

Մտաւորական մը չէր Հայկ Ճիզմէճեան: Կուսակցական ալ չէր: Պարզ Հայ մըն էր, այն քիչերէն, որոնք ջերմօրէն կը նուիրուէին իրենց ազգին, կը ծառայէին, կը պայքարէին, առանց փոխարէն բան մը ակնկալելու :

Ինքնուրոյն սկզբունքներ ունէր: Իր կարծիքները, երբեմն համարձակ, մինչեւ իսկ վիրաւորիչ, հանդուրժելի կը գտնէինք, նկատի ունենալով իր վաստակը եւ հանրային գործին հանդէպ ունեցած նուիրումը :

Ապրած էր Պոլսոյ հայ մտաւորականութեան հարուստ շրջանին մէջ, 1914ի նախօրէին: Իր մտերիմները Դաշնակցականներ էին, որոնց անունը միշտ հպարտանքով կը յիշէր :

Եռագոյն դրօշը, որ մինչեւ ներգաղթի օրերը իր տան զարդն էր, հանուեցաւ իր տեղէն: Եւ բարեկամներ, որոնք Հայաստանի իրաւակարգը կը քննադատէին անհանդուրժելի դարձան իրեն համար :

Արդի՞ւնքը․․․ բայց լաւ է չխօսինք այդ մասին :

Ցամենայն դէպս այս վիճակին համար չէ, որ Հայկ Ճիզմէճեան եւ ուրիշներ անդուլ աշխատեցան շուրջ երեսուն տարի :

Կը յարգեմ յիշատակը Հայկ Ճիզմէճեանի, իբրեւ մէկը Հ․ Մ․ Ը․Մ․ի հիմնադիրներէն եւ իբրեւ անձնուէր հանրային գործիչ մը :

(Յուսաբեր) ՊԵՐՃ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐՕՆ․ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎԸ

Ն․ Ս․ Օծութիւն Գարեգին Ա․ Կաթողիկոսի այցելութեան հետեւանքով, ստիպուած եղանք Կրօնական Ընկերակցութեան Ընդհ․ ժողովը յետաձգել կարճ ժամանակով: Կրօն․ Ընկ․ Ընդհ․ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ամսոյ 29ին, ժամը 2ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon, Paris (8) :

Այս առիթով պարտք կը համարենք Կրօնական Ընկ․ անդամներուն լուրջ ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ կէտերը ․—

1.— Համաձայն Կրօն․ Ընկ․ ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածի տրամադրութեան, ընդհ․ ժողովի, հետեւաբար քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ անոնք միայն, որոնք իրենց անդամավճարներն ըրած են, այսինքն վճարած են մինչեւ 1949ի իրենց տարեվճարները: Կը յանձնարարենք ուրեմն որպէսզի ամէն անդամ իր վճարումներն ընէ ժամանակին :

2.— Վարչական աշխատանքներու դիւրութեան եւ Կրօն․ Ընկ․ գործերուն կանոնաւորութեան համար, կը յանձնարարենք ջերմապէս բոլոր անդամներուն, որպէսզի Եկեղեցւոյ դիւանատուն դիմեն եւ իրենց քարտերը ստանան :

3.— Արուարձաններու անդամներուն դիւրութիւն տալու համար Եկեղեցւոյ դիւանապետը պիտի այցելէ արուարձանները եւ տեղւոյն վրայ բաժնէ քարտերը: Այս այցելութեան թուականները թերթերով պիտի յայտարարուին, ուրեմն անդամները օգտուելու են այս պարագայէն եւ ստանալու են իրենց քարտերը: (Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ժ․

— Ախ, եթէ ինձ էլ ուղարկեն գիւղերը, հառաչում էր նա :

Նա կը գնար, կը քարոզէր, նա չէր հանգըստանայ օր ու գիշեր: Բայց Գայիանէն համաձայն չէր, եւ երեխան միանգամայն ընդունում էր, որ ճիշդ է ասում: Այո, ինչ խօսք, Յովսէփին ոչ ոք չի հաւատայ․ նրա բերանից դուրս եկած իւրաքանչիւր խօսքը ծիծաղ կը յարուցանէր: Մարդիկ այդպէս են․ առաջ լաւ հասակ, կանոնաւոր կազմուածք են պահանջում եւ ապա խօսք :

Այդ պատճառով էր կաղլիկ երեխան զըսպում իրան: Փոխարէնը նա անհուն հրճուանքով ծառայում էր իր ցուցակին: Գրիչ շարժելիս նա, կարծես, սրբագործութիւն էր կատարում : Իսկ քնելիս նա այդ թղթի կտորը դնում էր բարձի տակ, որպէսզի երազում էլ տեսնէ նրան, անդիր անէ անասելի քաղցրութեամբ․․․

Այսպէս անցնում էր գիշերը գիշերի ետեւից: Իսկ ցերեկները ամբողջովին պատկանում էին Գայիանէին: Աննա խաթունը սպասում էր իր փեսային, նոր նոր միջոցներ էր գտնում նրան աւելի հաւատացնելու համար: Այդ ժամանակ Գայիանէի մօտ հաւաքւում էին կանայք ու աղջիկներ :

Երբ գալիս էր Բէկը, նրանք ընդհատում էին իրանց հանդարտ խօսակցութիւնները եւ սկսում էին մի շարք ուրախութիւններ․ երգում էին, ծիծաղում, երբեմն նոյնիսկ պարում էին ծափ տալով :

Նստած փափուկ բարձերի վրայ, Բէկը մի առանձին ուշադրութեամբ ականջ էր դնում այդ ձայներին, որոնք նոյնպէս այրում էին նրան, ինչպէս Գայիանէի կարմրելը :

Ապագայի, մօտիկ ապագայի այդ սքանչելի հրապոյրները կաշկանդում էին Բէկին, նա լուռ նայում էր Աննա խաթունին, իսկ նրա աչքերը, կարծես, հարցնում էին․ « Իմ մասին են այնտեղ խօսում, չէ՞․․․ Ես չե՞մ այդ ուրախութիւնների պատճառը»: Աննա Խաթունը ապահութեամբ խըլում էր այդ հարցերը նրանից եւ իր կանացի պչրանքները մի տեղ հաւաքելով, քաղցրիկ ժպիտներ էր խաղացնում իր շրթունքների վրայ:

Նա էլ չէր խօսում․ եւ լաւ էր անում: Ի՞նչ հարկաւոր են խօսքերը․ Բէկն արդէն գիտէ ամէն ինչ: Այդ աղջիկը օր օրի վրայ աւելի չքնաղ, աւելի յափշտակող էր երեւում նրա աչքերին: Նա տեսնում էր որ աղջիկներն ու կանայք Մելիքի դռներից դուրս գալուն պէս ընդունում էին լուրջ կերպարանք, տեսնում էր, որ դրանց միջոցով Աւետարանոցի եւ շրջակայ գիւղերի մէջ անընդհատ երթեւեկութիւն էր կատարւում: Եւ գիտէր որ այդպէս էլ հարկաւոր է: Գիւղերից նա տեղեկութիւններ էր ստանում, որ ամէն տեղ կանայք ու աղջիկները ուրախութիւններ էին անում:

ԼԷՕ

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ

Նոր ստացանք Վիէննայի Մխիթարեանց հայագիտական ուսումնաթերթին՝ « Հանդէս Ամսօրեայ»ի բացառիկ թիւը, 4 — 12 (1949 Ապրիլ — Դեկտեմբեր), հետեւեալ վերնագրով․— « ՄԽԻԹԱՐ ՏՕՆԱԳԻՐՔ, ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ՝ Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրին մահուան 200րդ տարեդարձի առիթով (1749 — 1849, 434 էջ) :

Կը պարունակէ ուսումնասիրութիւններ Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչի մասին, մահուան 1700րդ տարեդարձին առթիւ, Դիոնեսիոս Աղեքսանդրացի, Շահապեվանի ժողովոյն կանոնները (Հ․ Ներսէս Ակինեան), Կորիւն (Նոյնպէս), յօդուածներ եւ գրադատութիւններ Մխիթար Աբբայի մասին են․:

Հասցէ․— Mechitaristengasse, 4, Vienne, VII (Autriche) :

կամ Ֆրանսայի վրայ գործուած արշաւանքի մը պարագային ։

Որոշումը, Հրամանատարի ձեռով հրատարակուելէն անմիջապէս վերջը օրէնքի ուժ պիտի ունենայ ։

Դաշլիճին երկրորդ որոշումով կ'արգիլուին կարգ մը մետաղներու, հին երկաթի, փայտի, կաշեղէնի, թուղթի խմորի, բամպակի թելի արտադրումները, կը սահմանափակուին կարգ մը քիմիական նիւթերու, սարքաւորման յատուկ իրերու եւ միսի արտադրումները։ Մեծ քանակութեամբ պիտի ներածուին զգեստեղէն, հիւսուածեղէն, կօշիկ, ձգախէժէ մոյկեր, մեքենաշարժ արօրներ եւ երկրագործական ուրիշ մեքենաներ, ինչպէս եւ պանիր, բրինձ եւ չոր կանաչեղէն ։ Պիտի սահմանափակուին մեծ մթերումներ ըրած վաճառականներու սեղանաւորական վարկերը եւ պատժական խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին վաճառք մերժողներուն եւ չահադէտներուն դէմ։ Վերջապէս հակակշռի տակ պիտի առնուին այն արտադրութիւնները, որոնց գիները անարդար բարձրացումներ կրած են ։

Քորէայի պատերազմը

Ընդհ. նահանգի հրաման կարմիրներուն

Զինակից բանակները իրենց ամբողջ ճիգը կեդրոնացուցած են հիմա բնաջնջելու համար նահանջող կարմիր զօրամասերը Քորէայի մէջ եւ արգիլելու անոնց անցքը 38րդ զուգահեռականէն ներս։ Հարաւային Քորէայի մէջ պաշարուած կարմիրներու բնաջնջումը օրերու խնդիր է, մինչ դէպի 38րդ զուգահեռական փախուստի բոլոր ճամբաները փակուած չեն տակաւին ։

Սէուլէն փախած տասը հազար կարմիրներ հասած են մինչեւ զուգահեռականէն 26 քիլմ. դէպի հարաւ, ենթարկուելով ամերիկեան օդանաւերու բուռն կրակին։ Օդանաւերէն վար իջած զօրամասեր կը ջանան կտրել անոնց փախուստի ճամբան։ Այժմ, զինակից ուժերը կը գտնուին 38րդ զուգահեռականէն 35 քիլմ. հեռու։

Կարմիր բանակին հրամանատարութիւնը իր վերջին զեկոյցով կը խոստովանի ռազմաճակատին քայքայումը։ Իսկ Հիւս. Քորէայի նախագահը հրամայած է բոլոր կարմիր զօրամասերուն անցնիլ 38րդ զուգահեռականէն ներս ։

Դեռ յայտնի չէ թէ 38րդ զուգահեռականին հասնելէ վերջ, Մէք Արթըրի բանակները պիտի անցնի՞ն զայն եւ պէտի շարունակե՞ն իրենց յառաջխաղացումը Հիւս. Քորէայի մէջ։ ՄԱԿն է որ որոշում մը պիտի տայ այս մասին եւ հարցը հաւանաբար քննուի ընդհ. ժողովին կողմէ։ Կ'ըսուի թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները լիազօրութիւն տուած են զօրավարին ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ համայնավարները նոր անկարգութիւններ սարքեցին հինգշաբթի օր, ընդհ. գործադուլի հրամանը ետ առնելով հանդերձ։ Վիէննայի խորհրդային շրջանին մէջ, կառքերով փակեցին երկու կամուրջներ եւ գրաւեցին կայարան մը։ Լինցի մէջ (ամերիկեան շրջան) խափանեցին միազգային կառախումբին մեկնումը եւն.։ Աւստրիոյ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ խորհրդային իշխանութիւնները կ'օգնեն ցուցարարներուն, միեւնոյն ատեն խանգարելով ոստիկանութեան միջամտութիւնը ։

ԿԻՆԵՐՈՒ ՔՕՂԸ արգիլուեցաւ Պոսնա–Հերսէկի մէջ (Եուկոսլաւիա), որուն բնակչութիւնը մեծ մասով իսլամներէ կը բաղկանայ։ Մօտ 450 հազար իսլամուհիներ ենթակայ են այս օրէնքին։ Անսաստողները պիտի բանտարկուին երեք ամիս կամ քսան հազար տինար (եօթն ամսուան վաստակ) տուգանքի պիտի դատապարտուին։ Ուրիշ 500.000 իսլամուհիներ ալ ենթակայ են այս օրէնքին ։

ԹՈՒՐՔԻԱ հրաւիրուած է մասնակցելու Ատլանտեանի դաշինքին միջերկրականեան շրջանի ժողովներուն։ Այս առթիւ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Ուաշինկթըն, նախագահութեամբ զօր. Էկէլիի։ Այս հրաւէրը եղած է որոշ գոհացում տալու համար Թուրքիոյ, որ դառնացած էր Ատլանտեանի դաշինքէն դուրս ձգուելուն համար ։

«ՅԱՌԱՋ»ի 25ամեակին առթիւ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հազար ֆրանք Պ. Երուանդ Շեղիկեանէ, «Յառաջ»ի 25–ամեակին առթիւ ։

×

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց ֆոնտին ժրաջան անդամուհի Տիկին Ցամիկ Համբարձումեանի մահուան առթիւ Պ. Երուանդ Շեղիկեան փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆր. կը նուիրէ նոյն ֆոնտին, «Յառաջ»ի միջոցաւ ։

× Անոնք որ առիթ չունեցան ծաղկեպսակ ղրկելու Տիկին Ց. Համբարձումեանի մահուան օրը, կրնան այս կիրակի հոգեհանգստեան առթիւ իրենց նուէրները յանձնել Մուրատ Ուսում. ֆոնտի գանձապահ Յակոբ Յակոբեանի ։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վ. Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ աւանդական մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի։ Պիտի պատարագէ Արտաւազդ արք.։ Կը հրաւիրուի շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը ։

Յաւուրտ Ս. պատարագի հոգեհանգիստ Ուրֆայի նահատակներուն յիշատակին ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Թագւոր Ղազարոսեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, (15 rue Jean Goujon), ողբացեալ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ յիշատակին, իր մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներ եւ բարեկամներ ։

× Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Պասմաճեան 500 ֆր. կը նուիրեն Անտիլիի Հանգստեան Տան ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ժանթիյիէն (Փարիզ) Այրի տիկին Թագուհի Էլմասեան եւ զաւակները, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Բարունակ եւ ՏիկինՊայծառ Պէյլէրեաններու, իրենց աղջկան եւ բոլոր պարագաներուն, Պ. ՊԱՐԷՏ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Ուրֆայի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 35րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, այս կիրակի առաւօտեան։

Արարողութենէն վերջ ընտանեկան հաւաքոյթ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքով գալ ։ Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Gare du Nordէն ժամը 8.45, 9.44, 10.50, 12.05, եւ Porte de Chapelleէն օթօպիւս ամէն 15 վայրկեանը անգամ մը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Նշան Համբարձումեան կը խնդրէ ծանուցանել թէ այս կիրակի, ժամը 11–ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իր ողբացեալ կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՑԱՍՄԻԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին։ Կը հրաւիրուին ազգականներ եւ բարեկամներ ։

Պառանցիկ-ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Հոկտեմբեր 1, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4էն 10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները ։

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին։ Կը ներկայացնէ ՍՕՍ եւ ՎԱՐԴԻԹԵՐ երգախառն թատերգ. 4 գործ. ։ Մուտքը 100 ֆրանք ։

Ներկայացումը կը վերջանայ 11.30ին։

Ծանօթ.— Յաջորդ ներկայացումն է ՇԱՀ ԻՍՄԱՅԻԼ ։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Կեդր. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ինչպէս եւ համակիրները այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին, métro Cadetի դէմ, Café Régentի վերնայարկը ։

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի անդամները ընդհ. հանդիպումի մը, այս շաբաթ գիշեր ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի, Salle Fի մէջ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի առաջին հաւաքոյթը, այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Salle de l'Europeի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, դպրոցի սրահը ։

ՊՕՄՈՆ, (Մարսէյլ).— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովները կը վերսկսին այս երկուշաբթի, ժամը 21ին, նոյն սրահին մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Գազազեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 8.30ին , Խրիմեան սրահը ։ Կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր հայրենակիցներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շավիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Տօն Վարագայ Ս. Խաչի, գիւղին մատրան մէջ կը պատարագէ Եսայի խաչակիր քհնյ. Ալթունեան, իր քահանայագործման 30ամեակին առթիւ։ Եկեղեցական երգեցողութիւնները պիտի կատարուին եռաձայն, Փարիզէն հրաւիրուած դպիրներու կողմէ։

× Պատարագէն վերջ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒՇԱԿԵԱՆԻ որոնք իրենց ունեցած 10 հազար ֆրանքը եւ 3 օսմ. հնչուն ոսկին յետ մահու կտակած էին Շավիլի դպրոցին ։